

زاهد

پښتو ـ پښتو سيند

دوهمه برخه

د افغانستان د علومو اکاډيمي
د پښتو څېړنو نړيوال مرکز

عبدالقيوم زاهد مشواني

څېړندوی دانش خپرندويه ټولنه

ځ

ځ (ǰ̌e) ښځ.م. د پښتو الفبي لسم توری دی.

ځاځل (ǰ̌āǰ̌ə́l) مص.مت. په غوسه کول، قهرول.

ځاځمن (ǰ̌āǰ̌mán)ص. پرغزناک، غوسه ناک.

ځاځن (ǰ̌āǰ̌án)ص. وګ.: ځاځمن.

ځار (ǰ̌ār) نر.م.ج. ۱) جار، قربان، فدا، جیو.

ځارځار (ǰ̌ārǰ̌ā́r) نر.م.ج. ۱) جار جار، قربان قربان؛ ۲) ژړا، فریاد.

ځارځپلی (ǰ̌ārǰ̌apálay)ص. خوار و ځار، ځلبل، ځلبلاند.

ځارول (ǰ̌ārawə́l) مص. مت. قربانول، نثارول.

ځارېدل (ǰ̌āredə́l) مص.ل. جارېدل، قربانېدل، فدا کېدل، نثارېدل.

ځاږل (ǰ̌āẓə́l) مص.مت. ګرول، ښونګارې کول، شوکارول، نوکارې کول.

ځاږلی (ǰ̌āẓə́lay) مف. نر.م ګرولی، شوکاری کړی شوی، نوکارې کړی..

ځاګی (ǰ̌āgə́y) ښځ.م. ځاکی، د غنمو ګېډی، ستری، څېتی، وږه، د غنمو وږه.

ځالګی (ǰ̌ālagə́y) ښځ.م. ۱) د ځالې د تصغیر نوم؛ ۲) د اوسېدو یا استېدو ځای.

ځاله (ǰ̌ā́la) ښځ.م. (ج.ځالې) منځوله، جاله، ښځولی، د الوتونکیو د اوسېدو ځای.

ځان (ǰ̌ān) نر.م. ۱) تن، وجود، جسم؛ ۲) ساه، دم، روح؛ ۳) شها، شهی، شهو، محبوبه.

ځان ازمېښت (ǰ̌ānazméṣ̌t) ا. ځان ازمېښه، ځان پېژندل.

ځان باوری (ǰ̌ānbāwaráy) ص. پرځان باور لرونکی، پر ځان ډاډمن.

ځان بسیا (ǰ̌ānbasyā́) ص. مړه خوا، موړاروا، پر ځان ډاډمن.

ځانبوختیا (ǰ̌ānboxtyā́) ا. زیاتره د شعر و شاعری په اړه، چې شاعر د ځان په اړه لیږ و ډېر غږېږي.

ځانپالن کېت (jānpālankét) ا. د ځانپالنې دود، د شخصیت پالنې کېش.

ځانپلورلی (jānplorálay) ص. ځان خرڅ کړی، مړبی، ګوداګی.

ځانپېښې (jānpéṣe) ا. ځان ژوند لیک، ژوند پېښې.

ځانتنی (jāntanáy) ص. په ځان پورې اړوند، ځاني، ځانګړی.

ځانته (jánta) ص.نب. ځانله، یوازې، بېل، جلا.

ځانجوړی (jānjóṛay) ص. چې خپل ځان پخپله جوړ کړي یا رسولی وي.

ځان ځاروونی (jānǰārawúnkay) فا. نرم. فدایي، قربانېدونکی، ځارېدونکی، جارېدونکی.

ځان ځاني (jānǰāní) ښځ.م. ۱) خپل خپل ځانته؛ ۲) خودخواهي، خودي؛ ۳) بې وسیلې توب.

ځانځولی (jānǰoláy) ښځ.م. ج. دانګځولی، ځنځولی، د کوچنیانو یو دول لوبه ده.

ځانځومړی (jānǰūmṛáy) ص. نسر.م. ۱) تمپ، کمزوری؛ ۲) سست، ناراسته، لټ.

ځان خورګي (jānxorgí) ښځ.م. زړه خوړنه، ځان کړونه، ځیګرخوني.

ځانخوښي (jānxwaṣí) ښځ.م. ځان خوښونه، ځان ته څه وینه، ځان په څه کې حسابونه.

ځانخوښی (jānxwáṣay) ص. نسر.م. په ځان مین ځان په څه کې حسابوونکی.

ځاندار (jāndār) ص.نر.م. جاندار، د ساه خاوند، روح لرونکی، ساکښ.

ځاندره (jāndara) ښځ.م.(ج. ځاندرې) ۱) ځانده، شکل، بڼه، صورت؛ ۲) ځانګه، وجود، تنه.

ځان ساتی (jānsātay) ص. نسر.م. محتاط، ځان ژغورونکی، احتیاط کوونکی، محافظه کار.

ځانسپاری (jānsparay) ص. ځان سپارونکی، ځانتېری، ځان تسلیمونکی، سلامي.

ځانستای (jānstáy) ص. ځان ستایونکی، ځانښود، ځانښکاری.

ځان ستاینه (jānstāyána) ښځ.م. خود ستایي، د ځان صفت کونه.

ځان ستایونی (jānstāyúnay) ص. نسر.م. د ځان صفت کوونکی، ځان ستایونکی.

ځان ښکاری (jānṣkáray) ص.نسر.م. ځان ښکاره کوونکی، خودنما، تظاهر کاره.

ځان غټاوی (jānğaṭáway) ا. لوېي، سترو سترچاری، ځان غټ ښکاره کول.

ځانغودي (jānğodí) ا. ځانمندي.

ځانکاری (jānkáray) ص. خپلکاری، خپل چاری، خودکار.

ځانګړتیا (jāngartyā) ښځ.م. ۱) یوازیتوب، ګوښیتوب؛ ۲) خصوصیت، مشخصه.

ځانګړنوم (jāngarnúm) ا. ځانګړی نوم، عَلَم، مشخص نوم.

ځانګړی (jāngáray) ص.نر.م. (ج. ځانګړي) ۱) یوازې، بېل؛ ۲) خپلواک؛ ۳) مشخص، مخصوص، ممتاز.

ځانله (jánla) ص. نب. ۱) یوازې، بېل، جلا، ځانته، ځانګړی؛ ۲) د ځان لپاره.

ځانمن (jānmán) ص. نر.م. مغرور، کبرجن.

ځانمنتوب (jānmantób) نسر.م. لوېي، خود بیني، غرور، کبر، تکبر، ځان لیدنه، ځانمني.

ځانمنی (jānmánay) ص. نر.م. مغرور، کبرجن.

ځانواله (jānwāla) ا. خانخوښي، خودپسندي، خودخواهي.

ځانویني (jānwiní) ص. ښاځمني (غرور)، خودبیني.

ځاني (jāní) ص. نب. ۱) له ځان سره تعلق لرونکی
۲) خوراګران، د ډېر صميمي.
ځانه (jā́na) ښځ.م. (ج. ځانې) وګ. زانه.
ځاو (jāw) نر.م. مارش، د حملې او د تګ حکم.
ځاوو (jāwū́) نر.م. ځړوبی، زاوه، جړوبی.
ځای (jāy) نر.م. ۱) جای، تېځکانه، مکان، محل؛
۲) مقام، درجه؛ ۳) وخت او موقع.
ځای پر ځای (jāyp(ə,u)rjā́y) ځای په ځای، په
ځای، مقامي؛ ۲) وار د واره، تک له تکه.
ځای غلی (jāyğalə́y) ښځ.م. هغه ښځه چې تر
لنګون (زېږونې) وروسته درد ولري.
ځايکی (jāykáy) نر.م. ګل زړی، د نښې منځ،
هدف، پخپله هدف.
ځايګی (jāygáy) نر.م. ۱) په تېر، پوخ په نښه؛
۲) تاکلی ځای؛ ۳) ځای، د ښځې تناسلي آله؛
٤) د ځای د تصغير نوم؛ ۲) نښه، نخښه.
ځايګير (jāygír) ص.نر.م. ۱) دېره، استوګن،
اوسېدونکی؛ ۲) په زړه کې، د زړه دننه.
ځايناستی (jāynā́stay) ص.نر.م. ۱) جانشينی،
وليعهد، تقاعد؛ ۲) مجازاً زوی، بچی.
ځايول (jāyawə́l) مص. مت. ۱) جايول، ځای پيدا
کول، خوندي کول؛ ۲) زغمل، پېځل.
ځايېدل (jāyedə́l) مص. ل. ۱) ځای کېدل، کوم
شي ته په زور يا بې زوره ځای ميندل کېدل؛
۲) زغمل کېدل، تحمل کېدل.
ځبځب (jábjab) ص. نر.م. ميده ميده، ذره ذره.
ځب ږيری (jabziráy) ص. نر.م. ببر ږيری.
ځبل (jabə́l) مص. مت. کوټل، ميده کول، ځپل.
ځبله (jáb la) يو تر بله، يو له بله، په خپلو کې.
ځبلی (jabə́lay) مف. نر.م. ۱) ځپلی، کوټلی،
ميده کړی؛ ۲) خوار، ذليل؛ ۳) ګڼ، ببر.

ځبن (jabə́n) ص. نر.م. ۱) خېرن، خېچن، خچن؛
۲) ناپوه، احمق؛ ۳) ځيږ، سخت.
ځبوالی (jabwā́lay) نر.م. ګنوالی، ګوروالی.
ځبول (jabawə́l) مص.مت. ۱) توت ځنډل، توت
تکول؛ ۲) ځپول، شړول.
ځبونکی (jabū́nkay) نر.م. ميده کوونکی،
کوټونکی، پستوونکی.
ځبېدل (jabedə́l) مص. ل. ۱) ګنېدل، ګورېدل؛
۲) توت تکېدنه، توت ځنډل کېدنه.
ځبېښل (j beṣə́l) مص. مت. (له تولو صيغو سره
وګ. زبېښل).
ځپلی (japálay) نر.م. کوټلی، وهلی ځپلی.
ځځا (jəjā́) ښځ.م. جزجز، د غوښې د وريتېدو اواز.
ځځبوکی (jajbūkáy) نر.م. ځځغولی، جزغولی.
ځځغولی (jajğólay) نر.م. جځغولی، جزغولی،
خځوزی، هغه مواد چې دوازګې د وېلې کېدو
وروسته په لوښي کې پاته کېږي.
ځځېرل (jajerə́l) مص. مت. ۱) توته توته کول،
ورزل؛ ۲) سپکول، ښکنځل،؛ ۳) چيچل.
ځخه (jə́xa) نر.م. جوک، د توپک د نښې ځای؛
۲) دلرګي زخه؛ ۳) زخه، وچه دانه ده چې د
انسان پر پوست باندې راخېژي.
ځرځ (jarj) ص. نر.م. ۱) سور شين بخون رنګ-
ځرځې سترګې؛ ۲) وګ. زرغ.
ځری (jəráy) نر.م (ج. ځري) ۱) قاصد، استازی؛
۲) جاسوس؛ ۳) جری، نظير، د توپک د فاصله
تاکلو او نښه نيولو ځای.
ځړانګه (jarā́nga) نر.م. (ج. ځړانګې) هغه باد
او سېلی چې آثار يې له لېرې ليدل کېږي.
ځړوبه (jaróba) ښځ.م. ځړوبی، جړوبی، آبشار.
ځړول (jarawə́l) مص. مت. ځوړندول، کوږول.

ځړېدل (ǰaṛedə́l) مص. ل. ځوړندېدل، کوږی کېدل.

ځز (ǰəz) صوت. نر. م. جز، په تاوده شي باندې د اوبو د توییدلو اواز:

ځزکی (ǰəzkáy) نر. م. جزېدنه، ځځېدنه.

ځږ (ǰaz) نر. م. ۱) د خام بند یا ... چې زېږم ولري او اوبه تري راووځي؛ ۲) سیلاب راووړي شګه.

ځږی (ǰazáy) نر. م. زیړه ځمکه، هغه ځای چې اوبه او نباتات و نه لري.

ځښت (ǰaṣt) نر. م. ۱) زښت، ناخوښ، هغه څوک چې د چا بد ایسي؛ ۲) زیات، زښت، ډېر.

ځښکله (ǰaṣkala) ق. هغه وخت، کله، څه وخت، هر کله، کله چې، هغه وخت چې.

ځغ (ǰəğ) نر. م. ځز، جز، ځځ.

ځغاست (ǰğāst) نر. م. منډه، تېښته، ځغل، ترپ.

ځغاسته (ǰğā́sta) ښځ. م. منډه، تېښته، ترپ.

ځغاله (ǰğālá) ښځ. م. زغاله، پېره، غروري.

ځغځه (ǰağǰá) ښځ. م. یو ډول شنه وابنه دي.

ځغستا (ǰğastā́) ښځ. م. منډه، تېښته، ځغل، ترپ.

ځغستل (ǰğastə́l) نر. م. منډه کول، ځغاستل، تېښته کول، ترپل، ترپ کول، منډه اخستل.

ځغل (ǰğal) نر. م. منډه کونه، تېښته کونه.

ځغلا (ǰğalā́) ښځ. م. منډه، ځغاسته، تېښته، ځغل.

ځغلند (ǰğáland) ص. نر. م. ځغلېدونکی، د منډو په حال کې، د تېښتې په حال کې.

ځغلندی (ǰğalandáy) نر. م. ۱) تښتېدونکی، ځغلېدونکی؛ ۲) ذلیل، بدبوتی؛ ۳) عاجز، خوار؛ ٤) ډارن؛ ٥) ارمانجن.

ځغلول (ǰğalawə́l) مص. مت. ۱) په منډه کړل، په تېښته کول؛ ۲) په مخه کول، په مخه اخستل.

ځغلېدل (ǰğaledə́l) مص. ل. په منډه کېدل، په تېښته کېدل، منډه وهل.

ځغول (ǰağawə́l) مص. مت. جغول، جزول، جوزول، په غوړو یا تېلو کې سره کول.

ځغونځ (ǰğunǰ) نر. م. ځغونز، حرکت، د مچیو او چنجیو حرکت، خوځ ماخوځ، غونځېدنه.

ځغونځاوي (ǰğunǰā́we) ښځ. ج. غونزاوي، ډېره او نامنظمه ګڼه ګونه، ازدحام.

ځغونځول (ǰğunǰawə́l) مص. مت. پارول، غونزول، په نامنظمه ګڼه راوستل.

ځغېدل (ǰağedə́l) مص. ل. جوزېدل، جغېدل؛ په غوړو کې غوټېده په شور او جغ جغ راتلل.

ځک (ǰak) نر. م. تکلیف، ربړ، آزار، زک.

ځکلول (ǰuklawə́l) مص. مت. زوکلول، ربړول، خپه کول، ازارول، ځورول.

ځکلېدل (ǰukledə́l) مص. ل. زوکلېدل، ربړېدل، ځورېدل، کړېدل، په تکلیف کېدل.

ځکندن (ǰakandán) نر. م. و. ګ. ځنکندن.

ځکه (ǰə́ka) ربط. په دې سبب، په دې دلیل، په دې وجه، په دې علت، له دې امله.

ځګ (ǰag) نر. م ۱) ځک، قف، کف؛ ۲) جګ، جک، د مستې شاربلو خاورین لوښی.

ځګال (ǰgāl) نر. م. میده ډوډۍ، وړه ډوډۍ چې د پاسه ښوروا وربانندې اچول کېږي.

ځګخور (ǰgaxór) نر. م. کب خور که مرغی.

ځګر (ǰigár) نر. م. ځیګر، یینه، اینه، ینه.

ځګرخون (ǰigarxū́n) نر. م. جیګرخون، غمجن، خفه، په کړاو اخته، په تکلیف او ربړ اخته.

ځګرور (ǰigarwár) ص. نر. م. ۱) بهادر، تکړه، تورزن؛ ۲) د زیاتې حوصلې څښتن.

ځګلانه (ǰaglā́na) ښځ. م. غرکه، هغه ګوډۍ چې مستې په کې شاربلې کېږي.

ځګلن (ǰaglán) ص. نر. م. ځکن، ځګ لرونکی.

ځګېدل (ǰgedə́l) مص. ل. ختېکول، شاربل کېدل، ځګ پرېښول.

ځل (ǰal) نر.م ۱) ځلا، برېښېدا؛ ۲) سخته تنده، جل ۳) وار، نوبت؛ ٤). زل، د تږکرانو پوښ چې د ځارویو په شا باندې اچول کېږي.

ځلا (ǰalā́) ښځ.م. ځل، زلق، برېښنا، ځلېدا.

ځلاند (ǰalā́nd) ص. نر.م. ج. ځلان، ځلېدونکی، ځلالرونکی، برېښېدونکی.

ځلبل (ǰalbál) ص. نر.م. ج. جلبل، زلقېدونکي.

ځلبلاند (ǰalbalā́nd) نر.م. نارامه، پرېشانه.

ځلبلاندول (ǰalbalāndawə́l) مص. مت. ځورول، کړول، پرېشانه کول، ناکراره کول.

ځلبلاندېدل (ǰalbalāndedə́l) مص. ل. پرېشانه کېدل، ځورول کېدل، غمجن کېدل.

ځلبلی (ǰalbaláy) ص. نر.م. روښانه، ځلېدونکی، چنېکېدونکی، پنېکېدونکی.

ځلځلی (ǰalǰaláy) نر.م. یو ډول هېوکی دی.

ځلښت (ǰaláṣt) نر.م. ځل، ځلا، زلق، پنېک.

ځلک (ǰalk) نر.م. برېښ، ځلا، ځلا، ځلښت.

ځلکول (ǰalkawə́l) مص. مت. ځـل و بـل کـول، ځلبول، زلق کول، چنېکول، پنېکول.

ځلکېدل (ǰalkedə́l) مص. ل. ځـلېدل، زلقېـدل، پرکېدل، پرقېدل، چنېکېدل، پنېکېدل.

ځلما (ǰalmā́) نر.م. ځواني، ځلمیتوب، زلمیتوب.

ځلموټی (ǰalmóṭay) ص. نـر.م. ځلمکی، ژنی، ژنکی، زنی، ځوانکی.

ځلمی (ǰalmáy) ص. نر.م. زلمی، ځوان، زنی.

ځلمیتوب (ǰalmitób) نر.م. زلمیتوب، ځواني.

ځلند (ǰalánd) ص. نر.م. ظالم، زبردست جابر.

ځلندوکی (ǰalandū́kay) ص.نـر.م. برېښېدونکی، زلقېدونکی، جل و بل کېدونکی.

ځلوبی (ǰalobə́y) ښـځ.م. ځیلبی، جلبی، یو ډول خواږه خواړه دی.

ځلوبی (ǰalóbay) نر.م. سراب، پېریان اورېـ

ځلوکه (ǰaluká) ښځ.م. د زړه رګونه.

ځلول (ǰalawə́l) مص. مت. زلقول، پرکول، چنېکول، پنېکول، برېښول.

ځلون (ǰalū́n) نر.م. ژی، زی، رابیا، د اوبو لوی ژی چې پر حیواناتو باندې ورل کېږي.

ځله (ǰála) ښځ.م. ۱) ځل، وار؛ ۲) مینه، شوق.

ځلي (ǰalí) ښځ.م. زیار، هڅه، خواری، کړاو، ربړ.

ځلې (ǰále) ښځ.م. د «هلې» سره د منت او کوښښ مانا وې ورکوي – هلې ځلې یې وکړې.

ځلېدل (ǰaledə́l) مـص. ل. پرکـېدل، برېښـېدل، پرقېدل، چنېکېدل، پنېکېدل، چرکېدل.

.ځما (ǰmā) ض. و ګ. زما.

ځمبل (ǰambə́l) مص. مت. ۱) ځنبول، بانه ړـول؛ ۲) ځنډل؛ ۳) بې عزته کول، بې آبه کول.

ځمبلی (ǰambə́lay) نر.م. ځملی، منبلی شوی، یو تر بله وهل شوي، ځنډلی.

ځمبنه (ǰambə́na) ښځ.م. بانه ړـونه، ځمبنونه، زمبنه، سترګه وهنه، سترګک وهنه.

ځمبېدل (ǰambedə́l) مص. ل. ورو ورو تلل.

ځمکپوهاند (ǰmakpohā́nd) ص. ځمکپوه، جیولوجي پوه.

ځمکپوهنه (ǰməkpohə́na) ا. د ځمکې پېژندنه، د ځمکې علم، جیولوجي.

ځمکتوت (ǰməktū́t) ا. ځمکنې توب.

ځمکدننه (ǰməkdənə́na) ص. په ځمکه کې، د ځمکې دننه.

ځمکسمون (ǰməksamū́n) ا. د ځمکې اصلاح، د ځمکو اصلاحات.

ځمکلار (ǰmaklā́r) ا. ځمکنۍ لار، مېترو.
ځمکلاندې (ǰməklā́nde) ص. تـر ځمکې لاندې
(اوبه یا...).
ځمکنی (ǰmakanáy) ص. نر. م. ځمکې ته منسوب.
ځمکنۍ بشپړتیا (ǰməkanaybašparṭyā́) ا.
ځمکنۍ تمامیت، ارضي تمامیت.
ځمکنۍ ځواک (ǰmakanayǰwā́k) ځمکنۍ قوه.
ځمکواک (ǰməkwā́k) جاګیردار، فیوډال.
ځمکوال (ǰməkawā́l) نر. م. د ځمکې څښتن.
ځمکوېش (ǰməkwḗš) ا. د ځمکې وېشنه.
ځمکه (ǰmáka) ښځ. م. ۱) مځکه، زمکه؛ د شمسي
نظام له سیارو څخه یوه سیـاره ده چې مـوږ او
تاسو پکې ژوند کوو؛ ۲) مخ، سطحه.
ځمل (ǰmal) مص. مت. ځمبل، بانه، رېول، سترګې
رېول، سترګې ښورول.
ځملی (ǰmə́lay) نر. م. منبـل شوی، مـوږل شوی، یو
تربله وهل شوی، لت پت شوی.
ځموږ (ǰmūz) ض. ج. و ګ. زموږ.
ځنازه (ǰənāzá) ښځ. م. جنازه.
ځناور (ǰənāwár) نر. م. ۱) ځیرونکی حیوان، جناور
۲) حیوان، څاروی.
ځناورتوب (ǰənāwartób) نر. م. ۱) حیوانیت،
وحشي توب؛ ۲) حماقت، بې عقلي.
ځنبول (ǰanbawə́l) مص. مت. ځنبل، ځمبل.
ځنبېدل (ǰanbedə́l) مـص. ل. ســترګې زنبېدل،
سترګې رېبدل، بانه رېبدل، بانه ښورېدل.
ځنځ (ǰanǰ) نر. م. خورې، پتکری، زمچ.
ځنځرې (ǰanǰirə́y) ښځ. م. یو ډول کښـبـېده چې د
زنځیر په څېر وي.
ځنځلېر (ǰanǰlér) نر. م. جالر، یو ډول تور ځوندی
دی چې په کښېږدې باندې ځړېږي.

ځنځول (ǰanǰawə́l) مص. مت ۱) ځاځکی ځاځکی
توېول؛ ۲) لږ څه ور کول، په شومتیا سره یو شی
چاته ور کول.
ځنځولیه (ǰanǰolayá) ښځ. م. ډنډولی، یو شی په
ځلورو اخستی، کوم څه په څادرکې اخیستل.
ځنځه (ǰanǰá) ښځ. م. ۱) زنځه، سرسوېله، شوېله؛
۲) ص. نب. لالچي، جبلي، چیچړ بنیادم.
ځنځی (ǰanjə́y) ښځ. م. زنځېرک، د ښځو یو ډول
ګاڼه.
ځنځېدل (ǰanǰedə́l) مـص. ل. څـځـېـدل، تکی
تکی توېېدل، ځاځکی ځاځکې توېېدل.
ځنځیر (ǰanǰír) نر. م. زنځیر.
ځنځیرکه (ǰanǰiráka) ښځ. م. د خامکدوزۍ هغه
کرښه چې د زنځیر په څېر وي.
ځنځیرۍ (ǰanǰirə́y) ښځ. م. یو ډول لیک دود دی
چې د خوشحال ختټک لخوا دخپلې کورنۍ لپاره
ټاکل شوی و.
ځنخول (ǰanxwál) نر. م. ۱) بې سدي، بېهوښي،
له حاله تلنه، د خپګان څپه؛ ۲) د زړه پرده.
ځنډ (ǰanḍ) نر. م. ایسارتیا، ډیل، درنګ، معطلي،
ټال.
ځنډپوهی (ǰanḍpóhay) ض. لارغپـوهی، وروسـته
پوهېدونکی، ډېرفهم.
ځنډمن (ǰanḍmán) ص. نـر. م. ځنـډن، ناوخـته
شوی، معطل شوی، ټال شوي.
ځنډن (ǰanḍán) ص. نـر. م. پخـوانی، لـرغونی،
وړاندینی، قدیمي، د ډېرې مودې.
ځنډنی (ǰanḍanáy) ص. نر. م. ۱) پخوانی، لرغونی،
قدیمي؛ ۲) ایسار، ټال، معطل.
ځنډنی کوکو (ǰanḍanáykūkū́) نـر. م. پتونی
ګل، یو ډول ګل.

ځنډوالی (ǰanḍwálay) نـر.م. معطلي، ناوخته والی، ټالېدنه، معطلېدنه، ځنډېدنه.

ځنډول (ǰanḍawə́l) مص.مت. ټالول، ایسارول، ناوخته کول، معطلول.

ځنډېدل (ǰanḍedə́l) مص.ل. ټالېدل، ایسارېدل، ناوخته کېدل، معطلېدل.

ځنغلي (ǰanğalí) نر.ج. زنګني، زاړه پرتوګ ته له نوې توکر ټوټه له بدې ښکته پایڅې اچول.

ځنکندن (ǰankandán) نـر.م. ځنکـدن، د نزعې حالت، د ژوند آخري سلګۍ.

ځنګر (ǰangár) ص. نر.م. بې هوښه، بې سده.

ځنګل (ǰangál) نـر.م. ګڼې ونې، د ګڼـو ونو او وحشي بوټو ځای.

ځنګل څېرې (ǰangalceráy) نـر.م. یـوډول تریخ بوټی دی چې زېړه ریښه لري .

ځنګلساتی (ǰangalsā́tay) ص. ځنګلوان، ځنګل ساتونکی.

ځنګلي (ǰangalí) ص. نب. ۱) د ځنګل، د ځنګل سره تعلق لـرونکی؛ ۲) وحشي؛ ۳) مـج. کـم عقل، ناپوه، بې تربیې، بې تمدنه.

ځنګل ګړی (ǰangalgaṛáy) ښځ.م. جونګړه، د ځنګله ساتونکی ځای

ځنګوری (ǰangū́ray) نـر.م. دانګورو واښکی، ډنډوری، د انګورو ښکالی.

ځنل (ǰanál) مص. مت. سوری په کې جوړول.

ځنې (ǰə́ne) اد. ۱) څخه، تربنه، ورنـه، ورڅـخـه، څنه؛ ۲) بعضې، ځینې، بعض.

ځنکی (ǰanḳáy) نر.م. و ګ. زنکی.

ځواب (ǰawā́b) نـر.م. ۱) غبرګـون، د پوښـتنې ځواب؛ ۲) احوال معلومېدل؛ ۳) ردول، منـفي جواب ورکول.

ځواب لوڅی (ǰawāblócay) ص.نر.م. ژر ځواب، حاضرځواب، ځواب ګر، ځوابي.

ځواکپېر (ǰwākpér) ا. د اقتدار یا قدرت دوره.

ځواکجګړه (ǰwākjagṛá) ا. د اقتدار پر سر شخړه او جګړه.

ځواکځی (ǰwākǰáy) ا. د قـدرت ځـای، د انرجۍ مرکز، نیروګاه (برېښنایي، ذروي).

ځواک سیمه (ǰwāksíma) ا. تر ځـواک لانـدې سیمه، د قدرت قلمرو، د اقتدار ساحه.

ځواکلېږد (ǰwāklézd) ا. د ځواک یا اقتدار لېږدونه، انتقال.

ځواکمن (ǰwākmán) ص. قـدرتمـن، زورور، د اقتدار خاوند.

ځواکمني (ǰwākmaní) ا. پیـاوړتیـا، اقـتـدار، توانمندي.

ځواکمېچ (ǰwākméč) ا. د ځواک سنجوونکې آله.

ځواکوېش (ǰwākwéš) ا. د قدرت وېش، د اقتدار تقسیم (په دولت کې) .

ځواله (ǰwālá) ښځ.م ۱) ښوروا، زومنه؛ ۲) نواله، ځـواله، د اوربشو د اوړو څخه جـوړ هغه غټې چې پخوا به یې په پیـلانو خـوړلې؛ ۳) مج. د ښوروا لپاره تر اندازې زیاته ډوډۍ میده کول.

ځوان (ǰwān) ص. نر.م. ۱) ژنی، زلمی، بالغ شوی؛ ۲) بهادر، زړور؛ ۳) عس. لـه دریم بریدمـن څخه تر جګتورن پورې منصبداران.

ځوانکه (ǰwānáka) ښځ.م. ګـرمکې، ګرمکۍ، ستو، هغه دانې چې د زلمیتوب په وخت کې په مخ باندې راخېژي.

ځوانکی (ǰwānakáy) ص.نر.م. زلموټی، ځوان، زلمکی، نوی زلمی، زلمی، ژنکی، ژنی.

ځوانګه (ǰwāngá) ښځ.م. چیچل، سکونډل، سکوه.

ځوانمرد (ǰwāndmárd) ص. نر.م ۱) نر، بهادر، میړنی؛ ۲) سخي؛ ۳) دودې مار.

ځوانمرګي (ǰwānmargí) ښځ.م. ځوانیمرګي، د ځوانۍ مرګ، په زلمیتوب کې مړینه.

ځوانول (ǰwānawə́l) مص. مت. ۱) ځوان کول، مج. قوت او طاقت ورکول.

ځواني (ǰwāní) ښځ.م. ژنیتوب، شباب، جواني، زلمیتوب؛ ۳) ښکلا؛ ٤) قوت او طاقت.

ځوانېدل (ǰwānedə́l) مص. ل. ۱) ژنی کېدل، ځوان کېدل؛ ۲) طاقت او قدرت موندل.

ځواوله (ǰwāwlá) ښځ.م. و ګ. ځومنه.

ځواونه (ǰwāwná) ښځ.م. و ګ. ځواله.

ځوځات (ǰawǰā́t) ښځ.م. و ګ. زوزات.

ځور (ǰawár) نر.م. تکلیف، کړاو، رنځ، ازار.

ځور (ǰur) ص. نر.م. ۱) ژر اورېدونکی، تېره غوږی ۲) پوه، دانا، خبرک؛ ۳) متوجه.

ځورتوب (ǰurtób) نر.م ۱) ځورتیا، تېزه اورېدنه ۲) پوهه، دانايي، متوجه کېدنه.

ځورول (ǰawrawə́l) مص. مت. ازارول، کړول، تکلیفول، رنځول، په عذابول.

ځورول (ǰurawə́l) مص. مت. ۱) ژر اورول، تېز اورول؛ ۲) پوه کول، عاقلول؛ ۳) متوجه کول؛ ٤) هضمول.

ځوره (ǰurá) ښځ.م. هضم، هضمېدنه، هضمونه- په ځوره دي شه= نوش جان دي شه.

ځورېدل (ǰawredə́l) مص.ل. ۱) په عذابېدل، ځورېدل، تکلیف رسېدل؛ ۲) غمنجنېدل.

ځورېدل (ǰuredə́l) مص.ل. ۱) هضمېدل، حلېدل؛ ۲) لګېدل.

ځوړ (ǰwaṛ) ص. نر.م. ج. د لوړ ضد، ځوېر، مخ په کښته، اوترايي، ځوېری.

ځوړتوب (ǰwaṛtób) نر.م. ځوړتیا، ځوړوالی.

ځوړند (ǰwaṛánd) ص.نر.م. کوږ، ځوړ شوی، ځوړېدونکی، ځوړېدلی.

ځوړندوالی (ǰwaṛandwā́lay) نر.م. ځوړندتیا، ځوړندتوب، ځوړندېدنه.

ځوړندول (ǰwaṛandawə́l) مص. مت. ځوړول، ځوړندول، للول، کوږ کول.

ځوړندی (ǰwaṛandáy) نر.م. په کور کې هغه شی چې له لوخو او میزري څخه جوړ شوي وي.

ځوړندېدل (ǰwaṛandedə́l) مص.ل. ځوړېدل، کوږ کېدل.

ځوړوبی (ǰoṛobáy) نر.م. ځړوبی، جړوبی، زاوه.

ځوړول (ǰwaṛawə́l) مص. مت. ۱) مخ کښته کول؛ ۲) ژوړول، غوڅول.

ځوړېدل (ǰwaṛedə́l) مص.ل. مخ کښته کېدل، سرځوړی کېدل، سرکښته کېدل.

ځوز (ǰoz) نر.م. زوز، ځوځ، یو ډول ازغن بوټی.

ځوزخانه (ǰozxāná) ښځ.م. د ځوځو کوډۍ، د ځوزانو خونه، ځوز کوډۍ، خارخانه.

ځوزګوړی (ǰozgū́ṛay) ښځ.م. ګوړی، د ځوځو زاوله، ځوز ژاوله، ترنجبین.

ځوزن (ǰozán) ص.نر.م. اغزن، ازغن.

ځوزیانه (ǰozyā́na) ښځ.م. اغزن ځای، ازغې لرونکې سیمه، اغزنه علاقه، اغزیانه.

ځوږ (ǰwaẓ) نر.م. شور، بګت، غالمغال.

ځوښ (ǰoṣ) نر.م. ۱) جوش، خوټېدنه؛ ۲) تاو، غوسه، کینه.

ځوښا (ǰoṣā́) ښځ.م. دوښا، د انګورو یا هرې مېوې شیره، د توتو شیره، جوشاب.

ځوښول (ǰoṣawə́l) مص. مت. ۱) ځوښ ورکول؛ ۲) شیره ایستل، دوښا کول، دوښا ایستل.

ځوښېدل (ǰoṣedə́l) مص.ل. ایشېدل، جوشېدل، جوش خوړل.

ځوکی (ǰokáy) نر.م. زوړی، ستغ، سخته لاره.

ځوګ (ǰwag) نر.م. بدبویه غرنی بوټی دی.

ځول[1] (ǰūl) نر.م. زول، سخته یخنی، سخت یخ.

ځول[2] (ǰawə́l) نـر.م. زویل، یو ډول بوټی دی چې زیړ ګل کوي.

ځوله (ǰolá) ښځ.م. ۱) زوړ کمیس، ګډلـه کمیس؛ ۲) لوی او اوږد جوال دی چې د وزو لـه ژغـنو څخه جوړېږي او په اوښ باندې بارېږي.

ځولۍ (ǰoláy) ښځ.م. ۱) جـولۍ، لمنه؛ ۲) کلچ، پیڅه، جوال غونډې شی دی چې دواړه سرونه او یو لوری یې ګنډلی وي.

ځومبک (ǰumbák) نر.م. ځونډی، ګوچه، ګچه.

ځومبکی (ǰūmbakáy) نـر.م. ځـومبکه، وټی، هـغـه وټی چې ښـځې یې په غـوږو بـانـدې راځړوي.

ځومبول (ǰūmbawə́l) مص.مت. ۱) خـوځـول، کرارکرار حرکت ورکول؛ ۲) سستول.

ځومبېدل (ǰumbedə́l) مـص.ل. ۱) خـوځېدل، سوکه حرکت کول؛ ۲) سستېدل.

ځومنه (ǰūmná) ښځ.م. ځواله، ښوروا، زېمنه.

ځون (ǰawán) نر.م. پجه، پجن، بټی، د کلال پجه.

ځونډی (ǰundáy) نـر.م. ۱) طره، پوپکه، کلغی؛ ۲) زومبک، ګچه، ځونډی.

ځونګه (ǰongá) ښځ.م. عادت، فطرت.

ځوی (ǰoy) نر.م. زوی، بچی، زمنګی.

ځوېر (ǰwer) نر.م. ځوړ، مخ ښکته، د تل په لور.

ځوښل (ǰwesə́l) مص.مت. ځبېښل، ځوپل.

ځیځېړل (ǰiǰerə́l) مص.مت. ۱) ټکول، وهـل؛ ۲) خوړل، وهل لکه موږک وهل.

ځیر (ǰir) ص.نـر.م. ۱) متوجه؛ ۲) تېزنظره، باریک بین؛ ۳) خالص، سوچه؛ ٤) مسو. زیر، چیغندک، ترېبل د بم اواز ضد..

ځیرک (ǰirák) ص.نر.م. هوښیار، تېزنظره، پوه.

ځیرکتوب (ǰiraktób) نر.م. ځیرکتیا، ځیرکوالی هوښیاري، پوهه.

ځیرکتونی (ǰiraktunáy) ص.نر.م. تېزنظری، په ځیر نظر کتونکی، پوه، دقت کوونکی.

ځېرکی (ǰerkáy) نر.م. دوپوسته.

ځیرمن (ǰirmán) ص.نر.م. هوښیار، ځیرک، پوه.

ځېرمه (ǰermá) ښځ.م. زېرمه، توښه، ذخیره.

ځېرمه وال (ǰermawā́l) ص.نر.م. هغه څوک چې د ډوډۍ د تیارولو نوکري ورپه غاړه وي.

ځیرول (ǰīrawə́l) مـص.مـت. ۱) کتل، لېدل، لټول؛ ۲) متوجه کول.

ځیره (ǰīrá) ښځ.م ۱) و ګ. جیره؛ ۲) زنکی، زیره، یو ګیاه ده چې تخم یې ښه بوی لري.

ځیرېدل (ǰīredə́l) مص.ل. متوجه کېدل، دقت کول.

ځیزغالي (ǰīzğālí) ښځ.م. ځـزغـولي، سوی، بوګړی، کروپی، ګجګ ژی.

ځیږ (ǰīẓ) ص.نر.م. ۱) زیږ، دیږ؛ ۲) ببر؛ ۳) غیرنی؛ ٤) سپېڅلی، سوچه.

ځیږتوب (ǰīẓtób) ص.نر.م. ۱) زیږتوب، ځېږتیا؛ ۲) ببروالی؛ ۳) سـخت مـزاجي؛ ٤) سوچه والی، سپېڅلتیا.

ځیږګی (ǰīẓgáy) نر.م. جیږګی سژګی؛ ۲) یو ډول بوټی دی چې په پاڼو کې یې اغزي وي.

ځېږمه (ǰeẓmá) ښځ.م. جیږمه؛ دسترګې د پوښ هغه برخه چې بانه وریاندې راشنه کېږي.

ځیږول (ǰīẓawə́l) مص.مت ۱) ببرول؛ ۲) دیږول، زیږول؛ ۳) پرننګ او غیرت راوستل.

ځیږېدل (ǰiẓedə́l) مص.ل ۱) ببرېدل؛ ۲) دیږېدل، زیږېدل؛ ۲) غوسه کېدل، سوختېدل، قهرېدل.

ځېسل (ǰesə́l) مص. مت. کږول، جسل، ازارول، ځورول، تکلیف ورکول، کږول.

ځیګر (ǰigə́r) نر.م. و ګ. ځګر.

ځېل (ǰel) نر.م. ۱) جهل، ضد، اړی، سرتمبګي؛ ۲) جهل، جېل؛ ۳) کتار، قطار.

ځېلانځه (ǰelānǰá) ښځ.م. زلیانځه، ځلیانځه، پېروان، پربوان.

ځېلپوهه (ǰelpóha) ا. ځېلپوهنه. د ژبپوهنې هغه څانګه چې له ژبنیو ځېلونو سره کار لري (typology).

ځېلي (ǰelí) ص. نر.م. ښځ.م. ۱) ضدي، اړیمار، سرتمبه، سرتمبه، جېلي؛ ۲) جاهل، کم عقله، ناپوه.

ځېلی (ǰeláy) ښځ.م ۱) زیری، کجیران؛ ۲) کجران یو ډول ناروغي ده چې تر پوست لاندې ګرد او غوندې شیان چې دانو ته ورته وي پیدا کېږي.

ځینار (ǰinā́r) نر.م. و ګ. زنار.

ځینګر (ǰingə́r) نر.م. زینګر، ګڼ، ګور.

ځینه (ǰiná) ښځ.م. زینه، پوړی، پایه، پارځنګ.

ځینې (ǰíne) ص. نب. ۱) بعضې، ځنې؛ ۲) ورځخه، ورنه، ترې، ترېنه.

ځ

ځ (cc) ښځ.م.د پښتو الفبې یوولسم توری دی.

ځا (cā) ښځ.نر.م. (ج. ځاګاني) کوهی، ځاه.

ځاباڼی (cābā́ṇay) ص. نر.م. ځاپاڼی، پرېوتو ته نیږدې، غورځېدونکی، لوېدونکی.

ځابونک (cābūnák) نـر.م. د یوه بوټي ځګ دی چې جامې پرې مینځل کېږي.

ځاپاکی (cāpā́kay) ص. ځاه پاکوونکی.

ځاپېړه (cāpéṛa) ښځ.م. څپېړه، څپیړه، چاپېړه.

ځاځکی (cāckáy) نر.م ۱) تېکی، قطره، څڅواکی؛ ۲) خوږوالی، قدرمني، ګرانښت، مینه لرل.

ځاځکی ځاځکی (cāckáycāckáy) ق. تېکی تېکی قطره قطره.

ځاڅوکی (cācūkáy) نر.م. وړوکي ځاځکی، وړه قطره، د ځاځکي تصغیر.

ځاځېروکی (cāceṛūkáy) نر.م. ګګرکی، ګله ګرکی، د واورو کوچنی دانې، برنجک.

ځادر (cādár) نر.م. (ج. ځادرونه) ۱) دوپټه، پټو، چکاله؛ ۲) چادر، اهن چادر.

ځادرلوندی (cādarlū́nday) نـر.م. ښـورمک، لږباران، ښورمه

ځادري (cādarí) ښـځ.م. ۱) چـادري، بـورقـه، بورکه؛ ۲) ص.نب. د ځـادر، په ځادري پورې اړوند.

ځار (cār) نـر.م. ۱) تلاش، لټـون؛ ۲) مـراقبت، ساتنه، ځارنه.

ځارا (cārá) ښځ.م. (ج. ځـاراګاني) کینـدل شـوي ځای چې تېپر، ګازرې او... په کې ساتل کېږي.

ځارځرخومه (cārcarxū́ma) ښځ.م. ګرد چاپېره، چارچاپېره، شا وخوا، څلورخواوې.

ځارځی (cārǰáy) ا. ځارتون، رصدخانه، زیج.

ځارښکه (cārəṣká) ښځ.م. څـرښکه، سارکه؛ د یوې مرغۍ نوم دی.

څارل (cārə́l) مص. مت. په نظر کې ساتل، په پټه د چا مراقبت کول، څاو کونه.

څارنتون (cārantún) نر.م. د وترنرۍ ریاست.

څارند (cāránd) ص. نر.م. کنټرولر، څېړونکی.

څارندوی (cārandóy) نر.م ۱) پولیس، امنیتي عسکر ۲) څارکوونکی؛ ۳) سکوټ، سکاوټ هغه څوک چې په څارندویي کې شامل وي.

څارندویي (cārandoyí) ښځ.م. د اخلاقي او سپورتي تعلیم او تربیې یو ډول سیستم دی.

څارنوال (cāranwā́l) ا. مدعي العموم، د تورنو رسمي حقوقي مدافع.

څارنه (cārə́na) ښځ.م. (ج. څارنې) په نظر کې ساتنه، څوکۍ کونه، مراقبت کونه..

څارو (cārú) ص. نب ۱) څارونکی، څاری، مراقبت کوونکی، تعقیبوونکی؛ ۲) جاسوس.

څاروان (cārwā́n) ص. جوپه مشر، د کاروان میر.

څارونکی (cārūnkáy) فا. نر.م. په نظر کې ساتونکي، څوکۍ کوونکی، تعقیبوونکی.

څاروی (cārwáy) نر.م. (ج. څاروي) هغه څلور بولي چې څرکوي او واښه خوري.

څاره (cārá) ښځ. م. (ج. څارې) ۱) چاره، علاج؛ ۲) کسب، کار؛ ۳) هغه کنده او ډوغل چې ګني په کې اینبودل کېږي.

څاړ (cāṛ) نر.م. د لم یا غوښې هغه ټوټه چې د لېوه تر حملې وروسته په څاړزي. پسې ځړېږي.

څاړو (cāṛú) نر.م. (ج. څاړوګان) ۱) برغ، برغې، برنغ، د نس پرده؛ ۲) دحیوان هغه غوښه چې ځیني د خوړو ور نه بولي.

څاړی (cā́ṛay) نر.م. (ج. څاړي) ۱) دوښېنتانو د تویېدلو ناروغي؛ ۲) څوړی، یو ډول خړ رنګې حلاله مرغۍ ده.

څاږ (cāž) نر.م. د وینې پور د وینې بیه، خون بها.

څاښت (cāṣt) ق. ۱) کچه غرمه، برېښر؛ ۲) نر.م. څښت، تاشت، لیکلی کاغذ دی چې مقدسه محتوا لري او د مذهبي خلکو له خوا ناروغانو ته ز رکول کېږي..

څاښتی (cāṣtáy) نر.م. دغرمې خوراک، د غرمنۍ، د غرمې زړخوړی، څاښت ناری.

څاښتي (cāṣtí) ص. نب. غرمنی، د غرمې، د څاښت، په څاښت پورې تړلی.

څاښکه (cāṣká) ښځ.م. (ج. څاښکې) سارکه، څرښکه، ګنډسېره، یو ډول مرغۍ ده.

څاښه (cāṣá) ښځ.م. (ج. څاښې) تاوکړې سنۍ، اینځی، انځی، غښتلی پړی.

څاښی (cāṣáy) نر.م. دڅرخې محور، څوښه.

څاک (cāk) نر.م. (ج. څاکونه) ۱) درز، چاک؛ ۲) نیم سری؛ د سر یو ډول درد دی.

څاکن (cākə́n) ص. نر.م. ۱) څڅېدونکی، ترشح کوونکی؛ ۲) څاه ایستونکی، څاه باسونکی؛ ۳) دسیسه کار.

څاکه (cāká) ښځ.م. (ج. څاکې) ۱) د غره تېره څوکه؛ ۲) دڅادر پېڅکه، د څادر څنډه.

څاکی (cākáy) نر.م. (ج. څاکي) د څادر پېڅکه، د څادر څنډه، د څادر پېڅه.

څاګله (cāgalá) ښځ.م. ساګلې، ساګله، پتیله، د ارتې خولې دېګچې.

څاګوړی (cāgúṛay) نر.م. ډېنګری، څاګی، ورکوټی کوهی، وړه څاه.

څاګی (cāgáy) نر.م. څاه ګی، وړه څاه.

څاله (cā́la) ښځ.م. څپر، څپرۍ، کوډلې، کوډۍ، هغه ساله او کوډۍ چې د پټي د فصل د ساتلو لپاره جوړېږي.

څانډو (cānḍū́) نر.م. ساندو، باجه، دخښینې میړه.

څانګ (cāng) نر.م. ۱) وزر، شاهپر؛ ۲) ښاخ، شاخ، خاخ، څانګه.

څانګ څانګ (cā́ngcā́ng) ق. ښاخ ښاخ؛ وزر وزر.

څانګو (cāngū́) نر.م. ۱) دغړکې موتی، د غټک موتی؛ ۲) د منداړو تناو، د غړکې تناو.

څانګوال (cāngawā́l) ص. د څانګې (مسلک) خاوند، ماهر.

څانګور (cāngawár) ص. وزروال، ګڼ اړخیز.

څانګورتوغندی (cāngawartoğandáy) ا. وزروال توغندی، راکټ.

څانګوړی (cāngūṛáy) ښځ.م. ۱) وړه څانګه، ورکوټی ښاخ؛ ۲) نر.م. وړوکی وزر.

څانګه (cā́nga) ښځ.م. (ج. څانګې) ۱) درد، بربښ، څریکه؛ ۲) ښاخ؛ ۳) شعبه، اداره؛ ۴) نیزه، بلمه؛ ۵) ښځینه شخصي نوم.

څانګې څانګې (cā́ngecā́nge) ص.نسب. ښاخ ښاخ، برخې برخې، شعبې شعبې.

څانګې وانګې (cā́ngewā́nge) ص. نسب. ۱) ښاخ ښاخ؛ ۲) توتې توتې؛ ۳) ګډوډ؛ ۴) سست، لټ، تنبل.

څاڼی (cāṇáy) نر.م. دربل شویو غنمو له پټي څخه د وړیو تولونکی.

څاو (cāw) نر.م. ۱) څارنه، مراقبت؛ ۲) په ژمي کې د ګازرو، منګړیتو او... د ساتلو لپاره تر ځمکې لاندې ژور کړی ځای.

څاوار (cāwā́r) نر.م ۱) مصنوعي وېښتان، څاواره ۲) د ښغلې یو ډول ګاڼه؛ ۳) ځینې ښځې له سر وېښتانو سره د وړیو تارونه تړي او خپلې کلی په کې ځوړندوي.

څاوتی (cāwtáy) نر.م. څاپښتی، نیم سری.

څاه (cāh) نر.ښځ.م. و.ګ. څا.

څبله (cábla) ق. ځبله، یو تر بله، په خپلو کې.

څپ (cap) نر.م. (ج. څپونه) ۱) د پښې د ښکالو اواز؛ ۲) د غلې د پاکولو اواز.

څپا (capā́) ښځ.م. د پښو اوازونه.

څپاری (capāráy) نر.م. ۱) څپرکی، څپری، څاپولی، د واورې توته؛ ۲) یوه لپه اوبه.

څپاړو (capāṛū́) ص. نب. د نسه، ریخن.

څپاړه (capāṛá) ښځ.م. دست، ریخ، اسهال.

څپان (capā́n) نر.م. (ج. څپانونه) د اوبو تړیان.

څپاند (capā́nd) ص. نر.م. ج. څپې وهونکی، هغه سیند یا دریاب چې څپې وهي.

څپاڼ (capā́ṇ) نر.م. کتار، قطار، صف، چیل.

څپاڼی (capāṇáy) ص.نر.م. ګډوډ، پریشان.

څپټی (capaṭáy) نر.م. (ج. څپټي) پوستنی، پاستې، چپاتی، لویه او نری ډوډی.

څپڅپانی (capcapā́nay) ص. نر.م. ۱) تار په تار، ګډوډ؛ ۲) کریاب، اړ؛ ۳) نر.م. د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

څپڅپی (capcapáy) نر.م. (ج. څپڅپي) لوی غلبېل، پرویزی، چج.

څپر (capár) نر.م. (ج. څپرونه) ۱) و.ګ. چپری؛ ۲) خونه، ځاله، څپری؛ ۳) دغره پر سر اواره ځمکه؛ ۴) ټوک، د ډوډۍ توته؛ ۵) د بام ججه.

څپرغوږی (capargwáẓay) ص. نر.م. ۱) غوږور، پلن غوږی؛ ۲) نر.م. هاتي، فیل.

څپرکی (capárkay) نر.م. (ج. څپرکي) ۱) ټوک، د ډوډۍ توته؛ ۲) د کاڼي یا لرګي توته؛ ۳) د واورې پاغونده، څپری؛ ۴) حصه، برخه، فصل، باب.

څپرى (capáray) نر.م. (ج. څپري) ۱) جلا شوې توته؛ ۲) دواورې پاغونده؛ ۳) د غـره په سـر اواره څمکه؛ ٤) کوچنى د ختو ډنډ.

څپرۍ (caparə́y) ښځ.م ۱) څپر، کوډله؛ ۲) دآس له ونبنتانو څخه جوړه شوې گانه چې د تندې د پاسه يې ځوړنده وي.

څپړ (capáṛ) نـر.م. ۱) د اوښ يا فيـل د پښې تلى؛ ۲) د سړي د پښې پلن تلى؛ ۳) څپړه، يو غرنى بوټى دى؛ ٤) څپېړه، څاپېړه.

څپړاخه (capaṛā́xa) ښځ.م. چاپېـړه، چپـلاخه، څپلاخه، څاپېړه، څپړه، څپړ.

څپړدخ (capaṛdáx) نـر.م. ميـرگـاټې، گاټې، د کوچنيانو يوه لوبه ده.

څپړغوږى (capaṛǧwázay) ص. نـر.م. و.گ. څپرغوږى.

څپړکى (capáṛkay) نر.م. څپک، څپق، د څلورو گوتو په اندازه.

څپړور (capaṛawár) ص. نر.م. دلويو پښو خاوند.

څپړۍ (capṛáy) نـر.م. د پنـهـرک په څېـر يو ډول وابنه دي.

څپېړۍ (capaṛə́y) ښځ.م. ۱) د توپ ډنډې ډنده؛ ۲) داوږې راشپلک؛ ۳) ښـځ.م.ج. څـپـلۍ، کپړۍ، کپړۍ؛ ٤) ښځ.م. تاپوړى، ډانگوړى، هغه لرگى چې گوډ يې گرځېدو لپاره تخرگ لاندې نيسي.

څپښه (capə́ṣa) ښځ.م. ۱) څپلکه، چپلکه، زړه پنه يا بوټ؛ ۲) لتکه.

څپک (capák) نر.م ۱) د ډوډۍ توکړه؛ ۲) څپړکى، څپق، د لاس د څلورو نښتو گوتو په اندازه.

څپکه (capə́ka) ښځ.م. رېيده، د ډوډۍ پخولو يوه آله ده.

څپکۍ (capakáy) نر.م. قمار، جوارۍ، شرط.

څپل (capál) نر.م. ۱) دمرغانو د وزرونو تړپېدنه؛ ۲) چوپل؛ ۳) څپ کونه، چپې کونه.

څپلاخه (caplā́xa) ښځ.م. و.گ. څپراخه.

څپلاک (caplā́k) ص. نـر.م.ج. ۱) گڼ، گـور؛ ۲) گونجلک، گونځې؛ ۳) گڼوډ؛ ٤) کېمنډلى ۵) خوږولى، کړولى.

څپلک (caplák) نر.م. ۱) هغه څه چې د زړښت له امله کلک شوى وي لکه څرمن؛ ۲) دپښو کـولو هغه شى چې د زړښت له امله وچ، سخت او تنگ شوى وي لکه زړه پنه، وچه څپلۍ.

څپلکې (capláke) ښـځ.م. چپړکې، چپلکې، د پلاستيک يا څرمنې څپلۍ.

څپلور (caplór) ص. نر.م. د اوږدو پښو خاوند.

څپلۍ (caplə́y) ښځ.م. ۱) ريړۍ، کپړۍ؛ ۲) له دروزې، مزرۍ يا څرمنې څخه جوړ د پښو کـولو شى؛ ۳) دنېزه بازۍ مېخ چې دسپاره په وسيله په نېزې سـره وهـل کېـږي؛ ٤) دڅپړ د پاسه احول شوې څنگل؛ ۵) تاوراتاو، منجيله.

څپلۍ گند (caplə́ygand) نر.م. دډاکټر دراوستلو فيس، يا دچا د راوستلو او کارکولو مزد.

څپڼ غوږى (capaṇgwázay) نـر.م. د غوږ نرمى، د غوږ پستکى، د غوږ بوڅکى.

څپڼۍ (capaṇə́y) ښـځ.م. ۱) د کـونډې مـرتبى، مرتبانه، د کونډې هغه برخـه چې بزگـر د بيوې کولو په وخت کې لاس ورباندې ږدي؛ ۲) پانه، سپېته، شپېته، چنې، سپېته.

څپنزرى (cpanzáray) نـر.م. څنزرى، تنـزرى، تيهو، براج، چنجرى، يو ډول مرغه دى.

څپوټکى (caputákay) نـر.م. څپـونى، کـوچنى دوپټه، ووړکې لوپټه، ووړکوټى زړوکى.

څپول (۱) (capól) ص. نر. م. گور گوتي وېښته، گڼ گور وېښتان، ببر او چنگ وېښتان، څپوله.

څپول (۲) (capawə́l) مص. مت. ۱) څپ کول، په چج سره غله پاکول؛ ۲) مچول، ښکلول؛ ۳) ځان پسې پښې راښکل.

څپول څنی (capolcaṇay) ص. نر. م. څپولی، ببرسری، سڅ سری.

څپولی (capoláy) ص. نر. م ۱) ببر او گڼ وېښتان لرونکی؛ ۲) د واورې لوی څپولی؛ ۳) نر. م. د میو، موټو یا پلي لرونکو حبوباتو د وېښو ایښودل شوی ډېری یا ډلی؛ ٤) څپونی، صافي؛ ۵) دسترخوان.

څپولې (capolé) ښځ. م. خاپوړې، خړپوڅې.

څپونه (capawə́na) ښځ. م. (ج. څپونې) څپ وهنه، څپ کونه، غله په چج سره پاکونه.

څپونی (capū́ṇay) نر. م ۱) دسترخوان، کندوری، څپونکی، کوندوری؛ ۲) څپولی؛ ۳) صافي.

څپه (cápa) ښځ. م. (ج. څپې) ۱) موج، چپه، د اوبو موج؛ ۲) چپه، بېهوښي، بېسدي.

څپهار (capahā́r) نر. م. د اوبو د څپو، د کښتۍ د څپو، د غلې د پاکولو او د اوبو د پښو اواز.

څپیاکه (capyáka) ښځ. م. ۱) تپی، تهپی، بدره، سوېه، توپی؛ ۲) ډومبکی، پیاځه، ډمکی؛ ۳) یو ډول سابه دي.

څپېدل (capedə́l) مص. ل. ۱) غله چج کېدل؛ ۲) مچېدل؛ ۳) د اوبو څپې وهل؛ ۵) ورو ورو خوځېدل.

څپېره (۱) (capéra) ښځ. م (ج. څپېرې) ۱) و گ. څپراخه؛ ۲) مایله ځمکه، کښته؛ ۳) پیکه، ژېړ، تت؛ ۲) وېرېدونکی، ډارن.

څپیز (capíz) ص. هجایي، سېلابیک.

څپیزخجیز (capízxajíz) ص. سېلابتونیک (شعري وزن).

څپېله (capéla) ښځ. م. (ج. څپېلې) منډاوړ، د دوو غواوایانو غوبل.

څتری (catráy) نر. م. ۱) د ژرندې تورک؛ ۲) د ژرندې د پله خواته د اوړه تولېدو ځای.

څته (catá) ښځ. م. ۱) دالان؛ ۲) گواته، د څپباکو دلی، کرزور، کنزور.

څټ (caṭ) نر. م. ۱) ورمېږ، د غاړې د شا طرف؛ ۲) د هر شي شا؛ ۳) غیاب، پسې شا.

څټک (c(u,ə)ṭák) نر. م. څوټک، چیټک، څټکی، څټېک، د مېخ ټکولو آله.

څټکوری (caṭkū́ray) نر. م. ۱) ستکوری، لوغړن لرگی، نیم سوی غوندې لرگی؛ ۲) ص. نر. م. ۱) کوروړانی؛ ۲) سپېره، منحوس.

څټل (caṭál) مص. مت ۱) ژبه پرې تېرول، په لوښي پورې گوته راښکل او پر گوته باندې ژبه تېرول؛ ۲) تباه کېدل، بربادېدل، ستړول؛ ۳) د چا مور، پلار یا خپلوان مړه کېدل.

څټمخ (caṭmə́x) ق. ۱) پرمخ، په بل مخ اوښتی؛ ۲) دوه مخی، دو رویه، منافق.

څټمخی (caṭmə́xay) ص. نر. م. ۱) د بدې څېرې، بد شکله؛ ۲) خوسا، خوړجن.

څټمری (caṭmaráy) ښځ. م. د څټ مرۍ، جوړ جوړ، څټمبری.

څټوټ (caṭwáṭ) نر. م. ۱) ستبوټ، ناڅاپه مرگو؛ ۲) بېخي تباه؛ ۳) د چا په مینه کې لېونی.

څټه (cáṭa) ښځ. م. (ج. څټې) ۱) دوه اندېزه بار، یو جوال غله؛ ۲) پېټی، بوج؛ ۳) د غلې گودام؛ ٤) یو ټاکلی وزن دی؛ ۵) ستېه، تنه، د ونې د ریښو او ښاخونو ترمنځ برخه.

ځتۍ (caṭə́y) ښځ.م. ۱) څېتۍ، د تبر پڅه خوا، ستۍ، چیتۍ؛ ۲) د جوت او توک په لوبه کې چې کوم شرط ورکول کېږي؛ ۳) د گلونو گېډۍ.

ځتی (caṭáy) نر.م. (ج. ځتي) څېتی، ستری، د غنمو یا اوربشو ربېل شوي گېډۍ.

ځچه (cáča) ښځ.م. اچې، چه، د بزې د شړلو غږ.

ځځ (cac) نر.م. څڅی، سسی، آلو اخار، یو ډول ازغی دی.

ځځبکی (cacbékay) نر.م. ۱) کځوبی، لکۍ، د کوچنیانو یو ډول ناروغي ده؛ ۲) په والگي کې د مرۍ د خوږېدو ناروغي؛ ۳) ص. نر.م. تېز، رټ، تکړه، گړندی، چست، چالاک.

ځځن (cacán) ص.نر.م. ځځونکی، ترشح کوونکی

ځځند (cacánd) ص. نر.م. و گ. ځځن.

ځځنکی (cacúnkay) فا. نر.م. چیچونکی، کرېږدونکی هډوکی، کرپندوکی.

ځځواکی (cacwā́kay) نر.م. ځاځکی، قطره.

ځځوب (cacób) نر.م. ځځبدنه، ځځوبی، چکک.

ځځوبکی (cacobkáy) نر.م. ځاځکی، ځځواکی، د باران قطره.

ځځوبی (cacóbay) نر.م. ۱) ځځبده، چکک؛ ۲) هغه چینه چې ځاځکي اوبه ترې راوځي؛ ۳) ځنډلی، د دېوال یا د چت چجه.

ځځوری (cacóray) نر.م. پاتې شونی، هغه ډوډۍ چې له خوراک ځخه پاتې شوې وي.

ځځول (cacawə́l) مص. مت. ۱) ځاځکی ځاځکی تویول؛ ۲) نیتول؛ ۳) شړول (اوبه)؛ ٤) تویول او شړول (لکه د ډوډۍ ځځول).

ځځون (cacū́n) نر.م. ننېدنه، نینېدنه، ننېده.

ځځوبکی (cacwekáy) نر.م. ځاځکی، قطره.

ځځۍ (cacáy) ښځ.م. ناوه، پرناله، ترۍ، چر.

ځځېدل (cacedə́l) مص. ل. ۱) ځاځکی ځاځکی راتلل، ځکېدل؛ ۲) نینېدل؛ ۳) تویېدل، شړېدل لکه ډوډۍ ځځېدل.

ځځله (caʒlá) ښځ.م. سځله، سجده.

ځحاک (cxāk) نر.م. سځات، اسقاط، سکوت.

ځخاندی (cxāndáy) نر.م. خزنده، هغه شمزی لرونکی ژوی دی چې د لومړي ځل لپاره یې په وچه کې د ژوندانه سره توافق موندلی دی.

ځخځخکي (caxcaxakī́) نر.ج. د اوبو پوړومبې، د اوبو پوکنۍ، برېوړکی، خوړنۍ.

ځخځه (caxcá) ښځ.م. یو ډول بوټی دی.

ځخره (cxə́ra) ښځ.م. ۱) لوټ، ولجه، بېورمه، غنیمت؛ ۲) د خلکو ریسکه، یوه ډله خلک.

ځخره (caxrá) ښځ.م. چوخنه، چوخړه، چخه، د سترگو په کونجو کې خړ مواد.

ځخکو (caxkū́) نر.م. ځښکو، ځاښکو، چاشکو، چکښو، یوه مشهوره دوا ده.

ځخکي (cxakī́) ښځ.م. د پسه غوښه.

ځخل (cxal) مص.مت. چخړبېل، سیخل، ځیخل، په زوره ننه ایستل، سره کوټه کول.

ځخو (caxó) ص. نب. نوکی، متکې شی، ډېر کم شی، لږ غوندې، پوټی غوندې.

ځخول (caxawə́l) مص. مت. ځکول، په ځمکه باندې راځکول، پر ځمکه راښکل.

ځخه (cxa) ربط ۱) ځکه، سره، نږدو؛ ۲) په واک کې، لاس لاندې؛ ۳) ورنه، ترینه، ورځنې، له؛ ٤) ځه خبر یم، نه پوهېږم، خبر نه یم.

ځخهار (caxahā́r) نر.م. پشهار، پښهار، د حیوان د حلالولو په وخت کې د وینې اواز.

ځخی (cxay) نر.م. ۱) خوسی، خوسکی، گېلگی، سخوندر؛ ۲) د کوچنیانو یوه لوبه ده.

څخېدل (cxedə́l) مص. ل. ۱) څکېدل؛ ۲) پر څلورو تلل، خاپوړې کول.

څر (car) نر.م. ۱) څړ، څرونده، څرېدنه؛ ۲) د توکړ د څيرې کېدو اواز؛ ۳) د واورې سر، سرجه؛ ۴) ص. نر.م. بېړندوکی، وېړندونکی، ډارن.

څراغ (c(i,ə)rā́g) نر.م. چراغ، ډېوه.

څراو (carā́w) څراو، ورشو، چرا، څرځای.

څرب (c(u,ə)rb) ص.نر.م ۱) څورب، تيار، چاغ؛ ۲) تازه، ساتلی.

څربښت (carbəṣt) نر.م ۱) څوربوالی، څربوالی، چاغښت؛ ۲) مستي، خرتيزي، لته پېر.

څربول (carbawə́l) مص. مت. ۱) شلنډول، چاغول ۲) مستول.

څربوله (carbolá) ښځ.م. (ج. څربولې) کاسنی، يو ډول تريخ بوټی دی. انګوپا، انوپا، هندبيد او هندبا هم ورته وايي.

څربېدل (carbedə́l) مص. ل. څوربېدل، چاغېدل، شلنډېدل، مزي کېدل.

څرپ (crap) نر.م. د مرغانو د وزرو د ټپېدو اواز.

څرپول (carpawə́l) مص. مت. ټپول، سرپول.

څرڅر (carcár) نر.م. اوبښته د اوبو د ورکولو په وخت غږ.

څرڅره (carcə́ra) ښځ.م. چرچره، چنچنه، چرچنه، يو ډول مرغی ده.

څرخ (carx) نر.م. ۱) پير، تاو، چورلک، تاوېدنه؛ ۲) دت. د چړو د تېره کولو څرخ؛ ۳) ګډا، نڅا؛ ۴) رټ. هغه پرداره آله چې ژرنده پرې چورلي.

څرخاو (carxā́w) نر.م. (ج. څرخاونه) ګرداو، ګرداب، غوړ، څرخوبی، غورندی، ډوبی.

څرخبانی (carxbā́nay) نر.م. بازيګر، نڅا کوونکی، ګډېدونکی، نټوی، لبنتی.

څرخک (carxák) نر.م. (ج. څرخکونه) يو ډول ښکاري مرغه دی.

څرخکه (carxə́ka) ښځ.م. و.ګ. سارکه.

څرخکی (carxakáy) نر.م. څوښنه، اتيهران؛ يو لرګينه آله ده چې وړۍ پرې ورېشي.

څرخ لرګی (carxlargáy) نر.م. ۱) څرخکی، د څرخې هغه لرګی چې تاوېږي؛ ۲) دلاسي څرخې اوسنۍ رېښلو لرګی.

څرخند (carxánd) ص.نر. ۱) څرګنده، سرسري، سطحي؛ ۲) څرخنده، چورلېدونکی.

څرخندوکی (carxondū́kay) فا.نر.م ۱) چورلندی، بانيچغ، غنجلۍ، اندرچو، د کوچنيانو يو ډول لوبه ده؛ ۲) لاټو، ګرځندی.

څرخنکی (carxankáy) نر.م. ۱) څوښه، څوخه، هغه لرګی چې وړۍ پرې ورېښل کېږي.

څرخنی (carxanáy) نر.م. ۱) څوزی، ژغوری، ښوزی، د وريجو د تلبر په منځ کې ژور ځای چې لندبل په کې اچوي؛ ۲) ګرداب، څرخوبی؛ ۳) بانيچغ،؛ ۴) لاټو، ګرځندی، څرخندوکی.

څرخوکی (carxūkay) نر.م. څرخ لرګی، څرخنکی، د څوښې او څرخې هغه لرګی چې تاوېږي.

څرخول (carxawə́l) مص. مت. ۱) چورلول، تاوول، څرخ ورکول؛ ۲) ګرځول، ښورول.

څرخه (carxá) ښځ.م. يوه آله ده چې د هغې سره له مالوچو څخه تار جوړېږي؛ ۲) د ګنډلو د ستنې تومبنه.

څرخی (carxáy) نر.م. ۱) دوړيو ګونجی، د وړيو غونډاری، د تار کلوله؛ ۲) چارشه، څرخه، د وړيو د ورېشلو آله.

څرخېدل (carxedə́l) مص. ل ۱) چورلېدل، تاوېدل، چورلېدل؛ ۲) ګرځېدل.

څرښند (carṣánd) ص. نب. و گ. څرخند.

څرښنده (carṣánda) ښځ.م. ۱) څرښه، کرښه، هغه ليکه يا کرښه چې د کوم شي د کشولو څخه پيدا کېږي؛ ۲) منښنه، مېنه؛ ۲) نژدېوالی.

څرښه (carṣá) ښځ.م. و گ. څرښنده.

څرک (crak) نر.م. ۱) راښکاره کېدنه، رابرسېره کېدنه (لکه د لمر سترگه) ۲) لاربښودونکی، سراغي؛ ۳) نښه، نښانه، درک، لټه، پته.

څرکا (crakā́) ښځ.م. ۱) ځالک، رڼا، ځلک، ځلا؛ ۲) څڅا، د څاڅکو پرېوتلو اواز.

څرکبني (crakabní) ا. پلټنه، لټون، جاسوسي.

څرکبه (crakbá) ص.نب. جاسوس، څارونکی.

څرکول(۱) (crakawə́l) مص. مت. برېښول، ځلول، پرقول، پړ کول، په څرېکو راوستل.

څرکول(۲) (carkawə́l) مص. مت. وابښه خوړل، څرکول، د څارويو د وښو خوړل او څار کول.

څرکهار (crakahā́r) نر.ج. څرا، د څاڅکو د پرله پسې توېېدو اواز.

څرکېدل (crakedə́l) مص. ل. ۱) برېښېدل، ځلېدل، پرکېدل؛ ۲) څرک وهل، لمر راختل؛ ۳) په څرېکو راتلل.

څرگند (cargánd) ص. نر.م.ج. ښکاره، ظاهر، جوت، بلنگ، معلوم، اوڅار.

څرگندتوب (cargandtób) نر.م. څرگندتيا، څرگندوالی، ښکاره کېدنه، ظاهرېدنه.

څرگندني (cargandaní) ص. د څرگندنې وړ، بياني، توضيحي، افادي.

څرگندول (cargandawə́l) مص. مت. ۱) ښکاره کول، جوتول، اوڅارول؛ ۲) برېښدول.

څرگندون (cargandū́n) ا. څرگندونه، ښکاره کونه، څرگندنه.

څرگندوی (cargandóy) ص. نر.م. ظاهروونکی، ښکاره کوونکی، څرگندوونکی.

څرگندېدل (cargandedə́l) مص. ل. ظاهرېدل، ښکاره کېدل، جوتېدل.

څرگه (cargá) ښځ.م. بزبو، حق دوسته مارغه، يو ډول مرغی ده چې د شپې له خوا ځان په ونه ځوړندوي او د حق ناري وهي.

څرگی (cragáy) نر.م. يو ډول بوم، يو راز گونگی.

څرمښکی (carmaṣkáy) ښځ.م. شرموښکی، چرمښکی، چرمشکی، چرمشکه.

څرمن (carmán) ښځ.م ۱) پوستکی، وژن، چرم، گگاره؛ ۲) پوخ او رنگ شوی پوستکی.

څرمن باب (carmanbā́b) ا. څرمني څېزونه، څرمين توکي.

څرمني (carmanáy) ص.نر.م. له څرمنې نه جوړ، د ساخت نه جوړ، ساختي.

څرمه (c(i,ə)rmá) ق. ۱) څېرمه، نيږدې، جوخت، په خواکې؛ ۲) ښځ.م. گاونډی؛ ۳) حاشيه.

څرنده (carə́nda) فا. نر.م. څرېدونکی، څرونکی، خوراک کوونکی څاروی.

څرنگتيا (carangtyā́) ا. و گ.: څرنگوالی.

څرنگوالی (carangwā́lay) نر.م. څرنگتوب، څه ډولتوب، ډول، بڼه، شکل، کيفيت.

څرنگه (cə́ranga) ص. نب. ۱) څه رنگه، څه ډول، څنگه؛ ۲) ق. ځکه، له دې وجهې، په دې سبب، له دې امله.

څرو (carū́) نر.م. ۱) د اور رڼا؛ ۲) د کار تېزي، د کار پياوړتوب؛ ۳) ص. نب. رسوا، ښکاره.

څروټکه (carwaṭká) ښځ.م. سکروټه، بل سکور.

څرول (carawə́l) مص. مت. پوول، مال د څر لپاره څرځای ته بېول.

ځروونکی (carawū́nkay) فا. نر.م. پوونکی، مال د ځر لپاره بیوونکی، پادوان، شپون.

ځروه (carwá) ښځ.م. ششی، په کښت کې انسان ته ورته ښځ کړی نښان.

ځروی (carwáy) نر.م ۱) لک شوی، برلک ډوری، کودی؛ ۲) نښانه؛ ۳) حد، برید، پوله.

ځره[1] (cará) ښځ.م. ځره خشمه، اره، د لرګي د پرې کولو آله، د ښاخونو د ربېلو آله.

ځره[2] (cra) ښځ. ند. دځوکیدارۍ غږ، دخبردار غږ.

ځره لور (caralór) نر.م. د ارې په څېر لور.

ځرې (caráy) ښځ.م. ۱) د یوې مرۍ نوم؛ ۲) دچلم سرخانه؛ ۳) د زېړ ګلاب بوټی؛ ٤) چمچې، دمتې چمچې، د ستنې برغولی.

ځری (caráy) نر.م ۱) سرباری؛ ۲) متی، پورځنګ؛ ۳) د مزریو یا منجو ترنګړ؛ ٤) رنګ نشریدنه؛ ۲) اثر، خپرېدنه، تیتېدنه، سرایت.

ځري (caré) ص. نب. و ګ. ځنګه.

ځرېدل (caredә́l) مص. ل. ۱) ځرل، مال څاروی ځرېدل؛ ۲) پرېدل، ځروهل، ځروهل، په دستو کېدل، له نسه کېدل.

ځریکه (criká) ښځ.م. ۱) د لمر وړانګه، د لمر لومړنی شغله؛ ۲) درد، ځانګه، خوږه.

ځړ (caṛ) نر.م. ۱) ځر، مال ځرېدنه؛ ۲) هغه پړی چې سرکښې څاروي پرې تړل کېږي.

ځړا (caṛā́) ښځ.م. ۱) ورشو، ځراو، ځړځای؛ ۲) ځړ، ځر، چر.

ځړپ (cṛap) نر.م. چړپ، د اوبو د توېدو اواز.

ځړپن (cṛapán) نر.م. چړپن، پوچ ویونکی.

ځړپول (cṛapawә́l) مص. مت. ۱) بې ځایه غږول؛ ۲) چړپول، شړپول.

ځړپېدل (cṛapedә́l) مص. ل. چړپېدل، شړپېدل.

ځړځای (caṛǰā́y) نر.م. ورشو، ځړاو.

ځړک (cṛak) نر.م. ۱) چړک، د لرګي د ماتېدو اواز؛ ۲) ځڅېدنه؛ ۳) ټمچو، ایرم، ټمبه.

ځړکه (cṛáka) ښځ.م. ځړیکه، چړکه، درد، ځانګه.

ځړل (caṛә́l) مص. ل. ځرېدل، ځړېدل.

ځړمنی (caṛmә́nay) نر.م. ځړمونی، پسرلی، سپرلی، د کال لومړنی فصل، ځړمونی.

ځړنۍ (caṛnә́y) ښځ.م. ۱) ککرۍ، د سر کپړۍ؛ ۲) نذري کاکل.

ځړوکی (cṛū́kay) نر.م. لتوړه، خرځوړی، لته، ځیره، چیره، ریتاړه.

ځړونګه (cṛūngá) ښځ.م. ۱) ځړنګه، د جلغوزو ونه؛ ۲) د لمنځې تنکۍ غوړګه.

ځړه[1] (cṛa) ښځ.م. د سپي حمله، د سپي برید.

ځړه[2] (caṛá) ص. نر.م ۱) ګوښی، یوازې، مجرد؛ ۲) بې بار و بنې سپور؛ ۳) خالي، تش، فقط؛ ٤) بالکل؛ ۵) هغه مجرد چې د مزدورۍ لپاره له ملک څخه وځي.

ځړه پانه (caṛapā́na) ښځ.م. پانو، کاوو، کاهو.

ځړه توب (caṛatób) نر.م. جره توب، یوازېوالی، تنهایي، ځړه ګي، ګوښي والی، لونډتوب.

ځړه خشمه (caṛaxášma) ښځ.م. اره، ځره، ځړنازه، فلزي غاښوره آله ده.

ځړه ګي (caṛagí) ښځ.م. ځړه توب، یوازېوالی، ګوښي توب، تنهایي، جره توب.

ځړه لار (caṛalā́r) ښځ.م. د پلیو لاره، پیاده رو، ځړه واټ، پلي لاره، درې ګزی.

ځړه نازه (caṛanā́za) ښځ.م. ځره خشمه، ځره، اره، فلزي غاښوره آله ده.

ځړه وړی (caṛawáṛay) نر.م. ځړه، ګوښی او یوازې، مسافر.

څړول (caṛawә́l) مص. مت. څرول، پوول، پېول، څاروي او حيوانات ورشو ته بوول.

څړی (caṛáy) نر.م. ۱) نوکر، ملازم؛ ۲) د تناره د پاکولو ساېې؛ ۳) د ځناور ځل، د غوايي ځل.

څړۍ (caṛә́y) ښځ.م. پلکی، چوټکه، په ککرۍ د وښتو ځوندی؛ ۲) د غړکې لاندنۍ برخه چې ګنډل شوې وي؛ ۳) سوکه، سر، د کړديو د ټينګولو لپاره لرګی.

څړېدل (caṛedә́l) مص. ل. و ګ. څرېدل.

څړيکه (cṛiká) ښځ.م. چړيکه، چړکه، سخت درد.

څړی وړی (caṛaywaṛáy) ص. نر.م. د تش لاس لاروی، يوازې مسافر، تنها لاروی.

څړي وړي (caṛiwaṛí) نر.م. خواره واره پاتې شوني.

څز (caz) نر.م. جز، دوازګې د زاز بوکو او غوړيو د سره کولو اواز.

څښاک (cṣāk) نر.م. څښل، څکل، څښنه، چښل.

څښتن (caṣṭә́n) نر.م. ۱) الله تعالی؛ ۲) مالک، خاوند؛ ۳) بادار؛ ٤) مېړه.

څښتنتوب (caṣṭantób) نر.م. ۱) څښتنوالی؛ ۲) مېړه توب، مېړه والی.

څښتونی (caṣṭū́nay) نر.م. کمکی دسمال، وړوکی رويمال، کوچنی دسمال.

څښته (caṣta) ښځ.م. پخلی، د ډوډۍ ياکتغ پخول.

څښ څوری (cascoráy) نر.م. و ګ. تسکوره.

څښکله (caṣkáḷa) مص. نب. څشکله، څرنګه، څنګه، چشکله، سشکله.

څښکو (caṣkū́) نر.م. چاکسو، څاښکو، چاشکو.

څښکوری (caṣkū́ray) نر.م. ۱) څرکه، خوښسه، چوښکه، چړوک، چوشکی؛ ۲) نلکه، وړوکی نل؛ ۳) د وړو هلکانو آله.

څښکوړی (caṣkū́ṛay) نر.م. څرمن، پوست، چرم.

څښل (cṣә́l) مص. ل. څکل، چښل، چيکل.

څښندی (cṣandáy) ص. نر.م. ښوېېدونکی، څښېدونکی، څکېدونکی، کښېدونی.

څښول (cṣawә́l) مص. مت. ښويول، څکول، څخول، راکښل، کښول.

څښهاری (caṣahā́ray) نر.م. د يو شي ورو او نرم غږ، خفيف اواز.

څښی (cәṣáy) نر.م. ۱) ګيلکی، خوسی، د غوا بچی؛ ۲) څه شی، څه څيز، کوم څه.

څښېدل (caṣedә́l) مص. ل. ښويېدل، څکېدل، څخېدل، راښکل کېدل.

څک (cak) ص. نر.م. ۱) نېغ؛ ۲) اواز ته غوږونه بوڅول؛ غوږونه څکول؛ ۳) مضبوط، محکم؛ ٤) نر.م. ناڅاپي تېز درد.

څکا (cakā́) ښځ.م. ۱) څښنه، څکنه؛ ۲) د څاڅکو د راڅڅېدو اواز.

څک اروا (cakarwā́) ص. نب. ۱) اروا وړی، بد اروا، وړ سترګی، چوس مار، ستر وړی.

څکالکی (cakā́lkay) نر.م. شوپرک، ښاپېرک، ماښام چکالی، څکالی.

څکالی (cakā́lay) نر.م. ۱) شوپرک، ماښام چکالی؛ ۱) د چرم زړه ټوټه؛ ۳) څادر، چکالی؛ ٤) پشتکی، په تناره پورې نښتې د ډوډۍ يوه برخه؛ ۵) پنبه، مالوچ.

څکاول (cakāwә́l) مص. مت. څکول، کشول، راکښل؛ راښکل، راکشول، څښول.

څکاوو (cakāwū́) ص. نر.م. کشوونکی، څکوونکی، جذبوونکی.

څکپاڼی (cakpā́ṇay) نر.م. د تېپر د پاڼو سابه.

څکښو (cakṣū́) نر.م. چاکښو، چکښو.

څکل[1] (ckaḷ) مص. مت. چيښل، څښل، چيکل.

څکل(۲) (cakə́l) مص. مت. ۱) څکـه کـول، د شي خوند معلوموول؛ ۲) نر.م. ۱) کم واټن، لږه لاره؛ ۲) د لارې یوه ټوټه؛ ۳) د ځمکې یوه برخه.

څکل پکل (cakalpakə́l) ص. نر.م. چکل پکل، اوبلنه واوره.

څکنه(۱) (ckə́na) ښځ.م. چیښنه، څښنه، چښنه، د اوبو یا نورو مایعاتو غورپونه.

څکنه(۲) (cakə́na) ښځ.م. خوند اخیستنه، خوند یا مزه معلومونه، خوند کتنه.

څکو (cakó) نر.م. یو ډول ښایسته سکوی، یو ډول کښېده، یو راز خامکدوزي ده.

څکوړی (ckóṛay) نر.م. ۱) چکـوړی، وړوکی سخوندر؛ ۲) خوسي ته د اوبو د ورکولو یا ځان ته راغوښتلو اواز.

څکوړې (ckóṛe) نر.م. د خوسي د شړلو اواز.

څکول (cakawə́l) مص. مت. ۱) راکښل، کـړول، کشول؛ ۲) د چلم لوګي راکښل، ساه راکښل؛ ۳) نر.م. سبوس، بورکی؛ ٤) مص. مت. څه کم څیز ورکول، لږ شي ورکول.

څکولی (ckúlay) نر.م ۱) دخرمنې ټوټه؛ ۲) د زاړه بوټ یا پنې ټوټه؛ ۳) څکۍ، د ډوډۍ ککوړی، د ډوډۍ ټیکلی.

څکونډاره (ckunḍā́ra) ښځ.م. (ج. څکونډارې) نوکاره، نکاره، سکونډاره، سکونډکه.

څکونډل (ckúnḍəl) مص. مت. و ګ. سکونډل.

څکونکی(۱) (cakū́nkay) فا. نر.م. خـوند کتونکی ذایقه معلوموونکی.

څکونکی(۲) (ckū́nkay) فـا. نـر.م. چښونکی، څکونکی؛ دچلم، سګرټ لوګي راښکونکی.

څکه (cáka) ښځ.م. (ج. څکې) ۱) خوند، نوه، ژبه وروونه؛ ۲) لږ خواړه؛ ۳) یو ډول ناروغي ده.

څکی (ckay) نر.م. (ج. څکي) ۱) ټوکری، شکری ۲) د مندتې زړی؛ ۳) ص. نر.م. راښکـونکی، جذبوونکی؛ ٤) نر.م. جالکی، ډالی، د ډوډۍ د ساتلو کور.

څکې (cə́ke) ښځ.م. ۱) څړه، د خوسي د شړلو اواز؛ ۲) د «څه کړې» لنډون.

څکېدل (cakedə́l) مص. ل. ۱) په لږ شي قانع کېدل په لږ څیز صبرېدل؛ ۲) څڅېدل؛ ۳) څڅېدل، په کوناټو تلل، په ناسته تلل؛ ۲) خوځېدل، راښکل کېدل؛ ۳) چلم څکول کېدل، چلم کښل کېدل.

څکېړل (cakeṛə́l) مص. مت. ایسارول، ګېرول.

څکېړلی (cakeṛə́lay) مف. نر.م. بندي، ایسار شوی، په دام کې نښتی، په دام کې ګیر.

څکېندن (cakedán) نر.م. خوند، څکه، څکنه، ذایقه، مزه، خوند معلومونه.

څګ (cag) نر.م. ګوره.

څګک (cagák) نر.م. غربی، سیاګک، سګک، د څپلۍ یا کمربند غربی.

څګل (cagál) نر.م. و ګ. څوګل.

څلاڅل (clācál) ق. ۱) هغه درنګ، ځای په ځای، له ټکه، په هماغه ساعت؛ ۲) سټ، تباه.

څلاړی (calāráy) ا. څلور لاړی، چوک، څولاړی.

څلګه (calagá) ښځ.م. د اوبو داره، د اوبو پشکه.

څلوراړخی (calorarxáy) ص. نر.م. څلورمخی، د څلورو پلونو، د څلورو خواوو.

څلور برغه (calorbrā́ğa) ص. نب. څلور قاتنه، څلورغبرګه، څلوروله، څلور خېله.

څلوربل (calorbál) ا. و ګ.: څلوربول.

څلوربول (calorból) ص. نر.م. څاروی، چارپای.

څلورڅنډی (calorcanḍáy) ص. نـر.م. څـلـور اړخی، څلورګوټی، څلورکونجی.

څلور خانيز (calorxā̃níz) ص. نر.م. چارخانه.

څلور خواوې (calorxwā̃we) ښځ.ج. څلور اړخه، څلور طرفه، څلور لوري، څلور پلوونه.

څلور سترګی (calorstárgay) ص. نر.م. ۱) بد سترګی، بداخلاقه؛ ۲) بې شرمه، بې حيا.

څلور غاښی (calorγā̃ṣay) ص. نرم. ۱) څلور غښی، هغه څاروی چې په عمر پنځه کلن وي؛ ۲) ښاخی، خاځی، سکو، چارښاخه.

څلور ګوتي (calorgwatí) ص. نب. پ. ک. د چړې، خنجر او توري (تېغ) په ټپ کې د زخم معيار دی چې د څلور ګوتو په اندازه وي. که تر دغه حد لږ وي لږ پور او که زيات وي په نرخ کې د هر پور ورته تاکل کېږي.

څلور ګوټی (calorgótay) ص. نر.م. د څلورو ګوټونو، څلور ګوټيز، مربع، مستطيل، معين.

څلور ګی (calorgáy) ښځ.م. د ميرو لوبه، ګوټي، ګاټي، د ماشومانو يو ډول لوبه ده.

څلور لارې (calorlā̃re) ښځ.م ۱) چوک، چارراهي چارسو؛ ۲) متردد، دوه زړه توب.

څلور وريزی (calorwrézay) ص. نر.م. نوی ځوان، هغه هلک چې نوي يې بريتونه راغلي وي.

څلوريا ران (caloryārā̃n) ا. و ګ.: چاريار.

څلوريزه (caloríza) ښځ.م. ۱) څلور يځه، رباعي، هغه دوه بيتونه دي چې د لومړي بيت دوي مسرې د دوهم بيت له دوهمې مسرې سره په قافيه کې يو شي وي.

څلوښتمه (calweṣtáma) ص. ښځ. م. د مرې څلوښت ورځې تېرېدل، د ماشوم د زېږېدو څلوښتمه ورځ.

څلوښتي (calweṣtí) ښځ.م. په مړي پسې د څلوښتمې ورځې د پوره کېدو خيرات.

څلوښتی (calweṣtáy) نر.م. د څلوښتو سرو مشر، په څلوښتو سړو کې انتخاب شوی سړی.

څلوښت يکه (calweṣtyáka) ص. نب. چليک، څلوښتمه، د څلوښتو يوه برخه.

څله[1] (cá!a) ق. ۱) ولې، څه لپاره، څه له، څه ته؛ ۲) يو له بله، سره؛ ۳) ښځ.م. يقين، باور؛ ٤) دزړه تاو؛ ۵) سوده، سبه؛ ۳) هيله، آرزو؛ ٤) مينه، لورينه، پېرزوينه.

څله[2] (c(i,a)lá) ښځ.م. څېله، څيله، چله، د ژمي د موسم هغه ۶۰ ورځې چې سختې يخني وي.

څله مست (cilamást) ص. نر.م. هغه اوښ چې د ژمي په څله کې مستېږي.

څله وال (cilawā̃l) ص. نر.م.ج. هغه څوک چې څلوښت شپې او ورځې په پټه او ګوښې ځای کې رياضت او عبادت کوي.

څلی (cálay) نر.م. ۱) د قبر شنخته؛ ۲) د تيږو ديری؛ ۳) نښه، نښکه؛ ٤) منار، يادګار؛ پ. ک. په قبيلوي تعاملاتو کې د هغې تادیې غبرګېدو ته وايي چې لومړی يې د (ساز) په نامه اخيستي وي او وروسته دغه مسترد کړی او د (وار) په نامه خپل غچ ته چمتو شي؛ ٤) چلۍ، چله، په ګوته کې د اچولو کړۍ.

څلۍ (caláy) ښځ.م. د غوړو مندرۍ، د غوړو لښتۍ.

څلی څولی (calaycū̃lay) نر.م. ۱) لوړې ژورې، څلې څولې؛ ۲) د لارې توښه.

څلېر (cler) نر.م. د بېديا تالاو، د مېږې اړ دښتې ډنډ، د سارا حوض، جووړ، ترېلی.

څلی ړنګول (calayṛangawā̃l) پ. ک. که دوو دښمنو خواوو تر منځ جوړه وشي چې په پخوا کې دوا ړو خواوو يو په بل کې مړي سره کړي وي داسې جوړې ته څلی ړنګول وايي.

ځلېښ (cleṣ) نر.م. ځلېښت، سريښ، سرېښ.

ځلېښم (cleṣə́m) نر.م. سريښم، د کمانګرې سريښ چې ترکاڼان لرګي پرې سريښوي.

ځم (cam ص.نر.م.ج. سم، سيخ، سيده، برابر.

ځمځ (cmac) ښځ.م. غار، سمڅ، سمڅه، ښمځ.

ځمځرېکی (camcarékay) نر.م. ۱) شرموښکی، ځرمښکی، چرمښکی؛ ۲) کربوړی.

ځمځک (camcák) نر.م. د غټو دانو ناروغي ده.

ځمځکی (camackáy) نر.م. ۱) يو ډول چينجی دی چې غټې سر لري او وروسته تر څه مودې په چونګښې تبديليږي؛ ۲) درغوړ کول، د څارويو يو ډول ناروغي ده.

ځمځلکی (camcalakáy) نر.م. ستن، باښکی، کمبلی، يو ډول الوتونکې خزنده ده.

ځمځمار (camcamā́r) نر.م. چمچمار، کوچه مار، يو ډول ورکوټی، نری منګور دی.

ځمځه (camáca) ښځ.م. د ځمکې پرمخ چاود.

ځمځی (camcə́y) ښځ.م. ۱) چمچه، ځمځه، د لرګي کاچوغه؛ ۲) لويه کاچړغه.

ځمځېکی (camcekáy) نر.م. کوځوبی، کسوبی، ميانګی، لکی، د شيري په څېر د ماشومانو يو ډول ناروغي ده.

ځمړ (camár) نر.م. ځمنګی، ورينکی، کوندری، هغه توکر چې پېبرې ورباندې ږدي.

ځمغېلی (camǧélay) نر.م. ۱) وړه او زړه خيمه، ۲) څېره، د مرغانو شکنو او نورو ځناورو د دارولو لپاره په پټي کې درول شوی شی.

ځمغېلي ځمغېلي (camǧelícamǧelí) ص. نب. وتره ځمکه، وچه او لنده ځمکه.

ځملاستل (camlā́stəl) مص.ل. ۱) ويده کېدل، بيدېدل؛ ۲) غځېدل؛ ۳) مغلوبېدل.

ځملول (camlawə́l) مص.مت. ۱) پرزول، راغوزارول؛ ۲) ويده کول؛ ۳) مغلوبول.

ځمنګی (camangáy) نر.م. ۱) رنګ شوي او پخه شوې ځرمن؛ ۲) هغه دسترخوان چې پېبرې ورباندې جوړېږي؛ ۳) د ځرمنې توټه.

ځموڅی (camū́cay) ص. نر.م. پک، ګنجی، کل، بې وېښته سر.

ځمول (camól) ص. ۱) غمجن، غمځپلی؛ ۲) ټپي، پرهارژلی، زخمي، پياوړژلی.

ځمولول (camolawə́l) مص.مت. ۱) غمجنول، غمګينول؛ ۲) ټپي کول، زخمي کول.

ځمولېدل (camoledə́l) مص.ل. ۱) ځمول کېدل، غمجن کېدل؛ ۲) ټپي کېدل، زخمي کېدل.

ځميار (camyā́r) نر.م. و.ګ. چميار.

ځنار (canā́r) نر.م. و.ګ. چنار.

ځنډ (canḍ) نر.م. ۱) ډکه، ډيکه، ړچ؛ ۲) ژی، ځنډه، غاړه، کناره؛ ۳) د اسمان ځنډه (افق).

ځنډل (canḍə́l) مص.مت ۱) ټکول، سنول، ځبول، له ونې څخه په ښورولو سره مېوه راتويول؛ ۲) له تغر يا قالينې څخه د وړې تک وهل؛ ۳) سپکول، سپورې ستغې وهل؛ ٤) نر.م. د غره پر سر اوار ځای.

ځنډلټوب (canḍəltób) نر.م. ۱) ځنډلتيا، ړچېدنه، ښورېدنه؛ ۲) غريبي، تش لاسي.

ځنډلی (canḍə́lay) نر.م. ۱) ورکوټی ځنډل، د غره په سر ورکوټی اوار ځای؛ ۲) کنډواله، کنډر ۳) ورکوټی دېوال.

ځنډول[1] (canḍúl) نر.م. ځنډلی، د ډېوډۍ ګوټ، د دهلېز ځنډه، د کوشکن کونج.

ځنډول[2] (canḍawə́l) مص.مت. ۱) سنول، ښورول، ځبول؛ ۲) تک وهل، دوړه ايستل.

څنډون (candún) نر.م. شفق، د آسمان د غاړو سوروالی چې سهار او ماښام ښکاري.

څنډوهل (candwahə́l) مص. مت. ۱) څنډل، تېک وهل؛ ۲) د ټغر، کمبلې، قالینې څخه دوړه او خاوره ایستل.

څنډه (candá) ښځ.م. (ج. څنډې) ژی، غاړه، څنډ، ډډه، اړخ، کناره، مورګه.

څنډېدل (candedə́l) مص.ل. څنډېدل، سنبېدل، رچېدل، ښورېدل.

څنډیز (candíz) ص. د څنډ (افق) اړوند، افقي.

څنغوزی (cangwázay) نر.م. د غوزو پستکی.

څنک (canák) نر.م. ښانک، سک، پنکی.

څنکوپ (cankóp) نر.م. سر په څنکه، سنګوپ، سر په څړی، سرلاندې پښې پورته.

څنګ (cang) نر.م. پلو، ډډه، طرف، خوا، اړخ.

څنګ پرڅنګ (cangparcáng) ق. څنګ په څنګ بغل پر بغل، ډډه په ډډه، غاړه په غاړه.

څنګ کول (cangkawə́l) مص. مت. لېرې کول، ګوښه کول، اجتناب کول، ډډه کول.

څنګړی (cangráy) ښځ.م. څنګلی، یوه غېږ وابښه، یو څنګ وابښه، یوه کوده وابښه.

څنګزن (cangzán) ص. نر.م. ۱) په ډډه، په یوه طرف کوږ؛ ۲) ګوښه والی، ځانته والی.

څنګزنی (cangzánay) ص. څرمه، څېرمه پیز، په ترخ کې راتلونکی، ضمني.

څنګل (cangál) ښځ.م. لېچ، څنګله، د څنګلي سر.

څنګ وابښی (cangwā́ṣay) نر.م. سروېږدی، بالښت، غټه تکیه، پشتی.

څنګوښی (cangúṣay) نر.م. د توپک بند.

څنګ وېږدی (cangwezdáy) نر.م. ۱) سروېږدی، بالښت، غټه تکیه؛ ۲) د توپک بند.

څنګه (cánga) ص.نب. ۱) څرنګه، څه شان، څه ډول، څه قسم، څه رنګه؛ ۲) خپور، خورور، شیندلی، تیت، غوړېدلی.

څنګی (cangáy) ښځ.م. رنځی، سنګ چین، د کانو دېوال، د کاریز چاپېره.

څنګی (cangáy) نر.م. وندر، رسی، پړی، غېل شوی پړی، پر اوږده او غټه رسۍ باندې مېږې، غواوې په یوه کتار ورباندې تړل.

څنل (canə́l) مص. مت. ۱) څڼېل، سنول، سورول، رچول، ښورول، خوځول؛ ۲) د کوټې بام رنګول؛ ۳) د څادر یا بل شي څنډل.

څنی (canə́y) ښځ.م. ۱) سنی، انځی؛ ۲) تېکری هغه وړښمین تېکری چې توري او سرې پټې لري.

څڼکه (canə́ka) ښځ.م. ۱) د څڼې تصغیر، چغشکي (د ماشومانو څڼې)؛ ۲) د ککرۍ پاسنۍ برخه؛ ۳) د بوتل سرپوښ؛ ٤) د جوارو څڼې، د جوارو د وړې وېښته.

څڼه (cána) ښځ.م. ۱) زلفې، د اتڼ لپاره پرېښوول شوي اوږده وېښتان؛ ۲) تېک؛ ۳) د ښځو د سر اوږده وېښتان یا کوڅۍ.

څڼی (canay) ښځ.م. ۱) څړی؛ ۲) د سیکانو د سر تړلي وېښته.

څڼی کوکو (canaykūkú) نر.م. سنبل، یو ګل دی چې شاعران زلفې ورسره تشبیه کوي.

څڼیکه (caníka) ښځ.م. پیکی، پیوه، څڼکه، د تورو تارونو او زر تارو څخه غښتل شوې څڼکه چې ښځې یې د وېښتانو د ګڼډه کولو لپاره استعمالوي.

څو (co) ص. نب. ۱) څونه، څومره؛ ۲) تر څو، کوم وخت پورې، تر هغه چې؛ ۳) څنګه، څه رنګه.

څو (caw) نـر.م. ۱) څـوی، څـاو، پټ کـښناستنه، څارنه، مراقبت؛ ۲) وگ. ځاو، پڅونی.

څوار (cwār) نر.م. صبر، زغم، استقامت.

څوارخیز (coaṛxíz) ص. نر.م. ج. د څـو خـواوو خاوند، څو خواوې لرونکی، څو جانبه.

څوب (cwab) نر.م ۱) لېوالتیا، خواهش، غوښتنه، آرزو، شوق، تمایل؛ ۲) درد، سوی، خوږ.

څوباړی (cobā́ṛay) نر.م. (ج. څوباړي) د کالیـو د مینځلو او پرېولو دبی.

څوبمن (cwabmán) ص. شوقمن، لېوال، د څوب خاوند.

څوبند (cawbánd) ص. هڅند، هڅاند، شوقي.

څوپ (cop) نر.م. وگ. څپ[1].

څوپره (coprá) ښځ.م. تاو راتاو شوی تار، گـډوډ شوی تار، کنېیل شوی سپنسی،.

څوترڅو (cotarcó) ق. ترڅـو پورې، ترڅـو مـره پورې، ترڅه وخته پورې.

څوټ (coṭ) نر.م. (ج. څـوټونه) شبخون، د شـپې حمله یا چپاو، ناتار، تاړاک.

څوټک (coṭák) نر.م. سوټک، څپټک، ځټک.

څوټي سراب (coṭaysarā́b) نر.م. معتبر، مخور د اعتبار سړی، سپین روبی.

څوچنده (cočánda) ق. څو واره، څو ځله، څو برابره، څو گرایه، ډېر زیات

څوځی (cojáy) نـر.م. سـوزاک، یو ډول سـاري ناروغي ده چې د مقاربت له لیارې سرایت کوي.

څوچې (cóče) ق. ترڅو، څو پورې، تر هغـه.

څوځ (cuc) نر.م. ۱) ډولفین، یو ډول لوی مـاهي، دریابي خوگ؛ ۲) ص.نر.م. اروا وړې، توسن.

څوځکندی (cuckandáy) ص: نر.م. څـسن، کوځه په کوځه گرځېدونکی، چوسکن، کوځه ډب.

څوځلن (cuclán) ص.نر.م. کنجوس، ولاسترگی.

څوځن (cucán) ص.نر.م. ۱) څوځکندی، څوځلن؛ ۲) سپېره، خسیس، چوس.

څوځه (cū́ca) نر.م. دریابي سوډر، دریابي خوگ.

څوځینک (cucinák) نر.م. ۱) چرچرک؛ ۲) یو ډول مرغۍ.

څوخی (cū́xay) نـر.م. ۱) د کـوزې څښکوری، چوښکه، سوخـی؛ ۲) چـولکی، د کـوچنیانو تناسلي آله.

څوده (codá) ښځ.م. سوړه، سمڅ، په غره کې د درمو لپاره جوړه شوې سمڅ، لغم، گاره.

څورب (corb) ص. نـر.م. ۱) چاغ، مـزی، غوټ، شلنډ؛ ۲) تکړه، تازه، تاند، غوښن.

څورب توب (corbtób) نر.م. چاغښت، څوربوالی، چاغوالی، غوټوالی.

څورکه (corká) ښځ.م. پلو، اړخ، خوا، طرف.

څورگه (corgá) ښځ.م. ۱) مېره، دښت، بیابان؛ ۲) اړخ، ډډه؛ ۳) لرې وطن، نا اشنا وطن.

څورله (corlá) ښځ.م. خنزیر، سوور، سرکوزی.

څورلی (corláy) نـر.م. څولی، څوولی، سکنه، د ترکاڼۍ یوه آله ده.

څورلي (cwarlí) ښځ.م. سېرلي، سورلي.

څورلېځی (cūrlejáy) نر.م. محور، لټ.

څورنگ (cąwráng) ص. نر.م. ۱) مبتلی، لتاړ، پایمال؛ ۲) ژوبل، په وینو لړلی؛ ۳) مات گوډ، شل شوټ.

څورنگ (coráng) ص.نر.م. څرنگه، رنگارنگه، څرنگه لرونکی.

څورنگتوب (cawrangtób) نر.م. ۱) څورنګتیا، څورنگوالی، ژوبلېدنه؛ ۲) وهل کېدنه، ټکول کېدنه، مښنه، موښنه، مړنه.

څورنګول (cawrangawə́l) مص. مت. ۱) موښل، مښل، سولول، وهل، تکول؛ ۲) زخمي کول، ژوبلول؛ ۳) ماتول، ګوډول، خچ پېچ کول.

څورنګي (cawrangí) ښځ.م. ۱) موښل کېدنه، وهل کېدنه؛ ۲) ژوبلېدنه؛ ۳) ګوډېدنه، خچ پېچ کېدنه؛ ٤) د پسو او وزو د یوه مرض نوم.

څورنګېدل (cawrangedə́l) مص.ل. ۱) موښل کېدل، مښل کېدل، تکول کېدل، وهل کېدل؛ ۲) ژوبلېدل؛ ۳) خچ پېچ کېدل، ګوډېدل.

څوروی (curwáy) نر.م. پټونی، کمینګاه، باره، ګوره، د ښکار لپاره د پټېدو ځای، پټکنی.

څوری[1] (curáy) نر.م. تېره کاڼی چې ښکاریان خپل ښکار پرې حلالوي.

څوری[2] (cwaráy) نر.م. ۱) دسفرخرڅی، د لارې خرڅ، د لارې توښه؛ ۲) د شپانه ډوډۍ؛ ۳) پ. ک. د لښکرکشۍ په وخت هغه ګډه ډوډۍ چې په شلاونډ تیارېږي.

څوړ[1] (cawáṛ) نر.م. ۱) پېڅول، د کېږدۍ په مخکې پرده؛ ۲) زړې کمبلې یا تغر چې د خره په کوناتو یې اچوي.

څوړ[2] (coṛ) نر.م. د نوم یا نو شاوخوا نرۍ غوښه.

څوړ[3] (cūṛ) ص. نر.م. ج. ۱) څوړند، ښکته؛ ۲) پیاده، پلی، لاندې؛ ۳) نسکور، پړمخ؛ ٤) کوړ ووړ؛ ۵) باسي ډوډۍ؛ ٦) وچ کلک؛ ۷) ننوتلی؛ ۸) خړ، ملامت.

څوړ غوږ (cuṛǧwáz) ص. نر.م. ۱) شرمنده، خجل؛ ۲) پړ، ملامت.

څوړ غوږی (cuṛǧwayáy) نر.م. چپی غوږی، هغه غوږی چې ښکر یې څټ ته کاږه وي.

څوړمنی (coṛmə́nay) نر.م. څړمنی، پسرلی.

څوړنګ (cawṛáng) نر.م. د وجود یوه برخه.

څوړنګه (coṛanga) ښځ.م. نسوی راتو کېدلی بوټی یا ونه.

څوړوالی (cuṛwā́lay) نر.م ۱) څوړتیا، څوړونه، څوړتوب؛ ۲) خړوالی؛ ۳) ښکته والی.

څوړول (cuṛawə́l) مص. مت. ۱) کښته کول، ډوبول، منډل، ننه باسل، څېړول.

څوړه (cuṛá) ښځ.م. څوړی، یو ډول خړ رنګې مرغۍ ده چې اوږده لکۍ لري.

څوړی (cuṛáy) نر. م. و ګ. څوړغوږی.

څوړېدل (cuṛedə́l) مص. ل. ۱) کښته کېدل، ډوبېدل؛ ۲) چوړېدل، کوزېدل.

څوړې سترګې (cuṛestə́rge) ښځ.م. کوزې سترګې، ټیټې سترګې.

څوړین (cawṛín) نر.م. د څرمنې یا د زاړه ژې یوه ټوټه چې ښځې جامې پرې مینځي.

څوز (cwaz) نر.م. رس، عرق، جوهر، څوښه.

څوزی (cuzáy) نر.م. ۱) د لوخې په څېر بوټی دی ۲) چرګوړې د چرګې بچی.

څوژبی (cožə́bay) ص. په څو یا ډېرو ژبو پوهېدونکی.

څوژبي (cožəbí) ا. ډېرژبي، څوژبیوالی.

څوژبیز (cožəbíz) ص. څوژبی (فرهنګ، ویپانګه).

څوس (cus) نر.م. توس، بوی ښکل، بوی کښل، له بوی له مخې څه پیدا کول.

څوسن (cusán) ص. نر.م. ۱) توسن، بوی کښ، سږمه کش،؛ ۲) وږ سترګی؛ ۳) هغه څوک چې بې بلنې خیرات ته ځي.

څوسېدل (cusedə́l) مص.ل. توسېدل، چوسېدل، بویېدل، بوی وهل، بوی ښکل.

څوسیس (cusís) ص. نر.م. څارونکی، جاسوس.

څوښتی (cwaṣtáy) نـر.م. ۱) سخوښتی، هغه لرګی چې د تنستې سنې ورباندې پېچلې کېږي ۲) وښکلی وڅوستی؛ ۳) چوښکه، څوښکوړی

څوښکوړی (cuskúray) نـر.م. څوښکوړی، څوښکه، څوښکی، چوښکی، چوښکوړی.

څوښه (coṣá) ښځ.م. څرخه، هغه آله (لرګی) چې وړی ورباندې تار کېږي.

څوښی (cuṣáy) نـر.م. ۱) چوستی، چوښکه، څوښکوړی؛ ۲) د وړو هلکانو تناسلي آلت.

څوک(۱) (cok) ض. نب. استفهامي ضمير دی چې د پوښتنې په وخت کې استعمالېږي.

څوک (cūk) نر.م. سوک.

څوکری (cukráy) نر.م. د پښې (رواش) ډنډر.

څوکرېيل (cukreyál) مص. مت. ميده ميده کول، رنجې رنجې کول، توکل، کوفته کول.

څوکړ (cukáṛ) ص. نر.م. ج. کوسه، چوکړ، هغه سړی چې ږيره يې رنګړې وي.

څوکل (cukál) مص.مت. ميده کول، توکل، تکول، قيمه کول، کيمه کول، کوفته کول.

څوکلن (coklan) ص. نر.م. د څوکالو، دڅوکلو.

څوکه (cúka) ښځ.م. د غره تېره څوکه، د غره سر، د هر شي تېره څوکه.

څوکۍ(۱) (cawkáy) ښځ.م. ۱) چوکۍ، کرسۍ؛ ۲) پيره، پهره، تانه؛ ۳) سنګر، مورچل.

څوکۍ(۲) (cukáy) ښځ.م. ۱) يو ډول بوټی دی؛ ۲) څکۍ، وړه ډوډۍ؛ ۳) کولچه ٤) دانګورو د تاک سر چې د نيم متر هومره پرې شوی وي.

څوکی(۱) (cukáy) نـر.م. خورجی، د کوچيانو يو ډول خورجين.

څوکی(۲) (cawkáy) ص.نر.م. پيره دار، چوکيدار، ساتونکی، محافظ، څاروکی.

څوکيدار (cawkidā́r) نر.م. پيره دار، چوکيدار، ساتونکی، څارونکی، محافظ.

څوکۍ مينی (cawkəymínay) ص. څوکۍ مين، څوکۍ پال.

څوکيوال (cawkiwā́l) ص. څوکۍ (سيمه) ته اړونده، څوکۍ کوونکی، پهره وال، څوکيدار.

څوکيوالي (cawkiwālí) څوکيداري، پهره داري.

څوګرايه (cogrā́ya) ص. و ګ.: څوچنده.

څوګل (cawgál) نر.م. هغه سي (سبوس) يا توپاله او د حبوباتو پوستکي چې د پخېدو په وخت کې د دېګي سر ته راخېژي.

څوګوټيز (cogwaṭíz) ص. څوکونجيز، څوګوټي، څواړخيز.

څوګير (cawgír) ص. نـر.م. په څوکۍ ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري، څارو، منتظر.

څوګيري (cawgirí) ا. څارووالی، فرصت طلبي.

څول (cwal) ص.نر.م. ۱) ميده ميده، ټوټه ټوټه؛ ۲) چاود چاود، درز درز.

څولاغ (culā́ğ) نـر.م. پته، څرک، درک، نښه، احوال، ادرس، څوڅک.

څولند (cūlánd) ص. نـر.م. ۱) سولند، حريص، وږ ستږګی؛ ۲) چوسک، چوسن، چوس.

څوله (cola) ص.ښځ.م. څوله، ګند، ګنځ، له ډېرو پيوندونو څخه جوړ شوی اوږ دکميس.

څولۍ (coláy) ښځ.م. څولی، څوولی، سکنه، د ترکانۍ يوه آله ده.

څولي (colí) نر.م. ج. بنګړی.

څوليار (culyā́r) ښځ.م. د غره تنګه لاره، څړلار، په غره کې د پليو لپاره نرۍ لاره.

څومره (cū́mra) ص.نب. څونه، څونې، څوندې، څونبره، څومبره، په کومه اندازه.

څومره والی (cūmrawā́lay) ا. څومره توب، اندازه، مقدار، کمیت.

څومره ییز (cūmrayíz) ص. کمي، څومره ته اړوند.

څونټی (cunṭáy) ښځ.م. کاچوغه، کاشوغه، قاشوغه، چمچه، سیپی.

څونټی (unṭáy) ص.نر.م. شوټ لاس، پرې شوی لاس..

څونڅی (cuncáy) ښځ.م. کاچوغه، قاشوقه، څمڅه، چمچه، کاشوغه.

څوند (cawánd) نر.م. سرگردانه، نارامه، ناکراره، بېتابه، لالهانده.

څونډک (cunḍak) نر.م. څونډی، زونډی، ځونډی زومبک، ځومبک، بوډی.

څونډکرکی (cundakárkay) نر.م. دڅونډي تصغیر

څونډی (cunḍáy) نر.م. ۱) ځونډی؛ ۲) د سر مخکني وېښتان.

څونسو (consáw) عد. ۴۰۰، څلور سوه.

څونگری (cungaráy) نر.م. کوک، هغه پتېره ډوډۍ چې د ماشومانو د ناروغۍ په وخت کې د خیرات په ډول ورکول کېږي.

څونه څاره (cunacā́ra) ق. خبره څنډونه، څه خبره تالونه، چون چرا.

څونه والی (cunawā́lay) ص. نر.م. څومره والی، څوندي توب، د یوه شي شمېر او اندازه.

څونی (cunáy) نر.م. پتایی، پوک، دگنیو توفاله، د گني ځځۍ چې اوبه ترې وتلي وي.

څونۍ (cunə́y) ښځ.م. ۱) چمبر، چاپداره خمتا؛ ۲) بوچۍ وزه، بوچه بزه؛ ۳) هغه تور ټیکری چې په سره گل کې رنگ شوی وي.

څوڼکه (cuṇə́ka) ښځ.م. ۱) څڼکه، دڅڼې تصغیر ۲) کلغی، خول، تاج، چرخولی.

څوڼول (cunawə́l) مص. مت. و گ. سوڼول.

څوڼه (cúṇa) ښځ.م. څڼه.

څوڼي (cuṇí) ښځ.م. څڼي، څڼه، کوڅی، څوڼکه.

څوڼېور (cuṇewár) ص.نر.م.ج. ۱) څوڼور، څڼېور، څڼور؛ ۲) مج. پک، گنجی.

څوڼېورناوې (cuṇewarnā́we) ښځ.م.ص ۱) دڅڼور سرې ناوې؛ ۲) د لېوره د ښځې لقب، د مېړه د وروور د ښځې لقب.

څوول (cawawə́l) مص. مت. ۱) ځورول، دردول؛ ۲) نر.م. په زړه کې اراده کول، څه خبره فرضول

څوولسي (cowolasí) ص. گڼولسي، څوملیتي.

څووم (cowə́m) ص.نر.م. څویم، عددي صفت.

څووه (cuwá) ښځ.م. دیو ډول خوشبویه بوټی نوم.

څوه (cwa) ښځ.م. سوه، کورمه، د آس، خره یا د قچر سوم (سوی).

څوهټ (cuhát) ص.نر.م. عبث، بې کاره، بې ښې.

څوهره (cuhrá) ښځ.م. چوره، فتق، د نس د نامه د پاسه هغه غوښه چې څیرې وي.

څوهم (cohə́m) ص. نر.م. و گ. څووم.

څوهنده (cohə́ndə) ص. نب. و گ. څومره.

څوی[1] (cawə́y) نر.م. په ځاو کې د کښناستو ځای، خزه، د ښکار لپاره د پټ کښناستلو ځای.

څوی[2] (cway) نر.م. سوی، سوزش، ځانگې، سوبه، سوخت، خوږ.

څوېدل (cawedə́l) مص.ل. سوېدل، ځانگې کول، دردېدل، دړدېدل، خوږېدل، څریکي کول.

څوېره (cwerá) ښځ.م. و گ. څوری.

څویم (coyə́m) ص.نر.م. و گ. څووم.

څه (ca) ض. ۱) استفهامي ضمیر دی - څه کوې؟ څه شی غواړی؛ ۲) اد. ته، ورنه، څخه.

څه ته (cata) څه لپاره، څنگه، ولې، څله، چشته.

څه د پاره (cadapā́ra) ق. څه لپاره، ولې، څه له، څنګه، څه شي لپاره، چيشته.
څه ډول (cadáwal) ص. نب. څـه راز، څـه قسم، څرنګه، په څه شان، څنګه، کم رقم.
څه نه څه (cánaca) ق. لږ و ډېر، کم و زيات.
څه وڅه (cáwuca) ض. ۱) د کنځـا د اصلي کليمو پرځای استعماليږي؛ ۲) دانسان د شرم ځايونه
څه وخت (cáwaxt) ق. کله، کوم وخت.
څې (ce) ښځ.م. د (څ) توري تلفظ.
څيپياکه (cipyā́ka) ښځ.م. زګـند مـالګـه، هغه مالګه چې په مصنوعي ډول جوړه شوې وي.
څېته (cetá) ښځ.م. د تورې پڅ اړخ، د تورې شا.
څېټۍ (cetə́y) ښځ.م. سـومبه، چټۍ، د تبرګي يا تبر پڅ اړخ.
څيخ (cix) ص.نر.م. ۱) موخه، په زور ډک شـوی، سوخلی، منډلی، کېمنډلی؛ ۲) سم، مستقيم
څيخل (cixə́l) مص.مت. کېمنډل، سيخل، چيخل، ډکول، سوخول، په زوره ډکول.
څېر (cer) اد. غوندې، شان، رنګ، قسم، ډول.
څيرخولی (cirxwálay) نر.م. توربانجان.
څيرسترګی (cirstə́rgay) ص. نـر.م. ۱) بې حيا، بې شرمه؛ ۲) بداخلاقه، فاسد.
څيرګی (cirgáy) ښځ.م. کوړکی، کوړی، څيرګی، څيرکی، کوچنۍ پټی، ووړ پټی.
څيرل (cirə́l) مص. مت. بڅه کـول، دوه ځـايه کول، شلول، چاغل.
څيرله (cirála) اا. ژبنی عبارت، فقره، ټوټه، پرزه.
څېرلی (cerláy) نر.م. سپرلی، چيلی، دوزې بچی.
څېرمـه (cérma) ص.نب. ۱) څنګ تـه، خـواته، اړخ ته؛ ۲) نژدې، متصل؛ ۳) تړول، ګـرسـره؛ ٤) ص. ښځ.م. غوندې، په شان، شانته.

څيرنګی (cirangáy) نر.م. ۱) چيـر، چښنګی، تېـروسکی، تېره کانی؛ ۲) وګ. چير.
څيرنه (cirána) ښځ.م. بڅه کـونه، چيرنه، شلونه، دوه ځايه کونه، جوونه.
څيرول (cirawə́l) مص. مت. بـڅه کـول، چيرول، شلول، دوه ځايه کول، چوول، څيرې کول.
څېره (cerá) ښـځ.م. ۱) مخ، بشـره، شـکل، بڼه؛ ۲) وګ. څروه؛ ۳) هغه توکر چې د مرغانو شکل پرې ايستل شوی او ښکاريان مرغان غولوي او بيا يې ښکار کوي؛ ٤) تصوير، انځور.
څيره (círa) ښـځ.م. ۱) څـرک، د لمر څـريکه؛ ۲) چيره، لته؛ ۳) ووړ پټی، ګـړدی، کـوړی؛ ٤) اره، فلزي غابنوره آله ده.
څېره غونډ (ceraǧwánd) اا. د تصويرو مجموعه، البوم.
څېره کښ (cerakás) اا. انځورګر، عکاس.
څېره کول (cerakawə́l) مص. نومکښنه، نوم ليکنه (د عسکری خدمت لپاره).
څيرۍ (cirə́y) ښځ.م. ۱) سپرې، هغې ځمکې چې، ستانه خلکو يا ؟ سبګرو ته ورکول کېږي؛ ۲) عملنامه.
څېرې (céray) ښځ.م. ۱) ... ې، سپرې؛ ۲) لوی کاريز چې اوبه ولري؛ ۳) څرې ... اغزکی، سپل، يو ازغن بوټی دی.
څيری (círay) نر.م. رقعه، د کاغذ ټوټه.
څيرې (ciré) ص.نب. شلېدلی، دوه ځايه، بڅه.
څيرېدل (ciredə́l) مص. ل. شلېدل، چيرېدل، بوږه کېدل، بڅه کېدل، بوږه کېدل.
څېړاند (cerā́nd) اا. (لوی څېړونکی، محقق.
څېړل (cerə́l) مص.مت. ۱) تحقيق کول، پلټنه کول، ريسرچ کول؛ ۲) چېړل، تکليف رسول.

څېړنپال (ceṛanpā́l) نـر.م. پوهپاند، د پښتو ټولنې د علمي کدر آخري او لوړه علمي درجه چې د پوهنتون د پوهاند رتبې سره برابره ده.

څېړنتون (ceṛantū́n) دڅېړنې ټولنه، فرهنګستان.

څېړندود (ceṛandóḍ) ا. دڅېړنې ډول، د څېړنې مېتود.

څېړندوی (ceṛandóy) نر.م. د پښتو ټولنې د علمي کدر پنځمه درجه چې د پوهنتون د پوهنوال درجې سره سمون خوري.

څېړنمل (ceṛanmál) نـر.م. د پښتو ټولنې د علمي کـدر درېیمه درجـه چې د پوهنتـون د پوهنمل د درجې سره سمون لري.

څېړنوال (ceṛanwā́l) نـر.م. د پښتو ټولنې د علمي کـدر څلـورمـه درجه چې د پوهنتـون د پوهندوی ددرجې سره سمون لري.

څېړنه (ceṛə́na) ښځ.م. ۱) تحقیق کونه، ریسرچ او بحث کونه، پلټنه، تتبع کونه؛ ۲) تنګـونه، زحمت رسونه، تکلیفونه.

څېړنیار (ceṛanyā́r) نر.م. د پښتو ټولنې د علمي کدر دوهمه درجـه چې د پوهنتون د پوهنیار له علمي درجې سره برابره ده.

څېړونکی (ceṛū́nkay) نر.م. ۱) د پښتو ټولنې د علمي کدر لومړی درجه چې د کابل پوهنتون د پوهیالي درجـې سره برابره ده؛ ۲) فـا.نر.م. بحث کوونکی، تحقیق کـوونکی؛ ۳) تکلیف رسوونکی، تنګوونکی، زحمت رسوونکی.

څیره (cirá) ښـځ.م. ۱) لـین، قطـار؛ ۲) ټولی؛ ۳) غوټه.

څېړی (ceṛə́y) ښځ.م. ۱) بلـوط، یو ډول غـرنۍ ونه ده چې یو ډول مېوه (پیرګي) هـم نیسـي؛ ۲) چوټۍ، د سر چوټکه؛ ۳) سر په څړی.

څیز (ciz) نر.م.ج. (ج. څیزونه) شی، متاع، مال.

څیزنـي (cizní) ښځ.م. سـېزني، سـوزني، هغـه پټۍ چې ماشوم په ورنې کې وریاندې تړي.

څیزنوم (ciznū́m) ا. اسم، ذات‌نوم.

څېزمه (ceẓmá) ښـځ.م. څېزمـه، د سترګې هغـه برخه چې بانه ورباندې راشنه کېږي.

څیکل (cikə́l) مص. مت. لړمون پرې کول، لړمابښ یا بل شی ټوټه ټوټه یا پرې کول.

څیکنه (cikə́na) ښځ.م. وروتـه، میده کـونه، د لورمابښ (لړمون) یا بل شي وروته.

څیکه (ciká) ښځ.م. شمله، د دستار شمله.

څېکي (cekáy) نر.م. د کوچنیانو یوه ناروغي ده.

څیلمڅي (cilə̄mcí) ښځ.م. و.ګ. چلمچي.

څېلمه (celmá) ق. ۱) ټول، تمام، ګرده، ټېخي، له یوه مخه؛ ۲) غاړې ته، کناره، اړخ ته.

څیلی (cilə́y) ښځ.م. ۱) سېلی، سخته او تنده هوا، توپان؛ ۲) تاب، توان، وس، قدرت.

څېلی (celə́y) ښځ.م. تناو، طناب.

څینځښه (cinǰə́sa) ښځ.م. چونګښه، چنډخه.

څینزری (cinzə́ray) نر.م. و.ګ. تمځری.

څینګکه (cingáka) ښځ.م. څینګی، یو ډول ورو مرغۍ ده.

څینور (cinawár) نر.م. غبرګولی، دجوزا میاشت.

څینی (cinə́y) ښځ.م. سـنی، اینځـی، انځـی، ډوری، تاو کړې سنۍ.

ح

ح[1] (he) ښځ.م. د پښتو الفبې دوولسم توری چې ابجدي ارزښت یې « ۸ » دی.

ح[2] (he) ښځ.م. د حرب یا حربي لنډ شکل.

حاتم (hātim) نر.م. قاضی، حاکم.

حاجب (hājíb) نر.م ۱) ورساتونکی، دروازه وان؛ ۲) ورځه، د سترګې وروځه.

حاجت (hājat) نر.م. ضرورت، احتیاج، اړه. ارتیا.

حاجتمن (hājatmán) ص. نر.م. اړ، محتاج.

حاجز (hājíz) ص.نر.م. ۱) مانع، خنډ؛ ۲) حایل؛ ۳) بېلوونکی؛ ٤) د توري تېره والی.

حاد (hād) ص.نر.م. ۱) تېز، تېره؛ ۲) سخت؛ ۳) قاطع؛ ٤) نازک او حساس حالت.

حادث (hādís) ص. نر.م ۱) نوی، تازه؛ ۲) پیدا، پېښ، د قدیم ضد.

حادثه (hādisá) ښځ.م. ۱) پېښه، غورځکه، واقعه، پېښېدنه؛ ۲) بلا، اپت؛

حاذق (hāzíq) ص. نر.م. ۱) هوښیار، پوه، ماهر، څیرک؛ ۲) پوه طبیب، پوخ طبیب.

حارث (hārís) نر.م ۱) زمری؛ ۲) بزګر، کروندګر.

حارس (hārís) ص. نر.م. ساتونکی، ساتندوی.

حارص (hārís) ص. نر.م. حریص، نه مړېدونکی، حرص لرونکی، وږ سترګی، لېوال، لوېږنده.

حازم (hāzím) ص. نر.م. ۱) هوښیار؛ ۲) وړاندې وروسته سنجوونکی، دور اندېش.

حاسد (hāsíd) ص. نر.م. رخه لرونکی، وږغونی، بدنیتی، نه لورورنکی.

حاسه (hāsá) ښځ.م. ۱) حس، حاس، مدرکه قوه؛ ۲) هر حس لکه باصره، سامعه، لامسه، تعادل، توازن، نرمي او زېږتیا او نور...

حاشیه (hāšiyá) ښځ.م. ۱) څنډه، ژی، نماړه، څېرمه؛ ۲) مج. لمن لیک؛ ۳) مج. د موضوع څخه لرې کېدنه.

حاصل (hāsíl) نر.م. ۱) سود، مطلب، گټه، ثمره، نتیجه؛ ۲) مونده، لاس ته راوستنه؛ ۳) اېبره، فصل، ابره، تول.

حاصلخېز (hāsilxéz) ص. نر.م.ج. اېبرور، لبښت، ښه فصل کوونکی، آباد (ځمکه).

حاصلول (hāsilawə́l) مص. مت. پیدا کول، گټل، لاس ته راوستل.

حاصلېدل (hāsiledə́l) مص. ل. پیدا کېدل، گټل کېدل، ترلاسه کېدل، بودېدل.

حاضر (hāzír) ص. نر.م. ۱) سوب، موجود؛ ۲) تیار، اماده، چمتو.

حاضرباش (hāzirbā́š) نر.م. اردلي، نوکر، خدمتگار، محافظ.

حاضرجواب (hāzirjawā́b) ص. نر.م. ځواب لوڅی، زرځوابی.

حاضروالی (hāzir wā́lay) نر.م. ۱) سوبتیا، سوبوالی، شته والی؛ ۲) چمتووالی.

حاضرول (hāzirawə́l) مص. مت. ۱) موجودول؛ ۲) چمتوکول؛ ۳) وړاندې کول؛ ٤) راوستل، مخې ته درول.

حاضري (hāzirí) ښځ.م. ۱) حاضروالی، حاضرتوب؛ ۲) د حاضرۍ کتاب.

حاضرېدل (hāziredə́l) مص. ل. موجودېدل، تیارېدل، وړاندې کېدل.

حاضرین (hāzirín) نر.ج. موجود کسان، راغلي کسان.

حافظ (hāfíz) ص. نر.م. ۱) ساتونکی؛ ۲) په یادوونکی، چا چې کوم مطلب حافظې ته سپارلي وي؛ ۳) د قرآن مجید قاري.

حافظه (hāfizá) ښځ.م. یاد، د یادونې او په یاد ساتنې ملکه.

حاکم (hākím) فا. نر.م ۱) ولسوال، اداره کوونکی؛ ۲) په ځان باور لرونکی.

حاکمیت (hākimiyát) نر.م. واک لرنه، واک درلودنه، تسلط، قدرت درلودنه.

حال (hāl) نر.م. ۱) راز، پته، درک؛ ۲) اوسنی وخت، موجوده وخت؛ ۳) وضع، حالت.

حالت (hālát) نر.م. کیفیت، وضع، حال، څرنگوالی

حالنامه (hālnāmá) ښځ.م. د علي محمد مخلص بن ابوبکر قندهاري د هغه اثر نوم دی چې د یوولسمې هجري سندې په نیمایي کې لیکل شوی دی. د حالنامې دلیکنې تاداو د پیر روښان له خوا ایښودل شوی و.

حامل (hāmíl) ص. نر.م. باروړونکی، باردار، وړونکی، حمل کوونکی.

حامله (hāmilá) ص. ښځ.م. بلاربه، امیندواره، دوه ځانه، ډکه.

حامي (hāmí) ص.نر.م ۱) پلوی، ملاتړ، حمایت کوونکی؛ ۲) ساتونکی؛ ۳) د نوح علیه السلام زوی (حام) ته منسوب.

حاوي (hāwí) ص. نر.م. رانغاړونکی، په ځان کې لرونکی، په برکې لرونکی، ځایوونکی.

حایز (hāyáz) ص.نر.م. لرونکی، درلودونکی.

حایل (hāyél) ص.نر.م. مانع، بندوونکی، ستنوونی د دوو شیزونو ترمنځ مانع، خنډ کېدونکی.

حب (hab) نر.م. (ج. حبوبات) دانه، لکه د غنمو، نخودو او نور.

حُب (hub) نر.م. مینه، محبت، عشق، دوستي.

حباب (hobā́b) نر.م. غوتۍ، پوکانه، حورخوتۍ، کوبۍ، دومبکی، د اوبو پر سر پوکانۍ.

حباله (habālá) ښځ.م. ۱) لومه، دام؛ ۲) پړی، رسۍ؛ ۳) قید، بند.

حبس (habs) نر.م. ۱) بندي کونه؛ ۲) بند، قيد، زندان، جېل.

حبسول (habsawә́l) مص. مت. ۱) بندي کول، قيد کول، په جېل کې اچول، زنداني کول.

حبطه (habatá) ص. ښځ.م. ۱) ابته، چټي، بابېزه، عبث، بې ښې، بې گټې؛ ۲) زهير، ضعيف.

حبوب (hobū́b) نر.ج. غلې دانې، حبوبات.

حبيب (habíb) ص. نر.م. گران، محبوب، دوست.

حتماً (hatmán) ق. هرو مرو، ضرور، خامخا.

حتمي (hatmí) ص. نب. اړين، ضروري، بې شرطه، بې پلمې، بې هغه دغه، لازمي، ضرور.

حتی (háttā) اد. ۱) تر، ترڅو، تر هغه چې؛ ۲) تر وسه، تر توانه، تر قدرته..

حج (haj) نر.م. د اسلام پنځم رکن او فرض دی.

حجاب (hijā́b) نر.م. ۱) پرده، نقاب؛ ۲) مج. شرم، حيا.

حجار (hajā́r) ص.نر.م. تيږه تراشونکی، توجاند، ډبره توږونکی، مجسمه جوړونکی.

حجاري (hajārí) ښځ.م. ډبر توږونه، تيږې تراشنه، سنگتراشي، مجسمه جوړونه.

حجازي (hijāzí) ص. نر.م. (خ.) يو ډول ليک و چې د اسلام د دين تر ظهوره پورې مروج و.

حجامت (hijāmát) نر.م. ۱) وېښته سمول، ږيره خريل؛ ۲) ښکر لگول، شاخک لگول.

حجانۍ (hajāṇә́y) ښځ.م. وگ. اجانۍ.

حجت (hojját) نر.م. ۱) دليل، برهان؛ من. هغه معلوم تصديقات چې ذهن مجهولو تصديقاتو ته لاربنودنه کوي ۲) هغه سند چې د نغدو پيسو د ورکولو له امله له پوروړي اخيستل کېږي.

حجره (hojrá) ښځ.م. ۱) اوجره، ډېره، مېلمه ځای، مېلمستون؛ ۲) بيا. سلول، ياخته.

حجم (hájәm) نر.م. ۱) پنډوالی، پربړوالی، غټوالی ۲) قوت، قدرت، توان.

حد (had) نر.م. (ج. حدونه، حدود) ۱) بريد، پوله، سرحد؛ ۲) د يوه شي ځنډه او انتها.

حداد (hadā́d) نر.م. ۱) ورېه، ورساتی، دروازه وان؛ ۲) آهنگر، اوسپنپلور.

حدت (hidát) نر.م. تېزي، تندي، شدت، تاو.

حدس (hads) نر.م. ۱) گومان، اټکل، تخمين؛ ۲) په فهم او استنتاج کې د انتقال سرعت.

حدوث (hudū́s) نر.م. نوی توب، نوی والی، تازه والی، د قدم ضد، پېښېدنه، پيدا کېدنه.

حدود (hudū́d) نر.ج. ۱) حدونه، بريدونه، پولې، ټکونه، سرحدونه؛ ۲) غاړې، څواوې.

حديث (hadís) نر.م. ۱) نوی، تازه، نوی څيز؛ ۲) خبر؛ ۳) د حضرت محمد(ص) قول او فعل.

حديقه (hadiqá) ښځ.م. کوچنی بڼ، باغچه.

حذاء (hizā́) ښځ.م. ايزا، ازا، برابرونه، سمونه، سمېدنه، په يوه کرښه يا صف برابرېدنه.

حذر (hazár) نر.م. ۱) پرهېز، اجتناب، ځان ساتنه؛ ۲) وېره، ډار، بېره.

حذف (hazf) نر.م. غورځونه، اچونه، کمونه.

حر[1] (hor) ص. نر.م. آزاد، خپلواک، د مريي ضد.

حر[2] (har) نر.م. تودوخه، گرمي، حرارت.

حراج (hirā́j) نر.م. په زياتولو سره خرڅونه؛ اق. مزايده، ليلام.

حرارت (harārát) نر.م. ۱) تودوخه، تودوالی، گرمي؛ ۲) ورښکته، مراوې تبه.

حراست (hirāsát) نر.م. ساتنه، څارنه، پاملرنه.

حرام (harā́m) ص. نر.م. ج. ناروا، منع شوی.

حرام خور (harāmór) ص. نر.م. حرام خوړونکی، هغه څوک چې د بل چا مال ناحق خوري.

حرامزادګي (harāmzādagí) ښځ.م. غلطي، چلبازي، فريبکاري.

حرامزاده (harāmzādá) ص. نب. ۱) پيدا ګل، ارموني، حرامي؛ ۲) مج. چلباز، فريبکار.

حرامول (harāmawə́l) مص.مت.منع کول، بندول ناروا کول.

حرامي (harāmí) ص.نر.م. و ګ. ارموني[۲].

حرامېدل (harāmedə́l) مص. ل. منع کېدل، بندېدل، ناروا کېدل.

حرب (harb) نر.م. جګړه، جنګ، مقدمه.

حربه (harbá) ښځ.م. د جنګ آله لکه توره، وسله.

حربي (harbí) ص. نب. د جګړې، د جنګ، جګړې ته منسوب.

حربي پوهنتون (harbípohantún) نر.م.د افغاني وسله والو ځواکونو د منصبوالو د لوړې روزنې مرکز.

حربيه (harbiyá) ښځ.م. حربي، دجنګ، د جګړې.

حرج (haráj) نر.م. ۱) تنګسه، ستونزه، زحمت، ربړ؛ ۲) تنګ ځای.

حرص (hirs) ص. نر.م. اروا وړي، وړسترګي، وړسترګتوب، سراښتوب، بلا اخيستې.

حرف (harf) نر.م(ج. حرفونه) ۱) توری، تورکی، فونيم؛ ۲) کليمه، خبره؛ ۳) هغه توری چې نه اسم وي نه فعل او نه مستقله مانا ورکړي.

حرفه (hirfá) ښځ.م. کار، پېشه، چاره، مسلک، هنر.

حرکت (harakát) نر.م. (ج. حرکتونه) خوځېدنه، ښورېدنه، خوځې، د سکون ضد.

حرم (harám) نر.م. ۱) انګړ، د سرای دننني برخه؛ ۲) ممنوع، منع شوی؛ ۳) کډه، عيال؛ ٤) حرم شريف، دکعبې شريفې دننه برخه او شا وخوا.

حرمت (hurmát) نر.م. ۱) حرامېدنه، ناروا کېدنه؛ ۲) پت، ابرو، درناوی، عزت.

حروف التاج (hurufotáj) ص. نر.م. ج. (خ.) يو ډول ليک او سبک دی چې محمد محفوظ مصري په ۱۳٤۹ ق. کال اختراع کړی دی.

حروف چين (hurūfčín) نر.م. په مطبعه کې هغه کارګر چې د کتابو مضمونونه د سرپو په تورو ترتيبوي او چاپ ته يې تياروي.

حروفچيني (hurūfčiní) ښځ. م. په مطبعه کې هغه ځانګه چې يوه ليکنه د چاپ لپاره په سرپي حروفو ترتيبوي.

حروفي (hurūfí) ص.نب. دحروفو، په تورو په تکو اړوند.

حرير (harír) نر.م ۱) وربښم، مېلک؛ ۲) وربښمينه توټه؛ ۳) وربښمينه جامه.

حريص (harís) ص.نر.م.و ګ. حارص.

حريف (haríf) ص. نر.م. ۱) بډ، سيال، رقيب؛ ۲) د يوه کسب، همکار، هم پېشه.

حريق (haríq) نر.م. اورلګېدنه، اور اخيستنه.

حريم (harím) نر.م. ۱) هغه څه چې منع شوی وي؛ ۲) د کور شا وخوا ځمکه؛ ۳) هغه ځای چې حمايت او دفاع يې واجب وي.

حزب (hizb) نر.م. ۱) دقرآن کريم هغه برخه چې په يوه ورځ لوستل کېږي؛ ۲) ډله؛ ۳) ګوند، پارټي.

حزين (hazín) ص. نر.م. غمجن، خوابدی، خپه.

حس (his) نر.م. ۱) درک، احساس، پوهېدنه؛ ۲) تصور؛ ۳) نرم غږ او حرکت؛ ٤) حاسه.

حساب (hisáb) نر.م. ۱) شمېر، اندازه؛ ۲) ګڼنه، شمېرنه؛ ۳) تع. د عددونو د مطالعې علم؛ ٤) اق. هر ډول محاسبه.

حسابداري (hisābdārí) ښځ.م. حسابي چارې، د حسابونو د منظم ساتلو عمل.

حسابول (hisābawə́l) مص. مت. شمېرل، ګڼل، شمارل، حسابل، حساب کول.

حسابي (hisābí) ص.نسب. ۱) په حساب اړوند؛ ۲) په حساب برابر؛ ۳) مج. انصاف لرونکی.

حسابېدل (hisābedə́l) مص.ل. ګڼل کېدل، شمېرل کېدل.

حسادت (hasādát) نر.م. کینه، رخه، بغض.

حساس (hasā́s) ص.نر.م.ج. ۱) ژر پوهېدونکی، ژر درک کوونکی؛ ۲) اندک رنجه، عصبي.

حساسیت (hasāsiyát) ص. ۱) حساستوب، ژر درک کېدل؛ ۲) بیا. الرژي، د انتي ژن په مقابل کې د عضویت د عکس العمل ځانګړی دود.

حسب[1] (hasb) نر.م. ۱) شمېرنه؛ ۲) کفایت.

حسب[2] (hasáb) ص.نر.م. ۱) ګڼل شوی؛ ۲) نر.م. قدر، شرف، لویوالی؛ ۳) اصل، تبر، نسب؛ ٤) ص. نر.م. مطابق، برابر، سم.

حسد (hasád) نر.م. رخه، کینه، بغض.

حسرت (hasrát) نر.م. ۱) افسوس، ارمان؛ ۲) افسوس کونه، ارمان کونه.

حسن[1] (hósən) نر.م. (ج. حسنونه) ۱) ښکلا، ښکلاتوب؛ ۲) ښه، نېک، د بد ضد.

حسن[2] (hasán) نر.م ۱) ښایسته؛ ۲) نېک، ښه.

حسنات (hasanā́t) نر.ج. ښېګڼې، نېکۍ.

حسن تعلیل (hosnitaslī́l) نر.م. (بد.) دې ته وايي چې شاعر د کوم وصف لپاره یو مناسب علت راوړي. دغه علت حقیقي نه وي.

حسن خط (hosnixát) نر.م. ۱) ښه خط، ښکلی خط؛ ۲) هغه خط چې له کلاسیکو اصولو او اړونو سره سم وي.

حسن خُلق (hosnixólq) نر.م. ښه خوی، ښه راشه درشه، نېک چلند.

حسن مقطع (hosnimaqtá۶) ښځ.م. (بد.) حسن ختام، د بدیع په اصطلاح شاعر خپل کلام په خوندورو الفاظو سره بې له کومه شرطه ختم بس کوي.

حُسن نظر (hosninazár) نر.م. نېک نظر، ښه نظر، لورېینه، پېرزوینه.

حُسن نیت (hosninyát) نر.م. ښه نیت، ښه نظر، پېرزوینه، لورېینه.

حسنه (hasaná) ښځ.م. ۱) نېکي، ښېګڼه؛ ۲) بې ګټې او بې سوده پور.

حسود (hasū́d) ص. نر.م. کینه کښ، رخه ناک، رخي، اروړی.

حسول (hisawə́l) مص. مت. ۱) حس کول، درک کول، پوهېدل، تصور کول.

حسي (hisí) ص. نسب. د حس، د درک، د عقلي مقابل، هغه څه چې په حس سره درک شي.

حسیب (hasíb) ص. نر.م. ۱) شمېرونکی، ګڼونکی، محاسب؛ ۳) بس، بسنده، پوره.

حسېدل (hisedə́l) مص.ل. حس کېدل، درک کېدل، پوهېدل.

حسین (hasín) ص. نر.م. ښکلی، ښایسته.

حسیني (hosayní) ص. نر.م. ۱) سور او ګلابي؛ ۲) حسیني انګور، حسین ته اړوند.

حشر (hašár) نر.م ۱) ګڼه ګونه جوړونه، راغونډونه؛ ۲) پاڅونه؛ ۳) مج. شور او غوغا؛ د حشر ورځ: د قیامت ورځ، د حساب کتاب ورځ.

حشره (hašará) ښځ.م. خوځنده، خزنده.

حشره پېژندنه (hašarapežandə́na) ښځ.م. (زو.) انتومولوجي، خزنده او حشره پېژندنه.

حشمت (hašmát) نر.م. ۱) لويي، شان او شوکت، دبدبه، عظمت؛ ۲) شرم، حيا.

ح. ښ(he(şin,şe) نر.م. د حربي ښوونځي مخفف.

حصار (hisā́r) نر.م. ۱) کلا، قلعه، کوټ، ګر؛ ۲)ص. ايسار، بند، محاصره؛ ۳)مج. معطل.

حصارول (hisārawā́l) مص. مت. ۱)ايسارول، بندول، محاصره کول؛ ۲)منع کول، مخه ګرځول ۳) پاتې کول، معطلول، راګرځول.

حصبه (hasabā́) ښځ.م. و.ګ. توره تبه.

حصر (hasā́r) نر.م. محدودونه، بندونه، چاپېرونه، تنګونه، احاطه کونه.

حصول (husū́l) نر.م. حاصلونه، لاس ته راوړنه، حاصلېدنه، لاس ته راتلنه، ترلاسول.

حصولېدل (husūledā́l) مص.ل. حاصلېدل، لاس ته راتلل، ترلاسه کېدل، ترلاسي.

حصه (hisā́) ښځ.م. حق، برخه، ونډه، ډډې، سهم.

حصه دار (hisadā́r) ص. نر.م. برخه لرونکی، ونډه وال، حصه وال، برخوال، ډډې لرونکی.

حصير (hasī́r) نر.م. بوريا، پوزی، اندېرې.

حضرت (hazrā́t) نر.م. ۱) ددرناوي کليمه ده چې ديومخور سړي له نامه مخکې ليکل کېږي؛ ۲) نږدېوالی، حاضروالی، سوبتيا.

حضوري (huzurī́) ص. نب. د حضور، مخامخ، د حاضروالي، حضوري تخيل.

حظ (haz) نر.م. ۱)خوند، ذايقه، لذت؛ ۲) نصيب بخت؛ ۳)پېروزي، بريالیتوب.

حفاظت (hifāzā́t) نر.م. ساتنه، حراست.

حفر (hafā́r) نر.م ۱) کيندنه، کننه، شکونه، ژورونه، غوچونه، کنستنه؛ ۲) پلټنه.

حفظ (hifz) نر.م. ۱) ساتنه؛ ۲) يادونه، ياد، په يادونه، حافظې ته سپارنه.

حفظ الصحه (hifzolsihā́) ښځ.م. د صحت ساتنه روغتيا ساتنه، روغتيا پالنه.

حفظ ما تقدم (hifzimātaqadóm) نر.م. مخکې له مخکې د يوې پېښې مخنيوی.

حفظيه (hifziyā́) ښځ.م. ۱) ساتنځی، د ساتلو ځای؛ ۲) ساتنه، حفاظت.

حفيد (hafī́d) نر.م. (ج. احفاد) لمسی، د زوی زوی مج. تر لمسي کښته ځوک.

حفيظ (hafī́z) فا. نر.م. ۱) ساتونکی، ساتندوی؛ ۲) د څښتن تعالی له نومونو څخه يو نوم.

حق (haq) ص. نر.م. ۱) رښتيا، سم، حقيقت، د باطل ضد؛ ۲) وړ، لايق؛ ۳)نر.م. برخه، ونډه؛ ۴)عدل، يقين؛ ٤) د څښتن تعالی يو نوم؛ ٥) لپاره، په حق، په برخه، په باره.

حقارت (haqārā́t) نر.م. سپکاوی، سپکتيا، سپکوالی، ټيټوالی، په سپک نظر کتنه.

حق الاجاره (haqolijārā́) ښځ.م. د اجارې حق، په اجاره ورکړ شوی ځمکه د غلو، دانو يا پيسو تاکل شوې اندازه چې له اجاره وال څخه اخيستل کېږي.

حق الانحصار (haqolinhisā́r) نر.م. د انحصار حق، د انحصار امتياز؛ آق. د يوې متاع د تولي عرضې د واحد کنټرول حق.

حق الزحمه (haqolzahmā́) ښځ.م. اجوره، باړه، مزد، د کار او زحمت مزد، اجرت.

حق العبد (haqolsā́bd) نر.م. (فق.) هغه حقوق چې د خلکو يا ټولنو لپاره ټاکل شوي وي.

حق العبور (haqolsubū́r) نر.م. ۱) د تېرېدو حق؛ ۲) په سړک باندې د تېرېدو محصول.

حق الله (haqollā́h) نر.م. (فق.) دخدای جل جلاله حق، هغه حقوق چې يوې خوا ته يې خدای تعالی

او بلې خـوانه يې د ټولنې افـراد يا د خلکو يوه ډله وي، لکه زکات ورکول.

حقانه (haqānā́) ق. عادلانه، په حقه، په سمه.

حقاني (haqānī́) ص.نب. ۱) حق تـه منسـوب، رښتياني، له حق او عدالت سره سم؛ ۲) مج. له حقه نه تېرېدونکی.

حقانيت (haqāniyát) نر.م. پر حقوالي، رښتينتوب

حقايق (haqā yíq) نر.م. حقيقتونه، واقعيتونه.

حق بين (haqbín) ص. نـر.م. رښـتيا ويـونکی، بانصافه، حق ليدونکی، حق کتونکی.

حق پرست (haqparást) ص. نر.م. حق بيـن، په حق ولاړ، د حق پلوی، حق پال، حقمل.

حق تلفي (haqtalafī́) ښځ.م. حق تر پښـو لاندې کونه، پر حق سترګې پټونه، حق خوړنه.

حق حيران (haqhayrā́n) ص. نـر.م. هک پک، اک پک، اريان دريان، حيران، حق اريان.

حقدار (haqdā́r) ص.نر.م ۱) د حق خاوند، حقمن، حق لرونکی؛ ۲) مستحق، وړ.

حقدوست (haqdóst) ص.نر.م. ۱) د حق ملګری، حق پلوی؛ ۲) نر.م. و ګ. څرګه.

حق شناس (haqšinā́s) ص.نر.م ۱) حق پېژندونکی حق پېژاند، حـق پالـونکی؛ ۲) مج. شاکـر، څوک چې د بل چا د ښېګڼو حق نه هېروي.

حق ګوی (haqgóy) ص.نر.م. رښـتيا ويونکی، رښتيني، حق ويونکی.

حق ناحق (haqnāháq) ق. بې مـوجبه، بې سببه، بې علته، غير حق، وچ په وچه، بې دليله.

حقوق (hoqū́q) نر.ج. ۱) حقونه، د حق جمع؛ ۲) تع. د يوه دولت ټاکليو مقرراتو او قواعدو جونګ؛ ۳) هغه علم چې پر وضع شـوو قـوانينو بحث کوي؛ ٤) د يوه مامور د کار اجرت.

حقوقي (huquqī́) ص. نـر.م. د حقـوقو، د حق، د حق په هکله، په حقوقو اړوند.

حقه (haqā́) ص. نب. ۱) د حق؛ ۲) قانوني، اصولي، پر ځای؛ ۳) پر حق برابر، رښتياني؛ ٤) د حق ښځينه شکل؛ ۵) ښځ.م. چتر، کـواټ، څلـور کلن اوښ؛ ٦) قطی، ډبلی.

حقير (haqī́r) ص. نر.م. ۱) خـوار، ذليل، زبـون؛ ۲) وړوکی، صغير؛ ۳) بې قدرته، بې ارزښته.

حقيقت (haqiqát) نر.م. (ج. حقيقتونه، حقايق) ۱) رښتيا، واقعي؛ ۲) فق. واقعيت لرونکی.

حقيقتاً (haqiqatán) ق. په رښتيا سره، واقعاً.

حقيقي (haqiqī́) ص. نب. ۱) رښـتوني، په حقه، په رښتيا، واقعي؛ ۲) د خطا ضد.

حک (hak) نر.م. ۱) توږنه، ګـرونه؛ ۲) سولـونه؛ ۳) کيندنه، کنستنه.

حکاک (hakā́k) ص.نر.م ۱) کيندونکی؛ ۲) مُهر جوړوونکی؛ ۳) ځيرک، هوښيار.

حکايت (hikāyát) نر.م. (ج. حکايتونه) کيسه، نکل، داستان، سرګذشت.

حکم[1] (hokám) نر.م. امر، فرمان، دستور.

حکم[2] (hakám) نر.م. ۱) منځګړی، درېمګړی، ثالث، قاضي؛ ۲) ريفري.

حکم[3] (hikám) نر.م. ۱) د حکمت جمع؛ هغه ډول جمله چې يو بشپړ فکر پکې څرګند شوی وي.

حکمت (hikmát) نـر.م. ۱) پوهـه، هوښياري، علم، فلسفه؛ ۲) حلم؛ ۳) عـدل؛ ٤) مهـارت؛ ۵) حق، رښتينتوب، سموالی.

حکمتي (hikmatī́) ص. نب. ۱) د حکمت خاوند، پوه، ماهر؛ ۲) مج. چلي، چمباز، تګ.

حکمران (hokumrā́n) نـر.م. ۱) واکوال، حکم چلوونکی، حکم کوونکی؛ ۲) لوی ولسوال.

حکمي (hokmí) ص. نب. ۱) د حکم، د امر، د فرمان؛ ۲) جبري.

حکمیت (hakamiyát) نر.م. منځګړیتوب، منځګړتیا، درېمګړتیا، وساطت.

حکومت (hukūmát) نر.م. ۱) واکمني، حکم کونه فرمان چلونه؛ ۲) حکومت، اجرائیه قوه، د وزیرانو هیئت؛ تع. د ټولو هغو سازمانو ټولګه چې د یوه هېواد چارې اداره کوي.

حکومتي (hukūmatí) ص. نب. ۱) د حکومت، په حکومت اړوند؛ ۲) ښځ.م. د اولسوالۍ اداره؛ ۳) د نائب الحکومه د کېناستو ځای.

حکیم (hakím) ص. نر.م. ۱) پوه، دانا، د حکمت خاوند؛ ۲) یوناني طبیب.

حکیمانه (hakimāná) ق. ۱) عالمانه، عاقلانه؛ ۲) مج. فیلسوف مابانه، غیر علمي.

حکیمي (hakimí) ښځ.م. ۱) یوناني طبابت کونه؛ ۲) پساري توب.

حل (hal) نر.م. ۱) د غوټې خلاصونه؛ ۲) حلونه، حلول؛ ۳) په اوبو کې د یو شي حلونه؛ ٤) ویلې کول؛ ۵) فیصله، خلاصونه.

حلاج (halā́j) نر.م. پنبه ټکوونکي، نداف.

حلاجي (halājí) ښځ.م. ۱) الاجې، پندانه له پوښې بېلونه؛ ۲) پومبه ټکونه، ندافي؛ ۳) چغنې، جواز، ګېڼۍ، ګانۍ.

حلال (halā́l) ص. نر.م. ۱) روا، جایز، پر شرع برابر؛ ۲) مج. ذبح کول؛ ۳) خلاصوونکی، پرانستونکی، دغوټې یا عقدې خلاصوونکی.

حلالي (halālí) ص. نب. ۱) حلالوني، د حرامي ضد؛ ۲) مج. صالح، نېک عمله.

حلالول (halālawál) مص. مت. ۱) رواکول، رواګڼل، جایزول؛ ۲) ذبح کول، کوتل، کوتل.

حلالېدل (halāledә́l) مص. ل. ۱) رواګڼل کېدل، جایزېدل؛ ۲) ذبح کېدل، کوتل کېدل.

حلاوت (halā́wát) نر.م. خوږوالی، خوږلني.

حلبي (halabí) ص.نب. ۱) حلب ته اړوند، د حلب؛ ۲) حلب، نازکه فلزي پاڼه ده.

حلبي جوړوونکی (halabíjoṛawúnkay) فا. نر.م حلبي ساز، هغه څوک چې حلبي لوښي او شیان جوړوي، ټټار.

حلف (half) نر.م. قسم خوړنه، لوړه کونه.

حلق (halq) نر.م. ستونی.

حلقوم (holqū́m) نر.م. وچه غاړه، وچه مرۍ.

حلقوي (halqawí) ص.نب. د حلقې، د کړۍ، د الغې، الغه ډوله.

حلقه (halqá) ښځ.م. ۱) کړۍ، الغه، غېښکی؛ ۲) لومه؛ ۳) ګروپ.

حلقه بګوش (halqabagóš) ص. نر.م. ۱) منه دی غوږی مریی؛ ۲) مج. غلام، مریي، بنده.

حلم (hilm) نر.م. زغم، سهه، سهنه، حوصله، زغمنه، نرمتوب.

حلوا (halwā́) ښځ.م. ۱) شیریني؛ ۲) یو ډول خواږه دي؛ ۳) چیت پیت شوی شی.

حلوایي (halwāyí) ص. نر.م. خواږه جوړوونکی، شیریني پخوونکی، روښوال، الوایي.

حلول[1] (halawál) مص.مت. ۱) حل کول، په مایعاتو کې یو شی مخلوطول؛ ۲) فیصله کول، حل او فصل کول؛ ۳) ویلې کول.

حلول[2] (hulū́l) نر.م. ۱) داخلېدنه، کوم ځای ته ننوتنه؛ ۲) راتلنه، شروع کېدنه، پیلېدنه؛ ۳) څرګندېدنه، ښکاره کېدنه، رارسېدنه.

حلیم (halím) ص. نر.م. ۱) سهاند، بردبار، زغمونکی، نرم؛ ۲) یو ډول خواږه دي.

حماست (hamāsát) نر.م. زړورتیا، زړورتوب، شجاعت، حماسه.

حماسي (hamāsí) ص. نسب. د زړه ورتوب، د شجاعت، د توري، د مېړانې، د حماست.

حماقت (hamāqát) نر.م. بېعقلي، ناداني.

حمال (hamā́l) فا.نر.م. جوالي، پنډي، پلنډي.

حمام (hamā́m) نر.م. لمباځی، لمبل ځای، لمبيځ.

حمامي (hamāmí) نر.م. د حمام ساتونکی (حمام تودوي او له مراجعينو څخه پيسې تولوي).

حمايت (himāyát) نر.م. ساتنه، دفاع کونه، سيله، ننګه، حمايه، پلوي.

حمد (hamd) نر.م. ستاينه، ثنا صفت د خدای جل جلاله ستاينه.

حمل (haml) نر.م. ۱) بار، وړی، غوندی، انډی؛ ۲) بلاربوالی.

حمل (hamál) نر.م. وری، د لمريز کال لومړنۍ مياشت.

حمل و نقل (hamlunaqál) نر.م. ۱) ترانسپورټ، د باروړلو وسايل؛ ۲) لېږد چاري، بارچلونه.

حمله (hamlá) ښځ.م. برید، یرغل، هجوم، چپاو.

حميت (hamiyát) نر.م. ننګه، ننګ، غيرت، مروت، ځوانمردي، مېړانه.

حميت مند (hamiyatmánd) ص.نر.م. ننګيالی غيرتمند، غيرتي، ننګي.

حميد (hamíd) ص. نر.م. ۱) ستايلی؛ ۲) غوره؛ ۳) نوم، اسم؛ ٤) د پښتو ژبې شاعر چې په حميد ماشوخېل سره شهرت لري.

حنا (hinā́) ښځ.ج. نکريځې، اترنګ، نکريزې.

حنايي (hināyí) ص. نب. نکريزي، زېړ وزمه سور.

حنجره (hanjara) ښځ.م. کومی، د کرنکې او ستوني تر منځ يوه برخه.

حنظل (hanzál) نر.م. مرغونې، کاکوره، منفوزې، د ابوجهل هندوانه.

حنيف (haníf) نر.م. د حق لېوال، حق ته ورمات، په عقيده او دين کې سم، پر دين ولاړ.

حواري (hawārí) نر.م. ۱) خوږ ملګری؛ ۲) د پيغمبر ملګری؛ ۳) مرستندوی.

حواس (hawā́s) نر.ج. د حاسې جمع يعني مدرکه قوه، د حس قوه، د ادراک قوه.

حواشي (hawāší) ښځ.م. ۱) څنډې، غاړې، کنارې، حاشيې؛ ۲) لمن ليکونه.

حواله (hawālá) ښځ.م. ۱) څوک يا څه د چا په واک کې ورکول، يا د چا پر غاړه اچول؛ ۲) اق. ۱ - اډر، آرډر، فرمايش.

حوت (hūt) نر.م. ۱) کب، ماهي؛ ۲) د هجري شمسي کال دوولسمه مياشت.

حوره (hū́ra) ښځ.م. ۱) تور سترګې؛ ۲) د جنت ښځه (حور)؛ ۳) مج. ډېره ښکلې، خورا حسين او ښايسته.

حوزه (hawzá) ښځ.م. ۱) ناحيه، سيمه، علاقه، ونډ؛ ۲) هغه ځای چې ځانګړې جغرافيايي شرايط ولري؛

حوصله (hawsilá) ښځ.م. ۱) زغم، صبر، تحمل؛ ۲) ججوره، جاغور، د چرګ ججوره.

حوض (hawz) نر.م. ډنډ، تلبر، څلبر، ترېلی، هوډ، خړيج، وسته، جوړ، تالاو.

حوضچه (hawzčá) ښځ.م. ډنډوکی، وړوکی ترېلی، وړوکی جوړ، تالاوګی، جوړګی.

حول (hawál) نر.م. چپې کتل، چپکتوب، چپک والی، د سترګو لوڅوالی.

حول (hawl) نر.م. ۱) بېرته راګرځېدنه؛ ۲) کال؛ ۳) وس، قوت؛ ٤) چاپېر، چارچاپېر.

حوېلی (hawelā́y) ښځ.م. ۱) انګړ؛ ۲) کور، منهو، غولی؛ ۳) استوګنځی، هستوګنځی، مېنه.

حي (hay) ص. نر.م. ژوندی، ژوی، د مړي ضد.

حي (he) ښځ.م. د (ح) توری تلفظ.

حیا (hayā́) ښځ.م. شرم، پرده، وایه، ادره.

حیات (hayā́t) نر.م. ژوند، ژواک، ژوندون.

حیاتي (hayātí) ص. نب. د ژوند، د حیات، د ژواک، ژواکیز، له حیات سره تړلی.

حیث (hays) نر.م. ۱) ځای، مکان؛ ۲) سبب، علت، کبله؛ ۳) نظر، اړخ، پلو، لیدتوګه.

حیثیت (haysiyát) نر.م. ۱) وضع، جهت؛ ۲) اعتبار، ابرو، شان.

حیدر (haydár) نر.م. زمری، لنډی، مزری.

حیران (hayrā́n) ص. نر.م.ج. ۱) اریان، هک پک؛ ۲) سرګردان، لالهانده؛ ۳) بې وزله.

حیرانتیا (hayrāntyā́) ښځ.م. حیراني، هک پک تیا، حیرت، تعجب، هک پک والی.

حیرانول (hayranawə́l) مص. مت. اریانول، ایریانول، هک پک کول؛ اېښول.

حیز (hiz) ص. نر.م. ایز، ایزک، نرښځی، ایجړا.

حیض (hayz) نر.م. بې لمانځي، د ښځو میاشتنی ناروغي.

حیضه (hayzá) ښځ.م. هغه ښځه چې د حیض په حال کې وي.

حیف (hayf) نر.م. ۱) ظلم، بې انصافي، تېری؛ ۲) او سېلی، اُف، اوف، افسوس، ارمان.

حیله (hilá) ښځ.م. مکر، فرېب، چل.

حیله باز (hilabā́z) ص. نر.م. چلباز، مکار.

حیوان (haywā́n) نر.م. (حیوانات) ۱) ژوی، ساکښ، هر ناطق یا غیر ناطق ساکښ موجود؛ ۲) مج. بې ترتیبه، بې تمیزه.

حیوانتوب (haywāntób) نر.م. ۱) حیوانیت؛ ۲) مج. بې تربیې والی، بې تمیزي، وحشت.

حیوان شناسي (haywānšināsí) ښځ.م. ژوی پېژندنه، حیوان پېژندنه، زولوجي.

حیواني (haywāní) ص. نب. د حیوان، د ژوي، د ساه کښ، په حیوان اړوند، په حیوان مربوط.

حیوي (hayawí) ص. نب. ۱) د ژوند، د ژوندانه، د ژواک، ژوند ته منسوب؛ ۲) ژوندی.

حیه (hayā́) نر.م. ۱) د حي مونث، ژوندی، ژوند لرونکی؛ ۲) مار، منګور.

خ

خ (xe) ښځ.م. د پښتو الفبې دیارلسم توری چې ابجدي ارزښت یې «۶۰۰» دی.

خا (xā) ښځ.م. ۱) د ناولو اوبو ارهټ، مردار ډنډ، د ناولو اوبو خندق؛ ۲) ښه.

خاپ (xāp) نر.م. (ج. خاپونه) وګ. خپ.

خاپوړت (xāpoṛát) نر.م. هغه حیوان چې ګېډه یا نس یې د تګ په وخت کې ځمکه لګېږي.

خاپوړن (xāpoṛán) ص.نر.م. خاپوړې کوونکی، په خاپوړو تلونکی.

خاپوړې (xāpoṛe) ښځ.ج. خاپوړې، خپوړې.

خاتم (xātím) فا.نر.م. ۱) بشپړوونکی؛ ۲) نر.م. ګوته، مُهر؛ ۳) پای، اخیر، ختم.

خاتمه (xātimá) ښځ.م. ۱) ختم، پای، انجام؛ ۲) عاقبت، د یوه کار وروستی نتیجه.

خاتورې (xātorə́y) ښځ.م. دمتوره، داتوره، دالتوره، یو ډول زهرلرونکی بوټی دی.

خاتوری (xā́toray) نر.م. شفتالو، شوتالو.

خاته (xātə́) نر.ج ۱) جګېده، پورته کېده، لوړېده؛ ۲) ښځ.م. دکتابچې کرښې؛ ۲) پراک، د بېدیو یو ډول لوبه ده.

خاټول (xāṭól) نر.م. ج. غاټول، لاله، [illegible] ندی ګل، شوندی ګل، غانټول، د کورنۍ یو ګل دی.

خاچوپوچ (xāčopúč) ص. نر.م. بېکاره شیان، خراب شیان، مات وګوډ شیان.

خاچوڼی (xāčúṇay) نر.م. بلبل، عندلیب، چوڼی.

خادم (xādím) فا.نر.م. ۱) خدمتګار، خدمت کوونکی؛ ۲) نوکر، چاکر.

خادمه (xādíma) ښځ.م. خدمتګاره، خدمه، نوکره.

خادمه (xādamá) ښځ.م. کربوړی، غرنی شلند.

خاده (xādá) ښځ.م. (ج. خادې) لکړه، پایه، اوږد او څه پنډ لرګی، ربېړه، د کاڼي یا د لرګي تخته چې په قبرونو کې د شناختې په ډول نصبېږي.

خار (xār) نر.م. ۱) ځوز، اغزی، غنه؛ ۲) مج. غنه، خلل، وټ.

خارا (xārā́) ښځ.م. ۱) خاره، یو ډول پخوانی وربښمین ټوکر؛ ۲) کلکه ډبره، سخته ډبره.

خارانی (xārānáy) نر.م. د سویل باد، د جنوب شمال، د مني باد، د سهیل باد.

خارپوځه (xārpóca) ښځ.م. و.گ. خارپوځې.

خارج (xāríj) ص. نر.م. ۱) د باندې، بهر، د باندېنی، ورشنی؛ ۲) وتلی، وښکل شوی.

خارجول (xārijawә́l) مص.مت ۱) ایستل، شړل؛ ۲) ورشنې ایستل، ورچنې ایستل.

خارجي (xārijí) ص.نب. خارجه، باندېنی، بهرنی، بیدیانی، د بل هېواد.

خارجېدل (xārijedә́l) مص.ل. ۱) وتل؛ ۲) شړل کېدل.

خارجېده (xārijedә́) نر.ج. ۱) واته، بهرته تله، د باندې تله؛ ۲) ایستل کېده، شړل کېده.

خارخوټی (xārxuṭә́y) ښځ.م. گرداب، ول، اوبگرځنی، خارخوړی، گڼ.

خارخوړی (xārxuṛә́y) ښځ.م ۱) و.گ. خارخوټی؛ ۲) وړې وړې شېلې، وړې کندې؛ ۳) پټ غار، پټه کنده، نامعلوم.

خاردار (xārdā́r) ص.نر.م. اغزن، ازغي لرونکی.

خارش (xāríš) نر.م. خارښت، بخار، تخمار.

خارښتي (xārәṣtí) ص.نب. ۱) خارشتي؛ ۲) مج. بداخلاقه، بدکاره؛ ۳) مضر.

خارق العاده (xāriqulʿādá) ص.نب. ۱) خارق عادت، حیرانوونکی کار؛ ۲) کرامت، معجزه.

خارک (xārák) نر.م. ۱) اغزکی، کوچنی ازغی؛ ۲) وچه شوې خرما چې ژېړه وي؛ ۳) د مندانو او یا گانې چوکاټ.

خارو (xāró) ښځ.م. ۱) مینا، ښاروړ؛ ۲) د چرگ تاج؛ ۳) د چرگ د پښې ځلورم ښنگری.

خاره (xārá) ص. ښځ.م. بوره (ځمکه)، ناآړولې او ناکرلې (ځمکه).

خاړپوځې (xāṛpocé) ښځ.ج. خاپوړې، خېړوړې، خاړپوسې، خېړپوځې.

خازن (xāzә́n) نر.م. ۱) خزانه دار، د خزانې ساتونکی ۲) بر. مکشفه، کانهنسر.

خازه (xāzá) ص.ښځ.م. ۱) مړاوی، شیته، جینگړ؛ ۲) خاده، لکړه؛ ۲) خس؛ ۳) الېړشی، کم‌شی؛ ٤) شناخته، تبی.

خازه توب (xāzatób) نر.م. شیته والی، جینگړ والی، جینگړتوب، د تازه والي ضد.

خاږخاږ (xāzxā́z) جن. خشخاش، د کوکنارو دانې.

خاسه (xāsá) ښځ.م. ۱) ململ، سپین ململ؛ ۲) خاصه ډوډۍ.

خاشاک (xāšā́k) نر.ج. ۱) خځلې، خاشې، خس؛ ۲) خشپوڅې، خشاک، لرگي.

خاشخاش (xāšxā́š) نر.ج. خشخاش، خاږخاږ، د کوکنارو دانې.

خاشنه (xāšná) نر.ج. ۱) خرسین، لد، د خره لد، د خره لېوان، پرشنې؛ ۲) د لړې مرداري.

خاشه (xā́ša) ښځ.م. ۱) خس، خځله؛ ۲) الېړشی، نوکی؛ ۳) خرسک، د کوچنیانو یو ډول ناروغي ده؛ ٤) د غوښې ټوټه، ټوټه.

خاشه پنا (xāšapanā) ص.نب. سترگ وری، وری تری، اروا وری، وږ سترگی.

خاشه کښ (xāšakáṣ) نر.م. خس کښ، د خسک طبیب، د گونگټیو طبیب.

خاص (xās) ص.نر.م.ج. ۱) ټاکلی، تعیین کړی، غوره، ځانگړی؛ ۲) و.گ. مخصوص.

خاصتاً (xāsatán) ق. ۱) په خاص ډول، په خاصه توګه، په یوازې صورت؛ ۲) خصوصاً.

خاصره (xāsirá) ښځ.م. تشی، تسی.

خاصمانه (xāsimāná) ق. په دښمنۍ، په بدۍ، د دښمنۍ له مخې.

خاصه (xāsá) ص.ښځ.م. د عامه ضد؛ ځانګړی، مخصوص، یوازې، ټاکلی، معین، بېل.

خاصه دار (xāsadā́r) نر.م. هغه اجیر چې له قبایلي سیمو څخه غوښتل کېږي او د عسکر په ډول د پیسو په مقابل کې د حکومت خدمت کوي.

خاصیت (xāsiyát) نر.م. ۱) خوی، عادت، طبیعت؛ ۲) د کوم شي فایده او اثر.

خاضع (xāzíʿ) ص.نر.م. متواضع، تواضع کوونکی، خاکسار، خاکساري، بې کبره.

خاطر (xāt(i,ə́)r) نر.م. ۱) پاس، رعایت؛ ۲) یاد فکر، زړه، خوا.

خاطر جمع (xātirjáma,ʿ) ص. نب. ډاډه، پوره، خواتولی، مطمئن، بېغمه، ډوډه.

خاطر جمعي (xātirjamsí) ښځ.م. ډاډ ګېرنه، پوره والی، ډاډینه، ډاډ، تسلي.

خاطره (xātirá) ښځ.م. (ج. خاطرې، خاطرات) ۱) یادداشت، یادښت، یاد؛ ۲) مج. یادګار.

خاکسار (xāksā́r) ص. نر.م. ج. ۱) متواضع، بې کبره، بې غروره؛ ۲) هوسا، آرام، آسوده.

خاکستردانی (xākistardānáy) ښځ.م. ایره نۍ، ایره غالۍ.

خاکسترک (xākistarák) نر.م. د انګورو او انګور تاکو یو ډول ناروغي ده.

خاکشیر (xākšír) ګ. خاشخاشو غوندې وړې سرې دانې دي.

خاکښوري (xākṣorí) ښځ.م. خاکشوراني، کار، غریبي، کسب.

خاکلی (xākə́lay) ص. نر.م. بدرنګه، بدشکله.

خاکنا (xāknā́) ښځ.م. جغ. د ځمکې نرۍ تړانګې چې د دوو بحرونو ترمنځ پرته او دوې وچې سره نښلوي لکه د کارا تړانګه.

خاکه (xākā́) ښځ.م. ۱) د سکرو میده ګي، د سکرو توره؛ ۲) طرح، مسوده، چوکاټ، تخلیص.

خاکي (xākí) ص. نب. ۱) خړ رنګی؛ ۲) خاورین.

خاکی (xākáy) نر.م. ۱) کوتی، کنډی، غارګړی؛ ۲) کنده، کندیل، خندق.

خاګاه (xāgā́h) ښځ.م. تباه کونه، بربادونه، وژنه، له منځه وړنه، له خاورو سره برابرونه.

خاګینه (xāginá) ښځ.م. ۱) د هګۍ د پخونې په ډولو کې یو ډول دی؛ ۲) هګۍ.

خال (xāl) نر.م. ۱) ټکی؛ ۲) ټپی، ټاپی، خاپ؛ ۳) اعشار، اعشاریه؛ ٤) یو ډول ښینتني پسول؛ ٦) هغه شنه نښه چې تر ستنو وهلو وروسته پر پوست باندې پیدا کېږي.

خال چیني (xālčiní) نر.م. یو ډول انګور دي چې په کندهار کې پیدا کېږي.

خالپوځي (xālpocé) ښځ.م. و ګ. خاړپوځي.

خال خال (xālxā́l) ص. نر.م. ج. ۱) ټکي ټکي، داغ داغ؛ ۲) ځای ځای، لږ لږ؛ ۳) ډلته ډلته.

خالد (xālíd) ص. نر.م. تل، همېشنی، دایمي.

خالدار (xāldā́r) ص. نر.م. ټکیالی، چکیالی، چکې چکې، داغ داغ، دانې دانې.

خالص (xālís) ص. نر.م. ج. ۱) سوچه، نېره، پاک؛ ۲) حق، جریمه، نغدي جزا.

خالصانه (xālisāná) ق. ۱) په خالصه توګه، په خاص ډول؛ ۲) په پاک زړه.

خالصه (xālisá) ښځ.م. ۱) دولتي شتمني؛ ۲) دولتي ځمکه؛ ۳) بې الايشه؛ ٤) ص. نب. سوچه، نره؛ ٥) تووله.

خالق (xālíq) ص.نر.م. ۱) پيدا کوونکی، خلقوونکی، جوړوونکی؛ ۲) د لوی څښتن تعالی له صفتو څخه يو صفت.

خالوهنه (xālwahána) ښځ.م. واکسين کونه، ستنې وهنه، وربښودنه، ور پورې ترنه.

خاله (xālá) ښځ.م. د مور خور، توری، ترور.

خالي (xālí) ص. نب ۱) تش؛ ۲) خلاص، بېکاره؛ ۳) مو. بسرام، د تال ويوې درجې ته وايي؛ ٤) ښځ.م. د هفتې (شنبې) ورځ.

خام (xām) ص. نر.م. ج. اوم، کچه، د پا... ند.

خامباوری (xāmbāwáray) ص. م. ... ره، ناويسا، بېباوره، بدويني.

خامباوري (xāmbāwarí) ا. بې باوري، ناباوري، بې اعتمادي.

خامتا (xāmtá) ښځ.م. خمتا، چېر، کرباس.

خامخا (xāmaxā) ق. حتمي، ضروري، حتماً، ارو مرو، هرومرو.

خامزوری (xāmazū́ray) نر.م. خمزوری، ښاپيانگه چې د پنير جوړولو په وخت، په شيدو کې د سيلي پر ځای استعماليږي.

خامسوز (xāmsóz) ص. نر.م. شين غنم، په اور سوی، دغوښې توټه چې په اور سوې وي.

خامک (xāmák) نر.م. سکوی، گل دوزي، گل کاري، يو ډول هنري گنډون دی.

خامکار (xāmkā́r) ص. نر.م. بې تجربې، کم تجربه، د لږې تجربې خاوند.

خامکاری (xāmkā́ray) ص.م. خامچاری، خامکار، ناتجربه کار.

خاملتی (xāmletáy) ښځ.م. يو محلي ترکيبي دواده.

خاموش (xāmóš) ص. نر.م.ج. چوپ، غلی، ارام، کرار.

خامه (xāmá) ښځ. م. ۱) خام سرک، خامه لاره؛ ۲) نی قلم، د کړکي قلم.

خامه کاري (xāmakārí) ښځ.م. دختيوکار، هغه ودانۍ چې له اومو خښتو څخه جوړه شوې وي.

خامي (xāmí) ښځ.م. ۱) اومتوب، اومتيا؛ ۲) مج. نيمگړتيا، بې تجربگی، کمبودي.

خان (xān) ص. نر.م. (ج. خانان) اصلاً منگولي کليمه ده؛ ۱) ارباب، رئيس، مشر؛ ۲) فيوډال؛ ۳) ډوډۍ مار؛

خانتما (xāntamā́) ص. نب. ۱) مغرور، کبرجن، خامتما، لوی چاری؛ ۲) بې پروا، بې اعتنا.

خانجی (xānjáy) نر.م. شهوت، ډېر شهوت.

خانچنا (xānčunā́) ص. ښځ. م. ۱) ورانه شوې ژاوله، چخنې ژاولې، چخرې، چيختاړ.

خانچه (xānčá) ښځ.م ۱) و.گ. خوانچه ۲) کانچه.

خانخاني (xānxāní) ص.نر.م. ملک الطوايفي، فيوډاليزم، ارباب رعيتي.

خاندان (xānadā́n) نر.م. کهول، کورنۍ، کوډمه.

خانداني (xānadāní) ص. نب. ۱) د کورنۍ، د کهول؛ ۲) دښې کورنۍ؛ ۳) د يوې کورنۍ دننۍ خبره يا موضوع.

خاندور (xāndór) نر.م. لمبه، شغله، غوړنجه، شعله، هغه اور چې لمبه ولري.

خانزاده (xānzādá) ص. نر.م. ۱) د خان زوی، نجيب زاده؛ ۲) مج. اصيل، شريف.

خانشين (xānašín) ص. نر.م. په کور ناست، خانه نشين، بېکاره، پر کور ناست.

خانقاه (xānaqā́h) ښځ.م. خانقا ،دخانګاه معرف، دشېخانو د عبادت یا اوسېدو ځای.
خانګره (xāngrá) ښځ.م. پخه ،دسر پخه ،سبوسک.
خانم (xānә́m) ښځ.م. مېرمن، ښځه، کډه.
خانمه (xānә́ma) ښځ.م. مېرمنه، ماندینه، ماینه، ښځه، کډه، کورودانۍ.
خانواکي (xānwākí) ا. خانخاني (نظام)، اربابي، ارباب سالاري، خانسالاري.
خانه پوري (xānapurí) ښځ.م. ډکونه، د جدول ډکونه، په فورمې، لیست کې څه لیکل.
خانه خانه (xānáxāná) ص. نب. برخه برخه، کور کور، کوټه کوټه.
خانه خراب (xānaxarā́b) ص. نر.م. ۱) کور ډاګی، کور سپېری، کورورانی؛ ۲) هغه څوک چې خلک په جنګ سره اچوي.
خانه سامان (xānasāmā́n) نر.م. خدمتګار، نوکر، ملازم، پېش خدمت.
خاني (xāní) ښځ.م ۱) د قبیلې مشرتوب، باداري؛ ٤) ډنډوکی، حوضچه.
خانی (xānáy) نر.م. د کابل په وزن له اتو سېرو یا ٥٦ کیلو سره معادل وزن.
خانیځی (xānijáy) ص.نر.م. خانې خانې، کوټې کوټې، خانیز، خانې لرونکی.
خاڼی (xāṇay) نر.م. سارانی مورک، رنده مږه.
خاوال (xāwā́l) نر.م. ۱) پنډ غالی ،اغېل ،شپول؛ ۲) د دېوال یا کمر د بېخ ډډ او خالیګاه.
خاورپوه (xāwarpóh) ص. نر. خاوره پېژاند، خاوره پېژندونکی، د خاوره پوهنې څانګوال.
خاورپوهنه (xāwarpohána) ا. خاورې پېژندنه، د خاورې علم؛ و ګ. :خاوره پېژندنه.
خاورګاډی (xāwargā́ḍay) خاورو ګاډی یا کراچی.
خاورګاری (xāwargā́ray) نر.م. هغه کنده چې د خاورینو لوښو د جوړولو لپاره خاوره ځنې را ایستل شوې وي.
خاوره (xāwrá) ښځ.م. ۱) ځمکه، د ځمکې مخ، وچه، دلېتوسفیر طبقه؛ ۲) مج. وطن، هېواد، مملکت.
خاوره پېژندنه (xāwrapežandә́na) ښځ.م. (جیا.) د خاورو خواص، منشأ او له هغو څخه د ګټې اخیستنې څرنګوالی څېړل.
خاوری (xāwráy) نر.م ۱) ځنګل؛ ۲) سپین ګل، یو ډول خاوره ده چې د رنګ استفاده ځنې کوي.
خاورین (xāwrín) ص. نر.م. د خاورو ،له خاورو او ختې جوړ شوی.
خاورینساز (xāwrinsā́z) ا. کومبار ،کولال.
خاوند (xāwánd) نر.م. (ج. خاوندان) ۱) څښتن، مالک؛ ۲) مېړه.
خاویار (xāwyā́r) نر.م. ج. د کب هګۍ، د ماهي هګۍ، یو مقوی او خوندور خواړه دي چې د سګ ماهي له هګۍ څخه جوړېږي.
خایدک (xāydak) نر.م. و ګ. خیدک.
خاین (xāy(ә,e)n) ص.نر.م. خیانت کوونکی.
خاینانه (xāyinānā́) ق. د خیانت په توګه.
خبا (xabā́) ښځ.م. پټونه، الونیا کونه، غلا کونه.
خباثت (xabāsát) نر.م. چټلېدنه، ناولي کېدنه، ناولتوب، مردارتوب، چټلتوب، ناولتیا.
خبث (xubs) نر.م. ۱) ناولي کېدل؛ ۲) ناولتیا، چټلي، نجاست.
خبث (xabs) نر.م. ناولتیا، چټلي، نجاست.
خبر (xabár) ښځ.م ۱) خبره، کلام؛ ۲) نر.م. خبرتیا، اطلاع؛ ۳) ګر. محمول، مسند، پرېډیکېټ.
خبرتیا (xabartyā́) ښځ.م. خبرېدنه، اطلاع.

خبرتیایی (xabartyāy) ص. د خبرتیا اړوند، معلوماتي.
خبرڅانی (xabarcāṇay) ص. نر.م. چوغلګر، خبررسان، څری، نمام، چغلمار.
خبرځای (xabarǰāy) ا. د خبر سرچینه، خبري منبع.
خبردار (xabardār) ص. نر.م.ج. ۱) باخبره، خبر لرونکی؛ ۲) ف. احتیاط، خبر شه.
خبرداری (xabardāráy) ښځ.م. ۱) خبرېدنه، خبرلرنه؛ ۲) باخبري؛ ۳) اخطار.
خبررسان (xabarrasān) ص.نر.م. ۱) استازی، قاصد، خبررسوونکی؛ ۲) جاسوس.
خبرغل (xabarǧál) ص.نر.م. چوغلګر، نمام.
خبرغلا (xabarǧlā) ښځ.م. دخبري غلا کونه، خبر رسونه، چوغلي، چغلماري، چغلګوزي.
خبرغوږی (xabarǧwáẓay) ص. نر.م. مطیع، فرمانبردار، تابع، فرمان وړونکی.
خبرګیر (xabargír) ص. نر.م. خبراخیستونکی، أحوال اخستونکی، احوال معلوموونکی.
خبرلوځتوب (xabarloctób) نر.م. نطاقي، خبري کوونکی، فصاحت.
خبرلوځی (xabarlócay) ص. نر.م. ۱) نطاق، فصیح؛ ۲) خبرلوځ، هغه څوک چې په جرګو مرکو کې د خبرو صلاحیت ولري.
خبرمزی (xabarməzay) نر.م. تلفون، تېلفون.
خبروال (xabarwāl) ص. د قاضي د دفتر لیکونکی (محرر)، منشي.
خبرول (xabrawə́l) مص. مت. اګاه کول، اطلاع ورکول، پوهول، اعلامول.
خبرونه (xabarwə́na) ا. خبرتیا، اګهي، ابلاغیه.
خبره (xabára) ښځ.م. ۱) خبر، لوز؛ ۲) واقعه، معامله، پېښه، حادثه.

خبرې اترې (xabarcatárc) ښځ.م. ۱) مکالمه، غږېدنه، خبرې ړغېدنه؛ ۲) مباحثه.
خبریال (xabaryā́l) ص. نر.م. مصاحبه کوونکی، د خپرندوی د موسسې هغه نماینده چې خبرونه راټولوي او مصاحبې کوي.
خبریالي (xabaryālí) ا. ګزارشګر، خبرنګاري.
خبرېدل (xabaredə́l) مص.ل. ۱) اګاه کېدل، پوهېدل؛ ۲) اعلانېدل، اطلاع ورکول کېدل.
خبریه (xabariyá) ص. نب. د خبر، دخبر مربوط، له خبر سره تړلی، خبر ته منسوب.
خبط (x(ə,i)bt) نر.م. ۱) بې لارې تګ؛ ۲) په پټو سترګو یوه کار ته لاس اچونه؛ ۳) خطا وتنه.
خبیث (xabís) ص. نر.م. ۱) چټل، ناولی، ککړ؛ ۲) مج. شیطان، اهریمن.
خبیر (xabír) ص. نر.م. ۱) پوه، خبر، اګاه، دانا؛ ۲) د لوی څښتن له صفتونو څخه یو صفت.
خپ (xap) ص. نر.م. غلی، پټ، کرار، ارام.
خپ خپ (xápxap) ص. نر.م.ج. ۱) داغ داغ، ټکی ټکی؛ ۲) پټ پټ، په غلا، غلچکي.
خپرنځی (xparanǰáy) ا. د خپروني ځای، نشراتي مرکز.
خپرندوی (xparandóy) ص. و ګ. خپروونکی.
خپرنی (xparanáy) ص. خپرېدونکی، نشراتي.
خپرول (xparawə́l) مص. مت ۱) نشرول، خورول؛ ۲) تیتول، شیندل.
خپروونکی (xparawúnkay) فا. نر.م ۱) خورونکی تیتوونکی؛ ۲) ژ. نشرونکی، د راډیویي یا تلویزیوني پروګرام رسوونکی؛ ۳) ط. د کتابو شایع کوونکی.
خپرېدل (xparedə́) مص.ل. ۱) خورېدل، نشرېدل د کتلوي مخابرې یا مفاهمې له لیارې د کوم

مطلب شایع کېدل؛ ۲) تیتېدل، شیندل کېدل.

خپړ (xapáṛ) ښځ.م. ۱) خپره، پنجه، دبنیادم د لاس پنجه؛ ۲) د پښو تله، د پښې پنجه؛ ۳) نر.م. بوربوکی، گرگله، څېلی، گرگېله.

خپړوله (xapaṛwəla) ښځ.م. پنجه چنار.

خپسر (xapsár) ص. نر.ق.ج. ۱) پخپل سر؛ ۲) په خپله خوله، آزاد، د خپلې رضا خاوند؛ ۳) ایله گشت، خپل سر.

خپسکه (xapə́ska) ښځ.م. خپسه، خپکی، خپکه، قپسه، ننگځه، خپسکې، کپسی.

خپک (xapák) نر.م. ترلمی، دلـه خپک، د پیشو په اندازه یو ځناور دی.

خپکی (xapakáy) ص. نر.م. ۱) غلی، په پټه منافق؛ ۲) ځوز، یو ډول ازغن بوټی دی.

خپگان (xapgā́n) نر.م. ۱) خوابدی؛ ۲) غم.

خپل (xpəl) ص. نر.م. ۱) ځاني، د ځان، ځانته، ذاتي؛ ۲) نیږدې، قریب، خپلوان.

خپل اړی (xpəlaṛay) ص. نر.م. ۱) خپل چاری، خود غرضه؛ ۲) په ځان متکي.

خپل چاري (xpəlčā́rí) ښځ.م. خود غرضي، خودخواهي، په ځان میندنه.

خپل خوښی (xpəlxwáṣay) ص. نر.م. خود پسند، مغرور، ځان خوښی.

خپل خوښي (xpəlxwaṣí) ښځ.م. مغروري، خود پسندي.

خپل سرتوب (xpəlsartób) نر.م. خودسري، خپل سروالی، بې سري، ایله گښتي.

خپل سرتیا (xpəlsartyā́) ښځ.م. خودسري، خپل سري، خپل سروالی.

خپل سري (xpəlsarí) ښځ.م. بې قیدي، خود سري، خودمختاري.

خپل گلوي (xpəlgalwí) ښځ.م. خپلوي، خپښي، خپلوالی.

خپل مخی (xpəlmáxay) ص. نر.م. خودسره، خود رایه، خپل فکره، بې بند و باره.

خپل مخیځ (xpəlmaxíj) ص. نر.م ۱) خود رایه، پخپل فکر تلونکی؛ خودخواه.

خپل منمی (xpəlmanə́may) ص. نر.م. متکبر، مغرور، لوی چاری، لوی نوسی.

خپلواک (xpəlwā́k) ص. نر.م.ج. مستقل، د خپل اختیار خاوند، خود مختار، ازاد.

خپلواکتوب (xpəlwāktób) نر.م. ازادي، استقلال، خپلواکتیا، خپل اختیار، خپلواکي.

خپلوان (xpa(ə,u)lwā́n) نر.م. قریبان، دوستان، عزیزان، خپښان، خپل.

خپلول (xp(ə,u)lawə́l) مص. مت ۱) د ځان کول، ځان ته کول؛ ۲) خپښول؛ ۳) نیول، حاصلول؛ ٤) هضمول؛ ٥) بخښل، بښل.

خپلولي (xpəlwalí) ښځ.م. خپښي، خپلوي.

خپلوي (xpalwí) ښځ.م. ۱) خپلولي، خپښي؛ ۲) نیږدېوالی، نژدېوالی.

خپلوی (xpəlway) نر.م. پېچ، اسهال.

خپله (xpála) ص. ښځ.م. ۱) د خپل ښځینه شکل؛ ۲) په خپله، پخپله.

خپله خوښه (xpəlaxwáṣa) ښځ.م. رضا، پخپله مرضي، په خپله خوښه، په خپل میل.

خپلېدل (xpəledə́l) مص. ل. ۱) خپل کېدل، دوست کېدل؛ ۲) خپښ کېدل؛ ۳) د ځان کېدل، تملیک کېدل.

خپم (xpam) ص. نر.م. ۱) مغلوب، تښتېدلی؛ ۲) خولم، په لتو وهل شوی، په ځمکه څملولی؛ ۳) نر.م. پم، د خارښت ناروغي.

خپنځ (xpanǰ) ص. نـر.م. په ځمکه غځېدلی، په ځمکه هوار شوی، په ځمکه تخته شوی.

خپنځتوب (xpanǰtób) نر.م. خپنځتیا، په ځمکه غځېدنه، په ځمکه پلنېدنه، په ځمکه اوارېدنه.

خپنځل (xpanǰə́l) مص. مت. خولمول، په ځمکه اوارول، په ځمکه پلنول، په ځمکه تخته کول.

خپنځېدل (xpanǰedə́l) مص. ل. خولمېدل، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه پلنېدل.

خپند (xpand) نر.م. ۱) وګ. خپنځ؛ ۲) یوه غبېړه پاکه شوې (وړۍ، پنبه).

خپندل (xpandə́l) مص. مت. ۱) وګ. خپنځل؛ ۲) ټکول، وړۍ یا بل شی په لښتې سره ټکول؛ ۱) خولم شوی؛ ۲) وهل شوی، ټکول شوی.

خپندول (xpandawə́l) مص. مت. ۱) خولمول؛ په ځمکه اوارول؛ ۲) نداٰفي کول؛ ۳) سخت وهل

خپندېدل (xpandedə́l) مص. ل. ۱) خولمېدل، په ځمکه پلنېدل؛ ۲) نداٰفي کېدل.

خپن غوړی (xpanğwaẓ́ay) نر.م. د غوړ شا، د غوړ نرمی، د غوړ پستکی، د غوړ پوڅکی.

خپو (xapó) ص. نب. وګ. خپه.

خپوڅې (xpocé) ښځ. ج. وګ. خاپوړې.

خپور (xpor) ص. نـر.م. (ج. خپـاره) ۱) تیت و پرک، خور (شوی)، وېر؛ ۲) نشر، شایع.

خپورتیا (xportyā́) ښځ.م. خپورتوب، تیتوالی، خپوروالی.

خپورول (xporawə́l) مص. مت. نشرول، خپرول، تیتول.

خپوری (xpóray) نـر.م. د ډلګۍ هغه سرتېری چې عادي وسله لري.

خپورېدل (xporedə́l) مص. ل. نشرېدل، خپرېدل.

خپوسه (xapúsa) ص. نب. چاغ، مزی، تیار.

خپه[1] (xapá) ص. نب. ۱) خـوابـدی، نـاراضـه؛ ۲) ښځ.م. زینډی، خپکی، له ستوني نیـونه؛ ۳) نر.ج. لګوونی، یڅه، یڅې، شونټی.

خپه[2] (xpa) نر.ج ۱) یو ډول ګـنی (نیشکر) دی؛ ۲) ښځ.م. وګ. پنبه.

خپه بند (xpabánd) نر.م. پایزېب، پښبولی، پایل.

خپه خوپیا (xapaxupyā́) ښځ.م. چپـه چوپتیا، کراره کراري، بېځي ارامي، سره سنا.

خپی (xápay) نر.م. خاپی، ټاپی، داغ، خاپ.

خپۍ (xapáy) ښځ.م. پـړی، رسۍ، هغه پړی چې له وړیو یا پنبې څخه جوړ وي.

خت (xat) نر.م. (ج. ختونه) کمیس.

ختا (xatā́) ښځ.م. ۱) وګ. خطا؛ ۲) دشمالي چین لرغونی نوم او د ترکانو مسکن.

ختاپسکی (xatāpə́skay) ښځ.م. د بېـډیو یو ډول لوبه ده.

خترز (xatarz) نر.م. یو ډول سور ګله واښه دي.

خترزی (xatarẓáy) نر.م. یو ډول مرغۍ ده.

ختکه (xatáka) ښځ.م. خطکش، ختکی.

ختل (xatə́l) مص. ل. ۱) لـوړېـدل، پورته کـېدل؛ ۲) وتل؛ ۳) الیکل؛ ٤) په حیـواناتو کـې د نـر حیوان په وسیله د جنسي عملیې اجرا کېدل.

ختم (xátəm) ق. ۱) بس. خلاص، سرته رسـېدلی، اخیرته رسېدلی، انجام، پای.

ختمول (xatmawə́l) مص. مت. ۱) خلاصـول، تمامول؛ ۲) قرآنکریم تر پایه تلاوت کول.

ختمه (xatmá) ښځ.م. ۱) په مړي باندې (پسې) د قرآن لوستل؛ ۲) په مـړي پسې تر څلوېښت شپو پورې ډوډۍ پخول.

ختمېدل (xatmedə́l) مـص. ل. خلاصېدل، بس کېدل، تمامېدل، بشپړېدل، پای ته رسېدل.

ختنه (xatná) ښځ.م. سنتونه، د کوچني هلک د تناسلي آله د سر داضافي پوستکي پرې کونه.

ختوبرېت (xatobrét) ص. نر.م. نوی ځوان.

ختوری (xatúray) نر.م. ۱) خاتورې، شفتالو؛ ۲) یو ډول اغزن بوټی دی.

ختون (xatún) ا. لوړتیا، عروج.

خته (xáta) ښځ.م. ۱) کالی؛ ۲) ټوکر؛ ۳) د ناوې جامې؛ ٤) ننگ، آب، پرده.

ختی (xatáy) ښځ.م. زېرپېراني.

ختیځ (xatíz) نر.م. ختیز، شرق، لمرخاته.

ختیځپوه (xatizpóh) ص. ختیځپوهاند، ختیځ پېژاند، مستشرق.

ختیځواله (xatizwā́la) ا. ختیځولي، شرقیت.

خټ[1] (xaṭ) نر.م. ۱) د خاورو پانډ؛ ۲) دخاورو غونډی؛ ۳) د مایعاتو خیرې؛ ۳) تووره وریځ؛ ٤) دونې ببخ، د ونې ستنه.

خټ[2] (xuṭ) نر.م. ایشېدنه، جوشېدنه، غلیان.

خټبه (xaṭbá) ص. نر.م. گلکار، ختیگر.

خټبېل (xaṭbél) نر.م. ترسب، لاندې کښېنستنه، د کوهي په تل کې له مایع سره گډ شویو ذرو کښناسته.

خټ خټ (xəṭxəṭ) نر.م. کټ کټ خندا، قهقهه.

خټک (xaṭə́k) نر.م. ۱) گونگټ، سوسک، یو ډول خزنده ده؛ ۲) خرک؛ ۳) ببخ؛ ٤) د پښتنو د یوې قبیلې نوم دی.

خټکنی (xuṭkanáy) نر.م. ۱) دېگ، دخوارې پخولو لوښی؛ ۲) ښځ.م. کټوی، کټوه؛ ۳) گلدانی، گلدان.

خټکی[1] (xaṭakáy) نر.م ۱) شینکی؛ ۲) خربوزه؛ ۳) د ټټو مونډه، دگنیو د ربېلو وروسته هغه برخه چې په ځمکه کې پاتې کېږي.

خټکی[2] (xaṭkáy) نر.م. ۱) پانډ؛ ۲) دخاورو غونډکی؛ ۳) د انسان کالبوت؛ ٤) بوټی یا سرخې غوښه؛ ٥) کور، حویلې، مېنه.

خټکی (xaṭkə́y) ښځ.م. ۱) سپلمی، یو ډول بوټی دی چې شیدې لري؛ ۲) لومه، لومکه.

خټگر (xaṭgár) ص. نرم. ختمار، معمار، گلکار.

خټم ختول (xaṭamxaṭól) ص. نر.م. خراب، درهم برهم، گډوډ، ویجاړ.

خټ موښی (xaṭmū́say) نر.م. گلماله، ختماله.

خټمېل (xaṭmél) ق. تمام، پای ته رسېدلی.

خټنکه (xuṭnáka) ښځ.م. دېگ، دېگی، دېگچی.

خټو (xaṭó) نر.م. یو ډول وابښه دي.

خټوبی (xaṭobáy) نر.م. خربی، خروبی، خروپی؛ هغه اوبه چې ختې او خاورې ولري.

خټورکی (xaṭorkáy) نر.م. یو ډول وابښه دي.

خټول[1] (xaṭawə́l) مص. مت. اوبه په ختو خړول.

خټول[2] (xaṭúl) نر.م. ۱) گډ، مشترک ځمکه؛ ۲) غاټول، یو ډول گل دی؛ ۲) هغه طلاچې خالصه نه وي؛ ۲) ترسب، لاندې کښېنستنه.

خټولن (xaṭolán) ص. نر.م. ککړ، لړلی، ککړ شوی، په ختو لړلی.

خټه (xáṭa) ښځ.م. ۱) د خاورې او اوبو له یوځای کېدو ماده؛ ۲) قوم، نسب؛ ٤) ص. نب. خپه، نیولی؛ ٥) غلیظ، گاته.

خټه (xúṭa) ښځ.م. و گ. خوټه.

خټی (xəṭáy) نر.م. خرتی، د ربېلو نه وروسته په پټي کې پاتې شونی لکه د جوارو منډان.

خټېل (xaṭél) نر.م. ۱) ختوېله، خروبی، چکړی؛ ۲) ص. نر.م. گاته، ټینگ؛ ۳) له ختو ډک.

خټین (xaṭín) ص. نر.م. ج. ۱) له ختو او خاورو څخه جوړ شوی؛ ۲) گاته، خته، ټینگ.

خج (xaj) نر.م. ۱) د اوبو ځگ؛ ۲) خج پچ؛ ۳) گر. فشار، د ادا شوي غږ د روندوالي يا سپکوالي.

خجالت (xijālát) نــر.م. شرم، خړيغ کــېدنه، شرمېدنه، خړکېدنه، خينگ.

خجبدلون (xajbadlū́n) (گر.) د فشار د ځای بدلون.

خجپوهنه (xajpohána) ||. خج پېژندنه، د فشار پېژندنه.

خجځېړنه (xajceṛә́na) ||. د خج ځېړنه، په خجپوهنه کې ځېړنه.

خجتيا (xajtyā́) ||. خجوالی.

خجل (xijíl) ص. نر.م. ج. شرمنده، خړ، خريغ.

خجنښه (xajnәṣa) ||. د خج علامه.

خجور (xajū́r) نــر.م. روغن جوشي، غونځابښی، گونځابښی، رنځوبښی، رنځښی، بوسراغه.

خجوره (xajū́ra) ښځ.م. ۱) کجــوره، خــرما، د خرما ونه او مېوه؛ ۲) خجور.

خجونکی (xajū́nkay) ص.نر.م. شوخ، شيطان، مست، چست، چالاک.

خجی (xajә́y) ښځ.م. د غره گازره، غرنی زردکه.

خجي (xají) ښځ.م. شوخي، مستي، شيطاني.

خجيز (xajíz) ص. خجن، خج لرونکی.

خچ (xač) نر.م. ۱) بدسلــوکي؛ ۲) کــږ کاږ، شق؛ ۳) خج، ستريس، اېکسنټ؛ ٤) په يوه موضوع کې جنجال پيدا کونه.

خچ پچ (xačpáč) ص. نــر.م. ۱) ميده ميده، مات گوډ، ذره ذره؛ ۲) مج. برباد، نابود.

خچ پچتيا (xačpačtyā́) ښځ.م. ميـده ميده، ذره ذره، خچ پچتوب، خچ پچوالی، چت پت.

خچ پچول (xačpačawә́l) مص. مت. ۱) ميـده ميده کول؛ ۲) ځپل؛ ۳) مج. له منځه وړل.

خچ پچېدل (xačpečedә́l) مـص. ل. ذره ذره کېدل، ميده ميده کېدل، رېز مرېز کېدل.

خچ خچونی (xačxačū́nay) نر.م. ۱) سر په ځړی، سر په ځوړېک؛ ۲) سرلتي، سرکول ځوړنه.

خچ خل (xačxál) نر.م. اړخک، پچک، پوچک، هغه هگۍ چې سر او ښخ يې دواړه مات وي.

خچر (xačár) نر.م. غاتره، قاطر، کچره، قچره.

خچره (xačára) ښځ.م. جنس په جنس تبادله.

خچړه (xačáṛa) ښځ.م. چوخـړه، چوخنه، خچړی، چيخنه، خچه، خچي، د سترگو خچه.

خچکه (xačáka) ښـځ.م. ۱) نری لښته ده چې کوچنيان تيږې پرې ولي؛ ۲) د غيچکې ليندۍ ۳) د گولۍ هدف ته نه رسېدل.

خچل (xačә́l) مص. مت. تېله کـول، پورې وهـل، تېل وهل، غورځول، ديکه کول.

خچمچ (xačmáč) نــر.م. ۱) خس و خـاشـاک؛ ۲) خرپين سړی، پمن سړی، چيچکي سړی.

خچن (xačan) ص. نر.م. خيرن، چټل، ناپاک.

خچوری (xačū́ray) نر.م. د ډوډۍ ميده گي.

خچوکی (xačū́kay) نر.م. د غوښې توټه، د غوښې خځوزی، د غوښې خځوړی.

خچونکی (xačū́nkay) فـا. نــر.م. اچوونکی، غورځوونکی، گوزاروونکی، تېل وهونکی.

خچونيا (xačūnyā́) ص. ښځ.م. و گ. چخونيا.

خچه (xáča) ص. ښځ.م. ۱) پاتې شوی مـردکی؛ د وسلې هغه مرمۍ چې هدف ته نه وي رسېدلې؛ ۲) ښځ.م. خمچه گوته، خچې گوته، وړه گوته.

خځله (xaǰә́la) ښځ.م. ۱) خځرکی، خس، خاشاک ۲) نېږ راوړی واړه بوټي؛ ۳) (مج.) سپک.

خځه (xaǰa) ښځ.م. خره، تپوپی، د بوسو تپوپی، د بوسو هغه خره چې سر يې لېو شوی وي.

خځوکی (xaǰúkay) نر.م. ۱) ړ اک، چاود، د ځمکې د مخ چاودنه؛ ۲) لړشی، لړځیز.

خڅڅکی (xacackáy) ص.نر.م. خځنی، خځوزي خځوزي، د ډوډۍ کوچنۍ ذرې.

خڅکی (xacakáy) نر.م. غوښه، بېتۍ.

خڅله (xaclá) ښځ.م. پیڅکی؛ د نوکانو د اوریو د گوشت خورې مرض.

خڅوزی (xacúzay) نر.م. خځوسی، خځوسکی، میده گي، ریزگي، د ډوډۍ وړې وړې ذرې.

خڅوکی (xacúkay) نر.م. ۱) نوکی، لړشی، وړه ذره؛ ۲) د کوچو پوټی، د کوچو غونډاری.

خدای بښلی (xodāybaṣə́lay) ص. اروابښاد، مرحوم.

خدای بلل (xwdāybalə́l) مص. مت. ۱) خدای یادول، د خدای ذکر او عبادت کول؛ ۲) حج ته تلل؛ ۳) مرگ ته نږدې کېدل.

خدای پاماني (xwdāypāmāní) ښځ.م. مخه ښه، رخصتېدنه، رخصت.

خدای زده (xwdāyz dá) ف. ۱) خدای پوهېږي، خدای پوه دی؛ ۲) نه یم خبر، نېخه، څخه.

خدای ږو (xwdāyẓó) ښځ.م. قسم، لوړه، سوگند

خدري (xadrí) ښځ.م. دغوبه یا غوبانه ډوډۍ.

خدړ (xadáṛ) ص. نر.م. خوار، غریب، خړمخی.

خدشه (xadšá) ښځ.م. ۱) گړوډی، نوکاره؛ ۲) ضرر، زیان؛ ۳) ډار، وېره، بیم.

خدښکه (xudáṣka) ښځ.م. د دروا غو قسم، د دروغو سوگند، په دروغو لوړه.

خدعه (x(a,u)dʕá) ښځ.م. چل، فرېب، غولونه.

خدمت (xidmát) نر.م. ۱) چوپړ، نوکري؛ ۲) کار.

خدمتگار (xidmatgā́r) نر.م. خدمت کوونکی، نوکري کوونکی.

خدمتي (xidmatí) ص.نب. ۱) خدمت کوونکی؛ ۲) وړ، صادق؛ ۳) څوک چې رسماً د خپلې موسسې څخه بل چېرته لېږل شوی وي.

خدنگ (xadáng) نر.م ۱) غشی؛ ۲) مند، خندق؛ ۳) هرهر چنار؛ ٤) یو ډول کلک لرگی دی.

خډل (xaḍál) نر.م. کوته سپی، لوی سپی.

خډل بډل (xaḍalbaḍál) ص.نر.م. شلند، څورب، چاغ؛ ۲) بې تناسبه چاغ.

خر (xar) نر.م. ۱) د خرې نر؛ ۲) د سپښتې اواره خوا؛ ۳) د مرۍ اواز، د خرېدو اواز.

خراب (xarā́b) ص. نر.م. ج. ۱) وران، ویجاړ؛ ۲) تباه، برباد، د آباد ضد.

خرابات (xarābā́t) نر.ج. ۱) دعیش او نوش ځای؛ ۲) زیات لگښت کونه؛ ۳) ورانې.

خراباتي (xarābātí) ص.نب. ۱) خرابات سره تړلی؛ ۲) مسرف؛ ۳) څوک چې خپل شته په ملگرو خوري.

خراب تراب (xarābturā́b) ص. نر.م. ۱) وران ویجاړ؛ ۲) تباه، برباد، درپه دره.

خرابتیا (xarābtyā́) ښځ.م. ۱) خرابي، خرابوالی، ویراني، ویجاړتیا؛ ۲) نیمگړتیا.

خرابول (xarābawə́l) مص. مت. ۱) ورانول، ویجاړول؛ ۲) مج. بې لارې کول؛ ۳) مج. د چا سره بدکار کول.

خرابه (xarābá) ص. ښځ.م. ۱) کنډواله، کنډر؛ ۲) خاره ځمکه؛ ۳) د خراب مؤنث.

خرابي (xarābí) ښځ.م. ورانی، تخریب، خرابتوب.

خرابېدل (xarābedə́l) مص. ل. ۱) ورانېدل، ویجاړېدل؛ ۲) له لارې وتل.

خراپ (xarā́p) نر.م. ۱) خراب؛ ۲) زخم، پرهر.

خراتگه (xarātgá) ښځ.م. څانگه، د ونې ښاخ.

خراټه (xarāṭá) ښځ.م. د حیوان د خرهړو اواز.

خراج (x(i,a)rā́j) ص. نـر.م. ۱) باج، محصول، مالیات؛ ۲) تاواني، خرڅو، مسرف.

خراچکی (xrā́čkay) نر.م. و.ګ. خراشکی.

خراد (xarā́d) نر.م. دخرادۍ په ماشین کارکوونکی

خرادي (xarādí) ص نب. ۱) د تورلـو، د خـرادۍ ماشین؛ ۲) ښځ.م. مشرنګ کـونه، د لـرګي تورنه، لرګي ښوی کونه؛ ۲) تورنه.

خراړکه (xrāṛáka) ښځ.م. خـرړکه، ایرخاړی، یو ډول سپېره مرغۍ ده.

خراړه (xrā́ṛa) ښځ.م. خړ رنګې مرغۍ ده.

خراس (xarā́s) نر.م. د تېلو ګیني، د تېلـو ایستلو جواز، د تېلو د ویستلو ماشین.

خراشکی (xrā́škáy) نر.م. بلغم، خرپ، خراچکی.

خرافات (xarāfā́t) نر.ج. بې مـانا خبـرې، چټي خبرې، ارتاویزې، چټیاټ.

خرام (xirā́m) نر.م. په ناز او نزاکت تګ.

خرانده (xrā́nda) ښځ.م. تورل شوې ځمکه یا شی.

خرانګه (xrā́nga) ښـځ.م. ۱) وړه څـانګـه، وړه ښاخله؛ ۲) د پوزې نرۍ او بېکاره پاڼې.

خربشوی (xarbišóy) نـر.م. ۱) خنځیر، سـوډر، سوور؛ ۲) مج. سپک، بې آبه.

خربنی (xarbanáy) ص. نر.م. خروالا، خرکار.

خربني (xarbaní) نر.م. خرکاري، د خرو چلـولو کسب او کار.

خربوټی (xarbū́ṭay) نر.م. یو ډول بوټی دی.

خربوجل (xarbū́jal) ص.نر.م. په لتو وهل شوی، تکول شوی، دوهلو په واسطه بې عزته شوی.

خربون (xarbū́n) ص. نر.م. خربه، خره پوونکی.

خربونتوب (xarbūntób) نر.م. خربونتیا، خـره پوونه، خره څرونه، د خرو پوونه.

خربه (xarbə́) ص. نـر.م. د خـره خـاوند، د خـرو ساتونکی، خره چلوونکی.

خربه توب (xarbatób) نـر.م. د خـرو پوونه، خرکاري، خربه والی، د خرو ساتنه.

خرپ (xrap) نر.م. ۱) د کوم شي د وهلو او ماتېدلـو آواز؛ ۲) نیکاره، شونګاره؛ ۳) غرور.

خرپانډی (xarpā́nḍay) نر.م. موش پران، مـوش پرانګ، یو ډول موږک دی..

خرپټ (xarpáṭ) نر.م. کپه، میده شوې دوا.

خرپټه (xarpaṭá) ښځ.م. یو ډول خړ رنګه واښه دي

خرپل (xarpál) نر.م. ګیچه، توپاله.

خرپل (xrapə́l) مص. مت. خرپول، وهل، ټکول.

خرپلکې (xarpalaké) ښځ.م. خلپلکې، په خاورو کې د چرګولتې وهل او خاورې په ځان شیندل.

خرپله (xarpalá) ښځ.م. زوړ تغر، ګدله.

خرپلی (xrapaláy) مف. نر.م. خرپول شوی، وهلی شوی، ټکولی شوی، ډبولی شوی.

خرپند (xrapánd) نر.م. سخته جګـړه، سـخته ناروغي ؛ ۳) په آسانۍ ماتېدونکی.

خرپول (xrapawə́l) مص. مت. ۱) وهل، ټکـول، ډبول؛ ۲) د کلک شي خوړل، خرچول.

خرپهار (xrapahā́r) نر.م. خرپې، خرچهار، د یوه شي د خوړلو اواز.

خرپه خرګردانه (xarpaxargardā́na) ښـځ.م. ۱) د کوچنیانو یو ډول لوبه ده؛ ۲) بې نظمه او بې قانونه کار.

خرپیاڅه (xarpyā́ca) ښـځ.م. یـو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نري اغزي لري.

خرپېدل (xrapedə́l) مص. ل. ۱) وهـل کـېدل، ډبېدل؛ ۲) تس ختل، خرچېدل؛ ۳) کـرپېـدل؛ ٤) قارېدل، خوټېدل.

خرپین (xarpín) نر.م. ۱) یو ډول کورت؛ ۲) د څارویو د خوراک پاتې شونې.

خرت (xrat) نر.م. ۱) نفرت، کرکه؛ ۲) د حلالولو اواز، جوړ، جړ.

خرتموس (xartamū́s) نر.م. سخته گرمي.

خرتوب (xartób) نر.م. ناپوهي، ناداني.

خرتوس (xartū́s) نر.م. یو ډول بوټی دی.

خرتیزه (xartíza) ښځ.م. ۱) توپکې، توپونه، په دوارو پښو توپونه؛ ۲) بې تمیزي.

خرټ (xraṭ) ص.نر.م. ۱) چاغ، غټ؛ ۲) خنډ؛ ۳) د ډیلې ښځ چې ډېر خوړ وي؛ ٤) نر.م. د تېلو پاتې شونې، د تېلو خیرې.

خرټتوب (xraṭṭób) نر.م. خرټنیا، چاغوالی.

خرټسکی (xarṭə́skay) نر.م. د یو ډول بوټي ښځ چې گرد شکل لري او تریخ خوند کوي.

خرټول (xraṭawə́l) مص. مت. ۱) چاغول، مزی کول، تیارول؛ ۲) پاکول، صافول.

خرټه (xərạṭá) ښځ.م. پگړی، پگه، غټ پټکی.

خرټه (xraṭa) ص. نر.م. دوه مخی، تگ، منافق.

خرټی (xarṭáy) نر.م. ۱) غونډ، گردی؛ ۲) د ونې ښځ چې لږ له ځمکې لوړ وي؛ ۳) دریشقې ښځ؛ ٤) خرېڅ، موندان.

خرټیټ (xarṭíṭ) نر.م. رېزش، زکام، والگی.

خرټېدل (xráṭedəl) مص. ل. چاغېدل، مزی کېدل، څورېدل، څرېدل.

خرجاړی (xarjāṛáy) نر.م. د غره د لمنې ډبره.

خرجگ (xarjág) نر.م. خچکه، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

خرجگجگلی (xarjagjəgaláy) نر.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

خرجوبله (xarjóbla) ښځ.م. گنه گونه، بېروبار.

خرجیکه (xarjíka) ښځ.م. ځولۍ، جولۍ، کلیځ.

خرجین (xurjín) نر.م. خورجی، بېېډن.

خرچ[1] (xrəč) نر.م. د یوه شي د ماتولو اواز.

خرچ[2] (xarč) نر.م. وگ. خرڅ[2].

خرچ برچ (xarčbárč) نر.م. د ښځو یوه لوبه ده.

خرچکا (xrəčkā́) ښځ.م. هغه جزیې او لږ ضرر چې د غنمو کښت ته ورسېږي.

خرچول (xračawə́l) مص.مت ۱) غاښونه چیچل ۲) جنگول (د تورو یا لرگیو)؛ ۳) سره وهل.

خرچومی (xarčū́may) نر.م. خرمستی، غړدانگی

خرچها (xrəčahā́r) نر.م. د غاښونو د چیچلو اواز.

خرچی (xrəčáy) نر.م. خرچا، خرچهار.

خرچېدل (xračedə́l) نر.م. ۱) غاښونه چیچل کېدل؛ ۲) د لرگیو د ماتېدو اواز پورته کېدل.

خرچیلکې (xarčiláke) ښځ.م. خرمستی، انډوخر، خرې تنډی.

خرڅ (xarc) نر.م. ۱) مصرف، لگښت؛ ۲) څورې، توښه؛ ۳) پلورنه؛ ٤) د خرڅول د فعل ریښه.

خرڅاوو (xarcāwū́) ص.نر.م. مسرف، لگوونکی، لگښتي، خرڅي، خراج.

خرڅښت (xarcə́ṣt) نر.م. لگونه، لگښت.

خرڅگیر (xarcgír) نر.م. څوک چې په بندرونو کې د مالونو په سر گمرکي محصول اخلي.

خرڅلاو (xarclā́w) نر.م. خرڅونه، فروش، خرڅون د بیې په بدل کې د یوه مال د ملکیت انتقال.

خرڅوړي (xarcuṛí) نر.ج. ۱) زاړه او بڅه بڅه کالي ۲) بجړانگې، لوښي، کودي.

خرڅول (xarcawə́l) مص.مت ۱) مصرفول، لگول ۲) پلورل.

خرڅوونی (xarcawū́nay) مف. نر.م. د خرڅلاو شی، د خرڅونې جنس، د پلورنې مال.

خرڅه (xarcá) ښځ.م. شوري، خرڅي، د اري توښه، د لارې خرڅ.

خرڅى (xarcáy) نر.م. خرڅه، د لارې شوري.

خرڅي (xarcí) ص. نب. مسرف، لګښتي، خراج، بدخرڅه، بدلاسه.

خرڅېدل (xarcedə́l) مص. ل. ۱) مصرفېدل، لګېدل؛ ۲) پلورل کېدل.

خرخچ (xarxač̌) نر.م. زينه، پوړۍ.

خرخرج (xarxaráj) نر.م. د ببڼيو يو ډول لوبه ده.

خرخره (xarxará) ښځ.م. ۱) د آس او نورو حيوانات د ګرولو آله؛ ۲) هغه ډبرې چې داوبو دراګرځولو لپاره په زنبېل کې وړلې کېږي؛ ۳) دلاسا کول.

خرخشى (xarxašáy) نر.م. ستونى صافول، خريسى کول، توخ وهل، غاړه تازه کول.

خرخښه (xarxašá) ښځ.م. ۱) وسواس، وسوسه، تشويش؛ ۲) دکوچنيانو يو ډول ناروغي ده؛ ۳) د ورو ځېل، د ماشومانو جېل؛ ٤) فقنه.

درخلال (xarxilā́l) نر.م. دکوچنيانو لوبه ده.

خرخوړى (xarxuṛə́y) ښځ. م. ۱) اوبګرځني، ګرداب، ژور ګرداو؛ ۲) پټه سوړه يا ځاى.

خرخول (xarxwál) نر.م. لويه بياتي، خول خول، لوى غېچي چې مېږې ورباندې سکولي.

خرډنګ (xardáng) ص. نر.م. بلډنګ، خرډنګ، بې‌عقل؛ بې تميزه، بېکاره.

خرډبه (xarḍába) ص. نر.م. بې ډبه، کم عقل.

خرډګ (xarḍág) نر.م. ۱) يو ډول ساراني بوټى دى؛ ۲) ص. نر.م. (مج.) احمق، بې عقل.

خرډګى (xarḍəgáy) ص. نر.م. ۱) بې تميزه، جاهل؛ ۲) تېتکى؛ ۲) مرخېړى، سمارق.

خرډيګ (xarḍíg) نر.م. ۱) د يوه بوټي نوم دى؛ ۲) موړکى، هغه کوچنى لرګى چې د مرغيو په دام کې وي او دوډۍ پرې پېيل کېږي.

خرړک (xarrak) نر.م. خرېړکه، د شامتورې په اندازه يوه مرغۍ ده.

خرز (xarz) نر.م. هغه لرګى چې د اوړو مقدار پرې اندازه کېږي.

خرزوره (xarzóra) ښځ.م. يو ډول وابښه دي.

خرزېړى (xarzeráy) نر.م. ژېړى، زېړى، ژړى، د زېړي ناروغي، تورزېړى.

خرس(۱) (xars) نر.ج. يو ډول خوشبويه وابښه دي چې خلک تخم يې ښوروا ته وراچوي.

خرس(۲) (xirs) نر.م. يږه، يږ، مېلو.

خرساب (xarsā́b) نر.م. د ببڼيو يو ډول لوبه ده.

خرسپانده (xarspā́nda) ښځ.م. يو ډول بوټى دى چې سپين ګل کوي او نرۍ نرۍ پاڼې لري.

خرسک(۱) (xarsák) نر.م. د خوښۍ او خوشالۍ توپونه او ځېزونه، د خوښۍ جستکې.

خرسک(۲) (xursák) نر.م. و ګ. خروسک.

خرسن (xrasán) نر.م. ۱) ستن، متېه، لوى او قوي لرګى چې برنډه کې عموداً ولاړ وي؛ ۲) ص.نر. م. ج. ۱) چغزى، کاغذي؛ ۲) ډډ، ګوګ.

خرسور (xarsór) ص. نر.م. احمق، نادان.

خرسومبه (xarsumbá) ښځ.م. پښۍ (رواش) غوندې يو سارايي بوټى دى.

خرش (xrǎš) نر.م. ۱) هغه اواز چې د ژر ژر تنفس څخه پيدا او له پزې راوځي؛ ۲) ناځاپي قهر.

خرشکه (xraška) ښځ.م. ۱) ستو، هغه دانه چې زوه ونه لري؛ ۲) خوشکي، دګوډ پيران نرى کاغذ.

خرشونډى (xaršundáy) ص. نر.م. ۱) د لويو او پنډو شونډو خاوند؛ ۲) نر.م. وربوز، سونډک.

خرشېدل (xrašedə́l) مص.ل ۱) خرتېدل، پرشېدل؛ ۲) قهرېدل، په خوشکه کېدل.

خرشین (xaršín) نر.م. خرسین، خرشنه، پرشنې، لږو، د آس یا خره خوشایي.

خرطوم (xartū́m) نر.م. ۱) خرتم، خرتم، خلتم، د پیل خرتم؛ ۲) د سوډان پایتخت.

خرغوږی (xargwáẓay) نر.م. خرغوږ، یو ډول خړ رنګه پت لرونکی بوټی دی.

خرغوله (xarğolá) ښځ.م. یو ډول بوټی دی.

خرغیڼی (xarğíṇay) نر.م. خرږګی، خرپړی، یو ډول مرخېړی، ګوڅی، د هندوانو ستوري، دغه ډول مرخیړی نه خوړل کېږي.

خرفه (xurfá) ښځ.م. ورخاړی، یو ډول سابه دي.

خرقه (xirqá) ښځ.م. ۱) هغه جامه چې له ډول ډول ټوکرانو څخه جوړه شوې وي؛ ۲) دفقیرانو جامه ٤) چپنه، ګوړۍ، ګنده، ګورازه.

خرقه پوش (xirqapóš) ص.نر.م. ملنګ، فقیر.

خرک (xarák) نر.م. ۱) هغه لرګی چې درې پښې لري او غرکه ورباندې څوړنده وي؛ ۲) تیرک، د ژرندې د تیر په سر کې اوسپنه؛ ۳) هغه لرګي چې د دریاب تارونه ورباندې سپاره وي؛ ٤) یو ډول خړ رنګی حشره ده.

خرکار (xarkā́r) ص. نر.م. و ګ. خرېنی.

خرکاو (xarkā́w) نر.م. ۱) دکرل شوو غنمو لومړی څل اوبول؛ ۲) خرکاو، ښه اوبه کونه.

خرکوتره (xarkawtára) ښځ.م. یو ډول سارانی کوتره ده.

خرکه (xáraka) ښځ.م. شډله څمکه، شنډه څمکه.

خرکۍ (xarakə́y) ښځ.م. متخ، یو ډول خزنده ده.

خرکی (xurkay) نر.م. د خرېدو اواز، خرېدل.

خرکېدل (xarkedə́l) مص. ل. ۱) ښه وده کول، ژر ژر لویېدل؛ ۲) دانه پرسېدل؛ ۳) د بلوغ په وخت کې چاغېدل؛ ٤) سخت اصرار کول.

خرګټ (xargaṭ) نر.م. خرګټه، خرږکه، یو ډول خړ سارانی مرغه دی.

خرګی (xargay) نر.م ۱) دخره اسم تصغیر، کوچنی خر؛ ۲) د اتڼ د مستېدو اواز.

خرل (xarə́l) مص. مت. ۱) څېرل، په لاس یا پښه څمکه ګرول؛ ۲) جهل کول، پښې خرل؛ ۲) شیندل، تیتول، پاشل، خپرول.

خرلنځه (xarlánǰa) ښځ.م. د څېړۍ یو ډول دی.

خرلوډګلی (xarlodagaláy) نر.م. جرجګلی، ګڼه ګوڼه، خرې خنداره، ببروبار، ازدحام.

خرلی (xarə́lay) مف. نر.م. ۱) ګرېدلی، نوکارې کړی؛ ۲) څېل کړی؛ ۳) شیندلی؛ ٤) غورول شوی؛ ۵) قوي، چاغ، مزی (سړی).

خرم (xurám) ص. نر.م. ج. تروتازه، خوشحال.

خرما (xurmā́) ښځ.م. خجوره، کجوره، یو ډول خوږه مېوه ده.

خرمایي (xurmāyí) ښځ.م نسواري، خرمارنګی.

خرمچی (xarm(u,ə)čáy) نر.م. یو ډول څانګې او لښتې لرونکی نرم بوټی دی.

خرمستي (xarmastí) ښځ.م. لتهپېر، انډوخر، بې ډبه او نامنظمه لوبه یا مستي.

خرمندی (xarmandáy) نر.م. وړوکی او ګردی شی، کوچنی او غونډ شی، ډېر کوچنی شی.

خرمنډۍ (xarmanḍə́y) ښځ.م ۱) یو ډول ونه ده؛ ۲) خرمستي لتهپېر، غوی منډ، انډوخر.

خرموره (xarmorá) ښځ.م. ۱) د خر په ستوني کې یوه هډوکی ده. څیني خلک دغه هډوکی کاږي او د جادو لپاره یې کاروي؛ ۲) یو ډول څیږه مرۍ ده چې له صدف څخه یې جوړوي.

خرمېټی (xarmetáy) ص. نر.م. مندری، جبلی، ګردی (سړی)، مزی او چاغ سړی.

خرمېړی (xarmeṛáy) نر.م. یو ډول نبات دی چې په ولیو کې یې ژاولې نښتې وي.

خرنار (xarnā́r) نر.م. سپینه بنگه، یو ډول گیاه ده

خرناوه (xarnāwá) ښځ.م. تـرچـنـکي (چتـي) یوه کوچنۍ مرغۍ ده.

خرنج (xranj) نر.م. فساد، فتنه، اغتشاش.

خرنده (xrandá) ښځ.م. نوکاره، شوکاره، گرونه.

خرندي (xarandí) نر.م. خامپلک، د وربېز، چرگې او زرکې خاکي کونه.

خرنډ (xranḍ) نر.م. ۱) څېل، د ماشـوم ضد کول؛ ۲) سرتمبگي؛ ۳) د زخې لرونکي مونډه ببخ؛ ٤) زخه، خنډ، خرټ.

خرنډل (اَوَxranḍə́l) مص. مت. ۱) ازارول، څورول؛ ۲) سوري کول؛ ۳) پېيل؛ ٤) گنډل، جـوړول؛ ۵) سولول، زدوول، زدوړل.

خرنډېدل (xranḍedə́l) مص.ل. ۱) رېړېدل، کړېدل؛ ۲) سوری کېدل؛ ۳) پېيل کېدل؛ ٤) گنډل کېدل ۵) سولېدل، زدوړل کېدل؛ ٦) د ماشوم ژړېدل.

خرنگ (xaráng) نر.م. ۱) گرړنه، خرنه، شوکارې کونه؛ ۲) خرند، د پخو خښتو نرۍ دېوال.

خرنگی (xrangáy) نر.م. د جولاگانو د اوبدلو ځانگړې لرگی.

خرنل (xarnál) نر.م. غوټ نل، پند نل، غټ کړ ک.

خرنه (xarə́na) ښځ.م ۱) گرړنه، گـرونه؛ ۲) پاشـنه تیتونه، ښندنه، شیندنه.

خروار (xarwā́r) نر.م. د کابل د اتیامنو، د کندهار د سلومنو سره معـادل وزن.

خروتېر (xarotér) ص.نر.م. سرتمبه، سرزوری.

خروټی (xarwáṭay) نر.م. د غلې پیمانه.

خروټی سپرغه (xaroṭayspargā́) ښـځ. م. یـو ډول کنبیده دی چې د اوبو څرخ ته ورته ده.

خروډک (xroḍík) نر.م. د چتي (چتکي) په اندازه یوه وړه مرغۍ ده.

خرورگ (xarwárg) نر.م. پنځه کلن پسه یا گډ.

خروړا (xroṛā́) ښځ.م. یو ډول سارانې سابه دي.

خروړک (xroṛák) نر.م. یو ډول سارانې سابه دي.

خروړی (xaróṛay) ص. نر.م. ۱) خوړونکی سپی؛ ۲) مج. هغه څوک چې هر چاته خوله اچوي.

خروسک (xurosák) نـر.م. خراسک، یـو ډول د ستونی ناروغي ده.

خروش (xurós̆) ص.نر. م. ج. ۱) د قهر او غضـه ناره؛ ۲) د جوش له کلیـمې سره یو ځـای د ښه آرام ژوند لرونکي او خوښۍ مانا ورکوي.

خروکی (xarū́kay) نر.م. شخوند وهونکی حیوانات

خرول[۱] (اَوَxarawə́l) مص. مت. ۱) خرېیل، کلول؛ ۲) په خورهار راوستل.

خرول[۲] (xrul) نر.م. ۱) د منگي لرگین سرپوښ؛ ۲) خروړ، دالیکین د تبل اچولو د سوري سرپوښ

خرولال (xarolā́l) نـر.م. د سترگو پټون (سترگې پټول) په څېر یوه لوبه ده.

خروله (xarwə́la) ښځ.م. ۱) سـارانۍ وله؛ ۲) یو ډول غرنۍ ونه ده چې ولې په څېر پاڼې کوي.

خرولی (xərawə́lay) مف. نر.م. په خرهار راوستی.

خرولی (xərawə́lay) مف. نر.م. خرول شوی.

خرومږ (xaromáẓ) ص. نر.م. ۱) احمق، ناپوه، نادان، کم عقل؛ ۲) جنجالي.

خرومه (xróma) ښځ.م. روزي، رزق، آذوقه.

خرونکی (xarū́nkay) فا. نر. م. ۱) گروونکی، توږوونکی؛ ۲) پاشونکی؛ ۳) جېل کوونکی، د چا خبره نه منونکی.

خرونگی (xrū́ngay) نر.م. له میزري څخه د پاڼو تر پربکېدو وروسته پاتې شوې برخه.

خرونه (xərawə́na) ښځ.م. ۱) په خرخر راوستنه؛ ۲) کلونه، خربینه، کل کونه، تراشنه.

خروه (xarwá) نر.م. د شینشوبي په څېر یو بوټی دی.

خره (xará) ښځ.م. دلۍ، غونډۍ، امبار، ټولنۍ.

خرهار (xərahā́r) نر.م. د خورخور اواز.

خره خراړه (xraxrā́ṛa) ښځ.م. د خرېړکې په اندازه یوه سپېره مرغۍ ده.

خره زن (xrazán) نر.م. مونی، دوه ښاخی لرګی دی چې د لاندې غوښنه پرې څروي.

خره واژ (xrawā́ž) نر.م. یو ډول سابه دی.

خری (xaray) نر.م ۱) د پښې مېخک؛ ۲) ص. تمبه، تمبه، شله؛ ۲) نر.م. یو ډول سپونی، دجلد یو ډول ناروغي ده.

خریاشک (xaryāšə́k) نر.م. یو ډول شین رنګی بوټی دی چې ښځې یې خوري او نری ډنډر لري.

خریان (xaryā́n) نر.م. ۱) خر، مردار هډی؛ ۲) مج. آس، اس.

خرې په خرې (xrepaxré) ق. خره په خره، بغل پر بغل، څنګ په څنګ.

خرېټی (xreṭáy) نر.م. د خلکو ګڼه ګونه، ازدحام.

خرید (xaríd) نر.م. اخیستنه، رانیونه، پېرودنه.

خرېدل (xaredə́l) مص. ل. ۱) خورېدل؛ خورهاری کول؛ ۲) خرېیل.

خرېړکه (xreṛáka) ښځ.م. خراړه، یو ډول مرغۍ ده چې د وزرو ښخ یې یو ډول آواز لري.

خرېړی (xareṛáy) نر.م. ۱) د شیدو او شلومبو سره ګډېدل؛ ۲) خرډګی، سمارق، پوڅکی.

خریز (xriz) نر.م. ۱) غټ لرګی؛ هغه لرګی چې د ژرندې پل پرې پورته کوي؛ ۲) د کباب سیخ؛ ۳) پیخ، د چرګ د عمر د معلومېدو خندان؛ ٤) د ریشکې ښخ؛ ۵) ډیله، یو ډول نبات دی؛ ٦) نیش، تېغی، سر، ټوکېدلی وانښه یا نبات.

خریطه (xariṭá) ښځ.م. ۱) کڅوړه، خلته، بسته؛ ۲) جغ. نقشه، هغه نقشه چې د ټولې ځمکې سطحه یا یوه محدوده ساحه راوښیي.

خرېمه (xaremá) ښځ.م. هغه خره چې خرغواړي.

خرینه (xrayə́na) ښځ.م. خرینګ، خربینه، کلونه.

خریونی (xaryū́nay) نر.م. خرېیونی، دخرولو آله، د کل کولو آله.

خرېیل (xareyə́l) مص. مت. خرول، خریل.

خرېیونی (xareyū́nay) نر.م. خریونی، د خریولو یا خرولو آله، د کلولو آله.

خزری (xazə́ray) نر.م. ۱) کک، د ډوډۍ خڅوزی ۲) ډېر کوچنی شی، میده ګي.

خړ[1] (xəṛ) ص. نر.م. ج. ۱) خاکي، خاورې رنګه، ایره رنګه؛ ۲) پړ، ملامت؛ ۲) خجل.

خړ[2] (xuṛ) نر.م. شور، د مایعاتو د تویېدلو اواز.

خړاس (xṛā́s) نر.م. ۱) خړس، اوار، مستوي، خپور؛ ۲) دتکر اواز.

خړامبو (xṛā́mbo) ص. نب. شلنډ، چاغ، غوټ.

خړامبوګی (xṛāmbogáy) ص. نر.م. د خړامبو تصغیر، څورب، چاغ، شلنډ.

خړامېچ (xṛāméč) ص. نر.م. چت پت، خچ بچ، چیت پیت، ترېښو لاندې چخپیت شوی.

خړانکه (xaṛānə́ka) ښځ.م. شدوپی، مرغۍ، سپرلاکه، شمشې ناکه، شپش ناکه.

خړانګه (xaṛā́nga) ښځ.م. ښاخ، ښانګه، نوډه، ګنډه، نوغړک، خرانګه، خړانه.

خړاو (xaṛā́w) نر.م. و ګ. خړوب.

خړاوه (xaṛāwá) ښځ.م. ۱) د سپیو جګړه؛ ۲) مج. د دوو کسو زور ازمایي.

خړبخن (xəṛbaxə́n) ص. نر.م. خړچک، خړته مايل، خړبخون، خړ رنگی، خړغوندی.

خړپ (xṛap) نر.م. ۱) خړپ، د يوه شي د ماتېدو اواز؛ ۲) د باب، سومانه، دب، طمطراق.

خړپا (xṛapā́) ښځ.م. خړپا، د يوه شي د ماتېدلو يا لوېدلو پرله پسې اواز.

خړپړ (xəṛpə́ṛ) ص. نر.م. ج. ۱) بشپړ په خاورو لړلی، دخاورو په رنګ؛ ۲) متواضع.

خړپړتيا (xəṛpəṛtyā́) ښځ.م. ۱) خړپړوالی، ګډوډي؛ ۲) خپګان، ورانی، بدي، زړه بدي.

خړپند (xṛapə́nd) ص. نر. م. ج. ټينګه (مايع)، ګاټه، غليظ.

خړپوڅي (xəṛpóce) ښځ.م. و ګ. خا

خړپ وخړوپ (xṛapoxṛū́p) نر.ج. ۱ ډېرې خبرې کول؛ ۲) دڅو شيانو د ماته لوېدو اوازونه؛ ۳) مندنه او راکښنه.

خړپول (xṛapawə́l) مص. مت. ۱) له غليظو مايعاتو څخه اوازونه ايستل؛ ۲) وهل، ټکول، خړپول؛ ۳) جنګ کول، سره وهل.

خړپېدل (xṛapedə́l) مص.ل. ۱) له غليظو مايعاتو څخه اواز ختل؛ ۲) په وياله، يا سيند کې لمبل.

خړت (xṛat) نر.م. ۱) ګړنګ، قنې، غوزن؛ ۲) له پوزې څخه د ګړنګو او قنو د راوتلو اواز.

خړتم (xəṛtə́m) نر.م. و ګ. خرطوم.

خړتن (xṛatə́n) ص. نر.م. ګړنګن، قنيا، د هغه چا چې قنې (غوزې) ډېر بهېږي.

خړتوب (xəṛtób) نر.م. ۱) خړوالی، خړنګوالی؛ ۲) خجالت، شرمېدنه.

خړتې (xṛaté) ښځ.م. چټې خبرې، عبث خبرې.

خړتې پړتې (xṛatepṛaté) ښځ.ج. هغه دغه، چل ول، فرېب، غولونه.

خړجن (xəṛján) ص. نر.م. ۱) خړوزمه، خړ رنګه؛ ۲) خيرن، چټل، کثيف؛ ۳) تت، خړکی.

خړچ (xṛač) نر.م. دکلک شي د ماتېدلو اواز.

خړچند (xṛačánd) ص.نر.م. د خړچ اواز کوونکی.

خړچول (xṛəčawə́l) مص.مت. ۱) له کلک شي له ماتولو سره اواز ايستل؛ ۲) د ټوټکونو لټونه وهل؛ ٤) د کوم کلک شي ژوول.

خړچهار (xṛəčahā́r) نر.م. ۱) خړچهاري، د کلک شي د ماتېدلو پرله پسې اواز.

خړچېدل (xṛačedə́l) مص. ل. ۱) له کلک شي به ماتولو سره اواز پورته کېدل؛ ۲) دټوټکو ونه وهل کېدل؛ ۳) تر پښو لاندې کېدل.

خړڅن (xṛacə́n) ص.نر.م. خراشکن، هغه څوک چې ډېر خراڅکي توکوي.

خړز (xṛaz) نر.م. ۱) ګړز، ديوه شي دغورځېدلو اواز ۲) وچ توخی.

خړزول (xṛazawə́l) مص.مت. ۱) ګړزول، له يوه شي څخه په غورځولو سره اواز ايستل؛ ۲) وچ توخی کول؛ ۳) د دروازې پورې کول.

خړزهار (xṛazahā́r) نر.م. ۱) خړزې، ګړزهار، د يوه شي د غورځېدلو اواز، وچ توخی.

خړس (xṛas) نر.م. د کلک او سخت شي د ماتېدلو اواز؛ په څپېړې د وهلو اواز.

خړسا (xṛasā́) ښځ.م. ۱) خړسهار، د سخت شي د ماتېدلو پرله پسې اوازونه.

خړسان (xəṛsā́n) نر.م. کوره سان، يو ډول سپين نخې توکردی.

خړسترګی (xəṛstə́rgə̀y) ص.نر.م.مج. شرمنده، خجل، ملامت، بې شرم، مړسترګی.

خړسند (xṛasə́nd) ص. نر.م. ج. ۱) کړسند، ژر ماتېدونکی لرګی؛ ۲) بې ځايه غږېدونکی.

خړسول (xṛasawə́l) مص. مت. ۱) په لرگی، لښته یا څېړې سره وهل؛ ۲) ډزول؛ ۳) په ماتېدلو سره له یوه شي څخه اواز راایستل.

خړسه (xṛása) ښځ.م. تکه، آفت، تندر.

خړسهار (xṛasahā́r) نر.م. خړسی، د لرگیو یا کوم بل شي د ماتېدلو پرله پسې اواز.

خړکی (xuṛkáy) نر.م. د مایعاتو د وتلو اواز.

خړکی (xəṛakáy) ص. نر.م. ۱) د خړ تصغیر؛ ۲) خوارکی، ساده؛ ۳) داماني دورې له (٤٥) پولو سره انډوله سکه.

خړگاوه (xəṛgāwá) ښځ.م. خړې اوبه، د سېلاب خړه، نېزوبی، ختولی اوبه..

خړل (xaṛə́l) مص.مت. ډکې متیازې کول.

خړلمی (xəṛlə́may) نر.م. سنجاب، له پیشو څخه وړوکی او لکۍ یې اوږده او ببره ده، په ونو کې ژوند تېروي.

خړمټ (xəṛmáṭ) نر.م. گړنگ، قنبی، خنی.

خړموټ (xaṛmóṭ) نر.م. د کوچنیانو یو لوبه ده.

خړمور (xəṛmór) نر.م. څاړی، ...رکې په اندازه یوه غرنۍ خړ رنگې مرغۍ ده.

خړن (xəṛán) ص. نر.م. ۱) غولن؛ ۲) یو ډول سارانی تریو خوندی بوټی دی.

خړنج (xṛanj) نر.م. بېکاري، وراني، بې اتفاقي.

خړند (xṛand) نر.م. ۱) ستړه، ډنډر، تنه؛ ۲) مونډ، د فصل له رېبلو وروسته چې کوم شی په ځمکه کې پاتېږي.

خړنگ (xṛang) نر.م. خادمۍ، سارانی شرموښکۍ سارایي شرمښکی.

خړنگی (xṛangáy) نرم. شینشوبی، یو ډول بوټی دی چې گل یې شین او پاڼې یې خړې دي.

خړنه (xaṛə́na) ښځ.م. ډکو متیازو ته تلنه.

خړوالی (xəṛwā́lay) نر.م. ۱) خړ رنگ لرنه؛ ۲) تتوالی؛ ۳) خجالت، خجلتوب، شرم.

خړوب (xaṛób) نر.م. ۱) پنه، ښه اوسه کوند؛ ۲) اخېړ، خړوبی، د اخېړ اوبه.

خړوبگری (xaṛobgáray) فا.نر.م. ۱) اختهگر، اخېړگر؛ ۲) هغه څوک چې له گچ څخه د شیانو په جوړولو کې مهارت ولري.

خړوبن (xaṛobán) ص. نر.م. په خړو اوبو لړل.

خړوبول (xaṛobawə́l) مص. مت. ۱) پنه کول، سېرابول؛ ۲) ودانۍ سپینول، ودانۍ ته خړوبی ورکول.

خړوبی (xaṛobáy) نر.م. ۱) د اخېړ اوبه، په اوبه کې حل شوې خته؛ ۲) اړوب، یو ډول سسته او نرمه لښتۍ ده چې پسونو ته یې ورکوي.

خړوبېدل (xaṛobedə́l) مص. ل ۱) سېرابول، پنه کېدل، ښه اوبه کېدل؛ ۲) ودانۍ سپېنول.

خړوپ (xṛūp) نر.م. غړوپ، په ټینگ او بلن څیز کې د بل شي د غورځېدلو یا ډوبېدلو اواز.

خړوپول (xṛūpawə́l) مص. مت. په ټینگ اوبلن څیز کې دبل شي دغورځولو سره اواز ایستل.

خړوپی(۱) (xaṛopáy) نر.م. ۱) بې خونده نگولی؛ ۲) تودې شلومبې.

خړوپی(۲) (xṛupáy) نر.م. تولی، د لرگي ډډه میله ده چې د ختېو گولۍ په کې د خولې د پوکې په زور سره د هدف خواته غورځول کېږي.

خړوز (xṛūz) نر.م ۱) د ټوپک د ډز اواز؛ ۲) پساو، پسمانده اوبه، کونوبی.

خړوس (xṛūs) ص. نر.م. ۱) بې غیرته، بې ایمانه؛ ۲) خړس، د یوه شي د غورځېدلو اواز.

خړوستوب (xṛustób) نر.م. بې همتي، بې غیرتي، جړوستوب.

خړوسکه (xṛúska) ښځ.م. ۱) غړوسکه، ګڼ لوګی ۲) تهزه بدبويي، دوزې، غوړسکې، دوزه؛ ۳) بنه بوی لپاره هم راځي.

خړول (xəṛawə́l) مص. مت. ۱) خړ رنګ ورکول، سپېره کول؛ ۲) مغلوبول، شرمول؛ ۳) په اوبو کې خاورې اچول.

خړونکی (xəṛū́nkay) نر.م. د کو متیازو کوونکی.

خړه (xə́ṛa) ښځ.م. ۱) نهز راورې خته؛ ۲) تیاره ماښام، تیاره سهار؛ ۳) دښمني؛ ٤) تته وربځ.

خړه پښتنه (xəṛapaṣtanā́) ښځ.م. س.وچه پښتنه، ساده پښتنه.

خړی (xəṛáy) ص.نر.م. ۱) خښتېو؛ ۲) نر.م. نس، ګېډه؛ ۳) غول، سوته؛ ۳) کومه ره چې د یبوې پر وخت کې کوندې نیولې وي

خړی (xṛay) ښځ.م. و ګ. خړانګه.

خړی پړی (xaṛaypaṛáy) ښځ.م. زارۍ، عذر، ځان تیټ ښودنه، خړتې پړتې، سینتۍ.

خړیت (xrít) ص.نر.م. ۱) بونجا، پیت پزی؛ ۲) ښخي زوړ، خوړین؛ ۳) زوړ، بوډا.

خړیتول (xṛitawə́l) مص. مت ۱) پیتول، چیتول، پیخول؛ ۲) زړول، خوړیول، ورستول.

خړیتی (xṛitay) ص. نر.م. پیت پزی، پلن پزی.

خړیتېدل (xṛitedə́l) مص.ل ۱) پلنېدل، چیتېدل؛ ۲) زړېدل، ورستېدل؛ ۳) بوډا کېدل.

خړیج (xṛij) نر.م. جوړ، ډنډ، حوض، تالاو.

خړیچ (xṛič) نر.م. چوخونیا، چیت پیت، چخړیت.

خړېدل (xaṛedə́l) مص.ل. ۱) سپېره کېدل، خړ رنګی کېدل؛ ۲) ککړېدل؛ ۳) شرمېدل.

خړېدل (xredə́l) مص. مت. ۱) په خاورو یا ختو کې دلبوه یا سپي له لاسه دوزې او ګډې رغړېدل ۲) د مال ریخېدل.

خړیس (xṛis) ص. نر.م. خړیسن، تورخرت سړی، بې اندازې چاغ سړی، بدشکله او چاغ سړی.

خړیستوب (xṛistób) نر.م. بې ډوله چاغوالی.

خړیسمار (xṛismā́r) ص. نر.م. ګېډه ور، نسور، ډېر خور، خېټور، خېټو، خړیمار، خورند.

خړین (xṛin) ص. نر.م. و ګ. خوړین.

خړینبو (xṛinbó) ص.نب. چټل، مردار خور سړی.

خز (xaz) نر.م. ۱) تورلمی، بیلونګړی، خژ، خړ، سمور ته ورته یو حیوان دی؛ ۲) ځیره شړی، شډله شړی، ځیره کمبله.

خزان (xazā́n) نر.م. ۱) منی، د کال دریم موسم؛ ۲) مړاوی، شیته، جینګړ.

خزانول (xazānawə́l) مص.مت. ۱) مړاوی کول، جینګړول؛ ۲) مج. رژول، تویول.

خزانه (xazā́ná) ښځ.م. د سکو زېرمه، د سرو او سپینو زېرمه، د پیسو زېرمه.

خزانه دار (xazānadā́r) ص.نر.م. صراف، خزانه چي، د خزانې ساتونکی او مسوول سړی.

خزانېدل (xazānedə́l) مص. ل. ۱) مړاوي کېدل، شیته کېدل؛ ۲) رژېدل، تویېدل، تلېدل.

خزدکپوه (xazdakpóh) ص. خزدک (حشره) پېژاند، خزکپېژندنه.

خزدکپوهنه (xazdakpohə́na) ا. د خزدکو پېژندنه.

خزدکه (xazdáka) ښځ.م. ګونګټی، ګونګټه، غوزاړی، غوزانی، مرغتانه.

خزری (xazáray) نر.م. ۱) ذره، ښخي وړوکی؛ ۲) اتام، خڅوزی، د دوډۍ پوتی.

خزله[۱] (xazáḷa) ښځ.م. و ګ. خځله.

خزله[۲] (xazlá) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې کالي پرې مینځي.

خزمه (xazmá) ښځ.م. خسزه، ياره، د خسو ځای، پټوزی، ځار ځای، ښکار نه د پټېدو ځای.

خزنده (xazandá) ښځ.م. خوزندکی، حشره.

خزوکه (xazúka) ښځ.م. د خوشابو چنجی.

خزه (xazá) ښځ.م. ۱) وگ.: خزمه؛ ۲) کاسه، پياله.

خزيزګی (xazizgáy) نر.م. هغه وړه مېخ او زخه چې په چار ګل او ښځينه پسولونو باندې وي.

خږ (xaz) نر.م. ۱) خړا، د مال د حلالولو په وخت د هغه له ستونې اواز؛ ۲) وګ. خر؛ ۳) د زخم تر جوړېدو وروسته پترکی یا خېک.

خږکی (xazkáy) نر.م. د ناروغ د سينې غږ.

خږهار (xazhā́r) نر.م. خرهار، خږکی، د ناروغ د سينې پر له پسې اواز.

خس (xas) نر.م. ۱) لږ شی، ووړ شی؛ ۲) کک، بې ارزښته شی؛ ۳) لرګی، د سون مواد؛ ٤) پرېوان، پېهروان، د جنين پرده.

خسا (xsā́) ص. نب. وګ. خوسا.

خساره (xasārá) ښځ.م. ۱) زيان، تاوان، نقصان؛ ۲) د زيان پيسې.

خسبون (xasbū́n) ص. نر.م. ۱) هغه څوک چې کسب يې د لرګو راوړل او خرڅول وي؛ ۲) هغه څوک چې په ژمي کې جوماتونو ته لرګي راوړي او د جومات کار کوي.

خسبه (xasbá) ص. نر.م. لرګبه، لرګي راوړونکی، لرګي ټولوونکی، بزتی کوونکی.

خس خس (xasxás) ص. نر.م. ج. تيکه تيکه، ټوټه ټوټه، ذره ذره، ټوټې ټوټې، ريز مريز.

خسړی (xasáṛay) نر.م. وګ. خسنی.

خسزکی (xasázkay) نر.م. خخوسکی، اتام، د ډوډی ميده ګي، د ډوډی خسوزی.

خسک (xasák) نر.م ۱) منګوره، کتمل؛ ۲) خاشه د کوچنيانو يوه ناروغي ده؛ ۳) ص. نر.م. مج. کم اصله مېوې (توت...)

خسمان (xasmā́n) نر.م. خسنی، خسنکی، وړه خړه حشره ده چې خځلې وړي؛ ۲) ضامن؛ ۳) مج. مضر، متشبث.

خسمانګر (xasmāngár) ص. خسمانوال، پټي اينبوونکی، خواخوږی، رنځور.

خسمانه (xasmāná) ښځ.م. پالنه، غمخواري، روزنه؛ ۲) ضمانت.

خسنی (xasə́nay) نر.م. د پارو يا امبار ډېران.

خسڼکی (xasəṇkay) نر.م. ۱) د کوچنيانو يوه لوبه ده؛ ۲) يو ډول حشره ده، خسمان.

خسڼی (xasə́ṇay) نر.م. ۱) خس، خاشاک؛ ۲) يو ډول حشره ده، خسڼکی.

خسوزه (xasū́za) ښځ.م. خځنکی، خسوړه، وړه ذره، کوچنۍ ذره، وړه ټوټه.

خسوف (xusū́f) نر.م. تندره، بر، سپوږمۍ نيول کېدل، سپوږمۍ تندر نيول.

خسي (xasí) ص. نر.م. اخته، خصي، تکېدلی؛ هغه حيوان چې خوټې يې تکول شوي وي.

خسی(۱) (x(u,ə)sáy) نر.م. وګ. خوسی.

خسی(۲) (xsay) نر.م. ۱) يو ډول غرنی بوټی دی؛ ۲) للون، خېشاوه، ګوړ.

خسيل (xasíl) نر.م. د څارويو لپاره د شنو غنمو ريبل شوې برخه.

خشايي (xušāyí) نر.ج. خوشايي، دغوا خوشايي.

خشنګ (xašáng) ص. نر.م. ۱) شوخ، ناارامه؛ ۲) توربېدونکی، ترهېدونکي.

خشنګي (xašangí) نر.م. شوخي، سرکشي.

خشنه (xašəná) نر.ج. خاشنه، خرشين، لهو.

خشوی (xašóy) نر.م. خرشین، خوشایي.

خښ (xaṣ) ص.نر.م.ج. ۱) ښخ، د ښخ اړولی شکل ۲) کښېنول شوی (لکه نیالگی).

خښتگ (xaṣtág) نر.م. ژبونی، چات، خشنگ.

خښتگی (xaṣtagáy) نر.م. ۱) ترخز، هغه وړه درې کونجه ټوکر چې د کمیس په تخرگ کې د لویوالي او کلکوالي لپاره وراچول کېږي؛ ۲) دخښتگ تصغیر.

خښوالی (xaṣwā́lay) نر.م. ښخوالی، ښختوب.

خښول (xaṣawə́l) مص.مت. ۱) ښخول، دفن کول؛ ۲) ننه ویستل، ننه باسل.

خښی (xaṣay) نر.م ۱) تغر، گلم؛ ۲) ښخی، شیخا چې خښي خېل پښتانه (یوسفزي، ترکاني، گگیاني) یې اولاده ده.

خښېدل (xaṣedə́l) مص. ل ۱) ښخېدل، تر خاورو لاندې کېدل؛ ۲) ننه ویستل کېدل.

خصلت (xeslát) نر.م. خوی، عادت، غونی، ذاتي صفت، کرکتر.

خصم (xasm) نر.م. دښمن، مرخی، میرخمن.

خصوص (xusū́s) نر.م. خاصول، خاص او منفرد کول، د عموم مقابل، ځانگړونه.

خصوصاً (xusūsán) ق. په تېره، بیا چې، علی الخصوص، په تېره بیا، په تېره تېره.

خصوصي (xusūsí) ص.نب ۱) خاص، ځانگړی، یوازېنی؛ ۲) په خاص ډول؛ ۳) شخصي، ځاني.

خصوصیت (xusūsyát) نر.م. ۱) خاصوالی، ځانگړتیا، ځانتیا، ځانگړیتوب؛ ۲) خاص خوی او صفت، مشخصه؛ ۳) نېږدې اړیکه لرنه.

خصومت (xusūmát) نر.م. دښمني.

خصي (xasí) ص. نر.م. وگ. خسي.

خضوع (xuzū́s) ښځ.م. تواضع، کمیني، عاجزي.

خط (xat) نر.م. (ج. خطونه) ۱) لیک، لیکنه؛ ۲) نق. کرښه، لیکه؛ ۳) پټلی، د رېل خط؛ ٤) قطار، کتار، لین.

خطا (xatā́) ښځ.م ۱) تېروتنه، غولېدنه؛ ۲) ص. نب. (مج.) کم اصل، کم جنس، بدذات.

خطاب (xitā́b) نر.م. چاته بیانیه ورکونه، چاته وینا کول، چاته خبرې کول.

خطابه (xitābá) ښځ.م. ۱) وینا، بیانیه، خبرې کونه؛ ۲) خطبه ویل، خطیب کېدنه.

خطاط (xatā́t) ص. نر.م. کښاند، مشاق، خوش نویس.

خطاطي (xatātí) ښځ.م. ۱) ښکلې لیکنه، ښه کښنه؛ ۲) د ښه او فني خط کښلو کسب.

خطاکار (xatākā́r) ص.نر.م. تېروتونکی، سهوه کوونکی، غلط کار کوونکی، گناهکار.

خط السیر (xatosáyr) ص. نر.م. تگ لار، د حرکت پلو، تگلور، یونلور، د حرکت لوری او سمت.

خطا ایستل (xatāaistə́l) مص. مت. غولول، خطا کول، تېر ایستل، تېر باسل.

خطاوتل (xatāwatəl) مص.ل. غولېدل، تېروتل.

خطایي (xatāyí) ښځ.م. سهوه، غلطي.

خطبه (xotbá) ښځ.م. ۱) خطابه، د خطیب خبرې؛ ۲) موعظه، پند؛ ۳) هغه دعا چې د جمعې تر لمانځه د مخه او د اخترونو تر لمانځه وروسته ویل کېږي.

خطر (xatár) نر.م. ۱) خطره، هلاکت ته نېږدې؛ ۲) ضرر؛ ٤) دځاني یا مالي زیان احساس.

خطرناک (xatarnā́k) ص. نر.م. خطرلرونکی، زیانمن، هلاکت او تباهۍ ته نېږدې کوونکی.

خط کش (xatkaš́) نر.م. لیکې ده کرښې د ایستلو آله.

خط مشي (xatcmáše) ښځ.م. کړنلاره، مشي، پالېسي، سیاست.

خطمي (xatmí) ښځ.م. ۱) خیروګل، توته ګله، یو بوټی دی چې سور او سپین ګل لري.

خط والا (xatwālá) ص. نب. باسواده، لوستی، په لیک او لوست پوه.

خطیب (xatíb) ص. نر.م ۱) واعظ، خطبه ویونکی ۲) ویندوی، نطاق، ویاند.

خطیر (xatír) ص. نر.م. غټ، ستر، مهم.

خفا (xafā́) ق. پټ، په پټه، پټ په پټه.

خفت (xifát) نر.م. سپکاوی، سپکوالی، سپکتیا.

خفک (xafák) نر.م. و ګ. خپک.

خفګان (xafgā́n) نر.م. و ګ. خپګان.

خفه (xafá) ص.نب. و ګ. خپه[1].

خفي (xafí) ص. نب. پټ، ناخرګند، غلی؛ خفي لیک: یو ډول کوچنی لیک دی.

خفیف (xafī́f) ص. نر.م. ج. ۱) سپک، کم وزنه؛ ۲) لږ، کم، ؛ ۳) تت؛ خفیف برغ.

خل (xal) نر.م. ۱) عقیده، باور؛ ۲) امید، هیله.

خلا (xalā́) ښځ.م. خالیګاه، تش ځای، تشوالی، په فضا کې خالي ځای.

خلات (xalā́t) نر.م. ۱) خلعت، د امیرانو او واکمنو له خوا چاته بخښل کېدونکي جامې؛ ۲) هغه پیسه چې د بناوي (زوم) له خوا د ناوې ماما ته ورکول کېږي؛ ۳) د کوژدې په غونډه کې پر ناستو خلکو د هلک او نجلۍ د پلار د پیسو وېشنه.

خلاص (xlās) ق. ۱) خوشې، پرانیتی؛ ۲) آزاد؛ ۳) تمام، ختم؛ ٤) وزګار؛ ٥) انزال.

خلاصوالی (xlāswā́lay) نر.م. ۱) بېرته والی؛ ۲) آزادوالی؛ ۳) ختموالی؛ ٤) بشپړوالی.

خلاصول (xlasawə́l) مص. مت. ۱) آزادول، خوشې کول؛ ۲) بېرته کول؛ ۳) تمامول، فیصله کول؛ ٤) رنځل؛ ٥) انزالول.

خلاصون (xlāsū́n) نر.م. ۱) آزادوالی، آزادي، نجات؛ ۲) خلاصېدنه، دجګړې خلاصونه.

خلاصه (xolāsá) ښځ.م. لنډیز، لنډون، لنډه، تلخیص.

خلاصه خوله (xlāsaxwlá) ښځ.م. بوزګي، له روژې نه پرته نور وختونه.

خلاصېدل (xlāsedə́l) مص. ل. ۱) آزادېدل؛ ۲) بېرته کېدل؛ ۳) شپړېدل؛ ٤) رنځل کېدل؛ ٥) انزالېدل.

خلاف (xilā́f) نر.م. ۱) ورانی، مخالفت؛ ۲) مج. دروغ؛ ٤) نابرابروالی؛ ٥) سرغړونه.

خلافت (xilāfát) نر.م. ځایناستي، د پیغمبر جانشیني؛ نیابت، امارت، امامت.

خلاق (xalā́q) ص. نر.م. ج. پیدا کوونکی، رامنځ ته کوونکی، جوړوونکی، ابتکار کوونکی.

خلاقیت (xalāqyát) نر.م. ابتکاري قدرت، د خلقولو قوه، د ابداعي تخیل توان.

خلال (xilā́l) نر.م. ۱) د هر شي منځ؛ ۲) په اوداسه کې د ګوتو تېرول؛ ٤) نری لرګی چې له غاښو شخه د ډوډۍ ذرات پرې راباسي؛ ٥) د نارنج پوستکی یا ګازره چې نری نری پرې شي.

خلاملا (xalāmalā́) ص. نب. صاف، بې ریا.

خلباندی (xalbānday) ص. نر. باوري، یقیني، اعتمادي.

خلپل (xalpál) نر.م.ج ۱) خس او خاشاک، خځلې ۲) د کونځلې میده خاورې، خلپلې، ذرې.

خلپلکې (xalpaláke) ښځ.ج. خامپلکې، د چرګ لتکې، په خاورو کې د چرګ پښې وهل.

خلتکه (xaltáka) ښځ.م. د بېډيو يو ډول لوبه ده.

خلته (xaltá) ښځ.م. کڅوړه.

خلتيمۍ (xaltiméy) ښځ.م. د ښځو د وېښتانو کڅوړه يا خلته.

خلچن (xalčán) ص. نر.م. چخن، خيرن، ناولی.

خلچی (xalčáy) ص. نر.م. خېرن، خچن، پخن.

خلځکی (xalǰakáy) نر.م. د لاسي څرخي لرګی.

خلخلکی (xalxalákay) نر.م. ګوته کول، ګوت لوبه، د ژمي يو ډول لوبه ده.

خلستر (xalastár) ښځ.م. زړه برستن، امبارڅی.

خلص (xulás) ص. نر.م. ج. لنډيز، لنډون، لنډ.

خلط (xalt) ص. نر.م. ج. ګډ، ګډوله، ګډ شوی.

خلع (xalʕá) ص. نب. ۱) موقوف، ايسته، برطرف؛ ۲) فق. وتل؛ هغه طلاق چې د مال په بدل کې ورکړی شوی وي.

خلعت (xalʕát) نر.م. و ګ. خلات.

خلف (xaláf) نر.م. ۱) زوی؛ ۲) صالح اولاد؛ ۳) د چا ځای نيوونکی، جانشين.

خلق[1] (xalq) نر.ج. ۱) پيدايښت؛ ۲) خلک، ولس

خلق[2] (xolq) نر.م. ۱) خوی، عادت، طبيعت؛ ۲) ګوزاره، ژوند.

خلقت (xilqát) نر.م ۱) پيدايښت؛ ۲) خوی، مزاج.

خلق تنګی (xolqtángay) ص. نر.م. دغ، زړه تنګی؛ په هيڅ ساعت نه تېرېدنه.

خلقي[1] (xalqí) نر.م. ۱) ولسي، د خلق، د خلکو؛ ۲) طبيعي، فطري، ذاتي.

خُلقي[2] (xolqí) ص. نب. خوشخويه، خوش خلق.

خلک (xalk) نر.ج. خلق، خلک، اولس، وګړي.

خلکتي (xulkatí) ص. نب. خوړ ژبی.

خلکه (xalká) ښځ.م. خلکی، اوږد کميس.

خلکی (xə́lkay) نر.م. غابښ ټومبونی.

خلل (xalál) نر.م. ۱) عيب، غش، ضرر، نقص؛ ۲) فساد، ورانی.

خللي (xalalí) ص. نب. ۱) ضرري، تاواني، زيان رسوونکی؛ ۲) فساد پيدا کوونکی.

خلنج (xalánj) نر.م. (ج. خلنجان) بدخونده توب، خسک توب، هغه توت چې دانې ولري.

خلنځه (xlanǰá) ښځ.م. د ځېړې لوبه ونه.

خلوت (xlot) ص. نر.م. بې واکه، کاواکه.

خلوت (xilwát) نر.م. ۱) ګوښه کېدنه، انزوا، ګوښه ګيري؛ ۲) منزوي ځای، ګوښې ځای.

خلوتي (xilwatí) ص. نر.م منزوي، ګوښه نشين.

خلود (xulū́d) نر.م. همېشه توب، تل تر تله والی.

خلوص (xulū́s) نر.م. اخلاص، صميميت، پاکي، سادګي، د زړه له کومې.

خلونۍ (xəlwanə́y) ښځ.م. يو ډول غرنی بوټی دی چې د چنو په اندازه مېوه لري.

خلوېته (xalwetá) ص. نب. تش، ګوګ، خالي.

خلوېتي (xalwetí) ښځ.م. ډډوالی، تشوالی.

خلی (xə́lay) نر.م. ۱) ډکی، خس، خاشه؛ ۲) ښځ. غوټۍ، کلی، د ګل غوټۍ؛ ۳) منځغړی، د برېښنا عايق.

خليج (xalíj) نر.م. (جغ.) په سمندر کې د اوبو يوه برخه چې په وچه کې ورانډې تللې وي.

خليفه (xalifá) نر.م. ۱) د پيغمبر جانشين، ځای ناستی؛ ۲) د خلافت مشر؛ ۳) کسبګر.

خليق (xalíq) نر.م. ۱) وړ، لايق؛ ۲) د ښه خوی او خلق خاوند، د ښه خصلت خاوند.

خليل (xalíl) ص. نر.م. رښتيانی ملګری، دوست.

خليلي (xalilí) نر.م. يو ډول انګور دي.

خم[1] (xum) نر.م. مټ، چاټی، لوی خاورین لوښی دی چې سرکه یا اوبه یا شراب په کې اچوي.

خم[2] (xam) ص.نر.م. ۱) کوږ، کوپ؛ ۲) ټيټه ځمکه چې اوبه په آسانۍ سره ورته رسېږي.

خمار (xumā́r) ص.نر.م.ج. ۱) نشه، مست؛ ۳) د نشې وروسته کسالت.

خماري (xumārī́) ص.نب. ۱) نشه يي؛ ۲) نشه يي شيانو ته هوا کېدل؛ ۳) سرې سترګې.

خمازوری (xamāzū́ray) نر.م. خمزوری، شپيانګه، يو ډول نبات دی چې که په شېدو کې واچول شي شيدې پوڅه کېږي.

خمبه (xambá) ښځ.م. ۱) زېرمه تون، ګدام؛ ۲) غټه کندو؛ ۲) ګودرې، د کوټې وسې.

خمپاره (xampā́ra) ص.نب. ۱) ارت، پراخ؛ ۲) د هغه کاريز څاه چې سر يې لوڅ وي.

خمتا (xamtā́) ښځ.م. بيستی، کرباس.

خمتينه (xamtiná) ښځ.م. سترنجی، درۍ.

خمټ (xamə́ṭ) ص.نر.م. چاغ او شلند، مزی.

خمټتوب (xaməṭṭób) نر.م. چاغوالی، مزی توب.

خمټې (xamə́ṭe) ښځ.م. د ډوډۍ غټې مړۍ.

خمټېدل (xamaṭedə́l) مص.ل. چاغېدل.

خمچ (xamə́č) ښځ.م. باجره، يو ډول غله ده.

خمچکې (xamə́čke) ښځ.م. نوکارې، شوکارې.

خمچه (xamə́čá) ښځ.م. ۱) خمچه ګوته، کچنۍ ګوته؛ ۲) د چرګ پنجې؛ ۳) باجره؛ ٤) د ګونو او سپېرو وهلو جوارو په څېر غله؛ ۵) ګوته، د ګوټې پسول؛ ٦) د پسه لاندنۍ وره پوښتۍ.

خمچی (xaməčáy) ښځ.م. خچنه ګوته.

خمڅې (xamə́ce) جن. د وريجو ترپاکولو وروسته د وريجو واړه ذرات او پوستکي.

خمڅه (xamə́ca) ښځ.م. خمڅه، کروتو زدوونه.

خمر (xámər) جن. ۱) هره هغه مايع چې نشه راوړي ۲) شراب.

خمری (xomrúy) ښځ.م. ۱) کټوی؛ ۲) کچکول؛ ۳) د فقيرانو د پخلي لوښی؛ ٤) د لمانځه مُصلی.

خمسور (xamsór) نر.م ۱) منی، خزان، د منې پېل؛ ۲) ص. آزاد؛ ۳) جفت، جوړه، ملګری.

خمسورتوب (xamsortób) نر.م. ۱) آزادي؛ ۲) جفتوالی، جوړه والی، ملګرتيا.

خمسورول (xamsorawə́l) مص.مت. ۱) آزادول؛ ۲) جوړه کول، ملګري کول.

خمسوري (xamsorī́) ښځ.م ۱) آزادي ۲) ملګرتيا

خمسوری (xamsoráy) ص.نر.م. ۱) خپلواک؛ ۲) ملګری، جفت.

خمسورېدل (xamsoredə́l) مص.ل. ۱) آزادېدل ۲) جوړه کېدل، ملګری کېدل.

خمسوز (xamsóz) ص.نر.م. خام سوز.

خمسه (xámsa) ښځ.م. هغه غنم يا وريجې چې راشنه شوي او د ځمکې مخ يې پټ کړی وي.

خمکاره (xamkā́ra) ښځ.م. د زرتارو د ګنډلو بو نقش يا انځور دی.

خملی (xmaláy) نر.م. هغه ګړنګ (قني) چې له پوزې راځوړند وي.

خمن (xamán) ص.نر.م. خميخ، کوږ، پېچلی.

خمنډ (xamanḍ) ص.نر.م. شلند، چاغ، مزی.

خمنډک (xamanḍə́k) نر.م.ج. کونډۍ، خمندک، يو ډول خزنده ده.

خمنول (xamanawə́l) مص.مت. کږول، تاتول، لنډی کول.

خموچم (xamočám) ص.نر.م. ۱) تکې برګې، چمبازي، چلبازي؛ ۲) ناز و نزاکت.

خمیرکی (xamirkáy) ښځ.م. د مالګې لوښی، د مالګې منګوټی.

خمیره (xamirá) ښځ.م ۱) د اوړو تومنه، خمیره، هغه اوړه چې پخولو ته تیار وي؛ ۲) بېه وهنه.

خمیز (xamíz) ص. نر.م کږېدونکی، ټانبېدونکی، کوږ، کوږېدونکی.

خناړینه (xanāṛína) ښځ.م. ۱) داړنه، شېرې کونه، شېرونه؛ ۲) ځناورتوب.

خناق (xunáq) نر.م. ازغی، اورغی، دیفتري، دیفتریا، د ستوني ناروغي.

خنټېری (xanṭeráy) ص. نر.م. ۱) ګردی، غونډ، کلوله، غونډ منډ؛ ۲) تاو راتاو، منجیله.

خنثی (xunsā́) ص. نب. ۱) ایجړا، نربښځی؛ ۲) بې اثره، بې اغېزې؛ ۳) ګر. هغه اسم یا صفت چې نه مذکر وي او نه مؤنث.

خنجاره (xanjā́ra) ښځ.م. ۱) کنجاره، کونجاره؛ ۲) د شمخو ډوډۍ؛ ۳) بېروالی، چېشن والی.

خنجاړی (xanjaray) ص. نر.م. خوشکی، کوشه ډب، بې سره، لهر.

خنجاړي (xanjā́ṛi) ښځ.م. و ګ. خانچنا.

خنجر (xanjár) نر.م. یوه غوڅوونکې آله ده چې دواړې خواوې یې تېرې او سر یې راکوږ وي.

خنجری (xanjaráy) نر.م. د یو ډول غله ده.

خنجرا (xanjarā́) ښځ.م. و ګ. خانچنا.

خنجک[1] (xanják) نر.م ۱) برګ پسه ۲) چنګک کنجک، نرګوږی، نیخک، خنجکی.

خنجک[2] (xinják) نر.م. خینجک، شنې، یوه ونه ده چې مېوه یې غوړ لري.

خنجکۍ (xanjake) ښځ.م. ترېکې، تېږکې.

خنجی (xanjáy) ص. نر.م. ۱) خوار، تپ؛ ۲) مج. حقیر.

خند (xand) نر.م. ۱) دایره، ګرده لیکه؛ ۲) پړاک، ښکاره، د سپېښو یوه لویه ده.

خندا (xandā́) ښځ.م. ۱) د خوشحالۍ په وخت کې د شونډو غوړېدل؛ ۲) ریشخند، ملنډې.

خنداوړ (xandāwáṛ) ص. خندنی، خندور، مسخره، خندوونکی.

خنداوو (xandāwū́) نر.م. ویسال، خوشحال، خنده رویه، مسکی، ورین، خندان.

خندک (xandák) نر.م. ۱) منه، خندق، د دښمن د مخنیوي لپاره کیندل شوی کنده؛ ۲) ارهې، ژوره کنده، مرداړ ډنډ.

خندکی (xandakáy) نر.م. ګوډانګ سپی، خندرکی، ګل ډانګ سپی، تیکر سپی.

خندل (xandә́l) مص. ل. ۱) مسېدل، خندا کول؛ ۲) ریشخند وهل؛ ۳) خوشحالي ښودل.

خندنی (xandanáy) ص. نر.م. ۱) دخنداوړ؛ ۲) بې عزته؛ ۳) ټوکمار؛ ٤) سندرغاړی.

خندول (xandawә́l) مص. مت. ۱) په خندا راوستل، مسکی کول؛ ۲) خوشحالول.

خنده رویه (xandarū́ya) ص. نر.م. و ګ. خندان.

خندی (xanday) نر.م. ۱) خندا؛ ۲) ریشخند، پیشاړې، ملنډې، مسخرې.

خندېدل (xandedә́l) مص.ل. ۱) خندل، په خندا راتلل، خندا کول؛ ۲) خوشحالېدل.

خنډ (xanḍ) نر.م. ۱) پیخ، د چرګ د پښې پیخ؛ ۲) د ونې زخه؛ ۳) سخت ازغی، کلک اغزی؛ ٤) مانع، مشکل، ستونزه.

خنډک (xanḍák) نر.م. ۱) و ګ. خندک؛ ۲) نر زرک، خنډل.

خنډکی (xanḍakáy) ص. نر.م. ټیټ قدی، خنډی.

خنډل (xanḍál) نر.م. خنډک، نر زرک، خنډیل.

خندمند (xandmand) ص. نر. م. جاغ، خمت او پېښکي سري.

خنډن (xanḍán) ص. نر. م. ۱) خنډين، زخمي او خنډ لرونکي لرگی؛ ۲) يو غوټې عوټې لرونکي بوټي دی.

خنډيل (xanḍíl) نر. م. خنډه، خنډک، نرزرک.

خنزير (xanzír) نر. م. سرکوزی، خوگ، سوډر.

خنصر (xinsir) نر. م. خمچه گوته، کوچنۍ گوته.

خنگ (xəng) ص. نر. م. ۱) جامد، کلک، سخت؛ ۲) خجل، شرمېدلی، پښېمان.

خنگ توب (xəngtób) نر. م. خجالت، شرمنده گي، خنگتيا.

خنگره (xə́ngra) ښځ. م. ۱) د سرپخه؛ ۲) د غاښو منگ؛ ۳) د چايجوش منگ؛ ٤) کوولی.

خنگری (xangaráy) نر. م. د جولاگانو د توکر د اوبدلو لرگی.

خنگول (xangawə́l) مص. مت. خجلول، خړول.

خنگی (xángay) نر. م. لومه، د دام حلقه.

خنگېدل (xangedə́l) مص. ل. شرمېدل، خجلېدل، خړېدل، خړ کېدل.

خنه (xna) ښځ. م. د پښو ډبره، سنگ پای.

خنی (xánay) نر. م. ۱) غرنی مورک، غرنی مږه، خنی، خونی؛ ۲) د نس خاليگاه.

خناپس (xaṇāpə́s) ص. نر. م. گړنگی، هغه څوک چې پزه يې همېشه له گړنگو ډکه وي.

خو(۱) (xaw) نر. م. دروغ، غلطي، چل، بدعهدي.

خو(۲) (xo) ښځ. م. ۱) خپه، درگيران، يږی، لگوونی، بڑی؛ ۲) اد. مگر، اما، لېکن، چون؛ ۳) نر. م. يو ډول گنی دی؛ ٤) ښځ. م. عيب، نقص؛ ٥) شک.

خو(۳) (xū) ښځ. م. يو ډول نرم غرنی لرگی دی.

خوا (xwā) ښځ. م. ۱) لوری، پلو، اړخ؛ ۲) زړه، خاطر؛ ۳) آرزو، هیله؛ ٤) پوچې شسوې ځمکه؛ ٥) رابطه، اړيکه؛ ٦) علاقه؛

خوابدوالی (xwābadwā́lay) نر. م. خوابدی، خپگان، زړه بدوالی، زړه بدي، خپه توب.

خوابدی (xwābadáy) نر. م. ۱) خپگان، زړه بدی، مرورتيا؛ ۲) ص. نر. م. خپه، زړه بدی.

خوابدي (xwābadí) ښځ. م. خپگان، خپه کېدنه.

خواپوته (xwāpóta) ص. نب. ۱) خپه؛ ۲) بې اشتها.

خوا په خوا (xwā́paxwā́) ص. نب. څنگ په څنگ، اړخ په اړخ، سره نيږدې.

خواتورن (xwātorán) نر. م. خواتوری، زړه توری، زړه وهلی، متنفر، ترپام بد شوی.

خواجه (xwājá) نر. م. ۱) صاحب، څښتن، خاوند؛ ۲) خسي، خصي، تکول شوی.

خواچپی (xwāčápay) ص. نر. م. بد، مکروه.

خواخوږتيا (xwāxūẓtyā́) نر. م. زړه سوی، خواخوږي، همدردي، خواخوږوالی.

خواخوږي (xwāxūẓí) ښځ. م. زړه سوی، همدردي.

خواخوږی (xwāxū́ẓay) ص. نر. م. زړه سواند، همدرد، غمشريک، زړه سواندی، خوږمن.

خواخوښی (xwāxwáṣay) ص. نر. م. راضي، خوشحال، رضامند، خوښ.

خواخوښي (xwāxwaṣí) ښځ. م. خوښي، رضايت.

خوار (xwār) ص. نر. م ۱) ډنگر، ضعيف؛ ۲) ژوبل؛ ۳) مسکين، غريب؛ ٤) حقير.

خواربرخی (xwārbárxay) ص. م. خواربختی، خوار قسمتی، کم بخت، بدمرغه.

خوارځواکی (xwārǰwā́kay) ص. نر. م ۱) ناتوان، کم ځواکه، خوار، غريب؛ ۲) ضعف، کمزوري.

خوارکوټی (xwārkóṭay) ص.نر.م. خوارکوټی، دېر عاجز، دېر غریب.

خوارکی (xwārakáy) ص.نر.م ۱) خوار، غریب، عاجز؛ ۲) په جسمي لحاظ کمزوری.

خوارنجوکی (xwāranjúkay) ص.نر.م. ضعیف، کمزوری، کم قوته.

خوارنجی (xwāranjáy) ص. نر.م. ضعیف، کمزوری، ډنګر، خوار، خوارینجی.

خوارول (xwārawə́l) مص. مت. ۱) غریبول، مسکینول؛ ۲) په جسمي لحاظ کمزوری کول.

خواره واره (xwārə́wārə́) ص.نر.م. ج. خپاره واره، تیت و پرک، تس نس، تار په تار.

خواري (xwārí) ښځ.م. ۱) کسب او کار؛ ۲) رېړ، زحمت؛ ۳) نېستي، مفلسي.

خوارېدل (xwāredə́l) مص.ل. ۱) غریبېدل، مفلسېدل؛ ۲) ډنګرېدل، ضعیفېدل.

خواري کښ (xwārikáṣ) ص.نر.م. زحمتکښ، زیار ایستونکی.

خواړه (xwāṛə́) نر.ج. ۱) د خوړو شیان، طعام، غذا؛ ۲) د غړکې د رنګولو مساله.

خواږه (xwāẓə́) نر.م. ۱) د خوږو جمع، شیریني؛ ۲) هغه غوړي (ویشلي، شل یې) یا حلوا چې په مړي پسې په اوله شپه پخېږي.

خواږه ولني (xwāẓəwəláni) نر.ج. بادیان.

خواس (xwās) نر.م. کبر، غرور، فخر، لويي.

خواست (xwāst) نر.م. ۱) ګدایي، غوښتنه؛ ۲) دعا، مناجات؛ ۳) امید، التجا.

خواستغی (xwāstə́ğay) ص.نر.م. ورسترګی.

خواستګار (xwāstgā́r) نر.م. غوښتونکی، رویبار، طلبګار، جرګه والا، ریبار.

خواشینی (xwāšínay) ص.نر.م. خپه، متأثر.

خواښې (xwāṣé) ښځ.م. د ښځې مور، د مېړه مور، دماندینې مور.

خواښې توب (xwāṣetób) نر.م. خواښې والی، دخواښې ګوزاره او چلند.

خواص (xawā́s) نر.ج. ۱) ورنېږدې او مقرب کسان؛ ۲) د خاصیت جمع.

خواګرځن (xwāgərǰán) ص.نر.م. کرکجن شی، خواګرځېدونکی، قی راوستونکی.

خواګرځول (xwāgərǰawə́l) مص.مت. ۱) قی کول، استفراق کول؛ ۲) له نظره بد راتلل.

خواګرځي (xwāgərǰí) ښځ.م. ۱) قی، استفراق؛ ۲) نفرت، کرکه، بدلیده، بد راتله.

خواګی (xwāgáy) نر.م. ۱) پلوی، پټ کومک کوونکی؛ ۲) دمردکیو یا غوزانو په لوبه کې هغه غوز چې پټ اېښودل شوی وي.

خوال (xwāl) نر.م. وک: خاوال.

خوالګر (xwālgár) ا.م. خوالو، خواله ساتی، همراز.

خوالو (xwāló) ص. نب. همراز، محرم راز.

خواله (xwālə́) نر.ج. د زړه راز، همرازي.

خواله ساتی (xwālasā́tay) ص.نر.م. راز ساتونکی رازمن، رازساتی.

خوانچه (xwānčə́) ښځ.م. و.ګ. خونچه.

خواوشا (xwāwušā́) ق. چارچاپېره، څلورخواوې، شا وخوا، ګرد چاپېره.

خواه (xwāh) ور. د نومونو او صفتونو په اخیر کې یو وروستاړی دی - نیمه خواه، بدخواه...

خواهش (xwāhíš) نر.م. هیله، امید، غوښتنه.

خواهشمن (xwāhišmán) ص. نر.م. هیله من، غوښتونکی، خواهشمند، آرزومند.

خوایخی (xwāyáxay) نر.م. زړه سړېدنه، خوا یخېدنه، خوایخي، زړه یخی.

خوب (xob) نـر.م. ۱) ویده کـېـده؛ ۲) رویـا، د بیدېدو په حال کې څه لیدل؛ ۳) تش خیال.

خوبا (xubā́) ښځ.م. ښهی، معشوقه، محبوبه.

خوباني (xubānáy) ښځ.م. زردالو، مندته.

خوبايي (xubāyí) ص. نـر. ښـځ.م. ۱) ښـکلا، ښایست؛ ۲) ښه والی، غوره والی.

خوبجن (xobján) ص.نر.م. ۱) خـوب نیـولی، خـوب ورتلونکی؛ ۲) ډېر خـوب کـوونکی؛ ۳) خوب راوستونکی.

خوب خندا (xobxandā́) ا. ارامي، هـوسـايي، آسوده گي.

خوبخونه (xobxúna) ا.م. خوبکوټه.

خوبروی (xubrúy) ص. نرم. ښکلی، ښایسته.

خوبژلی (xobžálay) ص. م. و گ. ؛خوبجن.

خوب کالي (xobkālí) ا. د خوب کالي یا جامې.

خوبنکی (xobánkay) نر.م. یو ډول حشره ده.

خوب نمري (xobnmarí) ا. و گ. خوب کالي.

خوبور (xobawár) ص. خـوبـوونکی، خـوب راوستونکی(درمل).

خوبوړی (xobawáṛay) ص. و گ. ؛خوبولی.

خوبولی (xobawálay) ص. نر.م. ویده، بیده.

خوبي (xobí) ص.نب. ډېر خوب کوونکی.

خوبیونی (xobyúnay) ص. خـوبـگـرځی، خـوب چکری، په ویده گرځېدونکی.

خوپ (x(o,u)p) نر.م. گرز، غبار، گرد، لړه..

خوپړه (xopṛá) ښځ.م. سخته گرمي، ډېره گرمي.

خوپن (xopán) نر.م. بربوکی، گردباد، کره دوړه.

خوټ (xwaṭ, xuṭ) نر.م. د ایشېدلو اواز، ځوټ.

خوټباد (xoṭbā́d) نر.م. د خوټو پارسوب.

خوټ خوټی (xūṭxūṭáy) نـر.م. د جـوشـېدو او خوټېدو اواز.

خوټ خوټی (xoṭxoṭáy) ښځ.م. وړې ټوټیانې، وړې کوړی، غاوکه، د مړدکیو غاوېدولپه.

خوټ کښ (xoṭkáṣ) نر.م. خـوټکاښ، لـرگری، لریه چونگښه، چندخ، څېنځښه.

خوټکېدل (xuṭkedә́l) مص. ل. جوشېدل، خوټ خوټی کول، خوټېدل.

خوټ لون (xoṭlū́n) نر.م. د خوټو ځای یا کڅوړه.

خوټنکه (xūṭanáka) ښځ.م. د ښگلی، وړه کټوه.

خوټول (xūṭawә́l) مص. مت. ایشـول، ځوښـول، جوشول، جوش ورکول، خونکول.

خوټه (xwә́ṭa) ښځ.م. خایه، هگی، خصیه.

خوټهار (xūṭahā́r) نر.م. د ایشېدو پرله پسې اواز.

خوټور (xwaṭawár) ص. نر.م. ۱) د خوټو خاوند؛ ۲) هغه سړی چې خوټې یې تر عـادي ډول ډېرې غټې وي؛ ۳) مج. شهواني.

خوټی (xoṭáy) ص.نر.م. وړوکی، تیتکی.

خوټېدل (xūṭedә́l) مص. ل. ایشېدل، جوشـېدل، ځوښېدل، خوټکېدل، یښشېدل.

خوجه (xwajá, xojá) ص.نر.م. نامرد، ایجړا.

خوچکی (xóčkay) نر.م. د غوښې پوټی.

خوځند (xwáǰand) فا. نر.م. خوځنده، خـوځندی، خوځېدونکی، ښورېدونکی، متحرک.

خوځندخج (xwaǰandxáj) گر. زورخج، متحرک فشار.

خوځندکه (xwaǰandáka) ښځ.م. حشره، خزنده.

خوځول (xwaǰawә́l) مـص. مت. ۱) ښـورول؛ ۲) روانول، حرکت ورکول؛ ۳) راپارول.

خوځه (xóǰa) ښځ.م. د حیوان د سینې غوښه.

خوځېدل (xwaǰedә́l) مـص. ل. ۱) ښـورېدل؛ ۲) په حرکت راوستل کېدل؛ ۳) کوچېدل، تلل؛ ٤) بې ځایه کېدل.

خوځین (xwaǰín) نر.م. حرکت کوونکی، متحرک.

خوځ (xwac) ص. نر.م ١) ډک، ډېر ډک، تر څنډو ډک؛ ٢) نر.م. ګڼه، بېهیر.

خوځول (xwacawə́l) مص. مت ١) ډکول، ډېر ډکول؛ ٢) ګڼه ګونه جوړول، بېهیر جوړول.

خوځ ماخوځ (xwacmāxwác) نر.م. ګڼه ګونه، غونځېدنه، بېروبار، بېهیر، ډېره ګڼه ګونه.

خوځه (xóca) ښځ.م. ښوځه، غار، سوری، سمڅ.

خوځېدل (xwacedə́l) مص.ل. ١) ډکېدل، چخېدل سوځېدل؛ ٢) غونځېدل؛ ٣) بېهیر جوړېدل، غومبېدل.

خوخی (xawxáy) نر.م. یو ډول شین بوټی دی.

خود (xwad) د. ١) البته، شاید، پخپله، ممکن؛ ٢) نر.م. سد، واک، اختیار؛ ٢) اد. ځکه.

خوداختیار (xwadixtyā́r) ص.نر.م. خودمختار آزاد، مستقل، په خپل واک، خپلواک.

خود په خوده (xwadpaxwáda) ق. پخپله، بې واسطې، پخپل سر، په خپله.

خود خواه (xwadxwā́h) ص. نب. هغه څوک چې ځان تر نورو لوړ ګڼي او یوازې ځان غواړي.

خود سر (xwadsár) ص. نر.م. سرایله و برایله، پخپل سری، خود رایه، خود سری.

خودښکه (xwadáṣ̌ka) ښځ.م. اې خدایه!، لویه خدایه!.

خود غرض (xwadǧaráz) صنر.م. خپل چاری، خپل چاروکی، مطلبي، مقصدي، مغرض.

خودله (xodalá) ښځ.م. یو ډول نی دی.

خودمختار (xwadmoxtā́r) ص.نر.م. خپلواک.

خودمه (xodmá) مف. نر.م. ځپلی، وهلی.

خودي (xwadí) ښځ.م. ١) کبر، غرور؛ ٢) خود خواهي ٢) ځانګړیتوب؛ ٤) سد، بیداری.

خور[1] (xor) ښځ.م (ج. خوېندې) ١) د پلار لور، د مور لور؛ ٢) ور. له نوموړو سره د وروستاړي په توګه راځي او صفت تري جوړوي؛ لکه: غمخور ٣) د حال فعل د اشکالو بنسټ دی؛ ٤) ص. نر. م. و ګ. خپور.

خور[2] (xwar) نر.م. ١) د پوست آش؛ ٢) خېره، پترکی؛ ٣) پوستکی، جلد؛ ٤) وابښه، ګیاه.

خورا (xwarā́) ص. نب. له ښېخي زیاتو، لږو، ښو، بدو صفتو سره د تاکید په ډول راځي.

خوراړه (xurā́ra) ښځ.م. ١) خوړونکی (رنځ)، برص، جذام؛ ٢) و ګ. پړنګ[2].

خورازک (xwarāzák) نر.م. و ګ. خروسک.

خوراک (xwarā́k) نر.م. خواړه، غذا، طعام.

خوراکتوکي (xwarāktokí) ا. خوراکي توکي، خوراکي مواد، غذايي مواد.

خوراکخونه (xwarākxū́na) ا. ډوډۍ خونه، د خوړلو کوټه.

خوراکونج (xwarākwánj) ا. د خوړو مېز، خوراکدړه، د غذا خوړۍ مېز.

خوراکي (xwarākí) ص. نب. ١) د خوړلو، د خوراک، خوراک سره تړلی؛ ٢) خوړونکی.

خورانه (xurā́na) نر.م. ١) ناسکوللي، هغه وری چې ورګ یې نه وي سکولل شوی؛ ٢) د مشرې خور لقب.

خوربللي (xorbalə́le) ښځ.م. خورینګه، خورینه خوارخونده، په خور نیولې.

خورج (xoráj) نر.م. لوی کار، ستره وظیفه، مهم کار، د نوم کار، نامي یا غوره کار.

خورجۍ (xorjə́y) ښځ.م. ١) طبراق، د شپنو ډوډۍ ځولۍ؛ ٢) خورجین.

خورجین (x(o,u)rjín) نر.م. دمبله، بېړدن.

خورجینه (xorǰína) ښځ.م. ۱) د غلو خولی، پټه خولی. پشمي خولی؛ ۲) خورجین.

خورځن (xorʒán) نر.م. سره خاوره، خورزون، هغه سره متینه خاوره چې تنور ترې جوړوي.

خورځه (xorʒá) ښځ.م. دخور لور.

خورخل (xwarxál) نر.م. خورخـول. د بیاتي په ښهر لوبه آله ده چې پسونه پرې سکولي.

خورخوتۍ (xorxotə́y) ښځ.م. و ګ. حباب.

خورد (xward) نر.م. چینځاکی، خوږد، دپاو ځلورمه برخه، ۲٤ مثقاله.

خورده (x(u,ə)rdá) ښځ.م. خـوږده، د زیارت یا د سپېڅلي ځای خاوره.

خورزن (xurzán) نر.م. شینګلی، یو ډول کـاني دی چې له سرې خـاورې سره یو ځای کـېږي او تنور او تبی ورڅخه جوړوي.

خورزون (xurzón) نر.م. ختیه، هغه ځانګـړنې چې په ارثي ډول په یو چا کې وي، سرشت.

خورسک(۱) (xwarsák) نر.م. خوشالي، قرصک.

خورسک(۲) (xursák) نر.م. و ګ. خروسک.

خورسکتوب (xursaktób) نر.م. خوښــي، خوشحالي، خوشالتیا، خوشحالېدنه.

خورک (xwarák) نر.م. خوړنه، د خوړلو طریقه.

خورکوڅۍ (xorkawčə́y) ښځ.م. د نجونـو یوه لوبه ده.

خورکه(۱) (xoráka) ښځ.م. ۱) د خور اسم تصغیر؛ ۲) خور یا کوم ښځې ته احترام کلیمه.

خورکه(۱) (xawráka) ښـځ.م. تویی، سـروبی، د اوبه څښلو خاورین لوښی.

خورکۍ (xorkə́y) ښځ.م. ۱) خورکه، د وړې خور لپاره د ناز کلیمه؛ ۲) د نجونو یوه لوبه ده.

خورکی (xūrkáy) نر.م. خُرخُر، خربدنه، خورهار.

خورګ (xwarg) نر.م. خور، خیږ، پترکی، د زخم پر مخ باندې خوړکی یا نری پوستکی.

خورلنه (xorlána) ښځ.م. ۱) کومه جینۍ چې واده شي نو د پلرګنۍ او د پلار د کلیوالو خورلنه ګڼل کېږي؛ ۲) و ګ. خور بللې.

خورمايي (xurmāyí) ص. نب. ۱) و ګ. خرمایي؛ ۲) یو ډول سره توت؛ ۳) تیرمایي زردالو.

خورمن (xwarmán) نر.م. اشتها، زیاته خوړنه، لوهه.

خورمنځ (xwarmánǰ) نر.م. ۱) خـواهش، ارزو، هیله؛ ۲) په زړه برابر، په طبع موافق.

خورمنی (xormanáy) نر.م. مغذي او قوي خواړه، اشتهاراوستونکی.

خورمه (xormá) ښځ.م. ګرمکې، د مخ وړېدانې؛ ۲) پوست وور، نری باران؛ ۳) نری نری خوله؛ ٤) نوې رسېدلې ږیره؛ ٥) کوسه، ځیکی، ځوکی.

خورنده (xwárə́nda) ص.نب. ګـېډور، خېټور، خېټو.

خورندی (xwarə́nday) نر.م. ۱) هغه ځوک چې د نــوي رسـېدلی باغ مېوه اول وار وخوري؛ ۲) نوې مېوه، هغه مېوه چې نوې یې کوي.

خورنګۍ (xurangə́y) ښځ.م. و ګ. خرونګۍ.

خورڼول (xornawál) مص.مت. ۱) بړول، سنول، سکول؛ د پسه د سپږو اواز؛ ۲) ختل، پسه په مېږه ختل.

خورڼه (xwarṇá) ښځ.م. لـوڅې، ګـوشخوره، د نوکانو د لاندني پوستکي پورته کېده.

خورڼېدل (xoraṇedə́l) مص.ل. برېدل، سنېدل، سکېدل، ختل (د پسه ختل پر مېږه).

خوروکی (xorukáy) نر.م. ۱) خور، خردکی، خیږ، پترکی؛ ۲) پوست، قشر.

خورول[1] (xorawə́l) مص. مت. څوک مړول، څه شی په چا خوړل.

خورول[2] (xwarawə́l) مص. مت. ۱) ویړول، اوارول؛ ۲) تیتول، نشرول، خپرول.

خوروور (xórwor) ص. نر. م. تیت و پرک، خپور وور؛ ۲) نشر.

خوره (xūrá) ښځ. م. ۱) ټپ، زخم، پرهار.

خورهار (xurahā́r) نر. م. خرهار، پرله پسې خرېدنه خور خور کونه، خورهار.

خوری[1] (xwā́ray) ص. نر. م. ډېرخوره، خوراکي، خورنده، زیات خوره.

خوری[2] (xawráy) نر. م. ۱) خوورین، شینکی، کندول؛ ۲) ذات، نسل، خټه؛ ۳) گل کنه.

خوري (xorí) ښځ. م. خوروالی، خورگلوي، خورتوب، خوارخوانده گي.

خورۍ[1] (xorə́y) ا. (د روغتون) نرسه، همشیره، پرستار.

خورۍ[2] (xawrə́y) ښځ. م. پټکری، زمچ، پټکری، یو ډول دارو دي.

خورېدل (xwaredə́l) مص. ل. ۱) خپرېدل، نشرېدل؛ ۲) وېرېدل، اوارېدل، پلنېدل.

خورین (xawrín) ص. نر. م. ج. خاورین لوښی، د خاورو لوښی، خوری.

خورینگه (xorínga) ښځ. م. خورینگی، خورینه، خوارخوانده، دیني خور، ملگرې، سوبلې.

خوریی (xoryáy) نر. م. خوریې، د خور زوی.

خوړ[1] (xwaṛ) نر. م. شبله، سم، لگد، د سېلاو د اوبو وچ مسیر.

خوړ[2] (xūṛ) نر. م. د کانگو آواز، هوق.

خوړ[3] (xoṛ) ص. نر. م. تیار، ملاتړلی، چمتو.

خوړجن (xwaṛján) ص. نر. م. بدشکله، بدرنگه.

خوړچ (xwṛač̌) نر. م. نسترن غونډې یو اغزن او ببر غرنی بوټی دی، سرې دانې کوي.

خوړسکه (xwṛáska) ښځ. م. ۱) تریخ لوگی، غوړوسکه، گڼ دود؛ ۲) بدبويي، مرداربوی.

خوړکی (xoṛkáy) نر. م. د کانگو کولو اواز.

خوړگه (xwáṛga) ښځ. م. ۱) پسته او نرمه ځمکه؛ ۲) زوړ او وروست اسباب؛ ۳) خوړین کالي.

خوړگی (xwaṛgə́y) ښځ. م. ۱) رنجه، د توکر زړه لته؛ ۲) کوچنی خوړ، هغه تنگ او ژور ځای چې د نېز اوبه په کې بهېږي.

خوړل (xwaṛə́l) مص. مت. ۱) نغرل، خړاړه ژوول او گېډې ته تېرول؛ ۲) چیچل؛ ۳) ژوول؛ ٤) غصبول، د چا په مال خېټه اچول؛ ٥) لگېدل، په گولۍ یا تیره لگېدل؛ ٦) کول؛ ۷) وهل؛ ۸) ځیځېړل؛ ۹) سولول.

خوړنځی (xwaṛánǰay) نر. م. هوټل، رستوران، د خوړلو ځای، د خوراک ځای، طعام خوري.

خوړول (xwaṛawə́l) مص. مت. و. گ. خورول[1].

خوړونی (xwaṛū́nay) مف. نر. م. د خوراک شیان.

خوړه (xwáṛa) ښځ. م ۱) لگد، ناو، شیله؛ ۲) د ورا یا واده ډوډۍ؛ ۳) د واده نه یو دوه ورځ مخکې هغه خوراکي شیان یا جنس چې د زوم له کوره د ناوې کورته وړول کېږي؛ ٤) د کوژدې مراسم.

خوړهار (xuṛahā́r) نر. ج. د خړپرله پسې لواز.

خوړه مار (xwaṛamā́r) فا. نر. م. ۱) خوړونکی؛ ۲) رشوت خور، بډې خور؛ ۳) وظیفه خور.

خوړه مشر (xwaṛamə́šar) نر. م. سرخان، د خوړې مشر، د خوړې تنظیمونکی.

خوړه وال (xwaṛawā́l) نر. م. د خوړې وړونکی، د خوړې غړی، په خوړه کې برخه اخیستونکی.

خوړې (xuṛé) ښځ. م. یو ډول بوټی دی.

خوړېدل (xuṛedə́l) مص. ل. ۱) استغراق کېدل؛ ۲) مړېدل؛ ۳) له اوبو اواز ایستل.

خوړېدلی (xuṛedálay) مف. نر. م. ۱) قی شوی؛ ۲) موړ شوی؛ ۳) د جذام په ناروغۍ اخته شوی.

خوړین (xwṛín) ص. نر. م. ج. ۱) ډېر پسوخ شوی، خول بل؛ ۲) وروست، شړېدلی؛ ۳) خپه.

خوړین پړین (xwṛínpṛín) ص. نر. م. ۱) بېخي پوخ، خول بول؛ ۲) زیات وروست، شړېدلی.

خوړین توب (xwṛintób) نر. م. ۱) پختوب، خوړینتیا، خوړین والی؛ ۲) ورستوالی.

خوړینول (xwṛinawə́l) مص. مت. ۱) پخول؛ ۲) ورستول، پوده کول؛ ۳) خپه کول.

خوړینېدل (xwṛinedə́l) مص. ل. ۱) پخېدل، زیات پخېدل؛ ۲) ورستېدل؛ ۳) خپه کېدل.

خوړې وړې (xwaṛéwaṛé) ص. نب. خوړې تنې، څلورڅانګې، څلور اړخه، آرام، بې غمه.

خوزول (xwazawə́l) مص. مت. و ګ. خوځول.

خوږ[1] (xwaẓ, xuẓ) نر. م. ۱) درد، ناروغي، مرض ۲) ژوبل،؛ ۳) زخمي.

خوږ[2] (xoẓ) ص. نر. م. ۱) د تریخ ضد، شیرین؛ ۲) خوندور، لذیذ؛ ۳) په زړه پورې، ګران

خوږ اروا (xoẓarwā́) ص. خوښ اروا، ورین تندی، خوشحوی.

خوږ ژبی (xoẓžə́bay) ص. نر. م. هغه څوک چې ډېرې ښې او خوږې خبرې کوي.

خوږ ژبي (xoẓžəbí) ا. خوږوراشي، شیرین زباني.

خوږ غاړی (xoẓğā́ṛay) ص. خوږ غږی، خوږ اوازی.

خوږ ک (xwaẓák) نر. م. یو ډول چینجي دی.

خوږ کمبری (xoẓkambáray) نر. م. سنتره.

خوږلت (xwaẓlát) نر. م. ۱) خوږوالی، شیریني خوندوروالی؛ ۲) خوږې خبرې کونه.

خوږلماړی (xoẓlmā́ṛay) نر. م. ازارخانی، خوږه مړی، اونت، پړک پړک، کوټکوټی.

خوږلن (xuẓlán) نر. م. پوړندی، د سرې اوړو، تر ایرو لاندې اور.

خوږلنی (xwaẓlə́nay) ص. نر. م. خوږه لوری، شیرین وزمه، خوږلوری، شیرین څک.

خوږم (xūẓám) نر. م. سونی، یاسمن، یو ډول ګل دی چې سپین، شین یا ژېړ رنګ لري.

خوږمن (xūẓmán) ص. نر. م. ج. ۱) دردمن، درد ېدلی، خوږ شوی؛ ۲) همدرد، خواخوږی.

خوږمۍ (xūẓmə́y) ښځ. م. یو خوږ لوړی بوټی دی.

خوږنۍ (xwaẓanə́y) ا. د خوږې (ګوړې، بورې، قند) لوښی، قندانی.

خوږوالی (xoẓwā́lay) نر. م. شیریني.

خوږوبی (xwaẓóbay) نر. م. شربت، خوږ څښاک.

خوږوکه (xwaẓū́ka) ښځ. م ۱) څکه، خوند کتنه، نوا؛ ۲) مساله، دنګولي مساله.

خوږول[1] (xwaẓawə́l) مص. مت. ۱) شیرینول، خوږه وراچول؛ ۲) خوندور کول.

خوږول[2] (xūẓawə́l) مص. مت. ۱) زخمي کول؛ ۲) دردول، ژوبلول، زوبلول.

خوږه (xwaẓá) ښځ. م. ۱) شیریني، بوره؛ ۲) مچو ښکل؛ ۳) د خوږ ښځینه شکل.

خوږه پلور (xwaẓaplór) ص. خواږه پلوزونکی، شیریني پلور، د خوږې پلورځی.

خوږه ساز (xwaẓasā́z) ص. خوږه (شیریني) جوړوونکی، مېټهایي جوړونکی، قناد.

خوږه کاسه (xwaẓakāsá) ښځ. م. بوله، پښه ارته، پایوازي، د خسر کره د زوم لومړنی ورتلنه.

خوږه کی (xwaẓakay) نر. م. ۱) خوږلن، خوږه لوری، لږ خوږ؛ ۲) ووره کی، یو ډول بوټی دی

خوږه لوړی (xwazalóṛay) ص. نر. م. خوږلن، خوږ ورزمه، خوږ شان، خوږ غوندې، شیرین مزه، شرین چک.

خوږه وله (xwazawә́la) ښځ. م. خوږه ولې، شیرین بویه، د دغه بوټي ریښې او ښخ.

خوږېدل(۱) (xwazedә́l) مص. ل. ۱) شیرینېدل، خوږه په کې حل کېدل؛ ۲) په زړه پورې کېدل، خوندورېدل.

خوږېدل(۲) (xūzedә́l) مص. ل. زخمي کېدل؛ ۲) ژوبلېدل، دردېدل، زوبلېدل.

خوسا (xosā́) ص. نب. خسا، گنده، بدبویه.

خوساخولی (xosāxwálay) ص. نر. م. هغه څوک چې له خولې نه یې بد بوی ځي.

خوساډنډ (xosādánd) نر. م. د بوینو اوبو ډنډ.

خوسا سارمه (xosāsā́rma) ښځ. م. یو ډول خوږلن بوټی دی.

خوساښی (xūsāṣә́y) ښځ. م. خساښی، شینتېغ، شین توږی، یو ډول مرغه دی.

خوساکاڼی (xosākā́ṇay) نر. م. یو ډول کاڼی دی چې لوښي ځنې جوړوي.

خوساوزه (xusāwáza) ښځ. م. و گ. خشاوزه.

خوس خوس (xwasxwás) نر. م. وری وری، د جوارۍ (قمار) یو ډول لوبه ده.

خوسکی (xosakáy) نر. م. خوسی، سخوندر، کوری، گوړکی، سخی، خُسی.

خوسی (xosáy) نر. م. ۱) خوسکی؛ ۲) یو لوبه ده.

خوش (xwaš, xūš) ص. نر. م. ۱) ښه، په زړه پورې؛ ۲) د ځینو مرکبو کلیمو لومړی توکی دی، لکه: خوش اخلاقه..

خوشا تاړی (xošatāṛáy) ص. نر. م. خوشکی، لېر، خوشې، سوډر، ایله گرد، خوشتاړی.

خوشاتړ (xošā́ṭar) ص. و گ. ؛ خوشاتاړی.

خوشال (xwašā́l) ص. نر. م. ج. ۱) خوشحال، خوښ، خوشاله؛ ۲) د پښتو ژبې وتلی شاعر.

خوشالول (xwašālawә́l) مص. مت. خوښول، خوشاله کول، خوشحالول.

خوشالېدل (xwašāledә́l) مص. ل. خوښېدل، خوشاله کېدل، خوشحالېدل.

خوشاوزه (xošā́wza) ښځ. م. خوساوزه، د لوخې په څېر یو ډول بوټی دی.

خوشایه (xwašā́ya) نر. ج. خوشایي، خوسایي.

خوش خمیره (xušxamíra) ښځ. م. د خمیر شور اوړو ټکی.

خوشکه(۱) (xū́ška) ص. نر. م ۱) ناحق، بې فایدې، چټی؛ ۲) الفظي جنگ؛ ۳) شکریته.

خوشکه(۲) (xwašká) ښځ. م. ۱) قهر، منت، تهدید ۲) وچه، سوکړه، وچکالي.

خوشکی (xwašakáy) ص نر. م ۱) و گ. خوشاتاړی ۲) لېر، سوډر، ایله گرد.

خوشکي (xū́škí) د کاغذ باد نازک کاغذ.

خوشلاړي (xwašlā́ṛi) نر. ج. د ښاروې ریخ.

خوشلړ (xwašláṛ) نر. م. له خوشیو سره گډه شوې خاوره؛ ۲) جنجال، دعوه، دنگله، لانجه، شخړه.

خوشمړي (xwašmáṛi) نر. ج. نغدې پیسې.

خوشې (xwáše) ق. ۱) چټي، عبث؛ ۲) وریا، مفت؛ ۳) خلاص، آزاد؛ ٤) تش، خالي.

خوشۍ (xošә́y) ښځ. م. د ماشي په څېر یوه خزنده ده.

خوښ (xwaṣ) ص. نر. م. ج. ۱) راضي، خوشاله، خوشحال؛ ۲) غوره، چونشوی، منتخب.

خوښاړه (xoṣā́ṛa) ښځ. م. د مېوه یي ونې گل.

خوښمن (xwaṣmán) ص. نر.م. ۱) غوره کوونکی، خوښوونکی؛ ۲) خوښ، خوشحال، خوشاله.
خوښور (xwaṣwár) ص. د خوښې ور، د رضايت ور.
خوښول (xwaṣawə́l) مص. مت. ۱) خوشالول، راضي کول؛ ۲) غوره کول، چانول.
خوښه (xwáṣa) ښځ. م. (ج. خوښې) ۱) رضا، ميل، رغبت؛ ۲) انتخاب، غوره کونه.
خوښي (xwaṣí) ښځ. م. ۱) خوښتيا، خوښوالی، خوشالي، انند؛ ۲) انتخاب، رضا، خوښه.
خوښی (xuṣay) نر.م. د واده لګښت.
خوښېدل (xwaṣedə́l) مص. ل. ۱) خوشالېدل، رضا کېدل؛ ۲) انتخابېدل، غوره کېدل.
خوښينه (xwaṣína) ښځ. م. (ج. خوښينې) ښينه، ښکينه، د مانديني خور، د ښځې خور.
خوف (xawf) نر.م. وېره، دار، بېره، بيم.
خوفناک (xawfnák) ص. نر. م. ج. بېرووونکی، وېرووونکی، دارووونکی.
خوګ (xūg) نر.م. و ګ. خنزير.
خوګلن (xūglán) نر.م. په ايرو کې پتې سکروټې.
خول (xol) نر.م. ۱) د اوسپنې خولی؛ ۲) نلی، پوچک؛ ۳) يو ډول د نډر لرونکي بوټي دی.
خول بور (xūlbū́r) نر.م. سرپوښ، خول پټی.
خول بول (xūlbū́l) نر.م. ۱) خوټ پټ، خول بل؛ ۲) ميده ميده؛ ۳) ستوی ستومانه.
خول پټی (xwalpáṭay) نر.م. ۱) و ګ. خول بور؛ ۲) ص. نر.م. خاموش، غلی، چوپ.
خولخوږي (xūlxū́ẓí) ښځ. م. يو ډول ناروغي ده.
خولخوږی (xūlxūẓáy) ص. نر.م. هغه څوک چې په خولخوږي اخته وي.
خولخونده (xūlxwánda) ښځ. م. يو ډول مېوه ده.
خولکی (xwalákay) نر.م. خلکی، تيله، خاشه.
خولکی (xūlkə́y) ښځ. م. يو ډول ګياه ده.
خولګنډلی (xūlgandə́lay) ص. خولپټی، خوله تړلی، خپ و چپ.
خولګی (xwalgə́y) ښځ. م ۱) وړه خوله، کوچنۍ خوله، خولګوټې؛ ۲) مچو، مچکه.
خولم (xwalám) ص. نر.م. ۱) لړلی، ککړ، لړند، ليت پيت؛ ۲) اوار؛ ۳) نښتی، منطبق.
خولمول (xwalamawə́l) مص. مت. ۱) لړل، لړندول، ککړول؛ ۲) اوارول، پلنول.
خولن (xwalán) ص. نر.م. ۱) خولې، خولې شوی؛ ۲) خولې کوونکی، خولې کېدونکی.
خولنګ (xuláng) نر.م. فرياد، ژړا، انګولا.
خولنګول (xulangawə́l) مص. مت. په ژړا کول، په فرياد کول، په ماتم، کښېنول.
خولنی (xwalanáy) ښځ. م. يو ډول غرنی بوټی دی چې د چنو په اندازه دانې کوي.
خولواښی (xwalwā́ṣay) نر.م. خولند، خولبندی، خولوندی، خولوندنی، سنی، هغه نری پړی چې د جوال يا بوجۍ خوله پرې تړي.
خولول (xulawə́l) مص. مت. ۱) وهل، ټکول؛ ۲) منډل، پلنول؛ ۳) څملول؛ ٤) مج. غېږ په غېږ کېدل او جنګ کول.
خولوونی (xulawū́nay) نر.م. يو ډول سپېره او خړ رنګی بوټی دی.
خولوېش (xwalwéš) ا. د پاتوړو (وارثانو) تر منځ د غلې او نورو موسمي بېرو (محصولاتو) وېش.
خوله[1] (xwalá) ښځ. م. ۱) د ژويو په سر کې هغه مجوف جوړښت چې ژبه او غاښونه په کې پراته وي؛ ۲) د کڅوړې، بوجۍ خوله؛ ۳) مخکې، مخه؛ ٤) مچه، بوسه؛ ٥) مج. وعده، ژبه؛

٦) خوېله، عرق؛ ٧) يو ډول واښه؛ ٨) خولۍ، توپۍ، د سر خولۍ.

خوله(٢) (xūla) ښځ.م. هغه طلاقه شوې ښځه چې پخوانی مېړه يې بېرته په نکاح کړي.

خوله بند (xwalabánd) ص. نر.م. تودو سوړ، او ګير، هغه ناروغي چې له تودوالي څخه وروسته د سوړوالي پيدا کېږي.

خوله پرې کول (xwalaprekawə́l) مص.ل. ١) خبره فيصله کول؛ ٢) خبرې کول.

خوله ور (xwalawár) ص. نر.م. ژبور، ډېرې ژبې خاوند، خبرلوڅ، وياند.

خولې (xwále) ښځ.م. د ستنې برغولی؛ هغه لرګی چې دستنې او بش ترمنځ ايښو[دل] کېږي.

خولی(١) (xūláy) نر.م. يو ډول سپ... توتی دی.

خولی(٣) (xawláy) نر.م. د غره دلمنې ... پينه خاوره.

خولېدل (xūledə́l) مص.ل. ١) وهل کېدل، تکېدل ٢) پلنېدل؛ ٣) سره رغېدل؛ ٤) مج. غېږ په غېږ کېدل.

خوم (xūm) نر.م. خم. مټ، هغه مټ چې رنګرېزان جامې په کې رنګوي.

خومار (xumā́r) نر.م. ١) قمار، جواري؛ ٢) ګرد، غبار، دوړه؛ ٣) جوش، ګرمي؛ ٤) ص. نر.م. چټي، بې فايدې، عبث.

خوماري (xūmārí) ښځ.م. ١) ختوري، شفتالو؛ ٢) نشه يي.

خومری (xūmrə́y) ښځ.م. جوری، لوغی، کټوه، غوالوشې، خاورين لوښی لکه کټوه.

خومښ (xūmáṣ) نر.م. توده ګردجنه ورغ.

خون (xūn) نر.م. ١) وژنه، قتل؛ ٢) وينه.

خوناب (xūnā́b) نر.م. سرواني، ډېروبي، زوه، زروبه، هغه نو چې وينه ورسره يوځای وي.

خوناړينه (xūnāṛína) ښځ.م. داړنه، څيرونه.

خون بها (xūnbahā́) ښځ.م. ديت، هغه مالي بدل چې قاتل يې د مقتول وارثانو ته ورکوي.

خونجاړه (xūnjāṛá) ښځ.م. ١) زړه لته، ورسته توته؛ ٢) زاړه او توکر توکر کالي.

خونچه (xūnčá) ښځ.م. ١) خوانچه، هغه پتنوس چې د ناوې يا زوم کره نکريزې، کالي او... په کې وړل کېږي.

خونخوار (xūnxwā́r) ص. نر.م ١) قاتل، خوني ٢) ظالم؛ ٣) وينې څښونکی.

خوند (xwand) نر.م. مزه، ذايقه، لذت.

خوندور (xwandawár) ص. نر.م. ج. مزه ناک، مزه لرونکی، مزه دار، مزېدار، خوند لرونکی.

خوندي (xwandí) ص.نب. محفوظ، ساتل شوی، ځای په ځای شوی، پټ کړی شوی.

خونديينه (xwandiyə́na) خونديوالي، خونديتوب.

خونريزي (xūnrezí) ښځ.م. ١) وينه ضايع کونه، وينه تويېدنه؛ ٢) قتل، وژنه، قتلونه.

خونړی (xūnaṛáy) ص.نر.م. ١) خوني، قاتل، وژونکی؛ ٢) وينه تويوونکی.

خونسرد (xūnsárd) ص.نر.م ١) دحوصلې خاوند، آرام، سوړ مزاجه؛ ٣) بې پروا، زړه ماتی.

خونکار (xūnkā́r) ص.نر.م. خون کوونکی، خوني وژونکی، قاتل.

خونګټی (xūngatáy) نر.م. تاڼته، تمته، ډنډه، د جوارو تاڼته.

خونول (xūnawə́l) مص.مت. ١) شيندل، نوستل؛ ٢) مج. قربانول، نثارول، جارول.

خونه (xū́na) ښځ.م. کوټه، اطاق؛ کور، مېنه.

خونی (xū́nay) نر.م ١) ښندنه؛ ٢) جارونه، نثارونه ٣) هغه سوغات چې تر واده وروسته په ناوې

پسې د پلار له کوره لېږل کېږي.

خوني (xūní) ص. نر. ښځ. م. ۱) خونړی؛ ۲) قاتل، ادم کش، وينه تويوونکی.

خونۍ (xūnə́y) ښځ. م. پېټک، مخ ورنی، روی ديدني، د ناوې مخ لوڅي، مخ رونی.

خوهل (xūhə́l) مص. ل. کيندل، کندل، کنستل.

خوی[1] (xway) نر. م. ۱) پارو، راشپېل؛ ۲) ښځ. م. د ونو سپېرې د ونو غوړکه، د ونو وخې؛ يو ډول وړه حشره ده چې په ونو کې پيدا کېږي.

خوی[2] (xūy) نر. م. عادت، خصلت، خُلق، اخلاق.

خوي[3] (xwi) نر. م. ۱) منګول، پنجاله، پنجه؛ ۲) مج. کوښښ، زيار، خبرې؛ ۳) منګولې لګول او هلې ځلې کول.

خوېښ (xwéṣ) نر. م. و ګ. خېښ.

خويول (xūyawə́l) مص. مت. سرول، خورينول، زخم يا دانه شړول.

خويوونی (xūyawū́nay) فام. نر. م. شړوونی، خورينوونی، هغه دارو چې زخم شوروي.

خوېدل (xūyedə́l) مص. ل. شړېدل، خورينېدل؛ د زخم يا دانې شړېدل.

خې (xe) ښځ. م. ۱) د (خ) توری تلفظ؛ ۲) نر. م. ايغ، په ګونډو، په ګونډو ناست، خې کېدنه.

خۍ (xəy) ص. ښځ. م. چټل، ناولی ځيز، کغ.

خيابان (xyābā́n) نر. م. واټ، د ښار يا باغ په منځ کې لويه او پراخه لاره.

خيار (xiyā́r) نر. م. ۱) انتخاب؛ ۲) اختيار، واک.

خياره (xayā́ra) ښځ. م. دوې توتې، دوه ټايه.

خياط (xayā́t) نر. م ۱) درزي، ګنډونکی، د کاليو درېشيو او... ګنډونکی.

خيال (xyā́l) نر. م. ۱) فکر، سوچ، تصور، پام؛ ۲) ګمان، وهم؛ ۳) وياړ، فخر، سامانه.

خيال پال (xyālpā́l) ص. نر. م. ۱) انګېرسال، خيال پرست، فکري؛ ۲) د خيال خوښوونکی.

خيال پلو (xyālpaláw) نر. م. د چرت، فکر، د سوچ دنيا، په خيال سره دنيا ابادونه.

خيالجن (xyāljə́n) ص. نر. م. ۱) و ګ. خيالمن؛ ۲) خيالور، مغرور، د باو او لاپې کوونکی.

خيالمن (xyālmán) نر. م. ۱) خيالجن، د فخر خاوند، وياړمن؛ د سينګار خاوند، ډولي.

خيالو (xyālо́) ص. نب. ۱) ډولي ښځه، سينګاري ښځه؛ ۲) ګرانه، محبوبه، شهې.

خيالوتکی (xyālū́tkay) ص. نر. م. مغرور، وياړمن، خيالجن.

خيالور (xyālawár) نر. م. و ګ. خيالمن.

خيالولی (xyālawálay) ص. و ګ. خيالمن.

خيالي (xyālí) ص. نب. ۱) تصوري؛ ۲) وياړ کوونکی؛ ۲) ډولي، سينګاري.

خيانت (xyānát) نر. م. دوکه، درغلنه، غدر.

خيبۍ (xebə́y) ښځ. م. خوبې سرپتی ډنډ، يخوبې د اوبو يخولو لپاره ژور ډنډ.

خيت (xit) ص. نر. م. ۱) پيت، چيت، چت پت، خيت پيت؛ ۲) خړ، سپېره، په خاورو لړلی.

خيتکه (xítka) ښځ. م. کرښه، خط، ليکه.

خيتلکه (xitálka) ښځ. م. جدول.

خيته (xíta) ښځ. م. ليکه، خط، کرښه، خيتکه.

خېته (xéta) ص. نر. م. هغه دېوال چې د لوېدو وېره يې موجوده وي.

خېټو (x(i,e)ṭū́) ص. نب. خېټو، ګېډور، خېټور.

خېټورتوب (xeṭawartób) نر. م. نسورتوب، ګېډورتوب.

خېټه (xéṭa) ښځ. م. نس، ګېډه.

خېجۍ (xejə́y) ښځ. م. جر، زابر.

خيڅن (xičán) ص. نر.م. ج. و گ. خچن.

خېڅه (xeca) ښځ.م. ښځياكه، ښوڅياكه، توتكى، توتكركى، خڅباكه.

خيد (xid) نر.م. خود، خسيل، هغه غنم يا اوربشې چې وختي كرل شوي وي.

خيدك (xaydák) نر.م. هركله چې شيدې ورانې شي او بيا گردې چكې ورڅخه جوړې شي.

خير (xayr) نر.م. ١) ښېگڼه، نېكي؛ ٢) خيرات.

خير (xir) ص.نر.م. ١) غوسه ناك؛ ٢) تيار، آماده ٣) شرمنده؛ ٤) سرزوري؛ ٥) مخالف؛ ٦) ځير.

خيرات (xayrā́t) نر.م. صدقه، د خداى په نامه څه وركول.

خيرات خور (xayrātxór) ص.نر.م. هغه څوك چې تل خيراتونه خوري.

خيراتول (xayrātawál) مص. مت. ١) صدقه كول، د خداى په نامه څه وركول.

خيراتي (xayrātí) ص. نب. خدايي، نذري، د خيرات، ثوابي، د خداى په چيات.

خيراتېدل (xayrātedál) مص. ل. صدقه كېدل، قربانېدل، د خداى په نامه يو څه وركول كېدل.

خيرانديش (xayrandéš) ص. نر.م. خيرخواه، خيرغوښتونكى، خواخوږى، نېك نظرى.

خېرجتوب (xerajtób) نر.م. خجالتيا، خيرجتيا، خيرځتوب، خيرجوالى.

خېرجه (xerajá) ص. نب. خېرځه، خړ، شرمنده.

خيرخواه (xayrxwā́) ص. نب. خواخوږى، نېك نظري، ښېكومى، خيرانديش.

خيرځتوب (xeraǰtób) نر.م. شرمنده گي.

خېرځه (xeraǰá) ص. نب. شرمنده، خړ، خجل.

خيرسوى (xirsáway) ص. هغه جامې چې له ډېر خيرې نه له پاكېدو وتې وي.

خيرن (xirán) ص. نر.م. ١) ناولي، چټل، گنده؛ ٢) خپه، تور زړه، تور شوى زړه.

خيرنول (xiranawál) مص. مت. ناولي كول، چټلول، گنده كول.

خيرنېدل (xiranedál) مص. ل. ناولي كېدل، چټلېدل، گنده كېدل.

خيرو (xayró) نر.م. گل خيرو، يو ډول گل دى.

خيرول (xirawál) مص. مت. ١) سوختول، غصه كول؛ ٢) ترتيبول؛ ٣) شرمول، خجالتول.

خيره (xíra) ښځ.م؛ ١) چټلتيا، ناولتوب، ناپاكي؛ ٢) ص. نر.م. تت، خړپړ، د روڼ ضد.

خيريت (xayriyát) نر.م. سلامتيا، كراره كراري.

خيريه (xayriyá) ص. نب. خيررسانده، مرستندويه.

خېز (xez) نر.م. ١) توپ، دانگ؛ ٢) غوړېدنه، ژړ وده كونه؛ ٣) ور. د وروستاړي په ډول راځي.

خېژول (xežawál) مص. مت. ١) خېزول، پورته كول، لوړول؛ ٢) د تېښتې ځاى څخه جگ ځاى ته لېږدول، ارزښت جگول، بيه جگول.

خيږ (xiẓ) نر.م. خور، پترى، د زخم پېروى.

خيږن (xiẓán) نر.م. خيږلرونكى، پترى لرونكى.

خيږى (xiẓáy) نر.م. د داش توره ايره، د داش گرمه ايره، د بټۍ توده ايره.

خيسوس (xaysū́s) نر.م. خره مرغۍ ده.

خېشاوه (xešā́wa) ښځ.م. للوڼ، گوړ، پوچى، له فصل څخه د هرزه بوټو ايسته كول.

خيشت (xišt) ص. نر.م. (ج. خيشته) خويشت، لوند، خيشت پيشت، خوشت.

خيشتوالى (xištwā́lay) نر.م. خوشتوالى، لوند والى، خيشت پښت والى.

خيشتول (xištawál) مص. مت. خوشتول، لندول، لمدول، خويشتول.

خیشته (xišta´) ص. ښځ. م. ۱) د خیشت ښځینه شکل؛ ۲) ښځ. م. حلزون، کپسی، غواګی.

خیشتېدل (xištedə́l) مص. ل. خوشتېدل، لندېدل لمدېدل، خویشتېدل.

خېشوم (xaysúm) نر. م. تېنکی، د پزې هغه سوری چې د دواړو سترګو ترمنځ وي.

خېښ (xeṣ) ص. نر. م (ج. خېښان) خوېښ، خپل، رشته دار.

خېښه (xeṣ́a) ښځ. م. ۱) هغه ښځه چې د زوم له کوره د واده په شپه باندې د واده له کالو سره ځي او واده په ورځ له ناوې سره یو ځای راځي؛ ۲) ص. ښځ. م. د خېښ مؤنث شکل.

خېښي (xeṣí) ښځ. م. خپلوي، خپلولي، خوېښي.

خیګ (xig) نر. م. شناز، هغه لوی مشک چې له هوا څخه ډکېږي او په لویو سیندونو کې خلک د سیند بلې خواته وربا ندې پورې وځي.

خیګړی (xigaṛáy) نر. م. کوچنی مشک.

خېل (xel) نر. م. ۱) اولاده، توکم. ذات، تپه، پښه، هډوکی، ټبر؛ ۲) قسم، ډول، رقم.

خېلخانه (xelxā́na) ښځ. م. ټبر، کورنی، خاندان.

خېله (xelá) ص. نب. ۱) ایله، ایله ګرد، پوچ، بې مانا؛ ۲) توکي، توکمار، مسخره چي.

خېله خند (xelaxánd) ص. نر. م. ۱) توکي، توکمار، مسخره؛ ۲) پوچ، بې مانا، چټي.

خیم (xim) ص. نر. م. ج. ۱) سوړ شوی، کنګل، شوی، یخ شوی، ښېم؛ ۲) ګڼ.

خېمه (xemá) ښځ. م. وړوکی تامبو، کوچنی تمبو.

خېنټی (xenṭáy) ښځ. م. ۱) وړوکی کب؛ ۲) په ونه باندې داسې پورته کېدل چې سینه په تنه باندې نښتې وي؛ ۳) داوریشو فصل چې وړې یې لا نه وي ایستلې.

خینجاړي (xinjāṛí) ص. نب. ۱) خراب، بې ښې، چټي؛ ۲) ضایع، خړموچ، خړمیچ.

خینګ (xing) ص. نر. م. خنګ، خجل، شرمنده.

خینګتیا (xingtyā) ښځ. م. شرم، خجالت.

خینګول (xingawə́l) مص. مت. شرمول، خجلول، خنګول، شرمنده کول.

خیه (xya) اد. ښه، هو، اوکې، ښیه، بلې، سمه.

د(1) (dāl) نر.م. د پښتو الفبې ١٤ توری چې ابجدي ارزښت یې ٤ دی.

د(2) (dāl) اد. داضافت توری دی، لکه دګلو ګېډی.

دا (dā) ض. ١) نږدې اشاري ضمیر دی؛ ٢) نر.م. (مو.) د ها، ده، د، په ختیزې علمي موسیقي کې د اووه ګونو سرو په لړ کې د شپږم سُر نوم.

داب (dāb) نر.م. دڅرخ میله، دڅرخ تیر، د ارټ تیر.

داباشي (dābāší) ص.نر.م. د لسو کسو کاریګرو مشر.

داپ (dāp) نر.م. د تنستې د اوبدلو د دولا (کښېت، پړ، کت) ومنځ تەوایي.

داپه دا (dāpadā́) اد. له دې امله، په دې سبب.

داتکی (dātkáy) ښځ.م. د یوه بوټي نوم دی چې په رنګولو کې کار ورڅخه اخلي.

داتوره (dātūrá) ښځ.م. دانتوره، دالتوره، یو ډول نبات دی.

داج (dāj) نر.م. جهیز، جېز، د ناوې د وادە کالي.

داڅېر (dā́cer) نر.م. دارنګه، دا راز، دا ډول.

داخلول (dāxilawə́l) ١) دننه کول، ننه ایستل؛ ٢) شاملول؛ ٣) شریکول، ګډول، په کې نیول.

داخله (dāxilá) ص. ښځ.م ١) شمولیت، د داخلېدو، د ننوتو؛ ٢) کورنی، وطني، دهېواد دننه.

داخلي (dāxilí) ص.نر.م. هېوادنی، کورنی، د ملک.

داخلېدل (dāxiledə́l) مص.ل. ١) ننوتل، په کې کېدل؛ ٢) شاملېدل؛ ٣) ګډېدل، شریکېدل.

داد (dād) نر.م. ١) کریږه، کریغه، ناره، فریاد؛ ٢) ورکړه، ښښنه، بخشش؛ ٣) ص.نر.م. عدل نیاو، انصاف، لور.

دادا (dādā) نر.م. پلار، د پلار لقب.

دادرده (dādurdá) ص. نب. دادردا، ډېر سخي.

دادره (dādrá) ښځ.م. ١) په ختیزې موسیقۍ کې یو ډول وزم دی؛ ٢) د یوه پېژندوي تال نوم دی.

دادري (dādrí) ښځ.م. ژبی لوېدل، تالـولوېدل د کوچنی د ستونی لوېدو ناروغي.

دادښت (dādáṣt) ا. داده کېدنه، قایلېده، اعتراف.

دادک (dādák) نر.م. د پلار لقب، د ابا لقب، د دادا مصغر چې د مینې له امله پلار ته ویل کېږي.

دادکه (dādáka) ښځ.م. ١) د مـور لـقب، د خـور لقب؛ ٢) په ندایي حالت د دادا مصغر شکل.

دادمل (dādmál) ص. نیاومن، نیاووال، دادګر، عادل.

دادوکار (dādukā́r) نر.م. خمزوری، شپیانګه، یو ډول بوټی دی چې شیدې وربانډې پوځېه کوي

داده (dādá) ص. نر.م. اقرار کوونکی، منونکی.

دار (dār) نر.م. ١) غرغره، زیندی، پانسي، سولی؛ ٢) ځای، کور، چاپېریال؛ ٣) مج. تریخ، تنګ؛ ٤) مج. دوني ښاخ.

دارالانشاء (dārulinšā́) ښځ.م. د لیکلو ځای، د انشاء ځای، د لیک یا مکتوب د کښنو ځای.

دارالتادیب (dārultādíb) د ادب ښوولو ځای، د تعلیم ځای، روزنځی.

دارالحکومه (dārulhukūmá) ښځ.م. د حاکم د اوسېدو ځای، د حکومت مرکز.

دارالخلافه (dārulxilāfá) ښځ. م. دخلافت ځای، د خلیفه د کښېناستو ځای، دخلافت مرکز.

دارالسلطنه (dārulsaltaná) نر.م. پلازمېنه، پایتخت، د پاچا د استوګنې ځای.

دارالفنون (dārulfunū́n) نر.م. ١) د ډول ډول هنرونو د زده کړې ځای؛ ٢) پوهنتون.

دارالمجانین (dārulmajānín) نر.م. لېونتون، دلېونو ځای، د لېونیانو د ساتنې ځای.

دارالمساکین (dārulmasākín) نر.م. مرستون، د بېوزلو د اوسېدو ځای.

دارایي (dārāyí) ښځ.م. شته، شتمني، پانګه، مال او دولت.

دارباز (dārbā́z) نر.م. دالباز، دالبازي، د اکروباټ لوبغاړی، د آکروباتیکي لوبې لوبغاړی.

دارچیني (dārčiní) ښځ.م. و ګ. دالچیني.

دارکش (dārkáš) نر.م. پانسي کـوونکی، په دار خېژوونکی، زندی کوونکی.

دارکی (darkáy) نر.م. دارګی، نهال، نیالګی.

دارو (dārū́) نر.م. و ګ. درمل.

دارودرمل (dārūdarmál) نر.م. درملنه، علاج کـول، دوادارو، تداوي.

داروغه (dārūğá) نر.م. ١) ناظر، د غلې ناظـر، د غلې څـارونکی؛ ٢) کـوتوال، د زندان آمر؛ ٣) ولایتي پلټونکی، تفتیش؛ ٤) کښبی، کروی ٥) حاکم، حکمران؛ ٦) دګزمې مشر؛ ٧) دادارې لوی منشي.

داروکار (dārūkā́r) نر.م. یو ډول غرنی بوټی دی چې ډېر خطرناک زهر لري.

داروګر (dārūgár) نر.م. ١) معـالـج، درملګر، طبیب؛ ٢) باروت جوړوونکی.

دارومدار (dārumadā́r) نر.م. ١) نرمي کـول، مهرباني کول؛ ٢) مجلس؛ ٣) تېښ و پاس.

داره (dā́ra) ښځ.م. داری، تیـرکه، پشکه، دزور او فشار په واسطه د مایعاتو غورځېدنه.

داري (dārí) ور. د ځینو کلیمو په پای کې راځي او اسمي کلیمې ځنې جوړوي لکه: وفاداري.

داریال (dāryā́l) نر.م. و ګ. دریه.

دارین (dāráyn) نر.ج. دنیا او آخرت.

داړک (dāṛák) ص. نر.م. و ګ. داړو.

داړل (dāṛál) مص. مت. چیچل، په غاښو نیول، په غاښونو ژوبلول.

داړلی (dāṛə́lay) مف. نر.م. چیچلی، خوړلی، په غاښونو ژوبل کړی، خوله وراچولی.

داړنه (dāṛána) ښځ.م. چیچنه، خوړنه، خوله اچونه، د مېږي او نورو ځیرونکو حیواناتو چک لګونه.

داړنی (dāṛanáy) نر.م. داړو، داړک، هغه څوک چې غاښونه يې اوږده وي.

داړو (dā́ṛu) نر.م. ژ.ګ. داړنی.

داړور (dāṛawár) ص. نر.م. غاښور، داړو.

داړونکی (dāṛúnkay) فا. نر.م. ۱) چیچونکی ۲) ځیرونکی، خوله اچوونکی، داړونی.

داړه (dā́ṛa) ښځ.م. ۱) چاپه، چپاو، ډاکه، غدی؛ ۲) د غلو ډله، د غلا لپاره د غلو ډله ییز هجوم؛ ۳) مج. د بدو عمل؛ ٤) مخني اوږده غاښ، تېره غاښ، نېښ.

داړه مار (dāṛamā́r) ص. نر.م. (ج. داړه ماران) داړه اچوونکی، ډاکو؛ ۲) مج. بدو.

داستان (dāstā́n) نر.م. مواسه، نکل، کیسه، قصه، افسانه، رومان.

داستاني (dāstānī́) ص. کیسه يي، کیسه ییز.

داسې (dā́se) ق. داډول، دارنګه، دغسې.

داش (dā́š) نر.م. ۱) داښ، بټۍ، پجن، پچه، داښت؛ ۲) و.ګ. ډش.

داشت (dā́št) نر.م. دوام، پاینښت، داښت.

داښي (dā́ṣi) ص. نر.م. داشي، د داښ، د داښت.

داعیه (dāʿiyá) ښځ.م. ۱) بلنه، علت، سبب، عامل؛ ۲) محرک؛ ۳) حقوقي غوښتنه.

داغ (dā́ğ) نر.م. ۱) لکه، خاپ، ټاپ؛ ۲) مج. تور، تومت، الزام.

داغسر (dāğsár) ص. نر.م. تور غاړی، چنچڼ.

داغل (dāğə́l) مص. مت. ۱) داغول، ایشول، سره کول؛ ۲) داغول، داغ لګول، خاپ لګول، تپل.

داغمه (dāğmá) ص. نب. ۱) زوړ، مستعمل، زوړ شوی، مړلی؛ ۲) داغي؛ ۳) ښځ.م. د داغ نښه.

داغنه (dāğə́na) ښځ.م. داغ ورکول، داغ لګونه.

داغوونکی (dāğawúnkay) فا. نر.م. داغ ورکوونکی، څوک چې څارویو ته داغ ورکوي.

داغي (dāğī́) ص. نر.م. ۱) داغ لرونکی، لکه لرونکی؛ ۲) تومتي، تهمتي، تورن، بدنامه.

داغېدل (dāğedə́l) مص.ل. ۱) لکه کېدل، داغ پیدا کېدل؛ ۲) د ځینو دردونو له امله د انسان او څارویو په غړو باندې د کوم سره کړي شي په واسطه داغ ایښودل.

دافع (dāfíʿ) ص. نب. دفع کوونکی، مخه نیوونکی، منع کوونکی، ګرځوونکی.

دال (dā́l) نر.م. ۱) د «د» توري تلفظ؛ ۲) پاتي، پېتي؛ ۳) دلالت کوونکي؛ ٤) دلیل، سبب.

دالان (dālā́n) نر.م. ډیوډی، تونکری، برمک.

دالتونیزم (dāltūnízam) نر.م. یو ډول ناروغي ده چې سترګې سور رنګ نه شي پېژندلای.

دالچیني (dālčiní) ښځ.م. ج. دارچیني، خوږ لرګی، د یوې ونې د ښاخونو خوشبویه خوږ دی.

دام (dā́m) نر.م. ۱) جام، لومه، غمبکی؛ ۲) مج. مکر، چل، ټګي؛ ۳) د تنستې د منځ تارونه؛ ٤) اهلي ژوي ٥) پیسه، د پیسې ۲٤ مه برخه.

دامان (dāmā́n) نر.م. غولی، دالان، دښت، سارا، بیابان.

دامتوره (dāmtūrá) ښځ.م. و.ګ. داتوره.

دامیار (dāmyā́r) ص. نر.م. ۱) ارت، پراخ، آزاد؛ ۲) اوږد؛ ۳) ډېر وخت، ډېره موده.

دانا (dā́nā) ص. نر. ښځ.م. عاقل، پوه، هوښیار.

دانګ (dā́ng) نر.م. ۱) توپ، خېز، ګوپ، کوپ؛ ۲) شپږمه برخه؛ ۳) ګرندی، چټک.

.انگل (dāngál) مص.ل. توپ وهل، خېزاچول، گوپ کول، دنگل.

نگوړی (dānguṛay) نر.م. بادرنگ، ترېوړی.

نگول (dāngawə́l) مص. مت. ۱) پورته پورته غورځول؛ ۲) اچول، دنگول، غورځول.

انگی (dāngáy) نر.م. ۱) بټ، کرایی؛ ۲) یو ډول نبات دی چې په رنگ ورکولو کې ترې کار اخلي؛ ۳) یرغل، یرید؛ ٤) څغاسته، منډه.

انگې دانگې (dā́ngedā́nge) ص. نر.م. ربنکی ربنکی، ترانگې ترانگې.

دانگېدل (dāngedə́l) مص.ل ۱) دنگل، دانگل، توپ وهل، خېزاچول؛ ۲) ځای پر ځای خېز کې یا توپونه وهل.

دانه (dāná) ښځ.م. ۱) ننکی، نینک؛ ۲) دهنه، ورخ؛ ۳) دجنس لپاره له عدد سره استعمالېږي.

دانه خوره (dānaxóra) ښځ.م ۱) روږده، روږدې، اموخته؛ ۲) مج. هغه نجلۍ چې د کوم هلک سره پټه مینه ولري.

دانه دار (dānadā́r) ص. نر.م. ج. ځیږ، لوار، دانې دانې، غوټې غوټې.

دانه دانه (dānā́dānā́) ص. نر.م. ۱) تیت، تیت و پرک، خواره واره؛ ۲) ذره ذره، ریچې ریچې، دانې وانې.

:انیوب (dā́nyū́b) نر.م. و گ. ډنیوب.

:انو (dā́nū́) نر.م. پوړنی، ټیکری، ټکری، پړونی.

دانه (dāṇá) ښځ.م. دل، ورغستلي، گوري، گور.

دانۍ (dāṇáy) ښځ.م. پنې، یو ډول ښخینه پسول.

داو (dāw) نر.م. ۱) ځار، قربان، صدقه؛ ۲) بولۍ، دو، بیه جگول.

داوتي گل (dāwutígwál) نر.م. شستی گل، یو ډول گل دی چې ډول ډول رنگونه لري.

داوطلب (dāwtaláb) ص. نر.م. ۱) رضاکار، په خپله خوښه چمتو، کاندید؛ ۲) زیاتوونکی.

داوطلبي (dāwtalabí) ښځ.م. ۱) رضاکاري، کاندیدېدنه، په خپله خوښه؛ ۲) بیه جگونه.

داوڼ (dāwáṇ) نر.م. پوړنی، زړوکی، ټکری.

داوڼی (dāwṇáy) نر.م. تیرک، د ژرندې تیر.

داوه دنگله (dāwadangála) ښځ.م. دعوه دنگله، مناقشه، جگړه، شخړه، لانجه.

داه (dāh) ص. نب. وینځه، مینځه، دایه.

داهیانه (dāhyānā́) ق. په پوهه سره، په خبرۍ سره، په هوښیارۍ.

دای (dāy) ښځ.م. ۱) د دېوال پخسه، د دېوال موره؛ ۲) عد. و گ. ډای.

دایر (dāyár) ص. نر.م. ج. جاري، پیل، پرانستی.

دایرة المعارف (dāyratulmaʿārif) نر.م. انسایکلوپېډیا؛ هغه کتاب چې ټول انساني معارف پکې راټول او تشریح شوي وي.

دایروي (dāyrawí) ص. نب. گردی، گرد، گرډی، حلقوي، د دایرې په څېر.

دایره (dāyrá) ښځ.م. ۱) هن. دائره، هغه گردې کرښې چې له مرکز څخه مساوي فاصله ولري؛ ۲) حق. د څو شعبو اجتماع، دفتر، اداره؛ ۳) مو. و گ. دریه.

دایک (dāyák) نر.م. رونکی، د اوسپنې پترۍ دی چې پر کالو او خولۍ ټکوهل کېږي.

دایم (dāyə́m) ص. نر.م. ج. تل، همېشه، هر وخت، هر کله، همېشنی، تل تر تله، مدام.

دایي (dāyí) ښځ.م ۱) رضاعي مور، د شیدو مور؛ ۲) دایه، قابله.

دایېرول (dāyirawə́l) مص. مت. دایرول، شروع کول، پیلول، جاري کول، پرانیستل، جوړول.

دب (dab) نر.م. ډب، تکبر، غرور، سامانه، لويي.

دباب (dabā́b) نر.م. ۱) برم، پرتم؛ ۲) دپکه، پتکه، دبابې، برگېډل، سترگې باندې کښېل.

دبابو (dabābū́) ص. نر.م. دباب کوونکی، گواښ کوونکی.

دباغ (dabā́ğ) ص. نر.م. څرمن پخوونکی، څرمن رنگوونکی.

دباغت (dabāğát) نر.م. څرمن رنگونه، څرمن پخونه، دباغي.

دباندې (dabā́nde) ق. بهر، بهرون، ورچني.

دباندېنی (dabāndenáy) ص. نر.م. بهرنی، خارجي، په بهر پورې تړلی.

دباو (dabā́w) نر.م. ۱) وگ. دباب؛ ۲) مج. زور، طاقت، اختيار.

دبدبه (dabdabá) ښځ.م. پرتم، شان اوشوکت، برم.

دبدوب (dabdū́b) نر.م. ځورونه، تهديد، تويېخ.

دبړ (dabáṛ) ص. نر.م. څورب، چاغ، مزی، قوي.

دبز (dabə́z) ص.نر.م. ډبز، شلند، چاغ، مزی.

دبزنگ (dabozáng) نر.م. خنډ، زخه، منډو.

دبکه (dabká) ښځ.م. گواښ، ډب، پتکه، دپکه.

دبل (dabə́l) مص. مت. ډبول، دربل، پلنول.

دبله (dablá) ښځ.م ۱) دوپړی، ډبله، دبلي، دوکړی ۲) د پښانو د کالو او سامان ايږدلو سوندخ.

دبلی (dabláy) نر.م. ۱) قطی، ډبلی؛ ۲) د لوخې ځونډی، د لوخې وږی يا گل.

دبنه (dabána) ښځ.م. ډبونه، تخته کونگ، پلنونه.

دبه (dabá) ښځ.م. له کدو يا اومې څرمنې د پتک په څېر يو لوښی چې تېل په کې ساتي.

دبی (dabáy) نر.م. ۱) څوبارې، سوتی، د کالو پرېمنځلو اوړد لرگی؛ ۲) بې فايدې، بې ثمره، بې ښې، بې گټې.

دبی (dabə́y) ص. ښځ.م. خامه مېوه، هغه مېوه چې په پانو يا بوسو کې پخه کړی شي.

دبېدر (dubedár) نر.م. يو ښکاري مرغه دی.

دبی لله (dabəylalá) ښځ.م. درې کونجه ځمکه، مثلث ډوله ځمکه.

دپ (dap) ص. نر.م. بند، ايسار، ولاړ، بې جريانه، هغه بندېز چې له غوړونو يا هوا سره اړه لري.

دپاره (dapā́ra) اد. لپاره.

دپاسه (dapā́sa) ق. ۱) پرې د پاسه، باندې، علاوه پر هغه، سربېره؛ ۲) له پاسه، له بره.

دپتيا (daptyā́) ښځ.م. بندوالی، تربتېدنه.

دپکه (dapká) ښځ.م. گواښ، دباو، لافه شافه.

دپه هوا (dápahawā) ښځ.م. بنده هوا، باد نه چلېدنه، دوپ.

دتکارل (datkarə́l) مص. مت. لمسول، پاخول، اوستول، پارول، آستول، تحريکول.

د تيږې گل (dətíẓegwál) نر.م. د تيږې پتړی، د تيږې چارگلی.

د تي ورور (dətíwror) نر.م. دايي ورور، رضاعي ورور.

د ټاپي شپه (daṭāpišpá) ښځ.م. د ناروغ سخته شپه، د ناروغ د ناروغۍ خطرناکه شپه.

د ټاټ خاوند (daṭāṭxāwánd) (اضافي مرکب) لوی نظری، د شان، پرتم يا دبدبې خاوند.

دچار (dučā́r) ص.نر.م. اخته، مبتلا، ککړ.

دچه (dačá) ښځ.م. ۱) د پالېز او ترکارۍ لښتی؛ ۲) ص.ښځ.م. ډچه، شان و شوکت، دبدبه.

د چيغې مير (dačiğemír) نر.م. دچيغې پر وخت د ولسي لښکرو لارښوونکی.

دځوزوگوړی (daǰózogóṛay) نر.ج. ترنجبين، فلوس، چمبرخيال، يو اغزن بوټی دی.

دځېلمي (dacélmí) ق. ۱) د ځرمې، تپوله سره، له یوه سره؛ ۲) ص. د قومه، د کورنۍ.

دخالت (daxālát) نر.م. لاسوهنه، مداخله، ګډېدنه، د چا په کار کې لاس وهنه.

دخانیات (duxānyā́t) نر.ج. توتون، یو ډول نیکوټین لرونکی بوټی دی.

دخل (dáxəl) نر.م. ۱) ګټه، عاید؛ ۲) اړیکی، ارتباط؛ ۳) سیف؛ د پیسو د ساتلو سوندخ.

دخمه (daxmá) ښځ.م. ۱) کونج، د پټېدو ځای؛ ۲) قبر، مړیستون، ادیره.

دخول (duxū́l) نر.م. ننوتل، داخلېدل.

دخیل (daxíl) ص. نر.م. ۱) لاس لرونکی، داخل، داخل شوی، شامل، ورګډ؛ ۲) برخه لرونکی، ونډه لرونکی، برخه اخیستونکی؛ ۳) عر. هغه متحرک توری چې د تاسیس د الف او روي تر منځ وي لکه «و» د باور په کلیمه کې.

دد (dad) نر.م. ځناور، حیوان، ځیروونکی ځناور.

ددوری (dadū́ray) نر.م. زوړ او خوار سپی.

ددوی (dadū́y) ض. اضافي منفصل ضمیر دی چې د نژدې مذکر او مونث دواړو لپاره راځي.

دده (dadá) ض. اضافي منفصل ضمیر دی چې د نژدې مذکر لپاره استعمالېږي.

ددې (dadé) ض. اضافي منفصل ضمیر دی چې د نژدې مؤنث او مذکر لپاره استعمالېږي.

در[1] (dar) ض. ۱) د مخاطب سمتي ضمیر دی لکه و درېه شم؛ ۲) نر.م. ور. دروازه، دره، تمبه.

در[2] (dur) نر.م. مرغله، مرغلره، مروارید.

درازه (drā́za) ښځ.م. ۱) لوېړنده، درزنده، تنکی ځای؛ د نوي پیدا شوي ماشوم په سر کې د ځنګې او تندي په منځ کې هغه ځای چې هډوکی یې ډېر نرم وي؛ ۲) زلزله، رېږدله.

دراستول (darastawə́l) مص.مت.و.ګ. استول.

دراک (darā́k) ص.نر.م. درک کوونکی، ځیرک، هوښیار، تېزفهمه، تېزهوښه.

دراندی (darānday) نر.م. د پسونو یو ډول ناروغي ده.

دراوڼ (drāwáṇ) نر.م. پوړنی، زړوکی، ټیکری.

دراوی (drāwáy) نر.م. نښه، نښانه، ځای.

درایي (darāyí) ښځ.م. قناوېز، ورېښمین توکر.

درب (drab) نر.م ۱) یو ډول ناروغي ده؛ ۳) دربله، یو ډول واښه دي؛ ٤) شان و شوکت، نوم، آوازه؛ ۵) یو ډول بوټی دی.

دربار (darbā́r) نر.م. شاهي ماڼۍ، سلطنتي قصر.

درباري (darbārí) ښځ.م. ۱) د دربار، دربار ته منسوب؛ ۲) مو. د ختیځ کلاسیکي موسیقۍ یو راګ دی چې پخوا یې کانړه بلله.

دربجن (drabján) نر.م. دوپیا، باسي، خوسا.

دربچه (darbačá) ښځ.م. دریڅه، وړه کړکۍ.

درب دربانی (drabdrabā́nay) نر.م. الاداد، د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

درب دروب (drabdrū́b) نر.م. ډز و ډوز، ځرپ و ځروپ، کړپ کړوپ.

دربړ (drabáṛ) نر.م. ۱) چاغ، مزی، غوټ، ځورب؛ ۲) هغه ځوک چې چست او تېز تللی نه شي.

دربل[1] (drabə́l) مص. مت ۱) تخته کول، کېمندل؛ ۲) په پښو یو شی تخته کول.

دربل[2] (durbál) نر.م. ښکېل، د ځاروي مخنۍ او وروستنۍ پښه په پړي سره تړنه.

دربلول (durbalwə́l) مص.مت. ښکېلول، د ځارویو پښې سره تړل.

دربله[1] (drablá) ښځ.م. ۱) پلنه غټه تیږه؛ د ځارویو د پښو لاندې کلکه او چمبر شوې سره؛

۲)سخت شی، کلکې شوې خيرې؛ ۳) بدبويه؛ ٤)مج. غته او بې ډوله ډوډۍ.

درېله[۲] (d(u,a)rbılá) ښځ.م. توره تياره، تورتم.

دربلی[۱] (durbalay) نر.م. زولانه ،بېړې، ځولانه د پښو کړۍ.

دربلی[۲] (drabálay) ص. نـر.م. تختـه شـوی، کېمندل شوی، سخت او کلک شوی.

دربلۍ (darbaláy) ښځ.م. ۱)درې پښيزه چوکۍ؛ ۲)د پيو او شلومبو دغـړکې د ځوړندېدو درې پښيزه پايه؛ ۳)درې پښيزه تال؛ ٤)خوشالي، خوښي، د خوشالۍ تړيکې.

دربلېدل[۱] (darbaledél) مص.ل. ۱)ښکـبلېـدل، جړېدل، بندېدل؛ ۲)په بده اخته کېدل ،غرقېدل.

دربلېدل[۲] (durbaledél) مص.ل. تړل کېـدل، څاروي په دوو پښو تړل کېدل.

دربند (darbánd) ښـځ.م. ۱) د غـرو په منـځ کې تنگه لاره؛ ۲)بند؛ ۳) تاخچه، طاقچه.

دربنه (drabéna) ښځ.م. تخته کول، کېمندنه.

دربنۍ (drabanáy) ښځ.م. خـامه څمکه، کاواکه ځمکه، هغه ځمکه چې پرې د گرځېدو پر مهال دربېږي.

درب ودروب (drabodrúb) نـر.م. ۱) زوررونه، بېرول؛ ۲)د وهلو او ټکولو آواز.

دربول (drabawél) مـص.مت. ۱) پښـې وهـل؛ ۲)وهل، ډبول؛ ۳)ځنل؛ ٤)ډول وهل.

دربولل (darbolél) مص.مت. دربلل ،درغوښتل، ځانته دربلل، دعوتول.

دربولی (drabawélay) مف.نر.م. وهـلی، وهـل شوی،ډبولی.

دربونکی (drabúnkay) فا.نر.م. تخته کـوونکی ،منډونکی، ټکوونکی، کېمندونکی.

دربوونکی (drabawúnkay) فا.نـر.م. ۱)ډول وهونکی؛ ۲)وهونکی؛ ۳)تخته کوونکی.

دربه (drába) ښځ.م. ۱) تندر ،تکه؛ ۲) توره تياره، توره تروږمۍ؛ ۳) شور، ځوږ؛ ٤)د اتڼ يو ډول.

دربهار (drabahā́r) نر.ج. دربې، دربا، مسلسل آواز، پرله پسې غږ.

دربې (drabé) ښځ.ج. غورې، لاپې، باتې ،غورتې.

دربې (drábedrū́be) ښځ. ج. وگ.: دربې.

دربېدل (drabedél) مص.ل. ۱)ډبېدل، دبېدل، درزېدل؛ ۲)مج. په قهر کېدل؛ ۳)زړه رېږدل.

دربېله (darbelá) ښځ.م.توره تياره، تورتم.

درپړی (drapráy) نر.م. گـرمکې، ورې دانې چې د انسان په بدن راخېژي.

درپيه (darpayá) ښځ.م. زينه، اندرپايه، پته.

درت (dorút) نر.م. په ختيځې کلاسيکې موسيقۍ کې د تال يو معين سرعت دی چې د بلمت او مد وروسته وي.

درته (dárta) ق. ورله، د مخاطب لـپاره د قـيد په ډول استعمالېږي او «ستا لپاره» يا «تـاته» مانا ورکوي.

درج[۱] (durj) نر.م. دبلی، قـوطی، هغه سوندخچه چې جواهر اوگانه په کې اېښودل کېږي.

درج[۲] (darj) نر.م. ليکل، داخلول، ځايول، ثبتول.

درجن (darján) نر.م. وگ. درځن.

درجول (darjawél) مص. مت. ثبـتول، داخـلول، ځايول، نيول، نغښتل، پېچل.

درجه (darajá) ښځ.م. ۱) پوړ، مرتبه، رتبه، مقام؛ ۲)اندازه؛ د اندازې د ښکاره کولو هر هغه څه چې اعداد يا کرښې ولري.

درجه بندي (darajabandí) ښـځ.م. د درجـې تاکنه، د انداز تاکنه، د رتبې تاکنه.

درجېدل (darjedә́l) مص.ل. ثبتېدل، داخلېدل، ځایېدل، نیول کېدل.

درچل(۱) (dračә́l) مص.ل. تړل، پرنجېدل، ترنجېدل.

درچل(۲) (darčál) ص.نر.م. پرله پسې، جاري، روان، چالان.

درچلی (dračálay) نر.م. پرنجېدلی، ترنجېدلی.

درچنه (dračána) ښځ.م. پرنجی، تړوی، انګی، ترچنه، پرچی، انتوسی.

درچول (dračawә́l) مص. مت. ترنجول، پرنزول.

درځن (darǰán) ښځ.م. درځنه، درجن، کوړی، پچه، لـه یوه جنس څخه معمولاً دولس او کله شپږ داني.

درڅه (durcá) ښځ.م. دروڅه، موری، کولک، د کوټې په چت کې د رڼا دراتلو او لوګي وتلو لار.

درد(۱) (dard) نر.م. ۱) دړد، خوږ، رنځ، ناروغي؛ ۲) قهر، غوسه؛ ۳) ځور، کړاو، مصیبت.

درد(۲) (durd) نر.م. ختېبل، کونوبی، د مایعاتو رسوب.

دردک (durdák) ص.نر.م. ورانې، تخه، متر، تخې تخې، ورانې شوې مستې او شیدې.

دردمن(۱) (dardmán) ص.نر.م. خوږ شوی، خوږمن، دردېدلی، درد وررسېدلی، دردناک.

دردمن(۲) (dardamán) ص.نر.م.ج. وشکتې، عصبي، له قهره ډک، خوشک.

دردول (dardawә́l) مص.مت. ۱) خوږول، په درد اخته کول؛ ۲) ځورول؛ ۳) په غوسه کول.

دردېدل (dardedә́l) مص.ل. ۱) په درد اخته کېدل؛ ۲) ځورېدل؛ ۳) په غوسه کېدل.

درړ (draṛ) نر.م. یو ډول ګانه ده.

درز(۱) (darz) نر.م. ۱) چاود، چاک، سېری، وت، سوری؛ ۲) مج. اختلاف، ګنډل.

درز(۲) (draz) نر.م. ۱) د توپک، ډز، د درانده شي د غورځېدو اواز؛ ۲) بول، شهرت، برم، پرنم.

درزغن (drazǧán) ښځ.م. و.ګ. درغن.

درزنده (drә́zanda) ښځ.م. ۱) لېونده، لېوینده، درازه؛ د کوچني د سر نرمه برخه؛ ۲) پنګه، پنګی، د غره په سرهوار ځای.

درزنی (drazanáy) نر.م. پلن او هوار میدان.

درزول (drazawә́l) مص.مت. ډزول، وهل او ټکول، ډبول، ګړزول.

درزهار (drazahā́r) نر.م. درزی، درزا، درزو دروز؛ د توپک یا توپ ټکې، تالندې پرله پسې اوازنه او غړونه.

درزي (darzí) نر.م. خیاط، کالي ګنډونکی.

درزېدل (drazedә́l) مص.ل. ۱) ډزېدل، وهل کېدل؛ ۲) ګړزېدل، د فشار له امله خوځېدل.

درس (dars) نر.م ۱) سبق، لوست؛ ۲) مج. عبرت، پند، پانیات.

درست(۱) (drast) ص.نر.م.ج. تول، پوره، واړه.

درست(۲) (drust) ص.نر.م. سم، برابر، صحیح.

درستوالی(۱) (drastwā́lay) نر.م. پوره والی.

درستوالی(۲) (drustwā́lay) نر.م. سموالی، برابروالی، صحیح والی، جوړوالی.

درستول(۱) (drastawә́l) مص.مت. پوره کول، تمامول، سرته رسول، بشپړول.

درستول(۲) (drustawә́l) مص.مت. جوړول، روغول، سمول، سیخول.

درستون (darastū́n) نر.م. د مخاطب و خواته راګرځېدونکی.

درسته (darastá) ښځ.م. ۱) تیرکش؛ ۲) وسله.

درسته والا (darastwālā́) ص.نب. وسله وال، وسله والا، د وسلې خاوند.

درستی (drastáy) نر.م. رښتینو شاهد، حقیقي شاهد، صادق شاهد.
درستي (drustí) ښځ.م. ۱) سموالی، جوړوالی، روغوالی؛ ۲) صداقت، رښتینوالی.
درستېدل (drastedə́l) مص.لا. تمامېدل، پای ته رسېدل، پوره کېدل.
درستیزوال (drastizwā́l) نر.م. د ارکان رئیس، د نظامي لوړې رتبې خاوند چې د عسکرې په ټولو شقوقو (ارکان) کې معلومات ولري.
درسي (darsí) ص. چې تدریس کېږي، د درس، په درس پورې اړوند
درشته (daruštá) ښځ.م. ۱) کوتره؛ ۲) و.گ. دروشته.
درشل (daršál) نر.م. ۱) درشایي، د دروازې چوکاټ؛ ۲) کوټې یا ودانۍ ته د ننوتلو لاره؛ ۳) یو ډول سابه دي چې شکل یې گندنې ته ورته دی، ژېړ گل لري.
درشول (daršól) نر.م. یو ډول نبات دی.
درشونډی (daršūndáy) نر.م. سونډک، شونډک، وربوز.
درښتن (draṣtán) نر.م. ښېگڼه، نېکي، مرسته.
درغل (darğál) ص. نر.م. ۱) کوټه، ناچله، کلپ، کلبه؛ ۲) منافق، دروغجن؛ ۳) پرېشان، خوار ٤) کلابند، محاصره، بند.
درغلاند (darğalā́nd) نر.م. فرېبکار، دروغجن.
درغلنه (darğalána) ښځ.م. خیانت، درغلي، منافقت، چل، چلبازي، تگي.
درغلول (darğalawə́l) مص. مت. ۱) نیول، کلابندکول؛ ۲) ناکاره کول، نارامه کول.
درغلي (darğalí) ښځ.م. و.گ. درغلنه.
درغلی[1] (darğaláy) ص.نر.م. منافق، چلباز.
درغلی[2] (darğláy) فا.نر.م. د مخاطب په لور ورغلی- زلمی همدا اوس درغلی (درغی).
درغلی[3] (dáragalay) فا. نر.م. په ماضي کې د مخاطب په لور ورغلی.
درغلېدل (darğaledə́l) مص. ل ۱) نیول کېدل، گېرېدل، محاصره کېدل؛ ۲) ناکارېدل.
درغن (dragán) ص. نر.م. ۱) درزغن، درغزن؛ ۲) نر.م. درغڼ، شیانځه، دکانې پلنه تخته چې مساله پرې میده کوي؛ ۳) پلنونه، تخته کونگ ٤) پتارې، د مرې پرېمنځلو تخته.
درغنی (draganáy) نر.م. ۱) گڼه گونه، بېروبار، ازدحام؛ ۲) پایکوب، پایکو.
درغوړه (darğwará) ښځ.م. درېبزې بوټی، هغه بوټی چې رېبځ یا جارو ورڅخه جوړوي.
درغوږ (darğwáz) نر.م ۱) و.گ. دروږ؛ ۲) نذري پسه.
درغول[1] (darğól) نر.م. ۱) پرچاو، اگل؛ د اوبو د خوشې کولو ځای؛ ۲) تنگی، تنگه دره.
درغول[2] (darğawə́l) مص. مت. ښوېرل، نغوتول.
درغول برغول (darğólbarğól) ص. نر.م. گډوډ، وران ویجاړ، خراب تراب.
درغولول (darğolawə́l) مص.مت. درغولونه، په درغول (پارچاو) کې د وېالې اوبه خوشې کول.
درغولېدل (darğoledə́l) مص. ل. په درغول کې اوبه ایله کېدل.
درغونه (darğawána) ښځ.م. ښویونه، نغوتنه.
درغی (daraǧáy) نر.م. د مخاطب په لور لاړ، تستا خواته یې د تلنې عمل اجرا کړ.
درغېدل (darğedə́l) مص. ل.ښویېدل، نغوتېدل.
درک[1] (drak) نر.م. ۱) د دروازې رپ؛ ۲) د خونې غولی.

درک(۲) (darák) نر.م ۱) پته، نښه، نښانه، څرک، بېلګه؛ ۲) د اوبو د دانې سوری، د اوبو خوله؛ ۲) وخت، موقع..

درک(۳) (dark) نر.م. فهم، پوهه، قابلیت، ادراک کول، پوهېدنه، حسونه، تمیز.

درکار (darkā́r) نر.م. یو بوټی دی چې ژېړ ګل او سپین ښخ لري.

درکړ (darakáṛ) نر.م. د ګاډي د ارابې ګردې کړۍ (حلقه).

درکړی (darkaṛáy) ښځ.م. غوجل، آغل؛ د غواګانو د درولو او ساتلو ځای او کوټه.

درکول (darkawə́l) مص. مت. ورکول (مخاطب ته)، تاته د درکړې د عمل اجرا کوونکی.

درکوونکی (darkawū́nkay) فا. نر.م. ورکوونکی (مخاطب ته)، تاته د درکولو د عمل اجرا کوونکی.

درکی (darkáy) نر.م. لومه، مرغیو او مرغانو د نیولو لومه.

درګ (drag) نر.م. ۱) درب، د زړه حرکت، د زړه درزا؛ ۲) د پښو اواز؛ ۳) ځنګل؛ ٤) ص.نر.م. د ژور ضد؛ ٥) نر.م. پههوار ځای کې لږه جګه برخه؛ محدب، لوړ ځای؛ ٦) ترینګلی.

درګا(۱) (dragā́) ښځ.ج. درګهار، دربهار، دربی.

درګا(۲) (dargā́) ښځ.م. درشل، دربار، استانه.

درګا(۳) (durgā́) ص. نب. مو. د بلاول ټاټ یو پنځه سُری (اوډو) راګ دی.

درګد (dargád) نر.م. دغنواره جوړونه، غنې ایښودنه، اغزي ایښودنه، ازغې جګونه.

درګرده (dargárda) ق. پرله پسې، مسلسل، متواتر.

درګړ(۱) (dargáṛ) ص.نر.م. ۱) برجسته، جوت؛ ۲) پرله پسې، یو په بل پسې.

درګړ(۲) (dragáṛ) نر.م. ګودره، لاړې، کمکی تیر، وېشه، پشتول.

درګړې درګړې (dargáṛedargáṛe) ص.نر. ۱) ټوټې ټوټې، ذرې ذرې؛ ۲) د برغمجن، د ستونزمن؛ ۳) تس و نس، ګډوډ، وران ویجاړ.

درګوټې (dargū́ṭe) ښځ.م. د لوخو کمکی ځنګل، د کړکو کوچنی ځنګل.

درګه(۱) (dárga) ښځ.م. ۱) غوږګه، کړکی، نیچه؛ ۲) د شړو ځنګل، دورمو ډل.

درګه(۲) (drə́ga) ښځ.م ۱) د ببېرۍ د راښکلو پړی؛ ۲) منډه، ځغاسته، رګه.

درګهار (dragahā́r) نر.م. دربهار، درګی، درګا.

درګی (dragáy) نر.م. درګهار، د زړه دربی.

درګیې (dargayé) ښځ.م. ۱) د لوښو د ایښودلو الماری؛ ۲) د لوښو ایښودلو کوټه.

درل (drəl) مص. ل. و ګ. درېدل.

درلل (darlə́l) مص.ل. لرل، درلودل.

درلودل (darlodə́l) مص.مت. و ګ. لرل.

درلوول (darlowə́l) مص.مت. و ګ. لرل.

درلوونی (darlowū́nay) فا.نر.م. درلودونی، لرونی، درلودونکی، لرونکی.

درله (darlá) ښځ.م. ۱) درلودل، درلوول، لرل؛ ۲) ق. و ګ. درته.

درم(۱) (dram) نر.م ۱) د توپ د ډز اواز؛ ۲) د دېوال تکیه، پشتي.

درم(۲) (daram) نر.م. ۱) دهرم، مذهب؛ ۲) مج. دین او ایمان.

درمان (darmā́n) نر.م. درملنه، دارو درمل، دوایي، علاج.

درمانده (darmā́ndá) ص. نب. ۱) بېچاره، اد، بېنوا؛ ۲) ستړی ستومان، لوېدلی.

درمب (dramb) نر.م. د ډول یا دریې اواز.
درمبول (drambawә́l) مص.مت. ۱) ډول وهل دریه وهل؛ ۲) وهل، ټکول، په پښو باندې یو شی تخته کول.
درمبهار (drambahā́r) نر.م. درمبا، درمبی، د ډول یا دریې پرله پسې اواز.
درمبېدل (drambedә́l) مص.ل. ۱) ډول ډبېدل؛ ۲) په پښو کېمنډل؛ ۳) دیوه شي د پاسه ټوپونه او دانګونه وهل.
درمسال (daramsā́l) نر.م. دسیکانو عبادتځای.
درمغول (daramaǧṓl) ص. نر.م. ګډوډ، درهم و برهم، درغول برغول.
درمکښ (dramkáṣ) نر.م. د کتې ګنډلو ستن.
درمل[1] (durmál) نر.م. ۱) نیمه پخه مېوه؛ ۲) ځوانکی، زلمی، ژنکی.
درمل[2] (darmál) نر.م. ۱) دارو، دوا؛ ۲) علاج.
درملتوب (darmaltób) نر.م. ډاکټري، طبابت، دارو درمل کول.
درملتون (darmaltū́n) نر.م. دواخانه، د درملو ځای، درمل ځای، ددوا خرخولو ځای.
درملګر (darmalgár) ص. نر.م. دواکوونکی، طبیب، ډاکټر، معالج، تداوي کوونکی، درملی.
درملوړ (darmalwáṛ) نر.م. د علاج وړ.
درمند (darmánd) نر.م. د فصل دلی، راټول شوی فصل او غله.
درمندځای (darmandjā́y) نر.م. د فصل د میده کولو او پاکولو ځای.
درمنده (darmánda) ښځ.م. درینده، د ځنیو څرخنی، د سنیو ټوپکی، د سنیو غوټه.
درمندی (darmandáy) نر.م. د درمند تلی، هغه لړه غله چې د درمند له ټولولو وروسته په ځمکه باندې پاتې کېږي.
درموډل (durmuḍál) نر.م. نیزار.
درمولی (darmuláy) نر.م. درنګلی، غوبلرګی، هغه ډاګه چې د درمنده په منځ کې یې نښغه ښخوي او د غوبل لپاره غوایان ورسره تړي.
درمه (durmá) ښځ.م. ۱) وګ. درومه؛ ۲) ځواني، ونه او ځېره.
درناوی (dranāwáy) نر.م. ۱) درونوالی، سنګیني؛ ۲) احترام، درنښت، لمانځنه.
درنجی (dranjáy) نر.م. کوچنیان د باران ... ولو په وخت کې دا کلیمه وایي.
درند (drand) نر.م. ۱) د درمند ... ؛ ۲) د ګیلاس د ونې په ځېر یوه غرنۍ ونه ده.
درند سترګی (drandstә́rgay) نر.م. درونده سترګی، غرندی، بد سترګی.
درندول (drandawә́l) مص. مت. وګ. درنول.
درنده[1] (darindá) ص. نر.م. وحشي، ځیرونکی.
درنده[2] (duránda) ښځ.م. وربدونکې وربځ.
درندی (dranday) نر.م. د مېوو د ینې او کولمو ناروغي.
درندېدل (drandedә́l) مص. ل. وګ. درنېدل.
درنښت (dranáṣt) نر.م. درناوی؛ درونوالی.
درنګ[1] (drang) نر.م. ۱) وقفه، ډیل، ځنډ؛ ۲) کان، معدن؛ ۳) وچه کلکه او اواره ځمکه.
درنګ[2] (drang) نر.م. شرنګ، ترنګ؛ د رباب غږ او اواز.
درنګلی (drangaláy) نر.م. وګ. درمولی.
درنګچاری (drangčā́ray) نر.م. معدنچي.
درنګول (drangawә́l) مص. مت. ترنګول، شرنګول، د موسیقۍ له آلې نه اواز ایستل.
درنګه (drangá) ښځ.م. سخره، د مردار حیوان تنه.

درنګهار (drangahā́r) نر.م. ترنګهار، شرنګهار.

درنګېدل (drangedә́l) مص. ل. ترنګېدل، شرنګېدل، ټنګېدل.

درنواله (dranwā́la) ښځ.م. ۱) لويي، لويوالی، مشرتوب؛ ۲) درندوالی.

درنول (dranawә́l) مص. مت. ۱) عزت ورکول، قدر ورکول؛ ۲) وزن زياتول، درندول.

درنه (draná) ښځ.م. ۱) د دروند مؤنث؛ ۲) سخته او شديده ناروغي.

درنه (dә́rna) ق. درڅخه، درځني، درشکه.

درنه مار (durnamā́r) ص. نر.م. جلات، جلاد، وژونکی، قتل کوونکی.

درنېدل (drandedә́l) مص. ۱) عزت ته رسېدل، عزتمند کېدل؛ ۲) وزن زياتېدل، تول زياتېدل.

درو (drow) ښځ.م. (ج. دروي) دوکه، دروه، چل.

درواز (darwā́z) ص.نر.م ۱) ترهور، ترور، وارخطا ۲) نسکور، سرچپه، پرمخ.

دروازګی (darwāzagáy) ښځ.م. وړه دروازه.

دروازه (darwāzá) ښځ.م. دړه، تمبه، ور.

درواغ (d(a,u)rwā́ğ) ص. نر.م. دروغ، د رښتيا ضد، چپه خبره کول، غلطه خبره کول.

درواغجن (darwāğján) ص. نر.م. دروغزن، دروغګو، دروغګوی، وعده خلاف، منافق.

دروان (darwā́n) ص. نر.م. دروانچي، څوکيدار.

دروبڼ (drubáṇ) نر.م. د مېلمه پالنې کړاو، د مهمانداری تکليف او جنجال.

دروپت (durupát) نر.م. دربت، دهرپد، دهرپت؛ يو ډول لرغوني مشکله سندره ده.

درود (durū́d) نر.م. صفت، ستاينه، ثنا او صفت.

درودګر (drudgár) نر.م. ژرندګری، زرنده ګری.

درور (dror) نر.م. ندرور، د مېړه خور.

دروړن (darwaṛә́n) نر.م. دروړنګ، يو ډول بوټی دی چې جارو ترې جوړوي.

دروزګر (drūzgár) ص.نر.م. نجار، ترکاڼ.

دروزه (drū́za) ښځ.م. د غنمو يا اوربشو هغه ډنبر چې وړدی ترې جلا شوي وي.

دروړی (darwáṛay) ص. نر.م. ۱) دروړ، هغه غواوې چې د نذر لپاره ټاکلې شوې وي.

دروښته (društá) ښځ.م. د شنو وښو او بوسو ګډه، د شنو او وچو وښو ګډه، د څارويو خواړه.

دروګر (drūgár) نر.م. خواخوږی.

دروګه (drūgá) ښځ.م. ۱) دبدبه، پرتم، برم؛ ۲) غمخواري، بندوبست.

درول (darawә́l) مص. مت. ۱) ولاړول، جګول؛ ۲) تمول، ځنډول، متوقف کول؛ ۳) بندول؛ ٤) کانديدول؛ ٥) مؤظفول، مقررول.

دروم (drum) نر.م. ۱) د توپ آواز؛ ۲) د مارش قومانده، درومه! مرش!

درومل (drūmә́l) مص.ل. تلل.

درومنه (drūmána) ښځ.م. تلنه.

درون (darwán) نر.م. نيزار، دورموډل.

دروند (drūnd) ص. نر.م. (ج. درانه) ۱) درون، زيات وزن لرونکی؛ ۲) باعزته، باوقاره.

دروند بار (drūndbā́r) نر.م. ګران بار، هغه غير ضروري سامان چې مخکې يې لېږي.

دروند باری (drūndbā́ray) نر.م. هغه وسيله چې باروړي؛ د دروند بار وړونکی.

دروند والی (drūndwā́lay) نر.م. ۱) د وزن زياتوالی؛ ۲) درنښت، سنګيني؛ مجازاً عزت.

دروندول (drūndawә́l) مص.مت. و ګ. درنول.

درونه (darawә́na) ښځ.م. ۱) ودرونه، جګونه؛ ۲) تمونه، ځنډونه؛ ۳) کانديدونه؛ ٤) موظفونه.

درون (darwán) نر.م. درونی، نیزار، د دورموځنګل.

دروه (daráwą) ق. فوراً، سمدستي، بې ځنډه.

دروه (droh) ښځ.م. ۱) تګي، چل، دوکه، غولونه؛ ۲) اندېښنه، چورت، وېره، ډار.

دروهل (drohə́l) مص. مت. ۱) له چا سره تګي کول، غولول؛ ۲) ځورول، په عذابول.

دروهلی (drohálay) ص.نر.م. خاین، درغل.

دروهنه (dróhəna) ښځ.م. تګي او برګي کول.

دروهونکی (drohúnkay) نر.م. چمبازه، چلي، تګ.

دروهه (dróha) ص. نر.م. دوکه باز، چلباز.

دروهېدل (drohedə́l) مص.ل. ۱) غولېدل، تېروتل؛ ۲) اندېښمنېدل، وېرېدل.

دروی (dárway) نر.م.و ګ. دورمه.

دروېزګر (darwezgár) ص. نر.م. فقیر، سوالګر.

دروېزه (darwezá) ښځ.م. ګدایي، سوالګري.

درویش (darwéš) ص.نر.م. فقیر، قلندر، ملنګ نېستمن، غریب.

دروی والا (darwaywālā́) نر.م. درمه والا، دورمې خرڅوونکی، د دورمو خاوند.

دره[1] (dará) ښځ.م. تنګی، ناره، ناو، وت، تاله؛ دوو غرونو په منځ کې وادي.

دره[2] (durá) ښځ.م ۱) تازیانه، متروکه، قمچینه؛ ۲) کاکوره.

درهدکې (darhádke) ند. بسم الله، خیر غوندې یوه کلیمه ده چې د کومې پېښې په مقابل کې عاطفي حالت څرګندوي.

درهم وبرهم (darhámubarhám) ص. نر.م. ج. ګډوډ، تیت و پرک، وران ویجاړ، بې ترتیبه.

درهه (darhá) ښځ.م. پاړو، جادو.

درۍ (daráy) ښځ.م. سترنجي، شترنجي.

درياب (daryā́b) نر.م. دریا، بحر، سمندر؛ رود، سیند.

دریابي (daryābí) ص. نب. ۱) د دریاب، دریاب ته منسوب؛ ۲) مج. لوی، پراخ، تبحر؛ ۳) مج. سخي، د خلاص نیت څښتن.

درې اړخیز (drearxíz) ص. نر.م. ج. درې څنګیز، درې خوا[illegible]نکی، درې څنډی، مثلث.

درې اېکیځه (dreekíǰa) ښځ.م. درې ایکیزه، پنځه پولی.

درې بوجه (dréboja) نر.ج. پ. ک. کله چې په یوه ټاکلې قضیه کې مرکه چیان وټاکل شي او کله کله بیا طرفین د مسابقې په ډول دغه شمېر درې چنده کوي، دې ته درې بوجه وایي.

درې پښیز (drepṣíz) ص.نر.م. درې پښو والا، هر هغه څه چې درې پښې ولري.

درې پلۍ (drepaláy) نر.م. د ببېړۍ یوه لوبه ده.

دریځ (daríǰ) نر.م. ۱) د درېدلو ځای، منبر، لوړ ځای؛ ۲) موقف، استقامت.

دریڅه (daricá) ښځ.م. دروڅه، کړکۍ، وړه کړکۍ.

درېدل (daredə́l) مص. ل. ۱) ولاړېدل، جګېدل، لګېدل؛ ۲) تمېدل، ځنډېدل؛ ۳) ټاکل کېدل.

درېدنځی (dredánǰáy) نر.م. تم ځای، درېدځی.

درېږ (drez̤) امر. ۱) ودرېږه، درېش؛ ۲) عس. د درېدلو یا د حرکت د توقف لپاره عسکري امر یا قومانده؛ ۳) د درېدل د حال د فعل بنسټ.

درېسکلی (dreskálay) نر.م. درې کلن اوښ.

درېش (dreš) امر. ۱) و.ګ. درېږ؛ ۲) د سر او ږیرې جوړول؛ ۳) د ځمکې لوړه او ژوره سمول.

درېشي (darešī́) ښځ. م. کرتي او پتلون.

درې شېرلی (drešerláy) ص. نر.م. څلور کلن: پسه، یا وزګړی.

دري ښاخی (dreṣāxə́y) ښځ.م. دري غـاښې، دري غاښې سکو، ښاخی.

دريښکی (dreṣkáy) نر.م. جلب، واګه، کيزه.

دريغ (drey̌) نر.م. ۱) وش، آه، د افسوس او ارمان کليمه؛ ۲) سپما، ساتنه، صرفه، اسره.

دريغول (dreγawə́l) مص. مت. نه ورکول، سپمول.

دريګټ (dregáṭ) نر.م. يو ډول لوبه ده.

دريګون (dergū́n) عد. ص. له دريو څخه جوړ، د درو، دري واره، دري چنده، د دريو مجموعه.

دريګی (dregáy) نر.م. د جوارې يو ډول لوبه ده.

دريمان (dreymā́n) نر.ج. ب. ک. هغه بېطرفه منځګړي دي چې دروغي لپاره ټاکل کېږي.

دريم بريدمن (dreyámbredmán) نـــر.م. د عسکري صاحب منصبانو تر ټولو ټيټه رتبه ده چې له ملکي لسمې رتبې سره معادله ده.

دريم څارن (dreyámcārán) نر.م. د پوليسو په تشکيل کې يوه رتبه ده چې په عسکري تشکيل کې د دريم بريدمن لـه رتبې سره او په مـلکي تشکيل کې له لسمې رتبې سره برابره ده.

دري مخی (dremə́xay) ص. نر.م. دري خوابيز، دري خواوې لرونکی، دري اړخه لرونکی.

دريمګړی (dreamgáṛay) ص. نر.م. منځګړی، دريمـان، منصف ثالث؛ و ګ. دريمان.

دريمه کجه (dreyámakajá) ص. نـر.م. شپږ غاښی، هغه غويی چې عمر يې څلور کاله وي.

درينده (drindá) ښـځ.م. (ج. درنـدې) سـنی، د سنيو کلاوه، د سنيو کاږي، د سنيو لړی.

دريندی (drínday) نر.م. درينځی، درندی، د مېږو او پسونو يو ډول ناروغي ده.

درينګ (dring) نــر.م. ۱) کلک، کلکـه ځمکه؛ ۲) د ونو ځنګل، د ونو باغ.

درينګل (dringə́l) مص. مت. کېمنځل، سختول، خورول، په يوه شي کې په زوره منډل.

درينګول (dringawə́l) مص. مت. ۱) ټينګـول، تخته کول؛ ۲) کشول (د رسی يا پړي).

درينګه (drínga) ښځ.م. کلک او سخت.

درينګی (dringáy) نر.م. ۱) يو ډول ناروغي ده؛ ۲) کلکه ځمکه، سخته ځمکه، کړه ځمکه.

درينګېدل (dringedə́l) مص. ل. ۱) ټينګـېدل، تخته کېدل؛ ۲) کشېدل؛ ۳) د يوه شي د پاسه ګرځېدل يا تړپونه وهل.

درينی (drínay) نر.م. سپنګه، تمبزی، سوږمه.

دري نيم سره (drenímsara) پ. ک. که څوک د يوې نجلۍ تر ورکولو وروسته منکرشي نو هغې له خپلوانو څخه دريو نارينه او يوې ښځې ته قسم ورکوي چې دې ته دري نيم سره وايي.

دري ورګی (drewárgay) ص.نر.م. دري سکلی، دري کلن اوښ.

دريه (daryá) ښځ.م. داريا، داريـال، چمبه، تمبل، دريا، درياګی، دايره.

دړ (daṛ) نــر.م. ۱) پانګ، پارسـنګ، د دواړو تلو د برابرولو لپاره يو اضافي څيز؛ ۲) لـوبه تلـه، کـپان؛ ۳) قـد، قـواره، بنه؛ ٤) اوچته ځمکه؛ ۵) د غره اوچته څوکه، دړه.

دړد (dard) نر.م. و ګ.: درد.

دړدړ (daṛdáṛ) ص.نر.م. ج. ذره ذره، ټوټه ټوټه.

دړدړی (daṛdaṛáy) نر.م. د پښې پايکو، يو لنګه پايکوب.

دړدنګ (daṛdáng) نر.م ۱) دوړدنګ، دړيدنګ، په تريکو، په يوه منـډه، سمدلاسه؛ ۲) شېبه؛ ۳) په غړانګو ژړا؛ ۵) ګډه وډه سندره، بېخونده او بې مزې سندره.

دړدوبړه (dardū́bra) ښځ.م. په شور و ځوږ، په غوره کې، جوښ و خروښ.

دړدوړ (dardū́ṛ) ص. نر.م. مات ګوډ، میده میده.

دړز [1] (dṛaz) نر.م. د توپک د ډز اواز.

دړز [2] (darẓ) نر.م. درز، چاک، چاود، درغ.

دړکه (daṛaká) ښځ.م. ډپ، پتکه، تهدیدونه.

دړکېدل (dṛakedál) مص.ل. درزېدل، ګرېږدل، ورتل، تکان یا غورځېدنه، زړه دړکېدل.

دړوايي (darwāyí) ص. نر.م. تولګر، تلونکی.

دړوکې (daṛúke) ښځ.م. ۱) تخته او د لرګي وړه توته؛ ۲) یږې، شونتی؛ ۳) دجنغوزې د ونې وړوکی لرګی چې د ډېوې پرځای یې بلوي.

دړه (dáṛa) ښځ.م. ۱) له لرګي یا هډوکي نه بېله شوې توته؛ ۲) ور؛ ۳) دلرګي چاود؛ ۴) دختکې ترازه ۶) ونه، قد؛ ۷) اوچته ځمکه؛ ۸) دغره اوچته څوکه؛ ۹) دتش لوښي تلل.

دړه دړه (dáṛadáṛa) ښځ.م. دړې دړې، توټې توټې.

دړه دوړه (daṛadū́ṛa) ښځ.م. شور ماشور.

دړه ماکو (daṛamākū́) نر.م. شمخه، یو ډول بوټی دی چې په شولو کې کېږي.

دړی (daṛáy) نر.م. ۱) څاڅکی، قطره، ذره؛ ۲) هغه لوښی چې مایع یا غوړ وریاندې اندازه کېږي.

دړې (dáre) ښځ.م. ج. ۱) کړکی؛ ۲) د لرګي توټې.

دړۍ (daṛáy) ښځ.م. ۱) له پنځو کیلو برابر وزن؛ ۲) د زرو یو ډول ګانه ده چې ښځې یې په تنده توميې یا خړوي؛ ۳) د لوښو او خوراکي شیانو د ایښودلو الماری.

دړې دړې (daredare) ښځ.م. توټې توټې.

دړېژ (daṛī́ž) نر.م. د لاندې یوه غته او ګردي توته غوښه چې یوازې او جلا خوړنده وي.

دړې وړې (daṛewáre) ښځ.م. ۱) توټې توټې، ذرې ذرې؛ ۲) مج. ګډوډ، تس نس.

دزار (dozā́r) نر.م. جوار، جواري، د جوارو غله.

دزارينه (dozārína) ښځ.م. جواري، بسوکړک، ګډلی، سوړسک، پیاخه، د جوارو ډوډۍ.

دزړه له کومي (dazṛalakū́mi) په وازکومي، د زړه له تله، په توله مینه، په ډېره مینه.

د زنګانه سترګه (dazangānastárga) ښځ.م. تبخی، تیتکی، د زنګانه سر، زنګون.

د ژواک بندګان (dažwākbandagā́n) هغه مریان چې د خرڅلاو او سوداګرۍ لپاره نه، بلکې د خدمت لپاره وي..

دساري په توګه (dasāripatóga) اا. د بېلګې یا مثال په ډول/توګه.

دسپنه (daspaná) ښځ.م. هغه اوسپنیزه آله ده چې ختګران ختهٔ یا مساله پرې هواروي؛ ۲) کړه، کړۍ، حلقه، د توپک ماشه.

دست (dast) نر.م. ۱) د اسهال په وخت د عمل شمېر؛ ۲) اسهال، له نسه کېدن، نس ناسته.

دستار (dastā́r) نر.م. (ج. دستارونه) لنګوټه، لنګوټی، پتکی، پګړۍ، لونګی.

دستاوېز (dastāwéz) نر.م. ۱) دلیل، مدرک، سند؛ ۲) لاسوند؛ ۳) وسیله، بهانه، پلمه.

دست بازي (dastbāzí) ښځ.م. لاس وهنه، خیانت، ناوړه استفاده، ناروا ګټه.

دستخط (dastxát) نر.م. لاسلیک، امضاء.

دسترس (dastrás) ق. مهارت، لاس لرنه.

دستر ګوتور (dastárgotór) نر.م. مج. ۱) زوی ۲) ډېر ګران، محبوب.

دستک (dasták) نر.م. ۱) لاړی، ډاګه، دخونې د پوښښ لرګي؛ ۲) د مو اصلاتو دوسیه؛ ۳) پرلویو

لارو له مسافرانو څخه د ماليې اخيستنه؛ ٤) اجازه ليک، پاسپورټ؛ ٥) دسملاسي حسابو کتابچه.

دسکښه (daskáṣa) ښـځ.م. دسکله، لاسکله، دست کش، لاس ماغو، لاس وېلي.

دستکول (dastkáwal) نـر.م. د ځان جوړولو د سامانو، روپيو او... د ساتلو يوه وسيله ده چې ښځې يې له ځانه سره ګرځوي.

دستکی (dastakáy) نر.م. ١) برګـه، نيم لـرى، بهاړي، تير، لنډ دستک؛ ٢) دکتې دواړو خواوو ته د نيم متر هومره واړه لرګي.

دستکې (dastakáy) ښځ.م. ج. د لاس ډوډۍ.

دستګاه (dastgā́h) ښـځ.م. (ج. دسـتګاوې) ١) کارخانه، فابريکه؛ د لاسي صنايعو د توليد ځاى؛ ٢) توان، قدرت؛ ٣) پرتم؛ ٤) پانګـه.

دستمايه (dastmāyá) ښځ.م. (ج. دسـتمايې) د ډال او سپر د لاس نيولو ځاى او تسمه.

دستمبول (dastamból) نر.م. پرپنو، استمبول، مشنګه، د ورکوټې ختکې په شـېر يوه خوږبويه مېوه ده.

دستور (dastū́r) نـر.م. (ج. دسـتورونه) ١) دود، رسم، رواج؛ ٢) قانون، قاعده، طريقه، فرمان، امر؛ ٣)) اق. وګ. ادر؛ ٤) وګ. اماله.

دستورالعمل (dastū́rulsamál) نر.م. ١) هدايت، لارښوونه، کړنښود، دعمل لارښود؛ ٢) مراسم.

دستوري (dastūrí) ص.نب. د دستور، په دستور پورې اړوند، د وظيفې له مخې، ګومارلي.

دسته (dastá) ښځ.م ١) لاستی، لاسکی؛ ٢) ګلدسته ګېډۍ، بنډل؛ ٣) تبح، مقدار؛ ٤) ټولي، ډله.

دسته بندي (dastábandí) ښـځ.م. پرګـروپ ګروپ يا ډلو ډلو وېشنه، ډله ډله کونګ.

دستي (dastí) ق. اوس، همدا اوس، سمدلاسه، سملاسي.

دسره (dasára) ق. ١) بالکل، له سره، ګردسره، ښېخي، کورټ، هېڅ، هډو؛ ٣) ختم، پاى، آخر.

دسلاپ (daslā́p) نر.م. بونی، د لومړني خـرڅلاو پيسې.

دسمال (dasmā́l) نر.م. رومال، روميال، څپوتی، څپونی.

دسماله (dusmā́la) ښځ.م. وګ. خاملېتی.

دسوی ختکی (dasóyxaṭakáy) نـر.م. ١) يو دښتي جلغ لرونکی بوټی دی.

د سهار سترګه (dasā́harstə́rga) ښـځ.م. رڼه سترګه، د سهار ستوری، د سبا سترګه.

دسيسه (dasisá) ښځ.م. توطيه، لانجه، حيله.

دشپې نوم (dašpenū́m) اا. پوځې او استخباراتي نومونه، چې په بنديزي (ممنوعه) سيمو کې له ګرځېدونکيو غوښتل کېږي.

دشت (dašt) نر.م. وګ. دښت.

دشکانه سترګه (daškāṇastárga) ښـځ.م. د سهار يوه روڼ ستوري دی.

دشلمه (dašlamá) ښـځ.م. تشلمه، لـه چاپوسره خوړل کېدونکی خوږه.

د شودومور (dašudomór) ښځ.م. رضاعي مور.

دشومه دم انګازي (dašummdamangāzé) اا. شپېنۍ هنګامې يا انګازې.

دښت (dasṭ) نر.م. دښته، سارا، صحرا، ميره، ډاګ، بيابان، بېديا.

دښکو (dasṣū́) نر.م. د شيخدو په ډول يوه مرغۍ ده.

دښمن (dosmán) نـر.م. دښن، دشمن، ميرځی، دښنو، غليم، دښنه، بدخواه، خصم.

دښمنانه (dos̱manānā́) ص. ميرځي، په دښمنۍ، غليمانه.

دښمني (dos̱maní) ښځ.م. بدي، غليمي، رټي.

دښمنېدل (dos̱manedə́l) مص. ل. مخالف کېدل، رټېدل، غليم کېدل، بدېدل، ورانېدل.

دښې وتل (das̱éwatə́l) مص. ل. له کاره وتل، خرابېدل، په درد نه خوړل.

دعا (duʕā́) ښځ.م. (ج. دعاګانې) ۱) غوښتنه، درخواست، خواست، سوال، حاجت.

دعوا (daʕwā́) ښځ.م. وګ. دعوه.

دعوت (daʕwát) نر.م. ۱) بلنه، راغوښتنه، رابلنه؛ ۲) مېلمستيا.

دعوتنامه (daʕwatnāmá) ښځ.م. بلن ليک، د بلنې بانه، د بلنې رقعه، د بلنې کارډ.

دعوه (daʕwá) ښځ.م. دعوا، دنګله، لانجه، شخړه، جګړه، ادعا، د حاکم په وړاندې له يوه سړي څخه د بل سړي حق غوښتل؛

دغا (dağā́) ښځ.م. ټګي، چل، چم، دروهه، مکر.

دغځی (dağǰáy) نر.م. وچ لاس، فلج لاس.

دغدغه (dağdağá) ښځ.م. ۱) وېره، ډار، ترا ره؛ ۲) هنګامه، آوازه، انګازه؛ ۳) تخنونه، تخنی؛ ٤) تخت، پلاز، ګدی.

دغدغی (dağdağáy) ص.نر.م. دوکه مار، ټګ برګ، ټګمار، چمباز.

دغدوغ (dağdū́ğ) نر.م. دوکه، چل ول، فرېب، ټګي.

دغدوور (dağdawū́r) نر.م. يوه مرغۍ ده چې څونکه (پيک، کاکل) لري.

دغدوغی (dağdūğáy) ص.نر.م. ټګمار، چمباز.

دغډغی (dağḍağáy) نر.م. ۱) د لمر وړانګه؛ ۲) هغه باران چې غټ غټ څاڅکي ولري.

دغره تماکو (dağratamākū́) نر.م. غرنی بوټی دی چې په چلم کې څکل کېږي.

د غره چای (dağračā́y) نر.ج. خړ رنګه غرنی بوټی دی چې د چايو کار ترې اخيستل کېږي.

د غره مږ (dağramáz̤) نر.م. غرنی پسه.

دغسې (dáğasi) ض. ۱) داسې، دارې، دا ډول، همدا رنګه، همدا ډول؛ ۲) د نر غوندې.

دغل (dağál) ص. نر.م ۱) درغل، کوټه؛ ۲) مکار، منافق، ټګ.

دغلته (dáğalta) ق. په دغه ځای، دلته، په دې ځای کې، په دغه ځای کې.

دغوا غولانځه (dağwāğulā́nǰa) ښځ. م. د غوا غلامځه، يو ډول وابنه دي.

د غوايي ژبی (dağwāyižabáy) ښځ. م. ګاوزبان، يو ډول طبي بوټی دی.

د غوايي سترګه (dağwāyistə́rga) ښځ.م. ۱) ساعت، ګړۍ؛ ۲) يو راز سارايي ګل دی.

دغومره (dağū́mra) ص. دومره، دغه هومره، په دې اندازه، دومره قدرې، دغونه.

دغه (dáğa) ض. ۱) دا، نږدې اشاري ضمير دی؛ ۲) ض. همدا، همدغه.

د غېږې روغبړ (değez̤eroğbár) نر.م. بېره ګړه، بړګندي، تر غاړو وتل، معانقه.

دف (daf) نر.م. وګ. دريه.

دفاع (difā́ʕ) ښځ.م. مدافعه، مخه نيونه، ساتنه، ژغورنه، حمايت.

دفاعي (difāʕí) ص.نب. ددفاع، د مدافعې، دفاع ته منسوب.

دفتانګ (deftáng) نر.م. وګ. ډيفتانګ.

دفتر (daftár) نر.م. دولتي اداره، اداري څانګه، د يوې اداري د اسنادو د ټېتولو کتاب.

دفتري (daftarí) ص. نسب. ۱) دد فتر، دفتر ته اړوند؛ ۲) د شمسي، دفتري لیک؛ یو ډول لیک دی.

دفعه (daf'á) ښځ. م ۱) ایسته کونګ، شړنه، تمبونه، ردونه، لیرې کونه؛ ۲) کرارونه، کینونه.

دفعتاً (dafatán) ق. له واره، نابېره، ناڅاپه، یو په یو، په یوه وار، وار له واره.

دفعه (daf'á) ښځ. م. وار، پلا، ځل، نوبت.

دقت (diqát) نر. م. غور، توجه، ځیرېدنه، پام.

دقیق (daqíq) ص. نر. م. ص. نر. م. ځیر، متوجه، پام کوونکی، باریک بین، کره، ټک، حساس.

دک (dak) نر. م. ۱) علت، بانه؛ ۲) اریانتیا.

دکارګه ټکی (dəkārgaṭakáy) ښځ. م. ټکلی، ښېرک، یو ډول بوټی دی چې سابه ترې پخوي.

دکارګه ټونګه (dakārgaṭūngá) ښځ. م. د غاټول ګل له کورنۍ، څخه یو شین ګل دی.

دکازی (dakā́zay) نر. م. دوګازه، تور، د مرزانو د نیولو یو ډول جال دی.

دکولمو شوله (dəkulmóšwála) ښځ. م. پېچ، نس خوږی، کولمه خوږی، پېچش.

دکۍ (dakáy) ښځ. م. لوغۍ، غوا لوشه، څاورین لوښی دی چې غوا په کې لوشي.

دګ (dag) نر. م. ۱) دګی، کونده؛ ۲) بې وفایي؛ ۳) د زړه پټه خبره؛ ٤) خرېدلی سر؛ ٥) یو ډول ګانه ده؛ ٦) اېم، تمبه.

دګدګلی (dagadagaláy) نر. م. دګدلی، د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

دګل (dagál) مص. مت. ۱) ترټل، دسل، غندل، رټل، کړل، منت کول؛ ۲) نر. م. تیر، لاړی.

دګل مرۍ (dagwálmaráy) ښځ. م. هغه هندوانه، ختکی، بادرنګ چې نوي له ګله وتلي وي.

دګلی (dagaláy) صف. نر. م. رټلی، دسلی، رټل شوی، غندلی، ترټل شوی.

دګلي (dagalí) ښځ. م. منت باري، منت، احسان.

دګوتو په شمېر (dəgwatópašmér) ص. لږ شمېر، یو څو، خال خال.

دګوتوستوری (dəg(wá,u)tostóray) نر. م. دګوتواوری، دګوتو لوځې.

دګه دګه تي (dágadágatí) ښځ. م. د جنګي پسونو د جنګولو په وخت کې ویل کېږي.

دګیدړواده (dagi daṛwāda) نر. م. ۱) په شنه آسمان باران اورېدل؛ ۲) د سیلۍ چورلېدونکې برېوکی.

دل (dal) نر. م. ۱) ورغستلي، ګور، ګوري، دلده؛ ۲) میده شوي شاخل چې څارویو ته ورکول کېږي؛ ۳) ص. نر. م. ج. خوشې، بېځایه.

دلاسه (dəlā́sa) ص. نب. ۱) دلاسا، راضي، رضا؛ ۲) ښځ. م. تسلي، ډاډ ګیرنه.

دلاسه لا (dalāsalā́) ق. نورهم، سربېره پر دې.

دلاک (dalā́k) نر. م. سلماني، نایي، ډم، ګلابي.

دلال (dalā́l) ص. نر. م. (ج. دلالان) ۱) هغه څوک چې د پلورونکي او پېرودونکي ترمنځ جوړه راولي؛ ۲) ګومارلی کس؛ ٤) رویبار، ریبار.

دلالت (dalālát) نر. م. ۱) بومیا ګلوي؛ ۲) برهان، دلیل، پوهونه، لارښوونه، اطلاق، شاهدي.

دلاور (delāwár) ص. نر. م. زړور، زمری، شجاع.

دلبر (delbár) فا. نر. م. (ج. دلبران) زړه وړونکی، ښکلی، معشوق، محبوب، مطلوب.

دلبري (delbarí) ښځ. م. ۱) زړه راکښنه، زړه وړنه؛ ۲) ناز، ادا، خرام، عشوه، نخره.

دلبند (delbánd) نر. م. ۱) لېرمون؛ ۲) زړه پوري، په زړه پوري؛ ۳) د سترګو تور، د زړه ټوټه.

دلبه (dalbá) ښځ.م. طمعه، د ښكاري مارغانو د رابللو لپاره د غوښې يوه ټوټه نيول.

دلپل (dalpál) ص.نر.م. چونلی، چملوک، گونجې شوی.

دلتنگ (deltáng) ص.نر.م. زړه تنگی، خوابدی، غمگین، خپه، خواشینی، زړه نيولی.

دلته (dálta) ق. دلې، دیلې، دې ځای ته، دېخواته.

دلجويي (deljūyí) ښځ.م. شفقت، مهرباني، داډگېرنه، تسل، دلاسايي.

دلچسپ (delčásp) ص.نر.م. په زړه پورې، په طبعه برابر، خوږ، صميمي.

دلخواه (delxwāh) ص.نر.م. زړه غوښتونكی، مطلوب، منلی، خپله خوښه.

دلداده (deldādá) ص.نب. مين، عاشق، زړه بايللی.

دلدار (deldā́r) ص.نر.م. محبوب، معشوق، خوږ.

دلداري (dldārí) ښځ.م. داډگېرنه، تسل.

دلدل (daldál) نر.م. مرغه، جبه، جبه‌زار، پلندی، چرچوبنه ځمكه، دلن، مړه او بيزه ځمكه.

دلده (daldá) ښځ.م. گور، اوگره، ورغستلي، دل.

دلربا (delrubā́) ښځ.م. ۱) زړه وړونكې، معشوقه، مينه؛ ۲) مو. د سريندې غوندې يوه آله ده.

دلسرد (delsárd) ص.نر.م. نا اميده، مايوسه.

دلسوز (delsóz) ص.نر.م. زړه سواندی، مهربان.

دلگی (dalgáy) ا. ډلگی، لس كيزه پوځي ډله.

دلگير (delgír) ص.نر.م. خپه، زړه نيولی.

دلگی مشر (dalgaymášar) ا. د لس كسيزې پوځي ډلې مشر.

دلل (dalál) نر.م.ج ۱) ستړتيا، ستړيا، زله توب؛ ۲) خواري، فلاكت.

دلمرتله (dalmartála) ښځ.م. د ستورو د لوړوالي د معلومولو آله.

دلمرسترگه (dalmárstárga) ښځ.م. لمر، غارمه، د لمر تېكلي، د لمر تبې، د لمر تكې.

دلنی (dalanáy) نر.م. لواړه، دلده چې ميده اوړه ترېنه بېل شوي وي.

دلو (dálwa) ښځ.م. ۱) سلواغه، بوكه، سطل، ډولچه؛ ۲) دلمريزكال يوولسمه مياشت.

دلول (dalawə́l) مص.مت. ۱) دل كول، ميده كول؛ ۲) مج. پرتې ويل، چتياټ ويل.

دلون (dalū́n) نر.م. سياركه، شمخه، يو ډول زيانمن وابنه دي.

دله (dalá) ص.نر.م. بړوه، دووس، بې غيرته.

دله‌خپک (dalaxapák) نر.م. خپک، دله‌گک، د پيشو هومره يو حيوان دی.

دلي (dalé) ق. دلته، دېلې، دغلته.

دلۍ (daláy) ښځ.م. ۱) كوټه، امبار؛ ۲) ص.نب. (مج.) زښت ډېر، بېخي زيات، پريمانه.

دلېدل (daledə́l) مص.ل. دل كېدل، دلده كېدل، اوگره كېدل، ميده كېدل.

دلېگه (dlegá) ښځ.م. ډگره، شاړه ځمكه.

دليل (dalíl) نر.م. ۱) ثبوت، برهان، حجت؛ ۲) ل.م. لارښوونكی؛ ۳) نخښه، علامه.

دليلي (dalilí) ص.نب. ۱) د دليل، د برهان، د حجت، په دليل برابر؛ ۲) يقيني، مقنع، ثابت.

دلېوه اور (dalewaór) نر.م. يو ډول بوټی دی.

دم (dam) نر.م. ۱) نفس، سا؛ ۲) ص.نر.م. چوپ، غلی؛ ۳) نر.م. چف، دعا؛ ٤) شيبه، لحظه؛ ٥) ناڅاپه، ٤) بنی، د اهنگر بنی؛ ٦) پخېدنه؛ ۷) براس، بخار.

دما[۱] (dimā́) ض.و.گ. زما.

دما[۲] (dámā) نر.م. درمبهار، د توپونو د ډزو پرله پسې اوازونه.

دمار (dámmār) نر.م. دهمار، له ١٤ ماترو څخه جوړشوی تال دی، درې ضربه اودرې خالي لري.

دمار ژبی (damārẑabáy) ښځ.م. يو ډول نبات دی چې له سر نه تر بېخه پورې پاڼې لري.

د مابښام سترګه (damāṣāmstárga) ښځ.م. د مېلمانه سترګه، زهره، د مابښام ستوری.

دماغ (damā́ğ) نر.م. ١) ماغزه، مغز، د سرماغزه؛ ٢) لويي، تکبر، غرور، کبر.

دماغجن (damāğján) ص. نر.م. ج. دماغـژن، کبرجن، مغرور، د لويي او کبر خاوند، متکبر.

دماغګی (d(i,a)māğgáy) سيري بېلم، مخيخ، د دماغ د شا په ښکته خواکې د يوې دماغي برخې نوم دی.

دماغه (d(a,i)māğá) ښځ.م. ورسک، د پوزې په څېر وتلی ځای لکه د غره دماغه.

دماغي ځواک (demāğijẑwā́k) ا. دماغي قوه يا قوت، فکري ورتيا.

دمامه (damāmá) ښځ.م. ١) فضا؛ ٢) دمامه، نغاره، ډنډوره.

دمباله (dombālá) ښځ.م ١) آخر، وروسته، پای؛ ٢) دمبيله، د کوچيانو هغې خورجينې چې قيمتي شيان په کې ساتي.

دمبوره (dambūrá) ښځ.م. وګ. تمبوره.

دمبول (dambawə́l) مص. مت. خوځول، حرکت ورکول، ښورول.

دمبولا (dambūlā) نر.م. د کوچيانو يو ډول خاصه خورجينه ده.

دمپخت (dampóxt) نر.م. ج. په دم پوخ شوی، په براس يا بخار پوخ شوی.

دم په دستي (dámpadasti) ق. فوري، فی الحاله، ژر تر ژره، له واره، سملاسي.

دم په دم (dámpadám) ق. ١) شېبه په شېبه، وخت په وخت؛ ٢) پرله پسې، بې وقفې.

دمې شيطان (damátšaytán) نر.م. د خاورو شيطان، د شګې شيطان، کولولو، يو ډول حشره ده چې تر خاورو لاندې ژوند کوي. شيطانکه.

دمچي (dumčí) ښځ.م. هغې [illegible] چې داس تر لکۍ لاندې تېره شوې.

دمخنی (damaxanáy) ص. نـر.م. پخـوانی، لومړنی، لرغونی، د دمخه، مخنی، مخکينی.

دمخه (damáxa) ق. ١) مخکې، وړاندې، ړومبی؛ ٢) پخوا، څنډن؛ ٣) په وس، په طاقت کې.

دمخه والی (damaxawā́lay) نـر.م. د مخه توب، مخکې والی، وړاندې توب، څنډنتوب.

دمدار (damdā́r) ص. نر.م. ١) په کراره، په دمه؛ ٢) ساکښ؛ ٣) دم لرونکی، غځېدونکی.

دم درحاله (dámdarhā́la) ق. ١) فوري، فی الحاله، سمدلاسه؛ ٢) همدا اوس، اوس.

دمدړه (damdáṛa) ښځ.م. خنګری، هغه آله چې د تنستې تارونه ښکته پورته کوي.

دمدمال (damdamā́l) نـر.م. يو ډول رش دي چې ښځې پرې غاښونه مينځي يا شونډې وربانډې سرې کوي.

دمدمه (damdamá) ښځ.م. ١) بدايي؛ ٢) فخر، کبر، غرور؛ ٣) ډېری، کوټه، دلۍ، انبار.

دمرداري موږی (damurdārimawẓáy) نـر.م. پيلاتی، شراچوونکی او پتنه سړی.

دمرده (damrada) ښـځ.م. د ژرندې اړم.

د مرغۍ کنی (damurğaykanáy) نـر.م. يو ډول وابښه دي چې پر شوتلو بانډې راتاوېږي.

دمړی (damṛáy) ښځ.م. ١) دملی، د دام اتمه برخه؛ ٢) مج. کم شی، لږ څيز، لږې پيسې.

دمساز (damsā́z) ص. ملگری، همدم، همراز.

دمک (damák) نر.م. ۱) شبېه، لحظه، لږ وخت؛ ۲) دمه، آرام، سیاله؛ ۳) تپک، د اوسپنې هغه آله چې خاوره پرې تخته کېږي.

دمگر (damgár) ص. نـر.م. ۱) اوده کوونکی؛ ۲) هغه څوک چې د پښ بنۍ وهي.

دمگۍ (damagáy) ښځ.م. چغۍ، جـز بازی، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

دمل (dumál) نر.م. سنجه، ښنځه، دنبـل، یو ډول دانه ده چې پر وجود باندې راخېـژي.

دملاغاښی (damlāǧā́say) نـر.م. د مـلا د تیر بند، د ملا هډوکی، د ملا غوږګی، د ملا مرۍ.

دملۍ (damláy) ښځ.م. و گ. دمړۍ.

دمو (damū́) نر.م. د دوو سیندونو د یو ځای کېدو ځای.

دمول (damawál) مص. مت. ۱) اوده کول، چـف کول، دم کول؛ ۲) ورېجو ته دم ورکول؛ ۳) مج. تر تاثیر لاندې واقع کول.

دموي (damawí) ص. نب. د وینې، خوني.

دمه (dáma) ښځ.م. ۱) سیاله، ارام، سـاسازونه؛ ۲) سا، نفس؛ ۳) ښځ.م. اروی بدېدنه، هاضمه خرابېدنه؛ ٤) بخار، لړه.

دمهار (damahā́r) نر.م. غرومبهار، درومبهار.

دمه ځای (damaǰā́y) نر.م. دسیالې ځای، د دمې ځای، د استراحت ځای.

دمه گیر (damagī́r) ص. نر.م. ج. دمه کوونکی، سیاله کوونکی، ددمې خاوند.

دمه لوی (damalóy) ص. نـر.م. هوسا، ارام.

دمېدل (damedə́l) مص. مت. ۱) ارامېدل، غلی کېدل، مستریح کېدل؛ ۲) دم کېدل، ددم لاندې کېدل؛ ۳) دم خوړل (پلو، چای...) پخېدل.

دمیرې زوی (damayrezóy) نر.م. د میرې مور زوی، ناسکه ورور، مېرنی (مورنی) ورور.

د مېلمانه سترگه (damelmānastárga) ښځ.م. د ماښام ستوری، د ماښام سترگه، زهره.

دن (dan) نر.م. مټ، متی، خُم، چاټی، ماټی.

دنامه غوټه (dənāmaǧū́ṭa) ښځ.م. د نامه گنډه، دنامه غوټۍ، د نوم سر، د نامه سر.

دناو (danā́w) نر.م. داناو، هغه اوبه چې غنمو ته په وروستي وخت کې ورکول کېږي.

دنبوره (danbūrá) ښځ.م. و گ. تمبوره.

دنبۍ (danbáy) ښځ.م. چغۍ، چیتی، دماشومانو یو ډول لوبه ده.

دندارو (dandārū́) نـر.م. یـو ډول دانـه ده چې د ماشومانو په سر کې راخېژي.

دنداسه (dandā́sá) ښځ.م. د غـوز د ونې پوست؛ ښځې د دنداسې څخه د لبسرین او د غـاښو د کریم کار اخلي.

دندانه (dandāná) ښـځ.م. (ج. دندانې) ۱) اره، مورگه، غاښی؛ ۲) هغه ستنې چې د انگـورو تاکـونو ته ورکـول کېږي؛ ٤) پاټکی، زینه، پوړۍ؛ ۵) ځړوبی.

دندکنډ (dandkanḍ) نر.م. د پیل هډوکی.

دندوړه (dandū́ṛa) ښځ.م. نیني شوي جینجر.

دندوکار (dandūkā́r) نـر.م. ۱) تیاره، تـورتم؛ ۲) د دوړو ډکه ورېځ؛ ۳) درب، دربهار.

دنده (dandá) ښځ.م ۱) ساعت تېرول؛ ۲) وظیفه، پېشه، کار؛ ۳) عیش، ښه ژوند تېرونه.

دنده یي (dandayí) ص. دنده ییز، ورهنیز، کسبي، وظیفوي، مسلکي، حرفه یي.

د نس برڅی (danasbrǎǰe) ښځ.م. د نس پریم، پرین، د نس پردې.

د نس بنی (dənásbanáy) ښځ.م. د تنستې د اوبدلو تارونه، د کنې د اودلو تارونه.

د نس ترخوله ایله (dənástarxwlailá) ص. ۱) نس پستی، چیرن، سیرن؛ ۲) اروی بد.

د نس ناسته (dənasnasta) ښځ.م. لـه نسه بهېدنه، دست، اسهال، له نسه کېدنه.

دنکریزو شپه (dənakrizūšpá) ښځ.م. له واده څخه یوه شپه مخکې هغه رسم چې د هلک او جینۍ په لاسونو نکریزې ایښودل کېږي.

دنګ (dang) ص. نر.م.ج. ۱) لوړ، جګ، د لوړې ونې خاوند؛ ۲) مست، نشه؛ ۳) نر.م. د شولو د پاکولو پایکو.

دنګ دنګ (dángdáng) نر.ج. رپېدنه، لړزېدنه، دګېدنه، رېږدېدنه، له سړو او یخنۍ ترېدنه.

دنګرا (dangrā́) ښځ.م. د نرګس په څېر یو ډول بوټی دی چې په اوبو کې شین کېږي.

دنګ غاړی (danggā́ray) ص. نر.م. د جګې او لوړې غاړې خاوند.

دنګل (dangə́l) مص.ل. دانګل، ورتل، خېزوهل.

دنګله (dangalá) ښځ.م. (ج. دنګلې) ۱) دعوه، مناقشه، شخړه؛ ۲) غوړې پرې.

دنګو (dangū́) نر.م. بې لـه سـرو کـولـو څخه د حبوباتو پخول.

دنګوچی (dangucáy) ښځ.م. نګوښېده، ګوډ ګوډ تلنه، د ګوډ سړي تګ.

دنګول (dangawə́l) مص.مت. ۱) دانګول، پورته پورته غورځول؛ ۲) د ماشومانو نازول؛ ۳) مج. غورځول، لېږې کول، ایسته کول، له مقامه لېږې کول.

دنګه (dánga) ښځ.م. ۱) ګڼه ګونه، ازدحام، جم و جوش؛ ۲) د میزرو بوټی؛ ۲) شخړه، لانجه.

دنګه دنګه چي (dángadángačí) ښځ.م. د ماشوم دنګونه، د ماشوم ښکته پورته غورځونه

دنګېدل (dangedə́l) مص.ل. ۱) پورته پورته غورځېدل؛ ۲) مج. غورځېدل، له مقامه ایسته کېدل.

دننوال (dananwā́l) ص. دننپال، درونګرا، تلوینی.

دننه وال (dananwālā́) ا. دننپاله، دننپالنه.

دننه (danə́na) ص.نب. ۱) داخل، په کې، د بهر ضد؛ ۲) ننوتی، ورکې.

دننی (dənə́nay) ص. نر.م. ۱) داخلي، اندروني، د دننه؛ ۲) د نن ورځې، ورځنی، په نن مربوط.

دنه (daná) ښځ.م. ۱) امېل، طوق، غاړه کۍ؛ د ښځې د غاړې یو ډول ګاڼه؛ ۲). و.ګ. دانه.

دني (daní) ص. نب. دون، پست، بې کفایت.

دنیا (dunyā́) ښځ.م. ۱) نړۍ، جهان؛ ۲) دارایي، شته، شتمني.

دنیاپرست (dunyāparást) ص.نر.م. هغه څوک چې له پیسو او مال سره زیاته مینه لري.

دنیادار (dunyādā́r) ص. نر.م. شتمن، دولتمند، دشتو خاوند، ثروتمند، پیسه دار، موړ، بډای.

دنیاوال (dunyāwā́l) ص. نر.م.ج. ۱) نړیوال؛ ۲) جهاني، د دنیا.

دنیاوي (dunyāwī́) ص.نب. دنیوي، د دنیا، د نړۍ، د جهان، په دنیا پورې اړوند.

دن دن (dándan) نر.م. چوغکه، کوټواله، چرچنه.

دنکار (dankā́r) نر.م. تنهاکار، یو ډول تریخ بوټی دی چې د زخمو لپاره دوا ده.

دنیا (danyā́) ښځ.م. دنیه، کروشه، ګشنیز.

دو (۱) (daw) ۱) داو، زیاتونه، جګونه، داوطلبي؛ ۲) خړ، خجل، شرمنده؛ ۳) منده، ځغاسته.

دو (۲) (du) ښځ.م. ځغرونه، کړونه، دو کول.

دو[٣] (do) ښځ.م. دوګی، د سپښتو يو ډول لوبه ده.

دواب (duāb) نر.م. ددوو دريابونو ترمنځ ځای.

دوا (dawā́) ښځ.م. (ج. دواګانې،دواوې) دارو، درمل، دوايي.

دواپړ (dawāpáṛ) ص. نر.م. ١) دعاکوونکی، دعاګوی؛ ٢) فاتحه ورکوونکی.

دوات (diwā́t) نر.م. مشوانۍ، هغه بوتل چې د قلم، دروې، نوکاينې رنګ په کې وي.

دواره (dawā́ra) ق. له تکه، ناڅاپه، سمدلاسه، فی الحاله، وار د واره، وار له واره، فوراً.

دواړه (dwā́ra) ص. نب. غبرګ، جفت، جوړه.

دواله (dwā́la) ا. دوه واله، دوواله.

دوام (dawā́m) نر.م. پايښت، ادامه، ثبات.

دوامداره (dawāmdā́ra) ص. نب. پايداره، پايښت لرونکی، ټينګ، کلک، محکم.

دواوړې چينجی (dawāwrečinjáy) نر.م. زنګاله، يو ډول چينجی دی چې په زړه واوره کې پيدا کېږي.

دوايي (dawāyí) ښځ.م. دوا، درمل، دارو.

دوب (dub) نر.م. دوپ، دپه هوا، بخار، ګرمي.

دوباجه (dūbājá) ص.نب. دوه چنده، دوه ځلي.

دوباره (dubārá) ق. ١) بيا. دوهم ځل، دوه ځلي؛ ٢) ص. خسکي چرګ يا چرګوړی.

دوباړی (dubāṛay) نر.م. خوباړی، دبی، د کالو مينځلو لښتۍ او پلن لرګی.

دوبټه (dubaṭá) ښځ.م. جوبټه، دوپټه، څادر، هغه څادر چې نارينه يې پر اوږو اچوي.

دوبجن (dūbján) ص.نر.م. ١) دربجن، دوپجن، بدبويه، هغه خواړه چې خراب شي؛ ٢) بند، دپ.

دوبره (dubará) ص.نب. لوی يری، دوه سوري توکر.

ډوبګنی (dobganáy) ص. نر.م. د دوبي، د اوړي.

دوبګوړی (dūbgóṛay) نر.م. بانډه، ابلښند، ايلاق.

دوبله (doblá,e) ص. نب. (هن.) دب، ډبين، ډوبله، د متحرک فلم له اواز سره هممهاله د اصلي ژبې پر ځای د يوې بلې ژبې د ترجمې شاملونه.

دوبندي (dubandí) ښځ.م. ١) بند، پيوند؛ ٢) طوق، امېل.

دوبنی (dobanáy) ص.نر.م. د دوبی، د اوړي.

دوبنه (dobána) ښځ.م. دوبی، د دوبي ښځه.

دوبول (doból) نر.م. دوه بول، دوه پښې لرونکی.

دوبی (dóbay) نر.م. و ګ. اوړی.

دوبي (dubí) نر.م. (ج. دوبيان) کالي مينځونکی.

دوبياری (dubyā́ray) نر.م. يو ډول باښه ده.

دوبي خانه (dūbixānā́) ښځ.م. هغه ځای چې دوبيان کالي په کې مينځي.

دوبيتي (dubaytí) ښځ.م. (اد.) يو ډول نظم دی چې دوه بيته يا څلور مسرې لري.

دوبېل (dubél) نر.م. ١) وره ببله، وړوکی تاپو؛ ٢) د دوو سيندونو ديو ځای کېدو ځای.

دوپ (dup) نر.م ١.) دوب، دپ، دپه هوا.

دوپال (dupā́l) نر.م. هغه لوی کمر چې چينه ترې راوتلې وي.

دوپټی (dūpatáy) ښځ.م. مقوا، دپټی، وقايه، د کتاب کلکه او نرۍ پښتي.

دوپټ (dūpáṭ) ص.نر.م. دوه چنده، دوه برابره.

دوپټه (dūpaṭá) ښځ.م. ١) وګ. دوبټه؛ ٢) ص. دوه پاټکيزه، دوه پله پيزه پوړی.

دوپړ (dūpáṛ) نر.م. ١) کړاک، مصيبت، پريشاني؛ ٢) ستړيا؛ ٣) ص. نر.م. دروهلی، ټګ، چلباز

دوپره (dū́pra) ښځ.م. دوکړه، دوپړی، تبله، طبله، تبلی د موسيقي يوه ضربي آله ده.

دوپړی (dūpṛáy) ښځ.م. و ګ. دوکړه او تبله.
دوپړي (dūpṛí) ښځ.م. پرېشاني، خواري.
دوپن (dūpán) نر.م. څېټی، چوټی، چونی.
دوپوره (dūpūrá) ص. نب. ۱) دوه پوړیز، دوه منزله؛ ۲) دوه ځله، دوه واره.
دوپه (dopá) ص. نب. ۱) ډوپه، دروهلی، تېګ؛ ۲) بېوسه، غریب، سربېڼاګه، بې اعتباره.
دوپه دوپیا (dūpadupyā́) ښځ.م. دوپ، دپه هوا، بنده هوا.
دوپیازه (dūpyāzá) نر.م. یو ډول خواړه دي.
دوتاره (dutārá) ښځ.م. (مو.) د موسیقي یوه آله ده چې تنبورته زیاته ورته ده.
دوترتوکي (dáwtartóki) ا. لیکتوکي، لیک اوزار، دفتري ارتیاوې، قرطاسیه.
دوترواکي (dawtarwā́ki) ا. دفترداري، اداره، بیروکراسي.
دوتنه (dawtána) ښځ.م. پوښ، جلد (د کتاب)، وقایه، دوسیه.
دوتنیار (dawtanyā́r) نر.م. صحاف، هغه څوک چې کتابونه ګنډي، پوښونه ورکوي.
دوتنیز (dawtaníz) ص. پوښل شوی، پوښلی، پوښ ورکړی، مجلد.
دوجاله (dujā́la) ص. نب. دوه زړی، دودلی، فکرجن، مشوش متردد.
دوچار (dučā́r) ص. نر. م. ج. اخته، لګیا، بوخت.
دوچه (dúča) ښځ.م ۱) ورکوټی ډنډ، وړوکی حوض ۲) ډیچه، دوېچه، جویه، لښتی.
دوڅار (ducā́r) ص.نر.م. ج. ۱) څرګند، ښکاره، جوت؛ ۲) متوجه، څارونکی، تعقیبوونکی.
دوڅرخه (ducarxá) ا. لاړیس، یوه کی، یکی، سایکل.

دوختنی (dawaxtanáy) نر.م. پخوا، د مخه، وړاندې، لرغون، ړومبی، مخکې.
دوخته (dawáxta) ق. ړومبی، وخته، پخوا، د مخه.
دوخړه (dūxáṛa) ښځ.م. لوخړه، لوګی، دود.
دود (۱) (dūd) نر.م ۱) دو ګ، لوګی؛ ۲) جار، قربان.
دود (۲) (dod) نر.م. (ج. دودونه) ۱) رواج، رسم، دستور؛ ۲) هڅوب، کلتور، کلچر؛ ۳) ق. په ډول، په څېر، په شان، غوندې.
دودبایده (dudbāydá) نر.م. سیالي، رواج، د خپښۍ مناسبات، د دوستۍ اړیکې.
دودتیا (dodtyā́) ا. دودوالی، رواجېدل.
دودجن (dudján) ص.نر.م. دودبویه، هغه څه چې د لوګي خوند یې اخیستی وي.
دودکادود (dūdkādū́d) نر.م. لوخړه، ګڼ دود، خوړسکه، غړوسکه.
دودکښ (dūdkáṣ) نر.م. دود کش، د لوګي د وتلو موری.
دودکه (dūdáka) ښځ. م. یو ډول نبات دی.
دودل (dudál) نر.م. دل شوی، تکول شوی.
دودو (dawdáw) ق. ۱) په منډه منډه، تېز تېز، په ځغاسته؛ ۲) مج. خجالت، خړپړ.
دودوال (dodwā́l) ص. دودپال، عنعنه پال.
دودواله (dodwālá) ا. و ګ.: دودتیا.
دودودوی (dod-o-dóy) ا. دود او قانون، قاعده او قانون، عرف او قانون.
دودول (۱) (dodawā́l) مص. مت. رواجول، عامول.
دودول (۲) (dūdawə́l) مص. مت. ۱) لوګی کول، لوګی ترې ایستل، سوځل؛ ۲) مج. قربانول، جارول، ځارول، صدقه کول.
دودولی (dodawə́lay) نر.م. ۱) څورولی؛ ۲) عصبي کړی، په عذاب کړی، قهرولی.

دوده (dūdá) ښځ.م. ۱) تښت، هغه تاویز چې ناروغ ته لوګي کېږي؛ ۲) هغه لرګي چې لمبه نه کوي او نرې نرې دود ورنه پورته کېږي.

دودي[۱] (dūdí) ښځ.م. باڼ، اړوب، هغه اوړه چې لومړی په اوبو کې حلېږي او بیا د ښوروا د ټینګولو لپاره ښوروا ته وراچول کېږي.

دودي[۲] (dawdí) ص.نب. ۱) ګټور، مفید، د ګټې وړ؛ ۲) ګټه خوښوونکی یا غوښتونکی.

دودیال (dodyā́l) ص. و ګ. دودیالی.

دودیالتوب (dodyāltób) ا. فرهنګیالتوب، دودیالی.

دودیالی (dodyāláy) ص.نر.م. په دود او دستور پوه، درونخویه، فرهنګیال.

دودېدل[۱] (dodedál) مص.ل. رواجېدل، عامېدل، عام کېدل، تعمیم موندل.

دودېدل[۲] (dudedə́l) مص.ل. ۱) لوګی کېدل، سوځېدل؛ ۲) مج. صدقه کېدل، ځارېدل.

دودېرشیزه (duderšizá) ص. ښځ.م. (مو.) د لوېدیزې موسیقۍ په نوټېشن کې یوه نښه ده.

دودیز (dodíz) ا.ص. دود شوی، مروج، عنعنوي.

دور[۱] (dur) ص. نر.م. و ګ. دوړ.

دور[۲] (dáwar) نر.م. ۱) دوران، حرکت، څرخېدنه؛ ۲) وخت، دبدبه، پرتم؛ ۳) د کوهي یو دېوال؛ ٤) عصر، زمان؛ ٥) سپ. وار، نوبت.

دوران (dawrā́n) نر.م. ۱) ګردش، څرخېدنه، دور؛ ۲) جریان؛ ۳) وخت، موقع، عصر؛ ٤) مج. قدرت، عزت، پرتم.

دوراندېش (dūrandéš) ص. نر.م. پېش بین، پای وین، پای وینی، عاقبت اندېش، محتاط.

دوراني (dawrāní) ص. نب. متحرک، په حرکت کې، په جریان کې، د دوران.

دورايي (durāyí) ښځ.م. ۱) دوراهي، دوه لارې؛ ۲) ق. دوه جاله، دوه زړی.

دوربه (dūrbá) ښځ.م. ۱) باراني هفته؛ ۲) دربه، د ژمي د ورځو چې آسمان په وریځو پټ وي.

دوربین (dūrbín) نر.م. ۱) لیرې لیدونکی آله؛ ۲) ص. نر.م. ۱) دوراندېشه، عاقبت اندېشه.

دوردمه (dūrdáma) ص. نر.م ۱) قوي، غښتلی؛ ۲) دمه، هوسا.

دورسي (dūrisí) ښځ.م. تمبه، ټمبه، تماچو، اړم.

دورګه (dúragá) ص. نب. کم اصل، کچه، بدل.

دورمال (dūrmā́l) نر.م. هغه کلک لرګي چې د هغه په وسیله موچنه ښوی کېږي.

دورمټ (dūrmaṭ) نر.م. کلکه او درنه آله ده چې اومه ځمکه یا سړک پرې کېمنډي یا یې پرې مته کوي، ګرمټ.

دورمه (dūrmá) ښځ.م (ج. دورمې) نل، نی، درمه، نلۍ، نیچه، کړکی.

دورنګي (dūrangí) ښځ.م. دوه مخي، منافقت.

دورویه (duroyá) ص. نب. دوه مخی، منافقه.

دوره (dawrá) ښځ.م. (ج. دورې) ۱) پېر، ګردش، دور، دوران، ګرځونه؛ ۲) وخت، زمانه، عصر؛ ۳) مرحله، پړاو؛ ٤) ژی، ځنډه.

دورې[۱] (doré) ق. هلته، هاخواته، هورې.

دورې[۲] (dúre) ق. ادې خواته، دېلې، دېخوا.

دورینه (dūrína) ښځ.م. وادي، وت، دره، د دوو غرونو ترمنځ سیمه، ناره، شبله، خوړ.

دورینه خت (dūrínaxát) نر.م. د کار کوونکي لوبه، د هلکانو او ځوانانو یو ډول لوبه ده.

دورینه شمال (dūrinašamā́l) نر.م. یوه لوبه ده.

دوړ (dūṛ) ص.نر.م ۱) جولا، اویدونکی، تغراوېدانده؛ ۲) ګرد، ذره، دوړه، لړ شی؛ ۳) دوړن، لاپو.

دوړاوو (dūṛawū́) نر.م. ۱) خوتانکه، هغه پاخه سابه چې بې غوړو له مالګې سره خوړل کېږي؛ ۲) ص. نب. دوړن، لاپو.

دوړدوړکه (dūṛdūṛáka) ښځ.م. بوړبوکی، بړبکی، بوړبړکی، ګردباد، ګردله.

دوړن (dūṛán) ص. نر.م. دوړاوو، لاپودرواغجن.

دوړول (dūṛawə́l) مص.مت. دمیده شي شندل، رش(پوډر) شیندل، پاشل..

دوړه[1] (dū́ṛa) ښځ.م. ۱) ګرد، غبار؛ ۲) درواغ؛ ۳) لاپه؛ ٤) اوړه؛ ٤) کیسی، لغز، چیستان؛ ٥) آشورګ، د غابښو او ستوني یوه دوا.

دوړه[2] (doṛá) ښځ.م. ټوکه، مسخره، وشته.

دوړه مار (doṛəmā́r) ص. نر.م. (ج.دوړه ماران) مسخره چي، ټوکي، ملنډي.

دوړۍ[1] (dawṛáy) ښځ.م. پیسه، سکه، دینار.

دوړۍ[2] (dūṛáy) ښځ.م. هغه ډوډۍ چې د پخې او ر...لي(ننول) ډوډۍ پر ځای تېل کېږي.

دوړیټ (dūṛit) نر.م. ببخایه ګرځېدنه، لولنګري.

دوړېدل (dūṛedə́l) مص.ل ۱) پوډر شیندل کېدل، پاشل کېدل؛ ۲) تویېدل، تکېدل؛ ۳) له زړښته شوکېدل(لکه جامې).

دوزخ (dozáx) نر.م. دوژخ، جهنم، دوږخ.

دوژور (dožór) نر.م(حق.) پېژندنه، پېژندګلوي؛ قانوني، قانوني حق، مشروع، ډیجوري.

دوسپنه (dospaná) ښځ.م. زولانه، زنځیر.

دوست (dost) ص. نر.م ۱) ملګری، اشنا، انډیوال ۲) خپل، خپلوان.

دوستانه (dostāná) ص.نب. ۱) د دوستی، د صمیمیت؛ ۲) د اشنایی، د خپلوی، د خپښی.

دوسخانه (dūsxāná) ښځ.م. حمبه، کندو، د غلې ساتنځی، امبارخانه.

دوسکونه (dwaskū́na) ص. نب. دوه چاکه، دوه درزه، دوه ترکه.

دوسه (dósa) ښځ.م. زور زیاتی، جبر، ظلم.

دوسۍ (dosáy) ښځ.م. ۱) چاته مصلحت ورکونه؛ د بل پرضد سره یوکېدل؛ ۲) مج. منافقت.

دوسیه (dosiyá) ښځ.م. (ج. دوسیې) ۱) لسوی قطعه یی څیز چې پانې ساتل کېږي(دوتنه)؛ ۲) اتهام، تور، کیفیت؛ ۳) ټــول هغه اسناد چې د یوې موضوع یا کوم سړي په اړه راغونډ شوي وي.

دوشاله (dušālá) ښځ.م. شال، دوپټه شال، دوړه شال، کشمیري شال، ښځینه شال.

دوشېرلی (dušerláy) نر.م. سېرلی، یشېرلی، دوه کلن پسه، دوه کلن وز.

دوښا (dosā́) ښځ.م. څوښه، دوشاب، څوښا، د انګورو اوبه.

دوښاخه (dusāxá) ښځ.م. ۱) ښاخې، شاخې، سکو؛ ۲) د لیندۍ کښې، دغولکې لاستی.

دوښخې (dūsaxé) ښځ.ج. لینګتي، د انسان دوه لینګتی، د انسان ښنې.

دوطرفه (dūtarafá) ص. نب. دوه اړخیزه، له دوو خواوو، له دوو اړخو، له دوه پلوه.

دوغونه (dūğū́na) ض. دغوني، دوغـنه، دونه، دغومره، دومره.

دوک (duk) نر.م. ۱) غم، نول، د خپګان؛ ۲) کینه، حسد، رخه؛ ۳) تهدیدونه؛ ٤) د سل نارو غي؛ ٥) څوښه، د تار یا وړۍ رېشلو او سپنیز یا لرګینه تېره سیخ.

دوک (duwák) ص. نر.م. دوه کلن(څاروی).

دوکال (dūkā́l) نر.م. سوکړه، وچکالي، وچ کال، قحطي.

دوکان (dukā́n) نر.م. ۱) هټۍ، هټ، پلورنځی، پلورځی، دکان، مغازه؛ ۲) د مالګې د لاس ته راوړلو او ځانولو اورغالی.

دوکانچه (dukānčá) ښځ.م. ډبه، چوتره، سوپه.

دوکټې (dukaṭé) جن. د وريجو ميده ګي.

دوکړه (dukṛá) ښځ.م. ۱) مو. دوګړه، دوپړه، دوکړې، طبله، دهندي موسيقۍ له آلاتو څخه ده؛ ۲) توکړه، مات شوی دوک؛ ۳) په ماشين کې د پنبو ايښودلو ځای؛ ٤) بې ځايه لوبه؛ ٥) رکاب.

دوکړه يي (dukṛayí) ص. نر.م. دوکړې وهونکی، دوپړې وهونکی، تبله يي.

دوکول[1] (dawkawә́l) مص. مت. ۱) داوطلبي کول، بيه جګول؛ ۲) بايلل؛ ۳) ځارول، جارول؛ ٤) شرمول، دوول، خړول، خجلول.

دوکول[2] (dukawә́l) مص. مت. ۱) توکل کول، اراده کول؛ ۲) غمول، کړول، تنګول، ځورول.

دوکه (doká) ښځ.م. (ج. دوکې) غولونه، ختا ايستنه، چل، چل ول، تګي، تېر ايستنه.

دوکه مار (dokamā́r) ص. نر.م. چمباز، چلباز، دروغلی، غولوونکی، تګ، تېرايستونکی.

دوکی (dū́kay) نر.م. څرخکی، څرخی، ورکوتی دوک، د دوک تصغير.

دوکېدل[1] (dukedә́l) مص.ل ۱) غمېدل، کړېدل، ځورېدل؛ ۲) سمېدل، لاړې ته برابرېدل.

دوکېدل[2] (dawkedә́l) مص.ل. ۱) داوطلبي کېدل، بيه جګېدل؛ ۲) ځارېدل، جارېدل؛ ۳) شرمېدل، خړېدل، خجلېدل.

دوګ (dug) نر.م. ۱) دود، لوګی؛ ۲) قهر، غوسه، خوشکه؛ ۳) درد، خوږ.

دوګانه (dūgānā́) ښځ.م. ۱) د انګورو هغه تاک چې جرړې يې کړې وي؛ ۲) ص. نب. جوت، غبرګ، غبرګونی، جوړه يي.

دوګړ (dūgáṛ) نر.م. ګرد، ګړد، لړ، کم، نوکی.

دوګزه (dūgazá) ښځ.م. هغه جال چې په دوو څنډو کې يې لرګي وي او د مرزانو يا کوترو د سېل نيولو لپاره په کارېږي.

دوګغړن (dūggaṛán) ص. نر.م. ۱) دودغړن، دودجن؛ ۲) لوغړن، لغوړن، ناولی، چټل.

دوګول (dugawә́l) مص. مت. ۱) غړول، ړغول، څوک په خبرو راوستل؛ ۲) دودول.

دوګی (dūgáy) نر.م. (ج. دوګي) لوګی، دود.

دوګی (dogáy) ښځ.م. د سپينټو يو ډول لوبه ده.

دوګېدل (dugedә́l) مص.ل. ۱) غړېدل، ورو ورو په خبرو راتلل؛ ۲) دودېدل، لوګی کېدل.

دولا (dulā́) ص. نب. ۱) غبرګ، دوه پټی، دوه قلي، دوه کته شوی؛ ۲) کوږ، خم، کوږ، تيټ.

دولاغ (dulā́ğ) ښځ.ج. دولاق، يو ډول پراخ، چين لرونکی ښځينه پرتوګ دی.

دولت (dawlát) نر.م (ج. دول، دولتونه) ۱) شته، مال، سرمايه؛ ۲) هېواد؛ ۳) د ملت او حکومت مجموعي هيأت.

دولتمن (dawlatmán) ص. نر.م. دولتمند، موړ، بډای، شتمن؛ د مال او دولت خاوند.

دولتي (dawlatí) ص. نب. د دولت، په دولت پورې تړلی، سرکاري، رسمي.

دولتۍ (dulatә́y) ښځ.م. لغتې، جوتکې، لګتې.

دولکوټ (dulkóṭ) نر.م. د قصابۍ مارکېټ.

دولوزه (dulawzá) ص. نب. بې قوله، بې وعدې.

دوله (dūlá) ښځ.م. ۱) غرانګه، د سپي يا سورلنډي انګولا، دولی؛ ۲) چودني کوزه، دا وسپنې ګډوه.

دومبره (dúmbra) ق. ۱) وګ. دومره؛ ۲) ص. دېر پرېسېدلی، بې اندازې چاغ.

دومره (dúmra) ق. دونه، دونې، دغونې، دغومره، په دې اندازه، په دې مقدار، دا اندازه.

دومره کی (dūmrakáy) ق. نوکی، دونه نوکی، دېر لږ، لږ څېز، بېخي لږ، د دومره تصغیر.

دومنده (dawmandá) ښځ.م. ځلور بولی، بوده، ځاروی.

دومه [1] (domá) ښځ.م. مږ اور، خوګلن، کمزوری اور، غلی اور.

دومه [2] (dúma) ښځ.م. لومه، دام.

دومی (dúmay) نر.م. ۱) پېچومی، لوړ ځای، جګ ځای، اوچت ځای؛ ۲) دومه، ساړه وهل، زکام، والګی.

دون (dun) نر.م. (مو.) ۱) دهن، وګ. تومري؛ ۲) د ګورو یا لوړي هجا له نومو څخه یو نوم.

د ناسري (dánāsurí) ښځ.م. ۱) د سري راګ یوه شعبه یا راګني ده؛ ۲) دمبګ راګ یوه څانګه؛ ۳) د مالکوس راګ یوه څانګه یا بارجا.

دوند (dund) نر.م. لړه، تیاره، غبار، دمه.

دونکاچه (dūnkāčá) ښځ.م. وګ. دوهی.

دونۍ (dunáy) ښځ.م. دهه، دوهی، دونۍ.

دوني (dūní) ص. نر.م. ۱) رذیل، پست، بې همته؛ ۲) مفعول، خراب.

دوني (doní) نر.م. مو. وګ. دوني.

دونې مور (dawánemór) ښځ.م. یو ډول حشره ده چې په ونو کې پیدا کېږي.

دوڼ (duṇ) نر.م. دوړه، غبار، ګرد، دوړې.

دوڼه (dóṇa) ښځ.م. دوړه، ټوکه، مسخره، ملنډه.

دوڼۍ [1] (dawṇáy) ښځ.م. ۱) چادري، بوغره، بورکه، برقع؛ ۲) لږې پیسې، پیسه، سکه.

دوڼۍ [2] (dúṇáy) ښځ.م. ۱) د شیدو پخولو لوښی؛ ۲) دکی، د شیدو د لوشلو لوښی؛ ۳) د ښځو یو ډول ګانه ده.

دوڼي (doṇí) نر.م. مو. یو اته سره لرونکی مقام دی چې سوني هم ورته وایي.

دووس (dawús) ص. نر.م. متېز، دله، بوری، دیوث بې غیرته، بې ننګه، پست، رذیل؛ څوک چې پر خپله کونډه ننګ نه کوي.

دوول (dowál) نر.م. سګ ماهي.

دوه اړخیز (dwaarxíz) ص.نر.م.ج. دوه خواییز، دوه پلویز، دوه مخیز، ددوو پلوو، دوجانبه.

دوهان (duhā́n) نر.م. اور.

دوه برغه (dwabráğa) ص. نب. دوه غبرګه، دوه کته، دوه تاییز.

دوه بول (dwaból) نر.م. انسان، بنیادم، بشر.

دوه بی (dwabáy) نر.م. دوه منده، دوه اوبه؛ هغه ځای چې ددوو خوړونو اوبه سره یو ځای کېږي.

دوه پټی (dwapáṭay) ص. ښځ.م. ۱) دوه بره، دوه سوری؛ ۲) هغه ونه چې دوه پټه ولري.

دوه پټیز (dwapaṭíz) ص. نر.م. ۱) دوه پله بېز ور؛ ۲) دوه پټی.

دوه پسوری (dwapsóray) ص. نر.م. دوه بری، دوبره، دوه سوری، دوه بره.

دوه پوړه (dwapúṛa) ص. نب. دوه پوښتبه، دوه پوړیز، دوه چته، دوه منزله.

دوه پر دوه (dwā́pardwá) ق. یوازې دوه، فقط دوه، دوه تنه.

دوه چنده (dwáčánda) ص. نب. دوه ګرایه، دوه برابره، دوه واري، دوه ګونی، دوه دونه.

دوه ځایه (dwájāya) ص. نب. دوې برخې، نیم، نیمایي.

دوه خلې (dwaxále) ښځ.م. دوه خاښې سکو.

دوه خولې (dwaxóle) ښځ.م. یو ډول ګنډون.

دوه زړه (dwázṛa) ص. نب. دوه زړی، زړه نا زړه، مترددد.

دوه ژبی (dwažə́bay) ص. نر.م. دوه قوله، منافق، دروغجن، دروغژن.

دوه ژواکی (dwažwā́kay) ص. نر.م. د دوو ژوندو خاوند، دوه ژوندی، ذوحیاتین.

دوه ساه ژوند (dwasāžwánd) ا. دوه دومی یا دوه نفسی ژوند.

دوه سکلی (dwaskálay) نر.م. دوه کلن اوښ.

دوه غبرګه (dwağbárga) ص. نب. دوه برغه، دوکاته، دوه قطه، دوه بره، دوه تاییز.

دوه غښی (dwağasáy) ص. نر.م. د داړی، دوه ډړی، د دوو کلونو ښاروی.

دوه ګرای (dwagrā́y) نر.م. دوه قدمه، یو په دوه؛ عس. د پلیو لپاره د موزون قدم قوماندہ.

دوه ګرایه (dwagrā́ya) ا. ص. دوه برابره، دوه هومره، دوه چنده.

دوه ګړده (dwagárda) ښځ.م. بوره، هغې ښځې چې ماشوم یې په څلویښتي کې مړ شي.

دوه ګوری (dwagóray) ص. نر.م. چنګار، بینګا، کوږ سترګی.

دوه ګون (dwagū́n) نر.م. ۱) دوه ګیز، دویي، د دوو نوټ؛ ۲) ص. نر.م. دوه تبوله، دوه چنده؛ ۳) غبرګ.

دوه ګی (dwagə́y) ښځ.م. مهتر، میرګاتی، دګاتو په لوبو کې یوه اصطلاح ده.

دوه لارې (dwalā́re) ښځ.م. دوراهي، دورایي.

دوه لاسی (dwalā́say) ص. نر.م. د دوو لاسونو، په دوو لاسونو، دوه لاستی.

دوهم بریدمن (dwahə́mbridmán) نر.م. د عسکري منصب دوهمه ټیټه رتبه چې د ملکي مامورینو له نهمې رتبې سره برابره ده.

دوهم څارن (dwahə́mcārán) نر.م. د پولیسو په تشکیل کې یوه رتبه ده چې د عسکري په تشکیل کې له دوهم بریدمن او په ملکي تشکیل کې له ۹ رتبې سره برابره ده.

دوه مخی (dwamáxay) ص. نر.م. منافق، دورویه.

دوه مخې (dwamaxí) ښځ.م. ۱) دوه والی، منافقت، دوه رنګي؛ ۲) ریاکاري.

دوه مېره (dwaméra) ص. ښځ.م. ۱) دوه کتاره، دوه قطاري؛ ۲) دوه واریزه، د دوو ځلو.

دوه مېریزه (dwameríza) ص. ښځ.م. هغه ښځه چې دوهم ځل یې مېړه کړی وي.

دوه نلیز (dwanalíz) ص. نر.م. ۱) د دوو نلو، د دوو شپېلیو؛ ۲) نر.م. دومیله ټوپک.

دوه نیمه (dwaníma) ص. نب. و.ګ. دوه ځایه.

دوه واریز (dwawārī́z) ق. د دوه وارو، تکراري، مکرر، دوه واري، بیا بیا، دوه ځلي.

دوه والی (dwawā́lay) نر.م. دوه مخي، منافقت، دوه رنګي.

دوه ورګی (dwawárgay) نر.م. دوه کلن اوښ.

دوهی (dūháy) ښځ.م. ۱) دوهه، دوښی، دونهی، د ملنګانو هستوګنځی؛ ۲) د اور هغه سکروټې چې د جوګیانو مخې ته پرتې وي.

دوه ییز (dwayíz) ص. نر.م. ج. ۱) جفت، جوړه، غبرګ؛ ۲) اد. دوه ییزه، مثنوي.

دوی (dūy) ض. اشاري ضمیر دی چې دغه او دا د جمعې لپاره راځي.

دوې (dawé) نر.م. قانون، روش، دود، دستور، رواج.

دویچه (dūyičá) ښځ.م. ۱) ډیچه، دوپچه، دپالېز جویه؛ ۲) د څاه په څنګ کې وړوکی ډنډوکی.

دویزي (dawizí) ښځ.م. دووسي، بې غیرتي.

دویستي (dawistí) ښځ.م. اینګې، هغو ښځو چې له ناوې سره د پلار له کوره د هلک کره ځي.

دویل (duyíl) نر.م. تن په تن جګړه.

دویم زېږ (dwaymzéẓ) ا. دویم زېږون، دویم تولید (پغویه).

دویمه (dwaymá) ا. دوه، یکشنبه، اتوار.

دویمه خج (dwaymáxaj) ا. دویم خج، دویم فشار.

دویي (duyí) ښځ.م. ۱) دوه ګون نوټ؛ ۲) بې اتفاقي، نفاق، تفرقه.

دوییز (doyíz) ص. قانوني، له قانون سره سم.

دوییزه (doyíza) ا. دوه بیتي، مثنوي.

ده[1] (da) ض. ۱) د غایب مفرد ضمیر دی؛ ۲) ف. د فعلي ربط مفرده مؤنثه کلیمه ده.

ده[2] (dih) ښځ.م. ګرام، کلی.

دها (dahā́) ښځ.م. ۱) ځیرکي، هوښیاري، پوهه؛ ۲) د عاشورا ورځ.

دهاتي (dihātí) ص. نب. ۱) کلیوالي، دکلي؛ ۲) هغه ښوونځي چې یو ښوونکی لري.

دهانه (dahānā́) ښځ.م. (ج. دهانې) و ګ. دانه.

دهځ (daháć) نر.م. جهز، داج، جهیز، کردار.

دهر (dáhar) نر.م. روزګار، عصر، زمان، پېړۍ.

دهري (dahrí) ص. نب. دهریه، ملحد، بې دینه؛ څوک چې زمانې ازلي ګڼي.

دهړه (dahṛá) ښځ.م. (ج. دهړې) ۱) داړه، غدۍ؛ ۲) باټ، نوزی، تېشه ماله، بیلو، چړکانی.

دهشت (dahšát) نر.م. ۱) وېره، ترهه، وهم، ډار؛ ۲) فتنه.

دهقان (dihqā́n) نر.م. بزګر، ښکاروز، کروندګر.

دهلول (dahlawál) مص. مت. ډارول، بېرول.

دهلېدل (dahledə́l) مص. ل. ترهېدل، ډارېدل.

دهلېز (dahléz) نر.م. کفشکن، د کوټو ترمنځ هغه پوښل شوی ځای.

دهنه (dahná) ښځ.م. (ج. دهنې) و ګ. دانه.

دهواانګی (dahawāangə́y) ښځ.م. یو ډول لوبه ده.

دهور (dahū́r) ص. نر.م. جولا، اوبدونکی.

دهه (dahá) ص. نب. لسمه، لسیزه، لس کلنه دوره.

دهیر (dahír) نر.م. بېلتون، جدایي، هجران.

دی (day) ض. ۱) د مفرد غایب اشاري ضمیر؛ ۲) نر.م. (ج. دي) دی، د فعلي ربط مفرده کلیمه ده چې د نارینه لپاره استعمالېږي.

دې (de) ض. ۱) دمفرد غایب ښځینه اشاري ضمیر؛ ۲) ښځ.م. مو. په رسم الخط کې د دا، یا دها تېور سُر.

دي (di) نر.م. مو. د تبلې یو اواز دی.

دیار[1] (dyā́r) نر.م. سرو، د سروې ونه، د سبر ونه.

دیار[2] (diyā́r) نر.م. هېواد، وطن، ملک.

دیانت (diyānát) نر.م. ۱) دینداري، ایمانداري؛ ۲) نیت، زړه، اراده؛ ۳) ملت؛ ٤) مذهب.

دیبادي (dibādí) نر.م. مو. هغه سُر چې د راګ د ټاکل شویو سُرو په ډله کې شامل نه وي.

دیپک (dipák) نر.م. مو. ۱) د پوربي په ټاټ اړوند ۲) داته ویشتو ماتروڅخه جوړ شوی یو تال.

دیتیمانوډله (dayatimānoḍála) ښځ.م. د اتو ستورو نوم دی چې د کړی په څېر واقع دي.

دېچکه (dečká) ښځ.م. ډچکه، دیکه، ټېل وهنه.

دېخل (dexál) نر.م. درشایي، درګا، آستانه.

دېخوا (dexwā́) ق. دې خواته، دې پلو، دې لوري ته، دلته.

دید (did) نر.م. ۱) بینایي، لید، نظر؛ ۲) نخښه، نښه، نښانه.

دیدوان (didwā́n) نر.م. ۱) دیدبان، څری، کروال، جری، (وګ. څری۳)؛ ۲) څارو، څاروال.

دیده (didá) ښځ.م. ۱) سترګې، کسی؛ ۳) عقل؛ پوهه؛ ٤) مرېښت، د یو شه خاوند کېدنه.

دیر (dáyar) نر.م. صومعه، دراهبانو دعبادت ځای.

دېرپا (derpā́) ص. نب. پایدار، دوامدار.

دیرک (dirák) نر.م. څکېز، وڅکېز، سکېږه، د خېمې یا کېږدۍ ستنه (متېه).

دېره (derá) ښځ.م. ۱) اوجره، حجره، جمه د مېلمنو ځای، مېلمستون؛ ۲) مسکون، مېشت، اړونه.

دېزدره (dezdará) ښځ.م. سه بجل، د ببډیو یو ډول قمار دی.

دیږي باغ (dayəẓibā́ğ) نر.م. وګ. د مرغۍ کنی

دېږ (dez) امر. ودرېږه، درېش، د درېدلو قومانده.

دېس (des) نر.م. ۱) دېش، هېواد، وطن، دېز، دېس؛ ۲) مو. یو راګ دی.

دېسکار (deskā́r) نر.م. مو. دمېګ راګ یوه راګني ده.

دیسنکی (disə́ṇkay) ص. نر.م. وګ. دووس.

دېسه (desá) ښځ.م. وېشه، شاه تیر، بش.

دېسي (desí) ص. نب. ۱) وطني، ددېس، د دېش؛ ۲) دیسي، کم اصل، بدل، ناچل، کچه؛ ۳) مو. نوي مقامونه یا راګونه د مرګ مقابل.

دېشین (dešín) ص. نر.م. استوګن، ځایي، ځای پرځای، په کلي کې اوسېدونکی.

دیکتاتور (diktātū́r) ص. نر.م. ډیکټاټور، مطلق العنان، مطلقه حاکم، خودکامه.

دیکه (diká) ښځ.م (ج. دیکې) ډکه، تېله، ټنګ، پورې وهنه، تمبونه.

دېکۍ (dekə́y) ښځ.م. شین توپکه، شین توپۍ، شیدوپۍ، یو ډول مرغۍ ده.

دېګ (deg) نر.م. دېګی، فلزي لوښی دی چې پخلی په کې کوي.

دېګبر (degbár) نر.م. دېګلی، کمکی دېګ.

دېګچه (degčá) ښځ.م. ۱) وګ. دېګبر؛ ۲) نذر، یو نذرانه خیرات دی.

دیګدګو (digdugó) ښځ.م. په اوبو کې د منډو وهلو یو ډول لوبه ده.

دېګلی (degláy) نر.م. دېګچی، وړوکی دېګ.

دېګوړی (degū́ṛay) نر.م. جامک، ورکوټی لوښی دی چې د دېګي په څېر جوړ شوی وي.

دېګي (degí) ص. نب. پاکه شوې غله.

دېګي کول (degikawə́l) مص. مت. غله پاکول، حبوبات او داني پاکول، وریجې پاکول.

دېله (delá) ښځ.م. دېیله، د پټولس خالۍ.

دیلي (dilé) ق. ۱) دلې، دلته؛ ۲) دې خوا.

دیمه (daymá) ص. نب. للمي، للمه ځمکه.

دین[1] (dayn) نر.م ۱) پیل، شروع، اقدام؛ ۲) پور، هوس، قرض؛ ۲) د ادا کولو وړ کوم شه.

دین[2] (din) نر.م (ج. دینونه) ۱) ملت؛ ۲) مذهب؛ ۳) آیین، طریقه؛ ٤) ورع، طاعت.

دینپال (dinpā́l) ص. وګ. دیندار.

دینپالنه (dinpālə́na) اِ. دیندوستي، دیانت پالنه.

دینپوهنه (dinpohə́na) اِ. دینپوهه، دیني علم، دینیات، الهیات.

دیندار[1] (dindā́r) ص.نر.م.ج. دیندوست، پر دین ټینګ، پرهېزګار، متقي.

دیندار[2] (dayndā́r) ص.نر.م. پوروړی، قرضدار، پور پر باندې.

دیندوست (dindóst) نر.م. وګ. دینپال.

دینښود (dinṣód) ص. دین ښوونکی، دیني لارښود، مجتهد.

دینګ (ding) ص. نر.م. لک، نېغ، جګ، شخ.

دینوي (dinawí) ص.نب.دیني، د دین، په دین پورې اړوند.

دېوال (dewā́l) نر.م. ۱)دیوار، هغه څه چې د ختو او خښتو او... څخه جوړ شوی او د کوټې، کلا... څخه را تاوشوي وي؛ ۲)خنډ، حایل.

دېوال غویک(dewālğoyák) نر.م. توردلی، تک توکینی، یو ډول مرغۍ ده.

دېوالي (dewālí) ص. نب. ۱) د.دېوال، دېوال پورې اړوند؛ ۲)هغه سوداګر چې خپله شته له لاسه ورکړي او په نتیجه کې تجارتي اعتبار یې له منځه ولاړ شي؛ ۳)خپه، مرور، خوابدی..

دیوان (diwā́n) نر.م. ۱)د یوه شاعر د اشعارو جونګ یا مجموعه؛ ۲)و.ګ.دفتر؛ ۳) تخت؛ ٤)محکمه.

دېوانه(dewāná) ص. نب. لېونی، پاګل، مجنون.

دېواني لیک(dewānlík) نر.م. دفتري، عربي تعلیق، یو ډول لیک دی.

دېوت (dewát) نر.م. دهیوت، دېوت؛ دشپږ سُرو (نغمې، آهنګ) د جملې څخه شپږم سُر چې د پنچم او نکهاد ترمنځ دی.

دېوخویه (dewxū́ya) ص. دېو لوبنی، برمانو، وحشي

دېوده (dewdə́) نر.ج. ډېده، ډیده، ګنې ډزې.

دیو ګندهار (diwgandhā́r) نر.م. و.ګ. جوګیا.

دیوناګري (diwanāgarí) نر.م. یو ډول لیک دی چې همدا اوس په هند کې رواج لري.

دېووزمه (dewwázma) ص. دېو ډوله، دېو خویه.

دیوه مخه(dayawamáxa) ق. ببخي، له یوه پلوه، له څېلمې، تول، له یوه څرمه، د یوه سره.

دیه (diyá) ښځ.م. (فق.) دیت، نقدي مجازات.

دي یز (diyáz) نر.م. (مو.) د اروپايي موسیقۍ په نوټېشن کې دغسې (#) یوه نخښه ده.

ډ (ḍāl) نر.م. د پښتو الفبې پنځلسم توری، ډال تلفظ کېږي. ابجدي ارزښت یې ٤ دی.

ډاپ (ḍāp) نر.م. ط. ډېپ، ډاب، ډېب: ۱) درنګ تاپه؛ ۲) چاپ.

ډاډ (ḍāḍ) نر.م. ۱) تسلي، تسکین، اطمینان، زړه پوری؛ ۲) زړورتیا.

ډاډګېرنه (ḍāḍgeréna) ښځ.م. (ج. ډاډګېرنې) پوراینه، ورنه، ډاډهنه.

ډاډمن (ḍāḍmán) ص. ډاډه، خواتول، مطمئن.

ډاډمني (ḍāḍmaní) ا. ډاډ، اطمینان.

ډاډنه (ḍāḍána) ښځ.م. ډاډ ورکونه، تسلي ورکونه زړه پورتیا، تسلي، ډاډ، اطمینان.

ډاډول (ḍāḍawə́l) مص.مت. ډاډ ورکول، تسلي ورکول، ډاډګیرنه ورکول.

ډاډه (ḍāḍá) ص.نب. ۱) خاطرجمع، مطمئن، زړه پوره؛ ۲) ډوډه، د جوارو وړې یا شنې اوریشې یا غنم په اور کې پخول؛ ۳) فصل چې په پخېدو راغلی وي؛ ٤) الوېونه، وریتونه، پخونه.

ډاډینه (ḍāḍína) ښځ.م. ډاډهنه، ډاډ ورکونګ.

ډاډېدل (ḍāḍeyə́l) مص.مت. ډاډ ورکول، تسلي ورکول، زړه پوره کول، اطمینان ورکول.

ډار (ḍār) نر.م. بېره، وېره، یېره، ترس، بیم.

ډاراچونه (ḍāračawána) وېره اچونه، بوږنونه، ترهه اچونه، ترهګري.

ډارځپلی (ḍārǰapálay) مف. نر.م. ډارشوی، بېرېدلی، وېرېدلی، ډاروهلی.

ډارماکو (ḍārmākū́) نر.م. ډیله، ډیلکۍ، یو ډول وابنه دي چې په شولو کې راشنه کېږي.

ډارن (ḍārán) ص. نر.م. بېرندوکی، وېرندوکی، بې زړه، کم زړه، یرندوکی.

ډارول (ḍārawə́l) مص. مت. بېرول، یرول، وېرول، ډورول، ترسول، د یو چا تهدیدول.

ډاره (dạ̄rá) ښـ.م. ۱) د دروازې د سـر چـجـه، د دروازې د سر پېک؛ ۲) څپر.

ډارۍ (dạ̄rə́y) ښـ.م. شګـيـرګـيـنـي، ټمبکه، د غلوزو کور، د شاتو د مچيو کور.

ډارېدل (dạ̄redə́l) مـص.ل. بېـرېـدل، وېـرېـدل، تهديدېدل، ترسېدل.

ډاکټر (dạ̄ktár) نر.م. داکتـر، دکـتـور؛ ډوکـتـور؛ ۱) طبيب، دناروغانو معالج؛ ۲) هر هغه څوک چې د علـومو په يوه څانګه کې د يـوې ټاکلې موضوع په باب يو تحقيقي اثر ولېکي او د هغه څخه دفاع وکړي.

ډاکټري (dạ̄ktarí) ښـ.م. ۱) درملګري، طبيب، طبابت؛ ۲) وګ. ډوکتورا.

ډاکوتوب (dạ̄kūtób) نـر.م. ډاګ وړنه، پوسته رسونه، ډاګ رسونه.

ډاکه (dạ̄ká) ښـ.م. ۱) چپاوشبخون، غدۍ، داړه ۲) ډاکه، يو ډول نازک ټوکر دی.

ډاکه مار (dạ̄kamā́r) ص. نر.م. ډاکو، داړه مار، چپاو کوونکی، چوروونکی.

ډاګ (dạ̄g) نر.م. ۱) درمنډاګ، د غنمو د پاکـولـو ځای؛ ۲) هوار ميدان، ډاک، بيابان، دښـتـه؛ ۳) ډاک، پوسـتـه، پوسـټ؛ ٤) ص. نر.م.ج. خراب، وران، وېجاړ.

ډاګپانه (dạ̄gpā́na) ښـ.م. پوست کارډ.

ډاګخونه (dạ̄gxū́na) ښـ.م. ډاګخانه، پوسـتـه خانه، د پُست دفتر.

ډاګول (dạ̄gawə́l) مص. مت ۱) خرابول، وېجاړول، ورانول، له منځه وړل؛ ۲) چورول، لوټول.

ډاګه (dạ̄gá) ښـ.م. ۱) د بجلۍ ستن، د چت وسه او ګودره، لکړه، خـاده، د ټېلفون متـه؛ ۲) ډاکـه، يو ډول نازک ټوکر دی؛ ۳) اواره او وچه ځمکه.

ډاګي (dạ̄gí) ص. نـر.م. ۱) ليک رساند، پوسته رسـوونکی؛ ۲) چوغلګر، سخن چين، غماز؛ ۳) بچه باز، لوطي؛ ٤) پراخ تندی؛ ٥) لګښتي؛ ٦) ص.نب. دډاګ، ميداني؛ ۷) څرګند، اوځار.

ډاګۍ (dạ̄gə́y) ښـ.م. وړه صوفه يا سوپه، چوتره، وړه ډبه، کوچنۍ دېوسه.

ډاګېدل (dạ̄gedə́l) مص.ل. ورانېدل، خرابېدل، وېجاړېدل، بربادېدل، له منځه تلل.

ډال (dạ̄l) نر.م. ۱) د «ډ» د توري تلفظ؛ ۲) سپر، کنګل.

ډال باز (dạ̄lbā́z) ص. نر.م ۱) کنګل باز، څـوک چې د تورو وهلـواو ډال نيولو په لـوبه کې لاس ولري؛ ۲) دارباز (کندهار).

ډال غاړی (dạ̄lğā́ray) ص. نر.م. د ډال خاوند، ډالوال، هغه څوک چې د ډال په استعمالولو کې لوی لاس ولري.

ډالفين (dạ̄lfín) نر.م. ډولفين، دولفين، يونسي کب، يو ډول تيـور غټ کب دی.

ډال وډيل (dạ̄ludíl) نـر.م. فـهـشـن، ډول، ډول و ډيل، سينګار، سامانه، سومانه.

ډالۍ (dạ̄lə́y) ښـ.م ۱) سوغات، تحفه، پېشکش؛ ۲) دخاړني مقصد؛ ۳) د څـادر يا لمڅي څنډه؛ ٤) تالی، د کوچنيانو ګردۍ زانګو.

ډامبورۍ (dạ̄mbūrə́y) نر.م. ډمـورۍ، ډېـرۍ، ډمبورۍ، امبار، انبار، ډېران.

ډانډ (dạ̄nd) نر.م. ډنډر، دنباتاتو نار، جيلغ، ساقه.

ډانډټ (dạ̄ndə́t) نر.م. ډغلی، ډانډس، د نداف د ډينډاپې آله.

ډانډسي (dạ̄ndasə́y) نر.م. ډينډاپ، نداپ، نداف.

ډانډورۍ (dạ̄ndūrə́y) نر.م. د پسو او مېښو پرله پسې بغارې.

ډانډوغ (ḍānḍūg) ص. نر.م. وروستي، وروستني، پهٔ څټ پاتې، شاته پاتې.

ډانډوکی (ḍānḍūkáy) ښځ.م. لامبو، تاری.

ډانډول (ḍānḍūl) نر.م. شغله، لمبه، د لمبې برک.

ډانډولی (ḍānḍūláy) ښځ.م. ډنډولی، ځان ځنګلی، ځان ځولی، څوک ملهٔ دواړو پښو او لاسو نیول او زنګول، ځولی کول.

ډانډولی (ḍānḍūláy) نر.م. ۱) هغه څوک چې ډانډولی کېږي؛ ۲) ځولی؛ د توت ښنډلو لوی توکر یا څادر.

ډانډی (ḍānḍay) نر.م ۱) وګ. ډانډ؛ ۲) وابنکی، دانګورو وښکالی، د انګورو ګونګی، ډنډوری؛ ۳) لنډی کوتک، کوچنی او وچ لنډ لرګی.

ډانډی (ḍānḍáy) ښځ.م. ۱) شاهین، د تلې ډنډه؛ ۲) هغه لښه چې لوګی هم ورسره وي؛ ۳) د غوږ لښتی؛ ٤) شباتیر، وېښه، بش.

ډانس (ḍāns) نر.م. (هن.) ۱) نڅا، ګډا، رقص؛ ۲) والس، تهنګو؛ ۳) د نڅا پارټی.

ډانسر (ḍānsár) ص. نر.م. نڅا کوونکی، رقاص.

ډانکه (ḍānká) ښځ.م. د سپرو نغاره، د سپرو دمامه، وګ. ډمامه.

ډانګ (ḍāng) نر.م. کوتک، لوَر، سوټی، دبی.

ډانګ پیالی (ḍāngpeyálay) ص. ډاګیز، ښغرد، اوڅار، شرګند.

ډانګ ډبلي (ḍāngḍabalí) نر.ج. سامان، د کور اسباب، د کور لوښې او کودي.

ډانګسر (ḍāngsár) ا. ډیناسور، هغه غټ ژوی چې ۶۵ میلیون کاله د مخه د یوکاتان پر ټاپووزمه د یوې اسماني ټوټې له لوېدو سره له منځه تللی دی.

ډانګ لکی (ḍānglakáy) ښځ.م. تورړانی، توره بلبله، یوه مرغۍ دی چې اوږده لکۍ لري.

ډانګو (ḍāngú) ص. نر.م. جګ او غټ سړی.

ډانګوری (ḍāngoráy) ښځ.م. د تخرګ امسا.

ډانګه (ḍānga) ښځ.م. ۱) ادوم، ښانګه، د کوناتې څخه تر تلې پورې برخه؛ ۲) ستن، متهه.

ډانګی (ḍāngáy) نر.م. ۱) ګام، قدم؛ ۲) لنډ پنډ لرګی.

ډانګی (ḍāngáy) ښځ.م. ټانګو، یو ډول ونه د.

ډانګیي (ḍāngayí) ص. نب ۱) ډانګایي، لوچک، بدماش، جنګره؛ ۲) پوچ کارتوس.

ډاونی (ḍāwənay) نر.م ۱) داونی، ټیکری، څادر؛ ۲) بوغره، بوکره، برقع، چادري.

ډاهومي (ḍāhūmí) نر.م. وګ. داهومي.

ډایرکټر (ḍāyriktár) نر.م. ۱) مدیر، رئیس، سمونګر؛ ۲) (هن.) هغه څوک چې د یوه فلم یا نمایشنامې او... اړوندې چارې لارښوونه کوي.

ډب (ḍab) نر.م. ۱) د یوه شي د لوېدو اواز؛ ۲) هغه ژورځای چې اوبه په کې ډنډېږي؛ ۳) لویي، برم؛ ٤) تاوان، زیان؛ ٥) ګوزار، وهنه؛ ٦) ص. نر. م.ج. بند، ولاړ، ډنډ؛ ۷) وګ. دوبله.

ډبالی (ḍabāláy) نر.م. ۱) دغلې خاورین کندو؛ ۲) د سپنګو د ونې تازه څانګه؛ ۲) ص. نر.م. غوند منډ.

ډباوه (ḍabāwá) نر.م. ۱) د زین لاندېنی برخې چې د اس خوله جذبوي؛ ۲) ښځ.م. ډم اوبه، ډب اوبه.

ډباوی (ḍabāwáy) نر.م. یو ډول مهر دی چې د سکو وهلو یا ضرب، لپاره کارېږي.

ډبټ (ḍibít) نر.م. دبت؛ (اق.) ډبټ، ډیبټ، دت، پور، قرض، وام.

ډبتېر (ḍabtér) نر.م. لهوه، شرمښن.

ډبډبانی (ḍabdabānáy) نر.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډبډبنی (dabdabanáy) ص. نـر.م. چورتي، فکري، مضطرب، ډبډی، شکمن، متزلزل.

ډبډبنې (dabḍabanə́y) ښځ.م. فکر، شک، تراره، اضطراب، پرېشاني، تشویش.

ډبډنګ (dubḍáng) نر.م. ډوب و ډنګ، بې تناسبه غټ سری، بې ډوله غټ وجود

ډبډوب (dabḍū́b) نر.م. ۱) وهل ټکول، اخ و ډب؛ ۲) ص. نر.م. بېهوښه، بېحسه، بېخوده.

ډبډی (dabḍáy) ص. نـر.م. ۱) وګ. ډبډبنی؛ ۲) ناروغ، ناجوړه، مریض.

ډبر (dabár) ص.نر.م. ۱) وګ. ډبر؛) تباه، هلاک، برباد، پوپنا.

ډبرپوه (dabarpóh) ص. تیږه پېژندونکی.

ډبرتوږنه (dabartozána) ا. تیږه ښویونه، تیږه توږنه، کاڼي ټکتوب، ډبرین لوښي جوړونه.

ډبرتوږی (dabartózay) ص. ډبرتوږونکی، سنګتراش.

ډبرکښي (dabarkaṣí) ا. تیږه ایستنه، سنګ کشي.

ډبرلیک (dabarlík) ا. کتیبه، د قبر لیکلې شناخته.

ډبروالی (dabarwā́lay) نـر.م. تباهي، هلاکت، بربادي، پوپنايي، ډبرتیا.

ډبروزمه (dabarwázma) ص. ا. کاڼي وزمه، سنګواره.

ډبروژنه (dabarwažə́na) ا. په تیږو ویشتل، سنګسار، رجم.

ډبرول (dabarawə́l) مص. مت، تباه کول، ستړول، میراتول، پوپنا کول، بربادول.

ډبره (dabára) ښځ.م. ۱) کمر، تیږه، کاڼی؛ ۲) پ. ک. وګ. : تیږه؛ ۳) هېلی تـه ورته یو ډول مرغی ده.

ډبری (dabaráy) ښځ.م. ۱) انپه، د مـرز نیولو څمکنی تلکه؛ ۲) ډوبری، خښته، نټ.

ډبرېدل (dabaredál) مص.ل. تباه کېدل، ستړېدل، میراتېدل، له منځه تلل، پوپنا کېدل، ژوبلېدل.

ډبرین (dabarín) ص. نـر.م. د تیږې، د کاڼي، کانیز، ډبریز.

ډبک (dabák) نر.م ۱) د اوښ دکتې ولې؛ ۲) ارتوالی، پراخوالی؛ ۳) ډبـه خـوتی؛ ٤) دریل، ښکېل، هغه پړې چې د څـاروي دوې پښـې ورسـاندې تړل کېږي؛ ٥) بند بند تلونکی، په جوتو شوی.

ډبل (dabál) نر.م. ۱) تراټ، تلوار، منډه؛ ۲) مص. مت. وهل، ټکول؛ ۳) ص. نر.م. غبرګ، پنډ، غټ، غورش، دوه چنده، دوه لایه، جفت.

ډبلل (dablə́l) مص. ل. بېلېدل، جدا کېدل.

ډبلو (dabaló) نر.م. ۱) څوباړی، د کالیو مینځلو دبی، د لتو پرېولو لرګی؛ ۲) لت.

ډبلی (dabaláy) ښځ.م. ۱) زبونه، د غنمو ګونډې، مزري او... د ټکولو لرګینه آله؛ ۲) ګبوله، ګډوډه دوډی؛ ۳) نر.م دنداف او موچي د ټکولو لرګی؛ ٤) لتونه، ټکونې، وهنې.

ډبلی (ḍab láy) نر.م. کوټی، قطی، ډبلی، کوتی.

ډبلي (dabalí) ښځ.م. ج. لت، وهنه، ټکونه.

ډبلي مار (dablimā́r) ص. نـر.م. ۱) مداري، شعبده باز، حقه باز؛ ۲) ښیښنه باز.

ډبن (dabán) نـر.م. ۱) کنده، ژور ځای؛ ۲) مج. ډبنګ، غټ سری.

ډبو (dabū́) ص.نر.م. چاغ، شلند، مزی، غټ.

ډبوزه (dabū́za) ښځ.م. یو ډول لوبه ده.

ډبوس (dabū́s) ص. نر.م. پرسېدلی، تمبوس.

ډبول (dabawə́l) مص.مت. ۱) وهل، درزول، په زوره وهل، پرېبل؛ ۲) ټکول، دربول.

ډبه (ḍabá) ښځ.م ۱)چوتره، سوبه، صفه؛ ۲)ستېج؛ ۳)واګون، دريل يوه کوټه؛ ٤) د غوړو تيم؛ ٥) ثلور لارې؛ ٦)سينه تنګي، سالنډی.

ډبهار (ḍabahā̃r) نر.م. ډبا، د ډبولو يا وهلو پرله پسې اواز؛ ۲)د ډول وهلو پرله پسې غږ.

ډبی (ḍabáy) نر.م. وګ. ډبلو.

ډبۍ (ḍabә́y) ښځ.م. ۱) تربدنه، لړزه، رېږد، لرزه؛ ۲)لومه، دام؛ ۳)ډبه، دبه، د ريل واګون.

ډبيالی (ḍabyā́lay) ص. نر.م. مؤدب، د ادب خاوند، په ادب کې.

ډبېدل (ḍabedә́l) مص. ل. وهل کېدل، درزول کېدل، پرېيل کېدل.

ډپ (ḍap) نر.م. ۱) ډنډ اوبه، پرځای ولاړ اوبه؛ ۲)زيان، ضرر؛ ۳)تکبر؛ ٤)کلي ته نږدې د تفريح ځای؛ ٥)دخاورو کوچنۍ غونډۍ.

ډپټي (ḍipṭí) نر.م. ۱)استازی، وکيل، مرستيال؛ ۲)ديوې سيمې حاکم.

ډت (ḍat) نر.م. ۱) د ډانډ اواز؛ ۲)د خره يا بل حيوان کوږ بار؛ ۳)خلی، خاشه، ډکی.

ډتن (ḍatán) ص. نر.م. ډارن، بېرندوکی.

ډتول (ḍatawә́l) مص. مت. ۱) آس په ډته بېول، آس په ورو قدمو بېول؛ ۲) شرمول.

ډتې (ḍáte) ښځ.ج. ۱)چتيات، پرتې؛ ۲)په خاورو کې د چرګو يا خرو غړېدنه؛ ۳)د خره لغتې.

ډتی (ḍatáy) ص. نر.م. وګ. ډتن.

ډتېدل (ḍatedә́l) مص. ل. ۱) آس په ډتو تلل، دوېله وهل؛ ۲) چتيات ويل، اپلتې ويل.ی.

ډچکه (ḍačka) ښځ.م. ۱)ډسکه؛ ۲) شان و پر، دبدبه؛ ۳) يو ډول مرغۍ ده؛ ٤)لړزه، رپا.

ډچول (ḍačawә́l) مص. مت. ۱) د آس په ډسکه شغلول، آس چارنال شغلول؛ ۲)وهل تکول.

ډچه (ḍә́ča) ښځ.م. وګ. ډچکه.

ډډ (ḍad) ص. نر.م. ۱)پرسبدلی؛ ۲)ګوګ، منغ تشی؛ ۳) غور اواز، بم اواز؛ ٤)مج. اصليت، حقيقت؛ ٥)مرور، خپه؛ ٦)ښځ. ستړه.

ډډبډ (ḍádḅad) ص. نر.م.ج. ۱) ډېر پرسبدلی؛ ۲)نامراده، ځوانيمرګ؛ ۳)غټ، لوی؛ ٤)رسېدلی، کامل.

ډډبېکی (ḍadbékay) نر.م. ۱)دټېکونو تش ځای؛ ۲) سپک، شيمه، توان؛ ۳) وګ. ډډی؛ ٤)يو ډول سابه دي.

ډډزنی (ḍadzә́nay) ص. نر.م ۱) د ډډې زنې خاوند؛ ۲) ټېک، غوړزنی، تندرکی، رونګه.

ډډګی (ḍadgáy) نر.م. راشېبل، رشپېل، خوی.

ډډم (ḍaḍám) نر.م. هرزه وابنه، ساراني وابنه.

ډډنکی (ḍaḍә́nkay) نر.م. ۱) د زنې هډوکی، لاندينۍ زامه؛ ۲)غونډ منډ.

ډډنه (ḍaḍana) ښځ.م. پلټنه، لټونه، تلاشي.

ډډو (ḍaḍū́) نر.م. ۱) چيلم؛ ۲)ص. نر.م. چاغ، شلنډ؛ ۳)لندغر، لړر؛ ٤) غټه چونګښه.

ډډوالی (ḍadwā́lay) نر.م. ډډتوب، ډډتيا؛ ۱) پرسوب؛ ۲)مرورتوب؛ خپګان؛ ۳)داواز غوروالی، د اواز بم والی؛ ٤)ګوګ والی.

ډډور (ḍadwár) نر.م. کړه خبره، چينجنه خبره.

ډډوزه (ḍadū́za) ښځ.م. ۱)خورسکه، تريخ لوګی؛ ۲)بدبوی، ډوزه؛ ۳) د ټوپک د ډز لوګی؛ ٤) مج. پوپنا؛ ٥)وګ. دروزه.

ډډوښی (ḍudwaṣáy) نر.م. يو ډول واښه دي چې ښځې يې په لاس کوي.

ډډول (ḍaḍawә́l) مص. مت. ۱) پرسول، ګوګول، بنې کول؛ ۲)تشول، خالي کول؛ ۳) دغونډ، تکول؛ ٤)بلاربول؛ ٥)بې لارې کول.

ډډون (ḍaḍū́n) نر.م. ۱) لتون، پلټنه، لټونه؛ ۲) پاړسوب؛ ۳) د منځ تشوالی، گوگ والی. .

ډډه (ḍaḍa) ښځ.م. ۱) لوټه؛ ۲) د چلم سرخانه؛ ۳) پړسېدلې؛ ٤) اړخ، څنگ؛ ٥) مج. امتناع، ځان ژغورنه؛ ٦) د ډډ مؤنث شکل.

ډډی (ḍaḍáy) نر.م. ۱) بالښت، سروېړدی، تکيه؛ ۲) د بوسو خوسی.

ډډۍ (ḍaḍə́y) ښځ.م. د باروتو کڅوړه.

ډډی بډی (ḍaḍaybaḍáy) ص. نر.م. ډډبډ، ډېر پړسېدلی (د مرض له کبله).

ډډېدل (ḍaḍedə́l) مص. ل. ۱) پړسېدل؛ ۲) داواز غورېدل، بم کېدل؛ ۳) گوگېدل، منځ تشی کېدل

ډډيي (ḍaḍayí) ص. نب. ډډه کوونکی، شپه پر بيابان؛ له کوره بېگانه.

ډر (ḍar) ص. نر.م. بېعقل، احمق، خوشی، لوده.

ډرادر (ḍarādár) نر.م. يو ډول مرغی (مرغه) ده.

ډرام (ḍrām) نر.م. ډرامه، ۱) نمايش، ننداره تياتر؛ ۳) (تي، اص.) هغه ادبي اثرچې د محاورې او عمل په مرسته يو داستان بيانوي.

ډراماتيسټ (ḍrāmātíst) ص. نر.م.ج. ډرامه ليکونکی، ډرام ليکونکی.

ډراماتيک (ḍrāmātík) ص. نر.م.ج. نمايشي، تمثيلي؛ مهيج او توجه جلبوونکی داستان.

ډران (ḍarā́n) نر.م. بد او خراب اواز، بدصوت.

ډراوينگ (ḍrāwíng) نر.م. و.گ. رسم[۲].

ډرايور (ḍrāywár) نر.م. و.گ. موټروان.

ډربل (ḍarbál) نر.م. د پسونو د جنگولو کليمه ده.

ډرپل (ḍarpál) ص. نر.م. ۱) طفيلي؛ ۲) چاپلوس خوشامندگر؛ ۳) بېکاره او بې معاشه نوکر.

ډرپلتوب (ḍarpaltób) نر.م. ۱) فضولي، بې باکي؛ ۲) چاپلوسي، غوړه مالي.

ډرپلی (ḍarpaláy) نر.م. يو ډول پلي لرونکی سابه دي.

ډرتک (ḍarták) ص. نر.م. ۱) تيزن، گوزک؛ ۲) اپلاکي ويونکی، ناشودي ويونکی.

ډرتکې (ḍartáke) ښځ.ج. جوتکې، قرتکې.

ډرتن (ḍərtán) ص. نر.م. ۱) تيزن؛ ۲) ناشودي ويونکی، اپلاکي ويونکی.

ډرتې (ḍárte) ښځ. ج. اپلاکي، ناشودي، چتيات.

ډرس (ḍras) نر.م. غوېي ته په غوا باندې د ختلو پر وخت اواز.

ډرسک (ḍarsák) نر.م. هجوم، گڼه گونه، ازدحام، اتمبار.

ډرن (ḍarán) ص. نر.م. ډارن، بېرندوکی، ډرو.

ډرۍ (ḍarə́y) ښځ.م.ج. ډروجانې، ريشخند، ملنډې.

ډری (ḍəráy) نر.م. د پسونو او مېږو د رابللو اواز.

ډرې (ḍə́re) ښځ.م. د پسونو او مېږو د راگرځولو او شړلو اواز.

ډرېدل (ḍəredə́l) مص. ل. ۱) تړېدل، پړېدل؛ ۲) مج. ناشودي او اپلاکي ويل، پرتې ويل.

ډريلی (ḍaryaláy) نر.م. يو ډول پلي لرونکی گياه ده.

ډز (ḍaz) ص. نر.م. ۱) احمق، بېرا؛ ۲) درواغجن؛ ۳) د ټوپک فير، د ټوپک اواز.

ډزا (ḍazā́) ښځ.م. ډزونه، ټکونه، ټکان، ډزهار.

ډزاوو (ḍazāwū́) نر.م. املوک، د امبلوک مېوه.

ډزوډوز (ḍazuḍū́z) نر.م. ډزهار د ټوپکو پرله پسې ټکونه يا غږونه، د چاودنو اوازونه.

ډزوغپ (ḍazuğap) ا. و.گ.: ډزوغړپ.

ډزوغړپ (ḍazuğráp) نر.م. وهل ټکول، خړپ د خروپ، اخ و ډب.

ډزول (dazawә́l) مص ۱) ویشتل، په ټوپک باندې ډزونه کول؛ ۲) وهل، ټکول؛ ۳) مج. څکول، دودول؛ ٤) ټرول، ټزول.

ډزه (dә́za) ښځ.م. دوبره، مقعد، سومبی، غره، سغی.

ډزهار (dazahā́r) نر.ج. د ټوپکو پرله پسې غږونه، د چاودنو پرله پسې اوازونه.

ډزی (dә́zay) ور. یوه لاحقه ده چې مرکبه کلیمه ورباندې جوړېږي لکه: لس ډزی ټوپک.

ډزې (dә́ze) ښځ.ج. ۱) غورې پرې، خلاف ویل؛ ۲) د ټوپک وارونه، د ټوپکو ټکانې، فیر.

ډزېدل (dazedә́l) مص.ل. ۱) ویشتل کېدل؛ ۲) وهل کېدل، ټکول کېدل، وهل خوړل.

ډسپلین (disiplín) نر.م. ډیسیپلین، دسپلین؛ سمون، انضباط، انتظام، نظم او ترتیب.

ډسکي (dә́ski) ښځ.ج. ډزی، باټې، لاپې شاپې.

ډسمس (dismís) ص. نر.م.ج. ۱) ګډوډ، ویران ویجاړ، خراب؛ ۲) څګرخون، خپه؛ ۳) معاف، ایله.

ډغ[1] (dә̆ğ) نر.م. ۱) د کوترې هومره یوه مرغۍ ده؛ ۲) د سترګو یو ډول ناروغي ده.

ډغ[2] (duğ) نر.م. د سپښتو په لوبه کې هغه چاچې د تولو په اخیر کې خپل وار کوي.

ډغډغی (dağdağáy) ښځ.م. دغدغی، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډغډغی (dağdağáy) نر.م. ۱) خربودنه، مرز ته ورته یوه مرغۍ ده؛ ۲) و ګ. دغدغی.

ډغره (dağára) ښځ.م. ټکره، ډکه، تصادم، مقابله.

ډغرې (dağáre) ښځ. ج. پوچې خبرې.

ډغری (dağaráy) ښځ.م. سرجنګي، کتي جنګونه، سرونه سره جنګول، غرغچې.

ډک[1] (dak) ص. نر.م. ۱) خولې تر خولې، خولې په خولې، لبریز، موخه؛ ۲) ټکر، ډکه، تصادم؛ ۳) نر.م. غرض؛ ٤) مور؛ ٥) ډکی، منډکی؛ ٦) دځېږې پانه؛ ۷) غوایانو ته د ترلو لپاره د رضا کېدو کلیمه.

ډک[2] (dik) نر.م. و ګ. ډیک.

ډکار (dakā́r) نر.م. اروی، تهغ.

ډکال (dakā́l) نر.م. ۱) وچوبه، وچکالي، سوکړه؛ ۲) د لوږې مرګ؛ ۳) ناڅاپي مړینه یا مرګ.

ډکتوب (daktób) نر.م. ډکتیا، ډکوالی.

ډکره (dakrá) ا. پارکی، ټوټه، قطعه.

ډکول (dakawә́l) مص. مت. ۱) خولې تر خولې کول؛ ۲) بلاربول؛ ۳) سرخانه ډکول؛ ٤) مړول.

ډکون (dakū́n) ص. نر.م. ج. ۱) ډک ځای، مزدحم ځای، دګڼې ګوڼې ځای؛ ۲) نر.م. ډکوالی.

ډکه (daká) ښځ.م. ۱) صدمه، ټکر؛ ۲) د اوبو د مخې ګرځولو شنډۍ، بند؛ ۳) دپیرې نیولې حالت؛ ٤) ذمه، عهده؛ ٥) د ویالې غاړه پخول ٦) واقعه، پېښه؛ ۷) ص. د ډک مؤنث؛ ۸) بلاربه ښځه.

ډکی (dә́kay) نر.م ۱) منډکی، کوچنۍ وچه لښته؛ ۲) د ږیرې وېښته؛ ۳) خاشه، پیلته.

ډکېدل (dakedә́l) مص. مت ۱) تر خولې ډکېدل؛ ۲) بلارېدل؛ ۳) مړېدل؛ ٤) مج. پړزې ته رسېدل، خپه کېدل.

ډګ (dәg) ص. نر.م. ۱) نبغ؛ ۲) نر.م. ډوبله، د آس هغه تګ چې سپور پورته پورته غورځوي او یرغه ځي؛ ۳) نر.م. بېرنګی، د لیندې دوشاخه؛ ٤) نغری، دېګدان؛ ٥) اور.

ډګډګی (dәgdәgáy) ښځ.م. کنډه کېږه ځمکه، کانیزه او لوړه ژوره ځمکه.

ډګډګی (ḍagdágay) نر.م. ټکټکنی، ټکټکانکه، د شیطان ټکټکی.

ډګډګلی (ḍagdəgaláy) ص. نر.م. ١) ګیږه، درهم و برهم؛ ٢) نر.م. د کوچنیانو یوه لوبه ده.

ډګر (ḍagár) نر.م. ١) میدان، بیابان، اواره دښته؛ ٢) محاذ؛ ٣) د یوه مارغه نوم دی.

ډګرجنرال (ḍagarjanrā́l) نر.م. له تورن جنرال نه یوه رتبه لوړ عسکري منصبدار.

ډګرمن (ḍagarmán) نر.م. له جګړن نه یوه رتبه پورته چې د ملکي له څلورمې رتبې سره برابره ده.

ډګروال (ḍagarwā́l) نر.م. له ډګرمن نه یوه رتبه پورته له دریمې ملکي رتبې سره برابره عسکري رتبه.

ډګره (ḍagára) ښځ.م. ډوګره، ډوګری، وېجاړه ځمکه، شنډه ځمکه.

ډګري (ḍigrí) ښځ.م. ب ډیپلوم، شهادتنامه.

ډګلن (ḍəglán) ص. نر.م. و ګ. ډوبله.

ډګلنډ (ḍuglánd) ص. نر.م. و ګ. ډوبله.

ډګله (ḍəgla) ښځ.م. کوټنه، تنګ پرتوګ.

ډګول (ḍagwál) نر.م. هغه ځېره چې په هغه کې څاروي پنډوي یا یې په کې تړي.

ډګه (ḍə́ga) ښځ.م. ذکر، د نارینه د تناسلي آلت.

ډګه بوز (ḍəgabóz) ص. نر.م. شهواني، شهوتي.

ډګه ور (ḍəgawár) ص.نر.م.ج. شهواني، شهوتي.

ډګی (ḍəgáy) ص. نر.م. تېپ څاروی، ډنګر څاروی.

ډګۍ (ḍəgáy) ښځ.م. ١) ډګکی، د ډګه مصغر؛ ٢) هغه لښته چې سر یې کوږ وي.

ډل (ḍal) نر.م. ١) موغوږي، د وازګي غوږي؛ ٢) ښانګور لرګی؛ ٣) د ویالو جوړولو یوم؛ ٤) ګڼې ګورې ونې؛ ٥) ډله، جمعیت.

ډلپال (ḍalpā́l) ص. د یوې ځانګړې (ټولنیزې، سیاسي ...) ډلې یا ټولنې پالونکی او اړوند، ګروهپرست.

ډلپالنه (ḍalpālə́na) ا. د یوې ځانګړې ډلې پالنه.

ډلکی (ḍalkáy) نر.م. د غړکې هغه نیمه برخه چې وچه شوې وي او کورټ ی په کې ساتل کېږي.

دلګۍ (ḍ(ə,i)lgáy) ښځ.م. ١) د ډلې مصغر، وړه ډله؛ ٢) د عسکرو یوه وړه ډله ده چې معمولاً د ٩ کسو څخه جوړه وي.

ډلګی (dalgáy) نر.م. د ډل مصغر.

ډلیال (ḍalyā́l) ا. د ډلې مشر، د ډلې لاربنود.

ډلګی مشر (dalgaymášər) نر.م. د ډلګی قومندان، له ٣-٩ کسو مشر.

ډلمشر (ḍalmašə́r) ص. د ډلې مشر، ډلیال.

ډلواک (ḍalwā́k) ص. د جمهوري اړوند، جمهوري، جمهوریپال، جمهوري پال ګوند (republican).

ډلواکي (ḍalwākí) ا. جمهوریت، (republican).

ډلوګۍ (dalugáy) ښځ.م. بډۍ، سوډۍ، مکاره بوډۍ، بوډوګۍ، چالاکه بوډۍ.

ډله (ḍála) ښځ.م. ١) جمعیت، ګروپ، ګڼ خلک؛ ٢) ګڼې ونې؛ ٣) ګوند، حزب، پارټۍ.

ډله ییز (ḍalaíz) ص. نر.م.ج. ١) دسته جمعي، ګروپي، ګروهي، په ګډه سره؛ ٢) د یوې ډلې.

ډلۍ (ḍaláy) ښځ.م. ١) د جارو شویو خلو څخه لوښی، خاک انداز؛ ٢) د اینځر ټولولو ټوکرۍ؛ ٣) د خوشایو ټولولو آله.

ډلیت (ḍalít) نر.م. اردلی، هغه سپاهي یا ملازم چې د خپل بادار په خدمت کې حاضر وي.

ډم (ḍəm) نر.م. ١) سندرغاړی، مطرب؛ ٢) نایي، ګلابي، دلاک؛ ٣) وینې کښېونکی؛ ٤) د ډول اواز؛ ٥) ولاړې اوبه؛ ٦) د اوبو بند؛ ٧) داغ.

ډمامه (ḍamāmá) ښځ.م. ۱) مو. نغاره، نقاره، طبل: د موسیقۍ له پخوانیو آلاتو څخه ده؛ ۲) ډنډوره، جار، آوازه.

ډمامې (ḍamā́me) ښځ.ج. مړې اوبه، غلې اوبه.

ډمبرګلی (ḍambargwálay) نر.م. جعفري ګل.

ډمبره (ḍambára) ښځ.م. ۱) غومبسه، بمبره غالبوزه، ډمبره، ګاوزنبوره؛ ۲) یو ډول اغزنه غرنۍ ونه ده چې دانې یې د تورمرچ هومره وي.

ډمبکی (ḍambakáy) نر.م. ډمبک، ډومبک، کوچنی یا وړوکی ډول.

ډمبلي (ḍamblī́) نر.م. (مو.) د ۹ ماترو یو تال دی.

ډمبو (ḍambó) ښځ.م. د ښځو مخصوصه لامبو، ډینجو، انډوقې.

ډمبه (ḍambá) ښځ.م. ببلچه، چاړي.

ډمبهار (ḍambahā́r) نر.م. ډمهار، ډډول یا دوړې پرله پسې اواز.

ډمپینګ (ḍampíng) نر.م. (اق.) ۱) داستعمال لپاره موقتي ذخیروي مواد؛ ۲) د رقابت لپاره کوم جنس په ډېره ارزانه بیه خرڅول.

ډمخونه (ḍəmxū́na) ا. د نایي دوکان، د سلماني خونه.

ډمګی (ḍəmgáy) نر.م. ۱) دډم مصغر؛ ۲) داوبو تربړی، ډنډ، د اوبو ډنډوکی.

ډمول (ḍamawə́l) مص. مت. اوبه ډنډول، اوبه ډبول، اوبه ډب کول.

ډمه (ḍáma) ښځ. م. د ډم مؤنث، ۱) سندرغاړې، مطربه، سازنده؛ ۲) سینګاروونکې.

ډمې (ḍáme) ښځ.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

ډمېدل (ḍamedə́l) مص. ل. اوبه ډنډېدل، اوبه ډم کېدل، اوبه ډب کېدل، کوړمبدل.

ډنبری (ḍanbáray) نر.م. کبابه، کبابه چیني، کبابه د یوې ونې د مېوې نوم دی.

ډنډ (ḍanḍ) ص. نر.م. ۱) حوض، تربړی، تربلی، جوړ، تالاو؛ ۲) ص. کوږم، ولاړې؛ ۳) ښېرازه وادي؛ ۴) دهنداري مخ؛ ۵) تروټه، تاوان.

ډنډا (ḍanḍā́) ښځ.م. و ګ. ډنډوره.

ډنډاره (ḍanḍā́ra) ښځ.م. ۱) ډونډۍ، ډنډر، ساقه؛ ۲) بمبره، غومبسه ۳) ځورب سړی، مزی سړی؛ ۴) و ګ. ماشوره.

ډنډاس (ḍanḍā́s) نر.م. ډانډس، دنداف لینډی، د ډینډاپ د ډینډاپې لینده.

ډنډاکی (ḍanḍā́kay) نر.م. دورانه د ښخ هډوکی.

ډنډالی (ḍanḍāláy) نر.م. جارچي، نغاره چي.

ډنډاو (ḍanḍā́w) نر.م. و ګ. ډنډ.

ډنډتال (ḍanḍtā́l) نر.م. د ۱۲ ماترو یو تال دی.

ډنډر (ḍanḍár) نر.م ۱) ډونډۍ، دنبات ډنډه، ساقه؛ ۲) د چارګل او پېزوان سیخ.

ډنډرولوجي (ḍindroloji) ښځ.م. د ونو پوهنه، د ونو علمي مطالعه، ونه پېژندنه.

ډنډروکرونولوجي (ḍindrokronolojí) ښځ.م. دوران پېژندنه اود چاپېریال دلرغونتوب مطالعه.

ډنډغر (ḍanḍağár) نر.م. تهانګر، د اخورکنګر، له ځارویونه پاتې شوې پروړه، لواړبوس.

ډنډکی (ḍanḍakáy) نر.م. (پخ.) کچړی، کیچړی، کیچړې کورت، کورت و وریجې.

ډنډګلی (ḍanḍgwálay) نر.م. شین پاڼی، ډوډه، ډنډه، د نیلوفر ګل، نیلوفر.

ډنډوب (ḍanḍób) نر.م. ۱) ډنډاو، اوبه په کې ډنډول؛ ۲) ص. نر.م. بې عاطفې، بې رحمه.

ډنډوره (ḍanḍorá) ښځ.م. ۱) نغاره؛ ۲) مج. جار، بوله، اوازه.

ډنډوره چي (ḍanḍoračí) ص. نر.م. جـارچي، ډنډالی، نغاره چي، جاړ ګرځوونکی.

ډنډوری (ḍanḍuráy) نر.م. و ګ. ډانډی[1].

ډنډوکاري (ḍanḍukā́re) ښځ. ج. فـریادونه، چیغې، نارې، واویلاوې، انګولاوې.

ډنډوکی (ḍanḍū́kay) نر.م. وړوکی ډنډ، ډنډګی، حوضچه، تالاوګی.

ډنډول (ḍanḍawā́l) مـص. مت. ۱) ډمـول، اوبه ایسارول؛ ۲) په چا باندې مال تاوانول.

ډنډه (ḍánḍa) ښځ.م. ۱) د ډنډ مـؤنث؛ ۲) دشـولو لوی پټی چې اوبه په کې ډنډېږي؛ ۳) د نبات ډنډر؛ ٤) دتلې ډانډه، ښوتی؛ ۳) ډنډر، دچارګل او ښزوان سیخ چې په پوزه کې تومبل کېږي.

ډنډه کېلک (ḍanḍakelák) نـر.م. اډ، ډی، یو ډول لوبه ده.

ډنډی (ḍanḍáy) ښځ.م ۱) وتلې ډانډی؛ ۲) دغوږ نرمۍ؛ ۳) په تول کې فرق؛ ٤) لاس وهنه.

ډنډېدل (ḍanḍedál) مص. ل. ډمېدل، اوبـه په یوه ځای کې درېدل یا راغونډېدل.

ډنډیي (ḍanḍayí) ص. نب. هغـه آس چې د ګاډی نه آس سره د روړېدولو لپاره تړل کېږي.

ډنګ (ḍang) نر.م ۱) د درېې یا ډول اواز؛ ۲) اریان په دریان، په چورت کې ډوب.

ډنګار (ḍangā́r) نر.م. داروکار، یو مضر بوټی دی.

ډنګالی (ḍangāláy) ښځ. الچه، یو ډول ټوکر دی چې پټه پټه خطونه لري.

ډنګر (ḍangár) ص. نر.م. ۱) خوار، کم غوښی، د ښوربضد؛ ۲) نر.م. څاروی، غوا، غویی.

ډنګرکه (ḍangaráka) ښځ.م. ۱) د ډنګر تأنیثي مصغر؛ ۲) پرپره، ګوبلکه، ډینګری، تیتری.

ډنګرکی (ḍangarákay) ص. نر.م. د ډنګر مصغر.

ډنګروالی (ḍangarwā́lay) نـر.م. ډنګـرتوب، زهیرتوب، کمزورتیا، جسمي ضعف.

ډنګری (ḍangaráy) نـر.م. ۱) د ډنګـر مصغر؛ ۲) د ګونډیو ټکولو ډبې یا کوتک.

ډنګلی (ḍingaláy) ښځ.م. د ښاه یا کوهې اړم.

ډنګوټی (ḍangū́ṭay) نر.م. سکـو، جونګـړی د تنستې سه پایه.

ډنګول (ḍangawā́l) مص. مـت. ۱) ډول وهل، نغاره وهل؛ ۲) د موسیقي سیمي آلات ږغول؛ ۳) ډنډوره وهل؛ ٤) مج. رسوا کول، تشهیرول.

ډنګهار (ḍangahā́r) نر.ج. د ډول او نغارې پرله پسې آواز، درنګهار.

ډنګېدل (ḍangedál) مـص. ل. ۱) ډول یا نغاره وهل کـېدل؛ ۲) مشهـوربدل، رسـوا کـېدل؛ ۳) ډنډوره وهل کېدل؛ ٤) درنګېدل، ترنګېدل.

ډنګې ډوال (ḍangiḍiwā́l) ص. نـر.ج. ډنګې ډیوال، خلاص، دریه، پرمخ خلاص.

ډنه (ḍána) ص. ښځ.م. شیګاړه، متمیزه، هغه ښځه چې په چا پسې تنبتېدلې وي.

ډو (ḍo) نر.م. د ګام د لومړنی نوټ نوم.

ډوب (ḍūb) ص. نر.م. ج. ۱) غـرق، لاهـو، یوپ؛ ۲) اریان، ورک.

ډوبره (ḍubā́ra) ښځ.م. یوه غرنۍ ونه ده.

ډوبلن (ḍūblán) ص. نـر.م. ډګـلان، ډګ، ډوبله وهونکی آس.

ډوبله (ḍū́bla) ص. ښځ.م. ۱) ډګ، د یرغه ضد؛ د آس نا اوار تګ؛ ۲) و ګ. دوبله.

ډوبلی (ḍūbaláy) نر.م. دسپورټ یا پهلوانۍ سامان.

ډوبلی (dubláy) ښځ.م. ۱) کـورکه، کـناکه؛ ۲) متکور، دجوارو او غنمو نیم وریت شوی وږی؛ ۳) د جوار پرپری، ټنټه؛ ٤) بخیل، سوګت.

ډوب ماکو (dūbmákū) نر.م. و ګ. اوبتل.
ډوبنی (dubánay) نر.م. د اوبو ژوروالی.
ډوبوالی (dūbwálay) نر.م. ډوبتیا، ډوبېدنه.
ډوبول (dūbawúl) مص.مت. غرقول، لاهو کول، په اوبو کې منډول، په اوبو کې ننوېستل.
ډوبی (dūbáy) نر.م. ډبلی، ډنسوارو کوتی.
ډوبی (dobáy) ښځ.م. ۱) خوبی، سرداوه، سرویی؛ ۲) نګوښېدنه؛ ۳) د زره ضربان.
ډوبېدل (dūbedál) مص. ل. ۱) غرقېدل، لاهو کېدل، یوپېدل؛ ۲) په فکر کې سرګومه تلل.
ډوبې ډوبیا (dūbedūbyā́) ص. نب. بېخي ترې تم، بالکل ورک.
ډوپکنی (dupkanáy) ښځ.م. د خا[illegible] ېری.
ډوپی (dūpáy) ښځ.م. ۱) ترڅمکې [illegible] اوبو رېرمه؛ ۲) نګوښېدنه، ګوډګوډ تګ.
ډوډ (dod) نر.م. ډنډه، نیلوفر، ډنوګلی.
ډودا (dudá) ښځ.م. ۱) یو ډول بوټی دی چې سر یې بوڅرنه غوزه لري؛ ۲) ډوډه، د کوکنار غوزه.
ډوډه(۱) (dodá) ښځ.م. ۱) د کوکنارو غوزه، لاډو؛ ۲) جوارۍ، د جوارو ډوډۍ، سورسک.
ډوډه(۲) (dodá) ښځ.م. اداده، داده، الوی، د جوارو الوی، د جوارو د وړو د غوټیو وریتونه.
ډوډی (dúday) نر.م. ۱) ارخ؛ ۲) ترتشي لاندې هډوکی، د کوناټي د سر هډوکی؛ ۳) د ماشومانو یو ډول لوبه ده.
ډوډي (dūdí) ص. نر.م. (ج. ډوډیان) ۱) غوره مال، چاپلوس؛ ۲) مج. جاسوس، مخبر.
ډوډۍ (dodáy) ښځ.م. ۱) مړی، ټیکله، نغن؛ ۲) کتغ، اتام، خواړه، طعام، روټي.
ډوډۍ خونه (dodayxūna) ||. خوراکخونه، د ډوډۍ خوړلو خونه.

ډوډۍ غرپ (dodaygráp) ص. نر.م. ۱) اروا وړی، سترووړی؛ ۲) حریص، نه مړېدونکی.
ډوډۍ کغالی (dodaykugā́lay) نر.م. تنور، د ډوډۍ پخولو تنور؛ و ګ. تنور.
ډوډي مار (dodimā́r) ص. نر.م. لنګري، سخي، د دسترخان خاوند.
ډور (dor) نر.م ۱) داروونکی ځنګل؛ ۲) وېروونکی ځای؛ ۳) دګازې، جال.
ډورکندی (dorkandáy) نر.م. و ګ. ګورګتی.
ډورګتی (dorgatáy) ښځ.م. و ګ. ګورګتی.
ډوره (dora) ص. ښځ.م. ۱) شلېدلی، ځیرې، بڅه؛ ۲) مج. مفعول (هلک).
ډورې (duráy) ښځ.م. ډوره لی، څېوه، قبر، ګور.
ډوری (dūráy) نر.م. ۱) ننبه، نخښه، نښانه؛ ۲) څېره، شکل؛ ۳) داروونکې ننبه، څروی.
ډوریا (dūryā) ښځ.م. یو ډول توکر دی.
ډوز(۱) (duz) نر.م. ۱) ډز، د ټوپک اواز؛ ۳) د یو شي د لوېدو اواز، له لوېدونه د ماشوم د ژغورلو غږ.
ډوز(۲) (doz) نر.م. دوز، دوس؛ ۱) یو خوراک دوا یا دارو؛ ۲) د یوه شي تاکلی مقدار.
ډوزن (dūzán) ص. نر.م. ۱) تېزن؛ ۲) باټک، غورتن، باټو، لاپو.
ډوزه (dūza) ښځ.م. درواغ، غوره، لاپه، باټه.
ډوزی (dūzay) ص. نر.م. ۱) احمق، شوده، سوډر؛ ۲) درواغجن، لاپو.
ډوغ (dūğ) نر.م. ۱) توغ، د توغي اواز؛ ۲) د سپېنتو په لوبه کې هغه چاته چې د تولو لوبغاړو په اخېر کې وار کوي.
ډوغل (dūğol) مص. ل. ۱) وګ. توغل؛ ۲) نر.م ژور کنده، کوندغالی، ژور ځای.

ډوغن (dūǧán) ص. نر.م. توخن، هغه څوک چې د بر توخېږي.

ډوغېدل (dūǧedál) مص.ل. و گ. توخېدل.

ډوک (dūk) نر.م ۱) ډوکی، ډکی، منډکی، خاشه؛ ۲) یو ډول اغزن بوټی.

ډوکال (dūkā́l) نر.م. ۱) وچکالي؛ ۲) ناڅاپي مړینه یا مرگ.

ډوکتورا (dūktūrā́) ښځ.م. دکتورا، دکتورا، ډاکتري، داکتري؛ هغه درجه یا موقف او عنوان چې یو چاته د هغه د ټاکلو تحصیلاتو په پای کې د پوهنتون له خوا اعطاء کېږي

ډوکتوریسه (dūktorísa) ښځ.م. ډوکتورس، دکتوریسه، ډاکتره، هغه ښځه چې ډاکتره وي.

ډوکتورین (dūktorín) نر.م.ج (سي.) دکتورین، ډکتورین، ۱) نظریه، فکر، تز، تیزس، عقیده، فلسفي، سیاسي یا اقتصادي نظریه؛ ۲) لار، مشي، آیین.

ډوکړه (dūkṛá) ښځ.م. د تبلې د یوه تال نوم.

ډوکه(۱) (dūká) ښځ.م. ۱) د خجورې وښکلوی، د خرما گونگوری؛ ۲) د یوې تنستې پنځو پنځو تارونو چې سره اوبدل کېږي.

ډوکه(۲) (doká) ښځ.م. ۱) دوکه، چم، چل، فریب؛ ۲) لویه څمڅه، غټه څمڅې، چمچه.

ډوکه مار (dok amā́r) ص. نر.م. دوکه باز، چمباز، دروغلی، تېرایستونکی.

ډوگره (dográ) ص. نب. بې پیسې، غریب، خوار؛ ۲) ډوگره مست، د بدې لارې ملگری، بېباکه.

ډوگره گي (dogragí) ښځ.م. بېباکي، بې حیایي، بې شرمي.

ډوگره مست (dogramást) ص. نر.م. ډوگره، بېباکه، د بدې لارې ملگری.

ډوگل (dugál) نر.م. ۱) ډیگله، ډوگله، دمرغانو جاله، ځالگی، ځاله؛ ۲) دقیت، خپگان.

ډوگلاند (dūglā́nd) نر.م. هغه آس چې په تړپکو ځي.

ډوگم (dū́gam) نر.م. ډگم، دگم، جزم، جزمیت؛ و گ. ډاگما.

ډوگول (dūgawə́l) مص. مت. ترټل، ببرول، وبرول، ملامتول، یرول، توبیخول، دگل.

ډوگي (dūgí) ص. نر.م. و گ. ډاگي.

ډول(۱) (dol) نر.م. ۱) زمونږ د کلیوالي موسیقۍ د آلو څخه یوه آله ده؛ ۲) سلواغه؛ ۳) د ژرندې تخت، د ژرندې د غله اچولو برخه.

ډول(۲) (dawl) نر.م ۱) طریقه، روش، سبک، رنگ، شکل، بڼه؛ ۲) من. و گ. جنس؛ ۳) من. و گ. نوع؛ ۴) فېشن، سینگار؛ ۵) دارڅ یو ډول آله ده چې سورې سورې وي.

ډول(۳) (dūl) نر.م. کرار کرار او درونډ تگ.

ډولاډنگه (dulāḍánga) ښځ.م ۱) غوم غومباکه، د ماشومانو استسقاء؛ ۲) ټنبل او چټي سړی.

ډولبره (dolbará) ښځ.م. د ژرندې هغه برخه چې دانې ژرندې ته ورتوییږي.

ډول ټکور (dawalṭakór) نر.م. و گ. ډول ډېل.

ډولچه (dolčá) ښځ.م ۱) ډوله، تملوڅ؛ ۲) بوکه، د ځا سلواغه.

ډولچي (dolčí) ص. نر.م. ډول وهونکی، ډولزن، غازي، ډولکی.

ډول ډال (dawldā́l) نر.م. و گ. ډول ډېل.

ډول ډبلی (doldabaláy) نر.م. د کور سامان، اثاث البیت، اثاثیه.

ډول ډنگول (doldangawə́l) مص. مت. ډول وهل، ډول دربول، ډول ړغول.

ډول ډيل (dowldíl) نر.م. ډول ډال، سينګار، سينګارونه، آرايش، ښکلنه.

ډولک (dolák) نر.م. ډوبمک، ډومبکی، ډولکی، ډولګی، وړوکی ډول، کوچينی ډول.

ډولکی (dolakáy) نر.م. ۱) و ګ. ډولک؛ ۲) کوټی قطي؛ ۳) هغه څه چې د لمر يا اور په وسيله سره وچ کلک شي.

ډولکې (dolak اَ) ص. نر.م. ډولزن، ډولچي، ډول وهونکی.

ډولکی (dawlakáy) ص. نر.م. فهشني، ډولي.

ډولول (dulawál) مص. مت، ورو ورو ښوول، ورو ورو شړل يا کتول. کرار کرار ځغلول.

ډوله (dola) ښځ.م. ۱) ډولچه؛ ۲) ژو[illegible] سندل شوی ژور ځای چې اوبه په کې ساتل [illegible]

ډولی (dawaláy) نر.م. مال، دولت، ثروت، شته.

ډولي (dawlí) ص. نر.م. فهشني، سينګاري.

ډولی (doláy) ښځ.م. د ناوې جوپان، د ناوې کجاوه، د ناوې حجله.

ډولېدل (dūledál) مص. ل. ورو ورو تلل، کرار کرار رهي کېدل، سوکه سوکه کتېدل.

ډولی مار (doláymār) نر.م. جوپان والا، ډولی والا، هغه څوک چې ډولی وړي.

ډومارل (dumārál) مص. مت ۱) ګومارل، پارول، لمسول، چمتوکول؛ ۲) سترګې کښته اچول.

ډومبخه (dumbáxa) ښځ.م. کوبی، داوبو پوکانه، د اوبو په سر غوټی، پړومبي.

ډومبسکه (dūmbáska) ښځ.م. ډډه څمکه، هغه شکل چې يوه څمکه يې د مرغېړيو د راټولېدو په وخت کې غوره کوي (ډډه کېږي).

ډومبکه (dūmbáka) ښځ.م. ډومبک، ډومبکی، تور دلی، يو ډول سپېره (خړه) وړه مرغی ده.

ډومبکی (dūmbákay) نر.م. ۱) و ګ. ډولک؛ ۲) د ماشومانو وړوکی دريه يا ډول دی؛ ۳) يوې توري ترخې مادې دی چې د غومبسو په توېکي کې پيدا کېږي.

ډومبوری (dumbūráy) نر.م. ډمبوری، ډېران، ډېری، کوټه، د سری (انبارو) او خوشيو کوټه.

ډومبېک (dūmbék) نر.م. يو ډول مرغی ده.

ډوم ډومک (dūmdūmák) نر.م. يو ډول کوچنی مرغی ده چې توري ښکې لري.

ډوند[1] (dūnd) ص. نر.م. ۱) تباه، برباد؛ ۲) ښځ. ستنه؛ ۲) لټون، لټونه، پته، تلاش، څرګندونه.

ډوند[2] (dond) نر.م. ډنډوره، نغاره، جار.

ډونډاکی (dūndākáy) نر.م. د کوناټي هډوکی، د ورانه د ښخ هډوکی، د ګردي هډوکی.

ډونکی (dūnkáy) نر.م. د خاورو غورځولو يوه اوسپنيزه آله.

ډونګ (dong) نر.م. ۱) چپاول، لوټ، چور، د خارويو چور؛ ۲) غرور، تکبر؛ ۳) تمسخر، پيشاړه.

ډونګ ډونګ (dūngdū́ng) نر.م. برېره، غُر غُر، غرړی، زونګ زونګ.

ډونګری (dūngráy) ښځ.م. ۱) لويه څمڅی، لويه څمڅه؛ ۲) دونګری، ښک، څپه، تامبېری جينګاون، د کښتي ښلچه، پارو.

ډونګله (dūnglá) ښځ.م. ډينګری، ډنګله، د څاه څخه د اوبو ويستلو يوه آله ده.

ډونګن (dūngán) ص. نر.م. منګن، زونګ، غونبزن، څوک چې په پزه کې خبرې کوي.

ډونګه (dónga) ښځ.م. ۱) ډينګاله، د کوناټو او ملا تر منځ برخه؛ ۲) توکه، ټکاله؛ ۳) ډينګله، د چرګ شاتنی برخه.

ډونګهار (dūngahā́r) نر.ج. ۱) غرڅهار، غونهار، بونهار: ۲) زونګ زونګ کول، غُر غُر کول.

ډونګی (dongáy) ص. نر.م ۱) توکي، مسخراچي، ۲) ډاکه مار، داړه مار: ۳) ژور، عميق: ۲) راز داره، راز ساتونکی.

ډونګېدل (dūngedə́l) مص. ل. بونګېدل، منګېدل، زونګېدل: د ځانه سره داسې ږغېدل چې څوک سم نه پرې پوهېږي..

ډوو (ḍawū́) ص. نر.م. تېرو، پرو، تيزن، تېرن.

ډوول (ḍawū́l) نر.م. سګ ماهي، مسينګی، کتبه سېری.

ډوه (ḍuwá) ښځ.م. ډالی، تحفه، سوغات.

ډوهر (dohár) ص. نر.م. ډوقر، ډوغر، ګوبا، زهير او ډېر کمزوری سړی.

ډوی (ḍoy) نر.م. باک، پروا، آر.

ډهکه (ḍaháka) ص. ښځ.م. لس ګون، لسيز.

ډی (ḍay) نـر.م. ۱) د تنستې هغه لرګی چې د دوو دوښاخو په سر ايښودل شوی وي: ۲) تيندی، کونډی، کچی، چلی.

ډۍ (ḍay) ښځ.م. ۱) و ګ. ډنډه کېلک: ۲) وړی، د نوي تغړو هغو اضافه ځنو چې د کار په پای کې پرې کېږي.

ډيابېټ (diyābít) نر.م. و ګ. شکره.

ډياکروني (diyākroní) نر.م. د کليمو تحليل او د هغو د منشأ او ريښې پيدا کونه.

ډيالوګ (diyālṓg) نـر.م. ديالـوګ، ډايلاګ، مکالمه، مباحثه، صحبت.

ډيبک (dibák) نر.م ۱) د سيند د غاړې اوچتوالی: ۲) ډيبو: ۳) مج. خورا ډنګر سړی.

ډيبو (dibó) ښځ.م. ډيبک، تيپو، يو ډول سارايي وړه مرغۍ ده..

ډيبۍ (dibáy) ښځ.م. لوښی، خومبری، غوالرشه: خاورين لوښی دی چې غوا په کې لوشل کېږي.

ډيپا (depā́) ص. نر.م. ملازم، شاطر، نوکر..

ډيپارټمنټ (dipārtmínt) نـر.م. ډيپارټمنټ، ډيپارتمنت: ۱) څانګه، شعبه، دايره، برخه: ۲) اداري تشکيلات: ۳) وزارت: ٤) ايالت.

ډيپلوم (diplṓm) نرم. ډيپلومه، ډيپلومه، ډپلوم: د لوړو تحصيلاتو بري ليک، شـهادتنامه. علمي بريالیتوب سند.

ډيپلومات (diplomā́t) نر.م. ډيپلومات، ډپلومات ۱) سياسي نماينده، د سياسي نمايندګۍ غړی: ۲) سياست پوه، سياستمدار.

ډيپلوماتيک (diplomātík) ص. نـر.م.ج. ۱) ډپلوماتيک، ډيپلوماتيک، په ډيپلوماسۍ اړوند: ۳) هوښيار، څيرک، درايت لرونکی.

ډيپلوماسي (diplomāsí) ښځ.م. ډپلوماسي: ۱) سياست: ۳) درايت، هوښياري، څيرکتيا.

ډيپو (dipú) ښځ.م. ګدام، تحويلخانه، زېرمه تون.

ډيچ (dič) نر.م. سامانه، غوره، پرتم، شان، شوکت.

ډيچه (dičá) ښځ.م. مست تېرپونه، خرتزی.

ډيډنډۍ (didanday) ښځ.م. د ګيند يو ډلوبه ده.

ډيډا (didā́) ص.نر.م. جاروکښ، جاروکونکی.

ډيډانه (didā́na) ص. نر.م. ربيخ وهنه، ربيخ وهل.

ډيډم (didam) نر.م. ډډم، يو ډل وانبه دي.

ډيډه (didá) ښځ.م. هغه لرګی او تو کر چې د هغو په واسطه دژرنـدې د محـور مېخ پرې ټينګوي: ۲) ډزې: ۳) خولپوټی: ٤) د چلم د دريو هغه لته يې ګنډه چې د چلم خـوله ورباندې پټوي: ٥) کيږه، کېږی.: ٦) ستنه، بېخ، اساس.

ډيډه (ḍedá) ... نر.م. ۱) ډېر مور، تر پزې موړ: ۲) ... قانع: ۳) ډاډه، مطمئن.

ډېډې (dedé) شغ. ج. ۱) د غوړونو يو ډول والی؛ ۲) د ټوپکو پرله پسې ډاړونه او ډزونه.

ډېر (der) ص. نر. ج. زيات، پرېمانه، کوټه.

ډېرارخيز (derarxíz) ص. څو اړخيز، څو جانبه، څو بعدي.

ډېرارخيزروستاړی (derarxízrūstāray) (گړ.) ډېر چاري يا گڼ چاری وروستاړی.

ډېران (derán) نر. م. ۱) ډمبوری، د سرې د اچولو ځای: ۲) د حيض پاکولو ټوکر؛ ۳) مج. انبار.

ډېرپازی (derpázay) ص. څو پازی، گڼ پېشه، گڼ کاری.

ډېرپورې ژبه (derpórežába) گړ. گډوله ژبه.

ډېر پوړيز (derporíz) ص. څو پوړيز، څوچته.

ډېرپېښی (derpéṣay) ص. ډېر پېښېدونکی، زيات واقع کېدونکی.

ډېرترډېره (dertardéra) ص. ډېر زيات، بېخي زيات، خورا زيات، تر اعظمي حده.

ډېرجوليز (derjawlíz) ص. څو جوليز، څو شکلي، څوبنی.

ډېرځله (derźála) ق. ډېر وخت، اکثرا، زياتره.

ډېرڅانگيز (dercāngíz) ص. ډېر څانگې، څو شعبه يي، څو رشته يي، څو مسلکي.

ډېرڅپيز (dercapíz) گړ. څو څپيز، څو هجايي، څو سېلابه.

ډېرڅښتنی (dercaṣtánay) ص. پر څو خدايانو گروهمن، مشرک.

ډېرخند (dercánd) ص. څوضلعي، څو څنډی، څو څنډيز.

ډېروالی (derwālay) نر. م. زياتوالی، زياتوب، ډېرښت، پرېمانتوب، پرېمانوالی.

ډېرزېږی (derzézay) ص. ډېرزېږونکی.

ډېرژبی (deržábay) ص. ډېرو ژبو پوهېدونکی.

ډېرښتي (derastí) ص. ډېرکيواله، اکثريت.

ډېرښځمنی (dersazmánay) ص. د ډېرو ښځو خاوند، څو ښځی.

ډېرغړی (dergǎzay) ص. څو غړی، د څو غړونو يوځايينه.

ډېرکلن (derkalán) ص. عمرتېری، عمر خوړلی؛ بوډا.

ډېرگټی (dergatay) د تولېزې گټنې (استفادې) وړ.

ډېرگړی (dergaray) (گړ.) جمع، د يوگړي‌بڼه (عکس).

ډېرگوټ (dergwát) ص. ډېرگوټيز، ډېر څنډی.

ډېرگونديز (dergondíz) ص. څوگوندي، څو گونديز.

ډېرليکی (derlíkay) ص. ډېر ليکونکی.

ډېرمانيز (dermāníz) ص. څو مانيز، څومعنا ييز.

ډېرمړوښې (dermaróṣe) ص. د ډېرو مړونو ښځه، څو مړوښې.

ډېرمغزی (dermáǧzay) ص. له مانا ډک، مغزن، ماناوال، تومنوال.

ډېرموخی (dermóxay) ص. څو موخې، څو ډېر مقصدی.

ډېرمېشتی (derméštay) ص. گڼ مېشتی، گڼ نفوسه (ښار يا ټولنه).

ډېرودون (derwadūn) ا. ډېر ښځمنی، د زوجاتو تعدد.

ډېرول (derawál) مص. مت. زياتول، پرېمانه کول.

ډېرولسي (derwalasí) ص. گڼ ولسي، ډېر ملتي، څو مليتي.

ډېرى (ḍeráy) ص. نر. ج. ډېر، خورا زيات، زښت.

ډېرۍ (ḍeráy) ښځ. م ۱) وړوکى خټ، کوټه، توپى؛ ۲) د غلې ګدام، زېرمه تون.

ډېرېدل (ḍeredә́l) مص. ل. زياتېدل، پرېمانه کېدل، ازدياد موندل.

ډيزاين (ḍizā́yn) نر. م. ۱) طرح، سکېچ، خاکه، پلان، د يوه شي ابتدايي يا مقدماتي سکېچ؛ ۲) پلان، سکيم، پروژه.

ډيس (ḍis) ص. نر. م. ۱) ډېر موړ؛ ۲) د جوارو غټه ډوډۍ؛ ۳) کوتک، دبى؛ ٤) چاغ، پړسېدلى.

ډيسنتري (ḍisantrí) ښځ. م. ډېزانتري، ديسانتري خوني اسهال، پېچ، پېچش، د کولمو ناروغي.

ډېسه (ḍesá) ښځ. م. ۱) پانته، دېکه، د جماع په وخت کې مخصوص حرکت؛ ۲) دوکه.

ډېسې (ḍesé) ښځ. ج. سپټې، د جوارو وړې.

ډېش (ḍeš) نر. م. (تن.) دش، ډش، دېش، بېلنى، کش، خطک، فاصله.

ډيفتانګ (ḍiftáng) نر. م. دفتانګ، ديفتونګ، مرکب مصوت، هغه غږيز ترکيب دى چې د دوو غږيزو فونيمو څخه لاس ته راځي.

ډيفتري (ḍiftari) ښځ. م. و ګ. خناق.

ډيک (ḍik) نر. م. چتکى، چتى، پتکى، چتر، يوه وړه، خړه او سرګردانه مرغۍ دى.

ډيکبند (ḍikbánd) نر. م. مرغومکه، د يوې لوبې نوم دى.

ډېکټې (ḍekté) ښځ. م. ډېکټې، ديکټه، په لوړ اواز ويل، املا؛ ۲) امر کول.

ډيکشنري (ḍikšanari) ښځ. م. ډېکشنري، دکشنري قاموس، فرهنګ، د لغاتو کتاب، سيند.

ډيکليمه (ḍiklimá) ښځ. م. ډېکليمې، دکلمه؛ ۱) په فصاحت رغېدنه؛ ۲) قرائت.

ډيکورېشن (ḍikurešán) نر. م. ډيکور، ډکور، ۱) تزئين، اوډنه؛ ۲) زينت، زېور؛ ۳) پرده.

ډيګ (ḍig) نر. م. ډ ګ، د آس په ډ ګ ډګو تګ.

ډيګ ډيګو (ḍigḍigó) ښځ. م. د آس ناهمواره او په دنګ دوګو تګ.

ډيګلن (ḍiglán) ص. نر. م. و ګ. ډوبلن.

ډيګله (ḍiglá) ښځ. م. و ګ. ډوبله.

ډيل (ḍil) نر. م. ۱) ټال، ځنډ، معطلي، ايسارتيا؛ ۲) دبدبه، پرتم، شان او شوکت.

ډيل ډول (ḍildáwl) نر. م. سينګار، درشن، فېشن.

ډيلکو (ḍilkó) ښځ. م. په موټر کې د يوې آلې نوم دى چې دنده يې د برېښنا وېشنه ده.

ډيلو (ḍilaw) نر. م. ځنډ، درنګ، ډيل، معطلي، ايسار.

ډيل و ډال (ḍiludā́l) نر. م. پرتم، شان او شوکت.

ډيلول (ḍilawә́l) مص. مت. ځنډول، معطلول، ايسارول، ټالول.

ډيله (ḍíla) ښځ. م. ډيلکى، يوه ډېره نازکه ګياه ده چې په جبه زاره ځمکه کې راشنه کېږي.

ډيلېدل (ḍiledә́l) مص. ل. ټالېدل، ځنډېدل، معطلېدل، ايسارېدل.

ډيمبه (ḍimbá) ښځ. م. يو ډول لرګى (يا کړى) دى چې په هغه باندې د کښتۍ ببلچه يا جاله تړي.

ډيموټيک (ḍimotík) ص. نر. م. دمتيک، د لرغوني مصر يو ډول ساده ليک و.

ډېموګرافي (ḍemugrāfí) ښځ. م. ډېموګرافي، دموګرافي، د احصائيې د علم يوه څانګه ده.

ډينبک (ḍinbák) نر. م. و ګ. ډېبو.

ډينډاپ (ḍindā́p) نر. م. نداپ، نداف، ډانډسي.

ډينغه (ḍingá) ص. نب. د لارې ملګرى، لاره ښودونکى ملګرى.

ډېنګ (deng) نر.م. دنګ ، د اوبو یو ډول مرغه دی چې مښوکه او پښې یې اوږدې وي.

ډینګ (ding) نر.م. ۱) د اوبو یو غټ مارغه دی؛ ۲) تالاو ، ډنډ؛ ۳) مج. جګ، اوچت (سړی)؛ ٤) ص. نر.م. لاپوڼ، کړتو.

ډینګار (dingā́r) نر.م. غوړې ، باټې ، لاپې شاپې.

ډینګاز (dingā́z) ص. نر.م. ډېر ډنګر ، وچ کلک. ډنګر. ډېر خوار.

ډینګ ډینګو (dingdingó) ص. نر.م. ۱) خراب تراب (کار)؛ ۲) نا آرامه او ناهموار تګ.

ډینګرۍ (dingráy) ښځ.م. ۱) پوڅکۍ ، ګوڅۍ ، مرخېړۍ ، ستورۍ ، ګوېلکه؛ ۲) و ګ. ډینګلۍ؛ ۳) دجالې پارو ، خوی؛ ٤) ډبلۍ ، دنداپ لرګی؛ دلوخې د ټکولو لرګی.

ډینګله (dinglá) ښځ.م. ۱) پانتېه ، هغه حرکت چې سپی یې دسپي سره د یو ځای کېدو په وخت کې کوي؛ ۲) لړزه ، لرزه ، رپا ، ترېدنه.

ډینګلۍ (dingláy) ښځ.م. و ګ. ډونګله.

ډینوسور (denosór) نر.م. (ل. پ.) ډیناسور ، د مېسوزویک د دورې د خزندو هر ګروپ چې نن منقرض یا معدوم دی.

ډېنی (denáy) نر.م. کاکیشکی یو ډول لوبه ده.

ډېوالي (dewā́li) ص. نب. دېوالي ، مفلس ، هغه شتمن چې شته یې له لاسه وتلي وي.

ډیوټ (diwáṭ) نر.م. ۱) د ډېوې د ایښودلو آله؛ ۲) مو. و ګ. دېوټ.

ډېوډ (dewáḍ) نر.م. ۱) یو ډول خوشبویه شمع ده؛ ۲) له ختوجوړ څراغ؛ ۳) یو ډول والی ، یو راز لښتی (غوړوالی) ده.

ډېوډۍ (dewdáy) ښځ.م. ۱) دالان ، سوپ ، سرپوښلې لاره؛ ۲) د کتارو د سر ګانګوره.

ډیوډیو (diwdíw) نر.م. د غوایي د جنسي تحریک اواز؛ دا کلیمه هغه وخت کارېږي چې څوک غویي په غوا باندې د ختلو لپاره تحریکوي.

ډیوډیوکه (diwdiwáka) نر.م. ډېبو غونډې یو ډول خړه مرغۍ ده.

ډیولا (diwlā́) نر.م. سګ ماهی ، کته سپرې.

ډیوه (diwá) ښځ.م. څراغ ، چراغ ، د تېلو څراغ ، یوه آله ده چې د تیارې د رڼا کولو کار ځنې اخلي.

ډیوه خولی (diwaxū́lay) ص. نر.م. ۱) جینګ خولی؛ ۲) هغه څوک چې بدرنګه خوله ولري.

ډیوه وال (diwa wal) ص. بلېښه وال ، مشالوال.

ډیویز (diwíz) ص. نر.م. روښان ، روڼ ، رڼې.

ډیویژن (diwižan) نر.م. ډیویزیون ، فرقه ، لښکر ، هغه لښکر چې درې کنډکه وي..

ډییه (diyá) ښځ.م. ډبه ، صفه ، د کلي د خلکو د ناستې ځای.

ذ

ذ (zāl) نر.م. د پښتو الفبې ۲۸ توری دی. د جمل په حساب د ۷۰۰ په مانا دی او په ابجد کې ۲۵ توری گڼل کېږي.

ذات (zāt) نر.م. ۱) جوهر، خاصیت؛ ۲) حقیقت؛ ۳) نسل، اصل، خټه؛ ٤) خاوند؛ ٥) ع. وجود.

ذات البروج (zātulburūj) نر.م. په اسمانو کې اتم اسمان.

ذات البیني (zātulbaynī) ص. نب. خپلمنځي، په خپل منځ کې، هغه څه چې د خو تنو ترمنځ وي.

ذات الریه (zāturiyá) ښځ.م. سکاروی، سینه و بغل، پنومونی، یوه ناروغتیا ده.

ذاتي (zātī) ص. نب. ۱) اصلي، فطري، طبیعي، خاص، خدایي، د ذات، د ماهیت، د حقیقت؛ ۲) د ښه اصل، د ښه ذات، اصیل، اصله

ذاتیه (zātiyá) ښځ.م. ۱) شخص، شخصیت؛ ۲) فل. د ذهن اصالت (سبجکتیویزم).

ذاکر (zākír) فا. نر.م ۱) یادوونکی، ذکر کوونکی، ستایونکی؛ ۲) ع. خدای ستایونکی.

ذاکره (zākira) ښځ.م. یاد، حافظه، د حافظې قوه، هغه قوه چې په ذهن کې موضوعات ساتي.

ذال (zāl) نر.م. د «ذ» توري تلفظ.

ذایقه (zāyiqá) ښځ.م. خوند، مزه، څکه، یو حس دی چې آله یې ژبه ده.

ذبح (zabhá) ښځ.م. بزل، حلالول، سرپرېکول، کوتل کوتل

ذبیح (zabīh) ص نر.م ۱) حلال شوی، ذبح شوی، کوتلی، کوتلی. ... د اسماعیل علیه السلام لقب

ذخیره (zaxíra) ښځ.م (ج. ذخیرې، ذخایر) گودام، انبار، پاسره؛ وگ زېرمه.

ذراع (zirā') نر.م. لېچ، لښت، د څنگلې له سر نه د لاس د منځنۍ گوتې ترڅوکې پورې اندازه.

ذرع (zárə) ښځ.م. د ذراع په وسیله اندازه کول، ګزول.

ذروي (zarawí) ص. نب. په ذرې پورې اړوند، اتومي، د اتم.

ذره(zará) ښځ.م(ج. ذرات، ذرې) ډېر کوچنی توکی، تر ټولو وړه ټوټه، رچه وړانګه، پلوشه، اتوم.

ذره بین (zarabín) نر.م. ۱) هغې کوچنی عدسیې چې ډېر واړه واړه شیان ورساندي لیدل کېږي؛ ۲) مایکروسکوپ.

ذریعه (zarisá) ښځ.م. وسیله، وزله، چاره، واسطه.

ذکاء (zaká) ښځ.م. هوښ، ځیرکي، ځوړه، زیار، ذکاوت، پوهه.

ذکر[۱] (zikár) نر.م. ۱) یادونه، بیان، څرګندونه؛ ۲) دعا، ثنا؛ ۳) لمونځ؛ ٤) ورد.

ذکر[۲] (zakár) نر.م. ۱) ډګه، د نارینه زېږني (تناسلي) آلت؛ ۲) نر، د ښځې مقابل.

ذکي (zakí) ص. نب. ځیرک، تېزفکره، هوښیار؛ استعداد لرونکی، زیاري، د ذکاوت خاوند.

ذل (zil) نر.م. نرمي.

ذلالت (zalālát) نر.م. خوارېدل، خوارېدنه، ذلیلېدل، ذلیلېدنه.

ذلت (zilát) نر.م. خواري، ذلیل توب؛ خوارېدنه.

ذلیل (zalíl) ص. نر.م. خوار، لوېدلی، بې عزته.

ذلیلتوب (zaliltób) نر.م. خوارتوب، خواري، لوېدنه، ټیټېدنه، ذلیلېدنه.

ذلیلول (zalilawə́l) مص. مت. خوارول، ښکته غورځول، ټیټول، ځپل.

ذلیلېدل(zaliledə́l) مص. ل. خوارېدل، سپکېدل.

ذم (zam) نر.م. د مدحې خلاف، غندنه، غندل.

ذمه (zimá) ښځ.م ۱) په ځان فرض، په غاړه، ولکه؛ ۲) امانت؛ ۳) عهده؛ ٤) پیمان؛ ٥) ژبه، قول.

ذمه وار (zimawā́r) ص. نر.م. ج. مسوول، په ځان فرض ګڼونکی، په عهده منونکی.

ذمه واري (zimawārí) ښځ.م. ضمانت، په عهده منڼه، تړون ورته وهنه.

ذمي (zimí) ص. نب. هغه څه چې د چا پر ذمه وي.

ذوالجلال (zoljalā́l) نر.م. د پرتم څښتن، د جاه و جلال خاوند، د لويي څښتن.

ذوالقافیتین(zolqāfiyatáyn) ص. نر.م. ج. تشریع، هغه نظم چې دوې قافیې په کې خوا په خوا راشي.

ذوالقرنین(zolqarnáyn) ص. نر.م. ۱) د دوو ښکرو خاوند؛ ۲) د سلطان سکندر یو صفت دی.

ذوب(zawb) نر.م. ۱) ویلونه، اوبه کونګ، اوبونه؛ ۲) سره ایله کېدنه.

ذوبان (zawbā́n) نر.م. ویلېدنه، اوبه کېدنه، سره ایله کېدنه.

ذوبحرین (zo bahráyn) ص. نر.م. ج. (بد.) ذوالوزنین، ملون، هغه شعر چې د عروضي بحرو په دوو بحرو کې ویل کېدای شي.

ذوجنسین(zojinsáyn) ص. نر.ج. هغه ګلان چې نرینه او ښځینه تخمونه لري.

ذوحیاتین (zohayātáyn) ص. نر.ج. (زو.) دوه ژوندی، ذومعیشتین، هغه ژوی چې په اوبو او وچه دواړو ژوند کولای شي.

ذوق (zawq) نر.م. ۱) څکنه، څکل؛ ۲) طبع، توه، سلیقه، خوښه، شوق؛ ۳) خوښي، نشاط.

ذوقمن (zawqmán) ص. نر.م. ذوقي، شوقمن، د ذوق او سلیقې خاوند.

ذولسانین (zolisānáyn) ص. نر.م. ج. (بد.) ذوالغتین، ملمع، هغه شعر ته وایي چې په دوو ژبو ویل شي.

ذووجهين (zowajhayn) ص. نر.م. (بد.) ابهام، هغه ادبي صنعت چې د يوه نظم يا نثر په کليمو کې د دوو متقابلو مانا گانو احتمال موجود وي.

ذهن (zehn) نر.م. (ج. ذهنونه، اذهان) ۱) فهم، درک، فکر؛ ۲) عقل، هوښيارتيا، ځوره، ځره.

ذهني (zehní) ص. نب. د ذهن، د فکر، د عقل، فکري، عقلي، د فهم.

ذهنيت (zehniyát) نر.م. فکر، نظر، عقيده، د تفکر طرز.

ذهول (zŭhúl) نر.م. هېره، غفلت، له ياده وتنه، ع. له ځانه بې خبري يا غفلت.

ذهين (zahín) ص. نر.م. ځيرک، ځور، ذکي، هوښيار، زيارسى، فهيم.

ذيحق (ziháq) ص. نر.م. د حق خاوند، مستحق، حق لرونکی.

ذيروح (zirúh) ص. نر.م. ج. ساکښ، د اروا خاوند روح لرونکی.

ر (re) ښځ.م. د پښتو الفبې اوولسم توری دی، د جمل په حساب د ۲۰۰ عدد ښيي.

را (ra) مخ. ۱) د فعلونو سره د مختاړي په ډول راځي او د متکلم طرف ښيي – راکړه؛ ۲) د راکړه لنډيز؛ ۳) نر.م. مو. د کومل دوهم سُر دی.

رااچول (rāačawə́l) مص. مت ۱) راغورځول، راشړل، ۲) ړانسکورول، له مقامه پرې ایستل.

رااخيستل (rāaxístə́l) مص. مت. ۱) راپورته کول، راجګړل؛ ۲) اخيستل، اخستل، رانيول؛ يو شی په بيه يا قيمت سره اخيستل.

رااستول (rāastawə́l) مص. مت، رالېږل، هغه څه چې د يوه چا يا خوا له لوري رالېږل کېږي.

رااېستل (rāistə́l) مص. مت، راباسل، راوښکل، راوباسل، رابهرته کول؛ ۲) اختراع کول.

رااېسته (rāísta) نر.م. ج. ۱) راوښکه، رابهرته کاره؛ ۲) ق. دېخوا؛ ۲) رانيږدې، رانژدې.

رااېسته کول (rāistakawə́l) مص. مت. ۱) رادېخوا کول؛ ۲) رانيږدې کول؛ ۳) ليرې کول، برطرفه کول، له مقامه غورځول.

رابرسېره (rābarséra) ص.نب. راښکاره، ظاهر، راڅرګند..

رابطه (rābitá) ښځ.م. ۱) اړيکه، اړيکې، اړه؛ ۲) ګر. هغه کليمه چې مسند د مسند اليه سره مربوطوي، لکه (دی) په (دا کتاب دی) کې.

رابلل (rābalə́l) مص. مت، راغوښتل، رابولل، دعوتول، ځان ته راغوښتل.

رابلنه (rābalə́na) ښځ.م. (ج. رابلنې) راغوښتنه، رادعوتونه.

رابيا (rābyā́) ښځ.م. د اوبو لوی مشک.

رابېرته (rābérta) ق. رادېخوا، رادې پلو، راايلې، راځېټه، روالې، راوروسته؛ ۲) راهيسې، راهيلې؛ ۳) راخلاصونه، بېرته کول.

رابېل (rābél) ص. نر.م. ج. ۱) راجلا، راگوښي، راالایده؛ ۲) نر.م. وگ. رمبېل.

راپ (rāp) نر.م. د ینجې په ځېر یو ډول نبات دی چې ژېړ گل کوي.

راپاتې (rāpāte) ص. نب. ۱) باقي، پاتې شوی، راپاته؛ ۲) بار شوی؛ ۳) میراث.

راپاڅول (rāpācawál) مص. مت. ۱) راجگول، راویښول، راپورته کول، ۲) تحریکول، لمسول.

راپاڅېدل (rāpācedál) مص. ل. ۱) راپورته کېدل، راجگېدل، راویښېدل، ؛ ۲) تحریکېدل، لمسېدل.

راپدېخوا (rāpadexwā́) ق. راهیسې، رادېخوا، را په دې خوا، راوروسته.

راپرځول (rāparǰawál) مص. مت. وگ. راپرزول.

راپرزول (rāparzawál) مص. مت. ۱) راغورځول، ځملول، رانسکورول؛ ۲) مج. مغلوبول، ماتې ورکول.

راپرزېدل (rāparzedál) مص. ل. ځملاستل، راغورځېدل، راځملاستل، رانسکورېدل، په غېږو نیولو کې راغوزارېدل یا ځملاستل.

راپرېیستل (rāpreyastál) مص. مت. راځملول، راغورځول، راپرزول، ځملول، په غېږو کې پر ځمکه راغوزارول یا راغورځول.

راپسې (rāpasé) ق. ۱) ترشا، راوروسته، راترشا، راترڅنګ؛ ۲) تعقیب، څارنه.

راپور (rāpór) نر.ج. ۱) رپوټ، رپورټ، راپوټ، راپورت؛ خبر، اطلاع، روایت؛ ۲) جاسوسي.

راپورتاژ (rāportāž) نر.م. رپورتاژ، ۱) خبریالي، پېښلیک؛ ۲) د یوې پېښې یا چارې د جریان شرحه چې خبریال یې د ورځپاڼې، رادیو یا... ته تهیه کوي.

راپورتر (rāportár) نر.م. ۱) رپورټر، خبریال، خبرتولوونکی، خبرنگار؛ ۲) وگ. رپوټچي.

راپورته (rāpúrta) ق. ۱) راجگ؛ ۲) تحریک شوی، لمسولی.

راپورې (rāpóre,i) ق. ۱) رنې، رابانديې؛ ۲) دې خوا، دې غاړې؛ ۳) تړل، بندول، تړلې؛ ۳) په ناروغۍ مبتلا، اخته، گرفتار.

راپورې کول (rāporekawál) مص. مت. ۱) راپورې ایستل، له سیند نه راپورې باسل؛ ۲) متکلم تورن کول؛ ۳) متکلم په ناروغۍ اخته کول؛ ٤) تړل، بندول، کلکول (د دروازې یا کړکۍ).

راپېردل (rāperdál) مص. مت. رااخیستل، راتولول.

راپېرل (rāperál) مص. مت. ۱) د یوه شي رانیول، یو شی اخیستل؛ ۲) د متکلم لپاره اندېړی او پوزی اوبدل یا جوړول.

راپېښېدل (rāpeṣedál) مص. ل ۱) راپیدا کېدل، راواقع کېدل؛ ۲) اتفاقي راتلل او مخامخ کېدل، مخې ته راتلل.

راتب (rātíb) ق. ۱) تل، همېشه، دایم، ثابت؛ ۲) معاش، مستمري، ځېره، زیره.

راتگ (rātág) ف. راتلنه، دورتگ مقابل.

راتلل (rātlál) مص. ل. راتگ کول، د تلل مقابل، د بله ځایه دې خوا راتگ کول.

راتلنه (rātlána) ښځ.غ.م. راتگ، راتلنگ.

راتلونکی (rātlúnkay) فا.نر.م (ج. راتلونکي) هغه څوک چې له بله ځایه راحي یا راروان وي.

راتلونکې (rātlúnke) ص. راروانه زمانه، مهال، گانده، گاندمهال.

راتلونی (rātlúnay) نر.م. ۱) راتلونکی، د راتلو په حال کې؛ ۲) آینده، مستقبل.

راتله (rātlá) نــر.ج. ۱) راتگ، راتلگ؛ ۲) ف. د راته مؤنث، هغه ښځه چې په تېر وخت کې يې استمراري فعل اجرا کړی وي.

راتوېدل (rātoyedə́l) مص.ل. ۱) له لوړه ځايه د مايعاتو يا پانړاغورځېدل؛ ۲) راښکته کېدل.

راټول (rāṭól) ص. نر.م.ج. غونډ، سره يو ځای، يو ځای، گډ، گرد، جمع.

راټولوالی (rāṭolwā́lay) نــر.م. راغونډوالی، رايوځای والی، گردوالی.

راټولول (rāṭolawə́l) مص. مت. ۱) راغونډول، رايوځای کول، يو لاس کول.

راټولېدل (rāṭoledə́l) مص.ل. ۱) ټولېدل، راغونډېدل، يوه ځـای ته راجمع کېدل؛ ۲) يو لاس کېدل، متحد کېدل.

راټيټول (rāṭiṭawə́l) مص.مت. ۱) راښکته کول، ټيټول؛ ۲) لـه يو جگ مقام څخه راغـورځول؛ ۴) څوک خپل ځان ته اړ باسل يا تابع کول.

راټيټېدل (rāṭiṭedə́l) مص.ل ۱) راښکته کېدل، ټيټېدل؛ ۲) له خيلې خبرې تېرېدل؛ ۳) له لـوړ مقام څخه راغورځېدل؛ ٤) بل چا ته اړېدل.

راج (rāj) نر.م. ۱) حکــومت، واکداري، سلطنت؛ ۲) شتمني، دارايي؛ ۳) بنا، ختگر، معمار.

راجستر (rājistár) نــر.م. رېجستر، راجستر؛ اندراج، هـغه کـتاب يا ليست چې نومـونه، پېښې او ...په کې ثبت او درج شوي وي.

راجع (rājí؟) ق. ۱) راگرځېدونکی؛ ۲) ورگرځونه، ورگرځېده، ستنېده؛ ۳) حـواله، مخـامخونه؛ ٤) په باره کې.

راجگول (rājəgawə́l) مص. مت. ۱) رااوچتول، راپورته کـول؛ ۲) په پـښـو درول، ۳) لکول، نېغول؛ ٤) المسول؛ ۵) راچوخول.

راچاپېر (rāčāpér) ص. نر.م.ج. راتاو، گرچاپېر.

راچورلول (rāčūrlawə́l) مص. مت. راگرځول، چورلول، راڅرخول، راتاوول، راگرځول.

راچوړول (rāčūṛawə́l) مص. مـت. راتـوېـول، راچېه کول، مايعات راتويول.

راچوړېدل (rāčūṛedə́l) مـص.ل. راتـوېـدل، رابهېدل، راچېه کول.

راځغستل (rājəğastə́l) مـص.ل. رازغستل، رامنډې کول، په منډو منډو د يې خواته راتلل.

راځغلول (rāǰgalawə́l) مص. مت ۱) رازغلول، را په منډه کول؛ ۲) پسې رااخيستل.

راڅخه (rācáxa) راسره، راشکه، راسکه.

راڅکل (rāckə́l) مص. مت. راڅکول، څکول، راکشول، يو شی خپلې خواته راښکل.

راڅکول (rāckawə́l) مص. مت. راڅکل، ځان خواته راکش کول، راکږل، روښيول.

راڅکونی (rackúnay) نــر.م. ۱) جلو، واگې اکوری؛ ۲) راکشوونکی؛ ۳) اختـڅـوونکی، تنبتوونکی؛ ٤) راځلېدونکی.

راڅکېدل (rāckedə́l) مص.ل. ۱) راکشېدل، په ځمکه راکش کېدل؛ ۲) راخوځېدل.

راحت (rāhát) نــر.م. ارامي، ارام، هوسايي، اسودگي، استراحت.

راخبرول (rāxabrawə́l) مص.مت. ۱) رابلل، په خبرو يا اطلاع سره د متکلم پلو ته راغوښتل؛ ۲) رالمسول؛ ۳) پوهول، او بيدارول.

راخبرېدل (rāxabredə́l) مص.ل. ۱) رابلل کېدل، اطلاع وررسېدل؛ ۲) رالمسېدل؛ ۳) پوهېدل.

راخپرول (rāxparawə́l) مص. مت. ۱) رانشرول، خـورول، خپـورول؛ ۲) تيتـول؛ ۳) راشـړل؛ ٤) شيندل کېدل

راختل (rāxatə́l) مص. ل ١) راولاړېدل، راښکاره کېدل؛ ٢) له پاسه ودرېدل، ورباندې درېدل.

راخلاصول (rāxlāsawə́l) مص. مت. ١) خوشې کول، راپرېښودل؛ ٢) بېرته کول، پرانستل.

راخلاصېدل (rāxlāsedə́l) ١) خلاصېدل، خوشې کېدل، پرېښودل؛ ٢) بېرته کېدل، وازېدل.

راخورول (rāxwarawə́l) مص. مت. ١) تیتول، خپرول، خورول؛ ٢) غوړول، اوارول.

راخورېدل (rāxworedə́l) مص. ل. ١) تیتېدل، خپرېدل، خورېدل؛ ٢) غوړېدل، اوارېدل.

راخېژول (rāxežawə́l) مص. مت. ١) راپورته کول، راجګول؛ ٢) راسپرول، سورول.

رادار (rādár) نر. م. ١) د الکترانیکو څپو سره د فلزي شیانو د فاصلې د ټاکلو آله؛ ٢) ص. نر. م. ج. راداره، لیکې لیکې، خط خط.

رادرومل (radrumə́l) مص. ل. ١) رامنډې کول، راتلل؛ ٢) دې خواته راتلل.

رادمخه (rādamáxa) ق. رامخکې، په مخکې.

رادو (rādaw) ف. راځغله، رامنډه کړه، راشه.

راده (rāda) ښځ. م. ١) هغه عمودي یا افقي یا قوسي اوږد خط چې په صیقل شوي فلز کې د رڼا په وسیله لیدل کېږي؛ ٢) رنګه کرښه، رنګه خط؛ ٣) ص. نب. پټې پټې اس؛ ٤) نر. م. رود، سیند

رادې پلو (rādepalaw) ق. رادیخوا، دې خواته، دې څنګ ته، رادې لوري ته.

راډیو (rādiyó) ښځ. م. (ج. راډیوګانې، راډیووې) رادیو، ریډیو؛ رسېور، اخیستونکې دستګاه، هغه برقي آله چې د استوونکې دستګاه څخه خپلې څپې اخلي او هغه په اواز تبدیلوي.

رارسول (rārasawə́l) مص. مت. ١) رسول، له بل ځای څخه دې ځای ته راوړل، را انتقالول؛ ٢) واردول، له سرحده راتېرول.

رارسېدل (rārasedə́l) مص. ل. ١) رسېدل، له بله ځایه راتلل: راواوړدېدل، را انتقالېدل.

راړه (rārá) ښځ. م. ١) ګډوله ډوډۍ، ګډوډه ډوډۍ؛ ٢) نر. م. غوځه، بروړه، یو ډول زهرلرونکې خزنده ده چې په بزو کې پیدا کېږي.

راز (rāz) نر. م. ١) سر، پټه خبره؛ ٢) یو ډول نبات دی چې اړې اړې پاڼې لري؛ ٣) اد. ١) قسم، ډول؛ ٢) غوندې، په شان.

رازدار (rāzdár) ص. نر. م. راز ساتونکی.

رازق (rāzíq) ص. نر. م. رزق رسوونکی، روزي رسان، د لوی څښتن جل جلاله یو صفت دی.

رازل (rāzál) مص. مت. ١) ډولي کول، سینګارول؛ ٢) عزت کول، درناوي کول، لمانځل.

رازلی (rāzálay) مف. نر. م ١) ډولي شوی، سینګار شوی؛ ٢) عزتورکول شوی.

رازونیاز (rāzunyáz) نر. م. د زړه خواله، مینې او ناز خبرې، د سر خبرې، د عجز عبادت.

راژوندی (rāžwandáy) ص. نر. م (ج. راژوندي) ١) بېرته ژوندی شوی؛ ٢) راویښ.

رأس (rās) ق. ١) سَر، د یوه شي لوړنۍ برخه؛ ٢) د قوم مشر، لاربنود سرکښ؛ ٣) د څاروي د شمېر سره هم ویل کېږي.

راساً (rāsán) ق. مستقیماً، نېغ په نېغه.

راس الخط (rāsolxát) نر. م. د پنځو کرسیو څخه یوه کرسي ده چې د الفونو، لامونو، کاف او رې سرونه په کې شامل دي.

راست (rāst) ص. نر. م. ١) ښی؛ ٢) سم، نېغ؛ ٣) رښتین.

راستکار (rāstkár) ص. نر. م. ١) سپین، صادق؛ ٢) امانتکار؛ ٣) راستمن.

راستمن (rāstmán) ص. نر.م ۱) صادق، سپین؛ ۲) امانتکار.

راستنول (rāstanawə́l) مص. مت. و گ. ستنول.

راستنېدل (rāstanedə́l) مص. ل. و گ. ستنېدل.

راستون (rāstū́n) ص. نر.م. (ج. راستانه) بېرته راغلی، راگرځېدلی، راغبرگ.

راسته (rāstá) ښځ.م. ۱) کیله، رسته، کنار، لین؛ ۲) ص. نب. ۱) ښی، د کیڼ ضد؛ ۲) سم، نېغ.

راستي (rāstí) ښځ.م. صداقت، ایمانداري.

راسخ (rāsíx) ص. نر.م. ثابت، کلک، استوار.

راسره (rāsará) راځخه، راشکه، له ما سره.

راسن (rāsán) نر.م ځوری، راشن، خوراکه، اذوقه، د خوراک شیان، تایه، زری، خورومه.

راسه (rā́sa) ف. راشه، روځه، راځه، ارځه.

راسې (rā́se) ق. راهیسې، راپه دې خوا، له هغه وخته.

راسې (rā́se) ف. راشې، راځې.

راش (rāš) نر.م. راشه، رشه، : هغه درمند چې تیار او پاک وي او اخستلو ته آماده وي.

راشبېل (rāšbél) نر.م. و گ. ډډگی.

راشتلی (rāštaláy) نر.م. تلی، ربشتلی، د غلې هغه ناپاکه برخه چې په درمنده کې له راشې ځخه پاتې کېږي.

راشه (rā́šá) ښځ.م. ۱) رشه، راش، ربشه، د غنمو ربشه، ارباسه؛ ۲) ف. راسه، راځه، ارځه.

راشه درشه (rāšadárša) ښځ.م ۱) سلوک، گذاره، دار ومدار؛ ۲) تگ راتگ، تله راتله.

راشی (rāšáy) نر.م. ربې، ربخ، برف کوچ، ایمال.

راشي (rā́šī) ص. نب. رشوت ورکوونکی.

راشیتیزم (rāšitízəm) نر.م. راشیتیس، د هډوکو د نرمۍ ناروغي ده.

راشیندل (rāšində́l) مص. مت. راشنل، رانوستل، راتیتول، راپاشل.

راښکل (rāṣkə́l) مص. مت. ۱) راکښل، راکاږل؛ ۲) راوباسل؛ ۳) نر.م. یو ډول غرنۍ ونه ده.

راښکو (rāṣkó) ښځ.م. هغه آله چې فلزي سیمونه پرې نري کېږي.

راښکوبی (rāṣkóbay) نر.م. راکښوبی، د اوبو د راایستلو ماشین.

راښکول (rāṣkól) نر.م. راکول، کپړ، منداوو. گاښور، غوښوور، غاښور..

راښکون (rāṣkū́n) نر.م. راښکنه، راکاږنه، کشونه، راباسنه، راکشونگ.

راښکه (rāṣká) نر.ج. ۱) راوښکه، راوېسته، راباسه؛ ۲) ف. راښکنه، راکش کاوه، د راښکل استمراري ماضي.

راښودل (rāṣodə́l) مص. مت. و گ. ښوول.

راضي (rāzí) ص. نب. ۱) رضا، خوښ، قانع؛ ۲) ډاډه، مطمئنه.

راضي نامه (rāzinā́má) ښځ.م ۱) مراضات پانه ۲) جوړه، روغه، موافقه، خوښنه.

راغ (rāǧ) نر.م ۱) ځرځای، ورشو؛ ۲) سارا، دښته؛ ۲) د غره لمن.

راغب (rāǧíb) ص. نر.م. مایل، غوښتونکی، هڅو، علاقمند، هڅونکی.

راغبرگ (rāǧbárg) ق.. ۱) راستون، راگرځېدلی، بیا راغلی؛ ۲) غبرگ، کت شوی، قات شوی.

راغبرگول (rāǧbargawə́l) مص. مت. ۱) راستنول، راگرځول؛ ۲) کتول، قاتول، غبرگول.

راغلی (rāǧálay) فا. نر.م. (ج. راغلي) راغبرگ شوی، رارسېدلی، راستون شوی.

راغورځول (rāǧurǰawə́l) مص. مت. و گ. غورځول.

راغورځېدل (raǧurjedә́l) مص. ل. و گ. غورځېدل

راغوښتل (rāǧwastә́l) مص. مت. رابلل، غوښتل، خپلې خواته رابلل.

راغونځول (rāǧunǰawә́l) مص. مت. ۱) کتول، ۲) د گڼو خلکو، رمو او ... غونډېدو داسې حالت چې څنگ په څنگ وي او حرکت ورکړی شي.

راغونځېدل (rāǧūnǰedә́l) مص. ل. ۱) کتېدل؛ ۲) خوځېدل، زومبېدل.

راغونډ (rāǧónd) ص. نر.م. ج. ۱) راپنډ، راټول، غونډ، یو ځای؛ ۲) گرد، گردی، گړدی.

راغه (rāǧā́) نر. ج. ۱) د غره لمن، د غره غاړه؛ ۲) سارا، رغه، صحرا، دښت، داگ.

راغی (rāǧay) فا. نر.م. و گ. راغلی.

رافض (rāfíz) نر.م. (ج. رافضه) پرېښودونکی، ترک کوونکی، له لارې اوښتونکی.

رافع (rāfíʾ) نر.م ۱) اړمی، اړم؛ ۲) رفع کوونکی، لیرې کوونکی؛ ۳) عارض.

راقم الحروف (rāqimulhurū́f) نر.م. ۱) رقم، لیکوونکی، کښوونکی؛ ۲) دخطاطۍ د یوې قطعې یا کوم کتاب لاس لیکوونکی.

راقي (rāqí) نر.م. عقیق، قیمتي غمی، راکي.

راک (rāk) نر.م. راگ، له سنیو څخه جوړ شوی پتلون ډوله لباس چې د شپې په څېر زیږ وي او د پرتوگ کار ترې اخلي.

راکاږل (rākāẓә́l) مص. مت. راوښکل، راباسل، له ښکته څخه راپورته کول او راایستل.

راکټ (rākít) نر.م. (ج. راکټونه) توغندی، توغېدونکی سیستم، ارتاوېدونکې آله.

راکد (rākíd) ص. نر.م. ج. ۱) بې حرکته، آرام، ثابت؛ ۲) کورم، دم، ولاړې (اوبه).

راکړه (rākṛá) ښځ.م. ۱) اخستنه، له بل چا څخه یو شي د اخیستنې عمل؛ ۲) ف. راکه، روکه، مخاطب ته د راکولو امر.

راکړه ورکړه (rākṛadárkṛá) ښځ.م. راکړه ورکړه معامله، ورکول اخستل.

راکړی (rākáṛay) مف. نر.م. متکلم ته ورکړی یا ورکړل شوی یا ورتسلیم شوی.

راکس (rākás) نر.م. د غوېل په غوېانو کې منځنی غوېي ته وهل کېږي.

راکش (rākáš) ق. ۱) راکښ، راښکل شوی راڅکېدلی؛ ۲) راڅکول شوی.

راکښته (rāksáta) ق. ۱) راکوز، رالاندې، ښکته تیټ؛ ۲) مخاطب ته د راکښته کېدلو امر.

راکښل (rāksә́l) مص. مت ۱) راایستل، راباسل؛ ۲) کشول، کش کول، څکول.

راکښو (rāksó) ا. و گ. : راښکو

راکښوبی (rāksóbáy) واټرپمپ، د اوبو راایستلو ماشین.

راکښون (rāksūn) ا. و گ.: راښکون.

راکښون ځواک (rāksūnzwā́k) ا. د راکښون قوه، جاذبه قوه.

راکوزول (rākūzawә́l) مص. مت. و گ. کوزول.

راکوزېدل (rākūzedә́l) مص. ل. و گ. کوزېدل.

راکول (rākól) نر.م. و گ. راښکول.

راکول (rākawә́l) مص. مت. رااخیستل، له مقابل طرف څخه د یو شي ترلاسه کول.

راکوونکی (rākawū́nkay) نر.م. راسپارونکی، راتسلیمونکی، د ورکوونکی مقابل.

راکي (rāki) ښځ.م. راقي، عقیق، قیمتي، غمی

راگ (rāg) نر.م. مو. راگا، گرام؛ ۱) سندره، نغمه، سرود؛ ۲) عیش، طرب؛ ۳) آهنگ، تون

٤) پرده؛ ٥) مقام، د موسیقۍ مقام.

راګرځول (rāgarʒawə́l) مص. مت. راستنول، راګرزول، راواپس کول، په شا راستنول.

راګرځېدل (rāgarǯedə́l) مص. ل. راستېدل، راواپس کېدل، بېرته راتلل.

راګني (rāganí) ښځ. م. د موسیقۍ شعبه، د موسیقي د راګ یا مقام ښځه، ثانوي راګونه.

راګیر (rāgír) ص. نر. م. ۱) راحصار، راایسار، رابند، منبتی؛ ۲) دوچار، اخته.

رال (rāl) نر. م. د چرګې د هګۍ غوړي.

رالره (rālará) اد. راله، راته، ماته، زما لپاره.

رالېږل (rālezə́l) مص. مت. رااستول. لـه مقابله لوري دې خواته رااستول، دورلېږل مقابل.

رام (rām) ص. نر. م. ج. تابع، مطیع، ایل.

رامبېل (rāmbél) نر. م. رابېل، رانبېل؛ یو ډول ګل دی چې ډېر په زړه پوري بوی لري

رامشت[1] (rāmasṭ) ص. نر. م. ډولي، ښایسته، ښکلی، د بدرنګ مقابل.

رامشت[2] (rāmíšt) نر. م ۱) سرود؛ ۲) عیش.

رامشتګر (rāmišɩgár) ص. نر. م. سندرغاړی، سندرې کوونکی، بدله ویونکی.

رامزدګی (rāmizdagáy) نر. م. هغه غونډ منډ لرګی چې د ژرندې پل پرې ګرځي.

رامکان (rāmakā́n) نر. م. پټو، وړین څادر.

راموسی (rāmū́say) نر. م. هغې غـوسې چې مشک ترې لاس ته راځي.

رانجن (rānján) ص. نر. م. ج. تیـاره، تت، تیاره وزمه، تیاره غونی.

رانجونونی (rānjū́nonáy) ښځ. م. رانجـومـه، رجړومه، رنجـړومه، رنځجومه، د رنجـو وړه کڅوړه.

رانجه (rā́njá) نر. ج. انتي موني، یو راز کیمیاوي ماده او کاني توره ډېره ده چې د ښکلا او د دوا په توګه په سترګو پورې کېږي.

رانځړه (rānǯrá) جن. رنځړه، ننځړه، ځړنه، لنځړه.

راندېمان (rāndemā́n) نر. م. محصول، حاصل، لاس ته راوړل.

رانسکورول (rānaskorawə́l) مص. مت. ۱) راچپه کول، پړمخ کول؛ ۲) راځملول؛ ۳) ماتې ورکول.

رانغاړل (rānǧā́ṛəl) مص. مت. ۱) راغړل، نغاړل، راتاوول؛ ۲) هـر شی په خوله منډل؛ ۳) مج. حرص کول.

رانګن (rāngán) نر. م. رنګان، بکیانه، یو ډول ونه ده چې ډول ترخې داني نیسي.

راننواته (rānanawātá) نر. ج. داخلېده.

راننوتل (rānanawatə́l) مص. ل. راداخلېدل، دننه راتلل.

رانه (rā́na) اد. راڅخه، له مانه، زما څخه.

راننه یستل (rānanayastə́l) مص. مت. ننه ایستل، راداخلول، راننه کول.

رانیول (rāniwə́l) مص. مت ۱) په لاسونو کې نیول ۲) اخیستل، په بیه اخستل.

راڼه (rāṇá) ص. نر. ج. دروڼ جمع ده.

راواته (rāwātá) نر. ج. د ورشنې راواته، رابهرته کېده، د باندې راواته، د باندې راتګ، خروج.

راوتل (rāwatə́l) مص. ل. ورشنې راتلل، بېديا ته راتلل، راخارجېدل، د باندې راتلل.

راوتکی (rāwátkay) نر. م. ورکوټی دالان، ورکوټی دهلېز، کوچنی کوشکن.

راوړل (rāwṛə́l) مص. مت. ۱) یو شی له یوه ځای څخه بل ځای ته راانتقالول؛ ۲) زېږول.

راوړه (rāwṛá) نر. ج. ۱) رانقلاوه؛ ۲) زېږاوه.

راوستل (rāwastә́l) مص. مت. رالېږدول، يو ساه لرونکی په خپلو پښو، يا يو بې ساه خپلې خواته رانقلول.

راولاړېدل (rāwalāredә́l) مص. ل. ١) راپاڅېدل، راجګېدل؛ ٢) ويښېدل؛ ٣) راپارېدل؛ ٤) مج. جنګېدل، جګړه کول.

راوه (rāwá) ښځ. م. ملهم، مرهم، هغه دوا يا دارو چې په زخم يا ټپ اېښودل کېږي.

راوي (rāwí) ص. نب. روايت کوونکی، نقل کوونکی (فق.) هغه څوک چې حديث رانقلوي.

راوېستل (rāwestә́l) مص. مت. راوښکل، راايستل، رايستل، راباسل.

راهب (rāhíb) نر. م. (ج. راهبان) نصارا، عابد او پارسا، ديري، څوک چې په ديرکې عبادت کوي.

راهدار (rāhdā́r) ص. نر. م. ج. ١) رادار، ليکې ليکې؛ ٢) تانه دار، لاره ساتونکی.

راهداري (rāhdārí) ښځ. م. لارپانه، د لارې يا پولې د تېرېدلو اجازه ليک.

راهسکېدل (rāhaskedә́l) مص. ل. ١) راپاڅېدل، راولاړېدل؛ ٢) راختل، راښکاره کېدل.

راهيت (rāhít) ص. نر. م ١) مالت مشر، کنديدار، کلانتر، د کلي مشر؛ ٢) ملک، خان.

راهيسته (rāhistá) ق. ١) رادېخواته، رادې پلو ته؛ ٢) له هغه وخته، له هغه راهيسې.

راهيسې (rāhíse) ق. له هغه وخته، دهغه راايسې، راايسې، راديخوا.

راى (rāy) ښځ. م. ١) وګ. رايه؛ ٢) د لرغوني هند د واکمنانو لقب.

رايج (rāyíj) ص. نر. م. ج. مروج، رواج شوی، عام شوی، جاري شوی.

رايستل (rāyistә́l) مص. مت. يستل، راايستل، راييستل، راوېستل، د باندې خارجول.

رايسته (rāyísta) ق. رادېخوا، دېخواته، دې پلو.

راى ګيري (rāygirí) ښځ. م. رايه اخيستنه، رايه وركول، راى وركول.

راى وركړه (rāywárkṛa) ا. راى وركونه، راى وركول.

رايه (rāyá) ښځ. م. (ج. رايې) ١) اند، فكر، راى؛ ٢) ګروهه، عقيده، اعتقاد؛ ٣) د زړه بصيرت؛ ٤) تدبير.

رايه اخيستنه (rāyaaxistә́na) ا. رايه يا نظر اخيستل، سند اخيستل.

رئيس (rayís) نر. م. رييس، مشر؛ ١) د قوم لوی او سرپرست؛ ٢) د اجرائيه قوې مشر؛ ٣) ديوه رياست، محكمې، شركت او ټولنې مشر.

رب(1) (rab) نر. م. ١) مالک، څښتن؛ ٢) مصلح؛ ٣) پالونكی، پالونی.

رب(2) (rub) نر. م. د مېوې ايستل شوی اوبه چې د ايشولو وروسته ټينګې شي.

ربا (ribā́) ښځ. م. سود، ګټه، سوايي، (فق) هرې فاسدې بيعې ته ربا وايي

رباب (rabā́b) نر. م. د ساز يوه تاريزه آله ده.

رباط (rabā́t) نر. م. ١) پړاو، هغه واټن چې د شپې د کروه سره معادله وي؛ ٢) هغه تمځايونه (كاروانسراى) چې په يوه اوږده لاركې واقع وي.

رباعي (rubāʔí) ښځ. م. ١) څلوريزه، هغه شعر ته وايي چې څلور مسرې (مصرع) ولري.

رب النوع (rabunnáwʔ) ښځ. ز. م. د الهې (الهه) يا ربة النوعې مقابل، ځانګړی خدای.

رباني (rabānī́) ص. نب ١) رب ته منسوب، د رب؛ ٢) عارف، عابد.

ربح (rebhá) بنځ.م. ګټه، نفع، مفاد، تکتانه.

ربخ (rabáǰ) ا. و ګ. رېبخ.

ربړ (rabáṛ) نر.م ۱) ستونزه، زحمت، کړاو، تکلیف؛ ۲) رابړ، ربړ د څېنو خاصو ونو او بوټو شیره ده چې لاټکس يې بولي.

ربړا (rabṛā́) بنځ.م. ۱) ربړ، زیار؛ ۲) ریاضت، په عبادت کې زیار او زحمت کښل.

ربړاو (rabṛáw) نر.م. ربړه، تکلیف، ستونزه.

ربړن (rabṛán) ص. ستونزمن، ربړي، ارتجاعي.

ربړوکی (rabṛū́kay) ص. ترېدلی، ډار شوی.

ربړول (rabṛawə́l) مص. مت. کړول، په عذابول، په تکلیفول، په کړاو اخته کول.

ربړه (rábṛa) بنځ.م (ج. ربړې) ۱) ربړ، کړاو، ستونزه ۲) مناقشه، مجادله، جګړه، جنجال.

ربړي (rabṛí) ص.نب. ربړيز، رابړي، د ربړ.

ربړیالی (rabaṛyā́lay) ص.نر.م. زیار ګالونکی، زیارکښ، زیار ایستونکی، خواریکښ.

ربړیجن (rabṛiján) ص. ربړوونکی، ځوروونکی، مزاحم.

ربړېدل (rabṛedə́l) مص.ل. کړېدل، په کړاو اخته کېدل، په زحمت کېدل، ځورېدل.

ربړیز (rabṛíz) ص. نسر.م. ج. ۱) و ګ. ربړي؛ ۲) جنجالي، جګړه یي، جګړه ییز.

ربزکی (rəbzákay) نسر.م. (ج. ربزکي) یو ډول مرغه دی.

ربزوکی (rəbazū́kay) ص. نر.م. خوار، خوارکی، بې وسه ناتوانه، بې توانه.

ربط (rabt) نر.م. ۱) اړیکې، اړه، ارتباط، رابطه؛ ۲) ګ. عطف، ضمې کلیمې چې په یوه جمله کې دوه اسمه یا یو دوې جملې سره یو ځای کوي

ربع (rúbʿ) ص. نب. څلورمه، یو پر څلور ۱/٤ .

ربغړ (rabağáṛ) نر.ج. کوچنیان، ماشومان، زیات اولادونه.

ربغړی (rabğáṛay) ص.نسر.م. ۱) بربنډ، لغړ؛ ۲) خوار، بېوزلی، غریب.

ربل (rabə́l) مص. مت. ۱) و ګ. رېبل؛ ۲) ص. نر. م. ج. منلی، قبول. ۳) خوښ، زړه ته نېږدې؛ ٤) نر.م. ۱) پېرزوینه؛ ۲) ښه سلوک.

ربلاند (rablā́nd) نر.م. مهربان، لوراند، لورین.

ربلول (rabalawə́l) مص.مت. ۱) منل، قبلول؛ ۲) زړه ته نیژدې کول؛ ۳) پېرزوینه کول، لورینه کول؛ ۲) ښه سلوک کول، ښه ګوزاره کول.

ربلونی (rablū́nay) نر.م. بې موره ګډوری.

ربلېدل (rabledə́l) مص.ل. ۱) خوښېدل، قبلېدل؛ ۲) لورېدل، پېرزوکېدل.

ربنېدل (rabnedə́l) مص. ل. رېنېدل، ترېدل، ترهېدل، ډارېدل، بېرېدل، وېرېدل.

ربنوکی (rabṇū́kay) ص. نسر.م. ۱) هوښیار او غښتلی ماشوم؛ ۲) ترهېدلی او ډار شوی.

ربڼه (rabaṇá) بنځ.م. رېڼې، تته رڼا، د لمر کمزوري او لږه روښنايي.

ربوبیت (rubūbiyát) نر.م. خدایي، الوهیت.

ربیټ (rıbít) نر.م. یو ډول مېخ دی چې سر يې د مېخ په څېر او پای يې پرې شوی دی.

ربیع (rabíʿ) بنځ.م. ۱) سپرلی؛ ۲) سمسورتیا.

ربینه (rabiná) بنځ.م. د غوږ پرده، پرده.

رپ (rap) نر.م. ۱) رپېدنه، لړزېدنه، رپا، اهتزاز؛ ۲) خوځېده، حرکت؛ ق. شیبه، لحظه، لږ وخت ۳) نر.م. رپکی، موړه، رپک، توک بندي.

رپا (rapā́) بنځ.م. (ج. رپاوې) رپېدنه، بنورېدنه.

رپاړه (rapā́ra) بنځ.م. د کمیس ترخځ، هغه ټوټه چې کمیس ته يې د ارتولو لپاره وراچوي.

رپاند (rapand) ص. رپېدونکی، رپند، رپېدونکی.

رپک (rapák) نـر.م. (ج. رپکونه) رپ، رپکی، نوک بندي، په دېوال کې موره.

رپل (rapál) نر.م. د یو ډول رخې لـرونکې پخوانې ټوپک نوم دی.

رپند (rapánd) ص. نـر.م.ج. رپېدونکی، رپاند، رپندی.

رپندبېواک (rapándbewāk) گر. هغه بېواک (کانسونینټ) چې له وینگ (تلفظ) سره یې د ژبې څوکه رپي.

رپنی (rapanáy) ص.نر.م ۱) موخه، ډک، ترخولې ترڅنډو ډک، مالامال؛ ۲) موړ، ډک.

رپو (rapū́) ص. نر.م. رفو، پنځرک، پیوند.

رپوټ (rapóṭ) نر.م. و گ. راپور.

رپوټچي (rapoṭčí) ص.نب. مخبر، جاسوس.

رپول (rapawə́l) مص. مت خوځول، ښورول، زمبول، څمبول، اهتزار ورکول.

رپهار (rapahā́r) نر.م. رپا، خوځېدا، ښورېده.

رپی (rapáy) نـر.م. ۱) رپهـار، رپېدنه، اهتـزاز؛ ۲) بیرغ، توغ، جنډه.

رپېدل (rapedə́l) مص.ل. ښورېدل، خوځېدل.

رپیده (rapidá) ښځ.م. یوه گـردی یا بیضوي ډوله آله ده چې ډوډۍ پخوونکی پېړه پرې اواروي او بیا په تناره ټپي.

رت (rat) مغ. تک. د صفتونو څخه دمخه د مختاړي په ډول راځي او زیاتـره پر خالصو رنگـو باندې تاکید کوي، لکه: رت تور.

رتبوي (rutbawí) ص.نب. ۱) د درجې، دمنزلت؛ ۲) د مقام، د رتبې، د چوکۍ.

رتبه (rutbá) ښځ.م. (ج. رتبې) ۱) درجه، منزلت؛ ۲) مقام، څوکۍ.

رتی (ratáy) ښځ.م. ۱) د یوې ونې د تخم نوم دی؛ ۲) لږ شی، ډېر کم شی، کم مقدار، نوکی.

رتي (ratí) نر.م.ج. مو. د ۱۱ ماترو یو تال دی.

رتیب (ratíb) نر.م. ردیف، کتار، تیپ، چپل.

رتې پتې (ratepáte) ص. نب. ۱) چېرې ویـرې، ریتې پیتې؛ ۲) ذرې ذرې، دانې دانې.

رټ (raṭ) ص. نـر.م. ج. ۱) جوت، ښکاره، واضح؛ ۲) سخت، کلک؛ ۳) نـر.م. رډ، د اوښـکو بهېده؛ ٤) ص.نر.م. شریر، فاسـد؛ ۵) ص.نر.م. رډ، راوتلی؛ ٦) د نفي، د تردید؛ ۷) تکره؛ ۸) نر.م. د شرې یا کـوې د ناروغیو هغه حالت چې دانې راښکاره نه شـي.

رټ رټ (ráṭraṭ) ق. ۱) زیاتې اوښـکې تویـونه او ژړېدنه؛ ۲) په غټو غټو سترگو، رډ رډ.

رټل (raṭə́l) مص.مت. ۱) ترټل، غندل، په خبرو سره تهدیدول؛ ۲) شړل، خپه کول، رټل

رټ مټ (ráṭmáṭ) ق. په څرگنده، رډبډ، په سپینه، صریحاً، صراحتاً، په ښکاره، په زغرده.

رټن (raṭán) ص. نر.م. ټکې ټکې، خال خال، خاپ خاپ.

رټنه (raṭə́na) ښځ.م. ۱) ترټنه، غندنه، تهدیدونه؛ ۲) شړنه.

رټوالی (raṭwā́lay) نـر.م. رټتیا، رډبډوالی، صراحت، څرگندوالی.

رټول (raṭawə́l) مص. مت. رډول، سترگې کلکول، سپین سترگي کول، په سترگو ننوتل.

رټونکی (raṭū́nkay) فا. نـر.م. ۱) تـرټـونکی، غندونکی، تهدیدونکی؛ ۲) شړونکی.

رټه (ráṭa) ښځ.م. ۱) داغ، خاپ، لکه، ټکی، ټکی؛ ۲) ص. نب. نبغه، سپینه، ښکاره، جوته.

رټی (raṭə́y) ښځ.م. یو ډول گیاه ده.

رتېدل (ratedə́l) مص.ل. رتېدل، سترګې کلکول، سترګې سپینول، کلکېدل، خرې کېدل.

رجاء (rijā́) ښځ.م. اسره، طمعه، تمه، امید.

رجحان (rujhā́n) نر.م. باندې والی، بروالی، لوړوالی، غوره والی، ترجیح، برتري.

رجرومه (rajrū́ma) ښځ.م. رنجوني، د رنجو کڅوړه.

رجز (rájaz) نر.م. ویاړنه، حماسي او رزمیه شعر.

رجعت (rajʿát) نر.م. راګرځېدنه، راستنېدنه، د طلاق ورکوونکي خپلې ښځې ته راستنېدنه.

رجم (rájam) نر.م. ۱) سنګسارونه، په تیږو وهنه؛ ۲) کنځل کونګ، نفرینونه، ترټنه.

رجوع (rujū́ʿ) ښځ.م ۱) مخ راګرځونه، بېرته راتلنه؛ ۲) علاقه؛ ۳) فق. دفسخ مرادف؛ ۳) د رجعي طلاق فسخه کونګ.

رجه (rajá) ښځ.م. هغه تار چې ختېګر یا ترکاڼ پرې نښې او خطونه اچوي.

رچ (rač) نر.م ۱) دکوراسباب؛ ۲) دجولاګانو د کړې ړمنځ؛ ۳) عیب؛ ٤) د خرادۍ آله؛ ٥) دکبانو دنیولو جال؛ ٦) رچه، خوښه، رضا؛ ٧) حرص، تلوسه؛ ۳) آرزو؛ ٤) سوده شوې غوبې.

رچکانی (račkā́ṇay) نر.م. دخرادۍ د آلې تیره.

رچکی (račkáy) نر.م. څرخی، څرخنی، سمندخ شوې وړې یا تار.

رچنی (račaṇáy) نر.م. خراد، هغه آله یا سرې چې خرادي کوي.

رځه (ráẓa) ښځ.م. لاره، جاده، سړک، لار، واټ.

رڅ (rac) ص.نر.م. کجی، هغه څوک چې پښه پسې راڅخیږي.

رڅکښل (rackṣə́l) مص.مت. رڅې کښل، څکول، په څسکه راښکل او کښول.

رڅیکښل (racikṣə́l) مص.مت. رڅکښل، څکول، کښول، په راښکلو سره د یوه شي وړل.

رحل (rahl) نر.م. وګ. رحل.

رحلت (rihlát) نر.م. ۱) تلنه، تګ، لېږدېدنه؛ ۲) مرګ، وفات، له دې دنیا نه تلنه.

رحم(۱) (ráham) نر.م. زړه سوی، زړه خوږېدنه، لور، زړه خوږونه، مهرباني.

رحم(۲) (rahím) نر.م. زیلانځ، توملنه، د ښځې په نس کې هغه ځای چې اولاد په کې وي.

رحمت (rahmát) نر.م. ۱) بخښنه؛ ۲) لورینه؛ ۳) مهرباني، فضل، رحم.

رحمېدل (rahmedə́l) مص.ل. مهربانېدل.

رحیل (rahíl) نر.م. کوچ، لېږد، یون.

رخ (rax) نر.م. د سد مقابل، جری، د توپک د شپېلۍ په دننني برخه تاو ژاتاو کرښه.

رخ (rux) نر.م. ۱) مخ، څېره، شکل؛ ۲) واګې، د آس جلو؛ ۳) پلو، لوری، خوا..

رخام (roxā́m) نر.م. ج. الباتر، په لغت کې د سپیني او نرمې ډبرې په مانا دی.

رخپټه (raxpáṭa) ښځ.م. ۱) یو غرنی بوټی دی؛ ۲) خرپټې، یو ډول سارانې سابه دی.

رخپین (raxpín) نر.م. تروکی، رخپین، کوړتوبه.

رخت (raxt) نر.م. (ج. رختونه) ۱) پال، سپاره؛ ۲) توکر، توټه؛ ۳) کالي، جامې.

رخچینه (raxčína) ښځ.م. عرقچینه؛ ۱) یو ډول خولۍ چې پخوا به ښځو پرسرولې؛ ۲) هغه توکر چې پراس باندې د خولو د جذبولو لپاره تړل کېږي.

رخړل (raxrə́l) مص.ل. ریخل، ریخ وهل، بیېدل، بهېدل.

رخس (raxs) نر.م. هن. رقص، نڅا، ګډا.

رخسار (ruxsā́r) نر.م. غومبوري، [illegible]، باړخو، بارخو، نغور، سره ووتې.

رخسول (raxsawә́l) مص. مت. رقصول، ګډول.

رخښت (raxә́ṣt) ص. نر.م. چړېدلی، رخړېدلی، ریخېدلی، هغه څاروی چې وریخېږي.

رخصت (ruxsát) نر.م. ۱) تعطیل، اجازه؛ ۲) دستور.

رخصتول (ruxsatawә́l) مص. مت. ۱) اجازه ورکول؛ ۲) شړل، له کاره ایستل.

رخصتي (ruxsatí) ښځ.م. د تعطیل ورځ.

رخصتېدل (ruxsatedә́l) مص.ل. ۱) رخصت کېدل، تعطیل کېدل؛ ۲) شړل کېدل.

رخن (raxán) ص. نر.م. ۱) رخه ناک. کینه ناک، حسود؛ ۲) نر.م. ابره، حاصل.

رخور (raxawár) ص. کینه کښ؛ وګ.: رخن.

رخه (raxá) ښځ.م. (ج. رخې) ۱) کینه، حسد؛ ۲) وګ. رخ؛ ۲) رجه، نقشه، خط اچونه.

رخه او سخه (raxáawsaxá) ا. کرج او کینه، حسد.

رخی (raxáy) ص.نر.م ۱) رخه ناک، حسود، رخن؛ ۲) نر.م. د څلېره سوروی، د تلېره سوری، د ونډموری، د حوض موری.

رخیل (rxayә́l) مص. مت. سرخرول، خرېیل.

رد (rad) نر.م ۱) لوری، خوا، پلو؛ ۲) تلنه، تېرېدنه؛ ۳) مخې ورګرځونه، ردونه، مستردونه.

ردخ (radc) ص. نر.م. رخ، ګڅی، چپی، چپ لاسي.

رد وبد (rádūbád) نر.م. ګډې وډې، سپکې سپورې

رد و بدل (radūbadál) ق. ۱) نه مخامخ کېدل؛ ۲) عوض و معاوضه، بدلونه، تبادله.

ردول (radawә́l) مص. مت. ۱) رد کول، تمبول، مستردول، تردیدول؛ ۲) نفي کول.

رده (radá) ښځ.م. (ج. ردې) ۱) پخڅه، مسوره؛ ۲) لاره، لاړ، کتار، قطار، رسته.

ردي (radí) ص. نب. باطل، منسوخ، له کاره وتلی.

ردېدل (radedә́l) مص. ل۱) ځوابېدل، مستردېدل؛ ۲) مرتد کېدل؛ ۳) نفي کېدل، باطلېدل.

ردیف (radíf) نر.م. ۱) کېږ، څیره، کتار، چیل؛ ۲) پسې شا، ترڅنګ؛ ۳) غبرګ سواره.

رډ (raḍ) ص. نر.م. ۱) وچ سترګی، سپین سترګی؛ ۲) رټ، بټ سترګی؛ ۳) ښکاره؛ ٤) سرتمبه.

رډبډ (ráḍbáḍ) ص.نر.م. ج. ښکاره، جوت.

رډ په رډه (ráḍparáḍa) ق. مخامخ، ښغ، ښکاره.

رډسترګی (raḍstә́rgay) ص. نر.م. تاغ سترګی، بټ سترګی، بوک سترګی.

رډول (raḍawә́l) مص. مت۱) ښکاره کول، جوتول؛ ۲) نېغول، شخول، سترګې سپینول.

رډی (radáy) ص. نر. م. ۱) بټ سترګی، بوک سترګی؛ ۲) نر.م. ګبګړ، رېدی، د ریدي ګل.

رډی (raḍә́y) ښځ.م. پېښې، مرړی، د تویک لته کش.

رډېدل (raḍedә́l) مص. مت. رنډېدل، خرې کېدل، پښې کلکول، پښې خرېیل.

رذالت (rezālát) نر.م. رذالته، پستي، سپیتانه، کچوتي، کچګي، ناکسي.

رذیل (razíl) ص. نر.م. پست، کچه، فاسد.

رذیلانه (razilāná) ق. د رذالت، درذیلتوب، د رذالت په ډول.

رزم (rázam) نر.م. (ج. رزمونه) جګړه، شخړه.

رزمته (razmatá) ښځ.م ۱) شومه، ورځني خواړه، ارګانه، ورځني جیره؛ ۲) بسنه، بسیا.

رزمنوال (razmanwā́l) ا. رزمنه وال، نفقه رساند، نفقه رسوونکی، تنخواخور، متکفل.

رزمنه (razmána) ا. نفقه، تنخوا، روزي.

رزمي (razmí) ص.نب. د رزم، دحماسې، د جګړې.

رژ (riž) نر.م. (طب.) ریژ، د لېوني سپي ناروغي.

رژند (ražánd) ص. نر.م ۱) رژېدونکی، تویېدونکی؛ ۲) کولېدونکی.

رژول (ražawә́l) مص.مت. ۱) رېژول، رجول؛ ۲) کولول، دوړول، میده میده کول.

رژېدل (ražedә́l) مص. ل. ۱) تویېدل، رېژېدل، رالوېدل، تلېدل؛ ۲) میده کېدل، دوړېدل.

رژیسور (ražisór) نر.م. (هن) رېژیسر، ستېج مېنېجر، مدیر، عامل؛ په تیاتر کې د لوبغاړو مدیر یا سرپرست.

رژیم (ražím) نر.م. ۱) (حکومتي) لاره، قاعده، ډول، روش، شکل، سبک، شېوه؛ حکومتي سیستم، د حکومت طرز، د حکومت نوع.

رس (ras) نر.م. ۱) روزي، خواړه، آذوقه؛ ۲) مرسته، ۳) د یوه اغزن بوټي د کوتلي تخم او پاڼو وچه کړې ترخه عصاره ده؛ ٤) جوهر، خوز، عرق؛ ۵) ص. نر.م. ګېډو، خېټور؛ ٦) ښځ.م. ج. یو ډول خاوره ده.

رسا (rasā́) ص. نب. ۱) بالغ، رسېدلی؛ ۲) لوړ؛ ۳) لایق، څیرک؛ ٤) سم، سیخ، نېغ.

رسالت (risālát) نر.م. خبر رسول، پیغام رسونه، پیغمبري، استاځی توب.

رسالدار (rasāladā́r) نر.م. رساله دار؛ ۱) پخوا به یې په عسکري کې د یوې وړې سپرې ټولګې مشر ته ویل کېده.

رساله (rasālá) ښځ.م. ۱) وړوکې مجموعه، کوچنی کتاب؛ ۲) د سپرو یوه قطعه.

رسالیندی (rasālindáy) نر.م. لیندی ویشتونکی، ښه غشی ویشتونکی.

رسام (rasā́m) ص. نر.م. (ج. رسامان) انځورګر، څېره کښونکی، څېره کښ، رسم کښونکی.

رسامي (rasāmí) ښځ.م. انځور ویستنه، انځور کښنه، رسم ایستنه، څېره رسمونه.

رستوران (rastūrā́n) نر.م. (ج. رستورانونه) رستورانت، د خوراکي موادو د رانیولو او خوړلو ځای.

رسته (rastá) (ج. رستې) رده، کتار، قطار، صف.

رسد (rasád) نر.م. ۱) برخه، حصه، ونډه، قسمت؛ ۲) د خوراکي شیانو مغازه؛ ۳) د لو وخت.

رسلیک (raslík) نر.م. (ج. رسلیکونه) رسید، پاروخطی، سند، تمسک.

رسم (rásam) نر.م. (ج. رسمونه) ۱) دود، رواج، دستور؛ ۲) انځور، تصویر، د یو شي صورت؛ ۳) د بوسو نه پاکه شوې رشه.

رسم الخط (rasmulxát) نر.م. لیک دود، معیاري لیک، آرتوګرافي.

رسمونی (rasmaū́nay) نر.م. ګونډي مال، پایمال، د غنمو هغه ګونډي چې د رشې د پاکېدو په وخت کې لواړ پاتې شي.

رسمي (rasmí) ص. نب. ۱) د قاعدې، د عرف، د عنعنې؛ ۲) حکومتي، دولتي، سرکاري.

رسمیت (rasmiyát) نر.م. رسمي جنبه لرنه.

رسمېدل (rasmedә́l) مص.ل. انځورېدل.

رسند (rasánd) نر.م. ۱) د ناوې د آس مخصوص جلو؛ ۲) هغه رنګه دسمال چې خسرګنی یې د زوم د آس د غاړې لپاره ورکوي.

رسنی (rasanáy) ښځ.م. ذرایع.

رسوا (raswā́) ص. نب. ۱) پکړي، بې آبرو، لوڅ؛ ۲) معلوم، ښکاره، خرګند، بنکاره، جوت.

رسوب (rusūb) نر.م. خړه، خړوبی، کونوبی، ختېښل.

رسوخ (rusū́x) نر.م. ۱) مخ روني، اعتبار، عزت، منلتیا؛ ۲) ثابت، ټینګ، محکم، استوار.

رسول[1] (rasū́l) نر.م. ۱) پیغمبر، دخدای استازی؛ ۲) استازی، قاصد.

رسول[2] (rasawə́l) مص.مت. ۱) ورل، سپارل؛ ۲) ترسره کول؛ ۳) لوړول، جګول.

رسولی (rasūláy) ښځ.م. هغه زخه یا مېخک چې د لاسو یا پښو په ګوتو کې راخېژي.

رسونه (rasawə́na) ښځ.م. ۱) وړنه؛ ۲) ترسره کونک، بشپړونه؛ ۳) پخونه؛ ٤) د کمال په لور خوځونه.

رسوم (rusū́m) نر.ج. د رسم جمع، وګ. رسم.

رسی (rasáy) ښځ.م. بیاسته، رسه، پړی، بدریشه، لوی او غټ پړی، لوی بدریژه.

رسید (rasíd) نر.م. سند، رسلیک، چیټی.

رسېدل (rasedə́l) مص.ل ۱) رسېده، ترسره کېدل، بشپړېدل؛ ۲) مج. پخېدل (د غلې، مېوې...)؛ ۳) ځوانېدل؛ ٤) ورسپارل کېدل.

رسی والا (rasəywālā́) ص. نر.م.ج. رسی خرڅوونکی، د رسۍ څښتن یا خاوند.

رش (raš) نر.م. ۱) پېروی، د شیدو سر، قیماق؛ ۲) د اړې بوره؛ ۳) میده ګي، پوډر؛ ۳) وړې وړې داني، نینکی، زخې، ګرمکې؛ ٤) خیری؛ ٥) ګاټه شربت؛ ٦) څګ، کپ، قف.

رشاد (rašā́d) ص. نر.م. ۱) ځوان، رشد مونډلی؛ ۲) پرلاړې سم؛ ۳) مقاومت؛ ٤) بریالی، کامیاب، بریالیتوب.

رشادت (rašādát) نر.م. زړورتیا، ځوانمردي، راستي.

رشتلی (raštálay) نر.م. تلی، پاتې شوني، د درمنده پاتې.

رشته (rəšta) ښځ.م. (ج. رشتې) ۱) تار، مزی؛ ۲) څانګه، مسلک، تخصص؛ ۳) اړیکې.

رش چای (raščáy) ا. پېروي چای، تورچای.

رشد (rušd) نر.م. ۱) نمو، وده، جسمي او ذهني انکشاف؛ ۲) غوړېدنه، رسېدنه، غټېدنه.

رشقه (rišqá) ښځ.م. رشکه، رېشکه، شپېشتې، شفتلو غوندې یو ډول واښه دي.

رشک (rašk) نر.م. ۱) پم، پونی، د پوست یو ډول ناروغي ده؛ ۲) ککړ، غش، ګډ، لړلی.

رشکی (rašakáy) ښځ.م. وړه رشه، کوچنی رشه، ورکوټی درمند.

رشکین (raškín) ص. نر.م ۱) مشوش، مغشوش؛ ۲) ګډ، ککړ، لړلی.

رش لری (rašláray) ص. نر.م. کیسه مال، خیری پاک.

رشوت (rišwát) نر.م. بډې، رشوه.

رشه (rašá) ښځ.م. (ج. رشې) ربشه، راشه، پاک شوی درمند.

رشید (rašíd) ص. نر.م. ۱) وده مونډلی، د ودې خاوند؛ ۲) پرلاړې سم، رښتینی؛ ۳) زړور.

رښ (ras̩) نر.م. شیره، عصاره، ځوښه، ځوښاب.

رښتنګلوي (rəs̩tangalwí) ښځ.م. ۱) سپېنولي، صداقت؛ ۲) دوستي.

رښتمني (rəs̩tmaní) ښځ.م. ثبوت، تحقیق.

رښتنی[1] (ris̩tánay) ص. نر.م. صادق، سپېن.

رښتنی[2] (rəs̩taní) ښځ.م. رښتینولي، صداقت.

رښتونی (ris̩tū́nay) ص. نر.م. رښتنی، صادق، سپین، رښتینی.

رښتیا (res̩tyá) ښځ.م. رشتیا، صداقت.

رښتیا پال (res̩tyāpā́l) ص. حقیقپال، رښتیا پالونکی.

رښتياپالنه (restyāpalána) ا. حقيقت پالنه، حقيقت پلټنه.

رښتيامل (restyāmál) ص. رښتين، رښتينى، رښتونى، حقپال.

رښتيانى (ristyānáy) ص. نـر.م. د رښتيا، د حقيقت، په رښتيا اړوند.

رښتياوالى (ristyāwā́lay) نـر.م. سپينوالى، رښتياتوب، صداقت، د دروغوالي ضد.

رښتياوين (restyāwín) ص. واقعبين، حقپال.

رښتين (ristín) ص. نـر.م. ج. رشتين، صادق، سپين، رښتونى.

رښتينواله (ristinwā́la) ښځ.م. راستي، صداقت، اخلاص.

رښتينولي (ristinwalí) ښځ.م. د يوې خبرې سپينونه، د يوې موضوع دروغ او رښتيا معلومونه.

رښک (rasḳ) نر.م ۱) کرښه، خط، ليکه؛ ۲) نښه، اثر، علامه، نښکه.

رښکه (raṡka) ښځ.م ۱) کرښه، رښک؛ ۲) توتنى، پترکى؛ ۳) تشنج، هيجان.

رښکى (rəṡkáy) ښځ.م. ريښکى، ريښه، ريتاړه، د توکر اوږده يا کمکى توته.

رښېدل (rasedál) مص.ل. تـرهـدل، ترهـېـدل، وېرېدل، بېرېدل، ډارېدل.

رصد (rasád) نر.م. ۱) مراقبت کول؛ ۲) څـارنه؛ ۳) لاره، طريق؛ ٤) ساتونکى، محافظ.

رصدخانه (rasadxāná) ښځ.م. هغه لـوړ ځـاى چې د ستورو او سيارو څارنه کېږي.

رضا (rezā́) ښځ.م. ۱) خوښه، اختيار، موافقت؛ ۲) انتخاب، غوره کـونګ، چاڼ؛ ۳) ص.نب. راضي، خوښ، قانع.

رضاع (rezā́ʕ) ښځ.م. رودنه، د مور له تي څخه د شيدو خوړنه.

رضاعت (rezāʕát) نر.م. رضاعه، رضاع، شيدې رودنه، د مور له تي څخه د شيدو رودنګ.

رضاعي (rezāʕí) ص. نب. هغه دوه ماشومان چې د يوې ښځې تى يې رودلى وي (خو مور او پلار يې سره بېل وي).

رضاکار (rezākā́r) ص. نر.م. ج (ج. رضاکاران) داوطلب، هغه څوک چې په خپله خوښه کوم کار يا کومې قرباني ته چمتو شي.

رضامند (rezāmánd) ص. نر.م. ج. راضي، رضاء، قانع، خوښ.

رضايت (rezāyát) نر.م ۱) رضامندي؛ ۲) اجازت، رخصت؛ ۳) خوښي، خوښه، ميل.

رطل (ratál) نر.م. ۱) د مايعاتو د وزن يو مقياس دى چې ۸٤ مثقاله کېږي؛ ۲) د ميو پياله؛ ۳) احمق.

رطوبت (rutūbát) نـر.م. ۱) لنده بل، لمدبل، نمجنوالى، خيشتوالى؛ ۲) لمدبدنه، تازګي.

رعايا (raʕāyā́) نر.ج. د رعيت جمع.

رعايت (raʕāyát) نر.م. ۱) مُراعات، لحاظ، خاطر، پاس لرنه؛ ۲) څارونه؛ ۳) څرول؛ ٤) مهرباني، نازونه؛ ۵) د چا کار ترسره کونه، رسيدګي.

رعب (rūʕab) نر.م. بېره، وېره، ډار، روب، خوف.

رعد (raʕd) نر.م. تنا، ۱) تالنده؛ ۲) تندر، صاعقه.

رعناء (raʕnā́) ص. ښځ.م. ۱) خيالي؛ ۲) ځان مني، متکبره، خودخواه ښځه؛ ۳) ښکلې.

رعيت (raʕyát) نـر.م. ج. پاسلي، تابع، تبعه، اتباع، رعايا، عوام؛ تر اداري لاندې.

رغ (rağ) ص. نر.م. ۱) ښکاره، څرګند؛ ۲) نر.م. د غره لمن، راغه؛ ۳) چاره، جوړه، موافقه.

رغا (ragā́) ښځ.م. ۱) رغاونه، رغېدنه، جوړېدنه؛ ۲) زړه صبرونه یا صبرېدنه.

رغاندل (ragāndál) مص.ل. ۱) کرېږه ایستل؛ ۲) نر.م. د مستو د منبلو یا شاربلو اواز.

رغاو (ragā́w) نر.م. رغاوه، رغېدنه، زړه صبرونه، اړېکی پرېکونه، یو له بله لاس اخېستنه.

رغاوني (ragāwaní) ص. رغنده، سازنده ودانیز، تعمیري.

رغاوني پښوېه (ragāwanipṣóya) (گر.) رغاونیز گرامر.

رغاوني ژبپوهنه (ragāwanižabpohána) گر. جوړښتي یا ساختماني ژبپوهنه.

رغاوني غونډال (ragāwanigonḍā́l) (گر.) جوړښتي یا ساختماني سیستم.

رغاوه (ragāwá) ا. ودهنه، صنعت، صناعت.

رغاویز (ragāwíz) ص. صنعتي، صناعتي.

رغاویزاوښتون (ragawizawuṣtun) ا. صنعتي انقلاب.

رغاونیز (ragāwaṇíz) ص. نر.م. ۱) پرتمین، شاندار؛ ۲) ښایسته، ښکلی، ډولي.

رغبت (ragbát) نر.م. ۱) غوښتنه، میل، میله، علاقه؛ ۲) خوښه، مینه لرنه، دوستي.

رغبولي (ragbóli) ښځ.ج. یو ډول خوشبویه نبات دی، خلک پاڼې وچوي او په شلومبو کې اچوي.

رغدی (ragdáy) ص.نر.م. دروهلی، چالاکه.

رغریوبی (ragaryobáy) نر.م. د کښت پیره دار.

رغړند (ragaṛánd) ص. نر.م.ج. ۱) څوړی، څوړ؛ ۲) رغړېدونکی، تسلېدونکی.

رغړندوکی (rgaṛandū́kay) نر.م. لولک، هغه گردی شی چې ماشومان یې رغړوي.

رغړول (rgaṛwál) مص.مت. ۱) کولول، تیلول؛ ۲) لټ پرلټ اړول ۳) خوله کنگالول؛ ٤) غولول.

رغړی (ragaṛáy) ښځ.م. ۱) گاډی، یوه ارابه لرونکې وسیله ده چې خاورې په کې وړل کېږي؛ ۲) ص. ښځ.م.ج. تغې او سپینې سترگې.

رغړېدل (rgaṛedál) مص.ل. ۱) کولېدل، تسلېدل؛ ۲) لټ پر لټ کېدل؛ ۳) غرغره کېدل (اوبه)؛ ٤) غولېدل، خطا وتل؛ ٥) د دېوال چپه کېدل.

رغښت (ragáṣt) نر.م. ۱) لټ پرلټ، لوټکی؛ ۲) رغلېده، څغاسته؛ ۳) کولېده، تولېده؛ ٤) ف. د رغښتل استمراري ماضي؛ ٥) نر.م. جوړښت، جوړېدنه، رغېدنه.

رغښتل (rgaṣtál) مص.ل ۱) رغړېدل، کولېدل؛ ۲) لوټ په لوټ اوښتل؛ ۳) د دېوال چپه کېدل.

رغښتی (rgáṣtay) مف. نر.م. رغړېدلی، رغښتلی، تلېدلی.

رغښتي (ragəṣtí) ص. ساختماني، جوړښتي.

رغ کړی (ragkáṛay) مف.نر.م. روغ کړی، جوړ کړی، ساز کړی، ښه کړی.

رغلی (ragálay) نر.م. نغری، دېگدان.

رغندی (ragánday) نر.م. دزنې او مرۍ ترمنځ برخه.

رغنه (ragə́na) ا. مسکینده، ترمیم، رغون.

رغوس (ragū́s) نر.م. تور ورغومی، تورسرلکی.

رغول (ragawál) مص.مت. ۱) جوړول، سازول؛ ۲) شفا ورکول؛ ۳) نقاشي کول؛ ٤) مج. په دښمنۍ کې ځان خلاصول؛ ٥) مص.ل. زړه صبرول، اړېکې شلول؛ ۲) جوړول، گنډل.

رغون (ragū́n) ا. وگ. رغنه.

رغه (ragá) ښځ.م. وگ. راغه.

رغی (ragáy) ص. نر.م. ۱) السی ژور؛ هغه ډنډ چې د برلې ژور وي؛ ۲) نر.م. رغونه، جوړښت.

رغۍ (ragáy) ښځ.م. تورکی، تول شوی لوگی.

رغبدل (rağedál) مص.ل. ۱) شفاموندل؛ ۲) جوړېدل، سازېدل؛ ۳) گنډل کېدل؛ ٤) اړیکه پرې کېدل، دوستي او خپلوي پرېښودل.
رفاء (rifā́) ښځ.م. اتفاق، نږدېوالی.
رفاقت (rafāqát) نر.م. ۱) ملگرتیا، ملگرتوب، اندیوالي؛ ۲) یارانه، تاراچونه.
رفاه (rafā́h) ښځ.م. آرامي، هوساینه، سوکالي.
رفرنس (rifríns) نر.م. رېفرنس؛ ۱) ستنېدنه، مراجعه، د علمي او ادبي مراجعاتو ځانگړی کتاب، پام اړونه؛ ۲) یادونه، مأخذ.
رفع (rafʕ) ښځ.م. ۱) لیرې کونگ، ایسته کونه، حذفونه؛ ۲) جگونه، لوړونه، پورته کونگ.
رفو (rafū́) نر.م. ۱) پنځری، گرمل، گنډنه، رپو، پنځرک، ترمیم؛ ۲) پیوند، گنډ، پینه.
رفیع (rafíʕ) ص. نر.م. ج. ۱) لوړ، هسک، جگ؛ ۲) د لوړې مرتبې یا درجې خاوند، شریف.
رفیق (rafíq) ص. نر.م. ۱) ملگری، مل، دوست؛ ۲) دیوه فکر، د یوه اند؛ ۳) یار، محبوب.
رقابت (reqābát) نر.م. ۱) سیالي، سونده (وگ. رقیب ۱)؛ ۲) څار، څارنه، ساتنه؛ ۳) انتظار.
رقاع (reqāʕ) نر.م. د رقعه جمع؛ ۱) النډې لیکنې؛ ۲) لیکونه؛ ۳) پینې؛ ٤) د یوه شي څیري شوې برخې؛ ۵) د اوو لیکونو څخه یو ډول لیک دی.
رقبه (raqabá) ښځ.م. ۱) پراخوالی، مساحت؛ ۲) غاړه؛ ۳) مریی، غلام؛ ٤) هغه ځمکه چې یوچا ته د هغه تر مرگه پورې ورکړه شوې وي.
رقت (reqát) نر.م. ۱) نازکي؛ ۲) نرمي، لطافت؛ ۳) مهرباني، زړه سوی، رحم؛ ٤) شرم.
رقص (ráqəs) نر.م. وگ. رخس.
رقعه (roqʕá) ښځ.م. (ج. رقعې) ۱) خط، لیک؛ ۲) د کالو پینه؛ ۳) خ. یو ډول لیک دی.
رقم (raqám) نر.م. ۱) راز، ډول، قسم؛ ۲) انځور؛ ۳) لیک؛ ٤) عدد، نښه؛ ۵) پټ لیک.
رقوم (ruqū́m) نر.ج. د رقم جمع؛ رقم لیک، یو ډول لیک دی چې هندسي اعدادو غوندې وي.
رقیب (raqíb) نر.م (ج. رقیبان) ۱) حریف، رخی، سیال؛ ۲) څارو، ساتونکی، مواظب.
رقیق (raqíq) ص. نر.م. ج. اوبړن، نری، اوبلن.
رک (rak) ص. نر.م. ۱) څرگند، ښکاره، جوت؛ ۲) رډ، ډانگ، پېیلی؛ ۳) بېخي، بالکل.
رکاب (rekā́b) نر.م. (ج. رکابونه) ۱) کرېب، یوه فلزي کړۍ ده چې د آس د زین دواړو خواوو ته راځړېږي.
رکابدار (rekābdā́r) ص. نر.م. جلودار، شاطر.
رکبه (rakbá) ص. نر.م. کنبی، د ورشو یا څرځای ساتونکی، د کروندې یا فصل ساتونکی.
رک پک (rakpák) ق. بالکل، صریح اوصاف، بېخي پاک اوصاف.
رک روغ (rə́kroğ) ص. نر.م. روغ رمټ، روغ جوړ، بېخي جوړ.
رکړه (rakáṛa) نر.م. وروړکه، وروړجانه، روکی.
رکښ (rakṣ) نر.م. کرښه، نښه، اثر، خاپ، علامه، نښانه، رکښه، نښکه.
رکښه (ráksa) ښځ.م. ۱) نښکه، رکښ، نښه، علامه؛ ۲) په غره کې نری لار.
رکن (rókən) نر.م (ج. رکنونه، ارکان) مته، بنسټ؛ ۲) مهم جز، سترتوک؛ ۳) د هر شي لویه برخه؛ ٤) لوی کار؛ ۵) د قوم مشر.
رکوتر (rkūtár) نر.م. ۱) غونډان، ناتوړل شوی لرگی؛ ۲) مج. سوټی، لوړ، کوتک، ډنډه.
رکود (rukū́d) نر.م. ځای په ځای درېدنه، تپ درېدنه، درېدنه (د باد یا اوبو).

رکبی (rakebáy) ښځ.م. ۱) رکابي، بشقاب؛ ۲) نالبکي، نعلبکي.

رکیک (rakík) ص. نر.م.ج. ۱) سپک، بې ادبه؛ ۲) سست، بېکاره، ضعیف.

رګ (rag) نر.م. ۱) د ژوي په وجود کې نرۍ نل ډوله مجرا چې وینه او لنف پکې تېرېږي؛ ۲) فکر، نظر؛ ۳) رګی، اړیکي، رشته.

رګ الوتنه (ragalūtə́na) ا. د (زړه) درزا، ترپا، ترپا.

رګړی (ragáṛay) نر.م. له تي بېل شوی ماشوم.

رګ وپلې (ragoplé) ا. پلې او وژې، پلې او رګونه.

رګپوهنه (ragpohə́na) ا. د رګ پېژندنه، رګپوهه.

رګ وهل (ragwahə́l) مص. مت. ۱) د تېونګ (نبشتر) په وسیله د بدن د وینې لېږول؛ ۲) مج. بولي کول، متیازې کول.

رګه (rə́ga) ښځ.م. ۱) لاره، واټ، جاده؛ ۲) نښه، نښانه، علامه؛ ۳) د تګ یو منځوي حالت.

رګی (ragáy) نر.م. رشته، خپلوي، قرابت، خپښي.

رګي (ragí) ص. نب. ساړه وهلی، سوړ تود، ابګیر. چې پلاني رګي شوی دی.

رمان (rumā́n) نر.م. و.ګ. رومان.

رمباړه (rambā́ṛa) ښځ.م. ۱) د ښاروي آوازونه؛ ۲) مج. په اوږده آواز سرچیغه یا ناره.

رمبکتیا (ramabaktyā́) ښځ.م. اداره، انضباط.

رمبکه (rambə́ka) ښځ.م. تبغنه، تبغي، جوکه، راتوکېدلی فصل.

رمبکی (rambakáy) نر.م ۱) رمباړه؛ ۲) اربکي، هغه سړي چې د یوه قوم یا یوې سیمې څخه غوره کېږي او د خلکو د خبرولو یا د امنیت د ساتلو دنده ترسره کوي.

رمبوسی (rambosáy) نر.م. راموسی، راموسی، هغه هوسی چې مشک لري.

رمبه (rambá) ښځ.م ۱) برمه؛ ۲) یو اوسپنیز تېره آله ده چې په للون او خښاوه کې کار اخلي.

رمبی (rambáy) نر.م ۱) و.ګ. رمبه۲)؛ ۲) د چمیار د کار یوه تېره آله ده چې څرمن پرې غوڅوي.

رمټ (ramáṭ) دروغ د کلیمې سره یوځای د تاکید مفهوم لري او د بشپړ روغ مانا ورکوي.

رمز (mamz) نر.م. (ج. رمزونه، رموز)؛ ۱) په پټه ویل؛ ۲) راز، پټه خبره، د زړه خبره.

رمق (ramáq) نر.م. ۱) آخرنۍ سلګۍ، وروستی دم؛ ۲) توان؛ ۳) لږه خواړه؛ ٤) د پسونو ګله.

رمل (rámal) نر.م. (ج. رملونه) ۱) پاسته ریګ؛ ۲) د یوه علم نوم دی چې د هغه سره کېدای شي د چا طالع وکتل شي؛ ۳) د ژړو مکعبونه دي چې په وړاندوینه کې کار ځنې اخلي؛ ٤) د شعر د یوه بحر نوم دی؛ ۵) لږ باران؛ ٦) ډېرښت؛ ۷) د وحشي غوایي د پښو کرښې.

رمنډ (ramánd) ص. نر.م. ج. لوڅ، لغړ، بربنډ.

رمول (ramawə́l) مص. مت. ۱) ترول، ډارول؛ ۲) ښاروی څرځای ته بوول، پوول.

رمه (ramá) ښځ.م (ج. رمې) ۱) غبله، دوزو، پسونو ... ګله؛ ۲) زوه، رمې، نو، ځوه؛ هغه مواد چې له زخم څخه راوځي.

رمه وال (ramawā́l) ص. نر.م. د رمې خاوند.

رمۍ (ramə́y) ښځ.م. رمه، زوه، ځووه، نو.

رمې (ramé) ښځ.م. د پېچ په ناروغۍ کې هغه سپین مواد چې د ډکو متیازو سره خارجېږي.

رمېدل (ramedə́l) مص. ل. ۱) ترېدل، ډارېدل، وېرېدل؛ ۲) ښاروی څرځای ته بوول کېدل، پوول کېدل.

رمه يي (ramayí) ص. گله يي پسه، هغه پسه چې په رمه کې وي.

رنبی (ranbáy) نر.م. (ج. رنبي) و گ. رمبی.

رنج (ranj) نر.م. (ج. رنجونه) کړاو، ربړ، تکليف.

رنجرومه (ranjrúma) ښځ.م. رنجوني، رنجنوني، رنجومه، رنجلومه، د رنجو کڅوړه.

رنجک (ranják) نر.ج. باروت، د ټوپک ميده دارو.

رنجکانی (ranjkā́nay) نر.م. د رنجو تيږه.

رنجکه (ranjáka) ښځ.م. چلوېي، يو ډول سابه دي چې تاندوله هم ورته وايي.

رنجکی (ranjəkáy) ښځ.م. د ټوپک د دارو کڅوړه.

رنجنی (ranjanáy) ص. رنجوته اړوند، سرمه يي.

رنجه (rə́nja) ښځ.م. (ج. رنجې) ۱) خرخوړی، ريتاړه، تريشه، وره او نرۍ تږکر؛ ۲) کالي.

رنځ (ranǰ) نر.م. ۱) ناروغي، ناجوړي؛ ۲) کړاو.

رنځپوهنه (ranǰpohə́na) ا. د ناروغيو علم.

رنځړه (ranǰrá) نر.ج. رانجړه، تنزره، د لمنځې دونې د جرړو تېل

رنځغاښی (ranǰğā́ṣay) نر.م. انغښه، خجور، روغن جوشي، يو ډول کولچه ده.

رنځکه (ranǰáka) ښځ.م. ۱) گونگی، ډنډوری، دانگورووړی، وښکالی؛ ۲) يو ډول سابه دي.

رنځور (ranǰū́r) ص. نر.م (ج. رنځوران) رنځمن، رنځړی، ناروغ، ناجوړه، مريض.

رنځورغاړی (ranǰūrğā́ṛay) ص. نر.م. رنځبدلی، دايمي ناروغ.

رنځورول (ranǰūrawə́l) مص. مت. ناروغه کول، ناجوړه کول، په رنځ اخته کول.

رنځوريار (ranǰūryā́r) ص. رنځورمل، تيمار دار.

رنځورېدل (ranǰūredə́l) مص. ل. ناروغ کېدل، ناجوړه کېدل.

رنځول (ranǰawə́l) مص. مت. ۱) کړول، ځورول؛ ۲) ناروغي اوږدول؛ ۳) خبره اوږدول.

رنځوونکی (ranǰawū́nkay) ص. ربړوونکی، ځوروونکی.

رنځه (rə́nǰa) ښځ.م. ۱) و گ. رنجه؛ ۲) ريخی، ريخ، ريخړېدنه، د څاروي بهېدنه.

رنځېدل (ranǰedə́l) مص. ل ۱) ناروغي دوامداره کېدل؛ ۲) کړېدل، ځورېدل؛ ۳) کومه خبره يا موضوع اوږدېدل؛ ۴) په ترې رنځ اخته کېدل.

رند (rand) ص. نر.م. ۱) ځيرک؛ ۲) دروغلی، درغونکی؛ ۳) بې پروا؛ ۴) تېز، چالاک.

رندکه (randáka) ښځ.م. داره، پشکه، دوره؛ د وينې يا اوبو پواره (داره).

رنده (randá) ښځ.م. رينده، توږونی، د ترکاڼۍ يوه آله ده.

رندي (randí) ښځ.م ۱) ځيرکي؛ ۲) دروغنه، حيله؛ ۳) بې پروايي، لاقيدي؛ ۴) چالاکي، تېزي.

رنډ (ranḍ) ص. نر.م.ج. ۱) خرې، سرتمبه؛ ۲) اصرار کوونکی، بيا بيا غوښتونکی.

رنډه (rə́nḍa) ښځ.م. ۱) مېړوښه، د کونډې مقابل؛ ۲) غريبه، بې وزلې؛ ۳) يو ډول ونه ده.

رنډېدل (ranḍedə́l) مص.ل. خرې کېدل، سرتمبه کېدل؛ ۲) ځېل کېدل؛ ۳) په تکرار سره غوښتنه کېدل؛ ۴) مېړوښه کېدل.

رنگ (rang) نر.م. (ج. رنگونه) ۱) لون: هغه کيفيت چې د يوه شي له ظاهره معلوم شي؛ ۲) فز. هغه اثر دی چې په سترگه کې د نور د انعکاس له کبله منځ ته راځي؛ ۳) راز، ډول، رقم، شان؛ ۲) څېره، بڼه، شکل، قواره.

رنگارنگ (rangārang) ص. نر.م.ج. ډول ډول، قسم قسم، راز راز، رقم رقم، رنگ په رنگ.

رنگ پنگ (rangpáng) ص. نس.م. ج. په‌رنگ لړلی، په‌رنگ ککړ، لړلی.

رنگټ (rangə́ṭ) نر.م. ینګټ، اینګټ، اینکی؛ په ناز سره ژړېدنه.

رنگټی (rangə́ṭay) نر.م. اورغالی، اوجاغ، اجاق، نغری، هغه فلزي نغری چې درې پښې لري.

رنگرېز (rangréz) نر.م. (ج. رنگرېزان) صباغ، هغه څوک چې جامې یا توکران رنګوي.

رنگرېزي (rangrezí) ښځ.م. ۱) رنګ توېونه؛ ۲) د رنگرېز کسب.

رنگړی (rangṛáy) ص. نر.م. رنګي، رینګي، رنګړ، ړانګی، هغه فصل چې ګڼ نه وي.

رنگژړی (rangžáṛay) ص. نر.م. ۱) رنگ ژېړی، رنگ زېړی، خجل؛ ۲) نر.م. ملامتیا، خړتیا.

رنگوټ (rangū́ṭ) نر.م. نوکی، نوکی عسکر.

رنگول (rangawə́l) مص. مت. رنګ ورکول، د رنګ په وسیله د یوه شي ظاهري بڼه اړول.

رنگه (rangá) ص. نب. رنگداره، رنګ لړونکی.

رنگي (rangí) ص. نب. ۱) رنګه، رنګداره، ملون؛ ۲) ډولي، رنګیز؛ ۳) ښځ.م. رنګرېزي.

رنگېدل (rangedə́l) مص.ل. رنګ اخیستل، رنګ کېدل.

رنگیز (rangíz) ص. نر.م.ج. ۱) ښکلی، ډولي، ښایسته، رنګیز؛ ۲) رنگداره، رنگه.

رنگین (rangín) ص. نس.م. ج. ۱) رنګارنګ، رنګداره، رنګ په رنګ، ډول ډول؛ ۲) ښکلی، رنګیڅ، رنګهړ، ډولي؛ ۳) رنګه، رنګداره.

رنگین تال (rangintā́l) ا. بسوډی تال، سره زرغونه.

رنه (rána) ښځ.م. مثلث ډوله پټی، درې ګوټی پټی.

رڼ (raṇ) نر.م. اومه شرمن، کچه شرمن.

رڼا (raṇā́) ص. ښځ.م. (ج. رڼاګانې) ۱) روښنایي، رڼایي؛ ۲) روښانه، روڼه، رڼه، روڼ.

رڼاګی (raṇāgə́y) ښځ.م. شین غاړی، یو ډول خړه مرغۍ ده.

رڼایي (raṇāyí) ښځ.م. ۱) روڼایي، روښنایي، روڼوالی؛ ۲) مج. سوکالي، آرامي.

رڼغوني (raṇagū́ne) ص. ښځ.م. تته رڼا، لږه رڼا.

رڼکی (raṇakáy) نس.م. ۱) د غوړ شاته راوتلی هډوکی؛ ۲) ځلېدونکی، روڼ؛ ۲) ښکلی.

رڼکۍ (raṇakə́y) ښځ.م. بلورینه مالګه، ښیښه یي مالګه.

رڼوب (raṇób) ا. رڼوبی، شفافې اوبه.

رڼوبی (raṇóbay) نر.م. رڼې اوبه، مقطري اوبه.

رڼوځای (raṇoǰā́y) نر.م. رڼوځی، څرو، رڼا، هغه ځای چې کوچیان په خپلو کږدیو کې د رڼا لپاره اور په کې بلوي.

رڼوزی (raṇū́zay) نر.م. خفیفه رڼا، سپکه رڼا.

رڼوکی (raṇū́kay) نر.م. تهک، تندرکی، روڼګه، اجلځی، ستر، ډډونکی.

رڼول (raṇawə́l) مص. مت. ۱) روښانه کول، رڼا کول؛ ۲) پاکول؛ ۳) شپه په ویښه تېرول؛ ۳) نړول، ورانول، د نسړول مقلوب؛ ۲) لړول، رابېلول، رالتهول، لوړول، راشکول.

رڼه (raṇá) ص. ښځ.م. ۱) د روڼ مؤنث شکل، روڼه، شفافه؛ ۲) ریچه، د سپږې هګۍ یا تخم.

رڼېدل (raṇedə́l) مص. ل. ۱) نړېدل، ورانېدل؛ ۲) راجلا کېدل، شوکېدل، لوړېدل، رالتهېدل.

رو [1] (ro) ق. ۱) کراره، سوکه؛ ۲) ښځ.م. سېلوې، روح، اروا؛ ۳) و.ګ. جست.

رو [2] (raw) نر.م. ۱) نری لاره؛ ۲) انډوخر؛ یو ډول لوبه ده؛ ۳) روان، جاري؛ ٤) مج. تجویز.

روا (rawā́) ص. ښځ.م ۱) حلال، د حرام ضد، جایز، مشروع؛ ۲) مناسب، وړ.

رواج (rawā́j) نر.م. (ج. رواجونه) دود، دستور، رسم، عنعنه، لاره، باب، تداول، موډ.

رواجول (rawājawā́l) مص. مت. بابول، مروجول، دودول، شایع کول.

رواجي (rawā́ji) ص. نب. د دود، د رواج، رواج ته منسوب، مروج، شایع.

رواجېدل (rawājedā́l) مص. ل. بابېدل، عامېدل، رواج موندل، دود کېدل، شایع کېدل.

روادار (rwādā́r) ص. نر.م. لوروونکی، پېرزو کوونکی، د پېرزو خاوند.

رواش (rawā́š) نر.م. ج. سخاربل، څوکری، ریی، پنبي، یو ډول تریو نبات دی چې ډنډر یې په پاخه او اومه ډول خوړل کېږي.

رواشه ډوډۍ (rawā́šaḍoḍáy) ښځ.م. څپتۍ، پاستې، چپاتۍ، نازکه او نرۍ ډوډۍ.

روان (rawā́n) ق. ۱) چالان، تلونکی، په حرکت کې؛ ۲) بهاند، جاري.

روانول (rawānawā́l) مص. مت. ۱) چالانول، په حرکت راوستل؛ ۲) بهول، جاري کول.

رواني (rawā́ni) ص. نب. روحي، داروا، د روان، په روح یا شعور اړوند.

روانېدل (rawānedā́l) مص. ل. ۱) چالانېدل، متحرک کېدل ۲) بهېدل؛ ۳) تلل، حرکت کول؛

روایت (rawāyát) نر.م. (ج. روایتونه، روایات) له چا څخه د یوه خبر یا حدیث نقلونه.

روایتي (rawā́yati) ص. نب. د روایت، په روایت اړوند.

روب (rob) نر.م. ۱) عزت، ابرو؛ ۲) پرتم، شان و شوکت، دبدبه؛ ۳) سام، وېره، اثر.

روبنا (robɪnā́) ښځ.م. د زېربنا مقابل، مخبنا، ابریا، اوبریا؛ دیوې ټولنې د روحیاتو، افکارو او عقایدو جونګ.

روپک (rūpā́k) نر.م. مسو. د یوه مشهور تال نوم دی چې یوه لګه، یو درت او یو درت برام لري.

روپندی (rūpandáy) نر.م. یو ډول ګانه ده چې ښځې یې د سینې د پاسه ځوړندوي.

روپۍ (rūpáy) ښځ.م. ج. پیسې، سکه، پول.

روپیه (rupyá) ښځ.م. ۱) د امیرشېرعلي خان د وخت پولي واحد؛ ۲) د هند، پاکستان، سیلون، نیپال او برما پولي واحد.

روتون (rotun) ا. تیخورتون، شوده خور.

روټ (roṭ) نر.م. ګردۍ، پنډه، خوره ډوډۍ ده.

روټاک (roṭā́k) ص. نر.م. ۱) ببیاکه، بې پروا؛ ۲) شوم، کنجوس، ممسک.

روټاکتوب (roṭāktób) نر.م. ۱) روټاکوالی، ببیاکي؛ ۲) شومتوب، کنجوسي.

روټه (róṭa) ښځ.م. (ج. روټې) اوربشینه ډوډۍ.

روټۍ (roṭáy) ښځ.م. ډوډۍ، مرۍ، ټیکله.

روټۍ غپ (roṭayǧáp) ص. نر. م. ج. ډوډۍ غپ، حریص، اروا وړی، وږستړګی.

روجایي (rūjā́yi) ښځ.م. سوزني، کټ څادر.

روچه (rawčá) نر.ج. یو ډول سپین کوچني انګور دي چې تر نورو انګورو مخکې پخېږي.

روځباره (rwajbā́ṛa) ښځ.م. ورځنۍ اجوره، ورځ مزدوري، روزمزدوري.

روځپازه (rwajpā́za) ښځ.م. روزګار، ژوند، ګوزاره.

روح (r(ū,o)h) نر.ښځ.م. ۱) اروا، د جسم یا مادې مقابل، په ژوندیو موجوداتو کې حیاتي اساس یا اصل او د تحرک قوه.

روحاً (rūhan) ق. ذهناً، معناً، له روحي لحاظه.

روحاني (rūhāní) ص. نب. ۱) د روح، روحي؛ ۲) مذهبي لارښود؛ ۳) پارسا؛ ٤) معنوي.

روحانيون (rūhāniyún) نر. ج. مذهبي خلک، مذهبي پېشوايان، مذهبي اشخاص.

روحي (rūhí) ص. نب. ۱) د روح، په روح اړوند، د اروا؛ ۲) د شعور، د مغز، د کړو وړو.

روحيات (rūhiyā́t) نر. م. ج. مج. جرأت، مورال.

روحيه (rohiyá) ښځ. م. (ج. روحيې) ۱) جرأت، مورال؛ ۲) وضعه، وضعيت.

روخ (rox) نر. م (ج. روخونه) ۱) مخ، مقابله، مخامخ ۲) برابري، ورغ سمېدنه؛ ۳) رُخ، په شطرنج کې هغه دانه چې په کونج کې اېښودله کېږي.

روخی (roxáy) نر. م. د قبلې لوری، د قبلې پلو، د قبلې خوا.

رود (rod) نر. م. (ج. رودونه) ۱) خوړ، لګد، سم؛ ۲) سيند، سين، درياب، بحر.

رودبار (rodbā́r) ص. نر. م. ۱) د سيند، د رود؛ ۲) رودي، هغه ځمکې چې له رود څخه اوبه کېږي.

رودل (r(o,aw)dә́l) مص. مت. ۱) رول، روول؛ ۲) څښل؛ ۳) رېبل، لوکول.

رودونی (rodúnay) نر. م. بې موره وری.

روده (rowdá) ښځ. م. ۱) لاره، سړک؛ ۲) نښه، علامه، اثر؛ ۳) نر. ج. رووه؛ ٤) څېښنه؛ ٥) لوکاوه؛ ٦) رېبنه.

رودي (rodí) ص. نب. د رود، په رود اړوند.

روډه (róḍa) ښځ. م. ۱) لويه کولمه؛ ۲) د پوستکي يا بدن د پاسه تول شوې خيرې.

روډه مست (roḍamást) ص. نر. م. ۱) چرګر، فقير، ګدايي ګر؛ ۲) خوار کبرجن.

روډی (rū́ḍay) نر. م. بو ډول توپک دی.

رورو [1] (roró) ق. ورو ورو، سوکه سوکه.

رورو [2] (rā́wrā́w) ق. ژر ژر، وندي وندي.

روړه [1] (roṛā́) ص. نب. ۱) کلک، سخت، ټينګ؛ ۲) وچکالي، سوکړه.

روړه [2] (roṛā́) نر. م. ګډوله ډوډی، ګډوډه ډوډی.

روړی (roṛā́y) نر. م. ۱) انګولا، د سپي کوله؛ ۲) ريچ، ژغل، کاږ، غتې شګې، جغل.

روزګار (rozgā́r) نر. م ۱) دورځو مجموعه، ژوند؛ ۲) زمانه، نړۍ؛ ۳) ګوزران؛ ٤) فصل، موسم؛ ٥) کسب، کار، پېشه.

روزل (rozә́l) مص. مت. ۱) تربيه کول؛ ۲) پالل.

روزلی (rozә́lay) مف. نر. م. ۱) تربيه شوی؛ ۲) پاللی.

روزمانه (rozmānā́) ښځ. م. کوند، د حيواناتو د لنګون وخت.

روزنپوهاند (rozanpohand) ا. رو زنپوه، د روزنې (تربيې) عالم، آموزګار.

روزنپوهنه (rozanpohana) ا. د تربيې علم، د روزنې علم.

روزنتون (rozantū́n) نر. م. د روزنې ځای، روزکتون.

روزونکی (rozū́nkáy) فا. نر. م ۱) تربيه کوونکی؛ ۲) پالونکی؛ ۳) پرستار، سرپرست.

روزنی (rozunay) ص. نر. م ۱) روزنې، د تربيې؛ ۲) تربيه کوونکی، روزونکی.

روزنيز (rozaniz) ص. تربيتي، تربيوي، د تربيې اړوند.

روزي (rozí) ښځ. م. ۱) خوری، رزق، خواړه؛ ۲) قسمت، برخه.

روزينه (rozína) ښځ. م. توبنه، ورځني خواړه.

روژتي (rožatí) ص. نب. روژه دار، روژه نيوونکي.

روژه (rǒzá) ښځ. م. (ج. روژې) صوم، د اسلام د دين له پنځو بناوو څخه دريمه بنا ده.

روژه کالی (rozákàláy) نر.م. صائم الدهر، هغه څوک چې پوره کال روژه ونیسي.

روژه ماتی (rožamátay) نر.م ۱) د روژې ماتولو وخت، د افطار وخت؛ د روژې ماتولو خواړه.

روږد (rū́zd) ص. نر.م. روږدی، اموخته، عادي، بلد، اشنا.

روږدتیا (ruztya) ا. و گ: روږدوالی.

روږدوالی (rūẓdwā́lay) نر.م. روږدېدنه، اموخته کېدنه، روږدتوب، بلدتیا، بلدېدنه.

روږدول (rūẓdawā́l) مص. مت. روږدی کول، عادت‌ورکول، اموخته کول، معتادول، بلدول.

روږدی (rū́zday) ص. نر.م. (ج. روږدي) بلد، عادي، اموخته، اشنا.

روږدېدل (rūẓededə́l) مص.ل. عادت کېدل، اموخته کېدل، ولدېدل، بلدېدل، اشنا کېدل.

روږي بوږي (rūẓibūẓí) ص. نب. ۱) خېچ پېچ، مېده مېده، ریچې ریچې.

روست (rost) ص. نر.م (ج. رواسته) ۱) وروست، خوړین؛ ۲) خوسا، پوده.

روستاړی (rūstā́ṛay) نر.م. (ج. روستاړي) ۱) لاحقه، وروستاړی، سفکس، یوه ضمیمه ده چې د نورو کلیمو په پای کې نښلي..

روستاړي (rūstāṛí) ښځ.م. هغې پتۍ چې د خره ترلکۍ لاندې تېره او سرونه یې په کټې نښلي.

روستنی (rūstanáy) ق. م. (ج. روستني) آخري، وروستنی، آخرین، د ټولو په پای کې.

روستوالی (rwastwalay) نر.م. ۱) وروستوالی، خوساوالی؛ ۲) خوړین والی، زیات پخوالی.

روسته (rū́sta) ق. و گ. وروسته.

روستېبل (rūstebál) ق. شاته، روسته، وروسته، ترشټ، اوستربل.

روش (ráwiš) نر.م (ج. روشونه) ۱) چلند، چلښت، گوزاره، چلېدنه؛ ۲) دود، دستور.

روشنفکر (rošanfikar) ص. نب. و گ. روښاند.

روشی بوتی (rūšaybū́tay) نر.م. شپېشتو غونډې یو غرنی بوټی دی.

روښان (roṣā́n) ص. نر.م. ج. ۱) روښانه، روڼ، ځلانده؛ ۲) څرگند، ښکاره؛ ۳) نر.م. د پښتنو مبارز شخصیت چې په پیر روښان مشهور و.

روښانتوب (roṣāntób) نر.م. روښنایي، رڼایي، روښانتیا.

روښانتیا (roṣāntyā́) ا. و گ.: روښانتوب.

روښاند (roṣánd) ص. نر.م. ۱) روښان اندی، روشنفکر، پوه؛ ۲) د مترقي پوهې خاوند.

روښانول (roṣānawál) مص. مت. ۱) رڼا کول، رڼول؛ ۲) ښکاره کول، جوتول.

روښاني (roṣāní) ص. نب. ۱) د روښان، روښان ته منسوب؛ ۲) د پیر روښان د نهضت لاروی.

روښانېدل (roṣānedə́l) مص. ل. ۱) رڼا کېدل؛ ۲) جوتېدل، څرگندېدل؛ ۳) ځلېدل.

روښنايي (roṣnāyí) ښځ.م. رڼایي، نور، ځلا.

روښه (roṣá) ښځ.م. حلوا، ورېښه، وېرلې.

روښه وال (roṣawā́l) ص.نر.م. روښې، حلوایي، هغه څوک چې حلوا پخوي یا خرڅوي.

روښه ونه (roṣawána) ښځ.م. د کېلې ونه.

روضه (rawzá) ښځ.م. ۱) باغ، بڼ؛ ۲) گلزار، گلستان؛ ۳) شنېلی، سبزه زار، شنه.

روغ (roğ) ص. نر.م. ۱) جوړ، سالم، تندرست؛ ۲) سم، بې خوږه؛ ۳) صادق، بې جنجاله.

روغبړ (roğbáṛ) نر.م. ستړې مشې، روغ جوړ.

روغتون (roğtún) نر.م. شفاخانه، د ناروغانو د علاج او درمل ځای.

روغتيا (roğtyā́) ښځ.م. روغـوالی، روغتوب، جوړوالی، جوړتيا، صحت، جوړښت.

روغتيا پال (roğtyāpā́l) ص. نـر.م. د عـامې روغتيا هغه مامور چې د خوراکي شيانو صحي څارنې دنده لري.

روغتيا پوهنه (roğtyā́pōhaná) ا. صحت پوهنه، د روغتيا عالم.

روغتيا ساتنه (roğtyā́sātaná) ا. روغـتيـا تـه پاملرنه.

روغتيامل (roğtyā́mál) ص. د روغتيا ملگری، وگ. روغتيا پال.

روغتياوال (roğtyāwā́l) ص. سـرطبيب، مشر ډاکټر (طبيب).

روغتيايي (roğtyā́yi) ص. د روغتيا اړوند.

روغ جوړ (roğjóṛ) ص. نر.م. روغ رمټ، بـالکل روغ، صحيح سالم، روغ رمټ، روغ رمی.

روغليک (roğlík) ا. روغـه ليک، سـولـه ليـک، راضي نامه.

روغني (roğaní) ص. نب. ۱) د غوړيو، د غوړو؛ ۲) هغه ډوډۍ چې په کې غوړي اچول شوي وي.

روغنيات (roğanıyā́t) نر.ج. ۱) گريس، ويکم، تيل، غوړي؛ ۲) د حربي او غير حربي وسايطو او وسلو محروق او غير محروق مايع مواد.

روغ نيتي (roğnyatí) ښځ.م. سپين نيت، اخلاص صداقت، مينه، پاک نيت.

روغوال (roğwā́l) ص. د روغې منځگړی، پخـلا کوونکی.

روغوالی (roğwā́lay) ص.نر.م. روغتوب، روغتيا جوړوالی، سلامتي، جوړتيا.

روغول (roğawā́l) مص. مت. ۱) جـوړول، شـفا ورکول، ښه کول، سازول؛ ۲) سمول، ترميمول؛ ۳) پخـلاکـول، جـوړه راوستل؛ ۴) رغول، بخښل، د ښمن جزا بخښل.

روغه (róğa) ښـځ.م. (ج. روغې) ۱) جوړه، سوله، پخلاکېدنه، صلح، موافق؛ ۲) ص. ښځ.م. د روغ مؤنث؛ ۳) سمه، ناکړه، درسته، صحيح.

روغه وال (roğawā́l) ص. نر.م. منځغوړی، دريم، منځگړی، دريمگړی، هغه څـوک چې د دوو دښمنو ترمنځ روغه راولي.

روغه کوونکی (roğakawū́nkay) فـا.نر.م. مرکچي، هغه څوک چې سوله يا روغه کوي.

روغېدل (roğedə́l) مص.ل. ۱) جوړېدل، شفا موندل سازېدل، صحت موندل؛ ۲) ترميمېدل، سمېدل ۳) عفو کېدل، بخښل کېدل؛ ۴) پخلا کېدل، جوړه راوستل.

روف (rawū́f) ص. نـر.م. رؤوف؛ ۱) مهـربان، مشفق؛ ۲) دلوی څښتن يو صفت دی.

روک[1] (rūk) ص. نـر.م. ۱) پاک زړی، صـادق، بې آلايشه؛ ۲) بې وټه، بې غشه؛ ۳) څـرگند، جوت، واضح، کره.

روک[2] (rok) نر.م. د بره کې (برکه) له ټوکـر څخه جوړ شوی پتلون.

روک[3] (rwák) ص. نـر.م.ج. ۱) روک، غـايب، له نظره نيهام؛ ۲) الـوزول، کـپول؛ ۳) د ملي شتمنۍ غلا، اختلاس، بدعنواني.

روک پوک (rū́kpūk) ص.نر.م. وگ. رک پک.

روکو (rokó) نر.م. د مشر ورور لقب.

روکه خبره (rū́kaxabára) ص. ښځ.م. څرگنده او روغه خبره، رښتيا خبره.

روکه روپۍ (rū́karūpay) ص. ښځ.م. ناقلبه، روپۍ، هغه روپۍ چې بدله او کوټه نه وي.

روکی (rokáy) نـر.م. وروکی، دورور مصغر.

روگ (rog) نر.م (ج. روگونه) ۱) د څپلې تسمه، د کمربند تسمه، پټۍ؛ ۲) دسنيو پرتوگ.

روگ بوگ (rogbóg) ص. نر.م ج. روگې بوگې، څيرې ويرې، څيرې پيرې، بڅه بڅه.

روگه (rwága) ښځ.م. ورږه، ورگه، ورگيې، کيکه، رغانځه، يو ډول حشره ده.

روگی (rawgáy) نر.م. د رو مصغر، نرۍ لاره.

رول (rol) نر.م. ۱) نقش، سهم، برخه، پارټ، عمل؛ ۲) قاعده، اصول، مقررات؛ ۳) کړه، کړۍ.

روم (rawam) ف.چوپم، درودلو او رولوڅخه د مفرد متکلم جوړه شوې صيغه.

روماتيزم (romātízə́m) نر.م. رماتيسم، د بندونو درد، د مفصلو درد، د مفصلوباد.

رومال (rūmā́l) نر.م. دسمال، روميال، ريمال.

رومان (romā́n) نـر.م. (اد.) رمان، رومانس؛ حکايت، داستان، افسانه، ناول؛ د واقعي پېښو او حوادثو کيسه چې هيجان راوپاروي.

رومانتيک (rūmānṭík) ص. نر.م. ج. رمانتيک ۱) داستاني؛ ۲) قهرمان ډوله اتل؛ ۳) تخييلي شاعرانه؛ ٤) موهوم، خيالي، احساساتي.

رومي (rumi) نر.م. ۱) رومي عددونه، هغه حروف چې د عددونو پر ځـای کارېږي؛ ۲) باتهينگـر.

رون (rūn) نر.م. (ج. رنونه) ورون، پتون.

رون (rown) ق. رونړ، وار، نوبت، ځل، چل.

روند (rawə́nd) ص.نـر.م. جـاري، بهـانـد، روان، تلونکی، رهي، رونده.

روندی (rawandáy) ص. نر.م. ۱) له نسه، اسهال شوی؛ ۲) روند، تلونکی، د تگ په حال کې.

رونسانس (rūnsā́ns) نر.م. رنسانس؛ بيا يا له سره ژوندی کېدنه، حياتي تجديد، نوی ژوند د صنعت، پوهنو، هنرونو او ادبياتو ستره احيا

رونق (rawnáq) نر.م ۱) ښه والی، سموالی؛ ۲) مج. خوند؛ ۳) ښکلا؛ ٤) پرتم، شان؛ ٥) پرمختيا؛ ٦) ځلا، ځلېدنه.

رونگ (rūng) نـر.م. هغه لـرگی چې د سپارې د کونډې په منځ کې وي.

رونی (ronáy) ښځ.م. تې رودونکې نجلۍ.

رونړ[1] (ráwaṇ) ق. ۱) وار، پلا، ځل؛ ۲) نر.م. نظم، ترتيب؛ ۳) يو ډول د توپ گولۍ ده.

رونړ[2] (rūṇ) ص. نر.م. (ج. راڼه) ۱) ځلاند، ځلند، روښان؛ ۲) ښکاره، ځرگند.

روڼاندی (rūṇā́nday) ص. روښاندی، روښانفکر، روښان خياله.

روڼ خپلواک (ruṇxpálwā́k) ا. مخنۍ خپلواک (واول)، د خولې د تشې په مخنۍ برخه کې ادا کېدونکی واول.

روڼکی (rūṇkáy) نر.م. و.گ. رڼکی.

روڼگه (rū́ṇga) ښځ.م. (ج.روڼگې) رنگه، تېک، څنه، شقيقه، د غوږ او تندي ترمنځ برخه.

روڼگی (rūṇgáy) نر.م. ۱) د غوږ شاته وتلی هډوکی؛ ۲) د رونړ[2] مصغر.

روڼگی (rūṇgáy) ښځ.م ۱) ريچه، د سپېږې هگۍ؛ ۲) د رونړ مصغر.

روڼل (rūṇál) مص. مت. رڼا کول، روښانه کول.

روڼلی (rūṇálay) مص. نـر.م. (ج. روڼلي) رڼـا شوی، روښانه شوی، روڼل شوی.

روڼوالی (rūṇwā́lay) نر.م. روښنايي، رڼايي.

روڼول[1] (rūṇawál) مص. مت. ۱) روښانه کول، رڼا کـول؛ ۲) رڼا ته ښـکاره کـول؛ ۳) پاکول؛ ٤) شبه په وينبه تېرول ٥) دعوا فيصله کول.

روڼول[2] (rawṇawál) مص. مت. ۱) په وار کول؛ ۲) ترتيبول، منظمول.

رونوونی[۱] (rūṇawū́nay) نر.م. هغه آله چې په رڼا کولو کې کار ترې اخيستل کېږي.

رونوونی[۲] (rawṇawū́nay) نر.م. ۱) منظمونکی د تنظيم آله، ۲) د وار شی.

رونه (rū́ṇa) نر.م ۱) روښانه، د روڼ مؤنث؛ ۲) رڼي، يو ډول غرنی نبات دی.

رونه سترگه (rūṇástarga) ښځ.م. رڼه سترگه، د سبا سترگه، سهار سترگه، د سهار ستوري.

روڼی (rū́ṇay) ص.نر.م ۱) صيقل؛ ۲) اونی، رنی، ورونی، اورنی.

روڼی (roṇáy) ښځ.م. په تې پورې جينۍ.

روڼېدل[۱] (ruṇedə́l) مص. ل. ۱) روښانه کېدل؛ ۲) رڼا ته ښکاره کېدل؛ ۳) پاکېدل.

روڼېدل[۲] (rawṇedə́l) مص. ل. ۱) په وار کېدل، په نوبت کېدل؛ ۲) ترتيبېدل، منظمېدل.

روول[۱] (rawawə́l) مص. مت. رودل، چوشل.

روول[۲] (rawawə́l) مص. مت. جاري کول، عادي حالت ته اړول، چالانه کول.

روونی (rawū́nay) فا. نر.م. رودونی، رودونکی، په تې پورې، شيدې خورونکی، تی خور.

رووي (rowí) ف. روي، رودي، لـه تې څخه شيدې خوري، د مفرد غايب صيغه ده.

رووی (rowáy) نر.م. د دوډۍ ښخولی (طبراق).

روه (roh) نر.م. پښتونخوا، پښتونستان، د پښتنو ټاټوبی.

روهستان (rohistā́n) د پښتنو ټاټوبی، د پښتنو هېواد.

روهني (rohaní) ښځ.م. مو. د شـر لـه ۲۲ گـونو درجو څخه د يوې درجې نوم.

روهي (rohí) ص.نب. ۱) روه ته منسوب، پښتون؛ ۲) نر.م. آروهي، د سندرو ويلو په وخت کې له لومړني سُر څخه تر اووم سُره پورې د اوازجگول.

روهېدل (rohedə́l) مص. ل. ۱) رويېدل، د خولې جنگ کول، ځوړ کول؛ ۲) نر.م. رېيدل، مېږي، وزې او بچيان سره يو ځای اوازونه کول.

روهيله (rohilá) پښتنانه، پښتون قام، پښتون ټبر.

روهيلی (rohhiláy) پښتون، د روه استرگن، روه مېشت، د روه اوسېدونکی.

روی (ráway) ص. نر.م. ۱) زرور، تېز، شوخ، رند؛ ۲) خراب، سپک؛ ۳) وږی، حريص؛ ٤) بلا؛ ٥) ژوره، يو ډول وينې څښونکی چنجی.

روي (rawí) اد. ۱) د رودلو د مفرد غايب صيغه ده؛ ۲) د قافيې اصلي حرف چې د قافيې مدار گڼل کېږي؛ ۳) پری؛ ٤) باراني ورېځ؛ ٥) پريمانه او خوړې اوبه؛ ٦) ساقي؛ ۷) سېراب.

روې (ráwe) ښځ.م. بلا، شيشکه.

رويبار (roybā́r) ص. نر.م. و گ. ريبار.

روي توب (rawitób) نر.م. ۱) روی توب، روی والی، چالاکي؛ ۲) سپکوالی؛ ۳) حريص.

رويداد (ruydā́d) نر.م. ۱) پېښه، واقعه، حادثه؛ ۲) ماجرا، شخړه، مناقشه.

روېدل (rawedə́l) مص. ل. ۱) بيا بيا ويل کېدل؛ ۲) جاري کېدل؛ ۲) مص. مت. شيدې رودل، شيدې روول.

رويزه (rwíza) ښځ.م. ورروځی، ورابانې؛ هغه ښځه چې د هلک له لوري د جلکۍ کورته ورځي او له ناوې سره بېرته راځي، دراېيزه.

رويمال (ruymā́l) نر.م. و گ. رومال.

رويه (rawiyá) ښځ.م. (ج. رويې) سلوک، گوزاره، چلند، چلښت، وضعيت.

رويي (royí) ص.نب. د جستو، له جستو څخه جوړ، د زينکو، د زينک.

رهبان (ruhbā́n) نر.م. راهب، پارسا، عابد.

رُهبانيت (ruhbā́nıyat) نـر.م. د راهب او راهبي طریقه یا ایین؛ ۱) دنیـا پرېښودنه؛ ۳) انزوا؛ ٤) دلذایذو څخه ځان ژغورنه.

رهبر (rahbār) ص. نـر.م. لارښود، سـرغندوی، سرغندول، سروال، پېشوا، رهنما، لیډر.

رهته (rahāta) ښځ.م. آرامي، سوکالي، راحت.

رهټ (rahāt) نر.م. ارټ، ارهټ، ارهډ.

رهدار (rahdā́r) ص. نر.م. ج. و گ. رادار[۲].

رهزن (rahzán) ص. نر.م. راهـزن، لاره وهونکی، شوکمار، قطاع الطریق، باندیت.

رهگذر (rahgūzár) ص. نر.م. ۱) لاروی، په لاره تلونکی؛ ۲) امله، نظر، درک، لحاظ.

رهن (ráhan) نر.م. (ج. رهنونه، رهان) گرو، گروي.

رهنما (rahnamā́) ص. نب. ۱) لارښود، سـروال، رهبر، لیډر؛ ۲) د لارښود، د لارښوونې.

رهي (rahí) ق. روان، په حرکت کې، په یون کې.

رهېدل (rahedál) مص.ل. انهېدل، ینګېدل.

رهېل (rahél) نر.م. رېل، رحل، د ضرب (×) د نښې غوندې یو لرګین آله ده چې په پورتنۍ برخه کې قرآن مجید ږدي او تلاوت یې کوي.

رې (ré) ښـځ.م. ۱) د «ر» تـوری اواز او تلـفـظ؛ ۲) مو. ریکب، رکهبه، په ختیځه موسیقي کې له اووه ګونو سرو څخه دوهم سُر.

رى (ray) نـر.م. ۱) رایه، رأی؛ ۲) فکـر، سـوچ؛ ۳) مج. د چای قیمت.

ریا[۱] (rıyā́) ښځ.م. ځان ښودنه، تظاهر، منافقت.

ریا[۲] (rayā́) ښځ.م. انګېدنه، د خره انهېدنه او نارې.

ریاست (rıyasat) نر.م. ۱) دیوه وزارت د تشکیل لویه اداره؛ ۲) مشري؛ ۳) دولت، حکومت.

ریاسي (rıyā́si) ص. نب. نـر.م. (خ.) ریاسـي لیک، یو ډول رسم الخط و چې د مامون الرشید په وخت کې یې رواج درلود.

ریاشه (rıyā́sá) ښځ.م. رشه، رېشه، هغه درمن چې پاک شوی او اخستلو ته چمتو وي.

ریاضت (rıyazát) نر.م. ۱) د نفس د پاکولو لپاره ربړ ګالنه؛ ۲) د تفکر او عبادت لپاره ګـوښـه کښېنستنه؛ ۳) تمرین؛ ٤) کوښښ، زیار.

ریاضي (rıyā́zí) ښځ.م (ج. ریاضیات) ۱) حساب هندسه، جبر او مقابله؛ ۳) هره هغه پوهنه چې د کمیتو او عددو سره سروکار لري.

ریاکار (rıyākár) ص. نرم. ۱) ریاکوونکی، ځان ښکاروونی، تظاهر کوونکی؛ ۲) منافق.

ریبار (raybā́r) ص. نر.م. (ج ریباران) ۱) روېبار؛ د دوو کورنیو ترمنځ د خپلوۍ د رامنځ ته کولو سړی؛ ۳) قاصد.

رېبځ (rebaǰ) ښځ.م. رېبځونی، جارو، جاروب.

رېبځ بوټی (rebaǰbutay) نر.م. ترخه، پنې، هغه بوټی چې جارو ترې جوړېږي.

رېبځی (rebaǰay) ص. نر.م. چندار، جاروکش.

رېبدل (rebdál) مص. مت ۱) رېبل، لوکول، لوول؛ ۲) غوځول، پرې کول.

رېبدون (rebdū́n) نـر.م. یوه غټه ونه ده چې سور ګل کوي؛ خوږ بوی لري.

رېبل (rebál) مص. مت. ۱) رېبدل، لو کول، لوول؛ ۲) غوځول، پرې کول.

رېبلیکه (reblīká) ا. مایل خط، رېبه کرښه.

رېبند (rebánd) ص. نـر.م. ۱) رېوند، سم، نهبځ؛ ۲) هغه لاره چې په غـره کـې اواره تللې وي؛ ۳) ځنګزن، کوږ، منحني.

رېبندتوب (rebándtōb) نـر.م. ۱) رېبنتیا، رېوندتوب، رېندتیا، رېبندوالی؛ ۲) اوار والي، اواري؛ ۳) ځنګزن توب؛ ٤) کوږوالی.

رېبندول (rebandawal) مص.مت. ۱) ربندول، رېوندول؛ ۲) اوارول؛ ۳) ځنګزنول؛ ٤) کړول.

رېبنده لار (rebandalar) ښځ.م. رېونده لار، هغه نرۍ لار چې په غره کې کږه وږه تللې وي.

رېبندېدل (rebandedal) مص.ل. ۱) ربندېدل، رېوندېدل؛ ۲) اوارېدل؛ ۳) ځنګزېدل؛ ٤) کړېدل

رېبنه (rebana) ښځ.م. (ج. رېبنې) ۱) رېبدنه، لوکول، رېودنه، لوونه؛ ۲) غوځونه، پرېکول.

رېپړۍ (ripray) ښځ.م. ۱) لیپړۍ، ختې، چکړ؛ ۲) خړه، خړوبې.

• **ریتاړه** (ritara) ښځ.م. ریخه، خرځوري، ریښانګه، چیړه، ریښکۍ، روتاړه، لوتاړه.

ریتم (ritam) نر.م. ۱) وزن، آهنګ، تال، ضرب؛ ۲) میزان، سُر؛ ۳) سجع؛ ٤) قاعده، روش؛ ۵) درجه، اندازه.

ریتې پیتې (ritepite) ص.نب. ۱) ځیرې پیرې، ځیرې ویرې؛ ۲) ګارې وارې.

رېټ (ret) نر.م. (ج. رېټونه) نرخ، بیه، قیمت.

رېټه[1] (reta) ښځ.م. یو ډول ونه ده چې غونډې دانې کوي او د صابون پرځای استعمالوي.

رېټه[2] (reta) ښځ.م. وګ. روټه.

رېج (rej) نر.م. وګ. رژ.

رېجه (reja) ښځ.م. ژرندرۍ، یوه آله ده چې زرګران د زرو تارونه پر کې وباسي.

ریچ (ric) نر.م. ۱) کاږ، جغل، شګې، وړې تیږې؛ ۲) ص.نب. میده میده، ذره ذره.

ریچ پیچ (ricpic) ص.نب. ریچې ریچې، میده میده، ریچ ریچ.

ریچ پېښ (ricpes) نر.م. ریچوغ، هغې ړمنځې چې غاښونه یې د تار په واسطه تړلې وي او د سر له وېښتانو ځخه ریچې پرې راوباسي.

ریچن (rican) ص.نر.م. ریچې لرونکی: هغه ځوک چې سر یې له ریچو ځخه ډک وي.

ریچه (rica) ښځ.م. د سپږې هګۍ.

ریچې ریچې (ricerice) ص.نب. ۱) ریچ ریچ، میده میده، ذرې ذرې؛ ۲) له ریچو ډک.

ریحان (rayhan) نر.م ۱) بوبرۍ، ببرۍ، کشمالې؛ ۲) هره شنه او خوشبویه ګیاه؛ ۳) ص.نر.م. ریحان لیک، ثلث ته نږدې یو ډول لیک دی.

ریخ (rix) نر.م ۱) دست، سیره، اوبږن غایطه مواد؛ ۲) پنجاق، یو ډول لوبه ده.

ریخاړې (rixari) ښځ.ج. ریخ، سیرې، نرم اوبه لرونکې دستونه.

ریختاړه (rixtara) ښځ.م. ۱) ریخاړې، سیرې، ریخ؛ ۲) ریتاړې او شکېدلې جامې.

ریخچاړي (rixcari) ص.نب. خیرن او ببر سر.

ریخک (rixak) نر.م. ۱) ریخی، رېخړی، د وزو او مېږو د ریخ مرض؛ ۲) د غوزو یو ډول لوبه ده

ریخل (rixal) مص.ل. ۱) ریخ کول، دستونه کول؛ ۲) مج. کارترې ویجاړېدل، کار ترې شړېدل.

ریخول (rixawal) مص.مت. بهول، په ریخ راوستل، د نسه ایله کول، په دستونو کول، اسهالول.

ریخه (rixa) ښځ.م. ۱) ریتاړه، خرځوري، چیړه؛ ۲) ریښه، د قناوېز هغه ټوټه چې ورېښم پرې ګنډل شوي وي.

ریخي (rixi) ص.نب. وګ: ریخن.

ریخی (rixay) نر.م. سېرې، اسهال، د ځارویو د بهېدلو او له نسه کېدلو ناروغي.

ریخېدل (rixedal) مص.ل. سېرنېدل، بهېدل، اسهالېدل، د ځارویو بهېدل.

رېدوان (redwan) نر.م. رېبدون، یو ډول ونه ده.

رېدی (reday) نر.م. خاټول، غاټول؛ یو ډول ګل دی.

ري ري (rere) ښځ.م. د اوښ د رابللو ناري.

ريړ (rer) نر.م (ج. ريړونه) كتار، چيل، لين، قطار.

ريړم (reram) نر.م. (ج. ريړمونه) ريمان، مرجان، يو ډول سورغمی دی.

ريړی (reray) نر.م. هغه پسه چې د تندي د پاسه سپين خاپ ولري.

ريز (rez) نر.م. ۱) د جل (قزلاق) او نورو مرغيو اواز؛ ۲) له ونو څخه د مرغيو رابښكته كېدنه؛ ۳) ربخ، برف كوچ؛ ۴) تويېدنه، غورځېدنه؛ ۵) ص. نر.م. ذرې ذرې، ميده ميده؛ ۶) ور. د وروستاړي په توگه كليمو په پای كې راځي؛ ۷) راشی، د واورو ښويېدنه.

ريزش (rezas) نر.م. ريزښ، سړو وهل، والگی، زكام، يوه ساري ناروغي ده.

ريزمريز (rezmarez) ص. نر.ج. ۱) ذرې ذرې، ميده ميده؛ ۲) دل شوی، نابود شوی.

ريزه (reza) ښځ.م. وړه، ميده، ماته.

ريژون (rezawan) نر.م. ۱) رژون، ريژونه، ميده كول؛ ۲) تويونه، ځبونه.

ريژېدل (rezedal) مص. ل. ۱) رژېدل، تويېدل؛ ۲) شپېل، له كوم دانه دار شي څخه داني بېلېدل

ريږد (rezd) نر.م. لړزه، ريږدېدنه، خوځېدنه.

ريږدان (rezdan) نر.م. تربدنه، ريږدېدنه، خوځ، لړزېدنه، ښورېدنه.

ريږدله (rezdla) ا. ځمكريږد، زلزله.

ريږدله مېچ (rezdlamec) ا. د زلزلې مېچ زلزله سنج.

ريږدن (rezdand) نر.م. ريږدېدنه، لړزېدنه،

ريږدول (rezdawal) مص. مت. ترول، لړز

ريږدېدل (rezdedal) مص. ل. لړزېدل، ښ خوځېدل، منجېدل، تربدل.

ريزوی (rezway) نر.م. د پسونو يا وزو اوازونه.

ريسرچ (risarc) نر.م. پلټنه، تحقيق، تتبع.

ريښ (res) نر.م. د ريښلو طرز او طريقه.

ريښا (resa) ص. نب. باوري، اعتباري، معتمد، اعتمادي، د اعتبار وړ.

ريشب (risab) نر.م. و گ. ريكب.

ريشخند (risxand) نر.م. پيشاړه، ملنډه.

ريښل (resal) مص. مت. وريښنل، ورتل، ريسل، وريسل، وړی سنې كول.

ريښكاره (riskara) ښځ.م. د جوارو د وريو د دانو كتار.

ريښم (resam) نر.ج. و گ. وريښم.

ريښمانگی (resmangay) ص. نر.م. وريښمين، د وريښمو.

ريښم چنجی (resamcanjay) نر.م. وريښم چينجی، د وريښمو چينجی.

ريښه[1] (risa) ښځ.م (ج. ريښې) ۱) جرړه، وليې، وله؛ د بوټي يا ونې هغې برخې چې په ځمكه ننوځي؛ ۲) گر. محور، ستم، د كليمو هغې برخې مختاړي او وروستاړي ورسره منبلې؛
اد، بېخ، اساس؛ ۴) اصل، آر.

ra) ښځ.م. چيره، ريتاړه، هغه تړوكر
ه په وخت كې يې ښځوته وركوي.

ښځ.م. رنجه، كښيده، د ښځو د كميس
. وريښمو يو ډول گنډل شوی نقش ده.

(risarisa) ص. ښځ.م. تړتې تړتې،

rifrandan) نر.م. رفراندوم، رفرندم،
خلكو نظر غوښتنه.

rifora) نر.م. رفورم، اصلاح، بېهروونه،
، تصحيح، تهذيب.

ریکاټ (rikat) نر.م. ټیکلی، گرامافوني ریکارډ، یو ریکارډ دی چې اواز په کې ثبت وي. ي.

ریکارډ (rikard) نر.م. (ج. ریکارډونه) رېکرډ، ۱) سابقه، تېر شوي کوایف؛ ۲) درجونه، درج؛ ۳) په لوبو یا ورزشونو تر ټولو لوړه درجه چې د یو چا په نامه ثبت شي؛ ۵) څرګند بریالیتوب.

ریکب (rikab) نر.م. (مو.) رکهبه، د اووه ګونو سرو څخه د دووهم سُر نوم.

ریکشا (riksa) ښځ.م. کوچنی موټر د ولهٔ نقلیه وسیله ده.

ریکلام (riklam) نر.م. رکلام. ۱) خبرونه، اعلان، آګاه کول، اعلامونه؛ ۲) شهرت، نوم.

رېګ (reg) نر.م. ج. ۱) سول، شګه، د سره سولول شوو او متلاشي شوو تیږو سره ایله ټوکې.

رېګبومه (regboma) ص. نب. رېګي، شګلنه، سولینه، هغه ځای چې د برې شګې ولري.

رېګرېشن (regresan) نر.م ۱) شاته تلنه، قهقرایي مسیر؛ ۲) بېرته منځ ته راتلنه، عود.

رېګماهي (regmahay) نر.م. شګ کب، یو ډول ماهی دی چې په وچه او اوبو کې ژوند کوي.

رېګویدا (regwida) نر.م. رګ وید؛ ۱) آریایي معلوم سرودونه د (ویدي سرودونو) یا یوازې د (ویدا) په نوم و یادېږي.

رېګي (regi) ص. نب. رېګبومه، شګلن، د رګ.

رېل (rel) نر.م. اورګادی، ټرېن، ګاډی، یو نقلیه وسیله ده.

ریل (rayal) مص. ل. ۱) رېبهدل، نږهاری، نږېدنه، د خره ناري او انهاری؛ ۲) و ګ. رهیل.

رېلونی (relunay) نر.م. بې موره وری

رېله (rela) ص. نر. ښځ.م. رودي، رودبار، ضغه خلک یا ځمکه چې د سیند څخه ګټه اخلي.

ریمان (riman) نر.م. رېم، مرجان، یو ډول سرې داني دي چې په مزي کې یې پیې او ښځې یې د ښکلا لپاره استعمالوي.

رېمن (reman) ص. نر.م ۱) خیرن، ناولی ۲) بدرنګه بدشکله، بدقواره.

ریمن (rayman) ص. نر.م. ګټور، فایده من.

رېمنتوب (remantob) نر.م. ۱) خیرنتوب، خیرنوالی، رېمنتیا، رېمنوالی؛ ۲) بدرنګي.

رېمنول (remanawal) مص. مت. خیرنول، ناولی کول، چټلول.

رېمنېدل (remanedal) مص. ل. خیرنېدل، ناولی کېدل، خیرنېدل، چټلېدل.

رینځکه (rinjaka) ښځ.م. یو ډول سابه دي.

رینځل (rinjal) مص. ل. سرنېدل، دستونه کول، اسهالېدل.

رینځن (rinjan) ص. سرن، ریخن، ریخ وهونکی.

رینځه (rinja) ښځ.م. ریخ، دستونه، سهیره.

رینده (rinda) ښځ.م. و ګ. رنده.

رینګ (ring) نر.م ۱) د ژړا اواز؛ ۲) حلقه، کړی؛ ۳) د بوکس لوبو ځای.

رینګټ (ringat) نر.م رینګهار، د ژړا اواز.

رینګن (ringan) ص. نر.م. ژړېدونکی.

رینګه (ringa) ښځ.م. ۱) کتار، چیل، سلسله؛ ۲) د ناروغ زګېروی یا ژړا اواز.

رینګېدل (ringedal) مص. ل. ۱) رینګی کول؛ ۲) په مړاوي اواز سره زګیروی؛ ۳) د بر ژړېدل.

رینه (rina) ښځ.م. یوه تېره او کږه سرې آله ده چې جمیار د ستنې کار ځنې اخلي.

رینی (rinay) نر.م. سوربخن ځارو.

ریوا (riwa) ښځ.م (مو.) د سُمیشور د مت په اساس د بیرو (بهرو، بهیرول) یوه راګني ده.

رېودل (rewdal) مص. مت. ۱) وگ. رېبل؛
۲) رودل، روول؛ ۲) سرلوړی کول، لوړول.

رېوړی (rewray) ښځ.م. لېوړی، یو دول گردي خواږه خواړه دي.

ریوک (riwak) ص. نر.م. ځیرک، هوښیار او چالاکه ماشوم.

رېون (rewan) ص. نر.م. ۱) رودونکی، روونکی؛
۲) نر.م. د غوا د لوشلو طرز او طریقه.

ریون (riyon) نر.م. وړانگه، شعاع.

رېوند (rewand) ص. نر.م. ج. وگ. رېبند.

رېونده لیکه (rewandalika) ښځ.م. کږه وږه لیکه، منحني لیکه. وگ. رېبلیکه.

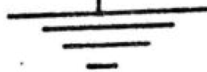
ری وهل (raywahal) مص. مت. فکر کول.

ریي (rayi) ق. رهي، روان.

ریی (rayay) نر.م. وگ. رواش.

ریېدل (rayedal) مص. ل. ۱) انبېدل، د خره انبېدل؛
۲) مج. قهقهه، په لوړ اواز خندل.

ریېل (rayel) نر.م. وگ. رهېل.

ړ (re,a) ښځ.م. د پښتو الفبې اتلسم توری دی. د جمل په حساب کې «ړ» غوندې «۲۰۰» ابجدي ارزښت لري.

ړانځړه (ranjra) نر.ج. رانځړه، د لمنځې ونې تبل یا غوړ.

ړبن (raban) ص. نر.م. لېږو، لېږجن، لیاړجن.

ړپ (rap) نر.م ۱) اوبجنه ختیه، لپړی؛ ۲) سرېښناکه ماده؛ ۳) د تالو او ژبې د لګېدو اواز؛ ٤) ګاټه شربت؛ ٥) پرنده شوې وینه؛ ۷) اوپړه خاوره.

ړپند (rapand) ص. نر.م. ړپېدونکی، پوست، اوبلن.

ړپندبېواک (rapandbewak) ګر. اوبلن ړپند او عرګزبېز بېواک (کانسونېټ).

ړپول (rapawal) مص.مت. ۱) ښوروول، منجول؛ ۲) د ژبې او تالو د لګېدنې اواز.

ړپېدل (rapedal) مص.ل. ۱) جپېدل، ښورېدل، منجېدل، په حرکت راتلل؛ ۲) ټپې وهل.

ړت (rat) ص. نر.م. ۱) هغه څه چې ترکچې زیات او بې نظمه وي؛ ۲) سست پست؛ ۳) و ګ. رټ.

ړت ړیړی (ratziray) ص. نر.م. ۱) ړیړور؛ ۲) ډارن، ناکاره، چټي.

ړټ (rat) نر.م. نارنجي رنګ.

ړچ (rac) نر.م. لقېدنه، ربړدېدنه، ښورېدنه.

ړچند (racand) ص. نر.م. ړچېدونکی، لقانک.

ړچول (racawal) مص. مت. ښوروول، ربړدول، خوځول، ړنجول، مینجول، منجول، لقول.

ړچېدل (racedal) مص. ل. ښورېدل، ړکېدل، ربړدېدل، مینجېدل، لقېدل، په حرکت راتلل.

ړخبنی (raxbanay) نر.م. ۱) اړخی، د کټ بازو؛ ۲) د کټ چوکاټ.

ړزول (razawal) مص.مت. د تبلو سره د ښاروېو علاج کول.

ړزېدل (razedal) مص. ل. په تبلو ښاروېو درملنه.

ړقول (raqawal) مص. مت. خوځول، ړچول.
ړک (rak) نر.م.و ګ. ړچ.
ړکول (rakawal) مص. مت. و ګ. ړچول.
ړنبوسه (ranbosa) ښځ.م. ۱) اوماچ؛ ۲) لېټي.
ړنجه (ranja) ښځ.م. د غاښ ريښه، وليې.
ړندښت (randast) نر.م. ړوندوالی، نابينايي.
ړندکی (randakay) نر.م.د ړوند مصغره بڼه.
ړندول (randawal) مص. مت. سترګی ابستل، له سترګو څخه بې برخې کولل.
ړندون (randun) نر.م. نابينايي، و ګ. ړوندتوب.
ړنده (randa) ص. ښځ.م. د ړوند مؤنث شکل.
ړنده ترهګري (randatrahgari) ا. ړوند تروريزم، دهشتګري.
ړنده چرګه (randacarga) ښځ.م. پياوه، شکنه، تودوبی، ښورواګی.
ړنده مږه (randamaza) ښځ.م. يو ډول مږه ده.
ړندېدل (randedal) مص. ل. بې سترګو کېدل.
ړنګ (rang) ص. نر.م. ۱) ويجاړ، وران، خراب؛ ۲) وېږ، خپور؛ ۳) نری، پوست، نرم، ناروب.
ړنګ بنګ (rangbang) ص. نـر.م. ۱) مست، نشه؛ ۲) د ناز او نخرو تګ.
ړنګتوب (rangtob) نر.م. ړنګتيا؛ ۱) ورانی، خرابي؛ ۲) نری توب، پوستوالی، نرموالی.
ړنګری (rangray) ښځ.م. د چيلم نل، د چلم نی.
ړنګول (rangawal) مـص. سـت. ۱) ورانـول، ويجاړول، خرابول؛ ۲) د کوځيو خلاصول.
ړنګی (rangay) ښځ.م. ړينګی، لنګی، لنګونګی، وربښمينه لونګی.
ړنګی (rangay) نر.م ۱) ژړا، انګولا؛ ۲) ص. پوست ۳) رنګی، ړينګی، رنګـړی؛ ۳) اويلن، اوبړن.
ړنګېدل (rangedal) مص. ل. ورانېدل، خرابېدل، ويجاړېدل، بربادېدل، نړېدل.
ړوز (roz) نر.م. اړوب، لېټی، ړېز.
ړومبـزيـزه (rumbziza) ص. ښـځ.م. نوې لـنګه شوې، اول زايه (غوا يا...)، بولي بوتر.
ړومبنی (rumbanay) ص.نر.م. لومړنی، پخوانی، مخکېنی، وړاندېنی.
ړومبی (rumbay) ص. نر.م. مخکې، پخوا.
ړوند (rund) ص. نر.م. بې ديده، د سـترګـو له ديد څخه بې برخې، په سترګو تپ تور.
ړوندتوب (rundtob) نر.م. ړندوالی، ړوندوالی.
ړوندچرګ (rundcarg) نر.م. د ماشومانو لوبه ده.
ړوندول (rundawal) مص. مت. ړوندول، د سترګو يا ديد څخه محرومول.
ړوندېدل (rundedal) مص. ل. د سـترګـو يا ديد څخه بې برخې کېدل، له سترګو خلاصېدل.
ړه (ra) نر.م. و ګ. زړه.
ړی (ray) نر.م. ايری، جنګي او ښکرور پسه.
ړې (re) ښځ.م. د «ړ» توری تلفظ.
ړۍ (ray) ښځ.م. دځارويو د شړلو يا هی کولو اواز.
ړيمباخه (rímbaxa) ښځ.م. زړه او ورسته توکـر. ورسته رنجه، خوړينه رنجه.
ړينګړ (ringray) ص. نر.م. ړنګی، رزګی، رنګړ د ړينګی، د ګړ ضد.
ړينګی (ringay) نر.م. ړنګی، ډ ک دسترخوان.
ړينګي (ringi) نر.ج. تال څکال، د کور سامان.

ز

ز (ze) ښځ.م. د پښتو الفبې نولسم توری دی. ابجدي ارزښت يې اووه دی.

زا (za) ښځ.م. ۱) دڅاروېو د لنګېدو وخت؛ ۲) زاو، د کارېز د اوبو زيم؛ ۳) جر، زاکښ، زابر.

زابر (zabar) نر.م. زاکښ، جر، هغه ويـاله چې د جبه زارې څمکې اوبه په کې روانې وي.

زاخکه (zaxaka) ښځ.م. يوه خوږه غوښې مرغۍ ده چې خوراک يې اينځر دی.

زار (zar) نر.م ۱) جار، ځار، قربان؛ ۲) فرياد، زاري؛ ۳) ص. نب. لالهانده، پرېشـانه؛ ۳) نـر.م. بدبختي، بدمرغي؛ ٤) افسوس، دريغ، حسرت؛ ٥) وروستاړې ده لکه: جبه‌زار.

زار بوټی (zarbutay) نر.م. غرنی سپېلنی.

زارخند (zarxand) نر.م. زهرخند، جبري ذبړې، د حوت د شلمې نه وروسته اووه ورځې چې سختـه يخني په کې وي.

زار زار (zarzar) ص. نـب. په چيـغـو چيـغـو، په کوکو.

زارزمګی (zarzamagay) نر.م. يو ډول سابه دي.

زارزنګی (zarzangay) ښځ.م. منغوټې، کاکوړه، يو ډول بيديانی بوټی دی.

زارمړی (zarmaray) ص.نـر.م. ۱) په زهرو مړ، زهرو وژلی؛ ۲) مج. بدمرغی، بدبخته.

زارموره (zarmora) ښـځ.م. و ګ. زهرموره.

زاره (zara) ښځ.م. تريخی، ترخی، د صفرا کڅوړه، د صفرا کيسه.

زاره ترکی (zaratrakay) ص. نـر.م. ۱) زاره چاودی، زره چاودی؛ ۲) مج. ډېر ستړی.

زاره چاودی (zaracawday) ص. نر.م. ۱) و ګ. زاره ترکی؛ ۲) مج. زيارکښ؛ ۳) غمجن.

زاري (zari) ښځ.م. (ج. زارۍ) ۱) جګ جګی، عذر، زوا؛ ۲) فرياد؛ ۳) غوښتنه.

زاړېدل (zaredal) مص. ل. ځاړېدل، قربانېدل.

زاړمبوی (zarambuy) نر. م. زاړونبی، لته بوی، د توکرله سوځېدو څخه پیدا شوی بوی.

زاړند (zarand) ص. نر. م. ج. لـه خپلې رمې جـلا شوی پسه یا وزه.

زاړه پلوری (zaraploray) ص. لیلامي پلورونکی، کباړي.

زاړه واړه (zarawara) ص. نر. ج. ۱) لـوی واړه، تول، گرد (انسانان)؛ ۲) نر. ج. له کاره لوېدلي.

زاړه والا (zarawala) ص. نـر. م. ج. لـېر، هغه څوک چې زاړه شیان خرڅوي.

زاړی (zaray) ص. نر. م. ۱) زوړی، مینه فـصـل؛ ۲) هغه فصل چې لو ته نیژدې وي؛ ۳) پخـوا؛ ٤) د ځاروي بچی.

زاړې (zare) ص. ښځ. م. ج. زاړی لوغې، زاړې لوغ؛ هغه ځاروي چې د لنگون یې څو میاشتې وتلې وي او شیدې یې پر وچېدو وي.

زازو (zazu) ق. زاوزو، ارومرو، خامخا، حتماً.

زازه (zaza) ص. نر. ج. ځیره، لوی، غټان.

زاغ (zag) نر. م. یو ډول معدني ماده ده چې دوه ډوله وي: تور او سپین زاغ.

زاغاوی (zagaway) ښځ. م. یو ډول مارغه دی.

زاغچکه (zagcaka) ښځ. م. کاغی، کاغه، کارگه، زاغچه، وراغه.

زاغزوغ (zagzug) ص. نر. م. چوغلگر، غماز.

زاکښ (zakas) نر. م. و گ. زابر.

زاگی (zagay) ښځ. م. کـوځی، د شپـنو یـو ډول بالاپوش دی چې له لیمڅي څخه یې جوړوي.

زالبند (zalband) نر. م. د اوښ زنگون بند.

زام (zam) نر. م. ۱) گمان، گومان، قیاس؛ ۲) د «زه وایم» لنډ شکل.

زامده (zamda) نر. ج. زونده، یو ډول بې گله نبات دی چې په جبو کې پیدا کېږي.

زامن (zaman) نر. ج. د «زوی» جمع.

زامه (zama) ښځ. م. (ج. زامې) ژامه، ژامنه، برغښی، کرغښیکنغښی، کنجکی، زانډوری.

زانغولی (zangolay) نر. م. وړوکی کلنگ، میتی، کیي، کایي.

زانگل (zangal) مص. ل. زنگل، تال خوړل.

زانگو (zango) ښځ. م. (ج. زانگوگانې) ۱) ځانگو، پینگو، د ماشومانو د زنگولو آله؛ ۲) دسیند نه د پورې وتلو وړوکې هوايي آله ده.

زانگوکی (zangokay) نر. م. اوښاره، اوښکی، د بې بې اوښه، یو ډول زرغونه خزنده ده.

زانگونکی (zangunkay) فا. نر. م. زنگېدونکی، تال وهونکی، تال خوړونکی.

زاني (zani) ص. نب. ۱) زناکـوونکـی، زنـاکـار؛ ۲) د زنا، په زنا پورې اړوند.

زانه (zana) ښځ. م. ځـانه، یو ډول مـرغـه دی چې اوږدې پښې، اوږده غاړه او تېره مښوکه لري.

زاو (zaw) نـر. م. ۱) نم، نو، رطـوبت؛ ۲) زاه، زا، زاوی، هغه ځای چې اوبه کش کوي.

زاوزات (zawzat) نر. م. ج. زوزاد، زاوزاد، زوزات اولاد.

زاوزو (zawzu) ق. ۱) حتمي، خـامخا، هرومـرو؛ ۲) د ناچارۍ، چارناچار، زازو، اجباراً.

زاولن (zawlan) ص. نر. م ۱) و گ. ژاولن؛ ۲) بې کاره، لټ، ښبل؛ ۳) بې خولې، عاجز.

زاوله (zawla) ښځ. م. (ج. زاولې) و گ. ژاوله.

زاوی (zaway) نر. م ۱) یو ډول تیـږه ده چې د لوښـو د جوړولو لپاره یې له خاورې سره یو ځای کوي؛ ۲) زا، نو، زیم، زاو.

زاوېل (zawel) نر.م. زول، ځول، دوامداره واوره او باران چې ساړه او يخني ورسره وي.

زاويه (zawiya) ښځ.م. (ج. زاويې) كونج، كنج، گوټ؛ (هن.) هغه شكل چې په يوه نقطه كې د دوو مستقيمو كرښو د تقاطع څخه جوړېږي.

زاهد (zahid) ص. نر.م. (ج. زاهدان) پرهېزگار، متقي. تقوا لرونكى، پارسا.

زاهدي (zahidi) ښځ.م. پرهېزگاري، تقوا داري.

زاييپه (zayipa) ښځ.م. ښځه، ماينه، ماندينه، كډه، كورودانې، ارتينه.

زايچه (zayica) ښځ.م. ۱) د منجم پېښگويي؛ ۲) د نوي ماشوم د برخليك وړاندوينه.

زايد (zayid) ص.نر.م.ج. زائد؛ ۱) ډېر، د پاسه؛ ۲) اضافه، علاوه، زياتگى.

زايد تجنيس (zahidtanjis) نر.م. (بد.) يو صنعت دى چې د متجانسو كليمو څخه د يوې كليمې په سر، يا منځ يا پاى كې يو توری زيات راځي.

زاير (zayir) ص.نر.م. سيلاني، زيارت كوونكى.

زايل (zayal) ص. نر.م.ج. نيست، نابود، له منځه تللى، ضايع، لېږي.

زايلول (zayalawal) مص.مت. نيست كول، نابودول، له منځه وړل، زهول، ضايع كول.

زايلېدل (zayaledal) مص.ل. نيست كېدل، نابودېدل، له منځه تلل، ضايع كېدل.

زبات (zbat) نر.م ۱) ښېگڼه، ښېگړه، نېكي، احسان منت، زباد، د احسان يادونه؛ ۲) ثابت، ټينگ.

زباتل (zabatal) مص.ل. پاسلل، پاستل، پاسېلل، احسان بارول، نېكي او ښه يادول.

زباتند (zbatand) ص. زباتگر، ، زباتوونكى، نابتوونكى.

زباتول (zbatawal) مص.مت. ۱) مص.ل. وگ. زباتل؛ ۲) اثباتول، ثبوتول، زبادول.

زباد (zbad) نر.م. وگ. زبات.

زبادول (zbadawal) مص.مت. زباتول، ثابتول.

زبادون (zbadun) نر.م. ثبوت، ثبات.

زبادېدل (zbadedal) مص.ل. ثابتېدل، اثباتېدل.

زباني (z(a,u)bani) ص.نب. شفاهي، په خوله، په ژبه، د ژبې.

زبده (zubda) ص.نب. مهم غوره زبردست، وتلى

زبر[1] (zabar) ص.نر.م. قوى زورور ۱) دحيوانانو د زور او قوت د وصف لپاره راځي، زبرغويى؛ ۲) داړونكى سپى؛ ۳) قوي، زورور، زور سړى؛ ۴) تاكيدي صفت د زبر كلمې وروسته راځي.

زبر[2] (zbar) نر.م. زوتونه، يادونه، حافظې ته سپارنه

زبرځواك (zabarzwak) نر.م. ابرقدرت، سترځواك

زبردست (zabardast) ص. نر.م. ج. ۱) زبردسته، زورور، غښتلى؛ ۲) وتلى؛ ۳) ماهر.

زبروگر (zabarwagar) ص.ا. ستر مېړه، لوى سړى.

زبره (zabra) ښځ.م. يو ډول بوټى دى.

زبگه (zabga) نر.ج. د غره شپېشتي، غرنى رشقه.

زبله (zabla) ق. وگ. ځبله.

زبون (zabun) ص. ۱) خوار، ذليل؛ ۲) نر.م. خوند، ذايقه، مزه؛ ۳) ژبه.

زبونكى (zabunkay) فا.نر.م. ځوروونكى، ضرر رسوونكى.

زبون وهلى (zabunwahalay) ص. نر.م. ۱) وارخطا، ډار شوى؛ هغه څوك چې له وېرې څخه يې ژبه بنده شوې وي؛ ۲) وړى.

زبېرگى (zbergay) نر.م. زگېروى، فرياد.

زبېښ (zbes) نر.م ۱) جذبونه؛ ۲) چوپړه، چوشنه.

زبېښاک (zabesak) ا. ښېښاک، استثمار.

زبېښاکګر (zabesakgar) ص. ښېښاکګر، استثمارګر.

زبېښل (zbesal) مص. مت. ۱) چوښل، ښېښل؛ ۲) جذبول، راښکل؛ ۳) نچوړول، نښتېښل، اوبه ترې راښکل؛ ٤) خوړل، ښېښل.

زبېښند (zbesand) ص. نر. م. ج. ۱) چوښونکی؛ ۲) جذبوونکی، جاذب.

زبېښنه (zbesana) ښځ. م. ۱) ښېښنه، چوښنه؛ ۲) جذبونه؛ ۳) نښتېښنه؛ ٤) خوړنه.

زبېلل (zbelal) مص. مت. و ګ. زبېښل.

زبېنګی (zbengay) نر. م. کوربونی، ښښتګ، ژبونکی.

زپ (zap) ص. نر. م. ضعیف، کمزوری، زوړ.

زجاجیه (zujajiya) ښځ. م. شفافه جلاتیني ماده ده چې د سترګو په دننه کې وجود لري.

زجر (zajar) نر. م. (ج. زجرونه) ۱) کړاو، ځور، تکلیف: ۲) زورونه، فشار، شکنجه.

زحف (zahf) نر. م. (عس.) په لنډو فاصلو کې د منفرد نفر د تقرب یو شکل دی.

زحمت (zahmat) نر. م. کړاو، ربړ، تکلیف.

زحمت کښ (zahmatkas) ص. نر. م. زیارکښ، زیارایستونکی، خواري کښ.

زحمتي (zahmati) ص. نب. ۱) و ګ. زیارکښ؛ ۲) مشکل، هغه څه چې زیاته انرژي غواړي.

زخته (zaxta) ښځ. م. کنډوله، ښښته، یو نبات دی چې په غرونو کې پیدا کېږي.

زخم (zaxam) نر. م. (ج. زخمونه) ۱) ټپ، پرهار؛ ۲) خارخوړی، ګرزنی، څرخاو، بغری، ګرداو.

زخمي (zaxmi) ص. نر. ښځ. م. ټپي، پرهاري، پراري، پرهارح.

زخمه (zaxma) ښځ. م. شهباز، شاباز، ورکوټې لرګی دی چې د رباب د وهلو په وخت کې یې په ګوتو کې نیسي او هغه په ترنګوي.

زخن (zaxan) ص. نر. م. ج. خنډلرونکی، زخداره.

زخن شعر (zaxanssr) ا. زخه وال شعر، غوټېن شعر، سکته لرونکی شعر، مات شعر.

زخه (zaxa) ښځ. م. ۱) غوټه، خنډ، ګنډه؛ ۲) وړوکی شنه یا توره دانه چې بدن باندې راخېژي؛ ۳) د ټوپک جوک.

زخیره (zaxira) ښځ. م. و ګ. ځېرمه.

زد (zad) نر. م. ۱) د سیند لاره یا مسیر؛ ۲) اثر، اغېز.

زدایت (zadayat) نر. م. خټه، اصل، کورنی، ټبر.

زدلاندی (zadlanday) نر. م. تر ښنبې لاندې.

زدوول (zadawual) مص. مت. زدېیل، مېزل، سولول، منبل، رسېیل.

زدویل (zdoyal) مص. مت. و ګ. زدوول.

زده(۱) (zda) ص. نب. په یاد، په حافظه کې، ضبط، حفظ، زده شوی.

زده(۲) (zada) ص. نب. ۱) تکېدلی، وهل شوی، ځپلی؛ ۲) غمجن؛ ۳) لګېدلی، داغي شوی؛ ٤) معلوم؛ ۵) ور. زخمي، د وروستاړي په ډول د نوم په پای کې راځي، لکه: غمزده.

زده کړوځی (zdakrozay) ا. د زده کړې کورس.

زده کړه (zdakra) ښځ. م. زده کول، پوهېدنه، آموزش، د پوهنې یا مهارت حاصلول.

زده کړه وال (zdakrawal) ا. د زده کړې خاوند، تعلیمیافته.

زده کړیال (zdakryal) ا. زده کوونکی، شاګرد، پوهنیال.

زده کول (zdakawal) مص. مت. ۱) یادول، ضبطول؛ ۲) تعلیم کول، پوهه حاصلول.

زده کوونکی (zdakawunkay) نر.م. شاګرد، متعلم، طالب، محصل.

زده کېدل (zdakedal) مص.ل. ضبطېدل، یادېدل، د پوهنې یا مهارت حاصلېدل.

زر (zar) نر.م.ج. ۱) و ګ. سره زر؛ ۲) و ګ. سپین زر؛ ۳) روپی، سکه؛ ٤) ق. ژر، تند، په بیړه.

زراعت (zarasat) نر.م. کرنه، کرهنه، کر، کښت، کرونده (و ګ. کرهنه).

زراعتي (zarasati) ص.نب. د زراعت، د کرنې د کرهنې، د کښت، په زراعت پورې اړوند.

زرافه (zarafa) ښځ.م. اوږد پرانګ، یو تی لرونکی او شخوند وهونکی څناور دی.

زرامی (zramay) نر.م. څاڅکی، قطره.

زرب (zrab) نر.م. ۱) شدت؛ ۲) غلبه، بری؛ ۳) پرتم.

زربرخ (zarbarax) نر.م. ۱) د زرو پاڼه، زرورق؛ ۲) سپلګه، ابرک، شګوګل..

زربوزی (zarbozay) نر.م. یو ډول ګنډون دی چې ښځې یې د ګلابتونو څخه جوړوي.

زربی (zarbay) ښځ.م. په ګومبزه کې د خښتو په تغیر سره بله رده.

زربی (zarbay) نر.م. یوه آله ده چې د بوټ یا څپلۍ د وندنې پرې سوري کوي.

زربیانګ (zarbiyang) نر.م. یوه آله ده چې موچي پرې څرمن نرۍ کوي او یا یې پرې پستوي.

زربېره (zarbera) ښځ.م. یو ډول ګیاه ده چې وچ شوی یې د پوزې د نسوار په ډول استعمالوي.

زرپاڼه (zarpana) ا. زرینه پاڼه، زرورق.

زرپښ (zarpas) ص.نر.م. زرګر، جوهري.

زرپېرلی (zarperlay) نر.م. زرخرید، په بیه اخیستی شوی (مریی).

زرترزره (zartarzara) ق. ژر تر ژره، فوراً، ډېر ژر.

زرتشت (zartast) نر.م. و ګ. زردښت.

زرتله (zartala) ا. کنډ، د زرو تللو تله.

زرتوکی (zartukay) ا. زربفت، زربافت.

زرڅاڼ (zarcan) ص. زرولون، زرشوبي.

زرچوبه (zarcoba) ښځ.م. و ګ. کورکمن.

زرځ (zarj) ص.نر.م. زرز، شین وشمه سور.

زرځې سترګې (zarjestarge) ښځ.م.ج. سرې شنا ورګې سترګې (میشي).

زرځی (zarjay) ښځ.م. ۱) لوشه، زرنی، بدبویه ختمه یا چیکړ؛ ۲) نر.م. هغه پسه چې د غوږونو او سترګو د خوا و شا وېښتان یې ژېړ وي.

زرڅانګه (zarcanga) ا. زرینه څانګه.

زرڅانی (zarcanay) ص. زرڅاندی، زرولوني، زرشو.

زرخېز (zarxez) نر.م.ج. و ګ. حاصلخېز.

زردار (zardar) ص.نر.م. شتمن، بډای، دولتمن.

زردالو (zardalu) نر.م.ج. (ج. زردالان) مندته، خوباني، ژېړ غنجي، یو ډول خوږه میوه ده.

زردکه (zardaka) ښځ.م. ۱) ژېړانکه، ژړانکه، یوه مرغۍ ده؛ ۲) ګازره، ګاجره..

زردوم (zardum) ص.نر.م. زهر قاتل.

زرډانګی (zardangay) نر.م. کروه، د فاصلې یو واحد دی چې دوه کیلومتره کېږي.

زرزپو (zarzapo) ښځ.م. ناڅاپه وهنه، ناڅاپه ګوزار.

زرزري (zarzari) ص.نسب. ۱) زرباف، زرین؛ ۲) تلولی، وارختا؛ ۲) متردد، زړه نازړه.

زرزی (zarzay) نر.م. څرځی، زرځی، هغه پسه چې غوږونه او دسترګو خوا یې ژېړ وېښتان لري.

زرغا (zarga) ص.نب. ښالېز، شین، تازه، زرغون.

زرغاله (zargala) ښځ.م. ښځه په نفاس کې.

زرغون (zargun) ص. نر.م. ج. ۱) یو رنگ دی چې د طیف له اړخه د اسماني او ژېړ ترمنځ واقع دی، شین؛ ۲) لکه د نوو راټوکېدلو رشقه او شوتلو رنگ؛ ۳) ټوکېدلی، شین شوی.

زرغونتوب (zarguntob) نر.م. ۱) زرغونتیا، شینوالی؛ ۲) شنه کېدنه، زرغونېدنه، راټوکېدنه زرغونتیا، زرغون والی.

زرغونکی (zargunkay) نر.م. سابه، ساگ.

زرغون گلی (zargungalay) نر.م. یو ډول بوټی دی چې په غنمو کې راشین کېږي چې لاجوردي گل لري.

زرغون مازو (zargunmazu) نر.م. د پېرگي په څېر د یوې ونې مېوه ده.

زرغونول (zargunawal) مص. مت. ۱) سروهل، شنه کول؛ ۲) زرغون رنگ ورکول؛ ۳) مج. نېکمرغه کول؛ ۴) مج. ډېرول، زیاتول.

زرغونېدل (zargunedal) مص. ل ۱) شنه کېدل، ټوکېدل؛ ۲) شین رنگ اخیستل؛ ۳) مج. بختور کېدل، نېکمرغه کېدل.

زرغونیز (zarguniz) ص. زرغونېدونکی، ټوکېدونکی، شین کېدونکی.

زرغه (zarga) ص. ښځ. م. لټي، تمبلي، ناراستي.

زرق (zarq) نر.م. بدن ته د پېچکاري په وسیله د اوبلنې دوا داخلونه.

زرک (zark) نر.م. خنډل، یو ډول ښکلی غرنی مارغه دی.

زرکانی (zarkanay) نر.م. محک، هغه تیږه چې د زرو اصیل والی او کوټه والی څرگندوي.

زرکوړی (zarkuray) نر.م. زرکوړی، د زرکې بچی، د زرک مصغر.

زرکلیزه (zarkkaliza) ا. زرمه کلیزه، زرمه سالگره.

زرکه (zarka) ښځ. م. (ج. زرکې) د زرک مؤنث.

زرکیره (zarkira) ښځ.م. یو ډول تریخ نبات دی.

زرگر (zargar) ج. زرگران، زرپېښ، هغه سړی چې د زرو یا کانو څخه گاڼې جوړوي.

زرگرایه (zargraya) ص. نب. زرچنده، زرکرته، زرواري، زرگونه، زرځلي.

زرگري (zargari) ښځ.م. د زرگر کسب یا پېشه.

زرگردان (zargardan) نر.م. یو ډول نبات دی چې تخم یې زهرناکه او وژونکی وي.

زرگل (zargwal) نر.م. یو ډول گل دی.

زرگنډی (zarganday) فا. نر.م. د زري شبا گنډونکی.

زرگوړی (zarguray) نر.م. و گ. زرکوړی.

زرگونه (zarguna) ص. نب. زرگرایه، زرچنده، په زرهاوو، په زرگونو.

زرگونی (zargunay) ص. نر.م. ۱) زرریز، د زرو، د زرو په عدد مربوط؛ ۲) د زرو روپو نوټ.

زرگه (zarga) ښځ.م. یو ډول اغزن بوټی دی چې د گلاب د بوټي ته ورته دی.

زرگیر (zargir) نر.م. ۱) د څرمنې هغې گوتمې چې غشی ویشتونکی یا موچي یې په گوته کوي؛ ۲) ص. نر.م. د زورگیر لنډ شکل.

زرل (zaral) مص. مت. ملمع کول، د زرو آب ورکول.

زرلښته (zarlasta) ا. د زرو لښته (ځانگړی نوم).

زرمشر (zarmasar) ص. نر.م. د زرو کسانو مشر.

زناوی (zarnaway) ا. زرناو، هزار ناو.

زرنځه (zaranja) ښځ.م. لوشه، بدبویه او خوسا شوې خټه. زرنې، زرنځې، زرنه.

زرندی (zranday) ښځ.م. زېږ زمیني، تاکاوي.

زرنگ (zarang) ص. نر.م. څیرک، تېز، چالاک، با استعداده.

زرنگار (zarnigar) ص. نر.م. ج. ۱) په زرو سره ښکلل شوی او نقاشي شوی؛ ۲) ښکلی، ډولي.
زرنګي (zarangi) ښځ.م. ځیرکي، چالاکي.
زرنه (zarna) نر.ج. زرنه، یو ډول تېل دی چې د لمنځي د ونې له ریښو څخه ایستل کېږي.
زرنی (zaranay) ص. نر.م. ۱) ځری؛ ۲) مخبر.
زرني (zarni) ښځ.م. په نظر کې ساتنه، څارنه.
زرنی (zaranay) ص. نر.م. ۱) جُذامي، د جُذام په ناروغۍ اخته (و ګ. پرنګ[۲])؛ ۲) بې خبره.
زرنیخ (zarnix) نر.م. سنکیا، ارتال، یو معدني جسم او یو کیمیاوي عنصر دی.
زروبول (zarobawal) مص. مت. ملمع کول، د زرو اوبه ورکول، د زرو مخ ورکول.
زروبېدل (zarobedal) مص. ل. ملمع کېدل، د زرو اوبه ورکول کېدل.
زره[۱] (zara) ښځ.م. و ګ. ذره.
زره[۲] (zira) ښځ.م. ۱) زغره، بګتری، یو ډول پوښ (جامه) دی چې د جنګیالیو د بدن د پوښلو لپاره د جګړې په وخت اغوستل؛ ۲) د ببریو، جنګي الوتکو، ټانکونو باندنی کلک فلزي پوښ چې ګولۍ اغېزه نه باندې کوي.
زرها (zarha) ص. نب. و ګ. زرو[۱].
زره پوښ (zirapos) ۱) زره پوش، موټر ته ورته یوه جنګي نقلیه وسیله ده؛ ۲) زغروال، په هغه څه چې زره اغوستله شوې وي.
زری (zaray) نر.م. ۱) و ګ. ځری؛ ۲) ص. نر.م. هوښیار، ځیرک، پوه، عاقل.
زری (zaray) نر.م. ۱) زرګیز، زرګون، د زرو نوټ؛ ۲) زریزه، زرمه، زرکلنی، زرکاله.
زري (zari) ص. نب. ۱) د زرو، د طلا؛ ۲) زري توکر؛ ۳) ښځ.م. د ستوني یو راز ناروغي ده.

زرۍ (zaray) ښځ.م. د یوه وخت خواړه، د یوه وخت آذوقه، د یوه وخت جیره.
زریځ (zarij) ص. نر.م. ج. زري، زرین، د زرو.
زری ځبله (zarayjabla) نر.م. ګډه نفقه، د ګډې شومه، د خوراکتوکو شرکت، دځو کسانو ګډ کار نفقه.
زریز (zariz) نر.م. ۱) خروسک، خراسک، یو راز د ستوني ناروغي ده؛ ۲) د زرو روپو نوټ.
زري زرکه (zarizarka) ښځ.م. د زرکانو د کورنۍ یو ډول دی چې کبک زري هم ورته وايي.
زرین (zarin) ص. نر.م. ج. د زرو، د طلا، زریځ، د سپینو زرو یا سرو زرو څخه جوړ.
زرېره (zrera) نر.م. یو ډول غرنی نبات دی، رنګ یې خړ او غونډې غونډې دانې کوي.
زریلګ (zrilg) نر.م. و ګ. جرلګ.
زړامبو (zrambo) ص. نب. ۱) جرامبو، شلم، شواړ؛ ۲) ځوړند، ځړېدلی؛ زړان.
زړامبوی (zrambuy) نر.م. لته بوی، زړمبوی، د توکر د سوځېدو بوی.
زړبودي (zarbudi) ا. زړښت، زوړوالی، بوډاتوب.
زړپ (zrap) نر.م. نرګس، یو ډول ګل دی.
زړتوب (zartob) نر.م. زوړوالی، ړوالی، زړښت، زړتیا، زړوالی، زوړوالی.
زړخن (zarxan) ص. نر.ج. زړه یې غوړي، وراسته او بوین غوړی، خراب شوي غوړي.
زړخن توب (zarxantob) نر.م. زړه یې توب، زړخنوالی، د غوړیو ستغېدنه او خرابېدنه.
زړخنول (zarxanawal) مص. مت. غوړو ته زړه خوند ورکول، غوړي بدبویه او خرابول.
زړخنېدل (zarxanedal) مص. ل. غوړي ستغېدل، غوړي بدبویه کېدل، غوړي خرابیدل.

زرخوړی (zarxuzay) ص. نر.م. ۱) په زړه زخمي، په زړه خوړ او غمجن؛ ۲) همدرد، خواخوږ.

زړه خوږي (zarxuzi) ښځ.م. ۱) په زړه زخمي والی، په زړه خوږ توب؛ ۲) همدردي، خواخوږي.

زرداوه (zardawa) ښځ.م. د سپېلني په څېر يو بوټی دی چې ژېړ ګلان کوي.

زړښت (zarast) نر.م. زړېدنه، زوړوالی، کهولت.

زړغی (zargay) ښځ.م. تردد، زړه نازړه توب، بې زړه توب.

زړغی (zargay) نر.م. ۱) متردد، زړه نا زړه؛ ۲) له ناروغۍ نه وروسته اشتها.

زړکوټی (zarkutay) نر.م. زړه توټه، زوړ ټوکر.

زړګوټی[1] (zargotay) نر.م. د زړه مصغر.

زړګوټی[2] (zargutay) زړوکی، تيکری، پړونی.

زړګی (zargay) نر.م. ۱) زړګوټی، د زړه مصغر؛ ۲) ګران، خوږ، زړه ته نيږدې.

زړن (zaran) ص. نر.م.ج. زړور، دلاور، شجاع.

زړوالی (zarwalay) نر.م. زوړوالی، زړښت، سپين ږيرتوب، سپين ږرتيا، بوډاوالی.

زړور (zarawar) ص. نر.م.ج. دلاور، شجاع.

زړورتوب (zarawartob) نر.م. زړورتيا، زړوروالی.

زړوکی (zarukay) نر.م. تيکری، پړونی، لوپټه.

زړول (zarawal) مص. مت ۱) استهلاکول، په کراره کراره له منځه وړل؛ ۲) سن زياتول، بوډا کول.

زړومبه (zrumba) نر.م. زړمبوی، زارمبوی، لته بوی، زړومبی.

زړوېز (zarwez) ؟ا. زوړويی، زوړ لغت، ارکاليزم.

زړه (zra) نر.م. (ج. زړونه) قلب.

زړه او ځيګر (zraawzigar) ام زړه او ينه، ډېر ګران.

زړه برم (zrabram) نر.م. د زړه قوت، د زړه زور.

زړه پوري (zarapore) ص. نسب. په زړه پورې، زړه ته نيږدې، زړه ته نږدې.

زړه پوه (zrapoh) ص. زړه پوهاند، د زړه د ناروغيو څانګوال (ماهر)، کارډيالوجيسټ.

زړه پوهه (zrapoha) ا. د زړه د ناروغيو پوهنه.

زړه ترکی (zratrakay) ص. نر.م.و ګ. زاره ترکی

زړه ترکي (zratraki) ښځ.م. غمجنوالی، زړه چاودي.

زړه تورن (zratoran) نر.م. خواتوری، زړه توری.

زړه توری (zratoray) ص. نر.م. زړه تورن، زړه وهلی.

زړه ټکی (zratakay) نر.م. زړه خواله، د زړه راز.

زړه خور (zraxor) ص. د بل يا خپل زړه خوړونکی، ځان خوری، زړه خوړينی.

زړه خوري (zraxori) ا. زړه خوړنه، زړه خوړينی.

زړه خوړينی (zraxwrinay) ص. نر.م. غمجن، پريشانه، ډېر په عذاب، زړه وهلی..

زړه خوږی (zraxuzay) ص. نر.م. خواخوږی، زړه سواندی، غمشريک.

زړه خوږي (zraxuzi) ښځ.م. خواخوږي، زړه سواندي، همدردي، غمشريکي.

زړه دره (zaradara) ښځ.م. و ګ. زوړ...

زړه ډغی (zradagay) ص. نر.م. زړه وهلی، زړه توری

زړه ډغي (radagi) ښځ.م. زړه وهنه

زړه راکښون (zraraksun) ا. ز... سون، زړه ته نژدې والی، زړه ته پرېوتل.

زړه ستړی (zrastaray) ص. سستړی ستومان.

زړه سواند (zraswand) ص. نر.م. زړه سواندی، د ترحم خاوند، د نرم زړه خاوند.

زړه سواندي (zraswandi) ښځ.م. زړه خوږي، دلسوزي، زړه سوځونه.

زړه سول (zṛaswal) نر. م. زړه خوړی کول، زړه سوی لرل.

زړه سوی (zṛasāway) نر. م ١) ویرژلی، کړېدلی، غمزده؛ ٢) رحم، شفقت، زړه سواندي.

زړه شین (zṛašin) نر. م. خلق تنگی، په تنگ راغلی، عقده اخیستی.

زړه شینی (zṛašinay) ص. نر. م. خلق تنگی، په تنگ راغلی، په عذاب شوی.

زړه غوښتی (zṛagūṣtay) نر. م. په زړه، منلی، خوښ شوی، غوره شوی.

زړه کول (zṛakawal) مص. ل. زړور توب کول، جرأت کول...

زړه کېدل (zṛakedal) مص. ل. ١) زړه غوښتل، د یو شي په ورکولو راضي کېدل؛ ٢) هوا کېدل.

زړه گرگه (zaṛagarga) ښځ. م. ١) گرگه، کونده، د ونې زړه کونده؛ ٢) د ماشومانو یوه لوبه ده.

زړه لوغې (zṛalwāge) ص. ښځ. م. زړې لوغزه، هغه غوا چې د لنگېدو او شیدو ورکولو موده یې ډېره وتلې وي.

زړه ور (zṛawar) ص. نر. م. ج. و گ. زړور.

زړه وړونی (zṛawṛūnay) ص. نر. م. زړه منېتی، دلبر.

زړی (zaṛay) نر. م ١) و گ. ژېړی؛ ٢) و گ. زونی؛ ٣) مندکه، بمبته؛ ٤) مج. نسل، ختړه.

زړېدل (zaṛedal) مص. ل. ١) استهلاک کېدل، مصرفېدل؛ ٢) بوډا کېدل، عمر زیاتېدل.

زړې لوغزه (zaṛelawgza) ص. ښځ. م. و گ. زړه لوغې.

زړپه غوړي (zarpagwaṛi) جن. و گ. زړخن.

ززغولی (zazgolay) نر. م. وازگه چې ویلي او غوړ ترې جلا کړی شي نو پاتې شوي جامد مواد ززغولي بلل کېږي.

زږگی (zazgay) نر. م. جیږگی، جیشکی، زیږگی، شیشکی، ژیژگی، جیزگی، جوزگی.

زږه[1] (zaẓa) ص. ښځ. م. ترخه خبره، تنده خبره.

زږه[2] (zẓa) ښځ. م (ج. زږې) شله روپۍ، سپینو زرو سکه ده چې اوس رواج نه لري.

زږه غاړه (zaẓāgara) ا. زیږه غاړه، زیږ کړدود (لهجه)، شدیدلحن، سخته لهجه.

زشکله (zāškala) ښځ. م. و گ. ځښکله.

زښا (zaṣā) ښځ. م. زښه، کنځله، د کنځلې غوړ.

زښت (zaṣt) ص. نر. م. ج. ١) ډېر، زیات؛ ٢) له نظره بد، له پامه بد، ځښت.

زښت ډېر (zaṣtder) ص. نر. ج. بېخي زیات، بالکل زیات، زښت زیات.

زښت ښه (zaṣtṣa) ص. نر. م. ج. بېخي ښه، بالکل ښه، کاملاً ښه.

زښتېدل (zaṣteyal) مص. مت ١) خوړول، کړول، ربړول؛ ٢) خپه کول، خوابدی کول.

زعامت (zaʕāmat) نر. م. ١) مشرتابه، مشرتوب، سترتوب؛ ٢) پېشوایي، رهبري.

زعفران (zaʕfrān) نر. ج. زاپران، کنگو، یو ډول نبات دی چې ژېړ خوشبویه گلان لري.

زعیم (zaʕim) ص. نر. م. (ج. زعیمان، زعماء) ١) مشر، د قوم مشر؛ ٢) کفیل؛ ٣) ضامن؛ ٤) رئیس.

زغ (zag) نر. م. ١) جغ. ژغ، یوه لرگینه آله ده چې د کار په وخت کې د دوو غوایانو پر اوږو ایښودل کېږي؛ ٢) د غوړیو د سره کولو اواز.

زغاره (zgāra) ښځ. م. د غوښتو ډوډۍ، د گوښتو ډوډۍ، د وړدنو (ایړدن) ډوډۍ.

زغاست (zgāst) نر. م. و گ. ځغاست.

زغاښت (zgāṣt) نر. م. و گ. ځغاست.

زغال (zuǧal) نر.م.ج. وگ. سکاره.

زغبنډی (zaǧbanḍay) نر.م. وگ. جغنډی.

زغر (zǧar) نر.ج. یو ډول حبوب دی چې غوړ او تېل تري وباسي.

زغرپوښ (zǧarpoṣ) ص. زغرگاډی، زغره پوښ.

زغرټټری (zǧarṭaṭaray) ص. زغرواسکټ، زغر سینه، سینه زغری.

زغرد (zǧard) ص. نر.م.ج. ۱) زغرد، زړور؛ ۲) تېز، تند؛ ۳) چالاک؛ ٤) بچ، خوندي.

زغردتوب (zǧardtob) نر.م. ۱) زغرتیا، زغرتوب، زغردوالی، زړرتیا؛ ۲) تېزي، تندي؛ ۳) چالاکي؛ ٤) بچونه، ساتنه.

زغردتیا (zǧardtya) ا. وگ.: زغردتوب.

زغردول (zǧardawal) مص. مت. ۱) زغرډول، زړورکول؛ ۲) تېزول؛ ۳) چابکول؛ ٤) بچول.

زغرساز (zǧarsaz) ص. زغره سازوونکی، زغر جوړوونکی.

زغرگاډی (zǧargaḍay) ا. زغرورگاډی، زغرپوښ گاډی.

زغرلی (zǧarəlay) نر.م. اوبچی، زغره اغوستونکی، زغره لرونکی.

زغرماتی (zǧarmatay) ص. زغرماتوونکی.

زغروال ځواکونه (zǧarawalǰwakuuna) ا. زغرور یا زغریال ځواکونه، زرهدار قوا.

زغروبی (zǧarobay) ص. نر.م ۱) جابر، روبناک؛ ۲) تعویذ. ړغوربی؛ ۳) خوړونکی سپی.

زغرووی (zǧaroway) نر.م. پالېزوان، د پالېز ساتونکی.

زغره (zǧara) ښځ.م. زغرد، وگ. زره.

زغره غوټه (zǧaraǧuṭa) ښځ.م. کلکه غوټه، سخته گنډه، ټینگه غوټه.

زغریالی (zǧaryalay) نر.م. زغریال، زغروال، زغرور، هغه څه چې زغره لري.

زغړ (zǧaṛ) ص. نر.م. ساتلی، محفوظ، خوندي.

زغړل (zǧaṛəl) مص. مت. بچول، ساتل، خوندي کول.

زغړنځه (zuǧṛənja) ښځ.م. زوغړنځه، پوچه پسته.

زغستل (zǧastəl) مص. ل. وگ. ځغستل.

زغل (zǧal) نر.م. وگ. ځغل.

زغم (zǧam) نر.م. ۱) حوصله، صبر، تحمل؛ ۲) جذبونه، هضمونه؛ ۳) رو. گالنه، زغما.

زغمل (zǧaməl) مص. مت. ۱) گالل، تحمل کول، برداشت کول؛ ۲) جذبول؛ هضمول.

زغمناک (zǧamnak) ص. نر.م. ۱) صبرناک، حوصله لرونکی؛ ۲) جذبناک.

زغمونکی (zǧamunkay) فا. نر.م. ۱) زغمناک، باحوصله، صابر؛ ۲) جذبوونکی.

زغمېدل (zǧamedəl) مص. ل. ۱) گالل کېدل؛ ۲ جذبېدل؛ ۳) رېدل؛ ٤) غمېدل، اوږدېدل.

زغنځی (zǧanjay) ښځ.م. یو ډول نبات دی.

زغوپر (zǧupar) نر.م. بلا، آفت، تکه، ناورین.

زغومی (zǧumay) نر.م. تندوره، غړومبی، بغری، زخم، گرداو، گرداب، ځرخاو، چرخاو، گمنډ.

زغومې (zǧume) ښځ.ج. وچغنه، وزغنه، وژغنه، اوژغوني، د وزو وړی.

زغونډی (zǧunḍay) نر.م. وگ. زغبنډی.

زغه (zǧa) نر.ج. غز، د غزه هغه ونه یا بوټی چې د هغه له ځانگو او لښتو نه کجاوې جوړوي.

زقوم (zaqum) نر.م.ج. زقم؛ پمنی، پمنکی، توهر، یو ډول تریخ نبات دی.

زک (zak) نر.م. ۱) د غوړو گوډی، د غوړیوژی، د غوړو مشک؛ ۲) شناز، شناغ، خیگ.

زکات (zakāt) نر.م. ۱) د اسلام د پنځو بناوو څخه یوه بنا دی؛ ۲) وده، نمو؛ ۳) پاکي، سپېڅلتیا ۴) صدقه.

زکام (zukām) نر.م. و گ. رېزش.

زکانه (zakāna) ښځ.م. هغه شین تکی چې د محرقه د ناروغی په جریان کې پیدا کېږي.

زکبوری (zakbūray) نر.م. زرکبوری، زرکونی، د زرکې بچی.

زکندن (zakandan) نر.م. و گ. ځنکدن.

زگ (zag) نر.م. و گ. ځگ.

زگال (zagāl) نر.م. و گ. ځگال.

زگروا (zgarwa) ښځ.م. زگېروی، فریاد، نالښت.

زگول (zagawəl) مص. مت. ۱) په ځېر راوستل، په ځگ راوستل؛ ۲) شاربل، مښل؛ ۳) ترتاکلي حد د خمیردان د اوړو زیاتول.

زگېدل (zagedəl) مص. ل. ۱) په ځگ راتلل، په کف راتلل، ځگ کول؛ ۲) شاربل کېدل، مښل کېدل؛ ۳) په کاسه کې چې شلومبې وي، دومره ډوډۍ ماتېدل چې له څنډو یې توې شي.

زگېروی (zagerway) نر.م. فریاد، نالښت.

زگېرل (zgeral) مص. مت. کینډې اچول، غټ غټ تکونه اېستل، خام کوک کول.

زل (zal) نر.م. ۱) ځل، تل، د بار وړونکي حیوان د شا کېږه؛ ۲) د خنجر وار، د توري او چړې گوزار.

زلال(۱) (zulāl) ص. نر.م. ۱) پاکي او رڼې اوبه؛ ۲) زنگال، د واورې چینجی.

زلال(۲) (zalāl) ص. نر.م. ۱) لېونی؛ ۲) مج. ظالم.

زلالیه (zulāliya) زلاله، مایع ده چې د قرنیې او د سترگې د عدسیې تر منځ موجوده ده.

زلپی (zulpay) ښځ.م. کونده، زلفی؛ د اوسپنې یوه کړۍ ده چې په دروازه کې تک وهل کېږي او بیا زنځیر پکې اچول کېږي.

زلخوړتوب (zalxūztob) نر.م. زیاته لوږه، ډېره لوږه، زلخوړتیا.

زلخوړی (zalxūẓay) ص. نر.م. زیات وږی.

زلخوړي (zalxūẓi) ښځ.م. زیاته لوږه، لوږه.

زلزله (zılzıla) ښځ.م ۱) د ځمکې خوځېدنه، د ځمکې لرزېدا؛ ۲) رېږدېدنه، خوځېدنه، ښورېدنه.

زلزله سنج (zılzılasanj) نر.م. زلزله تاکونکی.

زلف عروس (zulfıarus) نر.م. (خ.) یو ډول لیک دی چې د حروفو وروستي یې الفه وي.

زلفه (zulfa) ښځ.م (ج. زلفې) څنه، زولفه، کوڅی.

زلقېدل (zalqedəl) مص. ل. و گ. ځلېدل.

زلل (zalal) نر.م (ج. زللونه) زیان، تاوان، ضرر.

زلکېدل (zalkedəl) مص. ل. و گ. ځلېدل.

زلما (zalmā) ښځ.م. د ژني توب وخت، ځواني.

زلمکی (zalmakay) ص. نر.م. ژنکی، ځوانکی.

زلموټی (zalmoṭay) ص. نر.م. ځلموټی، نوی زلمی، نوی ځوان، ژنی، ځوانکی.

زلمی (zalmay) ص. نر.م. (ج. زلمیان) ځوان، ځلمی، ژنی، رسېدلی، بلوغ ته رسېدلی.

زلمي توب (zalmitob) نر.م. ځواني، ژنیتوب.

زلند (zalənd) ص. نر.م. جابر، ظالم، مستبد.

زلوچه (zaloča) ښځ.م. زلیچه، قالینچه.

زلونه (zalwana) ښځ.م. و گ. زولانه.

زله (zila) ص. نب. سترې ستومانه.

زلینه (zalina) ص. ښځ.م. فاحشه، بداخلاقه ښځه.

زم (zam) نر.م. ۱) گوزار، وار؛ ۲) زخم، ټپ، پرهار؛ ۳) د «زه هم» مخفف.

زما (zma) ض. د متکلم مفرد اضافي ضمیر دی.

زمام (zımām) نر.م. ۱) واگې، جلو، جلب، عنان، مهار؛ ۲) مسؤلیت، شرسته.

زمامدار (zımāmdār) ص. نر.م. (ج. زمامداران) ۱) واکدار، واکمن؛ ۲) رئیس، مشر.

زمان (zamān) نر.م. ۱) وخت، وقت، مهال، شبیه، روزګار، عصر؛ ۲) دهر؛ ۳) اجل، مرګ.

زمانه (zamāna) ښځ.م. ۱) وخت، عصر، زمان، پېړۍ؛ ۲) مج. خلک، خلګ.

زمانه ساز (zamānasāz) ص. نر.م. هغه څوک چې ځان د وخت له شرایطو سره برابر وي.

زماني (zamāni) ص. نب. د زمان، په زمان پورې اړوند، د زمان مربوط.

زمبر (zambār) نر.م ۱) ګڼ او ګور ځنګل؛ ۲) کپر، منډاوو، غاښور؛ ۲) لوړ او جګ غر.

زمبک (zumbāk) نر.م. ۱) زنبق، زمبق، زنبک، موسن، یو ډول ګل دی؛ ۲) و ګ. زومبک ۲).

زمبور (zambūr) نر.م. مچی، ډمبره، غومبسه.

زمبولی (zambōlay) نر.م. ۱) ورکوټی جوال، وړوکی غوندی؛ ۲) وړوکې پاڼې لرونکی څانګه

زمبه (zambā) ص. نب. ۱) زنبه، ګڼ، ګور، ببر؛ له وېښتانو ډک؛ ۲) ښځ.م. څمبه، سترګک، د سترګو اشاره، زمبی، زنبی.

زمبېدل (zumbedal) مص. ل. ۱) پرلارې باندې کرار کرار تلل؛ ۲) په تنبلۍ سره کار کول؛ ۳) بانه ربېدل.

زمبېل (zambel) نر.م زامبېل، زنبېل، یوه آله ده چې په دوو تنو نیوله کېږي او خاورې او... په کې وړل کېږي.

زمچ (zamč) نر.م. ج. رمځ، و ګ. خورې[٤].

زمرد (zamarūd) نر.م. ج. یو ډول قیمتي معدني شین کاڼی دی چې غمي ور څخه جوړوي.

زمرک (zmarāk) ا. زمرګوټی، زمریچی، ووړ زمری، د ښارندوی هلک.

زمرلای (zmarlāy) ص. نر.م. زمریالی، توریالی.

زمرماتی (zmarmātay) ص. زمری ماتوونکی، زړور.

زمری (zmarāy) نر.م. (ج. زمري، زمریان) ۱) یو قوي او ځیرونکی حیوان دی؛ ۲) ص. نر.م. زړور، دلاور، مېړنی؛ ۳) غښتلی، پیاوړی.

زمریالی (zmaryālay) ص. نر.م. زړور، مېړنی، مړنی، تکړه.

زمریالۍ نمري (zamaryālaynmari) ښځ.م. دریشي

زمرین (zamarīn) ښځ.م ۱) زامرین، سخت ساړه، ډېره یخني؛ ۲) شبنم، پرخه؛ ۳) د دوږخ هغه برخه چې ډېر سخت ساړه لري.

زمزم (zamzām) نر.م. ۱) د په مکه معظمه کې د یوه چینه نوم دی؛ ۲) جن. ددې چینه اوبه.

زم زموږلی (zamzmozālay) نر.م. مساوی سړی، د زخم او تپ له لاسه غلی او عاجز سړی.

زمزمه (zamzamā) ښځ.م (ج. زمزمې) ۱) بونګېدنه، ترنم کول؛ ۲) تالنده؛ ٤) دزمري اواز.

زمکه (zmāka) ښځ.م. و ګ. ځمکه.

زمکې غوښه (zmakāyǧwāṣa) ښځ.م. پرېره، ګوبلکه، تیتری، مرخېړی.

زمن (zamān) ښځ.م. زمنه، وظیفه، ورد، لسوانی.

زمنه (zamanā) ښځ.م. دنده، وظیفه، کار.

زمنی (zamanāy) ص. نر.م. وظیفه پېژندونکی.

زموخ (zmox) ص. نر.م. ج. زموخت؛ ۱) هر هغه څه چې دخپل خوند سره دخولې عضلات سره راټول کاندي؛ ۲) تندسری؛ ٤) بخیل.

زموخ والی (zmoxwālay) نر.م. زموختیا، زموخت والی (تندوالی، تېزوالی).

زموږ (zmūẓ) ض. زموږ، زموږه، زموږه، د جمع متکلم اضافي ضمیر دی.

زمول (zmol) ص. نر.م. ج ۱) مړاوی شپته، شیته، ناتوانه، کمزوری، ضعیف، جینګړ؛ ۲) د مور په نس کې مړ شوی بچی.

زمولتیا (zmoltyā) ښځ.م. زمولتوب، مړاوي توب، جینګتوب، زمول والی، جینګړ توب.

زمولګر (zmolgar) ص. زمولونکی، مړاوی، (نرمي ترمي) کوونکی، څپونکی.

زمولول (zmolawə̄l) مص. مت. ۱) مړاوی کول، کمزوری کول؛ ۲) څپل، تر فشار لاندې راوستل.

زمولېدل (zmoledə̄l) مص. ل. ۱) مړاوي کېدل، جینګېدل، شیته کېدل؛ ۲) څپل کېدل.

زمه (zamà) ښځ.م. و ګ. خوری.

زمی (zmay) ښځ.م. یو ډول کوچنی بوټی دی.

زمېر (zmer) نر.م. زمېرنه، ساتنه، حفاظت کول.

زمېری (zameray) ص.نر.م. ساتونکی، محافظ.

زمیندار (zamindār) ص. نر.م. ۱) د ځمکې خاوند؛ ۲) نر.م. بزګر، دهقان، شریک.

زمیني (zaminì) ص.نب. د ځمکې، د ځمکې پورې اړوند، د ځمکې له لارې.

زنا (zınà) ښځ.م. زناء، زنی؛ ۱) ل.م. بد عمل؛ ۲) اص. د اسلامي شریعت په اصطلاح د ښځې سره د نر ناروا یو ځای کېدو ته وایي.

زنار (z(ı,u)nār) نرم. کاپرمزی؛ ۱) یو زنځیر دی چې اور پالونکي یې تر خپلې ملا تړي؛ ۲) یوه غاړګې ده چې نصارا یې په غاړه کوي.

زناکار (zınàkār) ص. نر.م. زاني، زناکوونکی.

زنانه (zanānà) ص. نب. د ښځو، ښځینه.

زنبر (zanbār) نر.م. و ګ. زنبېل.

زنبق (zanbàq) نر.م. و ګ. زمبک.

زنبل (zanbə̄l) مص. ل. ځمبل، سترګک وهل، په سترګو اشاره کول.

زنبنه (zanbə̄na) ښځ.م. سترګک، دسترګې اشاره.

زنبورک (zanbūrāk) نرم. ۱) دوګانه، د تاکونو هغه لښتې چې خښې کړی شوي وي او هغه لښتې ریښې وکړي؛ ۲) یو ډول پخوانی غشی؛ ۳) یو ډول توپ ته ورته پخوانی وسله وه.

زنبه (zanbà) ص. ۱) و ګ. زمبه[1]؛ ۲) ښځ.م. سترګک، د سترګې اشاره.

زنبېل (zanbēl) نر.م. و ګ. زمبېل.

زنجاني کوفي (zānjānikofi) (خ.) د کوفي لیک په ډولو کې یو ډول لیک دی.

زنجپیل (zanjəpīl) نر.م. ج. زنجبیل، زنجفیل، سونډ، شونډ، یوه ګیاه ده چې په ببخ کې یې یو ډول مرغړې پیداکېږي چې هماغه زنجبیل دی.

زنچخی (zancǎxay) نر.م. زنخدان، د زنې د سر منځنی او ژوره برخه.

زنځ (zanǰ) نر.م. و ګ. خوری[4].

زنځه (zanǰa) ښځ.م. سرسوبنده، زمڅه، شوبله، یوه ځمکنۍ خزنده ده چې ډېرې پښې لري.

زنځی[1] (zanǰay) ښځ.م. د ګانو نرۍ نرۍ او وړې وړې کړۍ (حلقه).

زنځي[2] (zānǰi) ښځ.م. و ګ. زرنځه.

زنځیر (zanǰīr) نر.م. ځنځیر، سلسله، د سره مېښتو فلزي کړیو یوه کتېدونکې لړۍ ده.

زنځیرخپور (zanǰirxpor) ا. پوځي بولۍ (قومانده) د خپرېدو یا خورېدو (تیتېدو) لپاره.

زنځیری (zanǰiray) ښځ.م. د پښتو هغه تاریخي لیک دود دی چې خوشال خټک جوړ کړی دی.

زنخدان (zanaxdān) نر.م. و ګ. زنچخی.

زنخول (zanxwāl) نرم. د زړه او ینې (اینه) تر منځ نرۍ پرده.

زند (zand) د زردښت مذهبي کتاب، د اوستا شرحه.

زندان (zındān) نر.م. بنديخانه، جهل، محبس.

زنداني (zındāni) ص. نب. ۱) بندي، محبوس؛ ۲) د زندان، په زندان اړوند.

زندرک (zandərak) نر.م. د لاندې ژامې (زامه) اوزنې هډوکی.

زندی (zındəy) ښځ.م. زيندی، د غرغرې پړی.

زنديق (zındiq) ص. نر.م. ج. كافر، ملحد.

زنډی (zanḍay) نر.م. وگ. څونډی ۲).

زنزاوی (zanzāway) نر.م. څاڅکی، قطره.

زنزول (zanzawəl) مص. مت. وگ. څنځول.

زنزي (zānzi) نر.ج. زنځي، توري او بدبويه ختې.

زنزېدل (zanzedəl) مص. ل. وگ. څنځېدل.

زنغلی (zanğəlāy) نر.م. زنګنی، زنګنی، هغه پايځه چې زاړه پر توگ ته اچول شوې وي.

زنکدن (zankadən) نر.م. وگ. څنکندن.

زنکی (zankəy) ښځ.ج. وگ. ځيره ۲).

زنګ (zang) نر.م. ۱) ګينګرې، زنګوله، ړنګ؛ ۲) هغه ماده چې د هوا او رطوبت په مجاورت کې داوسپنې پر مخ پيدا کېږي؛ ٤) ډېره ساړه؛ ٥) تلی.

زنګالي (zangāli) ص. نب. يو ډول رنګ دی چې زنګ وهلي مس ته ورته دی.

زنګل (zangəl) مص. ل. وگ. زانګل.

زنګن (zangən) ص. نر.م. ۱) زنګ لرونکی، هغه څه چې زنګ يې نيولی وي؛ ۲) خيرن او ناپاک (سړی).

زنګنی (zanganəy) نر.م. وگ. زنغلی.

زنګوچ (zangoč) نر.م. پينګو، زانګو، زنګويه.

زنګوره (zangora) ښځ.م. د تېږو موقتي کور.

زنګوری (zanguray) نر.م. وابنکی، ډنډوری، وښکالی، دانګورو وړی، ګونګی.

زنګوګرافي (zangogrāfi) ښځ.م. زينګوګرافي د چاپ لپاره د جستو پر پلېټ باندې د کيندنې ګروڼې او حکاکۍ فن يا عمليه.

زنګول (zangawəl) مص. مت. ۱) تالی ورکول، په زانګو کې ښورول؛ ۲) مج. خبره اوږدول، يوه موضوع اوږدول يا ځنډول.

زنګوله (zangolā) ښځ.م. زنګ، ګينګرې، جرس.

زنګولی (zangoləy) ښځ.م. د زړه غم او خپګان، د زړه سوخت، د زړه خوږ.

زنګون (zangūn) نر.م. تکی، تونکی، هغه برخه چې پتون (ورون) او پنډۍ سره نښلوي.

زنګونبند (zangūnbānd) ا. زنګنی، زنګون پټی.

زنګون کېږد (zangūnkēzd) نر.م. عس. د عسکرۍ يوه قومانده ده چې د هغې په اساس خپله ښۍ پښه د يوې خطوې په اندازه وشاته اچوي، هغه غبرګوي او باندې کښېني.

زنګون کښ (zangūnkeš) نر.م. پوځي بولی، زنګون مات.

زنګي[1] (zangaī) ص. نب. ۱) زنګ نيولی، زنګ وهلی، زنګ خوړلی؛ ۲) تور پوستی، حبشي.

زنګي[3] (zangi) ص. نر.م. د پښتنو د ملي اتڼ ماهر اتڼچي.

زنګېدل (zangedəl) مص. ل. ۱) تال خوړل، د زانګو ښورېدل؛ ۲) يوه موضوع يا خبره تالېدل.

زنل (zanəl) مص. مت. ۱) پيوندول، په ونه کې پيوند اېښودل؛ ۲) ننه ايستل؛ ۳) مج. اېښلل.

زننه (zanəna) ښځ.م ۱.) پيوندونه، ونه پيوندونه؛ ۲) ځايونه، ننه ايستنه؛ ۳) اېښلنه.

زنه[1] (zāna) ښځ.م. ۱) ذقن، د لاندې شونډې او مرۍ ترمنځ هډوکی؛ ۲) هغه رنګ چې له آش ورکولو وروسته خرمن ته ورکول کېږي.

زنه[2] (zna) ښځ.م. و ګ. زمی.

زنغوزي (zaŋğozay) نر.م. جنغوزي، جنغوزي، زنغوزي، جلغوزي، نغوزي، زنغوزي.

زنکی (zaņkay) ص.نر.م.ژنکی، زلمی، ځوانکی.

زنکۍ (zaņkāy) ښځ.م. و ګ. زنکۍ.

زنکی نار (zaņkaynār) نر.م. ګردی کنډوله، یو ډول نبات دی چې ښخ یې پټاټې غوندې دی او اوم خوړل کېږي.

زنی (zāņay) نر.م. ۱) زونه، زړی، زونی، خسته؛ ۲) ص. نر.م. ژنکی، ځوان، زلمی.

زنیه لار (zaņyalār) ښځ.م. (پ. ک.) یو ډول دود (رسم) دی چې د واده په شپه د زوم د راتګ په وخت دجینۍ دکلي خواران له زومه راتاوېږي او زوم دوی ته پیسې ورکوي.

زو[1] (zo) ښځ.م ۱) زېږېدنه، زېږونه؛ ۲) ند. زویه!، ځو!؛ ۲) دزوی لنډون؛ ۳) ت. ت. زوآ، زوا، یو (ترندتوک). دی چې د متحرک، حیواناتو مانا لري، لکه: د زولوجي.

زو[2] (zu) ښځ.م. ۱) د اومې خنبتې توته؛ ۲) نر.م. ژوبن، باغ وحش.

زوا (zwā) ښځ.م. عذر، زاري، سینتې، سوال.

زواک (zwak) نر.م. و ګ. ژواک.

زواګر (zwāgar) ص. نر.م. زواکوونکی، زاری کوونکی، سینتې کوونکی.

زوال (zawāl) نر.م. ۱) لیرې کېدل؛ ۲) ورکېدل؛ ۳) له برمه لوېدل؛ ٤) غورځېدل؛ ٥) له سر نه د لوېدیځ و لور ته د لمر متمایل کېدل.

زوامده (zwāmda) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې له هغه نه یو ډول د تپ ملهم جوړېږي.

زوانګه (zwānga) ښځ.م. ځوانکه، یو ډول دانه ده چې د ځوانۍ په وخت په مخ باندې راخېژي.

زوبل (zobāl) ص.نر.م.ج. و ګ. ژوبل.

زوتول (zawtawāl) مص. مت. ۱) ضبطول؛ ۲) یادول، زده کول.

زوج (zawj) نر.م. ۱) مېړه؛ ۲) جوړه، جفت.

زوجه (zawjā) ښځ.م. ارتینه، ماینه، ماندینه.

زوجي (zawjī) ص. نب. د زوج، په زوج اړوند.

زوخلول (zūxlawāl) مص.مت.و ګ. ځکلول.

زودل (zodāl) مص. مت. زوول، زېږول، زوکول.

زور[1] (zor) نر.م(ج. زورنه) ۱) جبر، ظلم، تعدي؛ ۲) قدرت، توان.

زور[2] (zwar) نر.م. ۱) فتحه، زبر؛ ۲) و ګ. ژور.

زور[3] (zūr) ص. نر.م. ۱) ژر اورېدونکی؛ ۲) ځیر، متوجه؛ ۳) هغه سوری چې د کلالي او کوډړي پخولو د اور غالي په دواړه خوا کې جوړېږي.

زورتوب (zūrtob) نر.م. ۱) په غوږو ښه اورېدنه؛ ۲) ځیر کېدنه، متوجه کېدنه.

زورخج (zorxaj) ګر. خوځند خج، خوځند فشار.

زورزیاتی (zorzyātay) نر.م. تېری، ظلم، ستم.

زورکی (zwarakāy) نر.م. خفیف زور، په پښتو او ځینو نورو ژبو کې یو ځانګړی حرکت دی چې نه زور دی او نه زېر لکه په پسه کې د «س».

زورل (zoral) مص. مت. تهدیدول، ځورول، زېرل، په عذابول.

زورلې (zorale) ښځ.م ۱) تهدیدونه؛ ۲) ښکنځل، ښکنځلې، سپورې ستغې.

زورمتی (zormuṭay) ص. نر.م. زورور، ظالم.

زورمتي (zormuṭi) ښځ.م. ظلم، جبر، زیاتی.

زورمند (zūrmand) ص.زورور، زورمن، زوروراک، سرزور.

زورنه (zorāna) ښځ.م. فشار، تهدید.

زورواک (zūrwāk) ص. و ګ.: زورمند.

زوروا کي (zŭrwáki) خپلسرواکي، مطلق العناني.

زوروالی (zūrwālay) نر.م. و گ. زورتوب.

زورور (zōrawar) ص. نر.م. ج. ۱) د زور خاوند، د قدرت خاوند؛ ۲) ظالم، جابر.

زورورتوب (zorawartōb) نر.م. ۱) زوروړتیا، طاقت، زوروروالی؛ ۲) جابرتوب، ظالم توب.

زوړ (zoṛ) ص. نر.م. (ج. زاړه) ۱) د ډېر عمر خاوند، عمر خوړلی؛ ۲) د نوي مقابل، هغه شی یا څه چې زیاته زماني موده پرې تېره شوې وي.

زوړپال (zōṛpāl) ص. زوړ خوښی، زوړچاری.

زوړتوب (zōṛtōb) نر.م. زوړوالی، زړښت، زړتیا، زوړتیا، بوډاتوب، سپین ږیرتوب.

زوړچاری (zōṛčāray) ص. و گ.: زوړپال.

زوړکی (zōṛkay) ښځ.م. د ماشومانو د بېړیو یو ډول لوبه ده.

زوړکی (zōṛakay) نر.م. زړوکی، تیکری، پړونی.

زوړل (zoṛal) مص. مت. و گ. زړول.

زوړوت (zōṛwat) نر.م. (جغ.) زړه دره، پراخ دره.

زوړهڅی (zoṛhacay) شاتګ هڅي، زوړ خوښی.

زوړی (zwāṛay) نر.م. پنډ، پېټی، بار، ووزه.

زوز (zōz) نر.م. و گ. ځوز.

زوزاد (zawzād) نر.م. زوزات، اولاده، نسل.

زوزات (zawzāt) ا.. و گ.: زوزاد.

زوزکوډی (zozkūḍay) ښځ.م. خارخانه، څپره، د ځوزانو څخه جوړ شوې څپره.

زوزګوری (zozgūṛay) نر.م. ترنجبین، ګوری، زوزڅاوله.

زوزیانه (zozyāṇa) ص. ښځ.م. ځوزیانه، ځوز لرونکی، اغزي لرونکی، زوزداره.

زوږ (zwāẓ) ص. نر.م. ج ۱) تریخ؛ ۲) زهر؛ ۳) قحط، نایابه؛ ٤) نر.م. ځوږ، شور غوغا.

زوږا (zawaẓá) ښځ.م. د کباب یا د وریتو اواز.

زوږسوران (zwaẓsūrān) نر.م. چغې سوران، ناري سوران، کوکارې، بغارې.

زوږم (zwāẓəm) نر.م. وږم، بوی، رایحه.

زوږند (zwaẓand) ص. زوږور، له شورو زوږه ډک.

زوږو زوږ (zwaẓozūẓ) نر.م. ج. بامبو، بېځایه او بېځونده شورماشور.

زوږېدل (zwaẓedəl) مص. ل. شور او ځوږ کول.

زوښ (zoṣ) نر.م جوش، خوټونه، خوټېدنه.

زوښا (zoṣā) ښځ. م. ج. و گ. ځوښا.

زوښتی (zoṣtay) نر.م. یو ډول بې قمره ونه ده.

زوښول (zoṣawəl) مص. مت. جوشول، خوټول.

زوک(۱) (zuk) نر.م. تکلیف، ربړ، زحمت، کړاو.

زوک(۲) (zok) نر.م. د کارېز کلکه شوې ختهه، مغزینه ختهه.

زوکړه (zōkṛa) ښځ.م. زېږېده، تولد، زېږېدنه.

زوکړی (zokāṛay) مف. نر.م. زېږولی، پیدا کړی.

زوکلول (zūklawəl) مص. مت. کړول، ځورول، ربړول، ځوکلول.

زوکول (zokawəl) مص. مت. زېږول، پیدا کول.

زوګامېټ (zogāmiṭ) نر.م. بیا. د متحرک جنس سلول.

زوګرافي (zográfi) ښځ.م. تطبیقي حیوان پېژندنه.

زوګه (zūga) ښځ.م. ۱) یو ډول بوټی دی چې اوږد ډنډر کوي؛ ۲) زوله، د کورسامان او کالي.

زول(۱) (zawāl) نر.م. د زوال بوټی، یو ډول تریخ بوټی دی چې ژېړ ګل کوي.

زول(۲) (zūl) نر.م ۱) ځول، پرله پسې باران او واوره؛ ۲) سخته یخني، ډېر ساړه او یخ باد.

زول(۳) (zol) نر.م. کولک، دریڅه، دریچه، روزان.

زولال (zulāl) ص. نر.م. ظالم، جابر، مستبد.

زولاندی (zulánday) مف. نر.م. مظلوم.

زولانه (zawlānā) ښځ.م. (ج. زولانې) بېړی، زولنه، یوه فلزي آلـه ده چې د بنـدیانو پښو ته وراچوله کېږي.

زولن (zawlān) ص. نر.م. د زووړک (پرهار)، له نوه ړک پرهار، زوی لرونکی زخم.

زولوجي (zoloji) ښځ.م. زولـوژي؛ ۱) ځناور پوهنه، حیوان پېژندنه، ژوي پېژندنه.

زوله (zōla) ښځ.م. ۱) زوګه، د کور سامان؛ ۲) هغه د ٦ مترو جوال یا غوندی؛ ۲) استرلرونکی زوړ کمیس؛ ۳) ځوله، شلم، شاړې واړې.

زوله زوله (zōlazōla) ص. نب. ډېرشلم، شواړ، بې نظمه او بې ترتیبه شی.

زولی (zolāy) نر.م. د لمځیو جوال دی چې د غوړیو ژی په کې ایښودل کېږي.

زولی (zolāy) ښځ.م. ځولۍ، جولۍ، لمن.

زولی زولی (zōlayzolay) ص. نـر.م. سست پست، شلم شلم، شواړشواړ.

زولي زنبېلي (zolizanbeli) نـر. ج. ۱) زاړه کالي، زړې توټې؛ ۲) د سنیو یا پوستکي کالی چې سره وړلو لپاره د خره په سـر اچـول کېږي؛ ۲) ځولۍ، د توت شنډلو لپاره توکر.

زوم[1] (zūm) نر.م. (ج. زومان) د لور مېړه.

زوم[2] (zwam) ص.نر.م. ۱) لږ ایستلی شوی، کم شوی؛ ۲) د یو څیز ورکېدل، نایاب کېدل.

زومبک (zūmbāk) نر.م ۱) زمبک، د جوارو شنې د جوارو د وړې ویښته؛ ۲) ځونډی، زنبک.

زومبک بمونه (zūmbākbəmūná) ا. وړین یا وړیز بمونه، خوشه یي بمونه.

زومبک ستوري (zūmbākstōri) نر.ج. ۱) و ګ. پېروني؛ ۲) څېره، پره، لیکه؛ ۳) اړخ، ښنډه.

زومبکی (zūmbəkay) نر.م. ۱) ځونډکی، وړوکی زومبک؛ ۲) والی، ګوشواره، زېرګوشي.

زومبول (zūmbawəl) مص. مت. و ګ. ځومبول.

زومتوب[1] (zūmtōb) نر.م. زوم والی، زوم کېدنه.

زومتوب[2] (zwamtōb) نر.م. لږوالی، کمښت.

زومګاړی (zūmgāṛay) نـر.م. هغه سړی چې له زوم سره یو ځای د خسر کره ځي.

زومل (zūməl) مص.ل. ژمنه کول، ژبه کول.

زومنه (zwāmna) ښځ.م ۱) زېمنه، ښوروا، شوروا، شوربا؛ ۲) زیان، خپساره، تاوان.

زومی کنده (zūmaykəndā) ښـځ.م. وښیانه ځمکه، وابښه لرونکې ځمکه.

زون (zawan) نـر.م. ۱) و ګ.: زولـن؛ ۲) طبقه؛ ۳) قلمرو؛ ٤) مدار، کمربند.

زونبه (zū́nba) ښځ.م. سترګک، سترګک وهنه.

زونډيګر (zūndigār) ص.نر.م. تڼیار، ځونډيګر، ځونډی جوړونکی..

زونګه (zūngā) ښځ.م. ۱) زونګی، انګازه، د اواز انعکاس، ۲) ګونګوسی، آوازه.

زونی (zūnay) نر.م. یو ډول ګنډون او ځونډی دی چې د دسترخان د شنډو لپاره جوړېږي.

زوڼی (zūṇay) نر.م. زړی، زونه، دختکي، هندوانې او... زړی یا تخم.

زووب (zawōb) نر.م. نم، نو، زوه، د تپ زوه.

زوول (zowəl) مص. مت. ۱) راوړل، زېږول، پیدا کـول؛ ۲) ژوول، ژېیل؛ ۳) رسېیل، سـولول، زودیل، زدویل.

زوه (zəwa) ښځ.م. (ج. زوې) نو، د تپ یا دانې ژړې اوبه، ریم.

زوی (zuy) نـر.م. (ج. زامـن) زی، بچی، د انسان نارینه بچی یا اولاد.

زوېرګی (zwergay) نر.م. زګېروی، نالښت.

زوی مړی (zuymāṛay) ص. نر.م. د هغه چا چې زوی مړ وي.

زوی نیو (zuyniw) نر.م. زوی بللی، دیني زوی.

زوی والی (zuywālay) نر.م. زوی واله، زوولي، زوی توب.

زه (zә) ض.م. (ج. موږ) د مفرد متکلم ضمیر دی.

زهد (zuhd) نر.م. تقوا، پرهېزګاري، ځان ساتنه، پرهېز، نړۍ ته بې اعتنایي.

زهر (zahar) نر.م.ج. ۱) زوږ، زار، سم، هغه څه (دارو) چې وژونکي وي؛ ۲) مج. ترخه خواږه.

زهرا (zahrā) ص. ښځ.م. ځلانده، روښانه.

زهرجن (zaharjan) ص. زهرژلی، زهرلړلی.

زهرخور (zaharxōr) ص. لوچک، بدمعاش.

زهرژلی (zaharžalay) ص. و ګ.: زهرجن.

زهرمړی (zaharmaaṛay) ص. په زهرو مړ شوی یا وژل شوی.

زهرموره (zaharmōra) ښځ.م. زهرمهره، زارموره، یو ډول مرۍ ده چې د زهرو علاج پرې کوي.

زهروب (zaharōb) ا. د زهرو اوبه، زهرجنې اوبه.

زهره[۱] (zūhrā) ښځ.م. د ماښام سترګه، د ماښام ستوری، وینوس، ناهید.

زهره[۲] (zahrā) ښځ.م. زاره، تریخی، دصفرا کڅوړه.

زهره ترکی (zahratrakay) و ګ. زاره ترکی.

زهري (zahri) ص. نب. زهردار، د زهرو، زهروي، زهرو پورې اړوند.

زهریت (zahriyat) نر.م. ۱) و ګ. زهر؛ ۲) دزهرو خاصیت، سمیت.

زهوب (zahōb) نر.م.ج. زوه، زوې؛ دزخم اوبه.

زهول (zahawal) مص. مت. خوارول، ضعیفول، د غم یا ناروغی له امله کمزوری کول..

زهېدل (zahedal) مص.ل. د غم یا ناروغی په سبب کمزوره کېدل.

زهیر (zahīr) ص. نر.م.ج. ۱) ناتوانه، کمزوری، ضعیف؛ ۲) په تکلیف شوی؛ ۳) غمجن، خپه.

زهیرتوب (zahirtōb) نر.م ۱) زهیروالی، زهیرتیا، کمزورتیا؛ ۲) تکلیف، عذاب؛ ۳) غمجنتوب.

زهیرول (zahirawal) مص. مت. ۱) ناتوانه کول، کمزوری کول؛ ۲) غمجنول؛ ۳) خړول، خجالتول ۴) تکلیف ورکول..

زهیرېدل (zahiredal) مص.ل. ۱) کمزوره کېدل؛ ۲) خپه کېدل؛ ۳) په عذابېدل؛ ۴) خجل کېدل.

زې (ze) ښځ.م. ۱) د «ز» توري اواز او تلفظ؛ ۲) د «زه یې» لنډون دی.

زۍ (zay) ښځ.م.ج. و ګ. ژۍ[۳].

زی (zay) نر.م ۱) ژی، مشک، ګوډی، خیګ، شناز؛ ۲) زوی، اولاد؛ ۳) ور. وروستاړی دی چې د قبیلوي واحد د اصلي نامه په ضمیمه راځي.

زیا (zyā) ښځ.م. یادګیرنه، یادونه، احوال پوښتنه.

زیات (zyāt) ص. نر.م.ج. ډېر، زښت، زیاد.

زیاتره (zyātara) ص. نب. ۱) ځښت زیات، ډېر زیات، زښت ډېر؛ ۲) اکثره، اکثراً.

زیاتوالی (zyātwālay) نر.م. ډېروالی، زیاتوب، ډېرښت.

زیاتول (zyātawal) مص. مت. ۱) ډېرول، جمع کول، تولول؛ ۲) لوړول، داوطلبي کول.

زیاتی (zyātay) نر.م. ۱) تیری، زور، ظلم، تجاوز، له حده اوښتنه؛ ۲) ډېروالی، زیاتوالی.

زیاتي (zyāti) ص. نب. اضافي، له حده وتلي.

زیاتېدل (zyātedal) مص.ل. ډېرېدل، اضافه کېدل، پرېمانه کېدل.

زیار (zyār) نر.م. رېړ، زحمت؛ کوښښ، جد وجهد.

زيارت (zyārat) نر.م. (ج. زيارتونه) ۱) قبر؛ ۲) ليدنه، ملاقات؛ ۳) په مذهبي اصطلاح يعنې مقدس ځای يا د ولي مقبره.

زيارت گاه (zyāratgāh) ښځ.م. ۱) هديره، د ښخېدو ځای؛ ۲) د ليدنو کتنو ځای.

زيارکښ (zyārkāṣ) ص. نر.م. ۱) خواريکښ، زحمتکښ؛ ۲) کوښښي، زيارايستونکی.

زيارن (zyārən) ص. و گ. زيارکښ.

زيارنه (zyārana) ښځ.م. زيار، زحمت، کوښښ.

زياړه (zyāṛa) ښځ.م. زيړه، ښکنځل، زياړی.

زيان (zyān) نر.م (ج. زيانونه) ۱) تاوان، نقصان؛ ۲) نخسان؛ اولاد بې وخته غورځونه.

زيانکاره (zyānkāra) ص. نب. زيان رسوونکی، مضر، نقص رسوونکی.

زيانمن (zyānman) ص. نر.م. نخساني شوی، تاواني شوی، نقصاني.

زيانمنتوب (zyānmantob) نر.م. تاوان، ضرر، زيان، نقصان، ساره، نقص.

زيانول (zyānawəl) مص. مت. ۱) نقصانول، تاوان کول؛ ۲) اولاد نخسانول.

زيانېدل (zyānedəl) مص. ل. ۱) تاوانېدل، نقصان کېدل؛ ۲) اولاد نخسانېدل.

زېب (zeb) نر.م. ۱) زينت، ښه ښکاره کېدنه، ښه بربښېدنه؛ ۲) ښايېدنه.

زېبا (zebā) ص. نب. ښکلی، ډولي، ښايسته.

زېبانکه (zebānka) هغه اوسپنه چې د ژرندې د لاندنۍ پله څخه راوتلې دی.

زيتر (zitār) نر.م. (مو.) د موسيقۍ يو راز آله ده چې سنتور يا قانون ته ورته ده.

زيتون (zaytūn) نر.ج. ښون، ښاون؛ يوه ونه ده چې مېوه يې بيضوي ډوله وي.

زيج (zij) نر.م ۱) زيج، د نجوم حساب؛ ۲) دستورو پېژندنې طريقه؛ ۳) ايسارېدنه، راگېرېدنه.

زير (zir) ص. نر.م. ج. و گ. ځير.

زېر (zer) نر.م. ۱) کسره؛ ۲) ق. لاندې، کوز، کښته؛ ۳) ملامت، خړ، پړ.

زېربغلي (zerbağali) ښځ.م. مو. زموږ د هېواد د فولکلوريکي موسيقۍ يوه لرغوني آله ده.

زېربنا (zerbinā) ښځ.م. بېخبنا، د روبنا مقابل؛ د توليدي مناسبات جونگ.

زېرخانه (zerxāna) ښځ.م. زېرزميني، تاکاوي.

زيرک (zirak) ص. نر.م. ج. و گ. ځيرک.

زېرگا (zerga) ښځ.م. ارگانه، د سهار او ماښام لپاره اوړه او کتغ.

زېرگی (zergay) نر.م. بلاڼه، زگېروی، نالښت.

زېرمتون (zermatūn) نر.م. لوی زېرمځی، تحويلخانه

زېرمه (zerma) ښځ.م. (ج. زېرمې) ۱) ځېرمه، توښه، ذخيره، پس انداز، پاسره، اړوښتی.

زېرمه ټولی (zermatolay) ص. سپماگر، زېرمه ټولوونکی.

زېرمه خور (zermaxor) ص. نر.م. طرفدار، گوند، پلوی، سهلگر، سپلندوی.

زېرمه سات (zermasāt) زېرمه کار، سپماگر.

زېرمی (zermay) ښځ.م. غزی، يو ډول خړه او توربخنه مرغۍ ده.

زېرنی (zeranay) ص. نر.م. شپېڼی، بېگانی، پاتې سونی، شوماڼده خوارړه.

زيره (zira) ښځ.م. و گ. ځيره۲).

زېری (zeray) نر.م (ج. زېري) ۱) خوشخبري، نېک خبر، ښه خبر؛ ۲) غومبک، د يو ډول لوخې تخم دی؛ ۳) د افغانستان د پښتو ټولنې اوونيزه

څېړونه ده چې په ۱۳۱۶ کال تاسیس شوې ده.

زېري ګرې (zeraygaray) فا. نر.م. زېري کونکی، زېرې ګرې، زېري بانې.

زېړ (zer) ص. نر.م.ج. ۱) ژړ، ژېړ، یو ډول رنګ دی؛ ۲) نر.م. د صفرا تکلیف، خواګرځېدل.

زېړانکه (zeranaka) ښځ.م. زوډکه، زېړکه، یو ډول ژېړ مرغۍ ده.

زېړبخن (zerbaxan) ص. نر.م.ج. زېړ غلن، زېړونکی، ژېړبخن، ژړبخن.

زېړپوستی (zerpostay) ص. نر.م. ژېړ نژاده.

زېړزبېښلی (zerzbesalay) ص. نر.م. ۱) زېړ غښتلی، رنګ الوتی؛ ۲) مج. وارخطا.

زېړسورن (zersuran) نر.م. سرن، زېړ اس.

زېړغنجي (zerganji) نر.م.وګ. زردالو.

زېړن (zeran) نر.م. سمند آس، زېړ آس.

زېړو[1] (zero) ص. نب. د زېړ مصغر؛ د معشوقې لقب.

زېړو[2] (zer u) ص. نر.م. ۱) د ژېړي په ناروغی اخته؛ ۲) ند. هغه چا چې رنګ یې ژېړ وي.

زېړوالی (zerwalay) نر.م.وګ. ژېړوالی.

زېړوب (zerob) نر.م.ج. ۱) زهوب؛ ۲) زېړ، صفرا، د صفرا مایع.

زېړوبی (zerubay) نر.م. ۱) زهوب، د زخم ژېړې اوبه؛ ۲) ژړی (صفرا).

زېړوتی (zayarotay) نر.م. ژېړبخون، ژړوېره.

زېړول (zerawal) مص. مت. ۱) ژېړول، ژېړ رنګ ورکول؛ ۲) خجلول، خړول، شرمول.

زېره (zyara) ښځ.م. (ج. زېرې) زیاره، ښکنځا.

زېری (zeray) نر.م.وګ. ژړی[1].

زېړېدل (z(e,ya)redal) مص.ل. ۱) ژېړېدل؛ په ژېړ رنګ اوښتل؛ ۲) خړېدل، شرمېدل؛ ۳) مج. وارخطا کېدل.

زېزی (zezay) نر.م. د بلبل په څېر یو ډول مرغۍ ده.

زېږ (zez) نر.م. زېږېده، پیدا کېده، زېږېدل.

زیږ (ziz) ص. نر.م (ج. زیږه) ۱) څېږ، دېږ، د ښوی مقابل؛ ۲) کلک، غښتلی.

زېږاریکی (zezarikay) ا. تولیدي مناسبات.

زېږځواک (zezjwak) ا. تولیدي ځواک، مولده قوه.

زېږځی (zezjay) ا. زېږنځی، زېږون ځای.

زېږد (zezd) نر.م. زېږېدنه، زوکړه، پنځون.

زېږدی (zezday) ص. میلادي (کال).

زېږدي نېټه (zezdineta) ا. میلادي تاریخ.

زېږګه (zezga) ښځ.م. د دوولسو ستورو نوم.

زیږګی (zizgay) نر.م. جیږګی، ششګی، جزګی.

زېږمه (zezma) ښځ.م. برزاله، جېړمه، وګ. ځیزمه

زېږنتون (zezantun) نر.م. زایشګاه.

زېږنځی (zezanjay) نر.م. د زېږېدو ځای.

زېږنده (zezanda) ښځ.م. اوبه بیا راخوټېدل، اوبه بیا راوتل؛ ۲) اولاد، بچی، اولاده، بچیان.

زېږنه (zezana) ص. ښځ.م. نوجنه، زېږناکه.

زېږنی (zezanay) ص. زېږېدي، د زېږ (تولد، تولید) اړوند.

زیږوالی (zizwalay) نر.م. زیږتوب، زیږتیا.

زېږول[1] (zezwal) مص. مت. زوول، اولاد یا بچی پیدا کول، تولدول.

زیږول[2] (zizawal) مص. مت. ۱) څېږول، لواړول، د ښوی کول مقابل؛ ۲) کلکول، سختول

زېږه (zeza) ښځ.م. میلاد، د زېږېدو وخت.

زېږېدل[1] (zezedal) مص.ل. پیدا کېدل، زو کېدل

زیږېدل[2] (zizedal) مص.ل. څېږېدل، دیژېدل، لواړېدل؛ د ښوی کول مقابل.

زېګنال (zegnāl) نر.م. و ګ. سبګنل.

زېل (zel) نر.م. زیل، هغه پړی یا زنځیر چې د بندیانو په غاړه کې اچول کېږي.

زیل (zīl) نر.م. (ج. زیلونه) ډول، قسم، رقم.

زیلان (zilān) نر.م. زېلانځ، رحم، زیلانځه، د ښځې د نس هغه برخه چې اولاد په کې وي.

زیلانځ (zilānj) ا. و ګ : زیلان.

زېلوچه (zeloča) ښځ.م. زیلچه، قالینچه.

زېله (zelā) ښځ.م ۱) نیله، ختی، جړی، ولې، رېښه، جرړه؛ ۲) رشته، د کورنۍ سلسله؛ ۳) جېلغ (جوړنګ) لرونکی نبات.

زېلی (zelāy) ښځ.م. ج. ۱) د ونې رېښه، جرړه؛ ۲) برغتی، کجیران؛ ۳) خزنده، خوځېدونکی؛ ٤) تانګونه، زېلانګې، جلبغونه (د ختېکي او... ٥) ښاخونه او وړې څانګې.

زېم (zēm) نو. نم، نمجن والی، رطوبت، لندبل.

زیمته (zimatā) ص. نب. خړ، خجل، ملامت.

زیمته توب (zimatātōb) نر.م. زیمته والی، زیمت توب، خړوالی، خجالت، خړېدنه.

زیمجن (zyamjan) ص.نر.م.ج. نمدار، زېمناکه، نمناکه، زېم لرونکی، مرطوب، زېمن.

زېمکښ (zemkaṣ) ص.نر.م.ج. نوراکشوونکی، نوراکښ کوونکی، نم راښکونکی.

زېمناک (zemnāk) ص. نر.م. ج. و ګ. زېمجن.

زېمنه (zemnā) ښځ.م. ښوروا، شوروا، شوربا.

زېموالی (zemwālay) نر.م. نمجن والی، نمجنتوب.

زین (zin) نر.م. (ج. زینونه) ځین، د لرګي او څرمنې څخه جوړه آله ده چې د انسان د ناستې لپاره د آس په ملا باندې اېښودله کېږي.

زینت (zinat) نر.م. ښکلا، ډول، آرایش.

زینتي (zinati) ص. نب. ډولي، د زینت، د ښکلا، په زینت پورې تړلی.

زیندی (zindāy) ښځ.م. و ګ. زندی.

زینک (zink) نر.م. ج. و ګ. جست ۱).

زینګر (zingar) نر.ج. ډله، جمعیت، لویه ډله، ګڼ خلک.

زینګر (zingar) ص. نر.م.ج. ګور، ګڼ، زیات.

زینګی (zingay) نر.م. د غېږو په نیولو کې یو ډول چال دی چې لوبغاړی خپل حریف پر زنګانه او اړخ باندې راپورته کوي او په ځمکه راڅملوي.

زینول (zinawal) مص.مت. ځینول، زین کول، په آس زین اېښودل.

زینه (zina) ښځ.م. (ج. زینې) ځینه، پوړی، درپایه، درپه، اندرپایه.

زېور (zewar) نر.م. ګاڼه، پسول.

زیوس (ziyūs) نر.م. و ګ. جوپیتر ۲).

زیویت (ziwit) نر.م. ۱) د کاریزه کلکه شوې خته؛ ۲) د مرز هومره د اوبو یو خړه مرغۍ ده.

زییر (zayīr) ص. نب. و ګ. زهیر.

ژ

ژ (že) ښځ.م. د پښتو الفبې شلم توری دی. د جمل په حساب د ۷ عدد ددې توری نمایندګي کوي.

ژاخ (žāx) نر.م. جاخ، ګڼ او ګور ځنګل.

ژاخو (žāxū) ص.نر.م. بې ډوله، بدرنګه، بد څېره.

ژاخه (žāxa) ښځ.م. جاخه، ګڼې ونې او بوټي.

ژارغالی (žārgālay) نر.م. د کوچیانو موقتي ځای یا استوګنځی.

ژاړ (žāṛ) نر.م. جاړ، جلاب.

ژاړنده (žāṛandá) ص. ښځ.. هغه چینه چې ځاځکي ځاځکي اوبه ترېنه راوځي.

ژاله (žālá) ښځ.م. ۱) د میرواریو (لندو ماڼو غوندې سپین مواد) واورې شیدې؛ ۲) ځاله، مڼځوله..

ژامبېل (žāmbēl) نر.م. د زامې هډوکی.

ژامه (žāma) ښځ.م. و ګ. زامه.

ژامیز (žāmiz) ص. د ژامې اړوند، په ژامه ادا کېدونکی اواز (فونیم).

ژانه (žāna) ښځ.م. غوړه مالي، تملق، چاپلوسي.

ژاني (žānay) ص. نر.م. غوړه مال، چاپلوس.

ژاولن (žāwlan) ص. نر.م. ۱) ژاوله لرونکی؛ ۲) هغه څوک چې سمې خبرې نه شي کولای؛ ۳) بې زړه، کم جرأته.

ژاوله (žāwla) ښځ.م. ژووله، زاوله، سیته، یو ډول پسته ارتجاعي ماده ده چې یو ازې ژوول کېږي.

ژباتلس (žabātlas) ا. ژبنی اتلس، د ژبپوهنې اتلس.

ژب ادب پوهنه (žabādabpōhana) د ژبپوهنې هغه څانګه چې لرغوني ادبي متونه تر څېړنې لاندې نیسي. فقه اللغه.

ژباړون (žbārūn) فا. نر.م. ژباړونکی، مترجم.

ژباړه (žbāṛa) ښځ.م. ژباړنه، ترجمه، له یوې ژبې څخه بلې ژبې ته د یوه مطلب یا مضمون اړونه.

ژباړیکي (žabāṛiki) ا. ژبني اړیکي.

ژب اوښتون (žabāwūštūn) ا. ژبونج، ژبېدلون.

ژباوڼ (žbāwūṇ) ص. نر. م ۱) چاپلوس، غوړه مال؛ ۲) مفتن، دسیسه کار.

ژببريد (žabbrīd) ا. ژبنی برید یا سرحد.

ژببندیز (žabbandīz) د لزکیو پر ژبه لګېدلی بندیز.

ژبپانګه (žabpānga) ا. ژبنی پانګه یا زېرمه.

ژبپرتله (žabpartala) ا. ژبنی پرتله یا مقایسه.

ژبپرمختیا (žabparmaxtyā) د ژبې پرمختیا، ژبنی پرمختیا.

ژبپوه (žabpōh) ص. نر. م (ج. ژبپوهان) ژبپوهاند، د ژبې پوه، د ژبې عالم، لښنګویسټ.

ژبپوهاند (žabpōhānd) ص. و ګ.: ژبپوه.

ژبپوهنه (žabpōhanā) ښځ. م. د ژبې علم، لښنګوبستیکس، زبانشناسي، د ژبې د ماهیت او څرنګوالي د څېړلو پوهنه.

ژبپوهنیز (žabpōhanīz) ص. نر. م. ج. لسانی، لښنګوبستیک؛ د ژبپوهنی، د ژبې علم.

ژبپېر (žabpēr) ژبنی پېر (دوره، عصر).

ژبپېژاند (žabpežānd) ا. د ژبپوهنې څېړونکی، ماهر.

ژبټولنپوهنه (žabṭolanpōhanā) ژبنی ټولنپوهنه، د ژبپوهنې هغه څانګه چې په ټولنپوهنه اړه لري.

ژبټولنه (žabṭolanā) ا. ژبنی ټولنه، په یوه ژبه غږېدونکی ټولنه.

ژبځېل (žabjēl) ژبنی ټایپ (نوع).

ژبڅټ (žabcaṭ) ا. ژبشا، د ژبې شا یا څټ.

ژبڅوکه (žabcūkā) ا. د ژبې سر یا څوکه.

ژب څوکیز (žabcūkiz) ص. نر. م. ج. د ژبې د څوکې، د ژبې په څوکې اړوند.

ژبڅېړونکی (žabceṛūnkay) د ژبپوهنې څېړونکی

ژبڅېړنه (žabcerana) ا. ژبنی څېړنه.

ژبخپلوي (žabxpəlwī) ژبنی خپلوي یا تړاو.

ژبدود (žabdōd) ا. د ژبې قاعده، ژبنی قاعده.

ژبدوینونه (žabdōūnā) ا. ژبني قوانین یا قاعدې.

ژبډله (žabḍala) ژبنی ډله.

ژبرغاونه (žabraḡawanā) ا. ژبنی رغونه یا جوړښت.

ژبزده کړه (žabzdakṛā) ا. د ژبې زده کړه.

ژبزده کړی (žabzdakṛāy) ا. د ژبې زده کوونکی، د ژبې شاګرد.

ژبساپوهنه (žabsāpōhanā) ا. ژباروا پوهنه، رواني ژبپوهنه؛ ژبنی ساپوهنه.

ژبسپړنه (žabspaṛanā) ا. د ژبې سپړنه (تشریح).

ژبسپما (žabspamā) ا. ژبنی سپما (اقتصاد).

ژبشننه (žabšananā) ژبنی تحلیل.

ژب ښودنه (žabṣōdanā) ښځ. م. د ژبې ښوونه، د ژبې تدریس، ژبه چاته وربښودنه.

ژبغړاندی (žabğaṛānday) ص. نر. م. ۱) هغه ماشوم چې نوی په خبرو راغلی وي؛ ۲) ژبور.

ژبمنځی (žabmanzāy) ا. ژبنی منځی (مرکز).

ژبن (žabān) ص. نر. م. وعده لرونکی، وعده دار.

ژبنښه (žabnaṣā) ا. ژبنی سمبول، ژبني علامه.

ژبننګېرنه (žabnangeranā) ا. ژبنی ننګېرنه (احساس).

ژبنی (zabanay) ص. د ژبې اړوند، ژبیز.

ژبنی بڼه (zabanāybaṇa) ا. ژبڼه، ژبنی جوله، مانا وال ژبنی توک.

ژبنی جغرافیا (zabanāyjōğrāfya) ځمکژپوهنه، جغرافیایي ژبپوهنه.

ژبني غړي (zabānigaṛi) ا. د ژبې غږیز غړي، زېږنده (مولد) غړي.

ژبنی کورنی (ža̱banaykòranay) ژبکهول، د ژبو کورنی.

ژبنی لږه کی (ža̱banaylaẓakay) ژبنی لږبنت، ژبنی لږواله یا اقلیت.

ژبورتیا (ža̱bawartyā) ا. ژبوروالی، خولورتوب، خبرلوځي.

ژبورتیا (ža̱bwartyā) ا. ژبنی ورتیا یا قابلیت.

ژبوګرپوهنه (ža̱bwagarpòhanā) ا. د ژبنی او د ګرپوهنې ګډه پوهنه.

ژبون (ža̱būn) نر.م ۱) ژبه؛ ۲) وارخطا، بې واره.

ژبونج (ža̱bwānj) ا. ژبدلون، ژب اوښتون، ژبنی وبخون (بدلون).

ژبونکی (ža̱bunkay) نر.م. ۱) کمیس کالر؛ ۲) د ښځو زردوزي غاړه؛ ۳) د پرتوګ خښتک.

ژبوهنه (ža̱bwahanā) شمبروهنه، ضرب زباني.

ژبه (ža̱bà) ښځ. م. ۱) ژبه، د غوښې هغه ټوټه چې په خوله کې وي؛ ۲) قول، عهد، لوز، ژبه او لوز؛ ۳) لسان، لېنګویج، کلام، وینا، تکلم، نطق.

ژبه ور (ža̱bāwar) ص. نر.م. ۱) په ژبه چالاک، ژبغړاند، تېزژبی؛ ۲) روانه او فصیحه ژبه لرونکی؛ ۳) داوړدې ژبې خاوند، بې لحاظه.

ژبه وهنه (ža̱bàwahanà) ښځ.م. د ژبې جنګ، شکایت، ګیله.

ژبی (ža̱bay) ښځ.م ۱) کمکۍ ژبه؛ ۲) د کالیو ترخځ ۳) دکوچنیانو د ستوني یو ډول ناروغي.

ژبیز (ža̱biz) ص. ژبنی، د ژبې اړوند.

ژبینکی (žbinkay) نر.م. ژبونکی، خښتګ (د پرتوګ).

ژب یوون (ža̱byawun) ا. ژبنی یوون (واحد).

ژدویل (ždu̱yal) مص. مت. و ګ. ژوول.

ژدوینه (ždu̱yanā) ښځ.م. شخوند.

ژر (žar) ق. زر، چابک، چټک، په بیړه، په تراټ.

ژرباوری (žarbāwaray) ص. ژرساور، (یقین) کوونکی، ساده.

ژرباوري (žarbāwari) ا. ژرباورونه، ساده ګي.

ژرپرغزی (žarparğazay) ص. ژرغوسه کېدونکی، ژر قهرېدونکی، ګرم مزاج.

ژرپوخی (žarpoxay) ص. ژر پخېدونکی، ژررسی (مېوه، خوراکي څیزونه).

ژرپوهی (žarpòhay) ص. ژرپوهېدونکی، تېز ذهني.

ژر تر ژره (žartaržarā) ق. بې له ځنډه، په چټکتیا په بیړه، په چابکۍ.

ژرځوابی (žarjawàbay) ص. حاضرځواب، لنډ ځواب.

ژرخطوه (žarxatwā) د عسکري یوه قوماندہ ده چې د تګ د سرعت د تغییر لپاره ورکول کېږي.

ژررسی (žarrasay) ص. و ګ. ژرپوخی.

ژرسهی (žarsahay) ص. ژرهضم، نرم (خواړه).

ژرګه (žargà) ښځ.م. یو ډول اغزن بوټی دی.

ژرمونډی (žarmūnday) ا. ژرترلاسېدونکی، ژرموندنه، اسان موندی.

ژرلګ (žarlag) نر.م. ژرګلېر، ژرلکه، کاپرخار، یو ډول سپېره اغزن بوټی دی.

ژرنده (žrandà) ښځ.م. د اوړو کولو آله یا دستګاه چې په اوبو، بربښنا، باد، تېلو ګرځي

ژرنده ګړی (žrandàgaṛay) ص. نر.م. ژرنده چلوونکی، د ژرندې چلولو دنده.

ژرندی (žranday) نر.م. دکوچنیانو یو ډول لوبه ده.

ژرندې غاښ (žrandeğās) نر.م. ژرندنی غاښ، غټ غاښ د خولې په اخرنۍ برخه غاښونه.

ژرنګ (žrang) نر.م. شرنګ-دګونګریو شرنګا.

ژرنګاني (žrangānay) نر.م. جرنګاني، ګونګري، د ماشومانو د لوبو اله ده.
ژرنګهار (žrangahār) نر.م. د ژرنګ ژرنګ پر له پسې اواز.
ژرنګېدل (žrangēdal) مص. ل.و ګ. شرنګېدل.
ژروالی (žarwālay) نر.م. تلوار، بيړه، چالاکي، سرعت، چټکتيا، شتاب.
ژرهڅی (žarhacay) ص. ژراقدامي، ژربريدی.
ژړی (žaṛəy) ښځ.م. ۱) د اوښي تښي ته نيږدې زږه ګونده (توتکی)؛ ۲) ژړګه.
ژړ (žaṛ) ص. نر.م. ج. ۱) زېړه برنج، براس، برونز، يو ډول فلز دی؛ ۲) ژېړ رنګ، ژېړ؛ ۳) صفرا.
ژړا (žaṛā) ښځ.م. اوښکې تويونه، دروحي تأثراتو يو عکس العمل دی چې د اوښکو د راڅڅېدو په توګه څرګندېږي.
ژړاند (žaṛānd) ص. نر.م. ج. ژړان، ژړېدونکی، ژړندوکی.
ژړانکه (žaṛānka) ښځ.م.و ګ. ژېړانکه..
ژړانوک (žaṛānūk) ص. نر.م. ژړندوک، هغه ماشوم چې ډېر ژاړي، ژړغو.
ژړبخون (žaṛbaxwan) ص. نر.م. و ګ. ژېړبخن.
ژړرنګی (žaṛrangay) ص. نر.م. ژړرنګه، زېړ رنګه، د ژړ، هغه چې ژېړ رنګ لري.
ژړغوري (žaṛǧwari) جن. د مېړو غوري، کوچ چې وېلې شي ژړغوري لاس ته راځي.
ژړغونی (žaṛaǧūnay) ص. نر.م ۱) ژړ ته نيږدې، ژړا ته مايل؛ ۲) زېړ رنګی، وارخطا، ژړه غونی.
ژړل (žaṛl) مص.ل. زړل، له سترګو اوښکې تويول.
ژړندوک (žaṛandūk) ص. نر.م. و ګ. ژړاند.
ژړوالی (žaṛwālay) نر.م. ژېړتوب، ژېړ رنګ، زېړوالی، ژېړوالی.

ژړوزمه (žaṛwazma) ص. نب. ژړغوندې، ژړ ته مايل، ژړوشمه، ژړبخون.
ژړول (žaṛawal) مص. مت. په ژړا راوستل، د روحي تأثر په اثر سترګو څخه اوښکې تويول.
ژړی (žaṛay) نر.م. زېړی، د زېړي ناروغي، يرقان، ژېړی، يوه ناروغي ده چې د ينې د ناجوړتيا او دهغې د کار د اختلال څخه پيدا کېږي.
ژړۍ (žaṛəy) ښځ.م ۱) و ګ. پېړيان اوبه؛ ۲) جړی، پرله پسې باران؛ ۳) قی، کانګې؛ ٤) يو ډول بوټی دی چې د سارچيچلي د دوا ده؛ ٥) و ګ. ژړانکه؛ ٦) د ژړ مصغر.
ژړۍ تبه (žaṛəytabā) ښځ.م. د ملاريا تبه، نوبتي تبه، سره لړي تبه، بېړنوونکې تبه.
ژړېدل (žaṛedal) مص. ل. ۱) په ژړا کېدل، ژړل؛ ۲) زېړ رنګ اخيستل؛ ۳) شرمېدل؛ ٤) مړاوې کېدل، جينګړېدل.
ژژګی (žažgay) نر.م. جيړګی، جژګی، شيژګی.
ژست (žist) نر.م. اشاره، نمايشي خبره يا چاره.
ژغ (žaǧ) نر.م. ۱) جغ. يغ، د يېوي د آلې هغه برخه چې د غوايانو په څټ باندې اېښودل کېږي؛ ۲) د ختېو د يوم يوه پره.
ژغا (žaǧā) ښځ.م. غړنجا، د بوټ او څپليو چغا، د څپليو او بوټونو غړنجا.
ژغڅی (žaǧcay) ښځ.م. ج. د نښتر دونې پانه چې ستنې غوندې تېرې وي.
ژغرۍ (žǧarəy) ښځ.م. وتنه، پروا، عمل، فکر.
ژغروی (žǧarway) ص. نر.م. ژغوری، ساتندوی، ساتونکی، ژغورونکی، حفيظ.
ژغروي (žǧarwi) ښځ.م. ساتنه، ژغورنه.
ژغړی (žǧaṛay) نر.م. يو ډول بوټی دی چې دجوارو په کښت کې زرغونېږي.

ژغندکی (žğandakay̆) ښځ.م. د توپک نښه، د توپک هغه برخه چې باندې نښه نیسي.

ژغنډ (žğanḍ) نر.م. جغنډ، ژوغنډ، په ونه او لرګي کې د تبر په واسطه پرې شوې جرې.

ژغنډکی (žğanḍakay̆) نر.م. د ژغند تصغیر.

ژغنډه (žğanḍa) ښځ.م. ژوره ویاله، ژغوره ویاله.

ژغور (žğor) نر.م. ۱) پناه، نجات، ساتنه، ژغورنه (د ژغورل د فعل بنسټ)؛ ۲) غار، سوری.

ژغوراند (žğorand) ص. ژغورونکی، ژغورند، ژغورندوی.

ژغوربېړۍ (žğorberay̆) ا. د ژغورنې بېړۍ، د نجات بېړۍ.

ژغورتیایي (žğortyayi) ص. دژغور یا ژغورتیا اړوند.

ژغورچارې (žğorčare) ص. د ژغورنې چارې، ژغورتیایي چارې.

ژغورځای (žğorǰay) نر.م. پتله، د ژغورنې ځای، پناه ګا، د ساتنې ځای، ژغورځی.

ژغورځی (žğorǰay) ا. و ګ.: ژغورځای.

ژغورډله (žğorḍala) ا. د ژغورنې ډله، د نجات ټیم.

ژغورګاډی (žğorgaḍay) ا. د ژغورنې ګاډی، امبولانس.

ژغورل (žğoral) مص. مت. ساتل، بچول، بچ کول، حمایه کول، خلاصول.

ژغورن (žğoran) ص. نر.م نجات ورکوونکی.

ژغورنګر (žğorangar) ا. د ژغورنې لپاره لنګر (اچول).

ژغورنده غورځنګ (žğorandağorǰang) ا ازادیپال غورځنګ یا نهضت.

ژغوروزله (žğorwazla) ا. د ژغورنې وسیله.

ژغوری (žğoray) فا. نر.م. ساتندوی، ژغروی، ساتونکی، ژغورونکی، حافظ.

ژغونډی (žğonḍay) نر.م. ژغنډی، جوغلنډی، یو لرګی دی چې جغ یا ژغ ته وراچول کېږي..

ژغهار (žağahar) نر.م. ج. شغهار، دنوو بوټو، ښپلیو، موچڼو... غنج غنج او اواز.

ژغی (žağay) نر.م. تذکره، هغه زمبېل چې د جنګ زخمیان یا ناروغان په کې وړل کېږي.

ژګه (žga) ښځ.م ۱) نکاح ښکولې، نکاح شوې ښځه ۲) و ګ. جګه.

ژلۍ (žalay̆) ښځ.م.ج. ږډۍ، ږلۍ، د واورې کوچنۍ څپرکۍ.

ژمګنی (žamganay) ص. نر.م. ژمنی، د ژمي، ژنګوره.

ژمګوری (žamgoray) نر.م. ژمنی ځای، ژمنی استوګنځی، ژمګوره.

ژمن (žmən) ص. وعده دار، بازوال، ذمه دار، تضمینوونکی.

ژمنتیا (žmanatya) ا. ژمنتوب، ژمنواله، ژمنه، تعهد.

ژمنلیک (žmanalik) ا. ضمانت لیک.

ژمنماتی (žmanamatay) ص. بې لوزه، لوز ماتوونکی.

ژمنه (žmana) ښځ.م ۱) وخت، نېټه؛ ۲) ژبنه، لوز، قول، ژبه، عهد او پیمان.

ژمنه ځای (žmanaǰay) ا. ژمنځای، دوعدې ځای.

ژمنی (žamanay̆) ص. نر.م. زمنی، دژمي، ژمګنی.

ژمی (žamay̆) نر.م. د یخنۍ موسم، د لمریز کال څلورم فصل.

ژمیا (žamya) ښځ.م. نسر. یو ډول تریخ او تند واښه دي چې سپین ګل کوي.

ژندره (žandrā) ښځ.م. ۱) د نالیو او تشو کارتوسو د درستولو او د کولوقالب؛ ۲) کولپ، قفل.

ژندره ساز (žandrasāz) ص. کولپ جوړوونکی، کولپ ساز.

ژندری (žandray) ښځ.م. جندري، سیم کش، د زرګرانو د کار یوه آله ده.

ژنګ (žang) ص. نر.م. مراوی، جینګړ، شیته.

ژنګوری (žangōray) نر.م. د انګورو وړی، ګونګوری، ډنډوری، وانښکی، د انګور خوشه.

ژنل (žnal) مص. مت. منبل، شاربل، زګول.

ژڼکی (žaṇkay) نر.م. زنکی، ځلموټی، نوی ژڼی شوی هلک.

ژڼی (žaṇay) نر.م. زلمی، ځلمی، ځوان ژڼی، نوی رسېدلی ځوان.

ژڼۍ (žaṇəy) ښځ.م. د پسه د کولمې څخه جوړ شوي تار چې د رباب او... لپاره استعمالېږي.

ژڼي توب (žaṇitōb) نر.م. ځوان توب، ځواني، ځلمیتوب.

ژواک (žwāk) نر.م. ژوند، ژوندون، زواک.

ژوبل (žōbal) ص. نر.م. ج. زخمي، وهلی نتلی، ټپي، مجروح.

ژوبلل (žōblal) مص. مت. ۱) ژوبلول، زخمي کول؛ ټپي کول؛ ۲ خج بج کول.

ژوبلور (žōblawar) ص. جنګیال، جنګیالی، سرتېری.

ژوبلوری (žōblawaray) نر.م ۱) عسکر، سرتېری، سربښندونکی.

ژوبلول (žōblawal) مص. مت. ۱) زخمي کول، ژوبلول، خوږول؛ ۲) خت پت کول، خج بج کول.

ژوبله (žōblā) ښځ.م. ۱) زخمي توب، ټپي توب؛ ۲) جګړه؛ ۳) مرګ، وژنه؛ ۳) بېرې ځانګې.

ژوبلېدل (žōbledal) مص.ل. خوږېدل، زخمي کېدل، زوبلېدل، ټپي کېدل، غوځېدل.

ژوبنه (žōbnā) ښځ.م. یو ډول کنډ دی چې که په تیږه باندې کېښودل شي او په بله تیږه ووهل شي نو انفلاق کوي.

ژوبڼ (žōbaṇ) نر.م. زو، زوبارک، هغه بڼ چې په هغه کې د ژوو ښېل ښېل ډولونه د ننداري لپاره ساتل کېږي.

ژوپوهنه (žōpōhanā) ا. د ژویو (حیواناتو) علم، ځناور پېژندنه.

ژور (žawar) ص. نر.م.ج. ډونګی، عمیق، د رګ (رغي) ضد.

ژوراندی (žawarānday) ژورفکری، دوراندېش.

ژورغاښی (žawarğāṣay) نر.م. د آس توبره، د اس د وربشو لوښی.

ژورغالی (žawarğālay) نر.م. غوړومبی، کند غالي، ګوری، لږ څه کښېنډل شوې ځمکه.

ژورلېنګی (žawárlengay) نر.م. د توتکي ژور ځای، د زنګانه تر ستر ګې لاندې ژور ځای.

ژورمېچ (žawarmeč) نر.م. اسقندیل، هغه آله چې ژوروالی وریاندې اندازه کېږي.

ژورنال (žōrnāl) نر.م ۱) ورځپاڼه؛ ۲) مجله، جریده؛ ۳) دورځنیو پېښو اندراج؛ ٤) د ورځپاڼې دفتر ۵) مج. د یوه کمیټې... د معاملو اندراج.

ژورنالیزم (žōrnālizam) نر.م. ورځپاڼه لیکنه؛ دورځپاڼې یانورو موقوته (نوبتي) خپرونو لپاره د خبرونو ټولونه، لیکنه، ادیټ او لاربښونه.

ژورنالیسټ (žōrnālist) نر.م. ۱) هغه څوک چې مسلک یې ژورنالیزم وي؛ د یوې ورځپاڼې یا نورو موقوته خپرونو راپورتر؛ ۲) هغه څوک چې د ورځنیو پېښو اندراج د ځان سره ساتي.

ژوروالی (ž̌awarwālay) نر.م. زورتوب، ژورتیا، عمق.

ژورول (ž̌awarawal) مص. مت. کښندل، عمیقول، ژوغرول، ژغورول، جورول.

ژوروین (ž̌awarwin) ص. ژورلیدی، څیرک.

ژوره (ž̌awarā) ښځ.م ۱) ژرې، جوره، جوک، زوله، یو ډول چینجی دی چې په اوبو یا نمجنو ځایو کې اوسي او وینه څښښي؛ ۲) ښکته، لوېدلې او کنده ځمکه؛ ۳) د ژور مؤنث.

ژوري (ž̌ōri) نر.م. منصفه هیئت، حاکمه هیئت، ممتحنه هیئت.

ژورېدل (ž̌awarēdal) مص.ل. زورېدل، کښېدل کېدل، ژغورېدل، عمیقېدل.

ژول (ž̌awal) مص. ل. ژوندی اوسېدل، ژوندی پاتې کېدل.

ژوند (ž̌wand) نر.م. حیات، زندگي، د مرگ ضد؛ ۱) بیا. و.گ. حیات.

ژوندبخره (ž̌wandbaxrā) ا. د ژوند حق.

ژوندپوهاند (ž̌wandpōhānd) ا. ژوند پوه، د ژوند پوهنې (بیولوجي) ماهر.

ژوندپوهنه (ž̌wandpōhanā) ژوند پوهه، بیولوجي.

ژوندپېښې (ž̌wandpeṣe) ا. د خپل ځان دژوند پېښې، ځانپېښې.

ژوندتوگه (ž̌wandtōga) ا. ژوند ډول، ژوند و ژواک.

ژوندجگړه (ž̌wandjagṛā) ښځ.م. و.گ. تنازع للبقاء.

ژوندچاپېریال (ž̌wandčāperyāl) ا. ژوندنی چاپېریال، محیط زیست.

ژوندکچه (ž̌wandkača) ا. د ژوند سطحه، د ژوند تېرولو څرنگتیا او معیار.

ژوندون (ž̌wandūn) نر.م. ۱) و.گ. ژوند، ۲) یوه مجله ده چې د کابل څخه خپرېږي او د ۱۳۲۷ ش کال د وري په میاشت کې تاسیس شوې ده.

ژوندون اوبه (ž̌wandūn ōba) ښځ.م. د ژوند اوبه، آب حیات، ژوندوبه.

ژوندی (ž̌wanday) ص. نر.م. بیا. هغه شی چې دخارجي او داخلي تنبیهاتو په وړاندې د تایید یا تردید ځواب ورکوي یا احساس، تفکر او عمل لري.

ژوندی خورده (ž̌wandayxūrdā) ښځ.م. هغه چینجی چې د جذامي له پزې را لوېدلی وي.

ژوندی رشک (ž̌wandayrašk) نر.م. لوند درب؛ درب یو ډول جلدي ورجنه او ساري ناروغي ده.

ژوندی ژبه (ž̌wandayžabā) ا. د یوه هېواد یا ولس د ورځنی چال چلند ژبه.

ژوندی مری (ž̌wandaymarāy) ښځ.م. یو ډول ښوی مری ده.

ژوندینکه (ž̌wandinakā) ا. و.گ. ژونکه.

ژونکه (ž̌wanaka) ا. حجره، کوره کی، سل.

ژوول (ž̌awal) مص. مت. زوول، ژبیل، ژویل، جویل په غاښو پستول او میده کول.

ژوونی (ž̌owūnay) نر.م. ۱) یوه ژویونې ژاوله؛ د ژوولو یوه تاکلې اندازه؛ ۲) د ژوولو شی.

ژوه (ž̌awā) ف. ژوندی اوسې، ژوندی دې وي.

ژوی (ž̌away) ص. نر.م. ۱) ژوندی، د سېلوې ښبتن، دسا خاوند؛ ۲) حیوان، ساکښ.

ژوي (ž̌awi) نر.ج. ۱) ساکښان، ژوندي، د سېلوې ښبتنان؛ ۲) حیوانات، ځناوران، څاروي؛ ۳) ژوند کول.

ژویال (ž̌ōyāl) ا. د ژویو (ساکښو) یو پربل اړوند نظام، ژوند چاپېریال.

ژی (žay) نر.م. زی، د اوبو مشک.

ژې (že) ښځ.م. د «ژ» توري اواز او تلفظ.

ژۍ (žày) ښځ.م. ج. ۱) غاړه، کناره، پیڅه، څنډه؛ ۲) د لینډۍ ژۍ.

ژېږونی (zerūnay) نر.م. یو بوټی دی چې سرې بخنې پاڼې لري.

ژیره (žyərà) ښځ.م. یو بوټی دی چې ښخ یې لکه د کچالو او رنګ یې تور وي.

ژېړ (žer) ص. نر.م. ج. وګ. ژړ.

ژېړانکه (žerānaka) ښځ.م. ژړانکه، ژېړانه، ژېړۍ، دهقانکه، یو ډول زېړه مرغۍ ده.

ژېړبخن (žerbaxən) ص.نر.م.زېړرنګ ته مایل، ژړوشمه، ژېړ وزمه، ژېړ شانته، ژېړغوندې.

ژېړسرې (žersare) ښځ.م بو ډول ژېړانګه ده چې سر یې ژېړ او نوربدن یې ابې دی.

ژېړکڅ (žerkac) نر.م. یو ډول تیږه ده چې مردکی (مردکه، توشله) ورڅخه جوړېږي.

ژېړګلی (žergwalay) نر.م. یو ډول بوټی دی.

ژېړوالی (žerwālay) نر.م. ژېړتوب، ژړنیا.

ژېړول (žerawal) مص. مت. ۱) زېړول، ژړول، زېړرنګ ورکول؛ ۲) شرمول، خجالت ورکول.

ژېړی (žeray) نر.م. وګ. ژړی.

ژېړۍ تبه (žeraytaba) ښځ.م. وګ. ژړۍ تبه.

ژېړېدل (žeredal) مص ل. ۱) زېړېدل، زېړ رنګ اخیستل؛ ۲) شرمنده کېدل؛ ۳) مړاوی کېدل.

ژېړین (žerin) ص. نر.م. د زېړو، د ژړو، د زېړو، د ژېړو څخه جوړ شوی، برنجي (شی، لوښی).

ژیګلو (žiglō) نر.م. (ج. ژیګلوګان) ژیګولو، د ژیګولیت مذکر، هغه ځوکلا چې ځان په غربي موډونو سینګاروي.

ږ

ږ (zē) ښځ.م. د پښتو الفبې یوویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې (۷) دی.

ږبن (zabə́n) ص.نر.م. وعده لرونکی، ژمنه لرونکی.

ږدل (zdəl) مص.مت. ایښودل، ایښوول، کېښودل، کښېښول، اېږدل، کېښول.

ږدن (zdən) نر.م.ج. اېږدن، غوښت، گدن. د گرامیني غله جاتو له کورنۍ څخه دی چې د څارویو او مرغانو د خوراک لپاره کار ورڅخه اخلي.

ږرى (zarə́y) ښځ.م. وگ. ژرى.

ږرینگري (zaringarí) نر.ج. ږله گرکی، گرېگری، د واورې او ږلۍ د بر واړه او نرم گاټي.

ږږ (zaz) نرم. د سکروتوه او خاکه.

ږغ (zağ) نر.م. غږ، اواز، صوت، هغه څه چې اورېدل کېږي.

ږغانځه (zğānjá) ښځ.م. ږروه، ورگه، کیکه، وروښې.

ږغبندی (zağbandáy) نر.م. ژوغندی، هغه لرگی چې د ژغ په لاندې باندې سورېو کې د غوایانو سرونو د ایسارولو لپاره ورکول کېږي.

ږغپوهنه (zağpohána) ا. غږپوهنه.

ږغرتیا (zğartyā́) نر.م. ۱) منښت؛ ۲) زېرمه، ساتنه.

ږغرل (zğarə́l) مص.ل. د زړه په غوږو اورېدل، د زړه له کومې اورېدل.

ږغرول (zğarawə́l) مص.مت. ساتل، خوندي کول.

ږغرى (zğaráy) نر.م. دغاښو چونه، د غاښو لیک، پنه، ژغره، خنگره.

ږغري (zğarí) ښځ.م ۱) ساتنه، حفاظت؛ ۲) قبولی، منښت.

ږغږغه (zağzağá) ښځ.م. گونگرى، زنگوله.

ږغږغى (zağzağáy) ښځ.م. ۱) د غنمو د دانې پوښ؛ ۲) د غز پانه؛ ۳) گرېگرکی، ږرینگری.

ږغږغری (zağzagaray) نر.م. و گ. ږله گرگی.

ږغل (zğal) نر.م. د یخ جغله یا توټه، د شگو او کانو جغله، د کانو او تیږو ژغل.

ږغن (zağan) ص. نـر.م. ۱) بد غـږ وهلی، په بلا اخته، ږغ لرونکی (صدا دار).

ږغ وږوغ (zağuzuğ) نر.ج. غالمغال، شورماشور.

ږغول (zağawal) مص. مت. ۱) غږول، وهل (لکه د موسیقی آلات)؛ ۲) په خبرو راوستل، گړول.

ږغېدل (zağedal) مـص. ل. ۱) گـړېدل، په خبرو راتلل؛ ۲) ږغول کېدل؛ وهل کېدل، ترنگېدل.

ږغیز (zağiz) ص.نر.م. غږوالا، ږغ لرونکی، د غږ.

ږغیزمزي (zağizmazi) نر.ج. د ږغ مزي، د غـږ تارونه، ووکل کوردز.

ږغیزه الفبا (zağizaálefbā) ا. ږغیزه ابېڅې.

ږغېلوه (zğelwā) ښځ.م. لږ استحقاق، کمه دعوا، ناحقه دعوی.

ږله گرکی (zalagarkày) نر.م. گـریگرکی، دوا وري گریگرکی، گله گرکی، ږغږغری.

ږلی (zalay) ښځ.م. ژلی، ږږی (و گ. ژلی).

ږلی ځپلی (zalayjapalày) ص. ږلی وهلی.

ږمنځ (zmanj) ښځ.م. ږمونځ، یوه غاښې لرونکې آله ده چې د سر ویښتان پرې شانه کوي.

ږمنځول (zmanjawal) مص. مت. گمنځـول.

ږمنځی (zmanjay) نـر.م. یوه وړه گـمنځ ده چې یوازې یوې خواته غاښونه لري.

ږمنځی (zmanjay) ښځ.م. دجولا گمنځ، د دوړانو گمنځ، د اوبدلو گمنځ، رچ.

ږمنځېدل (zmanjēdal) مص. ل. گمنځېدل.

ږنگ (zang) نر.م. زنگوله، زنگ، گینگړی.

ږنگوری (zangūray) نـر.م. وابښکی، ږنډوری، وښکالی، د انگورو وښکالی یا گانی.

ږو (zō) اد. سوگند، قسم، گو، قسمیه کلیمه ده.

ږوږ (zwaz) نر.م. ځوږ، غوربږ، شور و غوغا.

ږوغ ږغ (zūğzağ) نر.م. آواز، شور، ږغ وږوغ.

ږومنځی (zūmanjay) نر.م. یوډول سارانی بوټی دی.

ږوی (zaway) نر.م. شاهد، گواه، لووی.

ږې (ze) ا. د پښتو ابېڅې اوولسم توری تلفظ.

ږی (zay) ښځ.م. مـونجه، سنی، هغې سنی چې د جوالونو خولې وریاندې گنډلې کېږي.

ږیرخرېیلی (zirxreyalay) ص.نر.م ۱) ژیر خریلی؛ ۲) شرمېدلی؛ د ناموس په شرم ککړ شوی.

ږیرور (zirawar) ص. نـر.م. ج. د ږیرې خاوند، په ږیره، څوک چې ږیره ولري.

ږیره (zirā) ښځ.م. هغه ویښتان چې د ځوانی له وخته د نارینه پرمخ راشنه کېږي.

ږیری(۱) (ziray) نـر.م. ځنگل، د ځنگلې بند، د ځنگلي سر.

ږیری(۲) (ziray) ښځ.م. پم، پرده، د جـوارو د غوټې نازکه پرده چې د دانې مخ یې پوښلی وي.

س

س (sin) نر.م. د پښتو الفبې دوه ویشتم توری دی چې ابجدي ارزښت یې ۶۰ دی.
سا (sá) ښځ. م. ۱) نفس، دم، روح، اروا، سېلوې؛ ۲) هوا، باد؛ ۳) یوې تورې مرغۍ دی؛ ۵) نر.م. (مو.) په اوو گونو سرو کې د لومړنی سر نوم.
ساچول (sàácawal) مص. مت. دمه کول، هوسا کېدل، ارامېدل.
ساخیستنه (sàáxistana) ا. سا راکښنه.
ساوبه (saàòba) ښځ.م. آب و هوا.
سابات (sābāt) نر.م. څېره، دالېز، دهلېز، دالان، کوټخه، سبوت.
سابق (sàbiq) ص. نر.م. پخوا، مخکې، مخکنی، څنډن.
سابقه (sàbiqa) ص. نب. ۱) پخوانی، مخکنی؛ ۲) تجربه، د ستاژ دوره، د تېر کار موده؛ ۳) مختاړی، پریفکس.

سابندي (sàbandi) ښځ.م. سالندی، سیاره، نفس تنگی. یو ډول صدري ناروغي ده.
سابندی (sàbanday) ص. نر.م. په سالندۍ اخته، سیاره لرونکی انسان.
سابنی (sabanay) ص. نر.م. سابه والا، سابه خرڅوونکی، ترکاري خرڅوونکی.
سابنۍ (sàbanay) ښځ.م. بنې، پښن بنې، پوڅ، هغه آله چې پښن سکاره، وربانديې تازه کوي.
سابو (sàbū) نر.م. ۱) میزری، مزری، یو راز بوټی دی چې له پاڼو یې توکرې، پوزي... جوړوي.
سابودانه (sàbūdāna) ښځ.م. ساکودانه، یو ډول محلي درمل دی.
سابونک (sàbūnak) نر.م. یو ډول بوټی دی، په دغه بوټي کوچیان جامې وربانديې مینځي.
سابه (sāba) نر.ج. ساک، ترکاري، سبزیجات.
سابه پلور (sàbaplōr) سابه پلورونکی، سابی.

سابهیر (sābahir) ا. د سا یا هوا بهیر، جریان.
سابېړی (sāberay) ښځ.م. الوتکه، طیاره.
سابی (sābay) ا. سابه پلور، سابه پلورونکی.
سابي (sābi) نر.ج. سایبي، یو ډول سره او ډېره خواږه انګور دي.
ساپټ (sāpaṭ) ص. نر.م. بالکل، بېخي، سوچ.
ساپوهاند (sāpōhānd) ص. ساپوه، اروا پوه، د روحیاتو ماهر.
ساپوهنه (sāpōhanā) ا. اروا پوهنه، روانشناسي.
ساپېدل (sāpedal) مص. ل. صافېدل، پاکېدل، خالص کېدل، سوچه کېدل، چاڼ کېدل.
سات (sāt) نر.م. بلنه، ست.
ساتل (sātal) مص. مت. بچول، حفظول، حفاظت کول، په ځای کول.
ساتندوی (sātandōy) فا.نر.م. ساتونکی، حامي، محافظ، سوتونکی.
ساتنمل (sātanmal) ا. د پولیس ټیټه رتبه.
ساتنمن (sātanman) تر ساتنمل پورته د پولیس رتبه.
ساتنه (sātana) ښځ.م. حفاظت، بچونه، ساتنګ، ژغورنه، په امن کې راوستنه.
ساتول (sātūl) نر.م. ساطور، توکیا، هډکپ، د غوښه او هډوکي ماتولو فلزي آله ده.
ساتونکی (sātūnkay) فا.نر.م. محافظ، حامي، ژغورونکی، ساتندوي.
ساټ باټ (sāṭbāṭ) نر.م.ج. ۱) غوره، سامانه؛ ۲) سینګار، ښکلا، ډول؛ ۳) یو ډول ټوکر دی.
ساټین (sāṭin) نر.م. ساټن، د اطلس ټوکر.
ساچ (sāč) نر.م. سارکه، سېرکه، سېره، سراچه، اره تکه، یو ډول توره او سپینه مرغۍ ده.
ساچمه (sāčma) ښځ.م. چره، چرې، وړه سربي دانه ده چې په بادي ټوپک کې ویشتله کېږي.

ساحر (sāhır) فا.نر.م. جادوګر، کوډګر، سحرګر، پاړو، پاړوګر.
ساحل (sāhıl) نر.م. پتنې، د سین غاړه، سیند څنډه.
ساحلي (sāhıli) ص.نب. د ساحل، په ساحل اړوند، د پتنې، د بحر یا بحیرې د وچې غاړې.
ساحه (sāha) ښځ.م. ناحیه، سیمه، منطقه.
ساخت (sāxt) نر.م. ۱) ص. نر.م. جوړ شوی، روغ شوی؛ ۲) نر.م. جوړونه، رغونه؛ ۳) پخه او رنګ شوی څرمن؛ ٤) یو ډول بیزو، بېزوګی.
ساختګي (sāxtagi) ص.نب. غیرطبیعي، غیر اصلي، جوړه شوې، جعلي، قلابي.
ساختلی (sāxatəlay) ص. نر.م. ۱) مړی، بې سا، مړ؛ ۲) مج. اریان دریان، غمجن.
ساختمان (sāxtumān) نر.م. ۱) جوړښت، رغښت ۲) جوړاب، اړاو؛ ۳) ودانۍ، تعمیر، ابادي.
ساختماني (sāxtumāni) ص.نب. د جوړښت، د عمارت، د ودانۍ.
ساخته کار (sāxtakār) نر.م. ۱) جعلکار، تقلب کار؛ ۲) غولوونکی، دوکه مار، چمباز.
ساخولی (sāxūlay) ص.نر.م. نرم، حلیم، بردبار.
ساخه (sāxa) ښځ.م. ۱) هیبت ناکه چیغه؛ ۲) آفت.
ساد (sād) ص. نر.م.ج. ۱) پاک، ستره، سپېڅلی، روغ، ایمانداره؛ ۲) د غله ضد-
سادات (sādāt) نر.ج. ۱) سیدان، د سید د کلیمې جمع؛ ۲) ښاغلي؛ ۳) لویان.ا
سادرملنه (sādarmalana) ا. رواني یا سایېز علاج.
سادره (sādra) ښځ.م. (مو.) سادده، هغه درېځ چې په جېټال سره ویل کېږي.
سادګي (sādagi) ښځ.م. ۱) د پېچلتوب مقابل، بسیط والی؛ ۲) آساني، سهولت؛ ۳) بې تکلفي ۳) مج. بې عقلي، حماقت؛ ٤) اخلاص، خلوص.

سادو (sādū) ص. نر.م. ۱) چالاک، چمباز، چلباز؛ ۲) مداح، ستاینکی؛ ۳) گندکپ، کیسه بُر.

ساده (sāda) ص. نب. ۱) د پېچلي مقابل، بسیط، اسان؛ ۲) سپین زړی، اخلاصمند؛ بې تکلفه؛ ۵) مج. احمق، بېعقل؛ ٦) لغړزنی.

ساده بډانگ (sādabaḍāng) ص. نر.م. ناپوه، بېعقل، لوده، احمق.

ساده دل (sādadil) ص.نر.م ۱) رښتینی، بې ریا؛ ۲) مج. کم عقله، احمق، بېعقل.

ساده لوح (sādalawh) ص.نر.م. و گ. ساده دل.

سادین (sādin) نر.م. شودیاره څمکه، شدیاره څمکه، کرچ شوې او یوې شوې څمکه.

ساډنگ (sāḍang) ص. نر.م. ۱) احمق، بېعقل؛ ۲) مج. بېخونده، بېکاره.

ساډو (sāḍū) ص. نر.م. (ج. ساډوان) ډزن، لاپو.

ساډوب (sāḍūb) ص.نر.م. ۱) خراب، خراشینی، خوابدی؛ ۲) هغه ځای چې زړه په کې تنګېږي.

ساډومازوخیزم (sāḍōmāzoxizam) نر.م. (رو.) هغه جنسي خوند چې د خپل نفس یا د بل چا د آزارولو له لارې حاصلېږي.

ساډه (sāḍa) ښځ.م. لاپه، باټه، لافه، دروغ خبره.

ساډی (sāḍay) ص. نب. ۱) سوډی، بېعقله، لټه؛ ۲) ډېر ساده او غیر فعاله سړی.

ساډیزم (sāḍizam) نر.م. ۱) روحاً یا جسماً څوک په عذابول؛ ۲) هغه شهواني ارضا، چې د بې رحمۍ سره مله وي.

سار (sār) نر.م. ۱) زېږی، زوری؛ ۲) ساری.

سارا (sārā) ښځ.م. دښت، بېدیا، بیابان، سارا، صحرا.

ساراشین (sārāšin) ص.نر.م. ج. سارایي، د سارا اوسېدونکی، مالدار، کوچی.

سارا گښت (sārāgaṣt) نر.م. اودس ماتی، قضای حاجت، متیازې کول.

سارایي (sārāyi) ص. نب. صحرایي، سارانی، بیدیانی، اطرافي.

سارایي چرگ (sārāyičarg) نر.م. غرنی چرگ، یو ډول سور رنگی چرگ دی.

سارق (sāriq) نر.م. غل، شوکمار، داړه مار.

سارک (sārak) نر.م. ۱) د هگۍ سر؛ ۲) کلک، ټینگ.

سارکه (sāraka) ښځ.م. و گ. ساچ.

سارمکی (sārmakay) ښځ.م. شامکی، سارمه؛ یو ډول تریو خونده سابه دي

سارنده (sārinda) ښځ. م. و گ. سرنده.

سارنگ (sārang) نر.م. ۱) د سمیشور د مکتب مطابق، نټ نارایین راگ یوه راگني ده؛ ۲) د بهرت د مکتب د مبگ راگ یوه راگني ده.

سارنگ نټ (sārangnaṭ) نر.م. (مو.) سارنگ نات، د سنکیرن (مرکب) راگو څخه یو راگ دی.

سارنگی (sārangəy) ښځ.م. سارنگ، سارنگي، سارنگه، سارنگا، د هند د لرغونې موسیقۍ د آلو څخه یوه آله ده.

سارو (sārū) ص.نب ۱) چارو؛ ۲) کانگرېټ، شوته.

ساروان (sārwān) نر.م. ساربان، اوښپه، اوښبون.

سارونت (sārwanṭ) نر.م. (مو.) د ۱۸ ماترو یو تال دی.

ساره (sāra) نر.م. ۱) د سور مغیره شکل، د اوږدواله مقابل؛ ۲) ښځ.م. و گ. سارا.

ساری (sāray) نر.م. ۱) بیناری، سیال، مخی، جوړه؛ ۲) برابر، مساوي، انډول.

ساري (sāri) ص.نب. سرایت کوونکی، خپرېدونکی تیتېدونکی، پورې کېدونکی، څرنی.

ساري توب (sāritōb) نسر.م. برابروالی، مساوي توب، انډولتیا.

ساړ (sāṛ) ص. نر.م. وچ، سوی، تږی.

ساړه (sāṛa) نسر.ج. ۱) یخني، یخ؛ ۲) ښځ.م. پړی، رسی، رشمه.

ساړه تاوده (sāṛətāwda) نسر.ج. د اوبو شکنه، ښوروالگی، پیاوه، ترخه اوبه.

ساړه سوی (sāṛswaay) نر.م. شاړه شوی، یخ شوی.

ساړۍ (sāṛay) ښځ.م. ساري، د هند او پاکستان د ښځو یو ډول خاص لباس دی.

ساز (sāz) نر.م. ۱) و.گ. موسیقي؛ ۲) بدل، غچ؛ ۳) ص. نر.م. برابر، جوړ.

سازش (sāzıš) نسر.م. ۱) جوړه، توافق، موافقت؛ ۲) توطئه، دسیسه.

سازښت (sāzəšt) نر.م. ۱) موافقه، جوړه، روغه؛ ۲) برابري، سمون.

سازمان (sāzmān) نر.م. اورگان، ارگان، تنظیم، تشکیل، مرتب او منظم جوړښت یا تشکیل.

سازنده (sāzında) ص. نب. (ج. سازندگان) ساز غږوونکی، سازکوونکی، سازوهونکي.

سازوار (sāzwār) ص. نر.م. ۱) کم عقله، احمق؛ ۲) ابله قدر له، لږغوندې له؛ ۳) برابر، متوسط.

سازو باز (sāzūbāz) نسر.م. ډول و سینگار، زیب او زینت.

سازورکول (sāzwarkawal) مص. مت. هغه نغدي تادیه ده چې د قاتل له خوا د مقتول د ورثې ته ورکول کېږي.

سازول (sāzawal) مص. مت. ۱) جوړول، تیارول، روغول؛ ۲) سره پخلا کول.

سازي (sāzi) ص. نر.م. ۱) سازکوونکی، سازنده؛ ۲) موافقت، موافقه، سازش.

سازېدل (sāzedal) مص. ل. ۱) جوړېدل، رغېدل، برابرېدل؛ ۲) سره پخلا کېدل او جوړېدل.

ساشړل (sāšaṛal) مص.ل. هنځه وهل، هنجی وهل، ستی وهل، ستړی ستومانه کېدل.

ساطور (sātūr) نر.م. و.گ. ساتول.

ساعت (sāʼat) نر.م. ۱) گړی، سات؛ ۲) وخت، د زمان یا وخت یو واحد دی.

ساغــر (sāğar) نسر.م. ۱) پیاله، پیمانه، د شرابو پیاله، تونهانگی؛ ۲) ع. د عارف زړه.

ساغرى (sāğaray) نر.م. دځاروي کوناټی.

ساغرۍ (sāğaray) ښځ.م. یو ډول نقش او گنډنه ده.

ساقط (sāqıt) ص. نر.م. ۱) لوېدلی، بې اعتباره؛ ۲) سپک او ټیټ؛ ۳) نخسان شوی اولاد.

ساقطول (sāqıtawal) مص. مت. لوول، بې اعتباره کول، بې اتباره کول، غورځول.

ساقطېدل (sāqıtedal) مص.ل. لوېدل، د اعتبار نه وتل، د اتبار څخه غورځېدل.

ساقه (sāqa) ښځ.م. (بو.) تنه، ډنډر، درمه، نار، د یوه نبات تر ریښې پورته برخه.

ساقي (sāqı) ص. نب. ۱) اوبه وېشونکی، شراب وېشونکی؛ ۲) مج. ښشپړ مرش.

ساک (sāk) نسر.م. ۱) توبره، کځوړه؛ ۲) و.گ. ساگ.

ساکا (sākā) نر.م. ج. مو. ساکاراگ، د هغو اته گونو راگونو څخه یو راگ دی.

ساک پاک (sākpāk) ص. نسر.م. ج. ډېر پاک، پاک، سپېڅلی، صاف پاک، پاکیزه.

ساکت (sākıt) ص. نر.م. ج. پټ خولی، چوپ، غلی.

ساکټ (sākıṭ) نسر.م. هغه برقي پرزه چې پلک پکې ننوځي؛ ۲) کاسه، غالي.

ساکسوفون (sāksōfūn) نر.م. (مو.) ساکسه فون: بجه‌خانې ته ورته د موسیقۍ یوه فلزي پوکېدونکې آله ده.

ساکښ (sākaṣ) ص. نر.م. ذیروح، ژوندیو، د سا خاوند، سالرونکی.

ساکښل (sākaṣal) مص. مت. ساایستل، تنفس کول، نفس کښل، سېلوې څکول.

ساکن (sākın) ص. نر.م. ۱) اوسېدونکی، مېشت؛ ۲) بې حرکته، ولاړ؛ ۳) گر. بې حرکته توری.

ساکی (sākay) نر.م. ویساکی، ایساکی، د گلابو د غوړېدو د موسم لومړنی وخت.

ساگ (sāg) نر.م. سابه، ساک، سبزي، سبزیجات، ترکاري، شینکی، شنه.

ساگلو (sāglu) نر.م. څاگله، دېگبر، پتیله؛ یو ډول المونیمي دېگ دی.

ساگله (sāgla) ښځ.م. ۱) و گ. ساگلو؛ ۲) مسي دېگ.

ساگنی (sāganay) نر.م. ۱) غاب، بشقاب؛ ۲) د وریجو یا د ترکارۍ تالۍ.

سال (sāl) نر.م. پسته شگه، د شگو توه.

سالار (sālār) نر.م. ۱) د لښکرمشر، سپهسالار؛ ۲) مشر، د قوم مشر.

سالبه (sālıba) ص. ښځ.م. ۱) سلبوونکې، اخیستونکې؛ ۲) لوځوونکې، پوستوونکې، د سالب مؤنث؛ ۳) من. منفي جمله، منفیه جمله.

سالدانه (sāldāna) ښځ.م. کالدانه، یو ډول دانه ده چې تر یوه کاله پورې نه ښه کېږي.

سالک (sālık) نر.م. ۱) لاروی، راروی، لارونی؛ ۲) زاهد، عارف، پارسا، پرهېزگار.

سالگره (sālgıra) ښځ.م. ۱) کالیزه، د زېږېدو د ورځې نمانځنه؛ ۲) تلین.

سالم (sālım) ص. نر.م. ج. ۱) روغ رمټ، جوړ، تندرسته؛ ۲) بې عیبه، بې نقصه، بشپړ؛

سالن (sālan) نر.م. کتغ، ساگینی، نگولی.

سالنامه (sālnāma) ښځ.م. کلنۍ، یو کتاب دی چې دیوه کال مهمې پېښې په کې لیکل کېږي

سالنډی (sālanḍay) ښځ.م. و گ. سابندي[1].

سالنډی (sālanḍay) ص. نر.م. ساسوی، نفس سوخته.

سالنک (sālank) ص. نر.م. سالنگا، د موسیقۍ هغه مقام یا راگ چې د بل مقام رنگ ولري.

سالنگي (sālangi) ښځ.م. سیالنگي، د ښو د درد ناروغي.

سالو (sālū) نر.م. ورېښمین او سور پړونی، سور ټېکری، سوردونی.

سالولا (sālūla) ښځ.م. څنۍ، څونۍ، یو ډول ښځینه ټیکری دی.

سالون (sālūn) نر.م ۱) لوی دالان؛ ۲) لویه کوټه، تالار؛ د هرکلي، او... نندارې لویه خونه.

ساله (sāla) ښځ.م. ۱) هغه پوښل شوې سوبه چې په هغه کې کورت وچوي؛ ۲) هغه پټسونې چې د فصل د څارنې لپاره په کې یو کس کښېني؛ ۳) ص. ښځ.م. منځنی، میانه، متوسط.

سالی (sālay) نر.م. و گ. سالن.

سام (sām) نر.م. ۱) هیبت، خوف، وېره، ډار، وهم؛ ۲) تأثیر، سیوری.

سامان (sāmān) نر.م ۱) اسباب، وسایل؛ ۲) د کور اسباب، لوښي او کودي؛ ۳) دبدبه، پرتم.

سامانه (sāmāna) ښځ.م. دبدبه، ځان ښکاره کونه، ځان ښودنه، غوره، دم، ډب.

سامانی (sāmāni) ښځ.م. د انگورو هغه اوږده جویه چې له هغې څخه نورو ډېچو ته اوبه ورځي.

سامبولی (sāmbōlay) ص. نـر.م. څـامبولی، پرتو گ ښکلی، لوڅ کونی، بې پرتوګه.

سامع (sāmiʕ) ص. نر.م. اورېدونی، اورېدونکی.

سامعه (sāmiʕa) ښځ.م. ۱) د سامع مؤنث، غوږ؛ ۲) د اورېدو قوه یا آلت؛ ۳) داورېدو حس.

سامی (sāmay) ښځ.م. د اوسپنې شلګی، د امسا یا ... تېره فلزي سر.

سان (sān) نر.م. ۱) یو ډول توکر دی؛ ۲) جوړښت، ساختمان، رغښت، اړاو؛ ۳) لیدنه، کتنه، نظر، رسم ګذشت، ننداره.

سانچه (sānča) ښځ.م. ۱) جندري، دکارتوسو جوړولو قالب؛ ۲) ص. نب. نـوی، نوی نـزی، جدید.

سانحه (sāniha) ښځ.م. حادثه، پېښه، واقعه.

ساندو (sāndū) ض. نر.م. ویرګر، ساندې کوونکی؛ هغه څوک چې ساندې وهي یا ژاړي.

سانده (sānda) ښځ.م. ژړا، انګولا، فریاد، انبول، د غـم ژړا، ویر، د ویـر ژړا..

ساندي (sāndi) ص. نـر.م. سانډي، د ډېرو شپو مېلمه.ي.

سانډو (sānḍū) نـر.م. ۱) اوښکي، بـاجه، د څـو خویندو مېړونه؛ ۲) بېکاره، تمبل او ډارن.

سانډویچ (sānḍwič) نـر.م. ساندویچ، یو ډول ساړه خواړه دي.

سانډه (sānḍa) ښځ.م ۱) سنډه، څرمښکی، سارانی سمساره؛ ۲) ص. نـر.م. مښیمـه، هغه مېښه چې د نر سنډا ختلو ته یې ..ه کېږي؛ ۳) نر.م. سنډه، د مېښې نر، سنډا.

سانسکریټ (sānskrit) نـر.م. سنسکریت، د لرغوني هندي ژبې او د اینډو آریایي پخوانیو ژبو د یوې ژبې نوم.

سانسور (sānsōr) نر.م. مطبوعاتي بندیز، یو ډول بندیز دی چې په ځینو وختونو کې پر رادیو، اخبار، نشرات، فلمونو باندې لګېږي.

سانګه (sānga) ښـځ.م. ۱) څـانګـه؛ ۲) نېـزه؛ ۳) د قافلې ګرځنده هیأت.

سانګی (sāngay) ښځ.م. ښاخې، سکو، سکا.

سانګی (sāngay) نر.م. وړوکی روغتون.

ساني (sāni) نـر.م. ۱) داحمدشا بابا په وخت هغه چاته استعمالېده چې د نظامي تنظیم چارې به یې سرته رسولې؛ ۲) ص. نب. د سان څخه جوړ.

ساڼ (sāṇ) نر.م. مست غوایی یا آس.

ساو (sāw) نـر.م. باج، ټېکس، مالیه، د سرې د سر مالیات، سرانه مالیه.

ساوار (sāwār) نر.م. (مو.) د خیر او بم والي چې تر پنځو کم او تر اووه زیات نه وي.

ساونت (sāwant) نر.م. (مو.) سامنت، د بهرت د مکتب مطابق د شري راګ یو پتر دی.

ساوني (sāwani) ښځ.م. د مېګ راګ یوه راګني ګڼل شوې ده.

ساونیله (sāwnila) ښځ.م. هغه رسی چې د اوښ د ګونډه کولو وروسته د هغه زنګون پرې تړي.

ساوو (sāwū) ص. نر.م. ساهو، ۱) آزاد، خپلواک؛ ۲) اصیل، شریف؛ ۳) څایي، د کور خاوند.

ساووتوب (sāwūtōb) نر.م. ۱) آزادي، خپلواکي؛ ۲) اصالت، ۳) شرافت؛ ٤) څایي توب.

ساوی (sāway) ص. نر.م. قوي نفس لوونکی آس.

ساویسا (sāwisā) نر.م. باور، اعتبار، یقین.

ساه (sāh) ښځ.م. و ګ. سا[1].

ساه پوهنه (sāhpōhana) ښځ.م. و ګ. سایکالوجي

ساهو (sāhū) ص. نب. ۱) و ګ. ساوو، ۲) نجیب، شریف.

ساهي (sāhi) ص.نب. هېرجن، غافل، ناخبره.

سای (sāy) نر.م. شبله، نوی، لګده، خوړ.

سایره (sāyira) ښځ.م. یو ډول کوچنی مرغی ده.

سایز (sāyz) نر.م. ۱) اندازه؛ ۲) رقم، ډول.

سایقه (sāyiqa) ښځ.م. سائقه، د سائق مونث، مخ ته شړونکې، سوقوونکې.

سایکالوجي (sāykālōji) ښځ.م. اروا پوهنه، ساپوهنه؛ ۱) روحیات، روانشناسي؛ ۲) د یوه سړي د اعمالو، خواصو، افکارو جونګ.

سایکل (sāykal) نر.م. ۱) بایسکل؛ ۲) د پېښو یوه دوره؛ ۳) دور، دوران؛ ٤) د یوه اسماني ستوري مدار؛ ۷) د برق متناوب جریان یو بشپړ یاتام دوران.

سایکلون (sāyklōn) نر.م. و ګ. فشار

سایکو (sāykō) (مخ.) ۱) روح، اروا، سېلوې؛ ۲) ذهن، مغز، دماغ..

سایکي (sāyki) ښځ.م. (رو.) ۱) انساني روح، بشري اروا؛ ۲) دماغ، ذهن.

سایګي (sāyagi) نر.ج ۱) شنه ممیز، شنې وچکې ۲) ص.نب. د سیوري.

سایل (sāyel) ص. نر.م. و ګ. سیال[۲].

ساینس پوه (sāynspō) نر.م. ساینتېسټ، ساینس دان؛ ۱) طبیعي پوهنو عالم.

سایه (sāya) ښځ.م. و ګ. سیوری.

سایه وان (sāyawān) نر.م. چتری، چتر.

سایېز (sāyiz) ص. هغه غږ چې په وینګ کې یې سایېزوالي راځي. لکه په هندي کنسوننټونو (ph,kh,bh او...) کې ستمبده.

سایېزغړي (sāyizğari) ا. تنفسي غړي.

سایېزغونډال (sāyizğondāl) ا. تنفسي سیستم یا نظام.

سبا (sabā) ق. ۱) راتلونکې ورځ؛ ۲) نر.م. سهار.

سبات (sabāt) نر.م. ۱) دالان، منډو؛ ۲) هغه بالا خانه چې درې خواوې یې دېوال وي.

سباګون (sabāgūn) نر.م. و ګ. سباوون.

سباناری (sabānāray) نر.م. ناری، د سهار خوراک..

سباوون (sabāwūn) نر.م. سهار، ګهیځ.

سبایي (sabāyi) ق. ۱) سهار، ګهیځ، سباوون؛ ۲) سباته.

سبب (sabab) نر.م. ۱) علت، موجبه، عامل؛ ۲) وسیله، طریق؛ ۳) دخپلوۍ علاقه.

سبحان (sūbhān) نر.م. ۱) پاک، سپېڅلی، منزه؛ ۲) د لوی څښتن یو صفت.

سبر (sābər) نر.م. سرو، سروې، د سروې ونه.

سبری (sābray) نر.م. شوکور، شبکور..

سبزه (sābza) ښځ.م ۱) شنبلی، شنه ګیاه؛ ۲) شین مغزې ختکی؛ ۳) سبزه پېغله یا ښځه.

سبزي (sabzī) ښځ.م. ترکاري، سابه، یو ډول خواړه دي چې له سابو څخه پخېږي.

سبسیډي (sābsidi) ښځ.م. سبسیدی، اعانه، مالي مرسته، د پیسو کومک، دولتي مرسته.

سبق (sābaq) نر.م. ۱) لوست، درس؛ ۲) پند، نصیحت، ښوونه؛ ٤) جزا، سزا.

سبک (sābk) نر.م. ۱) طرز، روش، لاره؛ ۲) اد. د افکارو د بیانولو خاص ډول.

سبنه (sabana) ښځ.م. قناعت، سوده، تسلی

سبوتاژ (sabōtāž) نر.م. وران کاري، تخریب، په لوی لاس وېجاړونه.

سبوس (sabūs) نر.م.ج. ۱) داوړو بوس، د اوړو څزبوکي، سي؛ ۲) دوچې شوې ډوډۍ توکوري.

سبوسک (sabusak) ص.نر.م. اروا وړی، وړستړګی.

سبونکه (sabõnaka) ښځ.م. سابه او گره، دخوړینو وریجو او سبوڅخه جوړ شوی خواړه.

سبوڼی (sabõṇay) نر.م. خمیره، د اوړو خمیره.

سبها (sabhā) نر.م. (تا.) د عوامو مجلس، د ربگویدا د عصر د یوې عوامي جرگې نوم.

سبې (sabē) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې پاڼې یې د غنمو د پاڼو په څېر دي او اومې خوړلې کېږي.

سبیره (sabirā) ص. ښځ.م. سکه، د سکه د کلیمې سره یو ځای د تاکید په ډول استعمالېږي.

سبیل (sabīl) نر.م. ۱) لاره، طریقه، روش، دود؛ ۲) نېغه او سمه لاره؛ ۳) قرباني، نذر.

سپ (sap) نر.م. ۱) د کار پای ته رسونه؛ ۳) د بېړیو په لوبه کې د ټولو بېړیو گټنه.

سپاچه (sapāča) ښځ.م. سوپه، صفه، چتره، چوتره.

سپاخه (spāxa) نر.ج. د ټوکر یو ډول لاسي گنډون.

سپارتاک (spārtāk) نر.ج. چیله تاک، سواره تاک.

سپارخول (spārxōl) نر.م. سپارځی، د پال کونده، د پالې کونده.

سپارښت (spāraṣt) نر.م ۱) سفارش، سپارښتنه، سپارنه، فرمایش؛ ۲) د انگورو د جوېې نه د خاورو راویستل.

سپارښتلیک (spāraṣtlik) ا. سپارښتي پاڼه، سفارشنامه.

سپارښتي (spāraṣti) د سپارښت وړ، توصیوي.

سپارل (spārəl) مص.مت. حواله کول، تسلیمول، ورکول، وررسول.

سپارنځی (spāranǰay) نر.م. گدام، انبارخانه، تحویلخانه.

سپاره (spāra) ښځ.م. ۱) سسپاره، سپار، پال؛ ۲) ناسور، پربدو اوښتی ټپ، مزمن شوی؛ ۳) و گ.: سسپاره؛ ٤) نر.ج. سواره، د سپور جمع.

سپاړه (spāṛa) ص. ښځ.م. سوېړه، د کور په چارو کې لټه او بېکاره ښځه یا نجلۍ.

سپانچه (spānča) ښځ.م. ۱) ډبه، صُفه، چوتره؛ ۲) د سپېلني بوټی.

سپاند (spānd) نر.م. بې قدره، د سپک د کلیمې سره یو ځای د تأکید لپاره استعمالېږي.

سپانده (spānda) نر.م. سپېلنی، ۱) د سپېلني بوټی؛ ۲) د سپېلني د بوټي توري دانې.

سپایي (spāyi) نر.م. ۱) سپاهي، عسکر؛ ۲) ص. نر.م. چمتو، تیار، آماده.

سپته (spatá) ښځ.م. اوسپنیزه آله ده چې د مزرې ښپلۍ ورباندې جوړوي.

سپخ (spáx) نر.م. و گ. لپانکی.

سپخول (spaxáwə́l) مص. مت. سپرخول، غوټه پرانیستل، سپړول، د گنډل شوي درز او ټکونو سپړل، درز خلاصول.

سپخېدل (spaxédə́l) مص. ل. سپرخېدل، سپړېدل، خلاصېدل، بېلېدل، د گنډل شوي درز یا ټک بېرته خلاصېدل.

سپر (spār) نر.م. و گ. ډال.

سپرانو (sapranō) ص. نب. مو. و گ. زیر٤).

سپرتیا (spartyā) ښځ.م. سپورتوب، سپارلي، سپرلي، سپرېدنه.

سپرځی (sparǰay) ښځ.م. یو ډول اغزنه ونه ده.

سپرخوټ (sparxwaṭ) نر.م. یو ډول خړه مرغۍ ده چې د پسرلي په وخت کې راپیدا کېږي.

سپرخوځی (sparxōǰay) نر.م. هغه سوری چې د کېږدۍ د دوو تاگیو د دوو سپېرخیو ترمنځ پاتې کېږي.

سپرخی (sparxāy) نر.م. ۱) سپېرخی، لویه ستن ده چې کېږدۍ ورباندې ګینده کېږي؛ ۲) ص. نر.م. کلک، وچ، ټینګ (شی).

سپرخیځ (sparxij) نر.م. لرګین یا فلزي ستن وي چې ښځې خپل ویښتان پرې بېلوي.

سپرغه (sparğa) ښځ.م. ۱) د کاربېز څاه؛ ۲) ګل، انځور؛ ۳) د اوبو په منځ کې وچ ځای؛ ٤) د پټي ترک یا ترانګه.

سپرغی (sparğay) ښځ.م. د اور بڅرکی، د اور ګل، د اور ذره، بڅرکی.

سپرغېږی (sparğezay) نر.م. هغه کلک ځای چې د پټي د دوو سرونو په منځ کې پاتې کېږي او دوه ځلي کولبه ورباندې تېرېږي.

سپرک (spārak) نر.م. یو ډول بوټی دی چې ژېړ رنګ ورځخه په لاس راځي.

سپرکښ (sparkaş) ص.نر.م ۱) سپر اېستونکی، مدافع؛ ۲) مج. سرتېر، مېړنی.

سپرلنی (sparlanāy) نر.م. ۱) رساله یي، د سپرو پولیسانو یو غړی؛ ۲) ص. نر.م. پسرلنی، بهاري.

سپرلنۍ (sparlanay) ښځ.م. ۱) رساله، رساله سوار، د پولیسو سواره ټولۍ؛ ۲) په بدۍ کې ورکړه شوې پېغله.

سپرلو (sparlō) ښځ.م ۱) د آس ځغلونه؛ ۲) داسانو د ځغلولو میدان؛ ۳) د سپرو ډله.

سپرلوبېړۍ (sparlòberay) ا. سورلۍ وړونکې بېړۍ، مسافر وړونکې بېړۍ.

سپرلی (sparlāy) نر.م. پسرلی، بهار، څرمونی.

سپرلي (sparli) ښځ.م. سورلي، سپرېدنه.

سپرمغ (sparmağ) نر.م. غوړتکی، غوړتپی، د غوړو لکه یا داغ.

سپرمېغی (spārmeğay) نر.م ۱) و.ګ. سپرمغ؛ ۲) و.ګ. سپرغی.

سپرمینه (spārmayna) ص. ښځ.ج. معابر، د کار د قوانوو افراد.

سپرول (spārāwal) مص.مت. سورول، سپورول.

سپرۍ (sapāray) ښځ.م. یو ډول خړ بوټی دی چې په ښوره ناکه ځمکه کې شین کېږي.

سپرېدل (sparedál) مص.ل. سورېدل، سپورېدل.

سپرینګ (spiring) نر.م.و.ګ. پنر.

سپړ (spáṛ) ص. نر.م. غوړېدلی، خلاص.

سپړدل (spaṛdál) مص.مت. ۱) خلاصول، پرانیستل؛ ۲) سپخول، سپړودل.

سپړل (spaṛal) مص.مت. ۱) سپړول، خلاصول، غوړول، پرانستل؛ ۲) سپخول، سپړودل.

سپړنه (spaṛana) ا. کیندنه، کنستنه، شرح.

سپړنیزه ژبپوهنه (spaṛanizažəbpōhana) ا. تشریحي ژبپوهنه.

سپړنی (spaṛanáy) ښځ.م. (تن.) شارحه، کولن، په لیک نښو کې دا نښه ده (:) چې دیوه لغت یا فقرې د تشریح یا وضاحت لپاره کارېږي.

سپړۍ (spaṛáy) ښځ.م. پانه، لرګین میخ دی چې دسپارې تیر د کوندې سره پرې ټینګوي.

سپړېدل (spaṛedál) مص.ل ۱) سپښېدل، غوړېدل؛ ۲) سپخېدل.

سپږجن (spaẓján) ص. نر.م. سپږن، شپږک، څوک چې سپږې لري.

سپږمه (spaẓmá) ښځ.م. سږمه، تمیزی، سپږمه، سوږمه، د پزې سوری.

سپږه (spáẓa) ښځ.م. شپږه، یوه وړه خزنده ده.

سپږۍ (spaẓáy) ښځ.م. شپږۍ، وړه حشره ده چې د غنمو په دانو کې پیدا کېږي او غنم خرابوي.

سپښته (spaṣta) ښځ.م. ۱) ښېږه، بجله؛ ۲) آر، بنسټ، بنیاد.

سپغزه (spağza) ښځ.م. و گ. سپوغزه.

سپغول (spığōl) نر.م. و گ. سپېغول.

سپک (spək) ص. نر.م. ۱) لږ وزن لرونکی، کم وزنه؛ ۲) مج. بې عزته، بې پته.

سپکاوی (spəkāway) نر.م. و گ. سپکه.

سپک پاسک (spəkpāsək) ص. نر.م. بېخي سپک، بې باکه، ډېر سپک.

سپک سپاند (spəkspānd) ص. نر.م. توهین شوی، سپک شوی، بېعزته شوی.

سپکوالی (spəkwālay) نر.م. ۱) سپکتیا، سپکتوب، د تول لږوالی؛ ۲) بې عزتي، سپکونه، توهینونه.

سپکول (spəkawə́l) مص.مت. ۱) کم وزنه کول، تول لږول؛ ۲) بې عزته کول.

سپکه (spəka) ښځ.م ۱) اسپکه، یو ډول بوټی دی؛ ۲) ص. ښځ.م ۱) د سپک مونث؛ ۲) سپکاوي.

سپکه خوله (spəkaxwala) ښځ.م. بې باکه خوله ډوزنه خوله، سپوره خوله.

سپکه سپوره (spəkaspōra) ښځ.م. بې ځایه خبره، ډوزنه خبره.

سپکه سترگه (spəkastərga) ښځ.م. بې احترامي، حقارت، اهانت.

سپکېدل (spəkedəl) مص.ل. ۱) بې عزته کېدل، توهینېدل؛ ۲) تول لږېدل، وزن کمېدل.

سپل اغزی (spalağzay) نر.م. اغزکی، یو تریخ اغزی لرونکی بوټی دی.

سپل غټ (spalğaṭ) نر.م. د سپي غول.

سپلکی (spalkay) نر.م. هغه پسه چې ښېښې یې سپینې او نور بدن یې سور وي.

سپلگ (spilag) نر.م. مووه، وزه یې وازده. د وزې او د غوایی د وازگې غوړي.

سپلگه (spəlga) ښځ.م. د ابرک تیږه.

سپلم (spalam) نر.م. ۱) گیدړه؛ ۲) ص. نر.م. چوغلگر، چغلگر.

سپلمه (spalma) ښځ.م. گوگوشتی، گوگوشتو، کوکوشته، قمری، خړه کوتره.

سپلمی (spəlmay) نر.م. هغه آس چې ښېښې او تندی یې سپین وي.

سپلمۍ (spəlmay) ښځ.م. ۱) یو تریخ پلن پاڼې خړ رنگه ساراني بوټی دی چې پې هم کوي؛ ۲) هغه سپۍ چې وار یې راوړی وي.

سپم (spam) نر.م. سلېم، د ستني سوری چې تار تربنه ایستل کېږي.

سپما (spamā) نر.م. پس انداز، سپمونه، زېرمه، ذخیره.

سپمایي (spamāyi) ص. د سپما اړوند، پاسره یي، زېرمه یي.

سپمبوټی (spambūṭay) نر.م. ترخه، یو ډول غرنی بوټی دی.

سپموک (spamūk) ص. نر.م. بچت والا، سپمی، بچت کوونکی، پس انداز کوونکی.

سپمول (spamawəl) مص.مت. ۱) بچتول، پس انداز کول؛ ۲) سرپول، دربغول.

سپمی (spamay) نر.م. ۱) سپېلومی، سپوني، سپوني، مرسپمی (و گ. سپوني)؛ ۲) ص. نر. م. و گ. سپموک.

سپمېدل (spamedəl) مص.ل. ۱) بچت کېدل، پس انداز کېدل؛ ۲) دربغېدل، سرپېدل.

سپنخړی (spanxaṛay) نر.م. اوسپنخړی، اوسپنخټ، د اوسپنې خټ.

سپندخ (spandax) نر.م ۱) دسنیو یا انځیو غونډاری
۲) غونډسکه، پنډوس؛ ۳) ډډی، دبوسوخوسی.
سپندوخه (spandoxa) ښځ.م. د ګیند لوبه.
سپنګېر (spanger) نر.م. یو ډول بوټی دی چې د
چنګک غونډې اغزي لري.
سپڼ (spaṇ) نر.م. سوڼ، غږ، حرف، کلیمه.
سپڼختی (spaṇxàtay) نر.م. په جوال باندې یو
ډول منحني شکله نقش یا انځور.
سپڼسپڼګی (spaṇspaṇgay) نر.م. سپڼسکی، د
بندونو رګ، عرق الرباط.
سپڼسکی (spaṇsakay) نر.م ۱) و ګ. سپڼسپڼګی؛
۲) یو ډول واښه دي چې شین ګل کوي؛ ۳) لنډ
تار؛ ٤) د مېږو او پسونو یو ډول ناروغي ده.
سپڼسی (spaṇsay) نر.م. تار، نخ، مزی، رشته.
سپڼسین (spaṇsin) ص. نر.م. د سپڼسی، نخي،
پنبه يي، تاري.
سپڼکی (spaṇkay) نر.م. سپرغی، بڅرکی، د اور
ذره، د اور بڅری، د اور سپرغی.
سپڼول (spaṇul) مص. مت. ۱) سپڅول، سپړل،
سپړل، په غور یا دقت سره جلا کول؛ ۲) څېړل.
سپڼی (spaṇay) نر.م. ۱) سپېلومی، یو ډول جلدي
ناروغي ده؛ ۲) په اوبه شوې ځمکه کې وچ پاتې
شوی ځای.
سپڼېدل (spaṇedəl) مص.ل. ۱) سپړېدل، سپړل
کېدل؛ ۲) د جامو درز خلاصېدل.
سپوټکی (spoṭakay) نر.م ۱) سپوټی، بې همته،
پست سړی؛ ۲) ټيکری، پوړنی؛ ۲) هغه توکر
چې د دېګ په سر اچول کېږي.
سپوټنیک (spuṭnik) نر.م. د ځمکې مصنوعي
سپوږمۍ.
سپوخځه (spoxja) ښځ.م. و ګ. سپوغزه.

سپوخسه (spoxsa) ښځ.م. و ګ. سپوغزه.
سپور (spor) ص. نر.م ۱) سوار، سور، د پلي نقیض.
۲) وچ، سپېره، بې غوړو؛ ۳) د سپکې خولې او
بدې رویې خاوند؛ ٤) نر.م. ګودله، دوه سرې
کولنګ؛ ٥) د غیر زوجي تکثر عامله حجره.
سپورپوځ (sporpawj) نر.م. سپور یا سور لښکر،
سواره.
سپورټ (sporṭ) نر.م. ورزښت؛ هرهغه تمرین چې
دخوښۍ، تفریح او د توجه داړونې لپاره کېږي
سپورچلم (sporčılam) نر.م. د چرسو چلم.
سپورخور (sporxor) ص. نر.م. ۱) هغه خوک
چې تل بې غوړو او سپوره ډوډۍ خوري؛ ۲) مج
شوم، بخیل.
سپورخولی (sporxulay) ص. نر.م. پوچ خولی،
بد ژبی.
سپورسترګی (sporstargay) ص. نر.م. بې
حیا، سپین سترګی، بې شرمه.
سپورغټه (sporğata) ښځ.م. د اور سکروټه.
سپورغی (sporğay) ښځ.م. ۱) یو ډول ونه ده؛
۲) د دروازې یا وره ګل میخی.
سپورکه پلی (sporkapalay) نر.م. د ماشومانو
یو ډول لوبه ده.
سپورنغری (sporngaray) نر.م. جګ او هسک
نغری، د ځمکې د مخ نغری.
سپوروالی (sporwalay) نر.م. ۱) وچتوب، بې
غوړتوب؛ ۲) ترینګل توب؛ ۳) بده رویه لرنه.
سپورول (sporawal) مص. مت ۱) ډوډۍ وچول،
کتغ بې غوړو کول؛ ۲) و ګ. سپرول.
سپوره (spora) ص. ښځ.م ۱) وچه ډوډۍ؛ ۲) هغه
ډوډۍ چې کتغ یې غوړ یې لږ وي؛ ۳) بې کتغه
ډوډۍ؛ ٤) مج. سخنه او نامناسبه خبره.

سپورې (spore) ص. ښځ. ج. بدې او نامناسبې خبرې، دخولې جنګ.

سپورېدل (sporedəl) مص.ل. ۱) سپړېدل؛ ۲) ډېرېدې وچېدل، کتنغ بې غورو کېدل.

سپورې ستغې (sporestagě) ص. ج. بدورد، نامناسبې خبرې، بدې خبرې.

سپوږمۍ (spoẓmay) ښځ.م. میاشت؛ (جغ.) د سماوي اجسامو څخه یو جسم دی چې دځمکې قمر ګڼل کېږي.

سپوږمۍ بوټی (spoẓmaybūṭay) نر.م. یو ډول ګردی بوټی دی چې ابي ګل کوي.

سپوږمۍ تندره (spoẓmaytandra) ښځ.م. خسوف، تندره، سپوږمۍ نیول.

سپوږمۍ ګل (spoẓmaygwəl) نر.م. یو ډول نقش دی چې د ورېښمو سره خامک کېږي.

سپوږمیز (spoẓmiz) قمري، سپوږمۍ ته اړوند.

سپوږمیزکال (spoẓmizkāl) ا. قمري کال.

سپوغان (spoğān) نر.م. یو ډول کوچنی سپین بخن بوټی دی چې سپین ګل کوي.

سپوغزه (spoğza) ښځ.م. سپوخځه، سپوخسه، سپغزه، سپوخځه، سپوخت، سپېرغز، مثانه.

سپول (sapawəl) مص.مت. په اسهال کې ډېر عمل کول، نس بهول، د نسه زیات ایله کول.

سپون (spūn) نر.م. ۱) هجا، تلفظ؛ ۲) هغه دانه یا ورح چې په پوله کې د دوو پټیو ترمنځ وي.

سپونول (spūnawəl) مص.مت. و.ګ. سپنول.

سپونی (spūnay) نر.م. سپونی، سپومی، یو ډول جلدې ناروغي ده

سپونېدل (spūnedəl) مص.ل. و.ګ. سپنېدل.

سپه سالار (spasālār) نر.م. لوی قومندان، مشر، د لښکر رئیس، سپاه سالار.

سپی (۱) (sapāy) نر.م. هغه لرګی چې د ارهټ څرخ ورباندې تاړه کېږي.

سپی (۲) (spay) نر.م. یو ډول تي لرونکی او له غوښو خوړونکو حیواناتو څخه دی.

سپیازول (spyāzawəl) مص.مت. اولاد نخسانول، د حمل سقط، اولاد زیانول.

سپیازه (spyāza) ص. ښځ.م. بې ځایه، هغه ښځه چې اولاد نقصان کړي.

سپیازېدل (spyāzedəl) مص.ل. زیانېدل، نخسانېدل، نقصانېدل.

سپیاکه (spyāka) ښځ.م. ۱) د میوه ډوډۍ؛ ۲) اچه، د لرګي دوه ښاخې.

سپیتانون (spitānōn) نر.م. د سپین نژاد خاوند.

سپیپڼ (spipāṇ) نر.م. نسترن، خوږچ.

سپیتانه (spitāna) ښځ.م. ۱) بې غیرتي، پستي؛ ۲) زیات حرص.

سپیت سپیت (spitspit) نر.م. یو اواز دی چې پر سپي باندې د سپي دختلو لپاره ویل کېږي.

سپېته (speta) ښځ.م. ۱) پانه، فانه؛ ۲) د څپلیو د اوبدلو سیخک.

سپیتی (spitāy) نر.م. رذیل، پست (سړی).

سپېټه (speṭa) ق. ۱) هڅکله، کورټ، له سره؛ ۲) ساپته، تول، تمام.

سپېڅ (speč) ص.نر.م. صاف، خالص، بې غشه.

سپېڅاند (specānd) ص. پاکساز، پاکسازي، خالص خوښی.

سپېڅل (specəl) مص.مت. صافول، پاکول.

سپېڅلتوب (specəltōb) نر.م. پاک توب، پاک لمني، پاکي، عفت.

سپېڅلتیا (specəltyā) ښځ.م. ۱) پاکي، سترګی، صافوالی؛ ۲) تقدس.

سپېڅلځای (specaljāy) ا. سپېڅلي ځای، سپېڅلي (مقدس) ځای.

سپېڅلی (specalay) ص. نر. م. ۱) پاک، ستره؛ ۲) صادق، صاف (سړی)؛ ۳) مقدس.

سپېڅنه (specana) ښځ. م. پاککاري، پاکسازي، چاڼونه.

سپېدار (spedār) نر. م. سفېدار، يو ډول ونه ده.

سپېدچه (sapedča) جن. يو ډول غنم دي.

سپېدکی (spedkay) ښځ. م. يو ډول سپين بخن بوټی دی چې سر يې پلن او ښخ يې نری وي.

سپېدلی (spedalay) ص. نر. م. ۱) ساده سړی، ناپوه؛ ۲) لنډ اندی، لنډ فکره.

سپېدو داغ (spedodāğ) نر. م. سپېده داغ، صبح صادق، سپېدې.

سپېده (sapeda) ښځ. م. سفېده، يو ډول سپين پوډر دي چې ښځې يې پر مخ د ښکلا لپاره وهي.

سپېدې (spede) ښځ. ج. د سبا رڼايي.

سپېدې چاود (spedečawd) نر. م. سپېده چاود، سهار وختي.

سپېرخوټ (sperxwaṭ) نر. م. يو ډول نريخ کرجنډ بوټی دی چې سپين ګل کوي.

سپېرخولی (sperxūlay) ص. نر. م. ۱) بدخولی، بدچ خولی؛ ۲) ځتلی، سپېره.

سپېرخی (sperxāy) نر. م. و ګ. سپېرخی.

سپېرشلی (sperṣ̌alay) نر. م. يو ډول سابه دي.

سپېرکوندکه (sperkūnḍaka) ښځ. م. ملاګکه، سپېرکونده، کونډله، سپېره کوچنۍ مرغۍ ده.

سپېرکی (sperkay) ښځ. م. ج. جواني، يو ډول سپېره بوټی دی چې دانو يې کورنی دوا ده.

سپېرکی (sperkāy) ص. نر. م ۱) خاکساره سړی؛ ۲) د سپېره مصغر چې د خړ رنګې مانا لري.

سپېرګل (spergāl) مص. مت. ښکنځل کول، کنځا کول، بدورد ويل.

سپېرګه (sperga) ښځ. م. زياره، کنځا، ښکنځا.

سپېرلټ (sperlaṭ) ص. نر. م. ۱) سپېره، په خاورو ککړ، خړ؛ ۲) سست، ناراسته.

سپېرلکی (sperlakay) نر. م. هغه بيزو چې عمر يې دوه کلو ته نه وي رسېدلی.

سپېرلم (sperlam) نر. م. خړلمی، سپېره لمی، خړ رنګې لومبړه، خړه ګيدړه.

سپېرمخی (spermaxay) ص. نر. م. سپېره مخی، بدبخت، بدمرغه، بدطالع.

سپېرمرغی (spermarğay) نر. م. تبی، سرزيړی، سپېره کتغ.

سپېرنګ (spering) نر. م. و ګ. پنړ.

سپېرنی (speranay) نر. م. يو ډول خړ بوټی دی چې کوچنۍ پاڼې لري.

سپېرونی (sperūnay) نر. م. دښتي چای، يو ډول نبات دی چې چای غوندې يې ايشوي.

سپېروونی (sperawūnay) نر. م. سپېره، برنه، سپېره غونی، هغه اوره چې په هغه کې خيشته شوې اوره غلولې کوي.

سپېره (sperā) ص. نر. م. ج ۱) خړ، په خاورو ککړ؛ ۲) خړ رنګ، ځاني؛ ۳) تباه، وران؛ ٤) بدمرغه.

سپېره توب (speratōb) نر. م. ۱) سپېره والی، بدمرغي؛ ۲) خړ الي، په خاورو ککړوالی.

سپېره ګهيځ (speragahiz̆) نر. م. شنه خړه، خړ ګهيځ، سور ګهيځ، شين سهار.

سپېرې اوبی (spereobay) ودې، پلينوي.

سپېږمه (spežma) ښځ. م. و ګ. سږمه.

سپېس (spes) نر. م. ۱) (تن.) و ګ. فاصله؛ ۲) هن. و ګ. مناظر.

سپي ستوري (spistòray) نر. م. فضول، چټي، بدخولي (سړی).

سپېسته (spěsta) ښځ. م. تـروه خمیره، تـروشه خمیره، تاکه یا تړوکه خمیره.

سپېسکی (spěskay) نـر. م. یو ډول پلن بـوټی دی.

سپېښته (spěṣta) ښځ. م. د نس پرده.

سپېغود (speğōd) نر. م. سپیغود، یو ډول غرنی بوټی دی چې سپین گل کوي.

سپېغول (speğōl) نر. م. سپرزه، اسپېغول، سپغول، اسفرزه، یو ډول طبي بوټی دی.

سپېگانه (spegāna) ښځ. م. و گ. سپېتانه.

سپېلنی (spelanay) نـر. م. سپانده، سپلنی، یو ډول بوټی دی چې توري وړې وړې دانې کوي.

سپي لوبه (spilōba) ا. سپي جنگونه، سگبازي.

سپي لوبی (spilōbay) ص. سپي جنگـوونکی، سگباز.

سپي لوښی (spilōṣay) سپي خویه، سپي مخی.

سپي مخی (spimaxay) ص. نـر. م. ١) بې پاسه بې لحاظه؛ ٢) بېشرمه، بېحیا.

سپي مرگو (spaymargō) ښځ. م. د سپیو ناروغي.

سپېمه (spema) ص. ښـځ. م. ١) هغه سپۍ چې سپی غواړي؛ ٢) مج. بدلمنه او بې عفته ښځه.

سپېمه توب (spematōb) نـر. م. سپېمه والی، سپۍ چې د نر سپي په طلب کې وي.

سپین (spin) ص. نـر. م. ج. ١) سـپین رنگ، د شیدو رنگ؛ ٢) پوست شوی؛ ٧) عفیف، پاک لمنی؛ ٨) مج. رښتیانی؛ ٩) روک، صریح.

سپین اغزی (spinaǧzay) نـر. م. یو ډول سپین بوټی دی چې کوچیان یې د ایرو څخه د کالیـو د مینځلو لپاره کار اخلي.

سپیناوو (spināwu) ص. پاککاري، پرېکـړه کوونکی.

سپیناوي (spināway) ا. رڼاوی، سپینتن، پرېکړه، داوري.

سپین باز (spinbāz) نر. م. ١) یو ډول باز دی چې سپینې ښکې لري؛ ٢) مج. صادق سړی.

سپین بوټی (spinbūṭay) نـر. م. یو ډول سپین رنگی بوټی دی.

سپین پایڅه (spinpaycā) ص. ښځ. م. ١) باکره نجلۍ؛ ٢) هغه نجلۍ چې د دوو قومونو ترمنځ د شخړې سبب شي؛ ٣) سپین پاېڅې، هغه ښځه چې بې د واده له شرایطو مېړه ته وسپارله شي.

سپین پټکی (spinpaṭkay) ص. نـر. م. زړه شادری، په پښتني ټولنه کې د مـلا، اخـوند او میا اعزازي لقب دی.

سپین تاوده (spintāwda) نر. ج. ١) یو ډول گـردی او سر یې تېره کورت دي؛ ٢) کورت او غوړي.

سپین تېکری (spinṭekray) ښـځ. م. هغه ښځه چې د دوو قومونو ترمنځ د جگړې سبب شي.

سپین چوتار (spinčawtār) نر. م. سپینه پگړۍ، سپینه بگړۍ، (و گ. سپین پټکی).

سپین ځی (spinǰáy) نـر. م. سپنځی، قلعي، یو ډول فلز دی چې مسین لوښي پرې سپینوي.

سپین خړی (spinxáṛay) نر. م. و گ. سپنخړی.

سپین خولی (spinxúlay) ص. نر. م. سره خوله، بې ږیري، هغه هلک چې ږیره یې نه وي راغلې.

سپین دروبی (spindrōbay) ص. نر. م. ١) ښه سړی، مصلح، مخور؛ ٢) هغه څوک چې سپینې جامې اغوندي.

سپین دروبتیا (spindrōbtyā) ښځ. م. عـزت، مشرتیا، عزتمندي.

سپین زر (spínzar) نر.م.ج. نقره، سیلور.

سپین زرلی (spínzarlay) ص. نر.م. په سپینو زرو پټ، په سپینو زرو پوښ شوی.

سپین زړه (spínzṛa) توصیفي ترکیب، صادق، پاک زړی، رښتونی.

سپین ږړوکی (spínẓarúkay) نر.م. ۱) یو ډول بوټی دی؛ ۲) د سپین ږیری مصغر.

سپین ږیر توب (spínẓirtōb) نر.م. بوډاتوب، زړتوب، سپین ږرتیا.

سپین ږیری (spinẓíray) ص.نر.م. ۱) بوډا، زوړ، مسن؛ ۲) مشر سړی.

سپین سبا (spínsabấ) نر.م. ۱) رڼا ګهیځ، رڼا سبا؛ ۲) تالا، لوټ (لکه د کور).

سپین سپېڅلی (spínspecálay) ص. نر.م. پاک، سوتره، پاکیزه، سوچه.

سپین سپرغی (spínspárǧay) نر.م. یو ډول سابه دي چې اومه خوړل کېږي.

سپین سترګی (spínstárgay) ص. نر.م. بې حیا، بېشرمه.

سپین سر (spinsár) نر.م. ۱) هغه سر چې ویښتان یې سپین وي؛ ۲) بوډا، زوړ (د ښځو لپاره).

سپین سرتوب (spìnsartōb) نر.م. بوډاتوب، زړبودیا، زوړ توب، زړوالی (د ښځې).

سپین سرونه (spínsarūna) پ.ک. په مرکه کې بې طرفه خلک چې حقیقت ورڅخه څرګندېږي.

سپین شونډوخاني (spínšūnḍūxāni) نر.ج. یو ډول اوږده سپین رنګي کندهاري انګور دي.

سپین کب (spínkāb) نر.م. شیرماهي.

سپین کت (spínkāt) نر.م. تباشیر.

سپین کشمش (spínkišmiš) نر.ج. یو ډول خوړ انګور دي چې دانه یې روچه ته ورته ده.

سپینکی (spínkáy) ښځ.م. ۱) نری وازګه، د نس وازده؛ ۲) توره؛ ۳) د موخی په منځ کې ګل زېږی. ٤) د وازدې وړې وړې ټوټې.

سپینکی (spínkáy) نر.م ۱) سختو، د پسه کولمه له ټکېدلې غوښې څخه ډکوي او وروسته تر وچېدو یې پخوي؛ ۲) پچ کولمه، غوړه کولمه.

سپین ګهیځ (spíngəhij) نر.م. روڼ ګهیځ، سپین سهار، سپین سوییل.

سپین لمنې (spínlamáne) ص. ښځ.م. پاکه ښځه.

سپین لمني (spínlamaní) ښځ.م. پاکي، عفت، پاک لمني.

سپین لمی (spínlə́may) نر.م. ۱) د لومبړې په څېر یو څناور دی؛ ۲) د کوترو یو ډول دی.

سپین مخ (spínmàx) نر.م ۱) ښکلی مخ؛ ۲) مج. بې ګناهي، معصومیت.

سپین مخي (spínmàxi) ښځ.م. بې ګناهي، معصومیت.

سپین مخی (spínmàxay) ص. نر.م. رښتین، صادق، بېګناه، معصوم.

سپین نینولی (spínninawə́lay) نر.م. چلو، چلاو، سپینې وریجې پخول.

سپینوالی (spínwālay) نر.م. ۱) د تور والي ضد؛ ۲) صفايي، رڼايي؛ ۳) صداقت، رښتینوالی.

سپین وبره (spínwābra) ص. نب. سپین بخن، سپین وشمه، سپین وزمه.

سپین وږی (spínwrā́zay) ص. نر.م. هغه آس چې وږي یې سپین وي

سپینول (spínawə́l) مص. مت. ۱) پوستلېرې کول؛ ۲) د لوښو یا خونې یا ... روښانه کول؛ ۳) تصفیه کول، کومه موضوع روښانه کول.

سپین ولی (spinwālay) نر.م. سپېدار، چنار.

سپین ویل (spinwayal) مص. مت. رښتیا ویل، صاف و صریح ویل، په ډاګه ویل.

سپینه (spīná) ښځ.م. ۱) پله؛ ۲) وازده، وازګه؛ ۳) د سپینو زرو سکه؛ ٤) د سپین مونث شکل.

سپینه دوړه (spīnadūṛa) ښځ.م. سپین پوډر، د هندوانو د مړو د سوځولو وروسته پاتې ایره.

سپینې (spīne) ښځ.ج. ۱) پلې، د پسوندې د پاسه پلې؛ ۲) وازګې، وازده.

سپینی (spínay) نر.م. د دعوې پرېکړه او فیصله.

سپین توری (spíntōray) نر.م. تحقیق، اثبات.

سپینېدل (spinedál) مص. ل. ۱) پوست لېرې کېدل؛ ۲) د لوښو یا خونو سپینېدل؛ ۳) مج. تصفیه کېدل، ځرګندېدل، فیصله کېدل.

ست (sat) نر.م. ۱) بلنه، سلا؛ ۲) ناموس، عزت.

ستا (stā́) ض.م. د تا، د مفرد مخاطب اضافي ضمیر دی.

ستار[1] (sitār) نر.م. مو. سیتار، سې‌تار، سه تار، تنبور او سرود ته ورته د موسیقۍ یوه آله ده.

ستار[2] (satār) ص. نر.م. پټوونکی، پرده پوښ؛ د لوی ښتن له صفتونو څخه یو صفت دی.

ستاره (sitāra) ښځ.م. سام، هیبت، وېره.

ستاړه (stāṛa) ښځ.م. سوله، پخلا کېدنه.

ستاژ (stāž) نر.م. د عملي کار د زده کړې دوره.

ستاسو (stāsū) ض.ج. ستاسي، د ستاسو.

ستالب (stālab) نر.م. یو ډول بوټی دی.

ستانه (stāná) ص. نر. ښځ.م. ۱) روحاني، بزرګ، د روحاني کورنۍ غړی؛ ۲) ص. ج. پاته شوي، پاتې شوي، څنډېدلي.

ستاوندي (stāwandī) ښځ.ج. چنې او بې ... خبرې، اپلتې.

ستایل (stāyal) مص. مت. ۱) صفت کول، ستاینه کول، توصیفول؛ ۲) مج. بد اورد ویل.

ستایلی (stāyalay) ستایل شوی، د صفت موصوف.

ستاینلیک (stāyanlik) نر.م. تقدیرنامه، تحسین نامه.

ستاینور (stāyanwar) ص. د ستاینې ور.

ستاینوم (stāynūm) ا. صفت نوم، صفت، لقب.

ستاینومترنګ (stāynūmtarang) توصیفي ترنګ (ترکیب).

ستایوال (stāywāl) ص. نر.م. توصیف کوونکی، مداح، خطیب، ستایونکی.

ستایویی (stāywayay) ستاینوم، توصیفي کلیمه.

ستتیک (statik) نر.م. و.ګ. ښکلاپېژندنه.

ستخ (stax) ص. نر.م. ح. ستوخ، بدخونده خواړه.

ستدیوم (stediyūm) نر.م. و.ګ. ستېډیم.

ستر[1] (star) ص. نر.م.ج. ۱) لوی، غټ؛ ۲) پراخ؛ ۳) مشر؛ ٤) نر.م. تنکي، تېک، څنې، شقیقه.

ستر[2] (satar) نر.م. پرده، پړده، حجاب.

ستراو (satrāw) نر.م. ۱) یو ډول مېوه لرونکې ونه ده؛ ۲) د مېوې شیره.

سترپاسوال (starpāswāl) نر.م. په پولیسو کې لوړه رتبه چې د عسکرۍ له سترجنرال سره برابر ده.

ستر توب (startōb) نر.م. سترتیا، لوی والی، پرتم.

سترجنرال (starjanrāl) ا. سرلښکر، سپه سالار.

سترچاری (starčāray) ص. لوی چاری، ښاغلمن (مغرور).

سترچاري (starčārī) لوی چارې، ښاغلمني، غرور.

سترغلی (starğalay) نر.م. ۱) د سترګو ګاتی؛ ۲) د سترګې کسې؛ ٤) د سترګې پرده.

سترکوکو (stárkokō) نر.م. نسترن.

سترګ ارتاو (stargartáw) لیدارتاو، چشم انداز.

سترګبندي (stárgbandi) ا. کوډي کوډ ګري، چشمبندي.

سترګبېجن (stárgbeján) نر.م. هغه څه چې سترګی اخلي؛ هغه ښکلي یا راکښونکی شیز چې د خلکو پام ځان ته راکاږي.

سترګ توری (stargtóray) ص. نر.م. ۱) تور سترګی؛ ۲) دستروږي کنایه.

سترګ خوږي (stargxūẓi) ښځ.م. د سترګو ناروغي او درد.

سترګ رپ (stargráp) نر.م. د سترګو د رپ هرمره لنده شیبه.

سترګک (stargák) نر.م. چشمک، دسترګو اشاره.

سترګلید (stargliḍ) ا. د سترګو لید، د سترګو نظر، چشمدید.

سترګلینه (starglína) ښځ.م. نظربازي، کتنه.

سترګن (stargan) ص. سترګور، سترګی والا، عینکي.

سترګن کوکو (stargankōkō) نر.م. د نرګس ګل.

سترګنلی (stargnaláy) نر.م. د سترګو کاسه، د سترګو د ګاټو (مرغنبانه) ځای.

سترګور (stargawár) ص. نر.م. ۱) بینا؛ بصیر، د نظر خاوند؛ ۲) مج. عالم، پوه.

سترګ وږی (stargwáẓay) ص. نر.م. سترووږی اروا وږی، بد سولی، حریص، سرابی.

سترګه (stárga) ښځ.م. د انسان و حیوان د لیدلو او کتلو عضو، د باصرې غړی.

سترګی (stargáy) ښځ.م. ۱) عینکې، چشمې؛ ۲) د ژرندې د څرخ چوڼ؛ ۳) چوړ، د دروازې لښک؛ ٤) د اوبو د چینې سوري؛ ۵) د [illegible] منتظر.

سترګې پرلار (stargeparlár) ص. څارو، منتظر.

سترګې تړل (stargetaṛál) مص. مت. ړوند چرګ، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

سترګیز (stargíz) نر.م. و.ګ. سترګور.

سترګی والا (stargaywālá) و.ګ. سترګن.

سترمېړه (starmeṛá) ص. ښه ځوان، لوی مېړه.

سترنج (satránj) نر.م. شطرنج؛ یوه لوبه ده.

سترنجي (satranjí) ښځ.م. سترنجی، دری، یو ډول نخی فرش دی.

ستر واخفاء (satruxfá) ښځ.م. (عس.) پټونه، نیهاموبه: د دښمن له کشف څخه د جزوتامونو، وسلو د واقعي وضعیت پټول.

سترونده (satarwánda) ص. ښځ.م. مستوره، سترمنه، سراپرده (ښځه).

ستروی (starwáy) نر.م. د میوې حشره.

ستروي (starwí) ښځ.م. لویي، لویوالی، ... .

ستره(۱) (satrá) نر.م. ۱) روی بند، پوړنی، ټیکری؛ ۲) ص. ښځ.م. سراپرده ښځه؛ ۳) ښځ.م. په کښتۍ کې د څارویو د درېدو ځای.

ستره(۲) (sutrá) ص. نب. پاک، سپېڅلی.

ستری (satráy) ښځ.م. ۱) کوډه، ګېډی؛ ۲) د انسان یا څاروي شوېدلی پوست.

سترېدل (staredál) مص. ل. لویېدل، غټېدل.

ستري وتري (sariwatri) ص. نب. ۱) ستړی ستومانه؛ ۲) یوه کورنۍ چې ټول د ناروغی په بستر کې پراته وي.

ستړی (staṛay) ص. نر.م. ستومانه، خسته.

ستړیا (staṛyá) ښځ.م. ستوماني، ستړتیا، ناآرامي، خستګي.

ستړېدل (staṛedál) مص. ل. ستومانېدل، ستړی کېدل، خسته کېدل.

ستړی ستومانه (starasystomā́na) ص. نــر.م. ډېر ستړی، سخت ستومانه، تو کړتو کړ.

ستړي مشي (starimaṣ̌í) ښـځ.م. ښـه راغلی، هر کلی، د حال احوال پوښتنه.

ستغ (staǧ) ص.نـر.م. ۱) وګ. ستخ؛ ۲) زیږ؛ ۳) شخ، سم؛ ٤) په غره کې نېغه ختلې لاره.

ستغه (stáǧa) ص. ښځ.م. سخته خبره، بده خبره.

ستګ (stag) نر.م. سنجاق، ستنګ.

ستل (satál) نر.م. ۱) بالټی، سطل، د اوبه د ساتلو یا انتقالولو لوښی؛ ۲) مص. مت. هوارول.

ستلی (satálay) مف. نر.م. هوار کړی، اوار کړی.

ستم[۱] (sıtám) نر.م. ظلم، تېری، زیاتی.

ستم[۲] (stam) نر.م. ستام، ستما، ستمهار، ستمی، نپسک، سپله هار، تیګا.

ستما (stamā́) ښځ.م. ستم، ستمی، نپسک.

ستمن[۱] (satmán) نـر.م. ۱) مېلمه پال، مېلمه پالونکی؛ ۲) باناموسه.

ستمن[۲] (stamán) نر.م. ۱) یو ډول تریخ بوټی دی ۲) ص.نر.م. شته من، بډای، دنیا دار.

ستمهار (stamahā́r) نر.م. د ستمي اواز، د هنجي وهلو اواز، ستمېدنه.

ستمېدل (stamedə́l) مص.ل. سالنډه لنډه کېدل، ستمی کېدل، په ستمي کېدل.

ستن (stan) ښځ.م. ۱) یوه نرۍ وړه فلزي آله ده چې کالي وربانډې ګنډل کېږي؛ ۲) وګ. پېچکاري ۳) پایه، متهه، ستون؛ ٤) بمبیرکه؛ ٤) نر.م. د لمنځي، ارچې او نښتر د ونې پاڼه (بلګ).

ستناو (stanā́w) نـر.م. مانع، خنډ، خنډوونکی، ټالوونکی.

ستناوه (stanā́wa) ښځ.م. د مشرتوب او شرافت حق لرنه.

ستنبه (stanbá) ص. نـر.م. پېچکاري کوونکی، ستنه لګوونکی، رګوهونکی.

ستن بوټی (stanbū́ṭay) نر.م. یو ډول وابښه دي.

ستنځی (stanǰáy) نر.م. اړځی، اړتون، توقیفځی، زندان، بندیخانه، جېل.

ستن ستنکی (stanstankáy) نـر.م. سستنکی، سل پاڼی، ببرکوکو، صدبرګ ګل.

ستنک (stanák) نر.م. وګ. ستګ.

ستنکی (stankáy) ا!. سنجاق، ستک.

ستنول (stanawə́l) مص.مت ۱) ګرځول، راګرځول؛ ۲) ایسارول، ځنډول، منع کول.

ستن وهنه (stanwahána) پېچکاري، خالکوبي، تزریق.

ستنه (staná) ښـځ.م. ۱) په شا تلنه، بېرته تلنه؛ ۲) وګ. ستن.

ستنېدل (stanedə́l) مص.ل. ۱) بېرته راګرځېدل؛ ۲) منع کېدل، ځنډېدل، معطلېدل.

ستو (satū́) نر.م. ستوان، تلخان.

ستو (staw) نر.م. کوچنی سوری، تنګه، تبوزه.

ستو (satáw) نر.م. یو ډول شیدې لرونکې خړ رنګې ګیاه ده.

ستوان (satwā́n) نـر.م. تلخان، د وچو توتو تک وهلې میده ته تلخان یا ستوان وایي.

ستوخ (stūx) ص. نر.م. وګ. ستخ.

ستوخی (stūxay) نـر.م. تـم، سـتمی، نفسک، تګو، ستام.

ستودګی (studgáy) ښـځ.م. یو ډول مربع شکله شپاړس خنډیز نقش دی چې د تغرونو په اوبدلو کې اچول کېږي.

ستور (stor) نر.م ۱) د کوترې هومره یوه توره مرغۍ ده؛ ۲) غټ خاروي، ستر بوده ګان، لکه: اس.

ستوربېرۍ (storberə́y) ا. فضايي بېړۍ، تشيال بېړۍ.

ستورپکۍ (storpakə́y) ښځ.م. يو ډول نقش دی چې د کب وزر ته ورته دی.

ستورپوه (storpóh) ص. نر.م. ستوري پېژندونکی، ستور پېژاند، هينت پوه، منجم.

ستورپوهاند (storpohā́nd) ا. و گ. ستورپوه.

ستورگۍ (storgə́y) ا. ووکی ستوری، ستوري ډوله (*) ليکنښه.

ستوروين (storwín) ص. ستوري ليدونکی، نجومي، ستورپوه.

ستوری (stóray) نر.م (ج. ستوري) ستاره، ستبری، هر اسماني جرم يا جسم لکه سياره، شهاب ثاقب، ذوات الاذناب، سپوږمۍ او نور.

ستورۍ (stūrə́y) ښځ.م. گوڅی، مرخېړی، يو ډول غرنۍ پوڅکۍ ده.

ستورين (storín) ص. د ستوري اړوند، ستوريز.

ستوريونی (storyū́nay) ا. ستورمزلی، ستورگڅی.

ستوغ (stuǧ) ص. نر.م.ج. سخت، ستغ، ستخ.

ستوغه (stū́ǧa) ص. ښځ.م. سخته، ستغه، زښته، بده (خبره).

ستوکل (stokál) نر.م. بدنيته، ناغېړه (سړی)، شرير و ناراسته.

ستوگه (stóga) ښځ.م. سکونت، استوگنه.

ستول (satawə́l) مص. مت. کمول، تېتول، سپکول، کنښېنول، غلی کول، ارامول.

ستولی (satawə́lay) مف. نر.م. غلی کړی، کرار کړی، آرام کړی.

ستومانتيا (stomāntyā́) ښځ.م. ستړيا، ستړتيا، ستوماني (و گ. ستړيا).

ستومانول (stomānawə́l) مص. مت. ستړی کول، خسته کول.

ستومانه (stomā́na) ص. نر.ښځ.م. ستړی، خسته، زېله.

ستومانېدل (stomānedə́l) مص.ل. ستړی کېدل، زېله کېدل، خسته کېدل.

ستومی (stū́may) نر.م. د ستنې سپم، د ستنې سوم، د ستنې سپمې.

ستون[1] (stūn) ص. نر.م. (ج. ستانه) بېرته گرځېدلی، معطل، ايسار، پاتې شوی.

ستون[2] (sutū́n) نر.م. ۱) برخه، حصه؛ ۲) پايه، ستن، متهه؛ ۳) د سر تېرو ډله چې د حرکت په وخت کې پر يوه کرښه روان وي.

ستونچه (stūnčá) ښځ.م. لستونکی، آستينچه، هغه لستونی چې د ډوډۍ د پخولو په وخت کې ئې په لاس کوي.

ستونځ (stūnǰ) ص. نر.م.ج. ۱) کلک، جگ؛ ۲) گران، ورتېر، د غره څوکه.

ستونځه (stū́nǰa) ښځ.م. ستونزه، معضله، کړاو، کړاک، تکليف، زحمت، ربړ، پرابلم.

ستونزاواری (stonzawā́ray) ص. مشکل هواروونکی، ربړه هواروونکی.

ستونزمن (stonzmán) ص. ستومانوونکی، ربړوونکی، گران.

ستونکی (satū́nkay) نر.م. اواروونکی.

ستون ليکنه (sotonlikána) ا. کالم ليکنه، مقاله ليکنه.

ستونول (stunawə́l) مص. مت. معطلول، ستنول، راگرځول، بېرته راگرځول، ځنډول.

ستونه (stū́na) ښځ.م. رجوع، گرځېده، ورستنېده.

ستونی (stū́nay) نر.م. حلق، مری.

ستونېدل (stunedә́l) مص. ل. بېرته ګرځېدل، رجوع کول، ستنېدل.

ستونیز (stūníz) ص. نر. م. ج. په ستوني پورې اړوند، د ستوني –ستونیز غږ.

ستوني ستخ (stunistáx) ق. ستوني سمع، ستوني ستاک، د شا پر تخته، شا پر ځمکه.

ستوونکی (satawū́nkay) فا. نر. م. اراموونکی، غلی کوونکی، کموونکی.

ستوه (stáwa) ښځ. م. ۱) چاره، پېش کوزه، ستووه؛ ۲) نر. م. ستومانه، خپه، خوابدی، بې وسه، ناتوان.

ستوهېدل (stohedә́l) مص. ل. خپه کېدل، زړېدی کېدل، زهیرېدل، په عذابېدل.

ستوي (stawí) ښځ. م. اب مرواري، د سترګو یو راز ناروغي ده.

سته (sta) نر. ج. ۱) شته، شتمني، دارایي، دولت؛ ۲) ف. شته، دي، د یوه شي د شته والي ښکلی.

ستهان (sathā́n) ور. ستان، یوه لاحقه ده چې د ځای، مملکت او هېواد مانا لري.

سته تیک (statík) نر. م. و ګ. ښکلا پېژندنه.

ستي (satí) ص. نب. ۱) سوی، کباب شوی؛ ۲) تا. ساتي، سوتي، د هندوانو یو رسم و چې هندی مېرمنې ځان هغه اور ته اچاوه چې د مېړه مړی به یې په کې سوځېده.

ستی[1] (satáy) ښځ. م. ۱) و ګ. ستي؛ ۲) بي بي، مېرمن؛ ۳) هغه ښځه چې خپل سر د پلار په کاله کې سپین کړي.

ستی[2] (stay) ښځ. ج. شاتره، یو ډول بوټی دی چې د دوا کار ترې اخلي.

ستېدل (satedә́l) مص. ل. راضي کېدل، خوشاله کېدل، پخلا کېدل.

ستېزه (stezá) ښځ. م. ۱) لوړه سطحه؛ ۲) دغره جګه سطحه.

سټ (saṭ) ص. نر. م. ج. ۱) تباه، برباد؛ ۲) دپښو سندان؛ ۳) پخې مې؛ ۴) دلرګي هغه کونده چې سندان په کې ټینګېږي.

سټار (saṭā́r) نر. م. ستور، یو ډول تېل دي چې د نښتر یا جنغوزي د ونې له ریښې څخه وېستل کېږي.

سټاله (saṭā́la) ښځ. م. سټل، تخمین، اټکل.

سټ سمټ (saṭsamáṭ) نر. م. بېکاره، ناراسته، تمبل، لټ، تنبل.

سټ سودا (saṭsawdā́) ښځ. م. تخمیني بیه.

سټک (saṭák) نر. م. سوټک، لوی چکوش.

سټک (sṭik) نر. م. و ګ. سټیک.

سټکوری (saṭkū́ray) نر. م. ۱) په تناره کې څښېدلې ډوډۍ، چکیده؛ ۲) دنباتاتو پاتې شونې ببخ؛ ۳) بنسټ، آر؛ ۴) کور خرابي؛ ۵) مړاوی، وچ شوی؛ ۶) سوکی، د اورسوکی.

سټګی (saṭgáy) نر. م. ۱) کوچنی سوټک؛ ۲) نښه، د ځلي په څېر د لوټو ورکوټې نښه.

سټمبېخ (sṭambéx) نر. م. یو ډول نبات دی چې ببخ یې کچالو ته ورته دی.

سټمتونی (sṭamtū́nay) نر. م. سټماتونی، لرګي ماتوونکی.

سټوپ (sṭop) نر. م. ۱) بخاري، اوجاغ، اجاق؛ ۲) شټوپ، ایشټوپ، ایسټوپ.

سټ ورټ (saṭwáṭ) ص. نر. م. تباه، برباد، پوپنا.

سټوډیو (sṭudiyó) ښځ. م. د راډیو او تلویزیون د پروګرامونو د تولید و استولو لپاره ډېزاین شوې خونه.

سټول (saṭawә́l) مص. مت. ورکول، تباه کول، بربادول، له ببخه وېستل.

ستړه (sáṭa) ښځ.م. بنسټ، اساس، بنیاد، بنسټ.
ستړه ترنګ (saṭataṛáng) ا. هغه ترکیب چې له یوه خبلواک ویې او یوې ستړې رغېدلی وي.
ستړی (saṭáy) ښځ.م. د چړې ځنې، د تبر ځټ.
ستړي پتړي (saṭípaṭí) ص. نب. ۱) خامخا؛ ۲) ناحقه.
ستړېدل (saṭedə́l) مص. ل. تباد کېدل، بربادېدل، ورک کېدل.
ستېډییم (sṭeḍiyám) نر.م. ستدیوم، ستوډیم، ستودیوم، استدیوم، لوبغالی، د لوبود اجرا کولو ځای.
ستېریوټایپ (sṭeriyoṭā́yp) ص. نر.م. ۱) ط. کلیشه، د چاپ تخته؛ ۲) سو. متحدالماله، یکنواخته کړه وړه یا سلوک.
ستېریوفونیک (sṭeriyofoník) ص. نر.م. ج. (بر.) د اواز د تولید یوه طریقه ده.
ستېشن (sṭešán) نر.م. ۱) تمځی، د درېدو ځای؛ (لکه د سرویسونو او رېلونو)؛ ۲) د راډیویي او تلویزیوني څپو د استولو او اخیستلو ځای.
ستېک (sṭik) نر.م. ۱) هغه لرګی چې نری او اوږد وي؛ ۲) د هاکي د لوبې لرګی.
ستېنډرډ (sṭenḍárḍ) ستنډرډ، ستاندار؛ ۱) معیار، مقیاس؛ ۲) پایه، بنسټ؛ ۳) بېلګه، نمونه.
سجاپ (sajā́p) نر.م ۱) اوږده ریتاړه ده چې د جامې څنډو ته یې ورګنډي؛ ۲) د رخچینې یا خولۍ هغه برخه چې پر کلکې پورې یې ورګنډي.
سجره (sajrá) ښځ.م. سرجه، د واورې کلکېدل.
سجع (sájʕa) ښځ.م. مقفی کلام، قافیه لرونکې خبره، د نثر قافیه.
سجل (sijíl) نر.م. ۱) اقرارلیک، د احکامو او عهدونو کتاب؛ ۲) پېژند پاڼه.
سجیه (sajiyá) ښځ.م. خوی، طبیعت، خُلق.

سچ (sač) ص. نر.م. ۱) خالص، نیږه، نوږه، سوچه؛ ۲) تول، ګرده سره.
سڅ (sac) ص. نر.م. ج. ګڼ، ګور، ببر.
سڅه (sacá) ښځ.م. سکره، د مزرې ببخ، د مزرې د ببخ غوټه، د مزرې ډاک.
سحر (sihár) نر.م. جادو، افسون، کوډې.
سحرامېز (sihraméz) ق. له سحره ډک، جادو دوله، له افسون سره مل.
سحرګاه (sahargā́h) نر. ښځ.م. سهار مهال، سهار ګیبخ، ګهیځ.
سخ (sax) نر.م. ۱) بخت، طالع، خوښي، نېکمرغي؛ ۲) ښهانه ۳) اد. شاباس، ډېر اعلی، ډېر ښه.
سخا [1] (saxā́) ښځ.م. ۱) بخشش، خیر، ورکړه، سخاوت؛ ۲) څښا، د پښو خفیف اواز.
سخا [2] (sxā́) ص. نب. خوسا، بوي‌ناک، ګنده او بدبویه، متعفن.
سخات [1] (sxā́t) نر.م. سکات، اسقاط.
سخات [2] (saxā́t) نر.م. فاتحه، دعا.
سخاته (sxā́ṭa) ص. ښځ.م. غټه پیټه پزه، شلمه پزه، پلنه پزه.
سخارېل (sxāré l) نر.م. څرکری، رواش، پښی.
سخاوت (saxāwát) نر.م. ۱) کرم لرنه، بخشش لرنه، ځوانمردي، خیراتونه، خیرات.
سخاوږه (sxāwžá) ښځ.م. خساوږه، خساوزه، د بدغږ مانع دوا، د زنبق د ګل ریښه.
سخت (saxt) ص. نر.م. ج. ۱) مضبوط، ټینګ، کلک؛ ۲) ګران، مشکل؛ ۳) مج. کنجوس.
سختاړ (saxtā́ṛ) نر.م. ۱) بټه وریجې؛ ۲) یو ډول لېټی ده؛ ۳) هر نرم او اوبلن ګډ څیز.
سختاړول (saxtaṛawə́l) مص. مت. لېټی کول، اوبلنول، ګډ ګډېر و اوبلنول، خوږینول.

سختاړېدل (saxtaṛedә́l) مص. ل. لېټې کېدل، اوبلنېدل، خوړېنېدل، ګوګاډېږېدل، سخاړېدل.

سخت دریځی (saxtdarʒ́ay) ص. د سخت (سیاسي) دریځ او موقف خاوند، توند لاری.

سخت دله (saxtdíla) ص. نب. سخت زړی، په زړه سخت، بې عاطفې.

سخت سری (saxtsáray) ص. نر. م. سخت سر، کلک، ټینګ، سخت.

سخت سپارو (saxtsepārū́) نر. م. د ملا د درد یو ډول دوا ده.

سخت ګیر (saxtgír) ص. نر. م. ۱) جدي، دقیق، چخړېیونکی؛ ۲) مشکل تراش.

سخت مزاجه (saxtmizā́jha) ص. نب. سخت طبیعته، عصباني، خوشکتي، توند، تاوکی.

سختوالی (saxtwā́lay) نر. م. ۱) کلکوالی، ټینګوالی؛ ۲) مشکلتوب؛ ۳) ممسکي.

سختول (saxtawә́l) مص. مت. ۱) کلکول، ټینګول؛ ۲) مشکلول؛ ۳) تېزول.

ښخته (sáxta) ښځ. م. ۱) محرومیت، مظلومیت، کړاو؛ ۲) ډېر، زښته، زښت، بې جوړې.

سختیا (saxtyā́) ښځ. م. ۱) تنګسه، خواري؛ ۲) سختي، ممسکي.

سختېدل (saxtedә́l) مص. ل. ۱) کلکېدل، ټینګېدل؛ ۲) مشکل کېدل؛ ۳) ممسک کېدل؛ ٤) تېزېدل.

سخر (sxar) نر. م. ۱) خسر، د مايني پلار، د مېړه پلار؛ ۲) ببر سر؛ ۳) تېره کاڼی، چوری، چیر؛ ۲) انجرېنجر، ګډوډ، پېچل شوی شی.

سخرګنی (sxarganáy) ښځ. م. د خسر کورنی، خسرګنی، خسرخېل.

سخره (sxára) ښځ. م. د ینګې کشولو پړی.

سخره غوټه (sxaragū́ṭa) ښځ. م. سخره ګنډه، ګډه وډه شوې غوټه، ړنده غوټه.

سخری (sxaráy) ص. نر. م. ټینګ، ثابت.

سخره (saxrá) ښځ. م. یو راز غرنی بوټی دی.

سخړه[۱] (saxṛá) ښځ. م. ۱) اومه نطفه، اوم جنین؛ ۲) د چارې رسی؛ ۳) مبله، چړچې.

سخړه[۲] (sxáṛa) ښځ. م. ۱) تړه، د ویالې یا کاریز د کېندلو عمله؛ ۲) سربونډې، ورلګینه.

سخکوره (saxkóra) ښځ. م. دوه سرې ترښځ.

سخن (saxán) ص. نر. م. طالعمن، نېکمرغه.

سخواړ (sxwāṛ) نر. م. پلنه پزه، پیته پزه، چیته پزه.

سخوبی (sxubáy) نر. م. ډبلی، زبونه.

سخوټ (sxūṭ) نر. م. ۱) ګردی زخن لرګی؛ ۲) منډلی او تیټ چاغ سړی.

سخوټن (sxuṭán) نر. م. توده ایره، پړندی، سخوتن، سخوختن.

سخور (saxawár) نر. م. نېکمرغه، بختور.

سخوریز (sxuríz) نر. م. پښې ته ورته یو ډول بوټی دی.

سخوریی (sxwaryáy) نر. م. د سخوریز، د بوټی ببخ.

سخوښتی (sxwaṣtáy) نر. م. ۱) د خولې کنج؛ ۲) ماکو.

سخول (sxwal) نر. م. تلفظ.

سخوندر (sxwandár) نر. ښځ. م. سخندر، سخوندر، ځوان غویی، ځوان خوسکی.

سخه (sáxa) ښځ. م. کینه، رخه، حسد.

سخهار (saxahár) نر. ج. د مال د سېږمو اواز.

سخی (saxáy) نر. م. ۱) و ګ. سړی؛ ۲) خوسی، خوسکی؛ ۳) د یوې لوبې نوم دی.

سخي (saxí) ص. نب. دسخا څښتن، ښندونکی، بخښونکی، لاس خلاصی.

سد (sad) نر.م. ۱) هوښ، عقل، شعور؛ ۲) دېوال، خنډ؛ ۳) د رخ مقابل، د ټوپک په میل کې تاو راتاو دېوال.

سدره (sádra) ښځ.م. قلنګ، شکرانه، جاري خیرات.

سدرۍ (saxráy) ښځ.م. واسکټ، ټټرۍ.

سدکاو (sadkáw) نر.م. اسهال، چړنتوب، حیضه، له نسه ایله کېدنه، سرن.

سدوبد (sadubád) نر.م. عقل وهوښ، عقل و فکر.

سدول (sadwál) نر.م. لنډ قدی سړی.

سدۍ (sadáy) ښځ.م. پېړۍ، قرن، د سلو کالو موده.

سډول (sadúl) نر.م. ۱) زوړ ډنګر غویی؛ ۲) مج. جاهل، تنبل و پنډ سړی.

سر(۱) (sar) نر.م. ۱) ککری، کوپړی، جمجمه؛ ۲) څوکه، قله؛ ٤) اساس، منشأ؛ ۵) مشر، د سرسړی؛ ٦) مخته، مخکې؛ ۷) شروع، پیل؛ ۸) سورجه، کلکه شوې واوره.

سر(۲) (sir) نر.م. ۱) راز، پټه خبره؛ ۲) قلب، زړه؛ ۲) پټ، د علانیت ضد.

سُر(۳) (sur) نر.م. ۱) مو. سور، سُرت، ټیپ، آهنګ، میلوډی، نغمه، ټون؛ ۲) مج. هوښ، شعور؛ ۳) مج. مهارت، استعداد؛ ٤) واک، اختیار.

سراب (saráb) نر.م ۱) سرورخی؛ ۲) و ګ. څلویی۲؛ ۲) ع. له نړۍ او د نړۍ له متاع څخه کنایه.

سراج(۱) (saráj) نر.م. څین جوړونکی او خرڅوونکی.

سراج(۲) (sıráj) نر.م. ۱) څراغ، ډېوه؛ ۲) لمر.

سراج الاخبار (sırājulaxbār) د یوې جریدې نوم وچې د امیر حبیب الله خان د سلطنت پر دور د محمود طرزي په لیکوالۍ چلېدله.

سراج الاطفال (sırājulatfāl) نر.م. د یوې جریدې نوم وچې د امیر حبیب الله خان په زمانه کې د محمود بېګ طرزي په لیکوالۍ خپرېده.

سراجه (sarāja) ښځ.م. هغه خنډ (زخه، غوټه) چې د تاک په څانګو باندې کېږي.

سراجي (sarājí) ښځ.م. د څین جوړولو کسب.

سراچه (saráča) ښځ.م. ۱) وړوکی سرای، د کور دننه وړه او څانته اباديؒ؛ ۲) هغه خونه چې د کور د دروازې یا ګاراج په سر جوړه شوې وي.

سرارو (sararó) نر.م. شریان، د لاس غټ رګ.

سراسر (sarāsár) ق. ټول، له یوه سره تر بله پورې، سر تر پایه.

سراسوتي (saraswatí) ښځ.م. و ګ. سرسوتي.

سراښ (srāṣ) ص.نر.م. حریص، لالچي.

سراښند (srasánd) ص. نر.م. حریص، سراهند، نه مړېدونکی.

سراښول (srāṣawál) مص. مت. سراښ کول، ټینګول، تحریص و ترغیبول.

سراښېدل (srāṣedál) مص. ل. حریصېدل، ترغیبېدل.

سراغ (surāǧ) نر.م. نښه، نخښه، د یو چا د ځای پوښتنه.

سرافراز (sarafrāz) ص.نر.م. سرلوړی، مفتخر.

سرامني (srāmaní) ښځ.م. زوه، د زخم اوبه چې څه وینه هم ورسره وي.

سرانداز (sarandáz) نر.م. ۱) اوږده قالینچه ده چې د توشکې په مخ اچوله کېږي؛ ۲) ص. نر. م. چټک، چالاک؛ ۳) بې پروا، بېباکه.

سرانه (sarāná) ښځ.م. ۱) هغه لرګی چې د دروازې په سر اچول کېږي؛ ۲) د سړي په سر پیسې ټولول.

سراو (saraw) ص.نر.م. په سر کې، لومړی، له تولو وړاندې او به کول.

سراوره (saraóra) ښځ.م. هغه خواړه چې په اوومه ورځ یې په ناوې پسې وروړي.

سراوړه (srāwṛa) ښځ.م ۱) گنه گونه؛ ۲) د کوچنیانو یو ډول لوبه.

سرای (srāy) نر.م. ۱) کور، انگړ؛ ۲) هغه ډېرې کوټې یا دوکانونه چې په یوه محوطه کې وي.

سرایت (sarāyát) نر.م. ۱) اثر، اغېزه؛ ۲) د یوه شي له توکو څخه د بل شي تېرېدنه.

سراېږد (saréẓd) نر.م. بالښت.

سرایستلی (saristálay) ص. وتلی، پېژندلی، مخور، نوموړ، نومړی.

سراېښی (sareṣ̌ay) نر.م. سروېږدی، بالښت.

سرب (srab) نر.ج. ۱) سوربخن، سرمنه؛ ۲) و.گ. سرپ ٤)؛ ۳) چاره، علاج.

سربادي (sarbādí) ښځ.م. هغه لېونتوب چې په سپوږ خوری څخه پیدا کېږي.

سربادی (sarbādáy) ص. نر.م. لېونی، چټی غوږېدونکی، چټیاټ ویونکی.

سرباز (sarbāz) نر.م. عسکر، سرتېر، سرتېری، سرښندونکی.

سربانده (sarbānda) ښځ.م. ۱) سپرغېږی، د پټي سرالال، غړی؛ ۲) هغه ورکوټی پټی چې د غټ پټي سرته پروت وي.

سربانډی (sarbānday) نر.م. سرباری، له عادي حالته پورته، سربندي، سرمنډیل، سرماتی، د دهوال وروستی پخسه.

سربانډه (sarbānḍa) ښځ.م. بدریزه، سربانډۍ، هغه څرمنه چې په جغ پورې تړل کېږي او بیا د سپارې غشی ورباندې کلکېږي، سربانه.

سربدال (sarbadāl) نر.م. سرگنگسه، گیج، بیحاله.

سربدل (sarbadál) نر.م. جار، قربان، واری، ځار.

سربډاگه (sarbaḍága) ص. نب. ۱) بې پرو، لچه، لنډغر، ابله گرده؛ ۲) بېځایه لگښت.

سربر (sarbár) نر.م. ۱) څانگې پرېکول، ښاخ بری؛ ۲) ق. تول، برابر، یو شانته، پوره، سرپه سر.

سربرا (sarbarā) ص. نر.م. ۱) سم، برابر، منظم؛ ۲) دکار پای؛ ۳) نامي، د سر (سري).

سربل (sarbál) ا. مخینه، سابقه.

سربنا (sarbinā) ا. مخبنا، روبنا.

سربند (sarbánd) نر.م ۱) د ویالې سربند؛ ۲) هغه نری پړی چې کوری، ترنگړ او... ورباندې اوبدل کېږي؛ ۳) مبله، بانډه، اپلبند.

سربندی (sarbandáy) نر.م. سرمنډیل، سرماتی، د دهوال وروستی مایله پخسه.

سربندي (sarbandí) ښځ.م. د جنگی لاس نیوی، نامزادي، کوژده.

سربونی (sarbūnay) نر.م. نولی، خربوزی، سوربونی.

سربه[1] (sarbá) ص. ښځ.م. څربه، چاغه، غوټه.

سربه[2] (srabá) ښځ.م. ۱) مرداره، لاش، مېږگه؛ ۲) سربله، قصابي شوی؛ ۳) غوښه.

سربېرن (sarberán) ق. پاسه. پورتنی، پرسر.

سربېره (sarbéra) ق. علاوه، د پاسه، پورته، برعلاوه، زیاتی.

سربېښت (sarbéṣt) نر.م. سرسینه، سرپېښتی، سرپېښتی.

سربیه (sarbaya) ښځ.م. د سر په قیمت، د سر بیه.

سرپ[1] (srap) نر.م. ۱) سرب، سرپ، یو ډول فلز دی؛ ۲) یوه غرنی ونه ده؛ ۳) په لومه کې د مرغی د وزر وهلو اواز.

سرپ[2] (sırp) اد. صرف، فقط، گوېلې، محض.

سرپاړی (sarpā́ṛay) نر.م. سرپاغی، د سر و مخ د ډډېدو او پړسېدو يو ډول ناروغي ده.

سرپټه (sarpáṭa) ص. ښځ.م. باکره او سترمنه.

سرپټی (sarpáṭay) ص. سرپوښلی، هغه چې سر يې پټ وي.

سرپرست (sarparást) نر.م ۱) مربي، روزونکی، پالونکی؛ ۲) اداره کوونکی، موقتي مشر.

سرپړی (sarparáy) نر.م. د ساچ په څېر يو ډول مرغۍ ده چې وزرونه يې سره او نوره توره ده.

سرپرېکړی (sarprekáṛay) ص. نر.م. ۱) سر قربان کړی، توريالی، سرپړې؛ ۲) کټ مټ.

سرپرېکول (sarprekawál) مص. مت. ۱) سرغوڅول، وژل؛ ۲) پ. ک. لوړه کول.

سرپړکمشر (sarpaṛkmášar) نر.م. بريدگی، يوه عسکري رتبه ده.

سرپښتی (sarpaṣtáy) ښځ.م. سرسينه، نازکې تنکۍ پښتۍ.

سرپک (sarpák) نر.م. سرسرۍ، هسې، سطحي.

سرپناه (sarpanā́h) ښځ.م. ۱) کور، خونه، منزل؛ ۲) کوډله، جونګړه.

سرپوټکه (sarpuṭáka) ښځ.م. سپېرکونډکه، کوچنۍ مرغۍ ده چې په سر باندې پوپکه لري.

سرپوټه (sarpū́ṭa) ښځ.م. و گ. سرپټه.

سرپوړی (sarpóṛay) ص. نر.م. و گ. سرلوړی.

سرپوښ (sarpóṣ) نر.م. ۱) سرپوټی، برغولی؛ ۲) يوولس ډزې ټوپک.

سرپوښلی (sarpoṣálay) ص. نر.م. پوښلی، سرپټ شوی، پټ.

سرپول (sarpawál) مص. مت. مرغۍ برول، مرغه د وزرو په رپولو راوستل.

سرپه څېړی (sarpaceṛáy) ق. سرپه چپړی، سرپرڅېړی، سرپه څنکه، سرپه څونکه.

سرپه سر (sarpasár) نر.م. ۱) يو شان، يو برابر، مساوي؛ ۲) پرتله.

سرپېدل (srapedál) مص. ل. په لومه کې د مرغۍ د بندېدو په وخت کې د وزرونو وهل کېدل.

سرپين (surpín) ص. نر.م. ۱) سرپې، سرپي، د سرپوجوړ؛ ۲) سرپي ټوپک.

سرتا (sartā́) ښځ.م. د ښځو د پړوني شا وخوا گنډل شوې وربښمينه ټوټه.

سرتاو (sartā́w) نر.م. سرغړونه، سرکښي.

سرتاوول (sartawawál) مص. مت. سرغړول، سرکښي کول، ناپرماني کول.

سرترپايه (sartarpā́ya) ق. ترپايه، ټول، تمام، له اوله تر آخره.

سرتړلی (sartaṛálay) سرپټی، سرپټ، سربسته.

سرتړونی (sartaṛū́nay) نر.م. سرتونی، سرپېچک، کله‌چک، هغه دسمال چې سر پرې تړي.

سرتمبه (sartámba) ص. نب. و گ. سرتمبه.

سرترسره (sartarsára) ق. ټول، سراسر، بالکل، له سره تر اخيره، کلاً، کاملاً.

سرتناو (sartanā́w) نر.م. مراند، د مړزانو د جال سرتناو.

سرتور (sartór) ص. نر.م. ج ۱) سرلوڅ، سرلوڅی؛ ۲) بې عزته، خوار، ذليل.

سرتورول (sartorawál) مص. مت ۱) سرلوڅول؛ ۲) بې عزته کول، خوارول. سرتورونه.

سرتوره (sartóra) ص. ښځ.م. ۱) تورسرې، سرلوڅې (ښځه)؛ ۲) مج. کونډه.

سرتوري (sartorí) ښځ.م ۱) بې عزتي، سپکونه؛ ۲) کونډتوب.

سرتورېدل (sartoredə́l) مص.ل. ۱) بې عزته کېدل؛ ۲) کونډېدل، بې مېړه کېدل.

سرتونی (sartū́ṇay) نر.م.و گ. سرتړونی.

سرتی (saratáy) ص.نر.م. ترهور، سرگردان، وارختا.

سرتېر (sartér) ص. نر.م. ۱) زړور، جسور؛ ۲) فداکار، سرتېریجانباز؛ ۳) عسکر.

سرتېره (sarterá) ص.نر.م. سرتېر، هغه څه چې سر یا څوکه یې تېره او تېزه وي.

سرټمبګي (sarṭambagí) ښځ.م. سرټمبګي، مخالفت، ضدیت، سرزوري.

سرټمبه (sarṭambá) ص. نب. سرټمبه، ضدي، مخالف، پر یوې بېځایې خبرې سخت ولاړ.

سرټولنه (sarṭolə́na) ا. ستره ټولنه، ستره غونډه، سراسري کنفرانس.

سرټيټوالی (sarṭiṭwā́lay) نر.م. خجالت، شرمندګي، بدنامي، سرکښته والی.

سرټيټی (sarṭíṭay) ص.نر.م ۱) اطاعت کوونکی، عاجز؛ ۲) خجل، شرمنده، بدنام.

سرج (sarj) نر.م. ځین، زین، د آس زین.

سرجماعه (sarjamā́ṣa) نر.م. سرجماعت، د ټولګي مشر، د صنف کپتان.

سرجنبت (sarjanə́ṣt) نر.م. د کار او عمل لار.

سرجه (sarjá) ښځ.م. سورجه، سوجره.

سرجي (sarjí) نر.م. ځین جوړوونکی او خرڅوونکی.

سرچشمه (sarčašmá) ښځ.م. ۱) سرچینه، چینه، منبع

سرچومه (sarčū́ma) ښځ.م. ساچمه.

سرچېړی (sarčéṛay) ص. نر.م. نسکور.

سرچینه (sarčiná) ښځ.م. سرچشمه، منبع.

سرځوړ (sarǰwáṛ) ص. نر.م. ج. ځوړی، سرښکته، سرځوړ.

سرځوړی (sarǰwáṛay) ص. نر.م. ۱) سرځوړ، شهوه، سرکښته؛ ۲) سرټيټی؛ ۳) عاجز، بې ازاره؛ ٤) خجل.

سرځوړي (sarǰwaṛí) ښځ.م. سرځوړی، سرټيټي، سرخمي، سرڅوړي.

سرځی (sarǰáy) ق. مخکینی، وړاندینی (برخه).

سرڅارمن (sarcārmán) نر.م. د پولیس په تشکیل کې ترسمونیار راښکته رتبه ده چې د عسکري د جګتورن او ملکي ٦ رتبې سره برابره ده.

سرڅارن (sarcārán) ا. د پولیس افسر، د افغاني پولیس رتبه.

سرڅپوڼی (sarcapū́ṇay) ا. زړوکی، څکالکی، اوړنی، د سر دسمال.

سرڅړی (sarcáṛay) نر.م. یو ډول بوټی دی چې ډنډر یې غټ او پاڼې یې نرۍ دي.

سرڅوړه (sarcū́ṛa) ص.نب. ۱) سرځوړ، سرځوړی ۲) د وزن په موضوع کې د درونډ مانا لري.

سرڅوړی (sarcū́ṛay) نر.م ۱) سرښکته، سرځوړی؛ ۲) مج. خجل، شرمنده.

سرڅېړه (sarceṛa) ښځ.م. مخامخ، مستقیماً، نېغ په نېغ.

سرڅېړی (sarceṛáy) نر.م. سرڅوړی، سرښکته.

سرحد (sarhád) نر.م. برید، وېش، پوله، ټک، فاصل حد.

سرحددار (sarhaddā́r) ص.نر.م. برید ساتونکی، د سرحدي چارو مؤظف، د سرحد ساتلو آمر.

سرحدي (sarhadí) ص. نب. په سرحد پورې اړوند، د سرحدي سیمې اوسېدونکی.

سرخاب (surxā́b) نر.م. ۱) سریغ، سرخاوی، یو ډول هیلۍ ده؛ ۲) سرکی.

سرخار (sarxā́r) ص. نر.م. د اغزو بندیز (احاطه).

سرخازه (sarxāza) ښځ.م. جازه، دبرلیک، د قبر شناخته.

سرخان (sarxān) نر.م. په ودونو او خیراتونو کې د کارونو پوره بند و بست کوونکی.

سرخانه (sarxāná) ښځ.م. سری، سرکول، د چلم سرخانه، د چلم ټوپی.

سرخانی (sarxānáy) ښځ.م. د اوښانو طویله.

سرخاوره (sar xáwra) ښځ.م. د سر پر یمنځلو خاوره.

سرخ باد (surxbād) نر.م. سره مخه.

سرخچه (sarxčá) ښځ.م.ج. ۱) یو ډول سره او تروه زردالو دي؛ ۲) یو ډول غنم.

سرخرکه (sarxaráka) ښځ.م. کله خورکه، یو ډول مرغۍ ده چې د کوچنیو مرغیو مازغه خوري.

سرخروی (surxrúy) ص.نر.م. مخ روښی، سرلوړی، سرهسکی.

سرخرینه (sarxriyána) ښځ.م. سرکلونه، سرخرونه.

سرخس (sarxás) نر.م. یو ډول بوټی دی.

سرخط (sarxát) نر.م ۱) سرلیک، عنوان، سرنامه؛ ۲) سرمشق.

سرخک (sarxák) نر.م. یو ډول بوټی دی.

سرخکان (surxakān) نر.م. و.ګ. شری.

سرخکه (sarxáka) ښځ.م. یو ډول توره مرغۍ ده.

سرخکی (surxakáy) نر.م. یو ډول بوټی دی چې په ریښو یې شیان رنګوي.

سرخنی (sarxanáy) نر.م. ځرخنی، هغه غوچکه چې د کچري په منځ کې د کورتو او غوړیو د اچولو لپاره وبسته کېږي.

سرخوړلی (sarxwaṛálay) ص.نر.م. تباه شوی، هلاک شوی، مړ شوی.

سرخوړوونکی (sarxuṛawū́nkay) فا.نر.م. ستړی کوونکی، خپه کوونکی، شله، سرتمبه.

سرخوړی[1] (sarxwaṛáy) ص.نر.م. مزاحم، تکلیف ورکوونکی، جنجالي.

سرخوړی[2] (sarxū́ṛay) نر.م. سرخوږېدنه، سردردي.

سرخوش (sarxóš) ص.نر.م. خوشال، مست.

سرخول (sarxól) نر.م. د خولۍ سر، کله ګی، د خولۍ ټوپی، ټپکی.

سرخوله (sarxwála) ښځ.م. د خولۍ پیڅه، د خولۍ چنه، د خولۍ پراوېز.

سرخه (surxá) ص.نب. ۱) سمند آس؛ ۲) ښکلی، سوربخن.

سرخی (surxáy) ښځ.م. ۱) غاړه، څنډه، ژۍ، حاشیه؛ ۲) تربشه، ریتاړه، لیتاړه.

سرخېل (sarxél) نر.م. مېز، سرکرده، مشر.

سردار (sardā́r) ص.نر.م. ۱) مشر، سرکرده، رئیس؛ ۲) قوماندان، د پوځ ستر افسر.

سردارو (sardārū́) نر.م.ج.و.ګ. پاره، اولنو به دغه ماده دحشراتو د ورک کولو لپاره په سرونو کې اچوله نو ځکه یې سر دارو بلله.

سردانه (sardāná) ښځ.م. د سر ورخ، هغه ورخ چې د ویالې په سرکې واقع وي.

سردرختي (sardraxtí) ښځ.م. د ونو مېوه، د مېوه دارو ونو حاصل.

سرډره (sardará) ښځ.م. د درې سر، د درې لوړه برخه.

سردری (sardaráy) ښځ.م. د دروازې د چوکاټ پاسنۍ لرګی.

سردسېر (sardsér) ص.نر.م. سره سیمه، سوړ ځای.

سردم (sardám) نر.م. دجولا د تنستې ځانګړی آله (لرګی).

سردمدار (sardamdā́r) ص. نر.م. مشر، سرکرده، سرکښ.

سرده (sardá) ص. نب ۱) د ول ختکی یا هندوانې یا... ۲) یو ډول غرڅه.

سررشته (sarıštá) ښځ.م. و گ. سرښته.

سرزګی (sarzagáy) نر.م. سرجګی، هغه پوستکی چې د جګ په خوله یې اچوي او ترې یې.

سرزنش (sarzanáš) نر.م. ترټنه، په سر ټکونه، ملامتونه، جزا ورکونګ.

سرزوره (sarzóra) ص. نب. سرکښه، سرکښه، سرتمبه، ضدي.

سرزوری (sarzóray) ص. و گ. سرزوره.

سرزوري (sarzorí) ا. سرتمبګي، زوروړتیا، سرکښي.

سرزیان (sarzyā́n) ا. د سر زیان، د سر تاوان، ځاني تاوان.

سرزیړی (sarzeṛáy) نر.م. هغه لیږ سره کړي غوړي چې په کورتو او یا کتغ باندې اچول کیږي.

سرژه (sarža) ښځ.م. و گ. سرږه.

سرږه (sarẓá) ښځ.م ۱) سرژه، غرنی میږه، غرخنی، د غره پسه؛ ۲) مج. تکړه او سرکښه ښځه.

سرساتنمن (sarsātanmán) نر.م. د پولیسو په تشکیل کې له دریم څارن څخه راښکته رتبه ده چې د عسکری په تشکیل کې د وړو ضابطانو له بریدګي سره برابره ده.

سرسام (sarsā́m) ص. نر.م.ج. سودایي، بادسری، سرکوته، بې اګاره، بادوهلی، باسار.

سرسایه (sarsāyá) ښځ.م. د فطر صدقه، د سر صدقه.

سرسپارلی (sarspārálay) ص. سرښندلی، ځانسپارلی، سر په تلي کې.

سرسخت (sarsáxt) ص. نر.م. ۱) کلک، ټینګ، ۲) سرتمبه، ج ضدي.

سرسر (sarsár) نـ ۱) د مایعاتو د سر برخه؛ ۲) د وریجو چې شوي اوبه؛ ۳) پېچونه.

سرسره (sarsará) ځ.م. د اوبښ ښایسته ترسرې، د اوبښ ښکلو سار (افسار).

سرسری (saráy) نر.م. یو ډول پاسته او بې اغزو واښه دي.

سرسري (sarsarí) ص. نب. برسېرن، سطحي، نیمګړی.

سرسوبن (sarsobán) ص. نر.م. وارخطا، تلولی.

سرسوبنده (sarsobánda) ښځ.م. زنځه، ځمځه، زمځه، شوبله، چهلپا (و گ. زنځه).

سرسیانده (sarsıyā́nda) ص. نب. تلولی، وارخطا.

سرسېره (sarséra) ښځ.م. د ښځو یو ډول ګانه ده چې په تندي یې ځوړند وي.

سرشاخي (saršāxí) ښځ.م. دخارویو د سر مالیه، چېلک.

سرشار (saršā́r) ص. نر.م ۱) ډک، ترخولې پوره؛ ۲) مست، ارام، خوښ.

سرشاهي (saršāhí) ښځ.م. شېرشاهي؛ له ۱٤ ګرامو سره معادل وزن.

سرشکونی (saršikawū́nay) نر.م. سرشکونه، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

سرشمارنه (saršmārána) ا. سرشمېره، سر شمېرنه، د نفوسو احصائیه.

سرشمېراند (saršmerā́nd) ا. سرشمېرونکی، سرګڼونکی، سرمحاسب.

سرشوخ (saršóx) ص. نر.م. شوخ طبعه، مست، په شوخي او شیطاني سر.

سرشی (saršáy) ښځ.م. یوه بابښه ډوله مرغۍ ده.

سربناند (sarṣánd) ص. سربښدونکی، سرشار.
سربنته (sarıṣtá) ښځ.م. سرشته، سررشته، بندوبست، سمبالونه.
سربنته دار (sarıṣtadár) ص.نر.م. سررشته دار، سمبالوونکی، بندوبست کوونکی.
سربنوونکی (sarṣoúnkay) ا. مشر ښوونکی، سرمعلم.
سرطان (saratán) نر.م. ۱) چونگاښ، چنگاښ، کجپوړ، کنیکبر؛ ۲) کېنسر.
سرطبيب (sartabíb) نر.م. د ډاکټرانو رئیس، د یوې روغتیایي موسسې آمر یا مشر.
سرعت (sursát) نر.م. تندي، تلوار، بېړه، چټکتیا.
سرغ (sarğ) نر.م. ځین، زین، د آس زین.
سرغاړی (sarğáray) ص. نر.م. ۱) سرکښه، سرغړوونکی، سرکش، غوړ نه نیوونکی؛ ۲) په تنگ شوی.
سرغاړې (sarğáre) ښځ.م. ژوبله، وژله، قتل.
سرغبرگون (sarğbargún) گر. د فعلي ريښې د سرتوکي تکرار.
سرغټ مشر (sarğatmášar) نر.م. سپه سالار.
سرغړاندی (sarğaṛánday) ص. نر.م. یاغي، باغي، سرکښه، سرکش، سرغړوونکی.
سرغړول (sarğaṛawál) مص. مت. بغاوت کول، نافرماني کول، سرکښي کول، سرغړل.
سرغړی (sarğaṛáy) ص. نر.م. پزې ته رارسېدلی، ډېر په عذاب شوی.
سرغشی (sarğášay) نر.م. وگ. شرغشی.
سرغندوی (sarğandóy) ص. نر.م. ۱) مشر، لارښود، لارښوونکی؛ ۲) یو ډول وابنه دي.
سرغنه (sarğaná) ص. ښځ.م. مشر، لارښود، د سرسړی، لارښوونکی.

سرغوپه (sarğupá) ښځ.م. ۱) سرغوټه، غوټه؛ ۲) پټ، ډوب، نتلی.
سرغوټه (sarğúṭa) ښځ.م. ۱) پېچلی کار؛ ۲) د تار د سرغوټه؛ ۳) د وېښته، غوټه کېدنه.
سرغوچ (sarğwác) نر.م. سرغچ، مهر و لاک، سربسته، د مال نښاني کول.
سرغوځ (sarğwác) ص. نر.م. سرپرېکړی، سر پرې شوی.
سرغوړ (sarğwáṛ) نر.م. د سر روغن، د سر غوړولو غوړي.
سرغوړی (sarğwáẓay) نر.م. د کاهو یا نورو سابو باندېنی پند یا غټ پوټکی.
سرغونډ (sarğwáṇḍ) ص. نر.م. ۱) غونډ سری، گرد سری؛ ۲) د بغوتې؛ د مرۍ یو ډول ناروغي ده؛ ۳) غڅ، یو ډول اغزن بوټی دی.
سرف (sarf) نر.م. ج. په ځمکه پوري تړلی بزگر.
سرفراز (sarfıráz) ص. نر.م. سرلوړی، مفتخر.
سرقت (sırqát) نر.م. سرقه، غلا، پټ، ورک.
سرکاتب (sarkātíb) نر.م. سرلیکونکی، د لیکونکو مشر.
سرکار (sarkár) نر.م. ۱) حکومت، کارفرما؛ ۲) ملک، اختیار دار.
سرکاري (sarkārí) ص.نب. دسرکار، د حکومت، په حکومت اړوند.
سرکپ (sarkáp) نر.م. سرپک، په سر کې ریبدل، غنم یا ... شلورگوتې په سر کې ریبدل.
سرکتابت (sarkıtābát) نر.م. د سرکاتبي وظیفه، سرکاتبي.
سرکټ (sarkíṭ) نر.م. بر. وگ. دوره ۲).
سرکرده (sarkardá) ص. نب. مشر، د سر سړی، آمر، حاکم.

سرکړوني (sarkṛúne) ښځ.م. مشاطه، د سر سینګاروونکې.

سرکس (sarkás) نر.م. د هنري او ورزشي ننداره لکه اکروباټ، جمناستیک، جادوګري، د روږدو حیواناتو جالبوفعالیتونو ته سرکس وایي.

سرکښ (sarkáṣ) ص. نر.م. ۱) سرکش، یاغي، نافرمان؛ ۲) د اس ځل؛ ۳) د رمې د سر وزه، شابز.

سرکښته (sarkṣáta) ص. نب. سر ټیټی، سرځوړ، سرخم، سر ځوړنده.

سرکښي (sarkaṣí) ښځ.م. سرکشي، یاغیتوب، سرزوري، بغاوت، خبره نه منل.

سرکنده (sarkánda) ص. ښځ.م. تېزه منډه، په یوه سا منډه، بې ځنډه منډه.

سرکنډو (sarkanḍó) ص.ښځ.م. و ګ. سرکونډو[1].

سرکنډی (sarkanḍáy) نر.م. د ماشوم نذري وېښتان او ځنکه.

سرکنډۍ (sarkunḍáy) ښځ.م. ۱) هغه جنۍ چې وېښتان یې لنډ شوي؛ ۲) هغه نجلۍ چې مخکې له ودېدو پلار په کور کې کونډه شي.

سرکو (sarkáw) نر.م. و ګ. سرکپ.

سرکوب (sarkób) ص. نر.م. ۱) ترټل، سرزنش، وهل، ماتې ورکول؛ ۲) د جنګ څوکۍ، برج؛ ۳) دژرندې د ویالې جګ ځای.

سرکوټ (sarkóṭ) نر.م. د درمند هغه لوښی پیمانه چې ملا یا ډم ته ورکول کېږي.

سرکودن (sarkodán) ص.نر.م. و ګ. سرسام.

سرکوزی (sarkū́zay) نر.م. ۱) خنځیر، خنزیر، سوډر؛ ۲) ص.نر.م. مج. بې غیرته (سړی).

سرکوزي (sarkūzí) ښځ.م. بې غیرتي، دوسي، شرمندګي، بېشرمي.

سرکول[1] (sarkól) نر.م ۱) سری، د چلم سرخانه؛ ۲) د اوبو پټېم، د اوبو مخې ته بند اچول.

سرکول[2] (sarkwál) ق. سرپه څېړی، سرتوکونی، سر په ځنکه، سرکول کوني.

سرکول[3] (sarkawál) مص. مت. ۱) سرمینځل، ګنده کول او اوبدل؛ ۲) چلم لګول؛ ۳) غولول؛ ٤) دکړکي قلم جوړول؛ ۵) ننبه ختا کول.

سرکولپي (sarkulpí) ښځ.م. (اق.) سرقفلي، د تجارتي شهرت ارزښت، د یوې ځمکې، ځای، مسلک تفضیلي ګټې.

سرکومه (sarkomá) ښځ.م. د کارېز د څاه بام یا سرپټوني.

سرکونډو (sarkonḍó) ښځ.م. ۱) نوې بالغه نجلۍ چې وېښتان یې لنډ وي؛ ۲) ق. سرکونډی، سر په څېړی اوښتل، سرتوکوني اوښتل.

سرکونګ (sarkwáng) نر.م. یو ډول مرغۍ ده چې د غاړې ښکې یې رنګارنګې دي.

سرکوی (sarkóy) نر.م. ګونډي مال، پرمال، د درمند د ګونډیو میده کول.

سرکه (sarká) ښځ.م. تروبی، یوه تروه مایع ده چې د انګورو، توتو، خرما لهتخمر څخه جوړیږي.

سرکۍ (sarkáy) ښځ.م. ۱) مچ ته ورته یوې سرې رنګې حشرې نوم؛ ۲) الوبالو، د الوبالو ونه؛ ۳) یو ډول جلدي ناروغي ده؛ ٤) ص.ښځ.م. سور رنګی.

سرکی (sarkáy) ص. نر.م. ۱) سور رنګه؛ ۲) برسېرن لګېدلی، سطحي مبنتی.

سرکېدل (sarkedál) مص. ل. ۱) مقصد ته رسېدل؛ ۲) د چلم لګېدل؛ ۳) دانه چاودېدل.

سرګا (sargā́) ښځ.م. ۱) پروني، تېکری؛ ۲) یو ډول د تغر ښکلی انځور دی.

سرګردان (sargardán) ص. نر. م. لالهانده، پرېشان، غلبلانده، لالوانده، آواره.

سرګړی (sargáṛay) نر. م. یو ډول زېړ رنګه زیړه غرنۍ وابنه دي.

سرګله (sargalá) ښځ. م. تکسری، چېلک، د مال او څاروېو محصول.

سرګنګس (sargángs) ص. نر. م. سرګنسه، سر ګېچ، ګنګس، سرېداله.

سرګڼی (sargaṇáy) نر. م. یو ډول زیړ بوټی دی.

سرګومه (sargúma) ص. نب. ۱) سرګمه، بېهوښه، بېحاله؛ ۲) نامعلومه.

سرګه (sargá) ښځ. م. د کور کمبله.

سرګېجن (sargeján) ص. نر. م. څوک چې د ګوشت خوري په ناروغۍ اخته وي.

سرلاټی (sarlāṭáy) ښځ. م. ۱) سرملاق، سر په ځمکه، سرکونډی؛ ۲) د سرچوټي.

سرلوخ (sarlúc) ص. نر. م. سرلڅی، سرلوخه، لوڅ سری، تور سری، تورسره.

سرلوړتوب (sarlwaṛtób) نر. م. سرلوړي، سربلندي، سرلوړتیا، سرلوېي، سرلوړوالی.

سرلوړه (sarlwáṛa) ښځ. م. پېچومی، مخ په لوړه.

سرلوړی (sarlwaṛáy) ص. نر. م. سربلند، سرفرازه.

سرله سره (sarlasára) ق. له سره، د لومړي سره، بیا، دوباره.

سرماتوک (sarmātúk) ص. نر. م. شباخوړی، سرماتک، جنګړه، جنګي.

سرماتول (sarmātawə́l) مص. مت. ۱) سرزخمي کول؛ ۲) سرابنتیا کول؛ ۳) تول غوړول.

سرماتی (sarmā́tay) ص. نر. م. ۱) سرماتوک، جنګړه؛ ۲) سربندي، سرمنډیل؛ ۳) دڅپاې پزه ۴) غوړتول، سرشېوه تول.

سرماتي (sarmā́ti) ښځ. م. ۱) جنګ جګړه، جنجال ۲) غوړه تلنه، سرشېوه تلنه.

سرمال (sarmā́l) نر. م. ۱) هغه پړی چې یو بار د بارووړونکي په شا ټینګېږي؛ ۲) ص. ډ ک؛ ۳) دګونډې مېده کول.

سرمالول (sarmālawə́l) مص. مت. ۱) پرمالول، ګونډي مېده کول، ګنډي غوېلول؛ ۲) ډکول، مالامالول.

سرمالي (sarmā́li) ښځ. م. ډکوالی، مالامال تیا.

سرمامور (sarmāmū́r) نر. م. د پولیس د ماموریت آمر.

سرمایه (sarmāyá) ښځ. م. پانګه، شته، ذخیره، دارایي، دولت، ټول شوی مال.

سرمایه دار (sarmāyadā́r) ص. نر. م. د پانګې څښتن، شتمن، موړ، بډای، دولتمن.

سرمرد (sarmard) ښځ. م. هغه پیسه چې څوک خپل عوض ته د اجوري په توګه ورکوي.

سرمرده (sarmardá) ښځ. م. تړ، هغه اشر چې د ویالې کیندلو یا جوړولو لپاره ټاکل شوی وي.

سرمشریزه (sarmasrza) ا. سرټولنه، سرمشریزه غونډه، د هېواد خپلمنځي غونډه.

سرمشق (sarmášq) نر. م ۱) نمونه، عبرت، مثال، ډول؛ ۲) سرخط.

سرمښکی (sarmaṣkáy) ښځ. م. شرموښکی، چر ښکی؛ [illegible] کوچنی خزنده ده.

سرمعلم (sarmaṣlím) نر. م. سرښوونکی، د ښوونکو آمر.

سرمغزن (sarmağzán) ص. نر. م ۱) اپلتې ویونکی، چتي غږېدونکی؛ ۲) سرګېرزنی، ګیچ.

سرمغزنتوب (sarmağzantób) نر. م. ګنګسیت، ګنګس توب، سرګرځنتوب، ګیچوالی.

سرمغزنول (sarmağzanawə́l) مص. مت. سر ګهزني کول، سرګیچول، د ډېرو خبرو په وسیله سره د چا سرګنګسول.

سرمغزنېدل (sarmağzanedə́l) مص. ل. د ډېرو خبرو په اورېدو ګنګسېدل، سرګرزني کېدل، ګېچېدل.

سرمقاله (sarmaqālá) ښځ.م. ژ. هغه مقاله چې د ورځنیو پېښو په اړه د مسوولو کسانو له خوا په یوه ورځپاڼه، مجله... کې لیکل کېږي.

سرمنډول (sarmanḍól) ص. نر.م.ج. سر په ځمېرې ولاړ، په څنګه دربدلی.

سرمنشي (sarmunšī́) نر.م. لوکښل، سرلیکوال، سکرتر جنرال.

سرمه (surmá) ښځ.م. وګ. رانجه.

سرمهار (sarmahā́r) نر.م. هغه نري تارونه چې د اوښ د مهار په سر کې وي.

سرمه یي (surmayí) ص. نب. شین بخن تور، شین وېره تور.

سرنا (surnā́) ښځ.م. وګ. سورنا.

سرنامه (sarnā́ma) ښځ.م. ۱) پته لیک، ادرس؛ ۲) سرېزه، سرلیک، مقدمه؛ ۳) عنوان.

سرنج (suránj) جن. د ګوګړو او پارې یو ترکیب دی چې رنګ یې سور او په نقاشۍ په کارېږي.

سرنجه (sránja) ښځ.م. سرونجه، ترورېه، د ویلې شویو کوچو خیري.

سرنخ (sarnáx) نر.م. د انګورو د ځانګې هغه سر چې په چیله باندې پورته کېږي.

سرنده (sarindá) ښځ.م. سیرنده، چغانه، سیرینده، د پښتني ساز یوه لرغوني آله ده.

سرنده مار (sarndamā́r) ص. نر.م. سرنده ږغوونکی، سرینده وهونکی.

سرنښته (sarnáṣta) ښځ.م. یوه دول ونه ده.

سرنګ (suráng) نر.م. ۱) نقب، نغم؛ ۲) وګ. پاړمنج ۱).

سرنګی (srangáy) نر.م. ۱) دالان؛ ۲) د ډبوډي، سرپوښلې کوڅه؛ ۳) پلوره، کوشکن.

سرنوشت (sarnawíšt) نر.م. برخلیک، تقدیر، قضا، مقدر، بخت، طالع، برخه.

سرنی (surnáy) نر.م. وګ. سورنا.

سرنی (saranáy) ص. نر.م. د سر، پاسنی، پورتنی.

سرنی (saranáy) ښځ.م. سربانی، سربانډی، ورګینه، بانی، بددیزه.

سرنېزه (sarnezá) ښځ.م. د نېزې څوکه، د نېزې سر، د نېزې برچه.

سرنیکه (sárnika) نر.م. د تر نیکه پلار.

سرو (sarw) ښځ.م. ۱) وګ. سبر؛ ۲) مج. جګ و رسا قد.

سرواخی (sarwā́xay) ص. نر.م. سرزوره، خپل سری، سرکښ، رینګن، یاغي.

سروازونې (sarwāzúne) ښځ.م. د واده دریمه ورځ.

سرواږ (sarwā́ž) نر.م. سرفېج؛ د سرف موقف و موقعیت.

سروابښ (sarwā́ṣ) نر.م. د سنیو پېړی دی چې څاروي وربانډې تړي.

سروال (sarwā́l) ا. د یوه شرکت یا مؤسسې مشر.

سروانده (sarwā́nda) ښځ.م. وګ. سربانده.

سروانډی (sarwā́nday) نر.م. ۱) د پټي هغه برخه چې د ورځ خواته وي؛ ۲) د پُل سر.

سرواني (sarwānī́) ښځ.م. سروان. یو دول ونه ده چې زهرجنه او ترخه میوه لري.

سروانډی (sarwā́nday) نر.م. ۱) د لوځه پاتې شوې برخه؛ ۲) په قلبه آموخته شوی غویی.

سروب (srūb) ق. سروپ، بالکل، کاملاً، گرسره، مطلق.
سروبر (sarobár) نر.م. درک، پته، څرک، سراغ.
سروپای (sarupā́y) ق. سروپا، سرتر پښو کالي، له‌سره تر پښو.
سروتن (sarután) ق. ۱) برابر، یوشان، یوراز؛ ۲) سروپا، سروپای جامې.
سروتره (sarwátra) ښځ.م. مصلی، جاینماز.
سروته (sarwatá) ښځ.م. دوکانچه، سوپه، چوتره.
سروټکه (sarwáṭka) ښځ.م. سکروټه، داور نسبتاً غټه ټوټه.
سروټی (saroṭáy) نر.م. ۱) د شوتلې کوده؛ ۲) مشکوله، چاګله.
سروچوبی (sarocṑbay) نر.م. سری، شری.
سرود [۱] (saród) نر.م. ستار ته ورته د موسیقۍ یوه مشهوره آله ده.
سرود [۲] (surū́d) نر.م. نغمه، اواز، ساز، موسیقي، سندره، ټنګ ټکور.
سرور [۱] (surū́r) نر.م. ۱) خوښي، خوشحالي؛ ۲) ع. سماع.
سرور [۲] (sarwár) نر.م. مشر، لارښود، راهنما، رهبر، د قبیلې مشر، رئیس، پېشوا.
سرورخ (sarwárx) نر.م. ۱) سردانه، سربند؛ ۲) پیل، لومړی مرحله، لومړی پړاو.
سرورخی (sarwárxay) نر.م. ۱) سربند؛ ۲) دورخ د خولې سردانه چې شګې په کې غونډېږي.
سروری (sarwaráy) نر.م. سرباری، هغه بار چې د ورې پر سر اېښوول کېږي.
سروري (sarwarí) ښځ.م. ۱) رهبري، پېشوایي؛ ۲) پاچهي، سلطنت؛ ۳) تفوق، غوره والی.
سروزنه (sarwázna) ښځ.م. ګنده، بده، پتنزی.

سروغل (sroğál) مص. مت. تر پزې رسول، په ځان راوستل، په تکلیف اخته کول.
سروغلی (sroğálay) مف. نر.م. په عذاب اخته شوی، په تکلیف شوی.
سروغنه (sroğná) ښځ.م. ربړ، عذاب، کړاو.
سروغوونکی (srğoawū́nkay) فا. نر.م. په عذابوونکی، ځورونکی.
سروکار (sarukā́r) نر.م. ۱) اړیکې، مناسبت؛ ۲) اشتغال، مصروفیت.
سروکال (sarukā́l) ق. کړی کال، ټول کال.
سرولم (sarūlám) نر.م. دکار سرو پای، د میاشتې سر و اخیر.
سرولین (surwalín) ص. نر.م.ج. مسي، مسین.
سرونجه (srónja) ښځ.م. و.ګ. سرنجه.
سروندی (sarwandáy) نر.م. ۱) پګړۍ، لنګوټه؛ ۲) د ژي د خولې ترلو مزی.
سرونګه (srūngá) ښځ.م. و.ګ. سکروټه.
سرونګی (srungáy) نر.م. واښکی، ډنډوری، د انګورو وښکی، د انګورو وښکالی.
سرونوک (sarunū́k) ق. ټول، برابر، پوره.
سروور (sarwór) نر.م. (پ: ک.) سراور، د ناوې لومړی پلا تګ د مېړه د کوره د پلار کره.
سروول (srawál) مص. مت. ۱) منبل، مروړل، سروېل؛ ۲) خوړول، تاوول.
سروهل (sarwahál) مص.ل. ۱) څرک وهل، د لمر او سپوږمۍ نوي راښکاره کېدل؛ ۲) نبات تېغنه وهل؛ ۳) مج. بېره کول.
سروه (sárwa) ښځ.م.ګ. سرو.
سروې (sarwé) ښځ.م. ۱) لومړۍ کتنه، څېړنه او تحقیق، عمومي کتنه یا نظر؛ ۲) کج. کچونه، مساحي، برآورد، نقشه اخیستنه.

سروېږد (sarwéẓd) نر.م. سروېږدی، بالښت.

سروېس (sarwes) نر.م. ۱) يوه نقليه وسيله ده؛ ۲) چوپړ، دنده، نوکري؛ ۳) مذهبي رسوم؛ ٤) سېټ؛ ۷) مرسته، همکاري، ګټه.

سروېښ (sarwéṣ) نر.م. د کټ هغې پښې رسۍ چې مونځ په کې اوبدل کېږي.

سروېښت (sarwéṣt) نر.م. ۱) بالښت، سروېږدی؛ ۲) د تي سر.

سرويل (sroyál) مص.مت. د ورګې يا نورو حشرو سره مرور‌ل يا منبل.

سرويی (sarwayáy) ګر. هغه ويی (لغت) چې په جمله کې د بل ويی يا ويېيونو له خوا ستايل کېږي.

سره[۱] (sára) ښځ.م. ۱) کود، پارو، امبار، انبار؛ ۲) ص. نب. اعلی، وتلی؛ ۲) په يوې کولو کې روړدې غويی؛ ۳) اد. يو ځای، يو له بله، څخه.

سره[۲] (sra) ښځ.م. ۱) د سور مفرد مونث؛ ۲) لا ښ مرداره؛ ۳) هغه ځاروي چې بې وخته بچی وغورځوي؛ ٤) ژوبله، ټپ؛ ٥) ص. نر.ج. د سور جمع مذکر؛ ۲) طلا؛ ۳) تاوده، بريان.

سرهار (sarahā́r) نر.م. د پاڼو، باد... اواز.

سره بانجڼ (srabānján) نر.ج. روميان، رومي باتينګڼ، رومي بانجان.

سره بګی (srabagáy) ښځ.م. يو ډول وابښه دي.

سره بوړی (srabūṛáy) ښځ.م. سره کولمه.

سره بوڼې (sarabū́ne) ښځ.م. سربانې، سربانه، د کولبې چرمينه.

سره تبه (sratába) ښځ.م. لويه تبه، محرقه تبه.

سره ترخه (sratárxa) ښځ.م. يو ډول دښتي بوټی (جارو)، سره جارو ته هم وايي.

سره څله (sraćala) ښځ.م. د ژمي تر څلې لس ورځې وروسته موده.

سره زر (sráẓar) نر.ج. (ک.) طلا، يو ډول ژېړ، روښانه، قيمتي او پوست فلز دی.

سره زرين (srazarín) ص. د سرو زرو، طلايي.

سره سابي (srásābi) نر.ج. سرې سابې، توري، خوږې وڅکې دي چې د سرو سابيو د انګورو څخه لاس ته راځي.

سره سايبي (srásāybi) نر.ج. يو ډول خواږه، سره کندهاري انګور دي.

سره شله (srašála) ښځ.م. د شيرې (شرې، سرې) او کوي (ننکی) دانې.

سره شونډو خاني (srášundūxānī) نر.ج. يو ډول سره بې دانه کندهاري انګور دي.

سره غاړه (srağā́ra) ښځ.م. سره مرۍ، مرۍ.

سره غوټه (srağū́ṭa) ښځ.م. کلکه غوټه.

سره غورځکه (srağurźáka) ښځ.م. د اور لويه لمبه.

سره کټو (srákaṭáw) ښځ.م. ۱) د ماشومانو يو ډول لوبه ده؛ ۲) د هغو کاليو بوخڅې يا غوټه چې کله کله اغوستل کېږي.

سرهلال (sarhalā́l) نر.م. سريکار، د پټي يو سر او بل سر چې د قلبې په وخت غوايي ورنه راګرځي.

سره لی (saraláy) ښځ.م. سربانه، هغه چرمينه چې په جغ کې اچوله کېږي او کنده ورپورې تړي.

سره مخه (sramáxa) ښځ.م. سرپاړی، سرخ باد، يو ډول ناروغي ده.

سره مياشت (sramyášt) ښځ.م. هلال احمر، سور صليب، يو نړيواله مرستندويه موسسه ده.

سره مېنه (sraména) ا. ځاينوم دی.

سره نښته (saranṣáta) نر.ج ۱) ګډون، اختلاط، د دوو شيانو سره ګډېده؛ ۲) جنګېده.

سرهوا (sarhawā́) ص. نب. سر په هوا، مغروره.

سرهوا خبره (sarhawaxabára) ښځ.م. پوچه او بې مانا خبره، اپلاکه.

سره و زرغونه (sráwuzarğūná) ښځ.م. شنه زرغونه، سره و شنه، د بوټي تال، پينګه.

سره ولپښ (srawalpáṣ) نر.م. تنار، مسګر.

سره وله (srawála) ښځ.م. مجنون وله، مجنون بېد.

سرهېټه (sarheṭá) ص. نب. سرګردان، لالهانده.

سرهېرۍ (sarheráy) نر.م. د نوي پرتاګه ګنډه.

سره يکۍ (srayıkáy) ښځ.م. سره پيسه، سره ايکۍ.

سرۍ (saráy) ښځ.م. ۱) د ښځو يو ډول ګاڼه ده؛ ۲) د چلم سرخانه؛ ۳) زين پوښ؛ ٤) په کولبه کې د غويو بدلول؛ ٤) د بام پرچال؛ ۵) يو ډول بوټي دی؛ ٦) د ګل بوټي؛ ۷) د کب نيولو د تاريز دام په سر کې لويه تيږه چې دام پر ځای ساتي.

سری[1] (sray) نر.م.و ګ. سوری[1].

سری[2] (saráy) نر.م ۱) د مضمون عنوان؛ ۲) جوړه، همسر؛ ۳) شري، شيری؛ ٤) د غزونه.

سرې (sre) ص. ښځ.م. ۱) سره زر، طلا؛ ۲) د سره جمع مونث.

سري[1] (sırí) ص. نب. ۱) پټ، مخفي، د سر؛ ۲) نر.م. ج. (مو.) سري راګ، د شپږو راګو شخه يو راګ دی.

سري[2] (sarí) ښځ.م. ج. يو ډول جامه يا ټوکر.

سريال (sıryāl) نر.م.و ګ. سيريال.

سرياني (suryānī) ص. نب. ۱) د يوه لرغوني قوم ژبه وه چې د دجلې او فرات پر غاړو مېشت و؛ ۲) يو ډول ليک دی چې انجيل په ليکل شوی دی او نن هم په يهودو کې رواج لري.

سرېبرد (sareburd) ق. سرېبوده، تول، له يوه سره، ببخي، سريبوده، ګرسره.

سريته (suryáta) ښځ.م. و ګ. سوريته.

سريخ (srix) نر.م. يو ډول ونه ده.

سرېز (sréz) ښځ.م. سرس، و ګ. دمتر.

سريز (sıríz) ص. نر.م. ۱) سلسله، دوره، پرله پسې، لړۍ؛ ۲) و ګ. سيريال؛

سريزه (saríza) ښځ.م. تمهيد، سريځه، مقدمه، پيل، ديباچه.

سري سلطان (sarisultān) نر.م. سوليس، د سپښتو يو ډول لوبه ده.

سري سمبوري (srisambūri) ق.و ګ. سوری سوری.

سرېښ (sreṣ) نر.م. ج. سريښ، سريخ، هغه ماده چې د دوو شيانو د نښلولو لپاره کارېږي.

سريښن (srişán) ص.نر.م. سريښناکه، سريښناک، نښلېدونکی، سريښنده، سريښند.

سرېښنه (sreṣana) ښځ.م. مغانده، قدکشک، د تناسلي غړو او ورون ترمنځ برخه.

سرېښول (sreṣawál) مص. مت. نښلول، منښلول.

سرېښېدل (sreṣedál) مص.ل. نښلېدل، منښلېدل، خخېدل.

سري صاف (sırisāf) نر.م. يو ډول ململ دی.

سريع (sarí') ص.نر.م. ج. ۱) تندتلونکی، ګړندی تلونکی؛ ۲) چټک، تېز، متی.

سرې غوښې (sreğwaṣe) ښځ.ج. ۱) د وينو ډکې غوښې؛ ۲) مج. مرداري غوښې؛ ۳) مج. د يتيم مال، حرام شی.

سرېکار (sarekār) نر.م. ۱) سروکار، اړيکې، غرض، مخامخ کېدنه؛ ۲) د پټي سپر غوړی.

سرېله (sarelá) ښځ.م. ۱) سره خاوره؛ ۲) ق. په خپل سر، پخپلو، ببسره.

سرې مۍ (srémay) ښځ.ج. نسک، د ميو د کورنۍ يو ډول دی چې رنګ يې سور دی.

سرینده (sarındá) ښځ.م. و گ. سرنده..

سري نند (sırinánd) نر.م. (مو.) د ۷ ماترو یو تال دی، یو گر ۲ لگې او یو پلت لري.

سرینه (sariná) ښځ.م. و گ. مختاري.

سري ورخ (sariwárx) نر.م. ۱) سرورخ، سربند، سردانه؛ ۲) د کار پیل، ابتداء.

سرې ورې (saréware) ص. نب. څرگند، معلوم، ظاهر، ښکاره، واضح.

سریه[1] (saryá) ښځ.م. لمرخرک، لمرخریکه، د لمر راخته.

سریه[2] (sarıyá) ښځ.م. ۱) د سپایانو یوه ډله؛ ۲) د اسلام په تاریخ کې هغه غزا ده چې زموږ پیغمبر (ص) پخپله تشریف نه په کې درلود؛ ۳) و گ. سوریته.

سړپ (srap) نر.م. په نرم ځای بانډې د یو شي د غورځېدو اواز یا د خوراک په وخت د خولې نه د سړپ آواز.

سړت (srat) نر.م. ستوني نیوونکې ژړا.

سړتیا (sartyā́) ښځ.م. ۱) سوړوالی، سوړتوب؛ ۲) مج. بې علاقگي.

سړڅد (sarcád) نر.ج. ساړه، یخ، یخني.

سړزوي (sarzwí) ښځ.م. یخني، سړزی، ساړه.

سړک (sarák) نر.م. څرک، لویه لاره، لوی واټ، عمومي لاره، سرک.

سړوبی (sarobáy) نر.م. ۱) د اوبو سړولو یا څښلو خاورین لوښی؛ ۲) د اوبو ډنډوکی؛ ۳) د سولې حالت.

سړوپ (srūp) ق. ۱) سروپ، ببخي، گرسره، چور؛ ۲) نر.م. په نرم شي کې د یوه شي د ننوتلو اواز.

سړوپی (saropáy) سړې پې، شیریخ، ایسکریم.

سړوټی (saroṭay) نر.م. د سړي مصغر شکل.

سړورمی (sarwármay) ص. نر.م. سوړبویه، پړسن.

سړوزمی (sarwázmay) ص. و گ. سړورمی.

سړول (sarawál) مص. مت. یخول، د تودول مقابل.

سړه (sará) ص. ښځ.م. ۱) د سوړ مفرد مونث شکل؛ ۲) څړه، جړه، یوازې، بې ملگرې.

سړه توده (sarátawdá) ښځ.م. ۱) د ماشومانو یوه لوبه ده؛ ۲) شکنه، پیاوه؛ ۳) ستونزه.

سړه جگړه (sarajagṛa) ا. سوړ جنگ، انگروزوي (تبلیغاتي جنگ د هېوادونو ترمنځ).

سړه خوا (saraxwā́) ښځ.م. ۱) سړه سیمه؛ ۲) بې میلي، خواشیني؛ ۳) بې تغ و پغه مرگ.

سړه خوله[1] (saráxwlá) ق. یخه خوله، مړ.

سړه خوله[2] (saráxwalá) ښځ.م. مړه خوله، بېځایه او بې علته خوله.

سړه سا (sarasā́) ښځ.م. ۱) سوړ اسویلی؛ ۲) زغم، حوصله.

سړه سمڅه (sarasamáxa) ښځ.م. بشپړچوپتیا، چوپه چوپیا.

سړه سمبکه (sarasumbáka) ښځ.م. د سړو وریجو هغه غونډاري چې په سهار کې تودېږي او کوچنیانو ته یې د خوړو لپاره ورکوي.

سړه سنا (sarasaná) ښځ.م. چوپه چوپتیا.

سړه سیمه (sarasíma) ښځ.م. سړه خوا، سړه سیمه، یخه علاقه.

سړه کی (sarakáy) ښځ.م. د ونې څوکه، د غره څوکه.

سړه لوه (saraláwa) ښځ.م. سړه لوې، سړه لړې.

سړی (saráy) نر.م. ۱) بنیادم، انسان؛ ۲) مېړه، د ښځې مېړه؛ ۳) نرینه.

سړیتوب (saritób) نر.م. ۱) انسانیت؛ ۲) ښه یا معیاري اخلاق درلودل.

سړېچن (sarečán) ص. نـر.م. سړېچن، يخ زنی، هغه څوک چې ډېر ساړه يې کېږي.

سړیخور (sarixór) ص.نـر.م. ۱) ادمخـور؛ ۲) حریص، ممسک، ظالم.

سړېدل (sarẹdál) مص.ل. يخېدل.

سړي سرګټه (sarisargáṭa) ا. د سړي سر کالنی عايد.

سړيواله (sariwā́la) ا. و ګ.: سړي هوښ.

سړي هوښ (sarihúṣ) نر.م. سړیتوب، انسانيت، سړي ووښ.

سزا (sazā́) ښځ.م. ۱) مجـازات، جـزا (د نېکۍ يا بدۍ بدله)؛ ۲) ور تيا (د ښو يا بدو).

سزاوار (sazāwā́r) ص. نـر.م. ج. ۱) ور، لایق، مناسب؛ ۲) د ښو یا بدو ور.

سزاول (sazāwū́l) نـر.م. څـوک چې محصول یا ماليه راټولوي.

سزنی (sazanáy) نر.م. د سرپ د ونې پاڼه.

سزني (sızaní) ښځ.م. سوزنـي، هغې پټۍ چې ماشومان په اوني کې وربانديې ترل کېږي.

سژ (sǎž) نر.م. سږ، سغ، د ټوپک د ګولۍ اواز.

سږ (saẓ) ق. سږ کال، جاري کال، روان کال.

سږکال (saẓkā́l) نر.م. جاري یا روان کال، دا کال، دغه کال.

سږګی (saẓgáy) نر.م. ژژګی، جژګی، زیږګی، یو کوچنی حیوان دی چې د خپل بدن چارچاپېره سوزان لري.

سږمور (saẓmawár) ص.نر.م. سږمک، د لویو او ارتو سږمو خاوند.

سږمه (saẓmá) ښځ.م. د پزې سوري، سپږمه، سوږمه.

سږنی (saẓnáy) ص. نر.م. سږن، د سږ، د جـاري کال، د روان کال.

سږول (saẓawál) مص. مت. سغـول، د ګولۍ یا تیږې ويشتل.

سږهار (saẓahā́r) نر.م. سړا، سږکی، د ټوپک د ګوليو پرله پسې اواز.

سږی (sáẓay) نر.م. شڼۍ، پرپوس، شش، پپوس.

سږیز (saẓíz) ص. سږي ته اړوند، ريوي.

سسپار (saspā́r) نر.م. پال، تهش، پاله، کـرکۍ، سسپاره.

سسپور (saspór) نـر.م. دوه سـرې ګودله، دوه سـرې کـولنګ، دوه سـرې ګېمتۍ، دوه سـرې ګېنتۍ، کهی، تسکوره.

سست (sust) ص. نر.م. ۱) نرم، رقیق؛ ۲) کاهل، تمبل؛ ۳) کمزوری؛ ٤) رو. مفعول.

سست بنسټه (sustbansáṭa) ص. سست بنیاده.

سست ترنګ (susttaṛáng) ګر. کمزوری لغوي ترکیب.

سستوالی (sastwā́lay) نـر.م. ۱) نرمـوالی؛ ۲) کهالي، تمبلي؛ ۳) سستي، مفعولیت.

سستودا (sistudā́) نر.ج. و ګ. سپستوړ.

سستول (sastawál) مص.مت. ۱) لټول، کهالول؛ ۲) نرمول، د سختولو مقابل.

سستي (sustí) ښځ.م ۱) ناراستي، کهالي، تمبلي ۲) ضعف، ناتواني.

سستېدل (sustedál) مـص.ل. ۱) نـرمـېدل، رقیقېدل؛ ۲) کمزورېدل، ضعیفېدل.

سسکوره (saskóra) ښځ.م. هغه ځای چې د بېرې تیږې لري او سبنکوره هم ورته وايي.

سسی (sasáy) نر.م. یو ډول خړ رنګی بوټی دی.

سشکله (saškála) ق. تـل، کله چې، هېچېرې، هغه وخت.

سښا (saṣā́) ښځ.م. سبنهار، پښهار، کښهار.

سبسوره (saşsóra) ښځ.م. کهې، تسکوره، سسپور.

سطح (sátha) ښځ.م. ۱) سطحه، مخ، د یوه شي باندنی مخ؛ ۲) هن، هر وسعت یا پراختیا چې طول و عرض لري مګر پنډوالی نه لري.

سطحي (sathí) ص. نب. ۱) مخیز، په سطح پورې اړوند؛ ۲) مج. برسېرن، سرسري؛ ۳) معمولي.

سطر (sátar) نر.م. لیکه، کرښه، د یوه لیک یوه کرښه.

سعادت (saʕadát) نر.م. نېکمرغي، خوشبختي، ښادمني، اقبال، نېک بختي.

سعادتمن (saʕadatmán) ص. نر.م. نېکمرغه، ښادمن، خوشبخت، نېکبخت.

سعد (sáʕad) نر.م ۱) نېکمرغي؛ ۲) ص. نېکمرغه.

سعې (sáʕya) ښځ.م. ۱) هڅه، خواري، زیار، مټ؛ ۲) کار، عمل؛ ۳) نیت او اراده.

سعید (saʕíd) نر.م. کجیر، نېکمرغه، خوشبخته.

سغ (sağ) نر.م. د تېپک د ګولۍ اواز.

سغاو (sağáw) نر.م. مفاد، د پسونو او وزو یو ډول ناروغي ده چې پزې یې ورېند وي.

سغل (sağál) نر.م. د سدې او بدهضمۍ ناروغي.

سغندی (sağanday) ص. ښځ.م. پوچه او سپکه (خبره)، سپوره، بېخونده (خبره).

سغول (sağawál) مص. مت. شغول، د تېپک په وسیله ګولۍ ویشتل، یا کوچنۍ تېږې ویشتل چې سغهار وکړي.

سفارت (sifarát) نر.م. ۱) د یوه هېواد په مرکز کې د بل هېواد د سیاسي چارو نمایندګي؛ ۲) منځګړتوب کول.

سفارش (sifaríš) نر.م. ۱) سپارنه، سپارښت، سپارښتنه؛ ۲) دستور یا فرمایش ورکونه.

سفاک (safák) ص. نر.م. وینې توېوونکی، خناړی، خنړی، خوني.

سفر (safár) نر.م. له یوه ځای څخه و بل لېرې ځای ته تګ.

سفربري (safarbarí) ښځ.م. ۱) سفر ته چمتووالی، سفر ته تیاری؛ ۲) یرغل ته تیاري.

سفرخرڅ (safarxárc) نر.م. څوری، خرڅی، د سفر د لارې خرڅ، سفریه، د سفر مصارف.

سفرمینا (safármayná) معابر، استحکامچي، د استحکاماتو مهندس، قوه کار.

سفرنامه (safarnāmá) ښځ.م. یون لیک، سفر لیک.

سفري (safarí) ص. نب. ۱) روان، تلونکی، عازم؛ ۲) دسفر، په سفر پورې اړوند.

سفسطه (safsatá) ښځ.م (من.) سافیزم، د بدیهیاتو او حسیاتو څخه انکار، مغالطه او باطل استدلال و قیاس چې د حقایقو د بل راز ښودنې لپاره کېږي.

سفکس (safíks) نر.م. و ګ. روستاړی.

سفلی (suflá) ص. نب. ۱) ډېر ښکته، ډېر ټيټ؛ ۲) کښته، کوز، لر، لاندې.

سفوف (safúf) نر.م. میده، کپه، رش، میده دارو.

سفېدار (safedár) نر.م. و ګ. سپېدار.

سفیر (safír) نر.م. ۱) د سفارت مشر، د یوه هېواد بل هېواد ته سیاسي استازی؛ ۲) هغه رسمي استازی چې کوم رسمي رسالت ولري.

سقاو (saqáw) نر.م. سقو، مشکي، اوبې؛ هغه څوک چې اوبه رسوي.

سقاوه (saqāwá) ښځ.م. سرداوه، د سړو اوبو غسل خانه، د اوبو ذخیرې ځای.

سقر (saqár) نر.م. دوږخ، ورګړ، دوزخ.

سقرلاب (saqarlā́b) نر.م. سقرلات، سقلاطون، یو ډول ورېښین او نفیس ټوکر و.

سقط(۱) (saqt) نر.م ۱) بې گټې شی، غریبانه کالي؛ ۲) رسوایي؛ ۳) په وینا یا لیک کې سهوه.

سقط(۲) (sıqt) نر.م. ۱) زیانونه، ضایع کول (د اولاد)؛ ۲) ص. نب. نخساني، نقصاني.

سقنقور (saqanqū́r) نر.م. شگ ماهی، شگ کب، سمساري غوندې یو ژوی دی.

سقوط (suqū́t) نر.م. ۱) لوېدنه، غورځېدنه؛ ۲) له منځه تلنه؛ ۳) مج. د یوه حاکم رژیم یا نظام راپرزېدنه.

سک (sak) نر.م. ۱) څک، د قولنج باد، بربښ، د ملا درد؛ ۲) دژړا اټکې، د ژړا سلگۍ.

سکاربټ (skārbíṭ) نر.م. طب. سکربوت، سکور وي، یو ډول ناروغي ده چې په بدن کې د سي ویټامین د لږوالي په اثر پیدا کېږي.

سکاره (kārá) نر.ج. زوغال، ذغال، د سکور جمع.

سکاسه (skā́sa) ښځ.م. توره بلا، شبح.

سکالرشیپ (skālaršíp) نر.م. سکالرشپ؛ هغه مرسته یا پیسې چې یوه زده کوونکي ته د هغه د لازیاتو مطالعاتو لپاره ورکول کېږي.

سکالکی (skā́lkay) نر.م. څپوڼی، د ښځو هغه کوچنی پړونی چې د دسمال په اندازه وي.

سکالو (skāló) ښځ.م. خبرې اترې، گپ شپ، ښکالو، مباحثه، مذاکره.

سکام (skā́m) نر.م. ۱) تیمک، د کېږدۍ ستن؛ ۲) د ودانۍ متېه یا ستن.

سکاڼ (skā́ṇ) ص. نر.م. ۱) کهار، سور رنگه آس؛ ۲) ښکلی توربخن؛ ۳) توربخن، تور ویره.

سکاڼی (skāṇáy) نر.م. ۱) چیني، بېږونی، د پښې قلم؛ ۲) د اوسپنې ټوټه؛ ۳) لوی، غټ.

سکاوټ (skā́wṭ) نر.م. سکوټ، څارندوی، مخکښ؛ د څارندوی د تنظیم یو غړی.

سکته(۱) (sakáta) ښځ.م. سوده، تسلي، تسلا، صبر، قناعت.

سکته(۲) (saktá) ښځ.م. وقفه، ځنډ، تم کېدنه؛ ۱) هغه حالت چې په انسان کې د زړه یا مغز د رگو د څیرېدلو په اثر د مرگ سبب کېږي.

سکټ (sıkṭ) نر.م. سېکټ؛ ۱) برخه، حصه؛ ۲) ډله، گوند، مذهبي ډله، فلسفي مکتب.

سکټریزم (sıkṭarizam) نر.م. سکټاریزم، د سکټ پالونکو عقاید و اعمال، د خلکو څخه د یوې ډلې د بېلتون تمایل و عقیده.

سکټور (sıkṭór) نر.م. سېکټر، سکتور، برخه، حصه، جزء، شق؛ د یوه هېواد د اقتصاد یوه ستره برخه یا توک.

سکځی (skaǰáy) نر.م. ۱) بخی؛ ۲) وگ. سکوی.

سکر (súkar) نر.م. نشه، مستي، هغه حالت چې د شرابو د څښلو څخه وروسته پیدا کېږي.

سکرټر (skarṭár) نر.م. سکرتر، ۱) وگ. منشي؛ ۲) د لیکنې مېز.

سکرټریټ (sıkr ṭıriyáṭ) نر.م. سکرتریت، وگ. دارالانشاء.

سکرنډۍ (skaranḍáy) ښځ.م. غوټه، غونډه، د مزري د ښخ غوټه.

سکرو (skurū́) نر.م. وگ. پېچ ٤).

سکروټه (skarwáṭa) ښځ.م. هغه سکور چې تک سور لگېدلی وي او تک سور ځلېږي.

سکروز (sakaróz) نر.م.ج. (ک.) سکروس، د جوغندرو او شکر گنیو قند.

سکره (sákra) ښځ.م د میزري ښخ.

سکرېپټ (skrípt) نر.م. ۱) لاسي لیکنه، لیکلي توري، حروف و عددونه؛ ۲) لیکلی سند، د کاپي ضد؛ ۵) دیوې نمایشنامې، راډیویي شو، او فلم ټیپ شوې یا په لاس لیکل شوې کاپي.

سکړک[1] (sukṛák) نر.م. و گ. سوکړک.

سکړک[2] (sukṛúk) ص. نر.م. عیبي شوی، خراب وران شوی.

سکسوفون (saksofón) نر.م. و گ. ساکسوفون

سکښت (skaṣt) نر.م. سکښنه، برش، په غېچي یا بیاتي پرې کول.

سکښتل (skaṣtál) مص. مت. سکستل، سکښل، بُرش کول، ټوکر غیچي کول.

سکښته (skáṣta) ښځ.م. قیچي شوی ټوکر.

سکل (skal) مص. مت. و گ. څښل.

سکم (skam) نر.م. سکوم، جوال، گونی، گونۍ، غوندی.

سکنجبین (skanjabín) نر.م. شکنجبین، یو ډول تریو وزمه خوږ شربت دی.

سکنجه (skanjá) ښځ.م. ۱) شکنجه، د کتاب د ټوک دټړلو آله؛ ۲) عذاب، تکلیف، رنځ.

سکنده (skındá) ښځ.م. گنډنه، نړېده.

سکنډه (skunḍá) ښځ.م. سکونډه، نوکاره، ټونگاره، نیکاره، سکوانداره.

سکنی (sakanáy) ص. نر.م. اعیاني، سکه، هغه څوک چې د یوه مور و پلار وي.

سکڼ (skaṇ) ص. نر.م. ۱) و گ. سکاڼ؛ ۲) نر.م. قطع، برش، پرېکه، سکښنه.

سکڼل (skaṇal) مص. مت. سکنودل، سکنودل، په بیاتي پرېکول.

سکڼی (skaṇáy) نر.م. د روپیو بند، د روپیو منۍ؛ د پټرۍ روپیو پیښل شوی امېل.

سکڼۍ (skaṇáy) ښځ.م. ۱) بېرۍ لښتی، اروړی او زنځیر لرونکې لښتۍ؛ ۲) د مچیو په ټمبکه کې هغه غټ سوری چې په هغه کې د مچیو میره (ملکه) راپیدا کېږي.

سکڼی ماښام (skáṇaymāṣám) ا. تبرغونی ماښام، تیاره ماښام.

سکو[1] (sko) ښځ.م. د درمن د بادولو ښاخې.

سکو[2] (sakū́) نر.م. ۱) د ډېرو څوکې، سوړه. صفه؛ ۲) سرخلاصې ډبه.

سکوپ (skop) نر.م. ۱) سیمه، ساحه، میدان، د دید ساحه؛ ۲) قلمرو؛ ۳) ور. لیدنه، کتنه.

سکوت (sukū́t) نر.م. ۱) چوپېدنه، کرارېدنه؛ ۲) چوپتیا، چوپه چوپیا؛ ۳) وقفه.

سکور (skor) نر.م. د سکاره مفرد شکل، مړه شوې سکروټه (و گ. سکاره).

سکورکانی (skorkā́ṇay) نر.م. د ډېرې سکاره.

سکوست (skwást) نر.م. سکوښت، خور خولونه، سکولنه، د پسه یا وزې د وړیو غچي کول.

سکوستل (skwastál) مص. مت. سکولل، سکوښتل، کتېیل، خورخولول، د پسه یا وزې د وړیو قیچي کول.

سکوستی (skwástay) مف. نر.م. سکښتی پسه، کل شوی پسه، غچي شوی پسه.

سکول (skol) نر.م. ټال، هغه رسۍ چې په ونه یا په بل شي کې اچول کېږي او وربانديې زانگي.

سکولگر (skwalgár) نر.م. د پسو کلگر، د پسه د وړیو قیچي کوونکی، خور خولکوونکی.

سکولل (skwalál) و گ. سکوستل.

سکون (sukū́n) نر.م. ۱) آرام، د حرکت ضد؛ ۲) گر. غړوندی، جزم؛ ۳) چوپه چوپیا، غلی توب؛ ۷) ځای پر ځای کېدنه.

سکونت (sukūnát) نر.م. استوګنه، اوسېدنه، ژوند کول، ځای په ځای کېدنه.

سکونډاره (skunḍā́ra) ښځ.م. نوکاره، نیکاره، تونګاره، سکونډنه.

سکونډل (skunḍál) مص.مت. تونګرېيل، نوکاري کول، سکونډاره لګول، نیکاري کول.

سکونډه (skū́nḍa) ښځ.م. نوکاره، نیکاره، تونګاره، سکونډاره.

سکوڼ (skūṇ) نر.م. و.ګ. شکوڼ.

سکوڼکی (skū́ṇkay) فا.نر.م. ګنډونکی، درزي، خياط، سکوی، سکويار.

سکوه (skawá) ښځ.م. سکو، سبکوې، د درمند بادولو ښاخي.

سکوی[1] (skoy) نر.م. ۱) څېره، شکل، قيافه؛ ۲) خامک، چکن دوزي؛ ۳) د جامو د درز بخې؛ ٤) پرېشاني، فکر.

سکوی[2] (skawáy) فا.نر.م. سکويار، سکوڼکی، درزي، ګنډونکی، خياط.

سکوې (skáwe) ښځ.م. و.ګ. سکوه.

سکويار (skoyā́r) فا.نر.م. ګنډونکی، درزي، خياط، سکوی، سکوڼکی.

سکوياند (skoyā́nd) ګل ګنډونکی، سکوی ګر، کنبيده کار.

سکويل (skoyál) مص.مت ۱) سکولل، سکوستل، د پسه د وريو قيچي کول؛ ۲) د څاروي د پوستکي منبل؛ ۳) ګرول.

سکوينه (skoéna) ا. و.ګ. سکويل.

سکه[1] (sáka) ق. ۱) و.ګ. څکه؛ ۲) ص. نب. و.ګ. سکنی.

سکه[2] (siká) ښځ.م. ۱) څېره، قيافه، شکل؛ ۲) د فلز يا د فلزو د مرکباتو يوه ټوټه ده چې په ځېو نخښو او شکلو سره مشخصه شوې وي.

سکی (skay) نر.م. بخې، بخيه.

سکي (sikí) ښځ.م. يوه جوره اوږدې، کم بره، لرګينې دړې دي چې ښښوټري او د واوري پر مخ ځانونه په ولاړې ښويوي.

سکېچ (skeč) نر.م. مسوده، خاکه، نقشه، لنډيز؛ ۱) ساده رسم يا ډيزاين.

سکيچ (skič) نر.م. يو ډول بوټی دی چې ژېړ ګل لري او د هغه نه د سترګو کجل جوړوي.

سکېزی (skézay) نر.م. بخې، سکېزه، بخيې.

سکېلوی (skelawáy) نر.م. ۱) زګيری، نری نری فرياد يا زګېروی؛ ۲) تال، ښانک، غوری.

سکېلی (skeláy) نر.م. د کوچنيو مرغانو د نيولو يو ډول لومه.

سکيم (skim) نر.م. ۱) جوال؛ ۲) پروژه، نقشه، طرحه، پلان؛ ۱) سيستم؛ ۳) ډياګرام.

سکيندن (skindán) نر.م. و.ګ. څکيندن.

سکينده (skindá) ښځ.م. ۱) جبيره، دمات هډ چجه؛ ۲) تسکين؛ ۳) مج. چاته جزا ورکول.

سکيندبه (skindába) ص. نب. سکيندبه، شکسته بند.

سکيندی (skindáy) ا. و.ګ. سکيندبه.

سګال (sagā́l) نر.م. جاج، ری، چورت، اند، اندېښنه.

سګدا (sogdā́) ښځ.م. و.ګ. سغد.

سګرټ (sıgráṭ) نر.م.ج. سيګرېټ، سګرت، سګرېټ، يوه کاغذي نلۍ ده چې منځ يې د تمبکو ډک وي.

سګرټي (sıgraṭí) ص. نب. ۱) د سګرټو معتاد؛ ۲) نر.م. هغه سګرېټ چې د تنباکو پرځای د چرسو کوچنۍ ټوټې ورا چولې شوې وي.

سګرړ (sagrór) ا. سپرخی شوې شګه، شګلنه ښېره.

سګک (sagák) نر.م. غربی، یوه فلزي کړی ده چې د ځېلی سپکی یا د کمربند سر پکې ټینګېږي.

سګل (sugúl) نر.م. سلګی، سوګلی، سګلی.

سګلاوو (saglāwū́) نر.م. اوبسپی، سګ لاهو، یو حیوان دی چې په اوبو کې ژوند کوي.

سګوان (sagwā́n) نر.م. څوک چې د سپیانو سره علاقه لري او یا د هغو پالنه او ساتنه کوي.

سګه (sagá) ښځ.م. ۱) سیږه، یو ډول غرنی غرڅه یا هوسی ده؛ ۲) پانګه، زېرمه؛ ۲) ګټه.

سل(۱) (sal) جاله، څـل، یوه وسیله ده چې د سیند څخه سېری پورې باسي.

سل(۲) (sil) نر.م. ۱) طب. نری رنځ، د سږو ناروغي، توبرکلوز، تي بي، یوه ناروغي ده؛ ۲) نر.ښځ. م. (بیا.) و ګ. حجره؛ ۳) بر. د عایق محفظه او ظرف.

سلا (salā́) ښځ.م. مشوره، خوښه، مصلحت.

سلابر (salābū́r) نر.م. ګټه، سود، خالصه ګټه.

سلابلا (salābalā́) ق. بې سببه؛ ناحقه، ایله، بې موجبه.

سلاپر (salāpū́r) نر.م. سود، ربا.

سلاپل (salāpál) ص. نر.م.ج. پوړنا، سټ، چټ، تپ.

سلاته (salātá) ښځ.م. ۱) سالاد، سـلاد، یو ډول ضمني خوراک دی؛ ۲) (پ. ک.) چې په یوه کورنۍ کې داسې نارینه پاته شي چې هغه د ننګ او مېړانې پروا نه لري قبیلوي خلک وایي چې: مېراته ښه ده خو سلاته ډېره بده ده.

سلاټه (salāṭá) ښځ.م. ۱) د لـوخې بېخ، شـلاټه، بینګ؛ ۲) و ګ. سلاته(۱).

سلاح (salā́h) ښـځ.م. وسـله، اسـلحه(جمع)، د جګړې هره آله.

سلارۍ (salārә́y) ښځ.م. سلاره، سلالی، یو ډول وربښمین ښځینه پړونی دی.

سلاست (salāsát) نر.م. سلیس والی، ۱) نرمي، اساني؛ ۲) د کلیمو رواني؛ ۳) رامبېدنه.

سلاسوم (salāsū́m) نر.م. سلاسون، پیش پړانګ، یو ډول غرنی ځیروونکی ځناور دی.

سلاغونډه (salāğóṇda) ا. مشورتي یا مشورایي غونډه یا جرګه.

سلاکار (salākā́r) ص. نر.م. سـلاګری، مشاور، مشوره ورکوونکی.

سلاکوټ (salākóṭ) نر.م. سلاح خانه، د وسلې د ساتنې او ذخیرې کولو ځای

سلام (salā́m) نـر.م. ۱) عیب نه لـرنه؛ ۲) غـاړه ایښودنه؛ ۳) درود، د سلام علیکم لنډون.

سلامالېک (salāmīalék) نـر.م. یو ډول بې ګله سارانی بوټی دی چې کوچیان یې اومه خوري.

سلامت (salāmát) ص. نر.م.ج. ۱) عیب نه لرنه؛ ۲) روغ رمټ؛ ۳) نر.م. عافیت.

سلامتي (salāmatī́) ښځ.م. ۱) روغتیا، جوړتیا، سلامتیا، صحت؛ ۲) عافیت؛ ۳) بې عیبي.

سلامي (salāmī́) ښځ.م. ۱) چاته د لاس په پورته کولو سره تعظیم کول؛ ۲) ص. نب. تسلیم.

سلامي کېدل (salāmikedál) ص. پر ګـونډو کېدل، تسلیمېدل.

سلایي (salāyī́) ښځ.م. ۱) سولو، د رانجو لرګی؛ ۲) یو ډول حشره ده؛ ۳) کلي کونجي؛ ٤) مج. د سرجوړولو یوه آله.

سلب (salb) نر.م ۱) پرې کول، راشکونه؛ ۲) نیونه، اخیستنه، بې برخې کول.

سلبول (salbawál) مص. مت.¹ په زور اخیستل، نیول، محروموول، پرې کول.

سلبي (salbí) ص. نب. ۱) منفي، د نفي، د سلب، کوم صفت څنې اخیستل شوی.

سلبېدل (salbedál) مص. ل. محرومېدل، بې برخې کېدل، نفي کېدل.

سلپانی (salpáṇay) ا. سلپانی گل، د بېر پانی.

سلت (salát) اد. دا کلیمه د «غلط» سره د تاکید په ډول راځي.

سلټ (saláṭ) نر.م. ۱) ډال، ۲) مورچل، سنگر.

سلټه (salṭá) ښځ.م. مورچه، مورچله، سنگر.

سلخ (salx) نر.م. ۱) د ټولو قمري میاشتو آخرنی ورځ؛ ۲) مص. مت. کوتل، پوستول، څرمن ترېنه ایستل.

سلدراج (saldráj) نر.م. سلتراج، سندراج، ښځینه نېکر.

سلسل بول (salsalbáwal) نر.م. یو ډول ناروغي ده چې ناروغ د خپلو متیازو مخه نه شي نیوی.

سلسله (salsalá) ښځ.م. لړی، زنځیر، پرله پسې والی.

سلطان (sultán) نر.م. ۱) واکمن، ټولواک، پاچا؛ ۲) تسلط، ۳) قوت؛ ٤) حجت، برهان.

سلطنت (saltanát) نر.م. ۱) واکمني، ټولواکي، پاچهي، پادشاهي. ۲) پاچهي کول.

سلطنتي (saltanatí) ص. نب. د سلطنت، د واکمنی، د ټولواکی، د پاچهی، په سلطنت پورې اړوند.

سلطه (sultá) ښځ.م. ۱) قوت، واکمني، تسلط؛ ۲) ټولواکي، پاچهي.

سلف[1] (saláf) نر.م. (ج. اسلاف) ۱) پخوا تېر شوی؛ ۲) لرغونی، پخوانی؛ ۳) بې گټې پور چې مسترد شي.

سلف[2] (salf) نر.م. په موټر کې یوه کوچنۍ برقي آله ده چې ماشین پرې چالانه کېږي.

سلک (sılk) نر.م. ۱) لړ، مزی، رشته؛ ۲) پېیل؛ ۳) کتار، ډله، صف.

سلکلیزه (salkalíza) ا. پېړی، سلیزه، د چا یا څه سلمه کلیزه.

سلگ (salág) نر.م. هغه غنم چې لو شوي وي خو لا میده شوي نه وي.

سلگون (salgún) ا. د سلو روپیو نوټ، سلگیز.

سلگه (salgá) ښځ.م. د غنمو د وږي هغه دورمه چې وږی ورباندې وي.

سلگی (salgáy) ښځ.م.ج. ۱) نیولې نیولې ژړا، تریته ژړا، ۲) سا - وروستنی سلگی یې دي.

سلگېدل (salgedál) مص. ل. سنگېدل، نیولې نیولې ژړل، په سلگیو راتلل.

سلم (salám) نر.م. ۱) تسلیمېدل، بندي کېدل؛ ۲) هغه کمه بیه چې مخکې د فصل د پخېدلو څخه د غلې خاوند ته ورکوله کېږي؛ ۳) په لغت کې د عقد په مانا دی؛ ٤) ص. نر.م. د سلو عدد ته منسوب، سلم لمبر؛ ۵) نر.م. خېل، قبیله.

سلمانی (salmāní) نر.م. نایي، دلاک، گلابي.

سلمشر (salmášar) نر.م. د سلو تنو مشر، د سلو تنو اداره کوونکی.

سلمه (salmá) ښځ.م ۱) حیرانتیا، تعجب، حیرت؛ ۲) کورنی، خېل، قبیله.

سلنډر (salanḍár) نر.م. سلیندر، ۱) استوانه، هر استوانه یي ډوله شی؛ ۲) د موټر په ماشین کې یوه استوانه یي شکله آله ده.

سلنډه (slanḍá) ښځ.م. شنډه ښځه، هغه ښځه چې اولاد یې نه کېږي.

سلنگی (salangáy) ښځ.م. لوبیه او برگه هندوانه.

سلنه (salána) ا. فيصدي، سلواله.

سلواغه (salwāǧá) ښځ.م. سولاغه، بوکره، د خامي ځرمني دولچه.

سلوک (sulúk) نر.م. ۱) کړه وړه، کردار؛ ۲) کوم ځای ته داخلېدنه؛ ٤) کومه لاره انتخابول.

سلوم (slum) ص. نر.م. ځرګند، نوموړی، نامدار، مشهور.

سله (sála) ښځ.م. ۱) خښته؛ ۲) قالب، چکۍ؛ ۳) رېخته ګري؛ ٤) الشه، دغنمو او وريشو شوغه؛ ۵) هغه لنګه غوا چې شيدې يې ډېرې غوړې وي؛ ۲) داوسپنې د تودېدو حالت؛ ۳) د اوسپنې مېخ.

سله رېږ (salarez) ا. و.ګ. سله رېږی.

سله رېږی (salaréžay) نر.م. خښتمال، خشتمال، خښتې رېژوونکی، خښتې ايستونکی.

سلی (saláy) نر.م. ګوتمی، ګوته، ګوتي.

سلی (saláy) ښځ.م. ۱) د توپک ګز؛ ۲) د اوسپنې يو ډول ګوتمۍ ده چې خېښي يې د جادو د دفعې لپاره په ګوته کوي؛ ۳) خرې، کوټه، ډېرى.

سليپر (salipár) نر.م. بې بنده بوټونه، کورنی څپلي يا بوټونه.

سليت (slit) ص.نر.م. ډک، ترخولې.

سليتی (salitáy) ښځ.م. چلی، ترنګو.

سليټ (saléṭ) نر.م. سليټ، هره هغه ځمکنۍ ماده چې د ورو توکو (خاورو يا رېګو) څخه جوړه وي.

سليخ (slix) نر.م ۱) سلېښت، سرېښ؛ ۲) ص. نر.م.ج. نښتی، موښتی، ښخ.

سليز (salíz) ص. نر.م. د سلو، سلم، سلګون نوټ.

سليس (salís) ص.نر.م.ج. روان، اسان، ساده، عام فهم.

سليقه (salíqa) ښځ.م. ۱) ذوق؛ ۲) طبعه، طبيعت.

سليم (salím) ص. نر.م.ج. ۱) سالم، بې عيبه، تندرسته؛ ۳) هغه زخمي چې مرګ ته نږدې وي؛ ٤) د شعر د بحرونو څخه يو بحر دی.

سليماني (sulimānī) ص. نب. ۱) د پارې زهر؛ ۳) پښتون، پښتانه؛ ۳) يو ډول ليک دی.

سلېمانی (slemānáy) ښځ.م. يوه مبارکه مرۍ يا ډبره.

سلېمانی کب (slemānaykáb) نر.م. يو ډول ماهي دی چې په سربانديې داغ لري.

سلی ورخ (salaywárx) نر.م. هغه ډنډ چې په هغه کې د شولو لپاره اوبه راټولېږي او پاکېږي.

سم(۱) (sam) ص. نر.م.ج. ۱) درست، سيخ، برابر؛ ۲) اصولي، باقاعده؛ ۳) و.ګ. زهر؛ ٤) نر.م. د نغمې او د نڅا د حرکاتو سره د موسيقۍ د آهنګ بشپړ سمون.

سم(۲) (sum) نر.م ۱) کورمه؛ ۲) سمڅ، غار، سنب؛ ۳) سوه، د آس يا خره يا کچرې د پښې کوښه.

سما (samā́) ښځ.م. سمون، سمښت، سموالی.

سماء (sama) ښځ.م. ۱) اسمان، هسک؛ ۲) د کوټې يا بل شي چت.

سماچه (samāčá) ښځ.م. سينه بند، د ښځو واسکټ.

سماع (samā́ʿ) ښځ.م. ۱) اورېدنه، اورېدل؛ ۲) ښه اواز، غنا، سرود او وجد.

سماغ (samā́ǧ) نر.م. سماک، سماق؛ يو ډول ونه ده چې تروه مېوه لري.

سمانټيکس (samanṭíks) نر.م. سيمانټيولجی، سيمېنټيکس؛ ۱) مانا پېژندنه، د معانيو پوهنه د لغاتو او معانيو علم؛ ۲) د مفردو علايمو علم؛ ۳) د منطقي قياسو تيوري.

سماو (samā́w) نر.م ۱) نياو، عدل؛ ۲) سموالی.

سماوات (samāwā́t) نر.م. ۱) اسمانونه؛ ۲) ص. نر.م.ج. ميرات، تباه.

سماوار (samāwā́r) نر.م. د اوبو ايشولو لوښی.

سمبادي (sambādí) ښځ.م. هغه سُر چې سندرغاړی په خپله سندره کې تر بادي وروسته د هغه سُر سره زيات اړيکی ولري.

سمبال (sambā́l) ص.نر.م.ج. خوندي، مجهز، جوړ، تيار، سينګار.

سمبالول (sambālawál) مص.مت. ۱) خوندي کول: ۲) مجهزول؛ ۳) دولي کول، سينګارول، ښکلی کول.

سمبالېدل (sambāledál) مص.ل. ۱) خوندي کېدل؛ ۲) مجهزېدل؛ ۳) سينګارېدل.

سمبټه (sambaṭá) ښځ.م. د غنمو وريجو بټه، هغه پخې شوې وريجې چې کلکې وي.

سمبل (sambál) نر.م. (مو.) تلی، برغوري، چمچک، سينج.

سمبوری (sambū́ray) نر.م. وګ. سوری[۲].

سمبوسه (sambosá) ښځ.م. سماسه، سنبوسه، يو دول خواړه دي.

سمبوغکه (samboğáka) ښځ.م. وړوکی او تنګ لوښی.

سمبول (samból) نر.م. سيمبل، نخښه، نښانه، رمز، اشاره، نماينده.

سمبوليزم (simbūlízam) نر.م. سيمبليزم، سنبوليسم؛ ۱) د نخښو په وسيله څرګندول، د يوې موضوع ناڅرګنده بيانونه؛ ۲) د تشبيه آداتو استعمالونه.

سمبوليک (sambolík) ص.نر.م.ج. سيمبوليک ۱) په سمبول کې څرګند شوی؛ ۲) هغه څه چې د سمبول په توګه وي.

سمبه (sumbá) ښځ.م. ۱) د تبر يا تربښځې د ښتې د لاستي د اچولو سوری؛ ۲) داوسپنې ميله چې ټوپک وريانديې پاکوي؛ ۲) د شلګې څوکه.

سمپتي (simpatí) ښځ.م. سنپاتي، ۱) همدردي، غمخوري؛ ۲) کيفي تطابق، هم آهنګي.

سمپوزيم (simpoziyám) نر.م. سمپوزيم، سيمپوزيم؛ پر يوې ټاکلې موضوع باندې د نظريو يا مقالو جونګ.

سمپورن (sampurán) ص.نر.م(مو.) سنپورن، اووه سُره لرونکی راګ.

سمت[۱] (smat) نر.م. شمچ، ګاره، سمچ، سمڅه.

سمت[۲] (samát) نر.م. کافي مقدار، پوره اندازه.

سمت[۳] (samt) نر.م. طرف، لور، خوا، پلو.

سمتوری (samtū́ray) نر.م. کرچ، کريچ.

سمتړ (samaṭár) ص.نر.م. زيات چاغ او شلنډ.

سمټه (samáṭa) ښځ.م. ۱) لويه پګړی؛ ۲) پڅه؛ ۳) چاغه، شلنډه، غوښنه.

سمټې (samáṭay) ښځ.م. شمټې، لپانکی، يو دول لويه ده.

سمڅ (smac) ښځ.م. سمڅه، غار، ګاره، شپولغاړی، تبوزه، خوال، سموڅ.

سمخ (samáx) ښځ.م. ۱) د «سوړ» د کليمې سره يوځای راځي او تاکيد افاده کوي؛ ۲) مج. شوخ

سمخ سترګی (samaxstárgay) ص. نر.م. شوخ سترګی، بې حيا، سپين سترګی.

سمخڼی (samaxáṇay) نر.م. هغه کيږدی چې د زړو زړو ټوکرانو څخه جوړه شوې وي.

سمدستي (samdastí) ق. دستي، بې له ځنډه، سمدلاسه، فوراً.

سمدسموني (sámdasamūní) ق. ټول، تمام، ګرده، غونډ، واړه.

سمدلاسه (sámdalā́sa) ق. ۱) دستي، بې له ځنډه؛ ۲) پرله پسې، جاري، مسلسل.

سمدم (samdám) ص. نر.م. ج. ۱) مستقيم، راست ۲) روغ رمټ، سالم؛ ۳) اهل، فيټ، سم.

سمر (samár) نر.م. ۱) ماله، هغه آله چې جولاګان د هغې په واسطه خپلې تانستې ته آړ ورکوي؛ ۲) کيسه، نکل، ګپ شپ، ستري، مواسه.

سمساره (samsārá) ښځ.م. سمسېره، سمسره، شلخورکه، سوسمار.

سمسلا (samsalā́) نر.م. سمه مشوره، د غونډې پرېکړه، د مجلس تصويب.

سمسود (samsód) نر.م. يو ډول زهري غرنی ونه ده چې د انارو دونې سره شباهت لري.

سمسور (samsór) ص. نر.م. ج. ۱) تروتازه، غوړېدلی؛ ۲) پوخ، رسېدلی؛ ۳) مج. اباد.

سمسورتوب (samsortób) نر.م. ۱) د ګلونو او ونو غوړېدنه؛ ۲) د فصل پخېدنه؛ ۳) ځوانۍ ته رسېدنه؛ ٤) مج. اباتوالی، آبادي.

سمسورول (samsorawál) مص. مت. ۱) دباغ تروتازه کول؛ ۲) د فصل پخول؛ ۳) مج. آبادول

سمسوری (samsóray) ص. نر.م. مثال، ساری، انډول، مثل، همتا.

سمسورېدل (samsoredál) مص. ل ۱) ترو تازه کېدل؛ ۲) فصل پښېدل؛ ۳) مج. آبادېدل.

سمښت (samáṣ̌t) نر.م ۱) سمون، برابري، تنظيم؛ ۲) موافقه؛ ۳) رخه، بغض، حسد.

سمع (sámʿa) ښځ.م. ۱) اورېدنه؛ ۲) داورېدنې حس، غوږ؛ ۳) د لوی څښتن يو صفت دی.

سمعي (samʿí) ص. نب. د سمعي، د اورېدو، د اورېدو په حس اړوند، هغه څه چې په غوږ يا اورېدو اړه لري.

سمفوني (samfoní) ښځ.م. و ګ. سيمفني.

سمک (samák) نر.م. کب، ماهي.

سمګوټ (samgwáṭ) نر.م. قايمه زاويه.

سملاسي (samlāsí) ق. سمدلاسه، سمدستي، فوري.

سملاسي والی (samlāsiwā́lay) ا. بيړندويي، بيړه، عجلت.

سم له سمني (samləsamáne) ق. سم د سموني، ټول، واړه، تماماً.

سم له کنډه (samləkánḍa) ق. ټول، واړه، غونډ، ګرده.

سم له لاسه (samləlā́sa) ق. و ګ. سمدلاسه.

سمن (samán) نر.م. ۱) ياسمن، ياسمين؛ ۲) محکمې ته بلنه، محکمې ته غوښتنه.

سمنټ (simínṭ) نر.م. ج. و ګ. سيمنټ.

سمند (samánd) ص. نر.م. زېړبخن آس.

سمندر (samandár) نر.م. ۱) بحر، ۲) ستر درياب (و ګ. سيند، درياب)؛ ۳) د اور چينجی.

سمندرپوه (samandarpóh) ص. سمندرپوهاند، سيند پوه.

سمندرپوهه (samandarpóha) سمندرپوهنه.

سمندرکټ (samandarkáṭ) سمندر غاړه، ساحل.

سمندروال (samandarwā́l) ص. سمندربوني، امير البحر.

سمندروز (samandróz) نر.م. شامندروز؛ ورښمينه ټوټه؛ يو ډول ټوکر دی.

سمندري (samandarí) نر.ج. د بحر، بحري، د درياب، د سمندر.

سمندی (samandáy) نر.م. يو ډول ژېړ مورک دی.

سمندی ډيک (samandáydik) نر.م. يو ډول کوچنۍ، غرنۍ او سارانۍ مرغۍ ده.

سمندول (samandól) نر.م. شين گلی، يو ډول ...ات دی چې په پالېزونو کې شين کېږي.

سمنگی (samangáy) نر.م. کوندری، يو کوچنی دسترخان دی چې دډوډۍ پېړې ورباندې جوړوي.

سمنو (samanú) نر.م. سمنک، يو ډول خواږه دي چې د شنو کړو غنمو څخه پخېږي.

سمنه (samána) ښځ.م. سمونه، ترتيب، تنظيم.

سمواله (samwā́la) ښځ.م. تنظيم، ترتيب، سمون، درستي.

سموالی (samwā́lay) نر.م. سمتوب، سمواله، سمي، درستي، برابرښت.

سمور (samū́r) نر.م. گېډېږي ته ورته يو ډول حيوان دی خو تر گيدړې کوچنی دی.

سمول (samawə́l) مص. مت ۱) برابرول، جوړول؛ ۲) مج. اصلاح کول، لارې ته راوستل.

سمون (samū́n) نر.م. ۱) انتظام، تصحيح، برابري؛ ۲) موافقه، جوړښت، تطابق.

سمونمل (samūnmál) نر.م. د پوليس په تشکيل کې تر سمونيار لوړه رتبه ده چې دعسکرۍ په تشکيل کې دډگرمن د رتبې سره او د ملکي تشکيل له څلورمې رتبې سره برابري کوي.

سمونوال (samūnwā́l) نر.م. د پوليس په تشکيل کې تر سمونمل لوړه رتبه ده چې د عسکرۍ په تشکيل کې د ډگروال د رتبې سره او د ملکي تشکيل له دريمې رتبې سره برابري کوي.

سمونيار (samūnyā́r) نر.م. د پوليس په تشکيل کې تر سرڅارمن لوړه رتبه ده چې په عسکرۍ کې د جگړن د رتبې سره او د ملکي تشکيل له پنځمې رتبې سره برابره ده.

سمه (sáma) ص. ښځ.م ۱) د سم مونث؛ ۲) ښځ.م. ذرسته خبره؛ ۳) اواره، مسطح.

سمه تارک (samatārák) ص. نر.م. د دام په لور د چوغکو سم او سيخ تگ.

سمه تخته (sámataxtá) ق. شا په تخته، ستوني ستغ.

سمه وراشه (samawrā́ša) ښځ.م. رښتيا خبره، سمه خبره.

سمی (samáy) ښځ.م. د معمار رجه، د معمار گمه.

سمی (samáy) نر.م. مهندس، کچگر.

سمي (samí) ص. نب. د سم، د زهرو، زهرجن.

سميتي (samití) ښځ.م. (تا.) د ريگويدا په عصر کې د آريايانو په سياسي تشکيلاتو کې د يوې جرگې نوم و.

سمېدل (samedə́l) مص. ل. ۱) برابرېدل، جوړېدل، تنظيمېدل؛ ۲) لارې ته برابرېدل، اصلاح کېدل.

سمېستر (samestə́r) نر.م. سمستر؛ نيم کال، د شپږو مياشتو يوه دوره.

سمينار (saminā́r) نر.م. و گ. سېمنار.

سن (sin) نر.م. عمر، د عمرمقدار.

سنا (saná) ښځ.م. دمشرانو جرگه، داعيانو مجلس، سينيټ، ۱) هغه مجلس چې غړي يې د يوه هېواد د مشهورو رجالو څخه انتخابېږي؛ ۲) يو ډول بوټی دی؛ ۳) روښنايي؛ ٤) يو ډول وربښمينه جامه.

سناتور (sanātór) نر.م. د سنا غړی، د مشرانو دجرگې غړی، د اعيانو دمجلس غړی.

سناتوريم (sanātoriyám) نر.م. د هوساينې ځای، آرامځی، د مسلولينو روغتون.

سنار [1] (sunā́r) نر.م. زرگر.

سنار [2] (sanā́r) نر.م. د پنځلسو پولو سره معادله يوه پخوانۍ افغاني سکه وه.

سناري [1] (sunārí) ص. نب. طلا کاري شوی، مطلا.

سناري[۲] (sanārí) ص. نب. سندري، سوربخن سندوري رنګ، د سره او نارنجي ترمنځ رنګ.

سناریسټ (sınārísṭ) ص. نر. م. ج. (هن.) هغه څوک چې د سینما فلم لپاره سناریو لیکي.

سناریو (sınārıyó) ښځ. م. د فلم یا تیاتر داستان، هغه کیسه چې یو ډایرکټر د هغه له مخې فلم جوړوي او یا یې په تیاتر کې ښکاره کوي.

سناسي (sanāsí) ص. نر. م. و ګ. سنډاسي.

سنبال (sanbấl) ص. نر. م. و ګ. سمبال.

سنبل (sunbúl) نر. م. څنې، څنې کوکو؛ یو ډول ګل دی.

سنت (sunát) نر. م. ج ۱) طریقه، روش، ۲) سیرت، طبیعت؛ ۳) عرف، عادت؛ ۴) استعمال؛ ۵) شریعت.

سنتز (santáz) نر. م. سنتسس، ترکیب، د انالسیس ضد؛ ۱) د یوه جونګ لپاره د توکو سره یو ځای کونګ؛ ۲) مرکب، جونګ، مجموعه.

سنتور (santū́r) نر. م. مو. سنطور، د موسیقۍ یوه تاریزه آله ده.

سنتول (sunatawál) مص. مت. ۱) ختنه کول؛ ۲) مج. په چل او تګي سره له چانه څه شکول.

سنتي (sunatí) ښځ. م. ختنه سوري، د ختنه سوري یا سنتونې مراسم.

سنټه (sanṭấ) ښځ. م. څېره، قیافه، بڼه.

سنج[۱] (sanj) نر. م. ۱) هغه نری ډبوال چې په سر، لاندې او منځ کې یې اوږده لرګي ورکړي وي؛ ۲) مو. و ګ. سمبل.

سنج[۲] (sunj) ص. نر. م. غمجن، دق، خپه.

سنجاب (sanjā́b) نر. م. تر پشي کوچنی حیوان دی، لکۍ یې اوږده او ببره، رنګ یې خړ او شین ویره او پوست یې نرم دی.

سنجاق (sanjā́q) نر. م. کوچنۍ فلزي ستن ده چې یو سر یې تېره او بل سر یې څه غونډ وي.

سنجتوب (sunjtób) نر. م. غمجنتوب، پرېشاني.

سنجد (sanjíd) و ګ. سنجیته.

سنجش (sanjíš) نر. م ۱) پرتله، سنجونه، مقایسه؛ ۲) تلل؛ ۳) مج. غور.

سنجکی (sanjakáy) ښځ. م. و ګ. دمل.

سنجول (sanjawál) مص. مت. پرتله کول، مقایسه کول، تلل، اندازه کول.

سنجه (sánja) ښځ. م. ښنجه، شنجه، شنجکی، سنجکی، ښځ کته دانه (و ګ. دمل).

سنجیته (sınjíta) ښځ. م. سنجته، سنځله، سنجد؛ یو ډول ونه ده چې مېوه یې تر خرما کوچنۍ ده.

سنجیدل (sanjedál) مص. ل. پرتله کېدل، مقایسه کېدل، اندازه کېدل، تلل کېدل.

سنچوټ (sančóṭ) نر. م. هغه تیږه چې په ډبوال کې د ننښې لپاره ایښوډله کېږي.

سنځل (sanǯál) مص. مت. ۱) تویول، خالي کول (اوبه او ...)؛ ۲) آزادول، خوشې کول.

سند[۱] (sanád) نر. م. هغه لیکنه چې د یو چا پور یا طلب ثابتوي او یا کوم مطلب ثابتوي.

سند[۲] (sind) نر. م. و ګ. سیند.

سند[۳] (sand) ا. یووالی، اتفاق، رای.

سندان (sandā́n) نر. م. سټ، هغه اوسپنیزه آله چې ښې وربانده اوسپنه ږدي او پر پلک یې ټکوي.

سندانکه (sandānáka) ښځ. م. شاتینګه، ګهرک، د چرګ سندان.

سندربوله (sandarbóla) ښځ. م ۱) سندرغاړې، هغه ښځه چې هم بدلې وایي او هم ناځي؛ ۲) مشاعره؛ ۳) د ساز و نڅا مجلس.

سندرغاړی (sandarğā́ray) ص. نر.م. سندرچي، سندربول، اواز ويونکی، غزله ويونکی.

سندرمار (sandarmā́r) سندربول، سندرغاړی.

سندرمير (sandarmír) ص. نر.م. ج. موزيک دايرکټر، دايرکټر.

سندره (sandára) ښځ.م. (هن.) بدله، غزله، ترانه، لوبه، ټپه، ساز و اواز.

سندری (sandaráy) ص. نر.م. د خواږه او ښه اواز څښتن، خوش آوازه، خوږ اوازه.

سندريز (sandaríz) ص. د سندرې اړوند، موزيکال.

سندرېزی (sandrézay) نر.م. يو ډول سارانی سپين وانبه دي چې پاسته ازغي لري.

سنډ (sandáṛ) نر.م. لوی او غټ اوښ.

سندل (sandál) نر.م. ج. صندل؛ ۱) چندړ، چندڼ، يو راز ونه ده؛ ۲) يو ډول کړاوې دي؛ ۳) يو ډول خوشبويه پسته شيريني ده.

سندله (sandalá) ښځ.م. يو ډول مساله ده چې د چونې، پخې خښتې، بډه ګال او دهګيو د سپين ښخه لاس ته راځي.

سندلی (sandaláy) ښځ.م. صندلي، سندلي، يوه لرګينه، څلور پښې لرونکې آله ده چې په ژمي کې د څانو د تودولو لپاره د نغري پر سر ايږدي.

سندنی (sındanáy) ص. نر.م. و ګ. سيندنی.

سندوخ (sandū́x) نر.م. و ګ. صندوق.

سندور (sundū́r) نر.م. و ګ. سوندر[۲].

سندوی (sandóy) نر.م. د غاټول د ګل بوټی.

سندی (sandáy) نر.م ۱) شندی، غاټول؛ ۲) د غاټول د ګل بوټی چې سندوی هم ورته وايي.

سنډ (sanḍ) نر.م. و ګ. زنجبيل.

سنډا (sanḍā́) نر.م. ۱) مښ، د مېښې نر؛ ۲) ص. نر.م. (مج.) غټ، تورب يا شلند سړی.

سنډاسی (sanḍā́say) نر.م. سنياسی، سناسي، جوګی، هغه ملنګ چې په غرونو کې د کيميا په بوټي پسې ګرځي.

سنډک (sanḍák) نر.م. د مستو او نورو شيانو د چڼولو (صافولو) توکر.

سنډه (sanḍá) ښځ.م. ۱) سارانی توره زرکه؛ ۲) ص. ښځ.م. شنډه ښځه.

سنزلوک (sanzalū́k) نر.م. يو ډول بوټی دی چې معمولاً د څېړي د ونو لاندې راشين کېږي.

سنک (sanák) نر.م. د لرګي لوی ښانک يا کاسه.

سنکوپری (sankópray) نر.م. يو ډول ګڼ او غونډ مونډ بوټی دی.

سنکه (sanáka) ښځ.م. د کوترو د نيولو لومه يا جال.

سنکيا (sankyā́) ښځ.م. سنکهيا، و ګ. زرنيخ.

سنکيرن (sankirán) نر.م. ج. (مو.) سنکيرڼ، هغه راګ چې د بل راګ سره ګډوي.

سنګار (sıngā́r) نر.م. و ګ. سينګار د تولو صيغو سره.

سنګاره (sıngā́ra) ښځ.م. يو ډول اغزن بوټی دی چې مېوې ته يې سنګاره وايي.

سنګاوڼ (sıngāwáṇ) نر.م. سکان، پتوار، د کښتی (کشتی) وروستی برخه.

سنګ بر (sangbúr) ص. نر.م. ډبرې ايستونکی، ډبره ماتوونکی.

سنګ تراش (sangtarā́š) نر.م. ډبره توږونکی، ډبرې جوړوونکی.

سنګتره (sangtará) ښځ.م. سنتره، مالټې ته ورته يو ډول مېوه ده.

سنګدان (sangdā́n) نر.م. سنګدانکه، شاتينګه، شاتينګی، تينګی.

سنګدل (sangdíl) ص. نر.م. سخت زړی، سخت زړه، ظالم، بېرحمه.

سنګر (sangár) نر.م. مورچل، مورچه.

سنګروال (sangarwā́l) ص. د سنګر اړوند، جنګیال، همسنګر.

سنګرۍ (sangráy) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې ځینې خلک یې د چای په ځای ایشوي.

سنګرېزه (sangrezá) ښځ.ج. کاڼ، کرېړ، جغله، جغل، کاڼي، ګاټي.

سنګ ریشه (sangrišá) ښځ.م. پله تیږه.

سنګړه (sangáṛa) ښځ.م. ګوسه تیږه، غټه ډبره.

سنګسار (sangsā́r) نر.م. ۱) یوه کوچنۍ توره حشره ده چې تر تیږو لاندې اوسېږي؛ ۲) نر.م. ج. هغه څوک چې د جزا په توګه د تیږو تر باران لاندې مړ شي.

سنګ سول (sangsól) نر.م. یو ډول بوټی دی.

سنګک (sangák) ص.نر.م.ج. ۱) متکبر، متکور؛ ۲) یوه موضوع یا کار چې مشکل شي.

سنګکه (sangáka) ښځ.م. یوه ښځینه ناروغي ده چې د اولاد تر زېږولو وروسته پیدا کېږي.

سنګلاخ (sanglā́x) نر.م. سسکوره، تراړه، کاڼ، ګاڼ، سنګړه، شنګار، ګاګره.

سنګوپ (sangúp) نر.م. سرلاټی، سرکونډو، سرکنډی، سرکول، سرکونډی، سرکول کونی.

سنګوټی (sangóṭay) نر.م. د سوي بچی.

سنګورکه (sangoráka) ښځ.م. د اوجوشو د داغلو مخصوصه ټوکرۍ.

سنګورۍ (sangoráy) نر.م. یو ډول سارانی بوټی دی.

سنګوړۍ (sangoṛáy) نر.م. ۱) د حیوان بچی؛ ۲) غونډ منډ ښایسته ماشوم.

سُنګویکه (sangoyáka) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې ګردې ګردې پاڼې لري.

سنګهار (sangahā́r) نر.م. د ګولیو مسلسل اواز.

سنګهاړه (sanghā́ṛa) ښځ.م. د هندوستان یوه میوه ده. چوړنګ یې په تالابونو کې کېږي.

سنګیت (sangít) نر.م. مو. د موسیقۍ پوهنه، د موسیقي علم.

سنګېړ (sangéṛ) نر.م. شګلن، هغه ځمکه چې ډېرې تیږې لري.

سنګین (sangín) ص.نر.م. ۱) دروند؛ ۲) برچه؛ ۳) مج. پتمن، د وقار څښتن.

سنن (sunán) نر.ج. د سنت جمع (و ګ. سنت)

سنوات (sanawā́t) نر.ج. د سنې جمع.

سنول (snawál) مص. مت. شنول، خوځول، حرکت ورکول.

سنه (saná) ښځ.م. ۱) کال، د ۱۲ میاشتو مجموعه؛ ۲) نېټه، تاریخ.

سني (suní) ص. نب. اهل سنت، اهل سنت او جماعت، اهل تسنن.

سنۍ (snay) ښځ.م. وړین لاسي تارونه، سردوز، اینځی، انځی، نځی، انسی، ځنی.

سنیاسي (sanyā́si) ص.نر.م. و ګ. سنهاسي.

سنېدل (snedál) مص. ل. ښورېدل، خوځېدل.

سڼ (saṇ) نر.م. ۱) دروغ؛ ۲) و ګ. زنجبیل؛ ۲) د پزې د سوڼلو اواز.

سو (su) ف. ۱) و ګ. وشو؛ ۲) ص. نر.م. ژوبل، ټپي؛ ۳) نری، ډنګر؛ ٤) نر.م. سوء، شر، فساد.

سوا [1] (suwā́) ښځ.ج. شته، سووه، شبت، یو ډول سابه دي چې خوړل کېږي.

سوا [2] (siwā́) اد. بې، بغیر، بدون، ببله، پرته.

سوا[۲] (sawā́) ښځ.م. و گ. سود، وگ. ربا.

سوابېره (swābéra) ښځ.م. یو ډول بوټي دی.

سواد (sawā́d) نر.م ۱) سیاهي، توروالی؛ ۲) کاپي، نقل؛ ۳) زده کړه، د لیکلو او لوستلو قدرت.

سوارکار (swārkā́r) ص.نر.م. سپرلونی، سپرکښ، د آس په سورلۍ کې ښه لاس لرونکی.

سواره[۱] (swārá) نر.ج. سپاره، د سپور جمع.

سواره[۲] (sawārá) ښځ.م. د غنمو ډنډر، ناړی، دروزه، خرنډ، وډ، ناړې.

سواره څپلۍ (swāracaplə́y) لو. د یوې لوبې نوم دی.

سواري (sawā́ri) ښځ.م. ۱) سپرلي، سورلی؛ ۲) مو. د ۱٦ ماترو یو تال دی.

سوارې (sawā́re) ښځ.م. ماښامنی مېلمستیا، د ماښامنۍ وعده، ماښامنی کتنه.

سواست (swāst) نر.ج. شوی، سوی، د جمع مخاطب صیغه ده.

سوال (swāl) نر.م ۱) پوښتنه؛ ۲) غوښتنه، خواست ٤) ع. د حقیقت طلب؛ ٥) چړ، گدایي.

سوال وځواب (swāl u ǰawā́b) نر.م. (بد.) هغه صنعت دی چې شاعر په خپل کلام کې پوښتنې او ځوابونه سره یو ځای کړي.

سوالي (swā́li) ص. نب. ۱) د گدايي؛ ۲) د سوال شی، سوالي څيز، د بل چا (شی).

سواليه (swālıyá) ښځ.م. (تن.) ۱) پوښتنه، استفهام، تپوس، ۲) تپوسنی، د پوښتنې نخښه چې شکل یې داسې دی (؟).

سوان (suwā́n) نر.م. سوهان، سوهن، وسپن تونړی.

سوانح (sawānı́h) ښځ.م.ج. ۱) ژوند لیک، تېرې ژوند پېښې، پېژندپانه، پېژندلیک ۲) پېښې.

سوان کار (suwānkā́r) ص. نر.م. سوهان کار، خراد، څوک چې د خرادۍ کار کوي.

سوانگ[۱] (swāng) نر.م. پېښې، د شکل او جامې بدلونه.

سوانگ[۲] (suwā́ng) نر.م. یو ډول سمنو دی چې د غنمو تېغنې وچې او میده کوي او بیا یې د حلوا په څېر پخوي، سوانک، سمنک.

سوانگی[۱] (swāngáy) نر.م. ۱) ممثل، اکتر؛ ۲) شعبده باز.

سوان گی[۲] (suwāngáy) نر.م. سوهان گی، وړوکی سوهان، کوچنی سوان.

سواني (suwānı́) ښځ.م. اساني، اسانتیا.

سوايي (suwāyı́) ښځ.م. و گ. سود، ربا.

سوب[۱] (sob) ص. نر.م. ۱) حاضر، موجود، تیار، چمتو؛ ۲) منتظر، په انتظار.

سوب[۲] (sawáb) نر.م. ۱) د سبب مفغن شکل؛ ۲) فکر، اند، تصور.

سوب[۳] (suwáb) نر.م. چاره، علاج.

سوبتیا (sobtyā́) ا. حاضري، حضور، شتون.

سوبله (soblá) ښځ.م. و گ. شوبله.

سوبمن (sobmán) ص.نر.م. بریالی، فاتح، مظفر، کامیاب، مرادمن.

سوبه[۱] (sūbá) ښځ.م ۱) دکاریزڅا؛ ۲) دپله (پُل) رواق، د کاریز یا لویې ویالې هغه لوی سوری چې اوبه ترې تېرېږي.

سوبه[۲] (sóba) ښځ.م. ۱) مراد، مقصد، غوښتنه؛ ۲) سوده، آرام، راحت؛ ۳) بری، فتح، ظفر.

سوپ (sūp) نر.م ۱) دهلېز، دالېز؛ ۲) یو ډول توکر دی؛ ۳) ښوروا.

سوپاري (supā́ri) نر.ج. د تودو ملکونو یو ډول نبات دی چې دانې یې غوز ته ورته دي.

سوپرانو (sopranó) ص. نر.م. (مو.) سپرانو، د ښځو او هلکانو هغه لوړ اواز چې د سندرې په وخت کې یې له حلقه باسي.

سوپرایګو (suparigó) نر.م. ج. (رو.) وجدان.

سوپره (suprá) ښځ.م. کونه، غره، سومبې، مقعد.

سوپری (supráy) ص. نر.م. ۱) مفعول، کوني؛ ۲) مج. نامرد، رذیل

سوپړه (supará) ښځ.م. ۱) زړه خیرنه خولۍ؛ ۲)ص. ښځ.م. غټه، چاغه نجلۍ.

سوپلۍ (sopláy) ښځ.م. یوسپینه نرمه ډبره ده.

سوپه (supá) ښځ.م. و ګ. سوټه.

سوپی (sūpáy) نر.م. بزوګی، نربیزو.

سوپۍ (sūpáy) ښځ.م. ۱) بیزو، شادو، شادي؛ ۲) کشکره، کیشکره.

سوت (sut) نر.م. د معماري ګز له اجزاوو څخه دی چې اته واحده یې یو اینچ کېږي.

سوتره (sutrá) ص. نب. پاک، نظیف، پاکیزه.

سوترۍ (sutráy) ښځ.م. ګی، اینځی، انځی، سنی، انسی، خولوند، سوتلۍ.

سوتڼ (sután) نر.م. تیسن سپی، څوسمار سپی، څوسن سپی.

سوتونه (sutúna) نر.ج. فریادونه، زګېروي.

سوټ[1] (sawút) ص.نر.م. دشیانو ساتونکی.

سوټ[2] (sūt) نر.م. درېشي، جامې، کالي.

سوټبوټ (sūtbút) نر.م. ۱) شل و شوټ سړی چې سره غونډ شوی وي؛ ۲)فېشن؛ ۳) مج. کلک تړل، له حرکته ایستل.

سوټک (suták) نر.م. څټک، څوټک.

سوټکه (sutáka) ښځ.م. د جوارو وږی.

سوټکی (sutakay) نر.م.) یو ډول اغزی لرونکی بوټی؛ ۲) یو ډول وربښمین خامک؛ ۳) د حد تاکلو نښه، د څلي په څېر کوچنی منار.

سوټمار[1] (sotmār) نر.م. بنجاره، ګرځنده بنجاره خرخوونکی چې په کلیو کې ګرځي.

سوټمار[2] (sūtmār) ص. نر.م. سوټن، موټې کوونکی.

سوټه[1] (sūta) ښځ.م. ۱) سوپه، د غایطه موادو کلوله؛ ۲) ډوډۍ، مړۍ.

سوټه[2] (sotá) ښځ.م. د جوارو ناپوست شوې توکه، د جوارو هغه وږی چې شخوله ولري.

سوټه لمی (sotalámay) نر.م. ۱) لټ څاروی؛ ۲) مج. لټ او تمبل سړی.

سوټه مار (sotamār) ص. نر.م. جنګره، جنګي.

سوټی (sotáy) نر.م. ۱) دلاس غټ لرګی؛ ۲)چقمق، پنډ؛ ۳)مج. د نارینه تناسلي آله.

سوجاب (sujāb) نر.م. پرخولۍ باندې د ګلابتونو یا زر تارو دوره.

سوجه (sūja) ښځ.م. د سرنګ د الوځولو د موادو تول(پیمانه).

سوجي (sūji) جن. یو ډول ځیږه اوړه دی چې د غنمو او غټو وریجو څخه جوړېږي.

سوچ[1] (suč) ص.نر.م.ج. ۱) پاک، سوتره، خالص؛ ۲) ببخي، بالکل، بشپړ، پوره؛ ۳) سوچاک، سوچکی، د پچې اچولو په څېر یوه لوبه ده.

سوچ[2] (soč) نر.م. فکر، خیال، تصور، هوښ.

سوچه[1] (sučá) ص. نب. نږه، خالص، پاک، چاڼ، صفا؛ د یوه جنسه.

سوچه[2] (sóča) ښځ.م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

سوچی (sūčáy) نر.م. څولی، څوولی، اسکنه، شځرلی.

سوچي (soči) ص.نب. تشویش کوونکی، سوچ کوونکی، تشویشي، مشوش.

سوځل (swaǰə́l) مص. مت. سېځل، اورلګول، اورا چول.

سوځند (swaǰánd) ص. نر.م ۱) سوځېدونکی، سوونکی؛ ۲) سېزوونکی، سوځوونکی.

سوځول (swaǰawə́l) مص. مت. سوځل، سوزول، سېزل، اورور اچول.

سوځېدل (swaǰedə́l) مص. ل. اور اخېستل، سول، سېزېدل.

سوخت (soxt) نر.م. ۱) سوی، خوړ؛ ۲) غوسه، قهر.

سوخته (soxtá) ص. نب. ۱) سوی، سوځل شوی، کباب شوی؛ ۲) سکور.

سوختي (soxtí) ص. نب. هغه څوک چې کومه جنسي یا عاطفي هیله یې تر سره نه شي.

سوخر (suxə́r) نر.م. عناد، بغض، کینه.

سوخړه (sūxṛa) ښځ.م. د شلې غوښې ټوټه.

سوخړی (suxṛə́y) ص. ښځ.م. ډېر وخ شوی، شوړېدلی، شړېدلی، خوړین.

سوخړی پوخړی (suxṛəypuxṛə́y) ص. نب. بشپړ خوړین پړین، په اور کې خوړین پړین.

سوخل (suxə́l) مص. مت. څخل، سوخول، منډل، تخته کول، ترخولې ډکول.

سوخول (suxawə́l) مص. مت. ۱) منډل، تخته کول؛ ۲) سوڼول؛ ۳) سوري کول؛ ٤) چوخول، چخول؛ چوکه کول؛ ٥) مج. تحریکول.

سوخېدل (suxedə́l) مص.ل. ۱) خوټېدل؛ ۲) سوري کېدل؛ ۳) ډکېدل، کېمنډل کېدل.

سود(۱) (sūd) نر.م. ۱) ګټه، فایده، نفع، منفعت، روګه، برغه؛ ۲) وګ. ربا؛ ۳) ص. نب. سُد، شد، خالص، سوچه، د موسیقۍ بسیط مقام.

سود(۲) (sod) نر.م. دمه، تسل، تسکین، ډاډ.

سودا(۱) (sawdá) ښځ.م ۱) ملانکولي، مېلنکولي؛ ۲) ګـروم، تلوسه، تشویش؛ ۳) مینه، عشق؛ ٤) هوا او هوس.

سودا(۲) (sawdā́) ښځ.م. اخیستنه او خرڅونه.

سودات (sodā́t) ص. نر.م. صالح.

سوداګر (sawdāgə́r) ص. نر.م. تاجر، تجار.

سوداګري (sawdāgarí) ښځ.م. ۱) تجارت؛ ۲) مج. ځان ته ګټه او د بل په زیان کار کول.

سودايي (sawdāyí) ص. نب ۱) وسواسي، توراني، مالیخولیایي ۲) مشوش؛ ۳) لېوني، مجنون.

سودخور (sūdxór) ص. نر.م (ج. سودخواره) سود خوړونکی.

سودکلیان (súdkalıyā́n) نر.م. ج (مو.) کلیان، د سنګېرن راګوښخه یو راګ دی.

سودګن (sūdgán) ص. نر.م. سودمن، ګټور، فایده من.

سودمن (sūdmán) ص. نر.م. ګټور، فایده من، مفید، ترنورو ښه.

سودوزیان (sūdozyā́n) ګټه او تاوان، ګټه وټه.

سوده(۱) (sawdá) ښځ.م. توکری.

سوده(۲) (sūdá) ص. نب. ۱) هغه خاروی چې د ښنبو کـوړمې او سمونه یې سولېدلي وي او ښه نه شي تلای؛ ۲) ټېله، بندیز؛ ۳) قبض، بند؛ ٤) سولېدلی، زوړ؛ ٥) وګ. سوچه.

سوده(۳) (sóda) ښځ.م. سود، تسل، تسلي، اطمینان، سبیه، ډاډ.

سوډا (sawḍá) ښځ.م. ک. سوډه، سودا؛ سوډیم بای کاربونېټ (پلی، پلي).

سوډر (soḍár) نر.م. ۱) خنځیر، خنزیر، خوګ، ۲) مج. لټ؛ ۳) بې ادبه (سړی)، بې ډبه.

سوډه (sawáḍa) ښځ.م. لاپه، شاپه، باته، غوره.

سور[1] (sor) نـر.م. ۱) وگ. پسور او عرض[2]؛ ۲) چای چښنه؛ ۳) ص. نر.م. سپور؛

سور[2] (sūr) ص. نر.م. (ج. سره) ۱) د وینو رنګ چې اصلي رنګ شمېرل کېږي؛ ۲) مو. وګ. سر[4]. ۳) تود، سوځوونکی؛ ٤) مج. هغه څوک چې په قهر شوی وي؛ ٥) له توجه، تمایل او مصروفیت څخه سخت حالت.

سوراړ (surāṛ) نـر.م. ۱) وچه، بې وښو، بې اوبو دښته؛ ۲) سخته تودوخه؛ ۳) د اړ میاشت.

سوراغزی (sūrağzáy) نر.م. سراغزی، یو ډول اغزی دی چې په غرونو کې وده کوي.

سوران (sūrān) نر.م ۱) جل، لمروهنه؛ ۲) داوښانو یو ډول ناروغي؛ ۳) ویر، ناري سورې.

سوراني (sūrāní) ص. نر.م. ویرجن، ناري سورې وهونکی.

سورانا (sūrāṇā) ص. نر.م. وګ. سوربونی.

سورباد (sūrbād) نـر.م. جوانـوان، د تـریک او جمامې دانې.

سوربخن (sūrbaxán) ص. نر.م. تت سور، پیکه سور، سوررنګی، سورته ورته، سور ویره.

سوربنی (surbāṇay) ص. نر.م. سور بونی، سور رنګی، سور بخن، سورویره.

سوربښی (sūrbéxay) نر.م. د خروړک په څېر یو ډول وابنه دي.

سورپلی (surpaláy) نر.م. ۱) سورپلی، یو ډول وابنه دي؛ ۲) سورپلی، یو ډول زهري بوټی دی.

سورپوستی (sūrpóstay) ص. نـر.م. سور پوستکی، د سره نژاد لرونکی، سور نژاده.

سورت[1] (sūrát) نر.م. سوره، د قرآن مجید د څو آیتونو مجموعه، د قرآن مجید یو فصل.

ت[2] (swrát) نر.م. ۱) وګ. صورت؛ ۲) مج. صحت، روغتیا؛ ۳) مج. تناسلي آله.

سورت[3] (surt) نر.م. سورټ، نوع، ډول، رقم.

سورت بندي (surtbandí) ښځ.م. درجه بندي، پر ډولونو ویشنه، د یوه ډول سره جلا کونګ.

سورتمان (sortmān) نـر.م. سورتچي، د سورت کولو د چارې مؤظف.

سورتي (sortí) ښځ.م. (مو.) سورتي، د بیرو راګ د پترو له بارجاوو څخه یو بارجا (فرع) ده.

سورټیکری (surtikráy) ص. ښځ.م. ج. سور ټکری، هغه ښځه چې بدي یا مړی پرې وشي.

سورجه (sūrjá) ښځ.م. له ژمنیو سپورتو څخه دی.

سورڅاڅکی (sūrcāckay) نر.م. یو ډول مضره حشره ده.

سورخچوکی (sūrxačūkay) نر.م ۱) سره غوښه؛ ۲) مج. سوربخن سړی.

سورخکه (sūrxáka) ښځ.م. ۱) یو ډول مرغی؛ ۲) یو ډول د کرلو څمکه.

سورخولی (sūrxūlay) ص. نر.م. خونخور، ظالم.

سورخه (surxá) ص. نب. ۱) یو ډول غنم؛ ۲) سور (سړی)؛ ۳) سورغاړی کرک.

سورخی (surxáy) نـر.م. ۱) سـرخي، د غنمو یو ډول ناروغي؛ ۲) سوربخون اس؛ ۳) د ښځود پایڅو مخصوص پیوند.

سورخي (surxí) ښځ.م. سرخي؛ ۱) سوررنګ پیدا کول؛ ۲) توره غوښه؛ ۳) یو ډول د ښځود مخ پوډر دي؛ ٤) سرلیک، عنوان.

سوردلی (surdaláy) نر.م. یو ډول مرغی ده.

سورسات (sursāt) نر.م. د حکومت له خوا پر خلکو باندې لګېدلی مالیه، کلنګ، مالیه.

سورساری (sursāray) نر.م. شند، شاهین، باتور، لندبرزی، یو ډول ښکاري مرغه دی.

سورسانده (sūrsánda) ښځ.م. سور ساندی، یو ډول غرني واښه دي.

سورسترګی (sūrstáray) ص. نر.م. ۱) د سرو سترګو خاوند؛ ۲) مج. جسور، سرتېر.

سورسرې (sūrsáre) ښځ.م. یو ډول کوچنۍ مرغۍ، ده چې ښه ربز کوي.

سورسورکه (sūrsūráka) ښځ.م. سور سورانکه. له کاغذ څخه جوړه شوې تولۍ ده چې منځ یې له باروتو څخه ډکوي او د خوښیو په شپو کې اور ورکوي؛ ۲) توند باد.

سورغاړکه (sūrğāṛáka) ښځ.م. سورغاړی، یو ډول کوچنۍ مرغۍ ده.

سورغاړې لونګی (surğāṛelungáy) ښځ.م. هغه لونګۍ چې څنډې یې سرې وي.

سورکار (surkā́r) نر.م. د شلومبو غړکه چې د باړک د بوټې د اچولو وروسته د آش ورکولو په وخت، د څوزانو او نورو بوټو ریښې ایشوي او اوبه یې په هغه کې اچوي.

سورکت (surkát) نر.م. د خولې د ناروغیو یو درمل.

سورکور (surkór) نر.م. سره تغرونه او د کور نور بشپړ سامان (اثاث البیت).

سورکوکو (surkokó) نر.م. سورګلاب، سورګل ګلاب.

سورکونډو (surkundó) ښځ.م. سورکنډو، هغه نجلۍ چې لا خپل پېکې قیچي کوي (واده شوې نه وي).

سورکی (surkáy) ص.نر.م ۱) سوربخن، سوروبره؛ ۲) د سور مصغر؛ ۳) د باد د لګېدو توند اواز.

سورکۍ (surkáy) ښځ.م. ۱) د سورکي مونث شکل؛ ۲) الوبالو.

سورکی مېږی (surkáymeẓáy) نر.م. سور مېږی، یو ډول د ډېر وروکی ژېړ مېږی دی.

سورګړی (surgáṛay) نر.م. سرګړی، یو ډول غرني وابنه دي چې پاڼې یې وچې او خړ رنګه وي.

سورګلی (surgwálay) نر.م. یو ډول سابه دي، سور ګل کوي. رنجکه، تاندوله، رنځکه.

سورګولځ (surgūláǯ) نر.م. سور او چاغ سړی.

سورل (surál) نر.م. سورن، سورکرنګ آس.

سورلاسی (surlā́say) ص. نر.م. قاتل، خوني، جنګي او جنجالي، وینې تویوونکی.

سورلان (surlā́n) نر.م. هغه سپی چې وروستي پښې یې پېخونه او خنډونه لري.

سورلکۍ (surlakáy) ښځ.م. یوه وړه مرغۍ ده. سورلکۍ هم ورته وايي.

سورلمنه (surlamána) ښځ.م. سورلمنې، هغه ښځه چې په اولاد مړه شي.

سورلمنې (surlamané) ښځ.ج ۱) د سورلمنه جمع، ۲) په ځینو محاورو کې د مفرد لپاره هم راځي.

سورلن (sorlán) ص.نر.م. سبړی، مخ په سیوري، سیورن، سورن، سبړن، سایه رخ.

سورلنډی (sūrlandáy) نر.م. سورلنډ، شغال.

سورلنی (swarlanáy) ص.نر.م ۱) سپور، په موټر یا پر آس... سپور، ۲) د سورلۍ، د سپرلۍ.

سورلونی (swarlúnay) نر.م. سپرلونی، مرکب، هغه څه چې سورلي باندې کېږي.

سورلي (swarlí) ښځ.م. و ګ. سپارلي.

سورلی (surláy) نر.م. یو ډول سپینه نسواري رنګه مرغۍ ده چې په زړه پورې ربز کوي.

سورلیمار (swarlimā́r) ص. نر.م. سپور، هغه څوک چې د سپرلۍ په کار کې ښه تکړه وي.

سورمخي (surmaxí) ښځ.م. ابرو، عزت، پت.

سورمخی (surmáxay) ص. مر.م. ۱) هغه څوک چې مخ یې سوروي؛ ۲) پښمن، عزتمن.

سورمړنی (sūrmaráṇay) ښځ.م. چابکي د وزرو مور، مادرکیکان.

سورمل (surmál) نر.م. سرمل، یو ډول چیچونکې وابه دي چې غونډ غونډ اغزي لري.

سورمېخ (surméx) نر.م. (لو.) یو ډول لوبه ده.

سورن (során) نر.م. و گ. سورل.

سورنا (surná) ښځ.م. سرنا، سورنی، سرنی، سورنا؛ د پښتني آرکسترا د یوه ساز نوم دی.

سورناچي (surnāčí) ص. نر.م. سورنی چي، هغه څوک چې سورنا وهي.

سورنجان (surnanján) جن. د یوه نبات گل دی چې گل حضرتي او شنبلید هم ورته وايي.

سورنچی (surničáy) نر.م. یو ډول سور چینجی دی چې خټه کې ژوند کوي.

سورندا (surnadā́) ښځ.م. ساز، غنا.

سورنگ (suráng) نر.م. و گ. سرنگ[1].

سورنی (surnáy) نر.م. ۱) و گ سورنا؛ ۲) کوچنی لرگین چلم.

سوروالی (surwā́lay) نر.م ۱) سورتوب، سرخي؛ ۲) تودوالی.

سورور (surawár) ص. نر.م.ج. پلن، عریض، پراخ، سرور.

سوروری (surwáray) نر.م. یو ډول مرغه دی.

سوروزمه (surwázma) ص. نب. سوررنگی، تت سور، سوروېره، سوروشمه، سره ته مایل.

سوروږی (surwáẓay) نر.م. ۱) هغه غنم چې ږدی یې سور وي؛ ۲) یو ډول نبات دی.

سورول[1] (surwál) نر.م.ج. سرول، سوروېل، سروېل، مس، تامبه، تانبه.

سورول[2] (swarawál) مص. مت. و گ. سپرول.

سورول[3] (surawál) مص. مت. ۱) یو شی په زور سره غورځول؛ ۲) د حملې لپاره لمسول؛ ۳) په قهر راوستل، په خوشکه کول.

سورولکندا (surwalkandā́) ښځ.م. مسي لگن، مسي چلمچي.

سورولکندی (surwalkandáy) سورول، کونډی (سي د کې)، مسي لوښي.

سوره[1] (swará) ښځ.م. ۱) سپره، ۲) هغه نجلۍ چې په بدو کې ورکړې شوې وي.

سوره[2] (sūrá) ښځ.م. ۱) چیغه، ناره، کریکه؛ ۲) برینگ، خوساوړه، یو ډول بدبویه بوټی دی چې ژېړ گل کوي؛ ۳) و گ. سورت[1].

سورهار (surahā́r) نر.م. د باد د چلېدو تونډ اواز.

سوره و پیاده (swarawupyādá) نر.ج. سوره کنایه ده د هغې نجلۍ څخه چې په بدو کې ورکول کېږي؛ او پیاده کنایه ده د هغه نغد جنسه څخه چې د سوري سره په بدل کې ورکړې شي.

سوری[1] (sūráy) نر.م. ۱) سری، غار، سوړه؛ ۲) سرابن، لالچي، حریص.

سوری[2] (sóray) نر.م. ۱) سیوری، سوره، سایه، ۲) د ماشومانو یو ډول نارو غي؛ ۳) مج. حمایه؛ ٤) بډوډی، پښتورگی، گرده، بډوگی، بډوکی.

سوري (sūrí) نر.م. ۱) شل، لوی جوال، لکه گلواره؛ ۲) نر.ج. د سوري جمع؛ ۳) ص. نب. زوري، سوریانو ته منسوب یا مربوط.

سورې (sūré) ښځ.م. نارې، چیغې، کریکې.

سورۍ (sawaráy) ښځ.م. د آس د زین عرق گیر، توغل، توغم، شاگوړی.

سوریانگه (suryā́nga) ښځ.م. زېړکه، زېړه سوپی، یو ډول ژېړه مرغۍ ده.

سوریته (suryáta) ښځ.م. سریه، سورتي، انهیواله؛ هغه وینځه چې له هغې څخه د مالک اولاد پیدا شي.

سوربخنه (suréxna) ښځ.م. وګ. سرښننه.

سوربدل (suredál) مص.ل. ۱) یوشی په زور سره غورځېدل. ۲) د حملې یا منډې لپاره لمسېدل؛ ۳) قهرېدل، عصبي کېدل.

سوربدل (swaredál) مص.ل. وګ. سپرېدل.

سوري سمبوري (swrísumbúri) ص.نب. سوري، غارغار.

سوری سوری (sūráysūráy) ص.نر.م. غار غار، سري سمبوری، سوروی سوروی.

سوري کوتره (sorikáwtára) ښځ.م. یو ډول کوچنۍ سارانۍ کوتره ده.

سور (sor) ص.نر.م. (ج. ساړه) ۱) یخ، د تود مقابل؛ ۲) مج. لټ او بې علاقې سړی؛ ۳) مج. غیر جدي او غیر حساس سړی.

سورا (sorā) ص.نر.م. ناراسته او ډارن سړی.

سورباد (sorbād) نر.م. ۱) یخ باد، ۲) مج. غم او مصیبت.

سوربور (sorbór) ص.نر.م. پرېشانه، غمګین.

سوربوی (sorbūy) نر.م. بدبوی، سوروږم.

سورپور (sorpór) ص.نر.م. ۱) بېخي سوړ؛ ۲) مج. بې مینې، بې محبته، بې مهره.

سورسک (sorsák) نر.م. وګ. سوکړک.

سورسمخ (sorsamáx) ص.نر.م. سوړپوړ، سوړنګوړ.

سوربنت (sorást) نر.م. سړښت، سړتیا، سوړتیا، یخني، سړوالی، سوړوالی.

سورفکره (sorfík ra) نر.م. غلی، بې دم و دوده، ارام، غیر جدي.

سورګهیځ (sorgahíj) نر.م. خړ ګهیځ، خړ سهار، سپېره ګهیځ، شنه خړه.

سورمېچ (sormēč) ا. د سړو یا یخنی مېچلو آله.

سورمېرې (sormeráy) ص.نر.م. سوړپوړ، کرخت (سړی)، بې مینې او بې احساسه سړی.

سورن (sūrán) ص.نر.م. درواغجن، لاپک.

سورنګور (sorngór) ص.نر.م. وګ. سوړپوړ.

سورنوری (sornózay) ص. کم شهوتی، شهواني کمزوری.

سوروالی (sorwālay) نر.م. سوړتیا، سړتیا، سړښت، سړوالی، سوړتوب.

سورول (sorawál) مص.مت. وګ. سړول.

سوروینی (sorwínay) ص. د سړې سینې خاوند، سهاند، زغمونکی.

سوره (sūra) ښځ.م. ۱) غار، سوری؛ ۲) د باد خورک ناروغي؛ ۳) مقعد.

سورې[1] (sūré) ښځ.ج. سونې، دروغ.

سورې[2] (sóre) ص.نب. لټ، تمبل او ډارن سړی.

سوربدل (soredál) مص.ل. وګ. سړېدل.

سوریز (sawaríz) ص.نر.م. په خپل سر (سړی)، ایله ګرد او بې بند وباره (سړی).

سوز (soz) نر.م. ۱) سوخت، سوی، سونه؛ ۲) مو د یوه اواز یا سندرې کیفیت؛ ۳) غوسه، خوشک؛ ٤) دنګا، دنګونه؛ ٥) ځوروونه.

سوزاک (sozák) نر.م. طب. ګونوریا، (وګ. ځوځی).

سوزان (sozān) ص.نر.م. سوونکی، سوځوونکی، سوزناک.

سوزبر (sawzbár) نر.م. شنه پاڼه، شنه پخه.

سوزرین (sūzaren) نر.م. ۱) اداره کوونکی؛ ۲) خان، ارباب؛ ۳) مطلقه حکومت.

سوزش (sozíš̆) نر.م. سوی، سوخت، سون.

سوزفون (sūzafón) نر.م. سوزافون، سوسفون، له مسو یا ژېړو څخه جوړه شوې پوکېدونکې د موسیقي آله ده چې هېلیکون هم ورته وایي.

سوزکی (swazakay) نر.م. سیزنکی، سېزونکی، د اتشک بوټی.

سوزل (swazə́l) مص.مت.و گ. سوځل.

سوزنک (sozanák) نر.م. ۱) یو ډول غرنی نبات دی؛ ۲) په ټوپکو، توپنچو کې یوه کوچنۍ میله ده.

سوزني(۱) (suzní) ښځ.م. و گ. سېزني.

سوزني(۲) (sozaní) ښځ.م. ۱) یو ډول لاسي خامک دی؛ ۲) روی جایي، د کټ د سرڅادر.

سوزواری (sawzwāráy) ښځ.م. یو ډول وړه او ټیټه چرګه ده.

سوزه (sawzá) ښځ.م. ۱) د کمیسه پیوند، پینه؛ ۲) د کمیس درز، بارچاک؛ ۳) و گ. سبزه.

سوزی (sozáy) نر.م. ورکوټې، غونډه، سرپوښ لرونکې ټوکرۍ ده.

سوږمه (soẓmá) ښځ.م.و گ. سږمه.

سوړه (sūẓá) ښځ.م. یو ډول اشخار دي چې د ټغرونو په رنګ کې کار ورڅخه اخیستل کېږي.

سوسر (sūsə́ṛ) نر.م ۱) د اوبو سور، دریابي خوګ؛ ۲) ص.نر.م. (مج.) وړ سترګی؛ ۳) د ګېډې غل، غل، غلچکی.

سوس کېدل (sūskedə́l) مص.ل. رېږدېدل، لړزېدل، رپېدل.

سوسمبر (sosambár) نر.م. ویلنی، شین شوبې، سارانی ویلنی.

سوسن (sosán) نر.م. ۱) اورد، جګ قدی، د لوړې تنې خاوند؛ ۲) و گ. رمبک ۱).

سوسني (sosaní) ص.نب. سوسن رنګی، بانجني رنګی، چنیار رنګی، تت تور رنګ.

سوسی (sūsáy) نر.م.و گ. سسی.

سوسۍ (sūsáy) ښځ.م. ۱) یو ډول ورېښمین یا پنبه یي ټوکر دی؛ ۲) سیسۍ.

سوسیال (sosyā́l) ص.نر.م. ۱) ټولنیز، اجتماعي، ټولنپال، په ټولنه اړوند؛ ۲) معاشرتي، تفریحي.

سوسیال دیموکرات (sosyāldimukrā́t) نر.م. د ټولنپالي ولسواکۍ، په ټولنپالې ولسواکۍ مربوط.

سوسیالیزم (sosyālízam) نر.م. اجتماعیت، ټولنپالنه، اشتراکیت، د اجتماع اصالت.

سوسیاني (sosyāní) ص. نر.م. یو ډول پخوانی سور کوره سان و.

سوسیولوجي (sosyolojí) ښځ.م. سوسیالوجي، ټولنپوهنه، ټولنپېژندنه، علم الاجتماع.

سوښتی (swáṣtay) نر.م. ۱) وښکی، د خولې کونج؛ ۲) ماکو، د جولا ماکو.

سوغ (sūğ) نر.م. ۱) د سونېلو اواز؛ ۲) تسلي، داډ ګیرنه؛ ٤) یوه خوله نسوار؛ ٥) لږ شی.

سوغات (sawğā́t) نر.م. تحفه، بلهنډې، بلهنډه.

سوغالی (sūğā́lay) نر.م. ۱) د سوی غار، د سوی کور؛ ۲) کوچنی غار، وړه سوړه.

سوغځی (sūğǰáy) ښځ.م. سوزی، هغه غټه تنګ خولې ټوکرۍ چې له میزري څخه جوړېږي.

سوغن (sūğán) ص.نر.م ۱) هغه پسه یا وزګوری چې سرو وهلی وي؛ ۲) مج. بېکاره؛ ۳) سوغی.

سوغنی (sūğnáy) نر.م. سیغون، سیغون شوی اس.

سوغول (sūğawə́l) مص. مت. ۱) سونول، په پزه کې کوم شی کشول؛ ۲) سغول، یو شی په زور سره غورځول؛ ۳) مج. تحریکول.

سوغوندي (suğwandí) ښځ.م. کینه، بغض، عناد، دښمني.

سوغی (sūğay) نر.م. سوغکی، سونکی.

سوغېدل (sūğedál) مص.ل. ۱) پړهوتل، ۲) له پزې نه اواز راوتل، سونېدل؛ ۳) سغېدل.

سوق (sawq) نر.م. ۱) شړل؛ ۲) بېول، لېږل؛ ۳) د ګلو اورمو شړل؛ ٤) حدیث ویل او بیانول.

سوق الجیش (sawquljáyš) نر.م. د عسکرو سوقونه، یوه معین هدف ته د عسکرو لېږنه.

سوق الجیشي (sawquljayší) ص. نب. په سوق الجیش پورې اړوند، د عسکرو په لېږلو اړوند؛ ۲) ښځ.م. د عسکرو لېږنه، سوقونه.

سوک(۱) (sūk) نر.م. موټی، موټ، د لاس د پنجې غونډ شوی حالت.

سوک(۲) (swak) نر.م. یخ شمال، سوړ باد.

سوک(۳) (siwák) ص. نر.م. هغه لرګی چې مخ یې سکور وي او منځ یې سوی نه وي.

سوکا (sawkā́) ص. نب. په ارامه، په تسلي، ببغمه، مطمئن.

سوکاله(۱) (sawkālá) نر.م. ناراسته، تمبل، لټ، استراحت غوښتونکی.

سوکاله(۲) (sokā́la) ص.نب. آرام، آسوده، مطمئن، خوشاله.

سوکالي (sokālí) ښځ.م. آرامي، آسوده ګي، خوښي.

سوکره مالګه (sawkaramā́lga) ښځ.م. سکیره مالګه، هغو خوړې چې مالګه یې ډېره وي.

سوکړ (sukár) ص. نر.م. ۱) سوګت، بخیل، سخت؛ ۲) کوسه؛ ۲) د جګې او نرۍ ونې خاوند.

سوکړک (sukrák) نر.م. سوړسک، سکړک، ګډلی، جواري، پیاځه.

سوکړه (sokrá) ښځ.م. ۱) وچ کالي؛ ۲) توده او وچه بې اوبو دښته.

سوککه (sūkáka) ښځ.م. یو ډول ګیاه ده.

سوکلوک (sūklúk) نر.م. هغه سوکلی چې له رېږدېدو سره یو ځای وي.

سوکلی (sūkláy) ص. نر.م. لټ او ارام خوښی، اسانخوښی او عافیت طلبه سړی، استراحت غوښتونکی (سړی).

سوک موک (sūkmū́k) ق. سوټ بوټ، دا کلیمه هغه چاته استعمالېږي چې ناست وي او ځان یې سره ټول او راغونډ کړی وي.

سوکه(۱) (sawká) ق. ورو، کرار، په دمه دمه.

سوکه(۲) (swáka) ښځ.م. سوکې، سوی لرګی.

سوکی(۱) (swakáy) نر.م. سوزنکی، سیځونکی، یو ډول بوټی دی.

سوکی(۲) (sū́kay) نر.م. ګوتخند، په بېړیو کې یو ډول لوبه ده.

سوکي (sukí) ښځ.م. تنګونه، ضیقونه، دا کلیمه د نوکي د کلیمې سره یو ځای راځي.

سوکۍ (sawkáy) ښځ.م. ځوانکه، د ځوانۍ دانه.

سوکي موکي (sukímukí) نر.م. په پټه سره ځوک په ځوکسو تړنه، وهنه او مطلب ورځخه اخیستنه.

سوګ (sog) نر.م. پرخه، شبنم.

سوګت (sūgát) ص.نر.م. ممسک، بخیل، سوګړ.

سوګل (sawagál) نر.م. د حبوباتو توپاله، پوستکی او...چې د ایشېدلو په وخت د دېګ پر سر راشي.

سوګلونی (sūglū́nay) کنګر، پیلو، یو ډول ځېړه، سپکه او خلا لرونکې تیږه ده.

سوګله (sūgalá) ښځ.م. سوګل، سوګلی، سوګلی، یو ډول ځرمني پاپوښ دی.

سوګلی (sūgláy) ښځ.م. و ګ. سلګی ۱).

سوګند (sawgánd) نر.م. قسم، لوړه.

سول(۱) (swál) مص. ل. ۱) شول، کېدل؛ ۲) مص. مت. سوځل، سوځول.

سول(۲) (sol) نر.م. ۱) عقل، سد، هوش؛ ۲) په الکمي (د منځنیو پېړیو کیمیا) کې: سره زر؛ ۳) م. د پخوانیو رومیانو د لمر خدای.

سول(۳) (sul) نر.م. زیات حرص، ډېره تمه او حرص.

سولاغ (sulā́ğ) نر.م. داغ، نښان، تپی.

سولاغه (sawlāğá) ښځ.م. و ګ. سلواغه.

سولتوک (swaltúk) نر.م. پرپری، شپېتی، سوتکه، د جوارو تش وږی، ټانټه.

سولټ (sulát) ص. نر.م. سنت شوی، ختنه شوی.

سولګر (sūlgár) ا. کمپیوټر، رایانه.

سولند (swáland) ص. نر.م. سولاند، څوسن، حریص، څوسمار، توسن.

سولندتوب (swalandtób) نر.م. سولندوالی، سرابښتوب، څوسن توب، حریصتوب.

سولنډه (sulánda) ښځ.م. شېله، مانده، خوړ، شست.

سولو (soló) ص. نر.م. ۱) مو. په یوازې سر سندره ویونکی یا د کومې آلې ږغوونکی؛ ۲) هغه پیلوټ چې یوازې الوتکه په هوا کوي.

سولول(۱) (swalawál) مص. مت. سرابښول، تحریصول، څوسمارول.

سولول(۲) (sulawál) مص. مت. ۱) میل، منبل؛ ۲) زدویل، زدوول؛ ۳) ایسته کول، لېرې کول؛ ٤) خرابول، له کاره ایستل.

سوله(۱) (sóla) ښځ.م. ۱) صلح، روغه، جوړه؛ ۲) د جګړې ختمولو موافقه او تړون؛ ۳) خاموشي، چوپه چوپتیا؛ ٤) ځېره، څارغای، ځېری.

سوله(۲) (sūla) ښځ.م. حرص.

سوله(۳) (sáwala) ښځ.م. کباب، وریته.

سوله بوله (sólabóla) ق. بې علته، بې سببه.

سولی (sūláy) نر.م. هغه څټک چې ژرنده پرې تېره کوي.

سولي (sūlí) ص. نر.م. څوسمار، حریص، سرابښ.

سولی(۱) (sūláy) ښځ.م. دار، غرغره، غرغره.

سولی(۲) (soláy) ښځ.م. ۱) سېلی، تند باد؛ ۲) د شوتلو په څېر یو نبات دی.

سولېدل(۱) (swaledál) مص. ل. ۱) څوسېدل، تپېدل؛ ۲) بې ستړه دچا په ډوډۍ ورګډېدل.

سولېدل(۲) (suledál) مص. ل. ۱) منبل کېدل؛ ۲) زدویل کېدل، زدوول کېدل.

سولیز (solíz) ص. د سول (عقل) اړوند، عقلي، منطقي.

سولیس (sulís) نر.م. (لو.) د بېجلو یو ډول لوبه ده چې سري سلطان هم ورته وایي.

سوم (sūm) نر.م. ۱) سم، سپم، د ستنې سوری، د ستنې سپم؛ ۲) سوری.

سوما (somā́) نر.ج. هوما، ډېر مشهور وابنه چې په پښتو کې د «اومه» او یهما، اوم، هوم، په بنو شته.

سومباټور (sumbātawár) ص. نر.م.ج. سومبور، کوناټور، د غټو کوناټو خاوند.

سومباټی (sumbātáy) نر.م. ۱) کوچنی سوری؛ ۲) کوناټی.

سومباخه (sumbāxá) ښځ.م. بسومبټه، کونه، مقعد، سومبی.

سومبخوړپ (sumbaxwráp) نر.م. یو ډول لوبه ده.

سومبروغی (sumbroğay) نر.م. دریچه، کوچنی سوری، سومبری.

سومبل (sūmbә́l) مص. مت. نېزه وهل.
سومبلکار (sumbәlkā́r) نـر.م. ج. سمبلخانه، یو ډول زهر دي.
سومبه (sumbә́) ښځ.م. ۱) د توپ د میل پاکولو آله؛ ۲) خپه؛ ۳) مج. تېروتنې؛ ٤) هغه آله چې فلز ورباندې سوري کېږي.
سومبۍ (sumbә́y) ښځ.م. دوبره، کونه، غره.
سون[1] (swan) نر.م ۱) سونګ، سوځېدنه، احتراق؛ ۲) د سوځېدلو مواد.
سون[2] (sun) نر.م. خوا، پلو، لوري، طرف.
سونا (sonā́) ښځ.م. و ګ. سونه.
سونات (sunā́t) نـر.م. مـو. سورنت، سـناته، د موسیقۍ یو فورم دی.
سونار (sunā́r) نر.م. سنار، زرګر.
سوناري (sunā́rí) ص. نب. طلایي رنګ.
سونتوکي (swantókí) ا. سونکتوکي، د سونګ مواد، بالڼ.
سونټۍ (sūnṭáy) ص. نر.م. بې لاسه او بې پښو.
سونجه (sūnjá) ښځ.م. بیابان، میره، دښته.
سونځ (sunǰ) ص. نر.م. وېرونکی، بېرونکی.
سونډخ (sūdáx) نر.م. و ګ. صندوق.
سوندر[1] (swandár) نر.م. و ګ. سخوندر.
سوندر[2] (sundár) نر.م. سندر، سیندور، سندور؛ شنګرف، د نقاشۍ او خطاطۍ یو ډول سره پوډر دي او هندوان پر تندي باندې تیکه پرې وهي.
سونده (sūndә́) ښځ.م. بدګماني.
سوندۍ (sūndáy) نر.م. یو ډول سارانی بوټی دی.
سونډ (sunḍ) نر.م. ۱) سند، کـتان، کنف، سـوڼ؛ یو ډول بوټی دی چې له الیافو څخه یې تو کر او له پوټکي څخه یې رسۍ جوړېږي؛ ۲) شونډ، زنجفیل.

سونډک (sūndә́k) نر.م. و ګ. شونډک.
سونډک مونډک (sundә́kmundә́k) نر.م. انډکان، دکب د میاشتې څو وروستي ورځې چې یخ بادونه په کې چلېږي.
سونډمونډ (sundmūnd) ص. نر.م. چپ، غلی، ساکت، پټه خوله.
سونډه (sū́nda) ښځ.م. و ګ. شونډه.
سونګ (swáng) نر.م. ۱) سوځېدنه؛ ۲) سوی، سوزش.
سونګتوکي (swangtókí) و ګ. سونتوکي.
سونګټ (sungә́ṭ) ص. نر.م. ۱) کاک، د اور په خوړلو پخه شوې ډوډۍ؛ ۲) ترینګلی، بروس؛ ۳) غریب، بې اوازه ژړا.
سونګټ مونګټ (sūngwә́ṭmūngwә́ṭ) ق. یو څو ک ببخي نیولی او خپه ناست.
سونګل (sūngә́l) مص. ل. ۱) په نـري اواز ژړل؛ ۲) د سپي نري اوازنه.
سونګن (sūngә́n) ص. نر.م. چونګن؛ هغه سپی چې د لوږې په وخت کې نري اوازونه باسي.
سونګوټ (sūngwә́ṭ) ق. غونج منج او راټول.
سونګور (sūngór) نر.م. سونګوری، ګلخوره، په یوناني طب کې یو کارېدونکی بوټی دی.
سونګه[1] (sū́nga) ښځ.م. ۱) پـوزه، سـږمـه؛ ۲) چیته پزه، پیته پوزه.
سونګه[2] (songә́) ښځ.م. ورسک، د غره پوزه، د غره وتلې برخه.
سونګهار (sungahā́r) نـر.م. ۱) په پـوزه کې د ژړا اواز؛ ۲) د سپي چونګېدل.
سونګی (sungáy) ص. نـر.م. ۱) تیټکی، لنډی سړی؛ ۲) بوچ، هغه څوک چې پـوزه یې غـوڅه شوې وي؛ ۳) مج. شرمېدلی؛ ٤) بوچی، بوټی.

سونګی (sūngáy) نـر.م. کاشین، خاورینه لـوبیه کاسه، د اوږو اغږلو خاورینه تغاره.
سونګېدل (sūngedál) نر.م ۱) په پوزه کې ژړل؛ ۲) سېږي د لوړي یا تړلو په وخت سونګیدنه.
سونلرګي (swanlargí) ا. د سونګ لرګی، خس، بالن.
سونه (soná) ښځ.م. یو ډول سارانی هیلۍ ده.
سونی (sonáy) ص. نـر.م. بوچی، هغه پسه چې په طبیعي ډول واړه غوږونه لري.
سوڼ (sūṇ) نر.م. ۱) و ګ. سونه؛ ۲) په پزه کې د هوا کشولو اواز.
سوڼخېل (sawaṇxél) نر.م. کډوال، کوچیان.
سوڼکی (sūṇkáy) نر.م. سوڼهار، د پوزې اواز.
سوڼل (sūṇál) مص. مت. سوڼول، سوغول، د پزې سوخ کول، د پزې سوڼ کول.
سوڼن (sūṇáṇ) ص. نر.م. سوړن، درواغجن.
سوڼوړ (swṇwaṛ) ص. د سونګ وړ، سوځېدونی.
سوڼول (suṇawál) مص. مت. سوغـول، سوڼل، د پزې سوڼ کول، پوزه سوڼل.
سوڼه (sawáṇa) ښځ.م. پښغله.
سوڼهار (suṇahā́r) نر.م. سوڼهاری، د پزې اواز.
سوڼی (sūṇáy) ص.نر.م. هغه سړی چې د سا ویستلو په وخت کې ډېر سوڼېږي.
سوڼې (sū́ṇe) ښځ.ج. باتې، دروغ، لاپې شاپې.
سوڼېدل (suṇedál) مص.ل. د خوب په وخت کې د پوزې له لارې د هوا کشولو او ایستلو اواز.
سووان (sūwā́n) ص. نر.م. اسان.
سوونکی (suwū́nkay) فا.مف. نـر.م. سوونی، د سون، هغه څه چې د سوځلو وړ وي.
سووه (suwá) ښځ.م. شته، شبت، شبیت، سنداب البر، راز یا نج کاذب؛ یو ډول ګیاه ده.

سوه[1] (swa) ښځ.م. ۱) د آس، خره او کچر سم؛ ۲) نر.م. سوی، سوزش.
سوه[2] (sawá) عد. ۱) د سل جمع؛ ۲) ښځ.م. سوی، سویه.
سوه[4] (sowá) ښځ.م. ښکلا، سینګار، ډول.
سوها[1] (sohā́) ص.ښځ.م. ۱) ګـتـور؛ ۲) یو ډول پخوانی توکر.
سوها[3] (suhā́) نر.م. (مو.) سوهو، بهیر راګ یو ټتر (بارج) دی سنپورن ګنل کېږي.
سوهاګن (sohāgán) ص. ښځ.م. ښکلې او ګرانه (ښځه)، په زړه پورې (ښځه)، ناوې.
سوهان (suhā́n) نر.م. و ګ. سوان[1].
سوهانه (sohāná) ښځ.م. اسانتیا، اساني.
سوهړه (suhə́ra) ښځ.م. بې ډبه او بې لارې خبره، بې ربطه خبره.
سوهني (sohaní) ښځ.م. (مو.) سوني، د سري راګ د پتړو د اتو بارجاوو څخه یوه ده.
سوهېدل (sohedál) مص. ل. ۱) کرېدل، نولېدل؛ ۲) زړه سولېدل، زړه اوبه کېدل.
سوی[1] (sway) نر.م. سوزش، سوخت، درد.
سوی[2] (sáway) ص. نر.م. ۱) ایرې شوی، سوخته، جلیا؛ ۲) مج. په قهر.
سوی[3] (s(o,u)y) نر.م. سوه، سویه، تي لـرونکی ژوی دی چې د لیپوریدا له کورنۍ څخه دی.
سوی اغزی (soyağzáy) نـر.م. یـو ډول اغـزن بوټی دی.
سوېټ (swéṭ) نر.م. سویت، سوټ، رشته، لړۍ؛ د سازي کمپوزیشن یو پخوانی فورم دی چې له یو لړ نڅاوو څخه جوړ دی.
سوېچ (sw(e,i)č) نر.م. د بربښنا تنۍ یا بټن.
سوېښل (swešál) مص. مت. لوشل، لوسل.

سوی غالی (soyğấlay) نر.م. سوغالی، د سوی غار.

سویکه (soyáka) ښځ.م. خانی، سارانی مورک.

سوېل (sawél) نر.م. سوهیل، سهېل، جنوب.

سوېلی (sawelấy) ښځ.م. و گ. سهېله.

سویه(۱) (sawiyá) ښځ.م. ۱) برابر، یو شان؛ ۲) راستي، برابري.

سویه(۲) (soyá) ښځ.م ۱) میسه، نوی راشین شوی کښت؛ ۲) سوی، سوه.

سه(۱) (sa) امر. شه، د (سول) له مصدر څخه اشتقاق شوی امر دی.

سه(۲) (sah) ښځ.م. و گ. سهه.

سها (sahấ) ښځ.م. ۱) د یو ډول مخصوص جامې نوم دی؛ ۲) نر.م. ستورکی، ری خور.

سهار (sahấr) نر.م. گهیځ، سحر، سبا.

سهارسبا (sahārsabấ) سپین سبا، رون سبا.

سهارسترگه (sahārstárga) ښځ.م. رونه سترگه، د سهار ستوری.

سهارنی (sahāranáy) نر.م. د سهار، په سهار پورې اړوند.

سهارویښی (sahārwíṣay) سهار پاڅېدونکی، سهارخېز.

سهام (sahấm) نر.ج. د سهم جمع، په گډ مال کې د شریک برخه.

سهامي (sahāmí) ص.نب. ونډیز، د سهم، په سهم اړوند.

سهانا (sahānấ) ښځ.م. (مو.) شهانه؛ دمېگ راگ یو پتر دی.

سهاند (sahấnd) ص. نر.م. سهند، زغمونکی.

سه برگه (sıbargá) ښځ.م. یو ډول شښتلی دی چې سپېرې او برگې پاڼې لري.

سه تار (sıtấr) نر.م. و گ. ستار(۱).

سه تاو (sıtấw) نر.م. سخور ټوپک، یو ډول پخوانی چقماقي اوږد ټوپک دی.

سهل (sahál) مص. ل. ۱) زغمل، تېرول، هضمول؛ ۲) ص. نر.م. اسانه، بې تکلیفه، بې زحمته.

سهل انگاري (sahalangārí) ښځ.م. سترگې پټونه، له سره تېرونه، بې پروایي.

سهلی (sahálay) مف. نر.م. هضم شوی، زغملی، گاللی، تحمل شوی.

سهلېدل (sahledál) مص. ل. زغمېدل، هضمېدل، گالل کېدل.

سهم (sáham) نر.م. ۱) برخه، ونډه، ۲) حق. په مال الشرکه کې د شریک برخه.

سهمیه (sahmıyá) ښځ.م. ۱) برخه، ونډه، سهم؛ ۲) یوعدد یا ټاکلې برخه؛ ۳) اق. کوټه.

سهنگ (saháng) نر.م. زغمنه، گالنه، تحملونه.

سهنه (sahána) ښځ.م. سهنگ، زغمنه، گالنه.

سهواً (sahwấn) ق. په خطایي، په ناپامۍ، په غلطۍ، په سهوه کې.

سهولت (sahūlát) نر.م. ۱) اساني، بې تکلیفي؛ ۲) اسانونه؛ ۳) نرمي.

سهوه (sáhwa) ښځ.م. ۱) هېرونه، له یاده ایستنه، غفلت؛ ۲) سهو، خطا، ناپامي، تېروتنه.

سهه (sáha) ښځ.م. ۱) سا، ساه، سېلوی؛ ۲) بوی؛ ۳) تناو، طناب؛ ٤) صبر، تحمل، زغم.

سهي (sahí) ص.نب. صحیح، سم، درست.

سهېدل (sahedál) مص.ل. زغمل کېدل، گالل کېدل.

سهېل (suhél) نر.م. ۱) جنوب، سوي؛ ۲) د یوه ستوري نوم.

سهېله (suhéla) ښځ.م. ۱) سوېلی، ملگرې، همزولې؛ ۲) آساني، سهولت.

سهیلی (suheláy) ښځ.م. سوبلی، ملګری، همزولی

سهیم (sahím) ص.نر.م.ج. شریک، سهم لرونکی، برخه لرونکی.

سي (si) جن. ۱) سبوس، ۲) د مچانو تخم، واړه واړه سپین مچختي، واړه سپین چینجي.

سې (se) ښځ.م. د اوښانو او غوایانو د څملولو کلیمه ده چې د سې سې په ډول ویله کېږي.

سیا (syā) ښځ.م. هغه پړی چې د کبانو د جال کوچنی خانې سره وصلوي.

سیابند (syābánd) نر.م. د کوچیانو په اصطلاح هغه سره سیمه چې دوی دوبی په کې تېروي.

سیاڅه (syāʒa) ښځ.م. دوکان، سیاڅه، درغڼ، اواره تېره چې مسالې وربانديې میده کوي.

سیاح (sayā́h) ص.نر.م. ۱) سیلاني، ګرځنده، توریست؛ ۲) تعقیبوونکی.

سیاحت (sayāhát) نر.م. ګرځندویي، سیاحي، د وطنو سیل کونګ، توریزم.

سیادت (sayādát) نر.م. ۱) لویي موندنه؛ ۲) لویي، غټوالی، ستروالي، شرف.

سیار (sayā́r) ص.نر.م.ج. ګرځنده، متحرک، خوځنده، زیات سیر کوونکی.

سیارکي (syārki) ښځ.م. یو ډول شموخه ده چې په شولو کې راشنه کېږي.

سیارل (syārə́l) مص. مت. ساتل.

سیاره(۱) (syā́ra) ښځ.م ۱) و.ګ. سابندي؛ ۲) تیګا، د ستریا په علت د څاروي ژر ژر نفس راښکل.

سیاره(۲) (sayārá) ښځ.م. ۱) ګرځنده ستوری؛ ۲) کاروان، قافله.

سیاست (siyāsát) نر.م. ۱) د خلکو د چارو او سمون او د مملکت د کارونو اداره؛ ۲) په مختلفو ټولنو باندې د حکومت کولو فن؛ ۳) مصلحت، تدبیر، ٤) ترټنه.

سیاستپوه (siyāsatpóh) ص. واګپوه، د سیاست ماهر.

سیاستمدار (siyāsatmadā́r) ص.نر.م. سیاست چلوونکی، هغه څوک چې په سیاسي چارو او د هېواد د حکمرانۍ په امورو کې پوه وي.

سیاستوال (siyāsatwā́l) ص. سیاسي غړی، د سیاست اړوند.

سیاسه (syāsá) ښځ.م. ژور غاښی، جودان.

سیاسي (siyāsí) ص. نسب. ۱) د سیاست، په سیاست پورې اړوند؛ ۲) هغه څوک چې سیاست کوي.

سیاسیون (siyāsiū́n) نر.ج. د سیاسي جمع، سیاستمداران، هغه خلک چې ښه قضاوت کوي

سیاق (siyā́q) نر.م ۱) نظم، ۲) لاره، طریقه، چلند؛ ۳) ډول، توګه؛ ٤) سبک؛ ٥) د کلام اسلوب؛ ٦) د عثماني سلاجقه وو د وخت یو ډول خط و.

سیال(۱) (syāl) نر.م ۱) مخی، برابر، انډول؛ ۲) ج.م. د ځمکې د قشر د یوه وېش نوم دی.

سیال(۲) (sayā́l) ص.نر.م.ج. ۱) روان، ۲) جاري؛ ۳) رواني اوبه.

سیالتوب (syāltób) نر.م. مقابله، مسابقه، وړوالی، برابروالی.

سیالټ (syāláṭ) نر.م. ټول، تمام، ګرد، ګرده.

سیاله (syā́la) ښځ.م. ۱) د سیال مؤنث شکل؛ ۲) دمه، ارام، ۲) د دمې ځای.

سیالي (syālí) ښځ.م. برابري، رقابت، همسري.

سیام (siyā́m) نر.م. په موسیقۍ کې د یوې راګنۍ نوم دی.

سیانس (syāns) نر.م. و.ګ. علم.

سیانسي (syānsí) ص. نب. ۱) وگ. ساینسي؛ ۲) وگ. علمي.

سیانوسیس (sayānosís) نر. ښځ. م. ج سیانوز، یو ډول ناروغي ده.

سیانه (syāná) ص. نب. چالاکه او خود غرضه (سړی)، هوښیار، چالاک

سیاه بخت (syābáxt) ص. نر. م. بدمرغه، بدبخته، بې طالع، بدمرغی.

سیاهه (syāhá) ښځ. م. وگ. سیهه.

سېب (seb) نر. م. ۱) سرپناه، د ناستې ځای؛ ۲) سیوری؛ ۳) مج. کوټه، خونه.

سېبات (sebát) نر. م. دالېز، دهلېز، سبات.

سیبل (sibál) مص. مت. هضمول، زغمل، ګالل، تحملول.

سېپاره (sepārá) ښځ. م. سپاره، د قرآن مجید د دېرشو برخو څخه هره برخه.

سیپۍ (sipáy) ښځ. م. صدف.

سېپۍ (sepáy) ښځ. م. کاچوغه، د چایو وړوکې کاشوغه.

سېټ (seṭ) ص. نر. م. (ج. سېټان) دولتمن، بډای، شتمن، دولتمند، موړ.

سیټ (siṭ) نر. م. ۱) هغه څه چې ناسته باندې کېږي ۲) مرکز، مقام؛ ۳) درجن، درځن؛ ۵) ګروپ، ډله.

سیټرن (siṭrán) نر. م. ج. سیټرون، ۱) لېمو، یوه ژېړه او پنډ پوستې مېوه ده ؛ ۲) هغه سیمې، تراپیکه ونه یا بوټی چې دغه راز مېوه کوي.

سیټروس (siṭrús) نر. م. ج. سیټرس، ۱) دونو هغه ګروپ چې نارنج، لېمو، لایم یا دغه شان نورې مېوې کوي؛ ۲) شره دغه راز مېوه.

سېټۍ (seṭáy) ښځ. م. سېټي، شپېلۍ.

سیټي لایټ (siṭiláyṭ) نر. م. سټه لایټ، قمر، سپوږمۍ؛ هغه کوچنی سماوي کتلې چې د سیارو پر شا وخوا راچورلي.

سیجي (sijí) ص. نب. ۱) سوچه، صحیح النسب، د خالص نسل، ۲) موثق، پوره.

سېځل (seǰál) مص. مت. سوځل، سول.

سیخ (six) ص. نر. م. ۱) سم، مستقیم، نېغ؛ ۲) ډ ک، ۳) نر. م. هر فلز چې مستقیم او سر یې تېره وي.

سیخچه (sixčá) ښځ. م. ۱) د غلوسکنه چې د هوال ورباندې کیني؛ ۲) د تناره د سر نرۍ اوسپنه.

سیخک (sixák) نر. م. د سر د وېښتو سیخکې، د ښځو د سر وېښتانو د ټولولو ستنه.

سیخکه (sixáka) ښځ. م. یو ډول د اوسپنې نغرۍ دی.

سیخل (sixál) مص. مت. په کېښکودلو او تخته کولو سره ډکول، په زور او فشار سره ډکول.

سیخول (sixawál) مص. مت ۱) ډکول؛ ۲) نېغول؛ ۳) برابرول؛ سمول.

سیخېدل (sixedál) مص. ل. ۱) ډکېدل، تخته کېدل؛ ۲) سمېدل، برابرېدل؛ ۳) مخامخېدل.

سیده (sidá) ص. نب. نېغ، برابر، سم مستقیم.

سېر (ser) نر. م ۱) نصیب، برخه، قسمت؛ ۲) د وزن یو واحد دی.

سیر (sayr) نر. م. حرکت، تګ، چکر، حرکت کول.

سېراب (serāb) ص. نر. م. تر اوبو لاندې ځمکه.

سیرت (sirát) نر. م. ۱) عادت، کړه وړه، خوی؛ ۲) مذهب، ۳) اخلاق؛ ٤) پرده؛ ۵) طریقه، لاره؛ ٦) سنت.

سېرځی (serǰáy) ص. نر. م. وړاندې، مخکې، مقدم، مخ په وړاندې.

سیرک (sirk) نر.م. و گ. سرکس.

سېرکی (serakáy) ښځ.م. د ځېرې يو ډول تيته ونه ده چې کوچنۍ پاڼې لري.

سېرلی (serláy) نر.م ١) ورغومی، د وزې نر بچی؛ ٢) وز، وزګړی؛ ٣) سېلی، د پوښې تومنه..

سېرلۍ (serláy) ښځ.م. سېرې، وقفي ځمکه، خيراتي ځمکه.

سيرم (sirám) نر.م. ١) د کولمې تار، د څرمنې تسمه چې پنې ور باندې ګنډي؛ ٢) مج. کلک، ټينګ.

سېرم (٢) (serám) جن. سيروم، زرويه، خوناب، يوه طبي مايع ده چې معمولاً د ځينو ژوو له وينو څخه اخيستل کېږي.

سېرمه (sermá) ښځ.م. څرمه، چرمه، يو ډول زري نرۍ تسمه ده.

سېرن (serán) ص. نر.م. سرزوري (غوبي).

سيرنده (sirandá) ښځ.م. و گ. سرنده.

سيروز (sirúz) نر.م. سيروس، د ځګر سيروس، يوه ناروغي ده.

سيرولوجي (sirolojí) ښځ.م. سيرولجي، د سيرمو د استعمال يا خواصو علم

سېروني (serúne) ښځ.م. سړه هوا، يخه هوا.

سېرۍ (seráy) ښځ.م. ١) د ښځو د تندي يو ډول ګاڼه؛ ٢) د کښت هغه ځمکه چې په وېش کې نه راځي؛ ٣) نر.م ١) سېره، شک، ګمان؛ ٢) ص. نر.م. سورن، د سيوري خواته.

سېري خواره (serixwārá) نر.ج. په مامونډو کې د ځمکې د وېش په برخه کې هغه دي چې ځمکه يې نه وېشله کېږي.

سېريال (seryā́l) ص. نر.م. سريال، ١) مسلسل، رديفي، نوبتي، توک په توک؛ ٢) هر ناول، داستان چې توک په توک خپرېږي؛ ٤) موقوته

سېريز (seríz) نر.م. سريز؛ سلسله، لړۍ، رديف، صف، مجموعه، پرله پسې والی، تعاقب.

سېزل (sezál) مص. مت. و گ. سېځل.

سېزني (sezní) سيځني، اوږده اوبدلې پټاره ده چې يو ماشوم په اوږني کې ورباندې تړي.

سېزونی (sezúnay) ص. نر.م. ١) سوځونکی، سېځونکی؛ ٢) سوزکی، د آتشک بوټی.

سېږګی (sežgáy) نر.م. سيندريګی، يو ډول دښتي او غرنی سپين رنګی بوټی دی.

سېږۍ (sežáy) ښځ.م. پولکۍ، کېږه، کوږ مېخ دی چې پال په کونده کې ټينګوي.

سيږه (sizá) ښځ.م. غرنۍ مېږه.

سيستم (sistám) نر.م. ١) روش، طريقه، لاره، اسلوب، ډول؛ ٢) رشته، لړۍ؛ ٣) نظام، جهاز.

سيستماتيک (sistamātík) ص: نر.م.ج. ١) منظم، پر ترتيب برابر؛ ٢) سيستم جوړونکی، د سيستم، په سيستم مربوط.

سېستوډ (sestód) نر.ج (بيا.) سستودا، سستوديا، پلن چنجيان، کدوداني چنجي.

سېسنه (sesána) ښځ.م. هغه بختوره ښځه چې ډېر اولاد زېږوي.

سيسه (sisá) ښځ.م. سرپ، سيکه.

سيسي (sisí) ص. ښځ.م. بوينه يا بوينا که غوښه.

سېسې (sesé) ښځ.م. لو. درې ګی، د ببهړيو يو ډول مشهوره لوبه ده.

سيسۍ (sisáy) ښځ.م. يو خړ رنګې، برګه، زرکې ته ورته مرغۍ ده.

سيغون (sayğún) نر.م. و گ. سوغني.

سيف (sayf) نر.م ١) توره، حربه؛ ٢) يو ډول بحري کب دی چې د تورې په شان اوږده تونګه لري، کوسه کب هم ورته وايي؛ ٣) تجری.

سیفلیس (siflís) نر.م. طب. سفلیس، آتشک،
اتشک، اوربلک، یوه ساري ناروغي ده.
سیفون (sayfún) نر.م. کږه یا زانوخمه لوله ده
چې اوبه له لوښي څخه بل لوښي ته تېرېږي پکې.
سېک (sek) نر.م. قوت، توان، طاقت.
سیک (sik) نر.م. سک، سکه؛ هغه څوک چې په
سیکیزم عقیده لري.
سېک ختلی (sekxatә́lay) ص. نر.م. کمزوری،
ناتوانه، کم قوته، ضعیف.
سېکرتر (sekartár) ص. نر.م. و.گ. سکرتر.
سېک زړی (sekzáṛay) ص. سخت زړی.
سیکړ (saykáṛ) عد. سیکړه، سل، صداً.
سیکړه (saykaṛá) ښځ.م. ۱) و.گ. سیکړ، ۲) ډله،
جمعیت.
سېکسولوجي (seksolojí) ښځ.م. جنس پېژندنه،
د جنسي مطالعاتو مبحث.
سېکل (sekә́l) مص.مت. تکورول، تودول،
گرمول
سېکلی (sekә́lay) مف. نر.م. ۱) تکور شوی،
سېکل شوی؛ ۲) ص. نر.م. بدمرغه، سپېره.
سېکن (sikә́n) نر.م. ۱) له یوه څیز نه کرکه پیدا
کېدل؛ ۲) د یوه شي د ډېرو خوړو له امله زړه
توربېدل؛ ۲) ص. نر.م. ضعیف، کمزوری.
سېکنټ (sekánt) نر.م. هغه مستقیم خط چې یو
منحني په دوو یا زیاتو نقطو کې قطع کړي.
سېکور (sekawár) نر.م. د زور خاوند، د طاقت
څښتن، طاقتور، زورور.
سیکه (siká) ښځ.م. ۱) سرپ؛ ۲) شکل، مخ،
څېره، بڼه، قیافه، قد و اندام.
سېکه (séka) ښځ.م. دریمه، دریمه برخه، یو په
دریمه، یو پر دري ۱/۳

سیگار (sigár) نر.م. د تمباکو له نغښتلې پاڼې څخه
جوړه شوې نلۍ ده.
سیگرېټ (sigrét) نر.م. و.گ. سگرټ.
سیگنل (signál) نر.م. سیگنال، زیگنال، زیگنل،
نښه، نخښه، اشاره، علامه.
سیل (sayl) نر.م. ۱) ننداره، تماشه؛ ۲) ساتېرې،
د سازو سرود مجلس.
سېل (sel) نر.م. ۱) نهېز، سېلاب؛ ۲) زیاتې مرغۍ
چې یو ځای سره الوځي.
سېلاب (seláb) نر.م ۱) نهېز، سېلاو؛ ۲) گر. څپه،
هجا، سیلبل، سلیبل، تلفظي جز.
سېلابي (selābí) ص. نب. سېلابېز، د سېلاب،
څپېز، د تلفظي جزء، هجایي، د سلېبل مربوط.
سېلات (selát) نر.م. باسار، بوڼ، سرسامي، د
سرسام ناروغي، یو ډول دماغي ناروغي ده.
سیلان (silán) نر.م. بهانده، جاري.
سیلانی (saylānay,i) ص. نر.م. سیاح، ننداره
کوونکی، سیل کوونکی.
سیلاو (siláw) نر.م. سره څپه، یخه سیلۍ.
سېلاو (seláw) نر.م. د سېلاب مفغن شکل.
سېلاوځپلی (selāwjapálay) ص. سېلاب وهلی،
نهېز وهلی.
سېلاوه (selāwá) ښځ.م. لویه چاړه، یوه جارحه
آله ده.
سېلتی (selatáy) ص.نر.م. سرسام شوی.
سیلگری (silagáray) ص.نر.م.و.گ. سیله گر.
سېلمه (selmá) ښځ.م. ۱) کورنی؛ ۲) گاونډی؛
۳) گرده، ټول، تمام، له یو سره.
سېلن (selә́n) ص. نر.م. توربخن، تورویره.
سېلنگ (seláng) نر.م. سیاه لنگي، یو ډول
ناروغي ده.

سېلو (seló) ص. ښځ.م. ۱) د غوا لوشلو یو خاص طرز دی؛ ۲) ښځ.م. گودام، گدام؛ ۱) دغنمو د ساتلو مخصوص ځای.

سېلوی (seláway) نر.م. اوسېلی، اسوېلی، سره سا، سوړ اسوېلی.

سېلوې (selawé) ښځ.م. سا، سېلویې، سلوې.

سیله (silá) ښځ.م. پلوي، طرفداري، ننګه.

سیله گر (silagár) ص. نر.م. طرفدار، پلوی، پرخوا، ننګه کوونکی.

سیله هار (silahā́r) نر.م. نفسک، ستمی، تیګا.

سېلۍ (seláy) ښځ.م. هغه پړی چې له وژغنو څخه جوړ شوی وي.

سیلي (silí) نر.ج. چوري، بنګړي.

سیلۍ (siláy) ښځ.م. ۱) خیلی، توپان، تېز باد، ۲) تباهي، بربادي؛ ۳) باد.

سېلۍ (sélay) نر.م. ۱) چلتار، ۲) یو ډول مواد دي چې د تندي ورغومي د نامه له غوټۍ څخه یې اخلي او ثمنو شیدو کې وهل کېږي او پوځه پنېر جوړېږي؛ ۳) یو ډول خوشبویه بوټی دی.

سیلی (siláy) ص. نر.م. مرستی، پلوی، طرفدار.

سیلیبند (silibánd) نر.م. تپک، پوستینچه.

سیم (sim) نر.م. فلزي مزی: ۱) ارتباط، اړیکی؛ ٤) تص. د ظاهر و باطن پاکونګ.

سېما (semā́) ښځ.م. ۱) د ـ بوال بېوری؛ ۲) سبب، سرپناه.

سیما (simā́) ښځ.م. زیما، د خنکې د قشر په دوو ګونو وېشو کې د یوه وېش نوم دی.

سیماب (simā́b) جن. و ګ. پاره.

سېمایه (semāyá) ښځ.م. هغه تور رنګ چې له اوسپنځري څخه لاس ته راځي.

سیمبل (simbál) نر.م.ج. و ګ. سمبل.

سیم دوزي (simdozí) ښځ.م. زرګندي، سرمه دوزي، یو لاسي صنعت دی.

سیمرغ (s(e,i)múrğ) نر.م. عنقا، د یوه افسانوي او موهوم مرغه نوم.

سیمسار(۱) (simsā́r) نر.م. و ګ. سمساره.

سیمسار(۲) (simsā́r) ص. نر.م. ۱) دلال؛ ۲) هغه دوکاندار چې د ښځو د فېشن سامان خرڅوي.

سیمفني (simfaní) ښځ.م. سمفوني، سمفني، سنفوني؛ د موسیقي آلاتو د اوازونو هارموني یا هم آهنګي.

سیمک (simák) نر.م. ۱) لاره، لویه پخه سنته چې ښځې د سر د وېښتانو لارې وروباندې باسي؛ ۲) سیخ د اودلو سیخ.

سیم ګل (simgál) نر.م. هغه آخېر چې د خاورې، مېده شګې او بډه ګال له مخلوط څخه جوړېږي

سېمنار (semanā́r) نر.م. سیمینار؛ ۱) د یوې موضوع په باب (د پوهانو) د بحث او تحقیق غونډه؛ ۲) کنفرانس.

سیمه (síma) ښځ.م. منطقه، ناحیه.

سېمه (semá) ښځ.م. ۱) و ګ. سپېمه؛ ۲) اسپمه.

سیمه پال (simapā́l) ص. سمت پال، سکتارست.

سیمه څار (simacā́r) نر.م. هغه مرکز چې د یوې سیمې تولې ګزمې ورپورې تړلې وي.

سیمه وال (simawā́l) ص. د سیمې، د منطقې.

سیمه ییز (simayíz) ص. نر.م.ج. منطقوي، په سیمه پورې اړوند.

سیمي (simí) ص. نب. له سیم څخه جوړ شوی.

سیمۍ (saymáy) ص. نب. سی مې؛ ۱) خجل، شرمنده؛ ۲) روغ، جوړ، روغ رمټ.

سیمیا (simiyā́) ښځ.م. ۱) د طلسم او جادو فن؛ ۲) چال، شعبده؛ ۳) نېنه؛ ٤) سیمیان، ماچې.

سیمیټ (simiṭ) نر.م. سمنټ، سېمنټ، یوه ماده ده چې اهکي احجار وته حرارت ورکولو او تکلیس څخه لاس ته راځي.

سېمي کلاسیک (semiklāsík) ص. نـر.م. ج. نیم لرغونی، یو څه لرغونی، نیمچه پخوانی.

سېمي کولن (semikólan) نر.م. (تن.) ځنډکی، ځنډنښه، ټکی لرونکې کامه، ممیزه، نقطه لرونکې وېرګول چې څېره یې داسې (؛) ده.

سیمینار (siminā́r) نر.م. و.ګ. سېمنار.

سین (sin) نـر.م. ۱) د «س» توري اواز او تلفظ؛ ۲) و.ګ. سیند.

سېن (sen) نر.م. سلا، مشوره، اتفاق، مصلحت.

سین ټکس (sinṭíks) نر.م. (ګر.) نحوه، د نحوي واحدونو علم.

سینچه (sinčá) ښځ.م. ۱) د کارتوس ډکولو آله؛ ۲) اندازه، مېچونی، کنده، مقیاس.

سیند (sind) نر.م. سیند، رود، دریاب.

سیندک (sindák) ص. نر.م. نښه ویشتونکی، هغه سړی چې ښه نښه ولي.

سیندګی (sindgáy) نر.م. د سیند مصغر، کوچنی سیند یا دریاب، قاموس.

سیندلاو (sindlā́w) نر.م. سګ لاوو، سګ لاهو، د اوبو سپی.

سیند مشر (sindmə́šər) نـر.م. امیرالبحـر، د بحري قواوو لوی صاحب منصب.

سیندنی (sindanáy) ص. نر.م. سندنی، بحري، د سیند، دریابي: ۱) سیندنی ستوری، اوشن ستار؛ ۲) سیندنی خیار: یو ژوی دی چې اسکلیټ نه لري.

سیندی (sinḍáy) نر.م. سېلندی، لاره، پیاځه، د ښځو د سر وېښتانو لاره.

سینګ (sing) نـر.م. مساوات، برابري، توازن، انډول.

سینګار (singā́r) نر.م. سنګار، ارایش، ښکلل، ډول، په ګاڼو او جامو ښکلل.

سینګارځی (singārǰáy) نـر.م. آرایشګاه، د ډولي کولو ځای، د سینګار ځای.

سینګارول (singārawə́l) مص. مت. ښکلل، ډولي کول، سنګارېدل، جوړول.

سینګارېدل (singāredə́l) مص. ل. ښکلې کېدل، ډولي کېدل.

سینګاوڼ (singāwə́ṇ) نـر.م. د ببري سکان، د ببري جبه.

سینګټه (singáṭa) ښځ.م. چوړو، بتخک، شخه دو، شبخدو، یو ډول مرغی ده.

سینګړ (singáṛ) نر.م. کاڼېږ، ډبرېږ، ډبرین، هغه ځای چې ډبرې تیرې ولري.

سینګړی (singaṛáy) نر.م. سامان الات، باروت دانی.

سینګکه (singáka) ښځ.م. خړانګه، خړانه، خړی، یوه کوچنی خړه مرغی ده.

سینګڼ (singáṇ) نر.م. ۱) سور باد، سیکن، یخه هوا؛ ۲) سپېره، منحوس، بدمرغه.

سینګی (singáy) ښځ.م. ډوول، سګ ماهي.

سینما (sinamā́) ښځ.م. سېنما ۱) د خوځندو تصویرو تیاتر؛ ۳) د فلم د ښودلو ځای، نندارتون.

سینماټوګرافي (sinamāṭogrāfī) ښـځ.م. د خوځندو تصویرو د جوړولو هنر، د سینمایي فلمو د تهیه کولو فن، حرکت ثبتونه.

سینماسکوپ (sinamāskóp) ص. نـر.م. ج. وایډاینګل، هغه سینما چې پرده یې تر معمولي پردو یو نیم واري غټه وي.

سینوال (sinwā́l) ص.نر.م. د سینه، سین ته منسوب په سینه اړوند.

سینوسی (sinósay) نر.م. میرگن، جوریان، یو ډول ښکاري مارغه دی.

سینه (siná) ښځ.م. ۱) صدر، ټټر، د نس پاسنۍ برخه؛ ۲) تص. د علم صفت.

سینه باز (sinabā́z) نر.م. یو ډول غرنی مرغۍ ده.

سینه بغل (sinabağál) و گ. ذات الریه.

سینه بند (sinabánd) نر.م. ۱) پټور، تانګ، د بارگیر (خره او..) پرسینه راتاوبدونکې ریتاړه ۲) ټټری، کرېلی، د ښځو واسکټ.

سینه داغی (sinadā́ğay) ص.نر.م. ۱) ډېرخپه، غمجن؛ ۲) هغه څوک چې اولاد یې مړ وي.

سینه سوخته (sinasoxtá) ص. نب. سینه سوی ځیگرخون، جگرسوی، جگرخون.

سیني (siní) ښځ.م. ۱) ښانک، د ډوډۍ خوړلو لوی لوښی؛ ۲) غتېه مجمه.

سینچه (sinčá) ښځ.م. و گ. سینچه.

سیو (siw) نر.م. رطوبت، نم، نو، زېم، لوندوالی، نمجنتوب.

سېوده (siwdá) ښځ.م. لحد.

سیوران (siwrā́n) نر.م. چترۍ، سایه وان.

سیورن (syorán) نر.م. ۱) سیوری لرونکی؛ ۲) هغه څیز چې په سیوري کې وچ شوی وي.

سیوری (syóray) نر.م. ۱) سوری، سایه، سیبره؛ ۲) مج. حمایه، ساتنه.

سیوسیو (siwsíw) نر.م. چوغکې (چنچنې) ته ورته یو ډول خړه مرغۍ ده.

سیوک (siwák) نر.م. ۱) نیم سوی، نیم سوخته لرگی؛ ۲) ډنگر ماشوم چې په پوره اندازه د مور شیدې نه وررسېږي.

سیوکی (siwákay) نر.م. ۱) د سیوک مصغر، د لگول شوي لرگي یوه ټوټه، نیم سوخته لرگی، سوکی.

سیول (sayawál) مص. مت. زغمل، تحملول، صبرکول، سهل.

سیه سوز (syahsóz) نر.م. هغه ژمنۍ سره (امبار) چې ډېرۍ شوې وي.

سیهه (sihá) ښځ.م. سیه، سیاهه؛ ۱) نوم لیکنه؛ ۲) یادښت، یاداشت.

سیهي (sihí) ښځ.م. سیاهي، سیایي، تورکی.

سیېدل (sayedál) مص.ل. سهېدل.

سییک (siyák) نر.م. ۱) ترمېږې لوی او تور لمي ته ورته حیوان دی؛ ۲) دژمي څو ټاکلې ورځې.

سییکه (sayíka) ښځ.م. هغه تونډ باد چې د باران څاڅکي هم ورسره وي.

سیین (siyán) نر.م. توریخن، تور وزمه، توروېره، تور وشمه.

سییه (siyá) ص. نب. هغه هلک یا نجلۍ چې مور یې مړه شوې وي.

سییی (siyí) ص. نب. په نښه، تشخیص، نښاني، په دماغ کې ساتل شوی.

ش

ش[1] (šin) نر.م: د پښتو الفبې درویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې (۳۰۰) دی.

ش[2] (šin) مخفف، دهجري شمسي کال لنډون دی.

شا (šā) ښځ. م. ۱) شا، اوسترېل، د مخ مقابل؛ ۲) نر.م. وګ. شاه.

شاب (šāb) نر.م. ستو، لوغده، ستووه، پېښ قبضه، یو ډول جارحه وسله ده.

شاباز (šābā́z) نر.م. ۱) د ښځې د سر کوڅې کړې وینښته؛ ۲) زخه، مضراب؛ ۳) د غاړې دخنډې خامک.

شابازي غاړه (šabāziǧā́ra) ښځ. م. شاباسي غاړه؛ یو ډول غاړه ده چې په میده خامک او ښاخلو سره جوړېږي.

شاباس (šābā́s) نر.م. (ج. شاباسي) آفرین، آفرین. شاباش؛ دهڅونې او ستاینې کلیمه.

شابوشی (šābóšay) ښځ.م. یو ډول بوټی دی چې زېړ خوشبویه ګل کوي.

شابوکی (šābū́kay) ص. نر. م. شاکوپی، کوپ، ټیټا، شاکړوپی، ډډای، کوتار، شاتوغی.

شابېل (šābél) نر.م. (ج. شابېلونه) غشی، شتی؛ تېره څوکی غشی.

شاپ (šāp) نر. م. ۱) د کوچنیانو د قبض ماتولو لپاره یوه وسیله ده؛ ۲) حربه؛ ۳) کارغی.

شاپرشنجی (šāparšánjay) ق. ۱) شا په تخته، سم تېک، ستوني ستغ؛ ۲) مخالف، پرخلاف.

شاپړنګه (šāpṛangá) ښځ. م. یو ډول ځنګلي بوټی دی.

شاپور (šāpū́r) نر.م. شازی، شاهپور، شازاده، شهزاده، پاچا زوی.

شاپه شا (šāpəšā́) ق. ۱) د «مخامخ» ضد؛ ۲) مرور، خوابدی؛ ۳) پټ، په پټه.

شاپې (šāpé) ښځ. ج. د «لاپې» له کلیمې سره د (لاپې شاپې) په توګه او د باتو او لاپو په مانا کارېږي.

شاپیانګه (šāpyā́nga) ښځ. م. ښاپیانګه، شدوپې، بو شیدې لرونکی بوټی دی چې ژېړ ګل کوي.

شاپیټی (šāpíṭay) نر. م. غوابېږی، کارغه پسکی، کبسی، قپسی، حلزون.

شاپېټی (šapeṭáy) نر. م ۱) هدف، سیپی، سیپ؛ ۲) پرشا باندې دوړلو بار.

شاپېری (šaperáy) ښځ. م. ج. و ګ. ښاپېرۍ.

شاپینپیکو (šapinpikó) ښځ. م. د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

شات (šat) جن. ګبینه، ګبین، انګبین.

شاتر (šātar) نر. م. شاطر: ۱) څیرک، هوښیار؛ ۲) چابک، چالاکه؛ ۳) جلبي، خدمتګار.

شاتره (šatará) ښځ. م. شوتره، پاپړه، شاهتره، یو ډول تریخ بوټی او ګیاه ده.

شاتګ (šatág) پرشا تګ، رجعت، عقب نشیني، قهقرا، قهقرایي.

شاتګپال (šatagpā́l) شاتګواله، رجعت پسند.

شاتګواله (šatagwā́la) شاتګپاله، رجعت پسندي.

شاتماغه (šatamā́ğa,a) ص. ښځ. م. نخره بازه، نخره کوونکې، مکېز کوونکې، قنجی.

شاتنی (šatanáy) ص. ښځ. م. وروستنی، ترشا، ترڅټ؛ د ټولو ترشا.

شاتوت (šatū́t) نر. م. ج. شاه توت؛ یو راز توت دی رنګ یې توربخون سور یا تک سور وي.

شاتوري (šatóray) ص. نر. م. ۱) بې ځله حیوان؛ ۲) بې بسترې کټ.

شاته (šát(a,a)) ق. ۱) ترشا، څټ ته، د شا لوري ته؛ ۲) مج. ماته، ماتې، شکست.

شاته کول (šatakawál) مص. مت ۱) په شا کول، شاته وهل؛ ۲) اهمیت نه ورکول؛ ۳) په مزل کې وروسته پرېښودل؛ ۵) هېرول.

شاته کېدل (šatakedál) مص. ل. ۱) وروسته کېدل؛ ۲) دچا مرسته پرېښودل؛ ۳) پښېمانېدل.

شاتیر (šatír) نر. م. بش. شاتیره، غراسکی، ویښه، غټ تیر.

شاټ (šāṭ) نر. م. (سین.) د یوې صحنې ترکیب او کمپوزیشن.

شاټپول (šaṭapawál) مص. مت. ۱) شاښسی ورکول؛ ۲) پارول، لمسول؛ ۳) مج. دعا ورته کول.

شاټوغتوب (šaṭuğtób) نر. م. کړوپ والي، ټوغوالي، د ملا کړوپ والی، شاټوغوالي.

شاټوغی (šaṭū́ğay) ص. نر. م. کړوپ، کوپ، ډوډای، ډېډی، شاکړوپی، شاټیغی.

شاټیټي (šāṭiṭí) ښځ. م. و ګ. شاټوغتوب.

شاټینګول (šaṭingawál) مص. مت. مرسته کول، ملاتړ کول، پره کول.

شاټینګه (šaṭínga) ښځ. م. شاټینګی، ټوسکی، ټینګه، ټونګی، کوډرک، سنګدان.

شاټینګی (šaṭíngay) ص. نر. م. مرستیال، مرستوال، کومکي، مددګار، ملاتړ.

شاټینګي (šaṭingí) ښځ. م. ملاتړنه، ملاتړ کول، مرسته، ننګه.

شاجور (šājór) نر. م. ججوره، ججوری، جاغور، د ټوپک ججوره.

شاځلمی (šāǰalmáy) نر. م. و ګ. شازلمی.

شاځه (šā́ǰa) ښځ. م. شازه، شیاځه: ۱) هغه پلنه تیږه چې د قبر سر او پښو ته یې دروي؛ ۲) همداسې تیږه چې د لحد د پټولو لپاره اینبودله کېږي.

شاخ (šāx) نر. م. و ګ. ښاخ.

شاخص (šāxís) ص. نر. م. ۱) راوتلې برخه؛ ۲) هغه ستر ګي چې نه رېږېږي ۵) هغه ننبه چې عسکر د رسمي تېرېدنې یا تعلیم په وخت کې

هغې ته په رارسېدو سره د سلامي لپاره سرگرځوي.

شاخک (šaxák) نر. م. ۱) ورو کې ښکر: ۲) هغه ښکر چې په هغه سره وينه ايستل کېږي.

شاخل (šaxál) نر. ج. د حبوباتو له کورنۍ څخه دی چې د څاروېو د خوراک لپاره کرل کېږي.

شاخله (šaxalá) ښځ. م. څانگه، ښرانگه، شاخچه.

شاخېل (šaxél) ص. نر. م. ۱) ربېزی، جاروکښ؛ ۲) شاه خېل. دواده په شپه د زوم دلورې خلک.

شادو (šādó) نر. م. و گ. بيزو.

شادي (šādí) نر. م. و گ. بيزو.

شاډوله (šāḍóla) ښځ. م. ۱) د کوچنيانو يو ډول لوبه ده؛ ۲) يو راز گډا ده.

شاډيندک (saḍindák) نر. م. زنگېده، ټال خوړل، په ټال کې زنگېده.

شاذ (šaz) ص. نر. م. ج. ناوياته، نادر، کمياب؛ هغه څه چې لږ پيدا کېږي.

شار (šar) نر. م. د جارو يو ډول بوټی دی.

شاربل (šarbál) مص. مت. ۱) منبل، مېږل له مستو څخه کوچ او تروې ايستل: ۲) مج. يوه خبره ډېره سره پېچل، اوږدول او سپينول.

شارتي (šartí) ښځ. م. شاتي، شارتي: ۱) جرقه؛ هغه بخرکې چې دوو برېښنا لرونکو سيمانو له تماس څخه پيدا کېږي: ۲) مج. قهر، غوسه

شارتېدل (šarṭedál) مص. ل. شاتېدل، شارتېدل؛ ۱) د برق په سيمونو کې شارتي پيدا کېدل؛ ۲) مج. عصبي کېدل.

شارحه (šarihá) ښځ. م. و گ. سپړنې.

شارژدافير (šarždāfér) نر. م. سياسي چارواکی، ناظم الامور، د مختار وزير نايب.

شارع (šarí) نر. م. ۱) د شرعې څښتن، لارښود؛ ۲) لاره، لويه لاره.

شارگر (šargár) نر. م. پ. ک. شاعر، سندرغاړی، مجلسي، سندربول، بدل زن، شاری، ويونکی.

شارو (šaró) ښځ. م. و گ. ښارو.

شاره دا (šaradā) ښځ. م. ج. په اتمې ميلادي پېړۍ کې د يوه رسم الخط نوم و.

شارۍ (šaráy) ښځ. ج. شېرۍ، شورۍ، شاعرۍ، مجلس؛ في البديهه شعر ته شارۍ وايي.

شارېزی (šarézay) نر. م. داسې دېوال چې له تول ښار څخه چاپېره تاو شوی وي.

شاري گر (šarigár) نر. م. مجلسي، شاعر، هغه شاعر چې هم شعر وايي او هم سندرې.

شاړ (šaṛ) ص. نر. م. ج. ۱) شړ، بې حاصله، نا آباد، شنډه ځمکه؛ ۲) مج. لټ، سست؛ ۳) بې ادبه، بې تعليمه.

شاړپاړ (šaṛpāṛ) ص. نر. م. ج. ۱) شړپړ، شاړشپاړ، بې حاصله؛ ۲) مج. لټ؛ ۳) بې ډبه، بې ادبه؛ ۴) بې تعليمه، بې کسبه.

شاړتوب (šaṛtób) نر. م. شړتوب، شړوالی، شنډتوب، شاړتيا، شاړوالی.

شاړول (šaṛawál) مص. مت. ۱) شړول، بې حاصله کول، شنډول؛ ۲) بې ادبه کول؛ ۳) لټول، سستول؛ ۴) بې تعليمه کول، بې کسبه کول.

شاړه (šāṛa) ښځ. م. ۱) الميره، لموړه، د بام د غاړې موړه؛ ۲) د شاړ مؤنث.

شاړی (šāṛay) ص. نر. م. ۱) لټ، کاهل، مټ، تمبل؛ ۲) زردالو، و گ. شاړي.

شاړي (šāṛí) ښځ. ج. هغه زردالو چې بمبته يې ترخه وي.

شاړېدل (šāṛedál) مص. ل. ۱) شنډېدل، شړېدل، له حاصله لوېدل؛ ۱) لټېدل؛ ۳) بې ادبه کېدل؛ ۴) بې تعليمه کېدل.

شاړې واړې (šaṛewáṛe) ص. نب. ۱) ګډوډ، بې ترتیبه؛ ۲) لټ؛ ۳) بې ادبه، بې بنده.

شازادګۍ (šazādagáy) ښځ. م (ج. شازادګۍ) شازادۍ، شهزادګي، شهزادۍ، د پاچا لور.

شازاده (šazādá) نر. م. (ج. شازادګان) شهزاده، باچا زاده، د پاچا زوی.

شازلمی (šazalmáy) نر. م. مېړنی زلمی، ناوس، زوم، ودګری.

شازه (šāzá) ښځ. م. (ج. شازې) و ګ. شائعه.

شاستر (šastár) نر. م. ۱) د حکمت علم؛ ۲) مو. د موسیقي اساسي کتابونه.

شاطر (šāt(i,a)r) نر. م. و ګ. شاتر.

شاعر (šāsír) ص. نر. م. (ج. شاعران) ۱) لاتوړل، چندی، شعر ویونکی، شعر جوړونکی؛ ۲) مج. سندرغاړی، سندربول.

شاعرانه (šāsırāna) ق. دشعر، دشاعرۍ، په شعر پورې مربوط.

شاعروزمه (šasırwázma) ص. نر. م. شاعرډوله، شاعرنما، متشاعر.

شاعري (šasirí) ښځ. م ۱) شعر ویل، شعر جوړونه، د شعر ویلو فن یا هنر؛ ۲) مج. خیال پردازي.

شاغوت (šağót) نر. م. ګوته، کون ګوتي، اتېه، ګوته ورکول.

شاغوتول (šağotawə́l) مص. مت. شاغوت کول، ګوته ورکول، ګوتې کول، اتېه ورکول.

شاغوتۍ (šağotə́y) ښځ. م. یارمخچې، یو ډول سارانی خړه کوچنۍ مرغۍ ده.

شافع (šāfí) ص. نر. م. شفاعت کوونکی، سپارښت کوونکی، سفارش کوونکی.

شاقول (šāqúl) نر. م. شاول، ښاول؛ یوه آله ده چې د دېوال سموالی او کږوالی په کې څرګندېږي.

شاقه (šāqá) ص. نب. ستونزمن، سخت، ګران، درونډ.

شاک (šāk) نر. م. و ګ. شوک(۲).

شاکاسه (šākāsá) ښځ. م. لسویه مسي کاسه، د المونیم لویه کاسه.

شاکر (šākír) ص. نر. م. ۱) شکر کښونکی، شکر کوونکی؛ ۲) خوښ، رضا، راضي.

شاکرک (šākarák) نر. م. یو ډول خوږ نیات دی، دوه تېغونه لري.

شاکړوپ (šākṛúp) ص. نر. م. شاکوپی، شاکړوپی، ډوډی، شاتوغی، شاکوپ، شاتیتی.

شاکلا (šākalā́) ښځ. نر. م. ۱) ابرا، تېرېدنه، تبری، له حق العبد څخه تېرېدنه؛ ۲) توبه!.

شاکلنګه (šakulánga) ښځ. م. کرکری، یو ډول ډېره غټه او پیاوړې زانه ده.

شاکوکۍ (šakokə́y) ښځ. م. د کوچنیو نجونو یو ډول لوبه ده.

شاکول (šakawə́l) مص. ل. ۱) شا اړول، شاګرځول؛ ۲) توجه نه کول؛ ۳) مج. بې پروایي کول.

شاکونډۍ (šakunḍə́y) ښځ. م. یو ډول غرنی وړوکی ناک دی.

شاکي (šakí) ص. نب. شکایت کوونکی، ګیله من.

شاګرځ (šagárǰ) امر عس. شاګرس! په عسکرۍ کې یو قومانده ده.

شاګرد (šagárd) ص. نر. م. زده کوونکی، متعلم، طالب، محصل، هغه څوک چې د کوم فن، کار یا هنر د مهارت له ښښتنه زده کړه کوي.

شاګردانه (šagardāná) ښځ. م. ۱) هغه پیسې چې رانیوونکی یې شاګرد ته د بخشش په توګه ورکوي؛ ۲) لپکی، چونګی.

شاګردي (šagardí) ښځ. م. زده کړه؛ د استاد تر لاس لاندې کار کول.

شاگرځول (šagərǰawə́l) مص. مت. شا اړول، په کار کې لټي کول، کار پرېښودل.

شاگزی (šagazáy) نر.م. د اوږدوالي د واحد يعنې گز له دريو ولونو څخه يو ډول دی.

شاگوړی (šagū́ray) نر.م. ۱) هغه ټوکر چې د کميس شا ته اچول کېږي؛ ۲) د خرو د کټې موږه.

شاگوم (šagū́m) نر.م. و گ. شگوم.

شاگی (šagáy) نر.م. د ښځينه کميس شا ته له غاړې څخه ترملا پورې ټوټه.

شاگی (šagáy) ښځ.م. ۱) غونډۍ، پوټی، خټ؛ ۲) د غره لمنه؛ ۳) يوه تخته ځمکه؛ ٤) هديره.

شال (šāl) نر.م. (ج. شالونه) د ښځو ورين پړونی، د ښځو نفيس ټيکری.

شالکی (šalakáy) نر.م. کوچنوټی شال، ورکوټی شال، د شال مصغر.

شالگول (šalagawə́l) مص. مت. ۱) رااچول، په غېږه کې ستوني ستغ ځملول؛ ۲) مغلوبه کول؛ ۳) دمه کول، ډډه لگول.

شالمی (šalmáy) ښځ.م. ۱) هغه فلزي مرۍ چې ښځې يې د لستونو پرڅنډو باندې گنډي؛ ۲) يو ډول خامک، يو راز گنډون.

شالمی وټی (šalməywáṭay) نر.م. مشکنيو وټی، د ټوکر يو ډول گردی ځونډۍ دی چې گرد چاپېره يې مرۍ گنډلې کېږي او ښځې يې د کميس په ټټر پورې گنډي.

شالنگ (šaláng) نر.م. رټنه، شړنه، بېکاره کول، له کاره لېرې کول.

شالنگول (šalangawə́l) مص. مت. ۱) رټل، شړل، گوښه کول؛ ۲) ټالول، ځنډول.

شالنگېدل (šalangedə́l) مص. ل ۱) رټل کېدل، گوښه کېدل؛ ۲) معطله کېدل، ځنډېدل.

شالوری (šalóray) نر.م. شا ته، شا و خواته، د شا لور ته.

شالوگی (šalogáy) ښځ.م. چرچره، يو ډول چنچنه ده، يو راز چوغکه ده.

شالولکی (šalolakáy) نر.م. هغه مېږی چې وزر يې کړي وي.

شالید (šalíd) نر.م. شا ځمکه، پس منظر، زمينه.

شاليزاره (šalizā́ra) ښځ.م. شولگره، هغه ځمکه چې شولې په کې کرل کېږي.

شامت (šamát) نر.م. ۱) بخت، طالع؛ ۲) برخه، نصيب؛ ۳) نحوست، سپېره والی.

شامتوره (šamatóra) ښځ.م. خاښکه، يو ډول توره مرغۍ ده.

شامخه (šamáxa) ښځ.م. و گ. شموخه.

شامدام (šamudā́m) ق. تل، همېشه، هر وخت.

شام کليان (šamkalyā́n) نر.م. مو. يو راگ دی.

شامکی (šamakáy) ښځ.م. يو ډول مرغۍ ده چې په اوبو کې ډېره پيدا کېږي.

شامل (šamíl) ص. نر.م. ج. ۱) داخل، گډ، شريک ۲) په کې؛ ۳) خپرېدونکی، محيط.

شاملول (šamılawə́l) مص. مت. داخلول، گډول، شريکول، يو ځای کول..

شاملی (šamláy) ښځ.م. د يوې غرنۍ گياه نوم دی.

شاملېدل (šamıledə́l) مص. ل. داخلېدل، شريکېدل، گډېدل، يو ځای کېدل.

شامن (šamə́n) نر.م. (تا) شمن، د آسيا د شمال او اروپا د اوولنو کاهن يا کشيش يا جادوگر، د ډېرې د لرغونې دورې د عصر مذهبي ښوونکي چې دم او وړاندوينې به يې کولې.

شامنیزم (šamanízəm) نر.م. د شامني عقایدو پیرو.

شامه (šamá) ښځ. م. د شامې حس، د وږم حس، د انسان له (۲۲) حسونو څخه یو حس.

شامي (šamí) ښځ. م. مابښامنی؛ ۳) نر.م. ورژلی، د ټکېدلو غوښو یو ډول کباب دی.

شامی (šamáy) ښځ. م. ج. ۱) مېرېستون، قبر؛ ۲) یو ځایي یا ډله ییز قبر.

شان (šan) نر.م. ۱) پرتم، دبدبه؛ ۲) قدر، مرتبه؛ ۳) د خوشخطۍ وروستی پړاو؛ ۳) اد. څېر، ډول، غوندې، راز.

شانتاژ (šantáž) نر.م. ۱) چل، چم، خطا ایستنه؛ ۲) حق السکوت (بلیک میل).

شانته (šánta) ښځ. م. ۱) د اوبو بند، د اوبو تړ؛ ۲) ډکه، شنډی، شانډی.

شاندار (šāndára) ص.نب. پرتمین، پرتم لرونکی، عظمت لرونکی، د شان-شوکت څښتن.

شانډوله (šāndóla) ښځ. م ۱) څوخه، د خرواو اسانو د پښو یو راز ناروغتیا ده؛ ۲) اوږونکی، د کوچنیانو یو ډول لوبه ده.

شانډی (šānḍay) ښځ. م. ۱) شانتی؛ ۲) ډکه، بندی، شنډی.

شانکر (šānkár) ص. نر.م. یوه ساري ناروغي ده چې د مقاربت له لارې خپرېږي.

شانګوړی (šāngūṛay) نر.م. محدب، وتلی ځای، بوک.

شانګه (šā́nga) ښځ. م. درې ښاخی، درې ښاخه لرونکی، ښاخی شانګی، ښاخی سکو.

شانوشانوټیک (šānušānuṭík) ند. د هلکانو د خوشالۍ کلیمې دي.

شانه وانه (šānawāná) ص. نب. په نخرو ټګ، شانه ورانه، مکېزناکه، خرامان.

شانې (šāné) ق. و ګ. شانته.

شانی (šānáy) نر.م. یو ډول نبات دی.

شاوخوا (šawūxwā́) ق. خوا وشا، چاپېره، ګرداګرد څلورخواوې.

شاور (šawár) نر.م. ۱) دوش؛ ۲) المبېدنه، لمبنه؛ ۳) شیندنه، اوروونه؛ ٤) وریا؛ ٥) څپه.

شاوړی (šawaṛáy) ص. نر.م. نېزه وړی، تتونی، سېلاب راوړی، نیز راوړی.

شاول (šawál) نر.م. ۱) وګ. شاقول؛ ۲) وګ. جرثقیل؛ ۳) ببلچه، چاري.

شاولې واولې (šāwlewāwle) ص. نب. ۱) هک پک، حیران؛ ۲) شاړې واړې، ګډوډ؛ ۳) ستړی ستومانه؛ ٤) متأثر.

شاه (šāh) نر.م. (ج. شاهان) ۱) پاچا، باچا، پاسوال، تولواک؛ ۲) ښاوی، د واده په شپه زوم.

شاهانه (šāhāná) ق. شاهي، د شاه، د شاه په ډول.

شاه بالا (šāhbālá) نر.م. هغه کوچنی چې له زوم سره د واده په ورځ د ناوې د پلار کره ورځي.

شاهد (šāhíd) ص. نر.م. (ج. شاهدان) لیدونکی، مشاهده کوونکی، ګواه، حاضر.

شاهدي (šāhidí) ښځ. م. وګ. شهادت.

شاهراه (šāhráh) ښځ. م. لویه لاره، عمومي، ستره او اوږده جاده چې مهم ځایونه سره نښلوي.

شاهرګ (šāhrág) نر.م. وګ. ښارګ.

شاهرود (šāhród) نر.م. وګ. زیتر.

شاهزاده (šāhzādá) نر.م. وګ. شازاده.

شاهزی (šāhzáy) ص. نر.م. شهزاده، شهزادګی.

شاهزی (šāhzáy) ښځ. م. پاسوالزی، شهزادګی، شهزادی، شاهدخت.

شاهکار (šāhkār) نر.م. شهکار، پخه چاره، پوخ کار، څرګنده او ستره چاره.

شاهکور (šahkór) نر.م. ارگ، شاهي مانۍ.
شاهنامه (šahnāmá) ښځ. م. هغه منثور یا منظوم کتاب چې د تاریخ د شرحې او ملي داستانو په اړه لیکل شوی وي.
شاهنشاه (šahınšáh) ص. نـر.م. امـپـراتور، د پاچاهانو پاچا، د شاهانو شاه، ستر تولواک.
شاهي (šāhí) ص. نب. ۱) د شاه، پاچا ته منسوب، د پاچا اړوند؛ ۲) پاچايي، تولواکي؛ ۳) ښځ. م. شايي، پنځه پوله.
شاهي کوټ (šāhikóṭ) ص. نـر.م. شـاهي کلا، شاهي حصار.
شاهین (šāhín) نر.م. ۱) ثمین، وتلې لرګی، وتلې ډنډه، د ترازو هغه اوږد لرګی چې دواړه پلې ترې راځوړندې وي؛ ۲) نر.م. و ګ. شند.
شاهي نظام (šāhinızā́m) ص. نـر.م. تولواکي نظام، پاچاهي رژیم، سلطنتي حکومت.
شاید (šāyád) اد. ښـايي، ګـوندې، کـېداى شي، احتمالاً، ممکنه ده.
شایع (šāyíʔ) ص. نب. (ج. شایعات) ۱) خـپور، نشر، فاش؛ ۲) ښکاره، ښرګند، جوت.
شایق (šāyíq) ص.نـر.م.ج. هیله من، مشـتـاق، مایل.
شايي بايي (šāyibāyí) ښځ. م. ج. مزې چړچې، عیش و نوش.
شباب (šabā́b) نر.م. ځواني، زلمیتوب، ژنې توب.
شباهت (šabāhát) نر.م. ورته والی، یوشان والی.
شبت (šıbít) نر.م. ج. و ګ. سووه.
شبتله (šabtála) ښځ. م. و ګ. شوتل.
شبخون (šabxū́n) نر.م. و ګ. شوخون.
شبری (šabaráy) ص. نر.م. شـوکـور، شپبغلی، شپبلندر، شبکور.

شبشې (šabašé) ښځ. ج. یو ډول خـړ رنګی نبات دی چې څاروي یې خوري.
شبکه (šabaká) ښځ. م. ۱) یو سیستم، مجموعه، جونګ، پروژه؛ ۲) سوری سوری شی؛ ۳) ډله، څانګه، شعبه؛ ٤) مج. پته ډلګۍ.
شبکیه (šabakıyá) ښځ. م. ریتمینا، د سـتـرګې عصبي طبقه.
شبګیر (šabgír) نر.م. و ګ. شوګیر.
شبنامه (šabnāmá) ښځ. م. (ج. شبنامې) و ګ. شپه پاڼه.
شبنم (šabnám) جن. پرخه، چنې، شولنګ.
شبو (šabó) ښځ. . و ګ. شبۍ.
شبور (šabū́r) نر.م. و ګ. شکور.
شبه (šabá) ښـځ. م. ۱) یو ډول کـچه (غـیـر اصلي) مرغلره ده؛ ۲) ورته والی، په څېر، غوندې.
شبه جرم (šıbıjúrm) نر.م. له سرغړونې رامنځ ته شـوی عمل، چې کـوونکی د هغه ضـامن ګـڼل کېږي.
شبه جزیره (šıbıjazirá) ښځ.م. و ګ. ټاپووزمه.
شبه عمد (šıbısámd) نر.م. (فق.) قصد ته ورته، که د جرم فـاعـل د اجرا وړ کومې نتیجې قصد وکړي خو د جزا وړ کومه بله نتیجه منځ ته راشي.
شبه واول (šıbıwāwál) نر.م (ګر.) نیمواک، نیم مصوت، نیم واول، سیمې واول، هغه کانسوننټ چې د غیر سېلابي واول په توګه ادا کړی شي.
شبهه (šubhá) ښځ. م. شبهه، شک، ګومان؛ د کومې چارې نیهام والی.
شبهه ناک (šubhanā́k) ص. نـر.م.ج. د شک وړ، مشکوک، د ګومان لاندې، د اشتباه وړ.
شبۍ (šabáy) ښځ. م. ۱) د تبې ډوډۍ؛ ۲) شبو، شوبۍ، د شبو ګل.

شبی (šabáy) نر.م. يو ډول وابنه يا گياه ده.

شبيت (šabít) نر.م. . وگ. سووه.

شبيه (šabíh) ص. نب. ورته، غـونډې، مشـابه، په څېر، په ډول، نظير.

شپ (šap) نر.م. ۱) كـور، مېنه؛ ۲) بام، چت، بلې؛ ۳) ص. نر.م. ژور، عميق؛ ٤) كړشپ، كړشوپ؛ ٥) نر.م. يو مهمل شكل دی. د (گپ) له كليمې سره د «گپ شپ» په توگه راځي.

شپانه (špānā́) نر.م.ج. ۱) د شپون جمع؛ ۲) د شپون مغيره حالت.

شپانه بنی (špānā́banáy) ښځ. م. يو ډول غوزه ده چې نورو بوټو پورې نښتې وي.

شپانه پنډی (špānā́pandáy) نر.م. د مرخېړي په څېر يو نبات دی.

شپانه پونډی (špānā́pundáy) ښځ. م. يو ډول بوټی دی چې د ورمې په څېر بندونه لري.

شپانه غود (spānəǧód) نر.م. وگ. شپنغود.

شپـره (špará) ښـځ. م. ۱) د لرگي د توږلـو لپاره د نجارۍ يو ډول آله ده؛ ۲) يو ډول پاسته وابنـه دي.

شپړ (špaṛ) ص. نر.م. ۱) شپږ گوتی؛ ۲) شاړ، شړ، شنډ.

شپږ بولې (špazbolé) ص. نـر.م. شپږ پښيز، شپږو پښو والا.

شپږ تړ (špaztáṛ) نر.م. د نرد لوبه.

شپږ څنډی (špazcə́nday) ص. نر.م. شپږ اړخيز، شپږ مخی، مسدس، شپږ ضلعي.

شپږ ډزی (špazdázay) نـر.م. هغه ټـوپک چې ججوړه يې شپږ كارتوسه اخلي.

شپږ ډزې (špazdaze) ښـځ. م. ارتې تمـانچـه، سرداري تمانچه.

شپږ گوتی (špazgótay) ص. نـر.م. شـپږ، څوك چې شپږ گوتې لري.

شپږ گوټی (špazgwáṭay) ص. نر.م. شپږ څنډيز، شپږو كونجو واله، شپږ ضلعي.

شپږ مخيز (špazmaxíz) ص. نر.م. شـپږ اړخيز، شپږ كونجی.

شپږن (špazə́n) ص. نر.م. ج. سپږن، شپږك، هغه څوك چې د برې سپږې ولري.

شپږه (špaza) ښځ. م. (ج. شپږې) وگ. سپږه.

شپږی (špazáy) ښځ. م. سـپـږی، سپږكی، يوه خزنده چې د غنمو په دانو كې پيدا كېږي.

شپږيز (špazíz) ص. نر.م. شپږ بيتيز، مسدس.

شپشتی (špáštay) نر.م. د يوې لوبې نوم دی.

شپنغود (španǧód) نر.م. شپنغوده، شپانه غود، يوه مرغۍ ده چې د شپې شپېلكی وهي.

شپنكی (špankáy) نـر.م. ۱) شپونكی، شپون، ۲) د شپون مصغر.

شپنه (španá) ښځ. م. ۱) شپون؛ ۲) د شپون مغير او مؤنث شكل؛ ۳) يو ډول خوږ وابنه دی.

شپني (španí) ښځ. م. شپنتوب، شپون توب، رمه پوونه، د وزو او مېږو څرونه.

شپنی (španáy) ص. نـر.م. شپنی، بېگانی، پاته شونی، ووگنی.

شپو (šapó) ښځ. م. شاپو، هيټ خولۍ، كارډينالۍ خولۍ، يو ډول اروپايي خولۍ ده.

شپوږك (špuzák) نر.م. ج. وگ. شپږن.

شپول (špol) نر.م. ۱) كـړۍ، حلقه، دايره، هاله؛ ۲) پنډ غالی، ياغيل، د ښـاروی لپاره د لښتو احاطه؛ ۳) مال بند، اړه، ويړه، د ازغيو احاطه.

شپولغالی (špolǧálay) نر.م. گاچ، شپول، پنډ غالی، د ښارويو لپاره د لښتو احاطه.

شپون (špūn) نر.م (ج.شپانه) شپنکی، شپونکی.

شپونتوب (špūntób) نر.م. شپني، د وزو، پسونو او میږو د پوولو دنده.

شپونکی (špūnkáy) ص.نر.م ۱) شپنکی، شپون؛ ۲) د شپون مصغر.

شپوڼاکه (špūṇáka) ښځ.م. د کالیو یا ټوکرانو شوړیدلی یا خوړین ځای.

شپه (špa) نر.م ۱) وګ. شپون؛ ۲) ښځ.م. د ورځې مقابل، له ماښامه ترسبا راختو پورې وخت.

شپه پاڼه (špapáṇa) ښځ.م. شبنامه، هغه پاڼې چې په پټه د شپې خپرېږي.

شپه تېری (špatéray) فا. نر.م. شپه تېروونکی، هغه څوک چې د نورو په کورونو کې شپه تېرول غنیمت ګڼي.

شپه رونی (šparúṇay) ص.نر.م. ۱) شپه لټونی، شوګیر کوونکی؛ ۲) عابد، پرهېزګار.

شپه کار (špakā́r) نر.م. شپه کاری، د شپې کارکوونکی.

شپه کاري (špakārí) ص. نر.م. شپنی کار، د شپې کار.

شپه ګرځی (špagárǰay) نر.م. شپه یونی، د شپې ګرځېدونکی.

شپه ګرځېدنه (špagarǰedána) ص. نر.م. د شپې تګ، د شپې ګرځېدنه.

شپیانه (špyā́na) ښځ.م. خجالت، شرم.

شپیانګه (špyā́nga) ښځ.م. شاپیانګه، ښپیانګه، یو ډول بوټی دی چې خړ رنګې دانې لري.

شپې پاڼه (špepā́na) ښځ.م. شپه لیک، شبنامه.

شپې پوهنځی (špeohanǰáy) د شپې پوهنځی، د شپې فاکولته.

شپېتري (špetáray) نر.م. وګ. شپېشتلکه.

شپېته (špetá) ښځ.م. (ج.شپېتې) شپېتې، شپېته، سپېته، د لرګي پانه.

شپې تېر (špetér) نر.م. د شپې تېرولو ځای.

شپېړکی (šperkáy) نر.م. وګ. شپېلک.

شپېړنه (šperána) ص. ښځ. م. خ.ر.ن، جتله او بېکاره.

شپېزر (špezár) نر.م. ۱) د شپې وروستنۍ شومه؛ ۲) د شپې د وروستنۍ برخې درمې پوولو وار.

شپېشتری (špeštáray) نر.م آخنک، شپېشتې، یو ډول سابه دي.

شپېښتلکه (špeštaláka) ښځ.م. شپیتری، شپیشتکه، خودرویه شپیشتی (رشقه).

شپیشتي (špiští) نر.ج. رښکه، رشقه.

شپېښتی (špeštáy) ښځ.ج. د څرخ ېږه او دندانه.

شپې ښوونځی (špeṣowanǰáy) مخ مکتب، شپې لیسه.

شپېلغی (špelǧáy) ص. نر.م. ۱) وګ. شبری؛ ۲) نر.م. دیوه سارانې مرغه نوم دی.

شپېلک (špelák) نر.م. شپېلکی، شپېړکی، شپېلی، شپېلان، شپولاک، چرچری.

شپېلکه (špeláka) ښځ.م. وګ. تولکه.

شپېلکی (špelkáy) ښځ.م.ج. یوه وړه اله ده چې په اواز کې د خولې شپېلۍ ته بېخي ورته ده.

شپېلل (špelál) مص.مت. شپېلول؛ ۱) په خوله غاښونو او ګوتو سره رابهلول او خوړل؛ ۲) د سا کښلو په مرسته د خوړلو شی راکښل او خوړل؛ ۳) مص. ل. شپېلک وهل.

شپېلندر (špelandár) ص. نر.م. ۱) وګ. شوکور؛ ۲) شپېلندو، شپولندر، شپېلۍ وهونکی.

شپېلندو (špelandū́) ص. نر.م. شپېلۍ وهونکی، شپېلۍ غږوونکی، شپېلک کوونکی.

شپېلول (špelawә́l) مص. مت. ۱) و گ. شپېلل؛ ۲) مج. د یو چا مال او شته خوړل.

شپېلی (špeláy) نر.م. ۱) شپېلک؛ ۲) شپېلک وهنه، شپېلکی کول.

شپېلۍ (špeláy) ښځ.م. ۱) د غوږ د ننه سوری؛ ۲) تولکه، توله، نی، فلوټ، د موسیقي یوه‌ پو کېدونکې آله ده؛ ۳) د ټوپک میل.

شپېلۍ مار (špelaymā́r) ص. نر.م. شپېلۍ وهونکی، شپولندر، توله وهونکی.

شپېنی (špenáy) ص. نر.م. و گ. شپنی.

شت (šat) نر.م. ۱) سوچ، سیچکی، شتکی، ښوت، دګوتې په اشارې سره پړ او ور معلومونه؛ ۲) ق. شړت، په تېزۍ سره، په تلوار سره تلنه.

شتا (šatā́) ص. نب. شتاه، شتې، لچر، لچړ، شریر.

شتاب (šitā́b) نر.م. بېړه، تلوار، تېزی، جلتي.

شتاتوب (šatātób) نر.م. شتاوالی، شتايي، شریروالی، شریرتیا، لچرتوب، بې حیايي.

شتام (štām) نر.م. ټاپه، مُهر.

شتامبۍ (štambáy) ښځ.م. ژغورګۍ، بغرۍ، وړه بغرۍ، آغوږ.

شتاوه (šatā́wa) ص. ښځ.م. شتاهه، شتايه، کاسیره، کنچنۍ، فاحشه.

شترکه (šuturáka) ښځ.م. خوړناکه، شترکۍ، خوټخوټۍ چینه.

شترمار (šuturmā́r) نر.م. یو ډول غټ مار دی.

شترمرغ (šuturmúrg) نر.م. ډینګ، اوښ مرغۍ، اوښ مرغه، یو غټ مرغه دی.

شتري (šuturí) ص. نب. ۱) اوښین، د اوښ له وړیو جوړ شوی؛ ۲) د اوښ د وړیو په شان رنګ.

شتک شتک (štakšták) ص. نر.م. ډریب، ډیو ډیو، غوږې ته په غوا باندې د خېژولو غږ.

شتکه (štáka) ښځ.م. هغه لښته چې کوچنیان پرې ګاټې ولي.

شتکی (šátkay) نر.م. سیچکی، شت سچ، شوت، شیچ، سوچ، پړوېشتنه.

شتلې (šatále) ښځ.ج. لتې، لغتکې، شتلکې، پړتکې، شتلکې، پړکېدنه.

شتمن (štamán) ص. نر.م.ج. و گ. پانګه‌وال.

شتمني (štamaní) ښځ.م. ۱) شته منتوب، بډايي، ۲) سرمایه داري، شته، دولت، مال.

شتومی (štū́may) نر.م. ۱) شتومبی، مولی، چومبی؛ ۲) د اونګ لاستی.

شته(۱) (šta) نر.ج. ۱) پانګه، دارايي، هستي، جایداد؛ ۲) ف. سته، دی، دي.

شته(۲) (šatá) ښځ.م. و گ. سووه.

شته کړنه (štakṛána) ښځ.م. پنځول، پیدا کول، شته کول، خلقول، تخلیق.

شته والی (štawā́lay) نر.م. موجودوالی، سته والی، موجودیت.

شتۍ(۱) (šatáy) ښځ.م. ۱) پیین، یوه سپینه مرغۍ ده؛ ۲) و گ. شتا.

شتۍ(۲) (štay) ښځ.م. ۱) پرپرۍ، شپتۍ، توکه، غوتۍ؛ ۲) د چونګښو کور؛ ۳) په ځمکه کې کوچنۍ کیندل شوی ځای.

شتۍ(۳) (sitáy) ښځ.م. ۱) شپتۍ، توبرۍ، د جوارو د وړې هغه برخه چې دانې پرې نښتې وي، غنېشی، غشی، تیر؛ ۲) تبلی، شپتۍ، لښه.

شتېمۍ (štemáy) ښځ.م. ۱) شتامبۍ، بغرۍ؛ ۲) مولی، د پښو پایکو د لرګي په سر کې غونډه منډه تیره، پایکو کانی.

شتېر (šatár) نر.م. (عک.) د وړانګو کړکۍ، د رڼا درځه، په خونه کې یوه ځانګړې کړکۍ ده.

شټل (šaṭál) ص. نر. م. ج. و گ. شړل.

شټوپ (šṭop) نر. م. و گ. ستوپ.

شټه (šaṭa) ښځ. م. سیټه، سوټکه، د جوارو غوټه چې پوستکی ولري.

شټېدل (šaṭedál) مص. ل. ارغوچکې وهل، شټلکې وهل، لغتکې وهل، پرقېدل.

شجاع (šūjā́ʔ) ص. نر. م. ج. زړن، زړور، دلاور، د زړه خاوند، شجیع.

شجاعت (šūjāʔát) نر. م. زړورتیا، زړورتوب، دلاوري، له اخلاقي ښېګڼو څخه یوه ده.

شجره (šajará) ښځ. م. سجره، نسب، نسب نامه، د نسب سلسله، شجرة النسب.

شجري (لیک) (šajari(lík)) نر. م. (خ.) یو راز ښکلاییز (تزییني) رسم الخط دی چې ثلث لیک یا محقق لیک ته شکل ورکوي.

شڅرلی (šacárlay) نر. م. و گ. ترښځ.

شڅړلی (ščáṛalay) نر. م. څولی، اسکنه، د ترکانۍ یوه آله ده.

شحم (šáham) نر. م. ج. (ج. شحمیات) وازده، وازګه؛ شحم له حیواناتو او نباتاتو څخه لاس ته راغلې غوړه ماده ده.

شحمي (šahmí) ص. نب. /نر. ښځ. م. ج. د شحم، وازګین، د غوړو، د تېلو.

شخ (šax) ص. نر. م. ج. ۱) کلک، سخت؛ ۲) ځیږ؛ ۳) لک، دربدلی، نېغ.

شختولی (šaxtólay) نر. م. یو ډول وربښمینه جالۍ ده چې د واده په وخت کې یې د ناوې په پښو کې دننه اچوي.

شخړ (šxaṛ) نر. م. د الوتونکو لوی سیل.

شخړه[1] (šaxáṛa) ښځ. م. ۱) لانجه، جنګ، جنجال؛ ۲) یرغل، برید؛ ۳) پنګه، دچارې تناب.

شخړه[2] (šxáṛa) ښځ. م. خوسابوی، بدبوی، ناوړې بوی، بدبویي، د مردار شي بوی.

شخړه ییز (šxaṛayíz) شخړن، ناندریز، متنازع فیه، لانجن.

شخص (šaxs) نر. م. (ج. اشخاص) سړی، فرد، یو کس، تن، د انسان بدن.

شخصاً (šáxsan) ق. په خپله، همامغه شخص، یوازې شخص.

شخص پرستي (šaxsparastí) ښځ. م. شخصیت پالنه، د یوه کس احترام ساتنه.

شخصي (šaxsí) ص. نب. خپل، د ځان، ځانته، ځانګړی، خصوصي، د یوه کس.

شخصیت (šaxsiyát) نر. م. سړیتوب، شرف، د یو چا د یو لړ اخلاقي عناصرو جونګ.

شخکی (šaxkáy) ښځ. م. جوشېدونکې، جوش لرونکې، خوټېدونکې، ایشېدونکې.

شخلی[1] (šaxláy) نر. م. خرغوله، د اوري په څېر یو ډول ګیا ده چې وړې وړې دانې کوي.

شخلی[2] (šxúlay) نر. م. و گ. شخولی.

شخلي (saxaʔí) نر. ج. یو ډول ډېر خواږه انګور دي.

شخنتتی (šxantatáy) ښځ. م. شمشتی، شکرتتی، کاسه ګړب، کیشپ، کشپ.

شخنه (šxáṇa) ښځ. م. (ج. شخنې) مفصل، د هډوکې بند.

شخواټ (šaxwāṭ) نر. م. د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

شخوده (šxodá) ص. نب. نوکارې شوی، شونګارې شوی، په نوکانو ګرېدلی.

شخور (šxor) نر. م. کلکه شوې شګه، قتقانی.

شخول[1] (šxwál) نر. ج ۱) څوږ، غوغا؛ ۲) د مرغانو چغهار؛ ۳) کڅوړه؛ ٤) غم، خپګان.

شخول⁽²⁾ (šaxawә́l) مص. مت. ۱) نښخول، لګول، درول؛ ۲) کلکول.

شخولی (šxwálay) نر.م. ۱) دغشو کڅوړه؛ ۲) طبراق، د مسافر ګوډی؛ ۳) شخلی.

شخوند (šxwánd) نر.م. سخوند، شخوند وهونکي حیوانات چې خپل خواړه نیم ژوولي تېروي او بیا یې بېرته خولې ته راګرځوي او ژویي یې.

شخوند وهونکی (šxwándwahúnkay) نر.م. واښه خوړونکي حیوان لکه غوا، پسه، اوښ، وزه، مېږه او نور.

شخېدل (šaxedә́l) مص. ل. ۱) جګېدل، درېدل، لګېدل؛ ۲) کلکېدل، سختېدل.

شد (sad) ص. نر.م ۱) ټینګ، کلک، سخت، استوار؛ ۲) نر.م. تشدید، د صرف او نحوې په اصطلاح داسې یوه نخښه ده (ّ)؛ ۳) پرتم؛ ٤) ځېروالی.

شداوه (šdā́wa) ښځ.م. شلاوه، یو ډول ګیا ده چې د دریاب په تل کې شنه کېږي.

شدت (šıdát) نر.م. ۱) سختي، فشار؛ ۲) قهر، خوشکه؛ ۳) تېزي؛ ٤) قوت.

شدرو (šadráw) نر.ج. د ښځو خوړ، د ښځو غالمغال، د ښځو غوریږ.

شدوپی (šadopáy) ښځ.م. ۱) چکۍ، شین ټپکه، شډوپی، یو ډول واښه دي؛ ۲) دهقانکه، یو شنه، خړه، وړه برګه مرغۍ ده چې اوږده لکۍ لري.

شدیاره (šudyā́ra) ښځ.م. ۱) تر کر د مخه یېوه شوې ځمکه، شودیاره، شیدیاره.

شدید (šadíd) ص. نر.م.ج. ۱) کلک، ټینګ؛ ۲) تونډ، تېز؛ ۳) قوي.

شډل (šaḍál) ص. نر.م.ج. ۱) ناتوړل شوی، ځیږ؛ ۲) ناراسته، لټ؛ ۳) بې باره ډنډوری؛ ٤) بې ډبه، بې ادبه؛ ٥) چټل، ناولی.

شډلتوب (šaḍaltób) نر.م. ۱) ځیږوالی؛ ۲) بې حاصلوالی؛ ۳) سستوالی، لټي؛ ٤) ساده ګي.

شډله (šaḍála) ص. ښځ. م ۱) ځیږه؛ ۲) بې حاصله، بې باره؛ ۳) سسته، تنبله.

شر⁽¹⁾ (šar) نر.م. فساد، پسات، فتنه، بدي، د خیر نقیض.

شر⁽²⁾ (š(a,u)r) نر.م. ۱) شرې، د اوبو د توېېدو اواز؛ ۲) غرپ، غورپ، چنبنه.

شراب (šarā́b) جن. ۱) د څښلو شی، مشروب؛ ۲) مې، خمر، نبیذ، د خرما، انګورو ... اوبه چې تخمیري شوې وي او څښل یې نشه راولي.

شرابخانه (šarābxāná) ښځ.م. ۱) متېران، بدالځی، میخانه.

شرارت (šarārát) نر.م. ۱) فساد، پسات، شر، فتنه؛ ۲) شر و پسات اچونه.

شرافت (šarāfát) نر.م. ۱) شریفوالی، شریف کېدنه؛ ۲) لویي، ستروالی، لوی والی.

شراکت (šarākát) نر.م. شریکېدنه، ګډون، برخه یا ونډه اخیستنه.

شرایط (šərāyít) نر.ج. د شرط جمع، و.ګ. شرط.

شربت (šarbát) نر.م.ج.جن. خوږوبی، خوږې شوې اوبه، له مېوو ایستل شوې اوبه.

شربل (šarbә́l) مص. مت. و.ګ. شاربل.

شرپ (šrap) صوت. نر.م. شرپ، شر، د اوبو د توېېدلو اواز.

شرپسند (šarpısánd) ص. نر.م. شرې، شر خوښوونکی، شریر، شرغوښتونکی.

شرپهار (šrapahā́r) صوت. نر.م. شرپا، شرپی، شرپا، د څپېږې یا د لښتو د وهلو غږ.

شرت وشپاړس (šurtušpāṛás) نر.م.ج. خواره واره، ګډوډ، پاشان، متشتت.

شرح (šárha) بنځ. م. ۱) تشریح، بیان، تفسیر؛ ۲) پرانیستل، خلاصول؛ ۳) پراخول.

شرر (šarár) نر.م. سپرغی، سپیرمهغی، سپنکی، بخرکۍ، د اور وره ذره.

شرشاهي (šaršāhí) بنځ. م ۱) شرشایي، د پخوا وختو د تول یو وړوکی مقدار چې له ۱٤ گرامو سره معادل و؛ ۲) لږ؛ ۳) د یوې سکې نوم.

شرشر (šuršúr) نر.م. شور شور، شر شر، شرهاری؛ د اوبو د پرله پسې توییدلو یا بهیدنگ اواز.

شرشره (šaršará) بنځ. م. جـروبې، څـروبې، جوړ جوړی، زاوه، آبشار.

شرشوبنده (šaršobánda) بنځ. م. سرسوبنده، شوبله، پشوگۍ، زنځه، څنځه (و گ. زنځه).

شرط (šart) نر.م. (ج. شرطونه، شرایط) ۱) داو، پیمان، قـرار، الـزام؛ ۲) حالـت، موقـعیت؛ ۳) تړ، گرو.

شرطنامه (šartnāmá) بنځ. م. شرطپانه، عهدنامه، لوزنامه، قراردادپانه، ژمنپانه.

شرطي (šartí) ص. نب. نـر. بنځ. م. ج. ۱) شـرط والا؛ ۲) د شرط، په شـرط اړوند؛ ۳) د شـرط بیع (د قطعي بیع مقابل).

شرع (šarɛ) بنځ. م ۱) لاره طریقه؛ ۲) دین، مذهب، قانون. (و گ. شریعت).

شرعاً (šarɛán) ق. د شـرعې له مخـې، په شریعت سره، د دین، مذهب، قانون او ایین له مخې.

شرعي (šaraɛí) ص. نب. نر. بنځ. م. د شریعت، د شرعې، د دین، په شرعې یا شریعت اړوند.

شرغشی (šarğášay) نـر.م. کوړکه، شلغشی، کالي، کهي ته ورته یو ډول سارانې وابنه دي.

شرغندویه (šarğondoyá) بنځ. م. اوری، توریک، د شرشمو په څېر یو ډول نبات دي.

شرغوبل (šarğobál) ص. نـر.م. اورلگاوی، اړودوړ، گډوډي، شخړ.

شرغه (šarğá) ص. نـر.م. هغه آس چې تندی او سترگی یې سپین ویښتان لري.

شرف (šaráf) نر.م. ۱) لویي، عـزت؛ ۲) حیثیت؛ ۳) پت، ابرو؛ ٤) د نسب لوړوالی.

شرفه (šurfá) بنځ. م. دکتاب د لومړي مخ چاپېرد طلااو لاجوردو تزیینات.

شرق (šarq) نر.م ۱) ختیځ، لمرخاته؛ ۲) هغه سیمه چې دغه لور ته پرته وي.

شرقي (šarqí) ص. نب. نر. بنځ.م. ختیځ، د شرق، په شـرق اړوند، هـر هغه څـه چې په ختیځ اړه مومي.

شرک (šírak) نـر.م. ۱) برستن، تلتک، کنځړ؛ ۲) کفر، له خدای سره شریک پیدا کونگ.

شرکت (širkát) نر.م. ۱) گـډون، شریکېدنه، ونډه اخیستنه؛ ۲) اق. کمپنۍ.

شرکتي (š(ı,a)rkatí) نر. بنځ. م. ج. ۱) دشرکت، په شرکت اړوند؛ ۲) گډون کوونکی.

شرم (šárəm) نر.م. (ج. شـرمونه) ۱) وایه، حـیا؛ ۲) ناموس؛ ۳) مج. سپکاوی؛ ٤) پ. ک. هغه تادیه چې د مـلامت له خـوا هغه چـاته ورکـوله کېږي چې تېری پرې پرشوی وي.

شرمبۍ (šrambáy) بنځ. م. تولگۍ، کـونجۍ، د شلومبو دځنبلو نخش لرونکی لوښی.

شرمجن (šarəmján) ص. نـر.م. ج. شرمناک، شرمگیر، شرم کوونکی، حیا لرونکی.

شرمښ (šarmáṣ) نـر.م. لـېوه، سپي ته ورته یو وحشي حیوان دی.

شرمښ بېډۍ (šarmaṣbedáy) بنځ. م. د لېوه بېډۍ، د لېوه بجله.

شرمښکی (šarm(a,u)ṣkáy) ښځ. م. چرمښی، کرمیڅار، شرمشکی، مار ته ورته خزنده چې ځلورپښې او اوږده لکۍ لري.

شرمګیر (šarmgír) ص. نر. م. ج. شرمناک، حیاناک، حیادار، شرمجن.

شرمندتیا (šarmındtyā) ښځ. م. شرمینتیا، شرمېدنه، شرم او خپرجتیا، شرمنده توب.

شرمنده (sarmındá) ص. نب. خر، ملامت، پیکه، خپرج، خرسترګی، خجالت شوی.

شرمول (šarmawál) مص. مت. ۱) خرول، خجالتول، شرمنده کول؛ ۲) دیوچا په ناموس او عفت تېری کول.

شرمېدل (šərmedál) مص. ل. ۱) شرم و حیا پرې غالبه کېدل؛ ۲) بې آبه او بې پردې کېدل.

شرمینګي (šarmingí) ښځ. م. شرمنده ګي، شرم و حیا شرمېدنه.

شرنګ (šráng) ص. نر. م د فلزاتو یا ښیښه یي شیانو د لګېدلو اواز.

شرنګانی (šrangānáy) نر. م. جرنګانی، زنګوله، ګینګړی، شرنګاوږ، شرنګنی، جرنګانی.

شرنګهار (šrangahā́r) صوت. نر. م. شرنګا، شرنګهاری، شرنګی، د فلزاتو د لګېدلو غږ.

شرنګی (šrangáy) ص. ښځ. م. هغه اسپه چې سر زورې وی او ومنډې ته یې تېول ځان رېږدي او د سر ځنډلو په وخت کې کېزې شرنګوي.

شرنګېدل (šrangedál) مص. ل. شرنګېدل، د فلزي یا ښیښه یي شیانو د لګېدلو په اثر اواز وتل.

شر و شور (šarošór) نر. م. غالمغال، ځوږ، شور وځوږ، غورېږ.

شروع (šuróʕ) ښځ. م. ۱) پیل، سر، پیلونه، لاس پورې کول؛ ۲) و ګ. سریزه.

شرونه (šarawə́na) ښځ. م. و ګ. خنجک[۲].

شرونه ژاوله (šarawə́na žā́wla) ښځ. م. د شرونې کنه، دخنجک د ونې کنه..

شرهار (šarahā́r) نر. م. صوت. جرهار، جرهار، شرهار، د اوبو د توېېدو پرله پسې اواز.

شری (šə́ray) نر. م. سری، شیری، سرخکان؛ د کوچنیانو یوه معموله ناروغي ده.

شري (šarí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) پساتي، فسادي؛ ۲ ښځ. م. یو ډول توکر دی.

شریان (šəryā́n) (ج. شریانونه، شرائین) رګ: هغه رګونه چې له زړه څخه تازه وینه د بدن نورو برخو ته رسوي.

شریپه (šaripá) ښځ. م. د بام چجه، د بام تلپاچه، د بام چنه، شرفه.

شرېدل (šəredál) مص. ل. شورېدل، شورېدل، د اوبو پر له پسې توېېدل.

شریر (šarír) ص. نر. م. ج. ۱) شري، پساتي، شر او پسات غوښتونکی ۲) په جرګه او مرکه کې هغه څوک چې ډېر غالمغال کوي.

شریطه (šaritá) ښځ. م. ۱) شرط او پیمان؛ ۲) اد. دعائیه، په قصیده کې د پای بیتونه.

شریعت (šariʕát) نر. م. شریعه؛ ۱) سنت، مذهب ایین؛ داسلام یا بل هر اسماني دین ګرده اخلاقي ،اقتصادي او حقوقي مقررات؛ ۲) دین او ملت؛ ۳) ګودر.

شریعت کول (šariʕatkawál) مص. مت. له عدالت او انصاف څخه کار اخیستل.

شریف (šaríf) ص. نر. م ۱) دشرف او لويی خاوند؛ ۲) ساهو؛ ۳) داشرف د کلیمې مفرد مذکر.

شریک (šarík) ص. نر. م. (ج. شریکان، شرکاء) ونډه لرونکی، سهیم، ګډ، برخه لرونکی.

شریکېدل (šarikedál) مص. ل. ۱) ګډېدل، برخه او ونډه اخیستل؛ ۲) مل کېدل، ملګری کېدل.

شړ (šaṛ) ص. نر. م. ج. ۱) نااباده، شاړ، بې حاصله، شنډه؛ ۲) ساده؛ ۳) یو ډول ځنګلي دورمه ده؛ ٤) لټ، کاهل؛ ٥) د اوبو د توییدلو اواز.

شړپ (šṛap) صوت. نر. م. شرپ، چړپ، د اوبو د توییدو اواز.

شړت[۱] (šṛat) نر. م. په اوبلن شي کې د یوه شي د ښورولو اواز.

شړت[۲] (šṛat) ص. نر. م. لټ، سست، کاهل، شړم، شلم.

شړتوب (šaṛtób) نر. م. شاړتوب، شړتیا، بې حاصلوالی او بې توښې والی.

شړتول (šṛatawál) مص. مت. شړمول؛ ۱) په اوبلن شی کې د یوه څیز ښورونه؛ ۲) بې فایدې کول؛ ۳) سستول، لټ کول، شلمول.

شړتېدل (šṛatedál) مص. ل ۱) شړتېدل، شړمېدل، په اوبلن څیز کې د یوه شي ښورېدل؛ ۲) بې فایدې کول؛ ۳) سستېدل، لټ کېدل.

شړته (šṛatá) ښځ. م. شرهته، اوربشه، وربشه؛ د اوربشې دانه.

شړته (šṛatá) ص. نب. لږ، کم، په کمه اندازه.

شړشپه (šaṛšapá) ښځ. م. د توپان یا جګړې وروستنۍ شېبه.

شړشړی (šaṛšaṛáy) ښځ. م. څروبی، شرشره، شور شوری، جوړ جوړی، غور غوره.

شړشم (šaṛšám) نر. م. شرشم؛ یو ډول بوټی دی، توري وړې دانې کوي چې ډېر زیات غوړي لري او ژېړ، ښایسته، ګڼ ګل کوي.

شړک (šṛák) صوت. نر. م. شرق، ترک، د متروکې، لښتې، څپېړې... د وهلو اواز.

شړکول (šṛakawál) مص. مت. شړقول، په متروکې، لښتې، څپېړې... سره وهل.

شړکېدل (šṛakedál) مص. ل. شړقېدل، په لښتې، متروکې، او څپېړې وهل کېدل.

شړل (šaṛál) مص. مت. ۱) رټل، لېرې کول، ګوښه کول؛ ۲) غورځول، اچول، ارتاوول.

شړم (šṛam) ص. نر. م. ج. لټ، سست، شلم، تمبل، تنبل، شواړ، ځوړند.

شړمتوب (šṛamtób) نر. م. سستي، لټي، تمبلي، شواړتوب، شرم والی، شلم والی، ځوړندوالی.

شړمول (šṛamawál) مص. مت. شلمول، سستول، تمبلول، تنبلول.

شړمېدل (šṛamedál) مص. ل. شړوتېدل، شړتېدل، شلمېدل، لټ کېدل، تمبلېدل، سستېدل.

شړنګ (šaṛáng) نر. م. و. ګ. شړنه.

شړنه (šaṛána) ښځ. م. ۱) لېرې کونګ، لرې کول، ګوښه کونګ؛ ۲) غورځونه، ارتاوونه.

شړوالی (šaṛwā́lay) نر. م. و. ګ. شاړوالی.

شړوبی (šaṛóbay) نر. م. شیردان، د نل، سماوار او آبدان شیردان یا خوخکه، تونۍ.

شړوتېدل (šaṛotedál) مص. ل. و. ګ. شړمېدل.

شړول (šaṛawál) مص. مت. ۱) و. ګ. شاړول؛ ۲) شوړول، تویول، توکر یا کالي زړول، د تپ غوښه تویول؛ ۲) پخول، خوړینول، نرمول.

شړوم (šṛom) نر. م. شلوک، ځګ او نور مواد چې د کوچو تر ویلې کولو وروسته په لوښي کې پاتېږي.

شړومبې (šṛombé) جن. شړمبې، تروې، شلومبې، شوملې، شومله، شنوبې.

شړون (šaṛū́n) نر. م. و. ګ. شړنه.

شړونتیا (šaṛūntiā́) نر. م. تبعید، جلاوطني.

شړوند (šṛūnd) ص. نر.م. څوړ، څوړند، کـوږ، مړ.

شړونګی (šaṛūnkay) فا. نر.م ۱) لرې کوونکی، ګوښه کوونکی؛ ۲) غورځوونکی، اچوونکی.

شړونګ پړونګ (šṛungpṛung) ص. نر.م.ج شړانګې، وانګې، سست پست، لټ پټ.

شړونګې (šṛungáy) ص. ښځ. ج. چـړونکی، چړونګ، تکی (اوبه)، ډېره لړه (مایع).

شړونه (šaṛawə́na) ښځ. م. ۱) وګ. شـاړونـه؛ ۲) شوړونکی، توېونه؛ ۳) پخونه، نرمونه.

شړونی (šaṛū́nay) مف. نـر.م. شړونکی، ګوښه کوونکی، رټونکی.

شړه (šára) ص. ښـځ. م. ۱) شـاړه، شنډه ځمـکه؛ ۲) هغه کور چې څوک په کې نه اوسېږي.

شړهټه (šaṛháṭa) ښځ. م. وګ. شړته.

شړۍ (šaṛə́y) ښـځ. م. شـالګی، ورینه لاسي جوړه کمپله.

شړۍ بوټی (šaṛəybū́ṭay) نـر.م. دسپېرکۍ د بوټي په څېر یو ډول بوټی دی.

شـړېدل (šəṛedál) مص. ل. ۱) وګ. شـاړېدل؛ ۲) شـوړېدل، توېېدل؛ ۲) پخـېدل، نرمـېدل؛ ۳) مج. خرابېدل، ورانېدل.

شست (š(a,ı)st) نـر. م. ۱) نښکه، نخښه، نښان؛ ۲) خـوړ؛ ۳) د غشي ویشتونکی ګـوتمـه؛ ٤) د کب نیولو کونډه.

شستی (šastáy) نر.م. وګ. داودي ګل.

شستۍ (šastə́y) ښځ. م. ج. مو. «پرده»، د مضرابو ردیف، کیبورډ.

شش(۱) (šaš) نر.م. یو ډول ګردی، پرې لرونکې ګانه ده چې د غاړې په امېل کې وي.

شش(۲) (šuš) نر. م. (ج. ششونه) وګ. سږی.

ششت (šašt) نر.م. شاشت؛ ۱) غټه ګوته (ګوتمی) ۲) یو پښتني غمی لرونکی پسول دی.

ششک (šıšk) نـر.م. شوش، شوشک، ډیوډۍ، څپرګۍ، رواق، څپرکی.

ششنا (šıšná) ښځ. م. ششنېده، شنهار، شیشنی، د آس شنهاری، د آس شیشنا.

ششنل (šıšnál) مص. ل. ششنېدل، شیشنی کول، د آس ششنېدل.

ششنېدل (šıšnedál) مص. ل. شیشـنل، شنهېدل، ششنل.

شط (šat) نر. م. ۱) پتن، د سیند څنډه؛ ۲) هرسیند چې په سمندر ګډېږي.

شطارت (šatārát) نـر.م. ۱) چـابکي، تېـزي؛ ۲) زړنګي، هوښیاري؛ ۳) بې باکي.

شطرنج (šatr ánj) نر.م. وګ. سترنج.

شعار (šıʕā́r) نر. م. (ج. شعارونه ۱) نخښه، نښه، علامه؛ ۲) رواج، رسم؛ ۳) د یوې ډلې ځانګړی ږغ یا نخښه.

شعاع (šuʕā́ʕ) ښځ. م. (ج. شـعاعوې) ۱) وګ. وړانګه؛ ۲) هره سیده کرښه چې د یوې دایرې له مرکز څخه د هغې و محیط ته غځېدلې وي.

شعاعي (šuʕāʕī) ص. نب. نـر. ښځ. م. د شعاع، په شعاع اړوند.

شعبده (šuʕbadá) ښځ. م. چل، چم، دروهنه، حقه بازي، د لاس چالاکي.

شعبده باز (šuʕbadabā́z) ص. نـر.م. مـداري، څوک چې شعبده کوي.

شعبه (šuʕbá) ښځ. م. ۱) دفـتـر، د رسمي چـارو د اجرا کوټه؛ ۲) څانګه، ډیپارټمنټ.

شعر (šıʕér) نـر.م. نظم، اشلوک، بدله، سندره، موزون کلام؛ مرتب کلام چې وزن و اهنګ لري.

شعري (šiʕrí) ص. نب. نر. ښځ. م. نظمي، د نظم، د شعر، په شعر اړوند.

شعله (šuʕlá) ښځ. م. ۱) شغله، لمبه، غـوزځکه؛ ۲) ځلا، رڼايي.

شعور (šuʕū́r) نر.م. ۱) درک، فـهـم، پوهـه، حس؛ ۲) د سد و هوښ قوه، د درک و پوهېدنې قوه.

شعوراً (šuʕurán) ق. ۱) دشعور له مخې، په شعور سره؛ ۲) ارادتاً، شعوري، عمداً.

شعوري (šūʕurí) ص. نب. ۱) د شعور، په شعور اړوند؛ ۲) ارادي، په‌لوی لاس، شعوراً.

شغ (šag) صوت. نر.م. سغ؛ د گولۍ د تېرېدو غږ.

شغاشغ (šəgāšə́g) نـر.م. په‌چټکۍ، په‌توندۍ، په‌هواکې د غشي یا کارتوس د تېرېدو اواز.

شغال (šağā́l) نر.م. و گ. سورلنډی.

شغالي (šağālí) ص. نـب. نـر. ښـځ. م. ۱) و گ. چغالي؛ ۲) کچه، کم اصله.

شغالی (šağāláy) نـر.م. ۱) يو ډول لـټ او ښ دی؛ ۲) ص. نر.م. شلخی، شغلی، کم اصله، بدل.

شغرب (šağríb) نر.م. و گ. ختيځ.

شغرغ (šağrág) ص. نب. پساتي، فسادي، شرير، شري، شرجوړونکی.

شغز (šağz) نـر.م. يو ډول غـرنۍ غتـه ونه ده چې د اکاسي ونې په‌څېر سپين گل کوي.

شغل (šuğál) نـر. م. (ج. شغلونه) دنـده، وظيفه، پېشه، مشغوليت.

شغله (šuğlá) ښځ. م. (ج. شـغلې) ۱) شـوغـله، شعله، لمبه، غورځکه؛ ۲) ځلا، رڼا، رڼايي.

شغلی (šağláy) نـر.م. (لو.) د مـاشومانو يو ډول لوبه ده.

شغولان (šəğulā́n) نر.م. د لـوخې په‌څېـر يو ډول بوټی دی.

شغهار (šağahā́r) صوت. نر.م. و گ. سغهار.

شفا (šifā́) ښځ. م. روغتيا، روغوالی.

شفاخانه (šifāxāná) ښځ. م. و گ. روغتون.

شفاعت (šafāʕát) نر.م. ۱) هيله کول، غوښتنه؛ ۲) له‌چا څخه بل‌چا‌ته د عفوې غوښتنه.

شفاعتگر (šafāʕatgár) ص. نـر.م. د شفاعـت غوښتونکی، د عفوې غوښتونکی، د بخښنې غوښتونکی.

شفاف (šafā́f) نـر.م. ج. روڼ، روښانه، هغه‌څه‌چې د ښيښې او بلور په‌څېر وي.

شفاهي (šifāhí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. په‌خوله، د خولې، د خولې خبرې، په‌خوله‌وينا.

شفتالو (šaftālū́) نـر.م. ج. شـوتالـو، شلتالـو، ختوری، يو ډول خوږه او خوندوره مېوه ده.

شفتله (šaftála) ښځ. م. و گ. شوتل.

شفر (šifár) نر.م. (ج. شفرونه) شيفر؛ ۱) رمز، راز؛ ٤) د پټې ليکنې د کوډ کلي.

شفره (šifrá) ښځ. م. (مو.) دموسيقيز اثر د ريتم د ټاکنې اشاره، ټايم سيگنچر.

شفري (šifrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په‌شفر اړوند، رمزي؛ ۲) د شفر مؤظف.

شفعه (šafʕá) ښځ. م. د گـاونډيتوب حـق، د همسايگۍ حق.

شفق (šafáq) نر.م. د لمر لوېدو په پيل کې د لمر د روښنايي سوروالی او پاتې وړانگې.

شفقت (šafaqát) نـر.م. ۱) مهـرباني، لوربينه، پېرزوينه، گروهنه؛ ۲) زړه سوی.

شفيع (šafíʕ) ص. نر.م. ج. ۱) شفاعت کوونکی، هيله کونکی؛ ۲) د شفعې څښتن.

شفيق (šafíq) ص. نـر.م. ج. ۱) مهـربانه، لـور کوونکی، گروهنی؛ ۲) زړه سواندی.

شق[1] (šaq) نر.م. (ج. شقونه) ۱)چاو، چاود، درز؛ ۲)عس. د تعرض یو شکل دی؛ ۳)څانګه، مسلک، رشته.

شق[2] (šiq) ص. نر.م. ج. ۱)جنجالي، لانجه مار؛ ۲)نر.م. کړکاچ، کش، جنجال، بسنډول.

شقاوت (šaqāwát) نر.م. د سعادت ضد، بدمرغه کېدنه، بدمرغي، بدبختي.

شقایق (šaqāyíq) نر.م. شقائق، شقایق النعمان، لاله (و ګ. ریدی).

شقب (šaqáb) ص.نر.م. مست، سرکښه، خشنګ، شوخ، سرکښ.

شقه (šuqá) ښځ. م. ۱)پچخوری، ریتاړه، رېښکی؛ ۲)اوږد کاغذ چې په ازموینه کې د زده کوونکو نمرې په کې ثبتېږي.

شقي (šaqí) ص. نب. نر.ښځ. م. د سعید ضد؛ بدمرغه، بدبخته، بدلامی.

شقیقه (šaqiqá) ښځ. م ۱)تنکی، تپک، تندرکی، ستر؛ ۲)څنه، روڼګه، اجل ځای.

شک (šak) نر.م. (ج. شکونه) ۱) شبهه، ګومان، د یقین خلاف، وټ؛ ۲)په هډوکي کې کوچنی درز؛ ۳)زرنیخ.

شکارل (škārál) مص. مت. ښکارل، دتکارل، نسی کول، چوچو کول، کشکارل.

شکاک (šakā́k) ص. نر.م. شکمن، ګوماني، د شک وګومان خاوند.

شکاکیت (šakākiyát) نر.م. شک درلودنه، شک او ګومان لرنه.

شکال (šakā́l) نر.م. ۱) پښبندی، ښکیل، دربل، دوربل، پچاړی؛ ۲)شک، تردد.

شکاونه (škāwaṇá) ښځ. م. ۱)شوکونه، شوکه، په تکې سره غلا؛ ۲) پرې کونه، غوځونه.

شکایت (šikāyát) نر.م. ۱)ګیله، مانه؛ ۲)د چا د ظلم څخه سر ټکونه؛ ۳)زاری.

شکر[1] (šúkər) نر.م. مننه، پاس لرنه، د چا د احسان مننه.

شکر[2] (šakár) جن. د شکرې ناروغي.

شکرانه (šukrāná) ښځ. م. ۱)منښته، ښه مننه، د شکر ادا کونې شی، نذرانه؛ ۲)مج. د کار اجوره.

شکرپاره (šakarpārá) ښځ. م. یو ډول خواږه زردالو دي چې په ونو کې یې وچوي او بیا یې څنډي.

شکرخند (šakarxánd) نر.م. مسکا، خوږه خندا، تبسم.

شکرخوب (šakarxób) نر.م. ۱)خوږ خوب، آرام او خوندور خوب؛ ۲)د سهار خوب.

شکرک (šakarák) نر.م. کوړی، کړوی، شکرکه، د نباتاتو یو ډول ناروغي ده.

شکرګزار (šukərguzā́r) ص. نر.م.ج. شکر کښونکی، شکر ایستونکی، شکر کوونکی.

شکرګنی (šakarganáy) نر.م. د مچمچیو کندو، شګیرګینی.

شکرلب (šakarláb) مف. نر.م. ۱)چاکی، بچی، کنډا؛ ۲)د ښې او خوږې ژبې خاوند.

شکره[1] (šakára) جن. ۱)تري، بوره، قند، چیني؛ ۲)د شکرې ناروغي.

شکره[2] (šikrá) ښځ.م. ۱) بابښه؛ ۲)کیشکره.

شکری (šakaráy) جن. ۱)یو ډول خواږه دی؛ ۲)نر.م. د بابښې نر، یو ډول پیاوړی مرغه دی.

شکرۍ (škarә́y) ښځ. م. شکور، له مزرو اوېدل شوې توری.

شکریه (šukryá) ښځ. م. مننه، کوروداني، خوښنه، تشکر.

شکست (šıkást) نر.م. ۱) ماته، ماتې، بايلات؛ ۲) درز، چاک، چاود؛ ۳) وګ. کسر

شکسته (šıkastá) ص.ښځ.م. شکسته ليک، يو ډول ليک دی.

شک شک (šakšák) ق. نبغ نبغ، لک لک.

شکشکه (šakšaká) ښځ.م. ۱) د سپينتو يو ډول لوبه ده؛ ۲) ص. ښځ.م. (ج. شکشکې) هغه نجلۍ يا ښځه چې تر «لازم حد» زياته ګرځي.

شکل (šakál) نر.م. (ج. شکلونه) ۱) څېره، رنګ، قيافه، مخ، بشره، بڼه، قواره؛ ۲) سمبول؛ ۳) نظير، مثال، په څېر؛ ٤) کالبوت.

شکلاً (šəklán) ق. د شکل له مخې، د څېرې او بڼې له مخه، په ظاهره.

شکل پېژندنه (šakalpežandána) ښځ.م. جوله پوهنه، مورفولوجي، څېره پېژندنه، د ظاهر علم؛ ۱) د ژويو پوهنې يوه څانګه ده؛ ۲) صرف، د ژبپوهنې يوه څانګه ده.

شکلۍ (šakaláy) ښځ.م. کتموه، شمله، شلکۍ، د پګړۍ (لونګۍ) جوغه.

شکمپاره (škampārá) جن. ۱) موز، سپغول، سپرزه؛ ۲) د کاريز د دوو څاګانو ترمنځ فاصله.

شکمن (šakmə́n) ص.نر.م.ج. ۱) ډېډبی، تلولی، دوه زړی، شکي، ګوماني؛ ۲) مشتبه.

شکنبه (škanbá) ښځ.م. خند، د ښځيو يو ډول لوبه ده.

شکنجه (šıkanjá) ښځ.م(ج. شکنجې) ۱) وګ. سکنجه؛ ۲) د ترکاڼ ګېره؛ ۳) د لرګي لاس ګېره، د صحافۍ ګېره.

شکنډر (škandár̥) نر.م. د ګېډې درد، د نس خوږ، د معدې درد، اپنډيسايتس.

شکنډه (škanḍá) ښځ.م. د هلکانو يوه لوبه ده.

شکنه (škaná) ښځ.م.جن. (پخ.) ساړه تاوده، ښورواګی، پياوه، تاودوبی، تورتاوده.

شکڼه (škaṇá) ښځ.م ۱) د شکوڼ مؤنث؛ ۲) شنډه ښځه.

شکور (škór) نر.م. (ج. شکورونه) شبور، له مزرو څخه جوړه زرغۍ (توکرۍ).

شکورشا (škoršā́) ښځ.م. يو ډول ګيا ده چې په فصل کې راشنه کېږي.

شکوری (škoráy) نر.م. شکروټی، ورکوټی شکور، د شکور مصغر.

شکول (škawə́l) مص. مت. ۱) څيرل، بڼه کول؛ ۲) لوڅول، په لاره کې غلا کول؛ ۳) رابېلول، راجلا کول، را شوکول.

شکوڼ (škūṇ) نر.م. (ج. شکانه) شکاڼ، يو ډول وحشي حيوان دی چې پر بدن باندې تېره تور او سپين غشي لري.

شکوه[1] (šıkwá) ښځ.م. ګيله، مانه، شکايت.

شکوه[2] (šukóh) ښځ.م. پرتم، شان، لويي، جلال.

شکوه[3] (šıkūh) ښځ.م. ډار، بېره، وېره.

شکي (šakí) ص. نب. نر. ښځ.م. وګ. شکمن.

شکېدل (škedə́l) مص.ل. ۱) شوکېدل، څيرې کېدل؛ ۲) لوڅېدل، د غله له خوا په لاره کې مال ترې اخيستل کېدل؛ ۳) رابېلېدل.

شکېدونی (škedū́nay) نر.م. څيرېدونی، څيرې کېدونکی (شی).

شکېزه (škéza) ښځ.م. وګ. اڅکېزه.

شکېلل (škelə́l) مص. مت. بېډۍ رغړول، بېډۍ اچول، سپينبته درول، سپينبتې اچول.

شکېلندر (škelandə́r) نر.م. ۱) ارغند، ارغوند، ارغه، مردکه؛ ۲) غټه بېډۍ، لويه سپينبته.

شکېلی (škeláy) نر.م. وګ. شپېلک[1].

شکیه (šakıyá) ص. نب. د شک ، د گومان ، په شک اړوند ، شک څرګندونکی.

شګاره (šıgā́ra) ص. ښځ. م. ۱) بلاربه ، امیدواره ، حامله (ښځه)؛ ۲) متیزه ، متیزکه ، شګاړه.

شګری (šıgaráy) نر.م. ۱) د مچیو ګری ، د مچیو ډمبکی ، د مچیو خالــه؛ ۲) تــوپک ته د دارو (باروت) اچولو آله.

شـګـری (šagaráy) ښځ. م. د خــاوریـنـو لـوښـو د جوړولو آله.

شګلن (šaglán) ص. نر.م. ج. شګونی ، شګلوړ ، شګن ، د شګو ، شګه لرونکی.

شګ ماهی (šəgmāháy) نر.م. و ګ. ریګ ماهی.

شګموښی (šəgmúṣay) نر.م. ریګمال.

شګوفه (šagufá) ښځ. م. غـوټی ، د میـوو لـرونکو ونو ګلان.

شګوګل (šagogál) نر.م. و ګ. شګې ګل.

شګون (šagún) نـر.م. شګـوم ، ښـاګوم ، شوګوم ، شونګې ، شوګن ، فال.

شګه (šága) ښځ. م. (ج. شـګې) ۱) و ګ. ریګ؛ ۲) میده میده شوې تیږه.

شګی (šəgáy) ښځ. م. د شګو خای ، هغه خای چې توله پکې شګه وي.

شګې ګل (šagigwál) نر.م. و ګ. ابرک.

شل (šal) ص. نر.م. ج. ۱) فلج ، ګـوډ؛ ۲) نـر.م. پوړی ، دربه ، زینه؛ ۲) د کـرج غـونډې تېغ یا جارحه آله ده؛ ۳) حرکت ، خوځښت.

شلاته (šalā́ta) ښځ. م. بیم ، لـسیز ، لـښـیګ ، د لوخې ښځ ، د ډیلې ښځ.

شلامیر (šlāmír) نر.م. پتېتانه ، پوټ پټانکه ، د ماشومانو یو ډول لوبه ده.

شلانډه (šlā́nda) ښځ.م. شلاته ، سمساره ، سلانډه.

شلاونډ (šlāwánd) نر.م. شلاون؛ ۱) د کندهار او هلمند په اصطلاح کې وېش ته نږدې مانا لري؛ ۲) چې حاصل د څوکسو ترمنځ وویشل شي.

شلاوه (šalāwá) ښځ. م. یو ډول وابښه دي چې د اوبو په ډنډ او تل کې راشنه کېږي.

شلبر (šalabáṛ) نر.م. ۱) څیره رخت ، شڅه او کلکه توته؛ ۲) جولمبر اوبې ترتیبه کالي.

شل پلاری (šalpláray) ص. نـر.م. کم اصـل ، بې نسبه ، د چا چې اصل و نسب معلوم نه وي.

شلت (šalát) ص.نـر.م. لټ ، سست ، تمبل ، کهال ، تمبوس ، شاړ ، بېکاره.

شلتې (šalaté) ص. ښځ. ج. ۱) شلګې (اورښتې) ، لواړې او ورښتې ،شلګ؛ ۲) نیمې اومې وریجې.

شلتي (šaltí) ښځ. م. شـلـګ والی ، شـهل ډالی ، خیره والی.

شلخته (šalaxta) ص.ښځ. م. بې حیا ښځه ، شلېته.

شلخورکه (šalxoráka) ښځ. م. سمساره ، سمسیره ، سمسره ، سمسیاره.

شلخی (šalxáy) نر.م. ۱) مورغوړی؛ یو ډول سابه دی؛ ۲) ص. نر.م. شغلی ، کم اصل توپک.

شلدانه (šaldāná) ښځ. م. د مرغلرو امیل.

شلغاړی (šalğā́ṛay) شلګر ، شهلګر ، نېزوړ ، نېزه باز.

شلغټ (šalğáṭ) ص. نـر.م. ج. بې ډوله ، بدشکله ، بدقواره.

شلغشی (šalğášay) نر.م. و ګ. شرغشی.

شلغم (šalgám) نر.م.ج. ټیپر ، منګریته ، ښګړینه ، یو ډول سابه دی.

شلک (šalák) ص. نر.م. ج. و ګ. شلتي.

شل کول (šalkawál) مص. مت. کار سرته رسول ، د یوې چارې تر عهدې وتل.

شلکه (šálaka) ښځ. م. لټي، سستي، تمبلي.

شل کېدل (šəlkedə́l) مص. ل. کار سرته رسېدل، کار اجرا کېدل.

شلګ (šaláǵ) ص. نر. م. ١) شډل، شلټې، شلګې (اوربشی)؛ ٢) ځیږ توکر؛ ٣) بېخي، ګرسره.

شلګر (šalgár) نر. م. و ګ. شلغاړی.

شلګره (šalgára) ښځ. م. جړی، پر له پسې باران.

شلګري (šalgarí) ص. نر. م. شل سازي، نېزه سازي.

شلګونې (šalgúnə) ص. ښځ. ج. شل چنده، شل برابره، شل واري.

شلګونی (šalgúnay) ص. نر. م ١) شلګون، شلی؛ ٢) شلمه.

شلګه(١) (šalgá) ښځ. م. د وړې لشه، د وړې لښته، د وړې لشکه، د غنمو د وړې سو ګ.

شلګه(٢) (šalága) ص. ښځ. م. د شلګ مؤنث. شلګه رېره، ځیږه (ښه نه خریل شوې).

شلګی (šalgáy) نر. م. ١) ورکوټی شل، وړه نېزه؛ ٢) کمکی تبرګی.

شلګی (šálgay) ص. نر. م. شلمه، له شلو څخه یوه برخه.

شلګۍ (šalgáy) ښځ. م. رېکی، تاخچه، طاقچه، وروکی تاخ، شیلګۍ، غراسکی.

شللو (šalaláw) نر. م. زیاته سپوره ښوروا، لږغوړي لړونکې ښوروا.

شلم (šlam) ص. نر. م. ١) شړم، شواړ، سست؛ ٢) خانګه، کلکه وازده، لم، کلکه وازګه.

شلمدنه (šalamdána) ښځ. م. رنی، ړی، د یوه نبات سته ده چې په درملو کې هم کارېږي.

شلمول (šlamawə́l) مص. مت. و ګ. شړمول.

شلنډ (šlanḍ) ص. نر. م. ج. څورب، چاغ، غوښن، مزی.

شلنډتوب (šlanḍtób) نر. م. شلنډوالی، څوربوالی، چاغوالی، څربښت، غټوالی.

شلنډول (šlanḍawə́l) مص. مت. څربول، چاغول، غوښن کول، مزی کول.

شلنډه (šlanḍá) ښځ. م. ١) غڼه، شرمښکی؛ ٢) سمساره.

شلنډېدل (šlanḍedə́l) مص. ل. چاغېدل، څربېدل، مزی کېدل.

شل و شوټ (šalošút) ص. نر. م. ج. بېخي شل، بشپړ فلج؛ ١) د فلج نارغه؛ ٣) مج. بې کاره، لټ.

شلول(١) (šlawə́l) ص. مت. ١) شکول، شوکول؛ ٢) څیرل، بڅ کول، څیرې کول.

شلول(٢) (šalawə́l) مص. مت. فلجول، شل کول.

شلوم (šlom) نر. م. و ګ. شړوم.

شلومباوڼ (šlombāwáṇ) نر. م. د چکې کڅوړه، د چکې خلته.

شلومبکه (šlombáka) ښځ. م. یو پلن سپین بوټی دی چې پره داره پاڼې لري.

شلومبې (šlombé) جن. شلومبه، تروې، شړومبې.

شله (šalá) ښځ. م ١) د نس وازګه؛ ٢) پسته غوښه؛ ٣) ص. نب. جوغېدلی؛ ٤) سپین سترګی؛ ٥) عد. شلې، د وروستاړي په توګه راځي.

شله منا (šalamaná) ښځ. م. ښوندی، څخندی، ښویندی، څښندی، ښویه تیږه.

شلي (šli) جن. غله، حبوبات، دانې.

شلې (šalé) ښځ. م. یشلی، یو ډول غلمینه مرۍ ده.

شلیاپه (šalyāpá) ښځ. م. ګنده، بډه، بګه، سروزنه، په پرتو ګ کې د پرتوګ ښې اچولو ځای.

شلیته (šalitá) ښځ. م. ١) جانخانی جوال، غونج، ګونده؛ ٢) د اوښ تالو؛ ٣) امیانی، همیانی؛

٤) دلي، ډېرى، امبار؛ ٤) ص. ښځ. م. بدلمني، کاسيره؛ ٥) جوته، پاتې شوني؛ ٤) زړه وړينه توته.

شلېدل [١] (šledə́l) مص. ل ١) شکېدل، جلا کېدل؛ ٢) څيرې کېدل، بڅه کېدل.

شلېدل [٢] (šaledə́l) مص. ل. شيلېدل، شل کېدل، فلج کېدل..

شليک (šilík) نر. م. ١) شلک، د توپک باتونه؛ ٢) پوځي سلامي، نظامي سلامي.

شليکى (šlíkay) نر. م. اشتغ، اشتک، آشتق.

شليل (šalíl) نر. م. ج. د شفتالو له جنسه يوه مېوه ده چې رنگ يې سور او ژېړ وي.

شم (šam) نر. م. ١) شمع، شمعه؛ ٢) د معاون فعل د متکلم مفرده صيغه ده، د (شول) له مصدر څخه جوړېږي؛ ٣) (اص.) له يخه منجمد.

شماخه (šamā́xa) ښځ. م. وگ. شموخه.

شماخى (šamāxáy) ښځ. م. شمه، د چايو شمه.

شمار (šmār) نر. م. شمېر، حساب.

شمارپوهنه (šmarpohə́na) د سرشمېرنې علم، د احصائيې علم.

شمارل (šmarə́l) مص. مت. شمېرل، حسابول، گڼل.

شمال (šamā́l) نر. م. ١) لمر ښى، د مړو خوا، د سويل مقابله خوا؛ ٢) وگ. باد ١).

شمال ختيځ (šamālxatíz) نر. م. شمال شرقي، د شمال او ختيځ ترمنځ لورى.

شمال لوېديځ (šamāllwedíz) نر. م. شمال غرب، د لمر ښى او لمر لوېدو ترمنځ لورى.

شمامه (šamāmá) ښځ. م. د خراسان د موسيقى يوه لرغونې آله ده چې په قاموسو کې د شپېلۍ يا تولکې پر ډول ياده شوې ده.

شمان (šamā́n) نر. م. هغه خاوري - خټلې چې په جارو کولو سره له يوه ځايه څخه راټولېږي.

شماندروز (šmāndróz) نر. م. يو ډول گل شيندروز، شمندروز، قناويز، يو ښکلى د ورېښمينو توکر و.

شمبلکار (šambalkā́r) نر. م. سمبلکار، يو ډول زهر دي.

شمپانزې (šampānzé) ښځ. م. چمپانزې، انسان ډوله بيزو.

شمټه (šamaṭá) ښځ. م. د ماشومانو يو ډول لوبه ده.

شمخه (šamáxa) ښځ. م. وگ. شماخه.

شمره (šamrá) ښځ. م. خ. د داېرو نهايي برخه.

شمړتي (šmaṛtí) جن، شمبړيته، يو ډول خوشبويه بوټى دى چې خلک يې په کتنغ کې وچ اچوي.

شمزى (šamzáy) ښځ. م. ج. د ملا تير، اشترى، ستون فقرات.

شمزيوال (šamziwā́l) شمزى لرونکى، ملاتير لرونکى، فقاريه.

شمس (šams) نر. م. لمر، نمر، نور.

شمس النهار (šamsunnahā́r) نر. م. د امير شېر علي خان د دورې يوه جريده وه، په افغانستان کې لومړنۍ جريده ده.

شمسه (šamsá) ښځ. م. ١) ص. يو ډول تزئين و چې د کتابو د پوښو پر شا باندې جوړېده؛ ٢) د گومبتې پر سر د لمر په شکل له فلز څخه جوړ شوى شکل؛ ٣) بت.

شمسي (šamsí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د شمس، لمريز، د لمر، پر شمس مربوط؛
شمسي انقلاب: د دوبي او ژمي د فصلونو راتگ.
شمسي سنه: لمريزه سنه، هجري شمسي سنه.
شمسي نظام: لمر او ټول اسماني اجسام چې د لمر پر شا وخوا راڅرخي.

شمشاد (šamšā́d) نر.م. د شمشاد ونه، یوه لوړه دنګه غرنۍ ونه ده چې ګردې پاڼې لري.
شمشتۍ (šamšatáy) ښځ. م. ۱) و ګ. کشپ؛ ۲) تمساح.
شمشمه (šamšamá) ښځ. م. ۱) پرتم، شان و شوکت؛ ۲) ویاړ، سرلوړي، افتخار.
شمشو (šamšó) ښځ. م. سیخچه، ورکوټی سیخ.
شمشېر (šamšér) نر.م. و ګ. توره[1].
شمشېرکه (šamšeráka) ښځ. م. ګېره، یو تراشلي لرګی دی چې کونده او تیر دواړه ورته سوري کوي، د کونډې له خوا یې تیر ته ورننه باسي او د یوه لرګین مېخ په واسطه تیر او کونده یو له بله سره د موټۍ تر څنګ کلکوي.
شمعه (šamʂá) ښځ. م. شم، شمه، موباتۍ، د مومو څراغ، شمع، موم باتۍ، موباتۍ.
شمعه دان (šamʂadā́n) نر.م. شمعدانۍ، د شمع اېښودلو شی یا آله.
شمکلی (šamkaláy) نر.م. ۱) هغه تارونه چې د څادر څنډو، د پټکي شملو او... ته پرېښودل کېږي؛ ۲) چمکلی، یو ډول ګاڼه ده چې غاړکۍ غونډې غاړې ته ځوړندېږي.
شمکی (šamakáy) نر.م. سیګولی، تریخه، یو ډول تریخ بوټی دی.
شملانه (šamlā́na) ښځ.م. بې پروایي، بې اعتنایي.
شمله (šamlá) ښځ. م. ۱) جوغه، کتموه، شکلی؛ ۲) د پګړۍ سر و پای؛ ۳) پ. ک. شمله، د نارینتوب نخښه ده.
شمن (šamán) نر.م. بت، صنم، محبوبا، مینه، معشوقه.
شمندروز (šamandróz) نر.م ۱) و ګ. شماندروز؛ ۲) څنې، څنې کوکو، سنبل (ګل).

شمندګوټی (šamandgóṭay) نر.م. یو ډول نبات دی او په غنمو کې راشین کېږي.
شمو (samó) ښځ. م. یو ډول ګنډون دی چې د خامک کولو او ګلانو اچولو په ډول کېږي.
شموټګر (samoṭgə́r) ص. نر.م. شمتګر، چغلګر، شیطان، چغلمار، چوغل.
شموخه (samū́xa) ښځ. م. شماخه، شمخه، د پړدنو په خبر وړې او د شولو په څېر بوټي واله یو ډول. وابنه دي چې معمولاً په شولو کې راززرغونېږي.
شمول (šumū́l) نر.م ۱) ګډون، اشتراک، داخلېدنه، برخه اخیستنه؛ ۲) احاطه کونګ، نیونه.
شمولیت (sumūlyát) نر.م. ۱) ګډون کول، برخه اخیستنه، اشتراک کول؛ ۲) احاطه.
شمه[1] (šáma) ښځ.م. ۱) هغه کېږدۍ چې د وزو له تورو وجغنو نه جوړه شوې وي؛ ۲) و ګ. شمعه؛ ۳) شماخۍ، د دم شوو چایو پاتې شوې پاڼې.
شمه[2] (šū́ma) ښځ. م. شومه؛ ۱) خیراتي ډوډۍ چې په مړي پسې پخېږي؛ ۲) توان، سیک.
شمیا (šamyā́) ښځ. م. مرز غونډې تور مرغه دی چې سپین سپین خاپونه لري.
شمېر (šmér) نر.م. و ګ. شمار.
شمېراند (šmeránd) نر.م. ګڼونکی، شمېرونکی، حسابدار، محاسب.
شمېرنومځری (šmernūmǯáray) عددي ضمیر.
شمیم (šamím) نر.م. ۱) ښه بوی؛ ۲) ص. نر.م. لوړ، جګ، مرتفع.
شناخت (šnā́xt) نر.م. ۱) پېژندنه، پېژندګلوي، اشنایي؛ ۲) د اتڼ مهارت.
شناخته (šnáxta) ص. نب. ۱) آشنا، پېژندوی؛ ۲) ښځ. م. ښاخه، د قبر ولاړه تیږه.
شناخچه (šnā́xca) ښځ. م. و ګ. شاخه.

شناره (šnā́ra) ښځ. م. يو ډول اغزی (غنه) دی.
شناز (šanā́z) نـر.م. (ج. شـنازونه) خـيـګ، ژی، مشک.
شناس (šınā́s) نـر.م. ۱) پېژندګلوي، شناخت؛ ۲) ص.نر.م. دوروستاړي په ډول صفت جوړوي.
شناسه (šnā́sa) ښځ. م. و ګ. شاځه.
شناغله (šnā́ğla) ښځ. م. د شنيو پيتي، شنی او ميده شيداني لـه اوړو سره ګډېږي، وروسته ډوډۍ ترې پخوي چې دې ته شناغله وايي.
شنالغه (šnā́lğa) ښځ. م. نيمه خميره، پتير اوړه، هغه اوړه چې رسېدلي (خميره) نه وي.
شناوی (šınāwáy) ښځ. م. شـنووی، شـنوبې، شلومبې، شنيبې.
شناوی (šnāwáy) ص. نر. م. شينجاوی، شنه ږيره، مې وريجې، د ږيرې يا سر ويښتان چې سپين او تور ګډ وي.
شلتی (šantáy) ښځ. م. شنډی، ډکه، بند.
شنجرف (šanjárf) جن. و ګ : شنګرپ.
شنجکی (šanjakáy) ښځ. م. و ګ. دمل.
شنځی (šanǰáy) ښځ. م. و ګ. شمزی.
شنخته (šnáxta) ښځ. م. و ګ. شاځه.
شند (šand) نر.م. شاهين، باتور، ګـوريت ته ورته يو ډول ښکاري مرغه دی.
شندل (šandál) مص. مت. ۱) نوستل، شيـندل؛ ۲) ځارول، جارول، ښندل.
شنده (šánda) ښځ. م. ۱) پارېدنه، هيجان، ولوله؛ ۲) ملنډې، مسخرې؛ ۳) اسراف؛ ٤) نامعلومه مصيبت.
شندی (šandáy) نر.م. و ګ. ربډی.
شندي (šandí) ص. نب. ۱) پـارېدلی، هيجـاني؛ ۲) توکمار، مسخراچي؛ ۳) بدخرخي، اسرافي.

شنډ (šanḍ) ص. نر.م. ۱) بې ثمره، بې حاصله، بې ميوې؛ ۲) اګر، وچ، عقيم؛ ۳) وران، ويجاړ؛ ٤) و ګ. زنجبيل.
شنډاک (šanḍák) نـر.م. يو ډول سوبه ده چې په پنځو چيتيو سره کېږي.
شنډتوب (šanḍtób) نر.م ۱) شنډوالی، بې ثمرتيا؛ ۲) وچېدنه، اولاد نه زېږېدنه، عقيم والی؛ ۳) ويجاړتيا، خرابوالی.
شنډوخاني (šanḍuxānī́) نر.ج. ص. نب. شونډو خاني، يو ډول خواږه اوږده کندهاري انګور دي.
شنډول (šanḍawál) مص. مت. ۱) بې حاصله کول؛ ۲) عقيمول، له اولاده اچول؛ ۳) بې نتيجې کول.
شنډه (šánḍa) ص. ښځ. م. ۱) وچه، عقيمه، هغه ښځه چې اولاد نه زېږوي؛ ۲) بې ثمره، بې حاصله.
شنډی (šanḍáy) ښـځ.م. ۱) شنتی، بند، ډکه؛ ۲) د يو ډول ونې نوم؛ ۳) اوم اکوړ، اومه مېوه.
شنډېدل (šanḍedál) مص. ل ۱) بې حاصله کېدل؛ ۲) له اولاده پاتې کېدل، عقيمېدل؛ ۳) خرابېدل، ويجاړېدل؛ ٤) بې نتيجې کېدل، ناکامېدل.
شنقار (šanqā́r) نر.م. ښنکار، د باز د کورنۍ يو مرغه دی.
شنکاړه (šankā́ṛa) ص. ښـځ.م. سنګړه، تراړه، ډبرينه، کانيزه ځمکه.
شنکی (šınkáy) نر.م. شينکی، هغه خټکی چې تر ګل وروسته دانه نيسي او شين رنګ لري.
شنګ (šang) نر.م ۱) خفيف اواز؛ ۲) افواه، شايعه ۳) ص. نب. لړ، لړ غوندې؛ ٤) رمز، اشاره.
شنګار (šangā́r) نر.م. سغهار، د توپک د ګوليو د تېرېدو اواز.
شنګال (šangā́l) نر.م. ښنګل، ښوره، ښره، شناګه.
شنګرف (šangárf) جن. و ګ. شنګرپ.

شنگرک (šangrák) نر. م. مرخنی، عناب، یو ډول میوه ده چې په درملو کې استعمالیږي.

سنگرۍ (šangráy) ښځ. م. ۱) د خاورینو لوښو د جوړولو قالب؛ ۲) د څوکیدارۍ او څارنې لپاره ځلورکونجه برج.

شنگړپ (šıngáṛp) نر. م. جن. د جیوې سولفور، د جیوې دکان د ډبرو څخه یو ډول چې سور یا قهوه یي رنگ لري.

شنگړه (šangáṛa) ښځ. م. شیگاړه، متیزه، داسې پېغله یا ښځه چې له کوم نارینه سره وتښتي.

شنگلی (šangaláy) نر. م. پیڅه، رنگارنگ مرۍ په تارو پیبي، له دغو مریو څخه تارونه ښلوي او سرونو ته یې دوې درې غوټې ورکوي، چې د ځوانډي بڼه پیدا کوي.

شنګڼ (šangáṇ) نر. م. شگون، شگوم، ښاگوم، ښګوم.

شنگوری (šangū́ray) نر. م. یو ډول خر وزمه غرنی بوټی دی.

شنل (šanál) مص. مت. ۱) لتول، پلتل؛ ۲) کینل، کینودل؛ ۳) تار تار کول، شیندل، پاشل.

شنوالی (šanwā́lay) ښځ. م. ښونلی، د ښوون د ونې زړی او دانې، د زیتون دانې.

شنوبې (šnobé) جن. شلومبې؛ و گ. شړومبې.

شنه (šna) نر. ج. ۱) واښه، نباتات؛ ۲) سابه؛ ۳) شین رنگ.

شنه پېروي (šnaperawí) ښځ. ج. دسترگو شنه پرده.

شنه توخله (šnaṭūxála) ښځ. م. شنه غاړه، توره غاړه، یو ډول ساري توخی دی.

شنه خړه (šnaxáṛa) ښځ. م. ق. سهار وختی، پر لوی سهار، سپېدې چاود، سپېده داغ.

شنه زرغونه (šanazarğoná) ښځ. م. و گ. شره و زرغونه.

شنه غاړه (šnağā́ṛa) ښځ. م. و گ. شنه توخله.

شنه کوتره (šnakawtára) ښځ. م. ولغه، غرنۍ کوتره، دښتي کوتره، سارانۍ کوتره.

شنه لوخړه (šnalūxáṛa) ښځ. م. خوړسکه، غوړسکه، غړسکه، شین دود، گڼ لوگی.

شنه هریړه (šnaharirá) ښځ. م. شنه اریړه، یو ډول طبي بوټی دی.

شنی (šánay) نر. م. ۱) شینی، شونی، د چرگانو شینی؛ ۲) شینی، یو ډول دانه ده چې د لاس پرگوتو یا د پښو په تلي کې راخېژي؛ ۳) خسمار.

شنې (šne) ښځ. ج. شنی، تیتاقې، اوړي، دخنجک د ونې غوړي دانې.

شنېدل (šanedál) مص. ل. ۱) رپېدل، ترپېدل، رېږدېدل؛ ۲) زهیرېدل، پریشانه کېدل.

شنېلی (šıneláy) نر. م. و گ. شینلی.

شڼ (šaṇ) ص. نر. م. ۱) مست؛ ۲) د آس ششنی.

شڼا (šaṇá) صوت. ۱) شڼ، شنهار، ششنی؛ ۲) مج. ښځ. م. شور، مستي.

شڼ شڼ (šaṇšaṇ) نر. م. شڼا، شنهار، شیشنی، د اس ششنی.

شڼشڼی (šašaṇáy) نر. م. ۱) گونگړی، گینگړی؛ ۲) شرنگاړو، جړنگانی.

شڼول (šaṇawál) مص. مت. ۱) څنډول، څنډل، خوځول؛ ۲) ششڼول، ششنول، شوڼول.

شڼهار (šaṇahā́r) صوت. نر. م. ۱) شڼا، کشهار؛ ۲) ششنا، د آس اواز؛ ۳) د پانګو د رپېدو اواز.

شڼېدل (šaṇedál) مص. ل. ۱) رپېدل، خوځېدل، ښورېدل؛ ۲) شیشنېدل، ششنېدل (د آس).

شو (šo) صوت. ښځ. م. ایش، اوش، وش، هش، ایشه، د خره د درولو غږ.

شواخون (šawāxūn) نر.م. نول، غم، کړاک، رنځ، خوړین زړه-

شوار (šwār) ص. نر.م ۱) ارت، آزاد؛ ۲) غوړولی، خپور ور، اوار، هوار.

شوارول (šwārawə́l) مص. مت ۱) ارتول، ازادول، خلاصول؛ ۲) غوړول، خپرول، اوارول.

شوارېدل (šwāredə́l) مص.ل. ۱) ارتېدل، وازېدل، خلاصېدل؛ ۲) غوړېدل خپرېدل، اوارېدل.

شواړ (šwāṛ) ص.نر.م.ج. ۱) بې ترتیبه، بې نظمه؛ ۲) سست پست، نرم، شړم، ژاولې.

شواړه (šwāṛá) ص. ښځ. م. ۱) شاړه، شنډه، بې حاصله؛ ۲) بېکاره او لته (ښځه).

شواړې شواړې (šwāṛéšwāṛé) ق. ۱) توکر توکر، ځیرې ځیرې؛ ۲) بې نظمه، ګډوډ؛ ۳) سست پست.

شوال (šawā́l) نر.م. ۱) پرتوګ؛ ۲) چار، کار.

شوبله (šóbla) ښځ. م. ۱) وګ. زنځه؛ ۲) ن. اص. جنګي ټانک؛ ۳) ښځ. م. هغه اوبه چې په سیند کې لښتي لښتي بهېږي؛ ۲) زابر، زاکښ، جر.

شوبین (šawbín) ص. نر.م.ج. هغه څه چې د فاسفور د ترکیباتو مواد لري او د شپې په تیاره کې ښکاري.

شوپ (šup) صوت. نر.م. غوړپ، غړپ، ګوټ، د مایعاتو د ښنلو اواز.

شوپا (šopā́) ص. نر.م. شوپه، ناسنته، شوپړ، هغه سړی چې سنت (ختنه) شوی نه وي.

شوپرک (šawparák) نر.م. ځکالکی، ځکالی، ماښام ښاپېرک، کتبیز، تي مرغه دی، بدن یې ووړ او غټ وزرونه لري د، شپې الوتنه کوي.

شوپړ (šopáṛ) ص. نر.م. وګ. ښوپا.

شوپه توب (šopatób) نر.م. شوپه والی، ناختنه توب، ناسنت توب.

شوپه شو (šopašó) ص. نب. شوپشو، تیت پرک، تار په تار، خپور ور، خپرې ورې.

شوپیان (šupyán) نر.م. تاوان، ضرر، اناوټ، نغوړ، نقصان.

شوپیانه (šūpyāna) ښځ. م. ۱) تور، تومت؛ ۲) شرم، خجالت.

شوت (šut) ند. نر. م. سوج! سج! شتکی (عمل)، سوچېره! د لوبو یوه اصطلاح ده.

شوتار و بازار (šawtār wbāzā́r) نر.م. (لو.) د ژمني موسم یو ډول لوبه ده.

شوتتی (šawtatáy) نر.م. وګ. کیشپ.

شوترکي (šutaráki) ښځ. م. داره، د اوبو داره، د اوبو پشکه.

شوتل (šawtál) نر.ج. شوتله، شبتل، شفتل، شبدر، یو ډول ګیاه ده.

شوته (šawtá) جن. یوه سرښښناکه ماده ده چې د ونو او نباتاتو له حشرو او خزنده وڅخه راتویېږي او نبات وچوي.

شوتلړ (šutláṛ) نر.م. شترلړ، دوه مایل لرګي دي چې د ارټ د پړي د تاوولو لپاره درول شوي وي.

شوتې (šáwte) ښځ.ج. ۱) توکې ټکالې، ملنډې؛ ۲) اوتې بوتې، چتیاټ، ناشودي.

شوټ (šuṭ) ص. نر.م. ج. ۱) شوټه، شل، هغه څوک چې لاس یا پښه یې شله او له کاره لوېدلې وي؛ ۲) نر.م. په سپورتو کې د هدف په لور د ګیند پورې وهلو عمل.

شوټ کلیان (šūṭkalyā́n) نر.م. وګ. سود کلیان

شوټکه (šūṭáka) ښځ.م. غوټې، سوټکه، دجوارو ووړی.

شوټه (šūṭá) ښځ.م. ۱)اوم ختکی، اومه خربوزه؛ ۲)ص. نب. وګ. شوټ ۱).
شوټی (šūṭáy) ص. نـر.م. شوټ لاسی، په لاس شوټ، په لاس ګوډ.
شوخ (šox) ص نر.م.ج ۱)وران، مست، شیطان؛ ۲)ظریف، ټوکمار؛ ٤)روښانه رنګونه.
شوخون (šawxū́n) نـر.م. تاړ، شبخون، ناتار، د شپې له خوا پر دښمن باندې ناڅاپي یرغل.
شوخي (šoxí) ښځ.م ۱)وراني، مستي، شیطاني؛ ۲)ټوکه، ظـرافت.
شودانه (šawdānā́) ښځ.م. شوانه، سیلی، لوبړنده، دماشومانو د تندي اوکوټي ترمنځ نرمه برخه.
شودپی (šodapáy) ښـځ.م. ۱)وګ. شدوپی؛ ۲)شودې پی، یوډول شیدې لرونکی نبات دی.
شودر (šawdár) جن. وګ. شوتل.
شودسارنګ (šudsaráng) نـر.م. (مو.) سود سارنګ، د کافي ټاټ یو راګ دی.
شودناټ (šudnā́ṭ) نر.م. سودناټ، سدمناټ، د میګ راګ د پترو له بارجاو څخه یو دی.
شوده (šodá) جـن. وګ. شیدې
شوده (šodá) ص. نب. ساده، بې تهذیبه، کم عقل، سوډر.
شودیاره (šudyā́ra) ښځ.م. وګ. شدیاره.
شودې والا (šudewālā́) شیدې خرڅوونکی، شودې خرڅوونکی.
شودې وریجې (šudewrijé) شیدې وریجې، شیربرنج.
شوډنګ (šoḍáng) ص. نر.م.ج. ۱)شوده، ساده؛ ۲)بې غیرته؛ ۳)نر.م. له شرمه ډک عمل.
شور[۱] (šor) نر.م. ۱) چغې، نـارې، سورې، ځوږ؛ ۲)د خولې جنګ؛ ۳)خوشکه، قهر؛ ٤)هیجان.

شور[۲] (šur) صوت. نر.م. شر، شـور، چوږ، شرت، د مایع شي د بهېدو او تویېدو اواز.
شورا (šorā́) نر.م. ۱)سلا، مشوره، مصلحت، سورت؛ ۲)شورا، جرګه، غونډه.
شورش (šoráš) نر.م. وګ. ښورښ.
شورشر (šoršár) نر.م. دخولې جنګ؛ غالمغال.
شورشور (šuršúr) صوت. نر.م. شرشر، شرشر، د اوبو د تویېدو اواز.
شورکی (šūrkáy) صوت. نر.م. شرهار، شورهار، شورکی، د اوبو یا مایعاتو د پرله پسې تویېدلو اواز.
شورکی (šorakáy) ښځ.م. شـارکه، زرګره، ګل خرېنګه، مینکه، مینا، ښـارونی، ښارو.
شورماشور (šormāšór) نر.م. ځوږ، شور و غوغا، چاڼ چوڼ، غالمغال.
شوروا (šorwā́) ښځ.م. وګ. ښوروا.
شوره (šorá) جن. وګ. ښوره.
شورېدل (šuredál) مص. ل. چـرېدل، شـرېدل، شرېدل، د اوبو یا نورو مایعاتو تویېدنګ.
شوړ (šuṛ) صوت. نر.م. ۱)جـر، شـر، د مایعـاتو د تویېدو اواز؛ ۲)غـرپ، ګوټ، شوپ، جرعه؛ ۳) نر.م.ص. نب. چوخړن، چوپړن، چوړن.
شوړاتوت (šoṛātū́t) نر.م. مـوړه توت؛ د شستي توت له کورنۍ څخه یو ډول توت دی.
شوړایي (šoṛāyí) ښځ. م. کیپ، قیف، کیف.
شوړپوړ (šuṛpúṛ) ص.نر.م.ج. ۱)ناولی، مردار؛ ۲)شرم، شوار.
شوړتک (šuṛták) نر.م. داسې توکرچې سست او شړل اوېدل شوی وي.
شوړک (šuṛk) نـر.م. شـوت، شت، سچ، شیچ، جلتک، پروېشنه، شتکی کول.

شوړګی (šorgáy) نر.م ۱) اونګ، هاونګ، هاون، چتو، وکلی؛ ۲) د شلومبو لوښی.

شوړول (šuṛawə́l) مص. مت. ۱) شړول، تویول، یو شي له ډېرو پخولو یا مینځلو یا ډېرو زړولو له امله شړول؛ ۲) د ټپ شړېدل، کالي شړېدل.

شوړه[۱] (šóṛa) ښځ. م ۱) د چنولو توکر؛ ۲) ماشوره، خولپوټی؛ ۳) غټه مړی، لویه خمڅه.

شوړه[۲] (šúṛa) ښځ. م. ۱) د جوارو ځنه؛ ۲) د باجرې وږی؛ ۳) ص. ښځ. م. هغه سترګه چې اوبه او چوڅنې کوي.

شوړهار (šuṛhā́r) صوت. نر.م. شورهار، شرهار، شورکی، شرار.

شوړېدل (šuṛedə́l) مص. ل. ۱) د ډېرو پخېدو یا پرېول کېدو یا زړېدو له امله تویېدل، شړېدل؛ ۲) شورهار کول؛ ۳) د ټپ، لباس... شړېدل.

شوش (šoš) نر.م. ۱) وګ. ششک؛ ۲) مرغند، سکروټه، خوړلن، شوشی.

شوشک (šošák) نر.م. وګ. ششک.

شوغ (šug̃) ص. نر.م. کوږ، تاټ، تاټ شوی، منحنی.

شوغرېدل (šuğṛedə́l) مص. ل. ۱) سوغرېدل، ډډه پر ډډه اوښتل، اړخ پر اړخ اوښتل.

شوغکه (šuğáka) ښځ. م. لشه، اشکه، لښه، د غنمو یا اوربشو د وږي لښه.

شوغول (šuğawə́l) مص. مت. کږول، تاټول، منحني کول.

شوغه (šúğa) ښځ. م. ۱) شخ ربښته، ځیره وبښتان؛ ۲) غدکه، چوغه، جوغه، لویه چپنه، چکمنه.

شوغی (šuğáy) ص. نر.م. ۱) هغه پسه چې غوږونه یې سپین ټکي ولري؛ ۲) کوسه.

شوغېدل (šuğedə́l) مص. ل. کږېدل، منحني کېدل.

شوق (šawq) نر.م ۱) تاټ، څله، ځله، میل، مینه، لېوالتیا، ذوق؛ ۲) تص. مفرط میل، انزعاج.

شوقدر (šawqádər) نر.م. وګ. شوکدر.

شوقمن (šawqmán) ص. نر.م.ج. لېوال، شوقي، ذوقمند، کازمن.

شوک[۱] (šūk) مف. نر.م ۱) شکېدلی، پرې شوی؛ ۲) لوخ شوی، مال او شته ترې اخیستل شوی.

شوک[۲] (šok) نر.م. ۱) ښور، ټک، شرق، جرک، ټکان، ضربه؛ ۳) دحیرانتیا په وخت کې د مغز یا احساساتو ناڅاپي پارېدنه.

شوکاره (šūkā́ra) ښځ. م. نوکاره، توکاره، شیګاره، شونګاره، ګرړی.

شوکاڼی (šawkā́ṇay) نر.م. نرم، پوست او ښوی کاڼی چې له هغو څخه ځینې لوښي جوړوي.

شوک پوک (šūkpū́k) د ن. نر.م. څیرې ویرې، څیرې څیرې، ریتاړې ریتاړې.

شوکت (šawkát) نر.م. برم، پرتم، اوکوب، شان، سامانه، شمشمه.

شوک ترایپي (šoktrapí) ښځ. م. د شوک په وسیله معالجه، د شوک درمان، د عصبي تحریک په وسیله روغتیا اعاده کول.

شوکدر (šawkadár) نر.م. شبکدر، د قدرشپه، شب قدر، لیلة القدر، شوقدر.

شوکمار (šukmā́r) ص. نر.م. (ج. شوکماران) داړه مار، شوکه کوونکی، لارې وهونکی.

شوکور (šawkór) ص. نر.م.ج. شپه ړوندی، شپبلندر، شپهغلی، شبکور.

شوکول (šukawə́l) مص. مت ۱) شکول؛ ۲) رابېلول، راجلا کول؛ ۳) په لاره کې شکونه کول.

شوکه (šū́ka) ښځ. م. غلا، تښتونه، لاره وهنه، له یوچا څخه په لاره کې په زور مال اخیستل.

شوکې پوکې (šūkcpūké) ص. نب. و گ. شوک پوک.

شوکېدل (šukedál) مص. ل. و گ. شکېدل[١].

شوګه (šúga) ښځ. م. یو ډول وریجې.

شوګیر (šawgír) نر. م. خوب نه کول، شوګیره، شپه پر سر اخیستنه.

شول[١] (šwál) مص. ل. سول، کېدل.

شول (šul) ص. نر. م. سخت، کلک، ځیږ.

شولپمبی (šolpambáy) نر. م. شولمپی، پلاله، د شولو میده واښه، شول واښه، پروړه.

شولتکی (šoltákay) نر. م. شولک، شولګ، د بدن پوست، د وجود پوستکی.

شولخ (šoláx) نر. م. د ژبې زېړه برخه، د ژبې ځیږه حصه، د ژبې پاسنۍ برخه چې ځیږه وي.

شولکه (šoláka) ښځ. م. و گ. ژوره[١].

شولکی (šolakáy) ښځ. م. یو ډول کوچنی بنیان، د نوي زېږېدلي ماشوم ورکوټی بنیان.

شولګ[١] (šolág) نر. م. ١) شولک، د پوستکي لومړۍ طبقه؛ ٢) بوجۍ، بوری، ګونۍ، ګونی.

شولګ[٢] (šulág) نر. م. ژامه، زامه، د خولې ژامه.

شولګره (šolgára) ص. نب. شولګر، هغه ځمکه چې شولې په کې کرل شوې وي.

شولمبکه (šolambáka) ښځ. م. یو ډول پلن بې ډنډره بوټی دی چې پاڼې یې سپین رنګ لري.

شولمپی (šolampáy) نر. م. و گ. شولپمبی.

شولواښه (šolwáṡa) جن. پروړه، ناړی، پلاله، د شولو دروزه، د شولو واښه.

شوله[١] (šolá) ښځ. م. ١) د وریجو بوټی، د شولې بوټی؛ ٢) جن. یو راز خواړه دي چې د پنډو وریجو څخه پخېږي.

شوله[٢] (šwála) ښځ. م. ١) دنس څیرکې؛ ٢) د څاروېو د نوکانو پرې کولو آله؛ ٣) د قولنج درد؛ ٥) د ښځې د وضع حمل درد.

شولی (šoláy) ص. نب. بېکاره او سسته ښځه.

شولې (šolé) ښځ. ج. د وریجو بوټي.

شوم (šūm) ص. نر. م. ج. (ج. شومان) ١) کرتی، موزي، بخیل؛ ٢) نحس؛ ٣) بدمرغه؛ ٤) مج. نهار، وږی.

شوماشتي (šomāšti) ښځ. م. زموږ د هېواد له ژبو څخه یوه ژبه ده. د ژوند تاتوبی یې کونړ دی.

شومتیا (šumtyā́) ښځ. م ١) شوموالی، کنجوسي، بخیلي؛ ٢) مج. بدمرغي؛ ٣) نحوست.

شومړې (šumré) جن. و گ: شړومبې.

شومل (šumál) مص. ل. شومول، چنبل، څنبل، چکل، څکل، د مایعاتو غوړپل.

شومله (šomlá) ص. نب. زوړ او له کاره وتلی شی.

شومول (šumawál) مص. مت. و گ. شومل.

شومه (šúma) ښځ. م. ١) د مېوې څوښه؛ ٢) د یوه شي جوهر و قوت؛ ٣) د مړي د لومړۍ شپې یادګال پوره کېدو خیرات؛ ٤) د شپې یوه برخه؛ ٤) د یوې شپې خواړه؛ ٥) د یوه وخت زړی.

شومه دم (šūmadám) نر. م. نیمه شپه، پخه شپه.

شومه نیول (šumaniwál) مص. ل. (پ. ک.) له ډوډۍ څخه لاس نیول؛ څوکسه د ننواتې په توګه د هغه چا کره ورځي چې د وررسېدلی زیان د غچ لپاره هېڅ جوړې ته نه حاضرېږي، په دغه وخت کې نوله ډوډۍ څخه لاس نیسي چې د کور خاوند د دوی غوښتنه ومني.

شومی (šū̆may) نر. م. غرپ، ګوټ، شوپ.

شومي (šūmí) ښځ. م. ١) شوموالی، شومتیا؛ ٢) نحوست؛ ٣) لوږه؛ ٤) کمزورتیا.

شونټى (šonṭáy) ښځ. م. يهړيي، ييږه، دروكي، پهلوڅى، چراغ چوب؛ ٢) ص. ښځ. م. شوټى، هغه ښځه چې په يوه لاس ګوډه وي.

شونډ (šūnḍ) جن. ١) وګ. زنجبيل؛ ٢) نر.م. شونډه، سونډه.

شونډا (šunḍā́) ص. نب. شونډور، شُنډور، كنډا، شونډو، غټ‌شونډى.

شونډان (šunḍā́n) نر.ج. شونډې، سونډې، د (شونډه) جمع.

شونډك (šunḍák) نر.م (ج. شونډكونه) وربوز؛ د شونډو لاندېنۍ برخه چې زنه هم په كې راځي.

شونډكى (šūnḍakay) ص. نر.م. بدرنګه، بې څېرې، د بدرنګې بڼې څښتن.

شونډكيزچرګ (šunḍakizčárg) نر.م. پيل مرغ، خرتمى چرګ، فيل مرغ.

شونډو (šuḍú) ص. نب. وګ. شونډا.

شونډوخاني (šunḍuxānī) نر.ج. ص. نب. وګ. شنډوخاني.

شونډه (šū́nḍa) ښځ. م. (ج. شونډې) شُنډه، سونډه، د خولې بلندېنۍ برخه چې دوې برخې لري.

شونډه وتل (šunḍawatál) مص. ل. پرشونډه باندې واړه واړه بخارونه راختل.

شونډيز (šunḍíz) ص. نر.م. ج. د شونډې، په شونډه اړوند — شونډيز غږ (ب. پ).

شونكى (šū́nkay) نر.م. كېدونى، كېدونكى، شونى، ممكن.

شونګوره (sūngóra) ښځ. م. شونګه، هغه ببړۍ چې يوه څنډه يې نه وي.

شونګن (šūngán) وګ. شګون.

شونګه (šū́nga) ښځ. م. هغه سپنسته چې يوه څنډه يې نه وي.

شونه (šwána) ښځ. م. كېدنه.

شونى (šū́nay) مف. نر.م. شونكى، كېدونكى، كېدونى، ممكن.

شوو (šwū) ښځ. م. پناه وركونګ، پناه.

شوونيزم (šowinízam) نر.م. په وطنپالنه كې تعصب، افراطي وطنپالنه.

شوه (šáwa) ښځ. م ١) د شيشم ونه؛ ٢) ص. نب. ق. كنبته، څور، شهوه ٣) عجز، انكسار.

شوه توب (šawátob) نر.م. څورتوب، څوروالى.

شوه كېدل (šawákedál) مص. مت. ١) شهوه كېدل، ښكته تلل؛ ٢) مج. له جګړې څخه لاس اخيستل، عجز ښكاره كول.

شوى (šáway) مف. نر.م. سپينه شوې خامتا، سپينه شوې بيستى.

شوې (šáwe) ښځ. ج. نيم، يوه ونه ده چې پوستكى او پاڼې يې تريخ خوند لري.

شه (ša) ف. ١) شو، سو، كېده، استمراري ماضي؛ ٢) سه، د مخاطب مفرد صيغه ده — ورك شه!.

شها (šahā́) ښځ. م. شهى، معشوقه، مجبوبه.

شهاب (š(a,ı)hā́b) نر.م. ١) لمبه، د اور لمبه؛ ٢) ستورى، روښانه ستورى.

شهاب ثاقب (šahābısāqíb) نر.م. اسماني ډبرې، اسماني تيږې، شهاب، ميتير.

شهادت (šahādát) نر.م. ١) شاهدي وركونه، ګواهي وركول؛ ٢) ل.م. حضور، معاينه، اطلاع؛ ٣) شهيدېدنه؛ ٤) څرګندېدنه.

شهادت نامه (šahādatnāmá) ښځ. م. ١) برى ليك، ډيپلوم، ډپلومه؛ ٢) تصديق؛ ٣) شهادت ليك، شهادت پاڼه.

شهامت (šahāmát) نر.م. ١) مهړانه، غيرت؛ زړورتوب؛ ٢) لويي، سترتوب؛ ٣) څېركي.

شهانه (šahānā́) ص. نب. د شاه، شاهي، شاهانه.

شهباز (šahbā́z) نـر.م. ۱) لمسپين غټ باز، ښه ښکاري باز؛ ۲) مو. وګ. زخمه.

شهد (šáhəd) جن. وګ. شات.

شهرت (šuhrát) نر.م. ۱) مشهوريدنه؛ ۲) ښکاره کېدنه، څـرګنديدنه، جوتېدنه؛ ۳) سوانـح، پېژندنه.

شهريار (šahrıyā́r) نر.م ۱) دښار مشر؛ ۲) پاسوال، ټولواک، پاچا.

شهزاده (šahzādá) نر.م. وګ. شازاده.

شهسوار (šahswā́r) ص. نــر.م. شا سوار، د اس د سپرلۍ ماهر.

شهکار (šahkā́r) نر.م. وګ. شاهکار.

شهلا (šahlā́) ص. ښځ. م. ۱) تکې توري ښايسته سترګې (ښځه)؛ ۲) شين وېره سترګې؛ ۳) يو ډول نرګس.

شهنايي (šahnāyí) ښځ. م. مو. شاهنايي، شهنا؛ «سورنا». د موسيقۍ يوه لرګينه آله ده.

شهند (šahánd) نر.م. وګ. شند.

شهو (šahó) ښځ. م. ۱) شها، شـهۍ، معشـوقـه؛ ۲) شهۍ، ددلي مينه (معشوقه).

شهوت (šahwát) نر.م. ۱) مني؛ ۲) جماع ته زړه کېدل؛ ۳) د لذت د درک ميل.

شهود (šuhū́d) نر.م ۱) حاضريدنه؛ ۲) ع. مشاهده؛ ۳) شاهدېدل، د شي ليدل.

شهيد (šahíd) ص. نـر.م. ۱) د خدای په لاره کې مړ؛ ۲) حاضر، شاهد.

شهين (šahī́n) نر.م. ۱) وګ. شند؛ ۲) د يوه ساز نوم دی.

شی (šay) نر.م. (ج. شيان) ۱) مال، متاع؛ ۲) څه، څيز؛ ۳) (فل.) پديده.

شي (ši) ف. مرستيال فعل دی چې په حال، استمراري اوراتلـونکې زمـانه کې استعمالېږي؛ د امـر صيغه ده.

شياڅه (syā̌ja) ښځ. م. شاڅه، شازه، دتيږې تبۍ، دکانۍ تبۍ، پلنه تيږه.

شېبره (šebára) ښځ. م. وچکۍ، لويه تبه، خواچې توره تبه، محرقه (تبه).

شيبره (šibára) ښځ. م. اساني، سهولت.

شېبه (šebá) ښځ. م. ۱) لحظه، دم، آن، لږ وخت؛ ۲) ترله، ترږه. د باران شېبه.

شيبه (šíba) ښځ. م. يو ډول کچه مرغلره (مرغچۍ) ده.

شېبه ګړی (šebagaṛáy) درنګ شـېبه، درنګ ساعت، لږ ساعت، څه وخت.

شيت (šit) ص. نـر.م.ج. ۱) چخپيت، چيت پيت؛ ۲) مړاوی، شيته، جينګ.

شيتان خوټ (šaytānxwáṭ) نـر.م. کولـولو، د مټ شيطان، يو ډول خزنده ده؛ ۲) د ماشومانو يو ډول لوبه ده.

شيت په شيت (šitpašít) ص. نـر.م.ج. شـوپه شو، خپور ور، تيت و پاشان.

شيتړ (šitáṛ) نر.م. څيرې رخت، شډل رخت.

شيته (šíta) ص. ښځ. م ۱) د شيت مؤنث؛ ۲) د يوې مرغۍ نوم دی؛ ۳) ښويه شوې ښځه.

شيته خوله (šítaxwlá) ښځ.م. جينګه خوله، ويته خوله، ويره خوله.

شېتۍ (šetáy) ښځ. م. ۱) شتۍ، توبرۍ؛ ۲) تبره اوسپنه چې د تبر په سر لګول کېږي؛ ۳) توکه، پرپرۍ؛ ٤) د لرګي تبلۍ.

شيټه (šiṭá) ښځ. م. شوټه جوار، د شخولو سره جوار، د جوارو هغه غوټۍ چې پټبونه ولري.

شیخ (š(e,ay)x) ص. نر.م. ۱) سپین ږیری، بوډا؛ ۲) مرشد، پیر؛ ٤) مسلمان شوی هندو.

شېخ چلي (šexčalí) نر.م. یو افسانوي شوده دی چې نوم یې د کوزې پښتونخوا او هند په شعرونو سندرو او کیسو کې ډېر اخیستل کېږي.

شېخدو (šexdáw) نر.م. شخه دو، شیشو، شیشړ، بتخک، چیچړ. یو ډول مرغی ده.

شېخي (šexí) ښځ. م ۱) سپین ږیرتیا، بوډاتوب، زړښت؛ ۲) مرشدي، پیري؛ ۳) زهد، تقوا.

شېخی (šayxáy) نر. م. د پښتنو یوه ناروغي ده.

شیدا (šaydā́) ص. نب. ۱) مین، عاشق؛ ۲) ع. د جذباتو اهل.

شیدانکه (šidā́nka) ښځ.م. یو ډول نبات دی.

شیدې (šidé) جن. شودې، پې، شوده، لبن.

شیدې وغوړي (šidewuğwaṛí) جن. (پخ.) یو ډول خواږه دي.

شېډ (šeḍ) نر.م. (ج. شېډونه) شېټ، استر، پوښ، دویم استر.

شېرازه (šerā́za) ښځ. م. ۱) د کلا له دېواله چاپېره راتاو شوی بل دېوال؛ ۲) ص. نب. ښېرازه، سمسور؛ ۳) جن. چکه، د تروو چکه.

شېراک (šerā́k) نر.م. تلتک، بړستن، شېرک.

شیرالپ (širālā́p) نر.م. یو ډول نبات دی چې ژېړ گل لري.

شیرچای (širčā́y) جن. تورې، د شیدو چای.

شیرچایي (širčāyí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. له سرو رنگو څخه یو ډول رنگ دی.

شېرخت (šerxát) نر.م. شېرخط، شېر و خط، د شرط تړلو او قمار یوه وسیله ده.

شېرخوله (šerxwála) ښځ. م. یو ډول شین بوټی دی چې ژېړ گلان کوي.

شیرخښت (širxáṣ̌t) جن. شیرخشت، زموږ د هېواد د طبي نباتاتو یو محصول دی.

شیردان (širdā́n) نر.م. ۱) ښوبه، توتی، څوخه، منبسوکه، یوه آله ده چې په اودان، بوتل او... پورې نښتې وي؛ ۲) الموری، د ماشومانو یو ډول ناروغي ده.

شېرشاو (šeršā́w) نر.م. کنده، کمکی تله، کوچنی ترازو، وړه تله.

شیرشیرک (širširák) نر.م. جبه زاره او مرغه لرونکې څمکه.

شېرک (šerák) نر.م ۱) وگ. شېراک؛ ۲) شرک؛ کلانکار، شیغنکی.

شیرک (širák) نر.م. پی شوده، شیرگی، شیرگی؛ د جوارو هغه وږی چې دانه یې کلکه شوې نه وي.

شیرکارل (širkārál) مص.مت. ۱) اوشکې کول، ښکارل، توش کول؛ ۲) مج. لمسول.

شیرکټی (širkaṭáy) ښځ. م. هغه غوا چې کال وسر (تول کال) شیدې کوي.

شیرکښ (širkáṣ̌) جن. یو څه خمیره شوي اوړه په اوبه کې منبې چې لږ پاتې شي او یو ډول ژاوله پیدا کړي بیا په زخم یا د پښو په چاودو وړدي.

شېرکه (šeráka) ښځ. م. وگ. ښارو.

شېرکی (šerakáy) ص.نر.م. ۱) زمروتی، زږور؛ ۲) د شېر مصغر شکل.

شیرگرم (širgáram) ص. نر.م. ج. شیرگرمه، تړم تومې، تودوکی، تمنی، لومنی.

شېرگنی (šerganáy) نر.م. چته، د مچیو کندو، د مچیو ځاله، د مچیو گړی، شگیرگینی.

شیرماهي (širmāhí) نر.م. ۱) اصیل ماهي، یو ډول غټ کب دی؛ ۲) یو ډول صدف دی.

شیروار (šǐrwā́r) نر.م. پې وار، څو کورونه شیدې سره يوځای کوي، مستې يې په ګډه سره شاربي او کوچ يې په وار اخلي.

شیرواری (šǐrwāráy) ښځ. م. ۱) دلرګي څمڅې ياکونډۍ چې کوچ ورباندې له شلومبو څخه راغونډوي؛ ۲) دمستو کټوه.

شیروانی (šǐrwānáy) ښځ. م. د کوټې دبام د پاسه لهلرګو څخه پوښښ جوړوي په سر يې ختهاچوي، په دې وسيلې سره د اوبو مخه نيسي.

شیرواني (šǐrwānī́) ښځ. م. دنوي زېږېدلي ماشوم چينه.

شیروشکر (šǐrušakár) نر.م. وګ. ذولسانين.

شیره (šǐrá) ص. نر.م. ج. ۱) پو[illegible]، ابلوچ، نابالغه هلک؛ ۲) وری، رودونکی [illegible]؛ ۳) عصاره، جوس، د مېوې اوبه، څوښ[illegible] ٤) خرېړی؛ ۵) ساده ليتی، اتوب.

شیری (šǐ́ray) نر.م. د ګندنې په څېر يو ډول بوټی دی چې خوږ خوند لري او خوړل کېږي.

شېری (šeráy) نر.م. وګ. شرې.

شېرۍ (šeráy) ښځ. م. ج. وګ. شارۍ.

شېرين (šerín) ص. نر.م. ج. وګ. خوږ (۲).

شېرين بويه (šerinboyá) ښځ. م. وګ. خوږه وله.

شيرينکه (šǐrináka) ښځ. م. وګ. څوانکه.

شېريني (šerinī́) ښځ. م. (ج. شېرينۍ) ۱) خوږه، خواږه؛ ۲) زېرېي بدله؛ ۳) شېريني خوري، لاس نيوی؛ ٤) خوږوالی.

شېريني باب (šerinibā́b) نر. ج. خواږه، خواږه شيان، ټول هغه شيان چې خواږه وي.

شېر (šer) ص. نر.م. وګ. شوږ ۳).

شېرا (šerā́) ص. نب. ډوغر، څوک چې په يوه سترګه ړوند وي.

شيزوفرني (šizofrinī́) ښځ. م. (رو.) شيزوفرينيا، دروح يا شخصيت د تجزيې ناجوړي، د ځوانی جنون، يوه اروايي ناروغي ده.

شيزوګوني (šizogonī́) ص. نب. (بيا.) شايزوګوني، غير زوجي ځانګړې مضاعف انقسام دی.

شيست (šist) نر.م. يوه کرستاليني ډبره ده چې په اسانۍ سره پرده پرده کېږي.

شيشپر (šišpár) نر.م. ۱) مج. غړانګه، دقهر ناره؛ ۲) مېخ لرونکی سوټی.

شيشتی (šištáy) نر.م. شپشتی، د څرخ پره، برونی، لکه د ژرندې د څرخ پرې.

شيشړ (šišáṛ) ص. نر.م. ۱) بې حيا، بې شرمه، چيچړ؛ ۲) نر.م. چوړو، شيشو، شپخدو، يو ډول مرغۍ ده.

شيشک (šišák) نر.م. ششک، درشيل، دوشيرل، پيشرلی، درې کلن پسه.

شيشکه (šišáka) ښځ. م. ۱) روې، اربابنۍ، بلا؛ ۲) لبنته، شتکه؛ ۳) دتغر نرۍ نرۍ کرښې.

شيشګی (šišgáy) نر.م. جبزګی، شيژګی، شکونې ته ورته يو کوچنی تې لرونکی او حشره خوړونکی ژوی دی پزه يې اوږده، لاسونه او پښې يې لنډ دي.

شيشګی مار (šišgaymā́r) نر.م. تورمار.

شيشن (šišán) نر.م. چېشنکی، اوله، ليری، نوی زېږېدلی وری، وری چې شودې روي.

شيشم (šišám) نر.م. وګ. شوه۱).

شيشنل (šišnál) مص. مت. وګ. ششنل.

شيشنی (šišnáy) نر.م. ششنا، د آس شيشنا، د آس جګ او ځانګړی اواز.

شيشو ([illegible]) نر.م. وګ. شيشړ ۲).

شیشه (šiša) ښځ. م. و ګ. ښیښه.

شیشی (šišáy) نر.م. شیشنار، سسی، لګوونی، یو بوټی دی چې د اور بلولو لپاره کارېږي.

شیطان (šaytā́n) ص. نر.م. ج. (ج. شیطانان) د غټ دیب، ابلیس؛ ۱) د اسلام له نظره شیطان یو پېری دی چې له اوره پیدا شوی دی. ۲) مج. چوغلګر؛ ۳) شوخ، ورانکاری.

شیکی (šíkay) نر.م. یو ډول زهرجن بوټی دی.

شیګره (šigará) ښځ. م. ۱) باران؛ ۲) تېز باران، د باران تېزه شېبه.

شیګړه (šigáṛa) ص. ښځ. م. شیګاړه، شنګړه، متیزه، له خپل مېړه څخه تښتېدلې ښځه.

شیل (šil) نر.م. ج. ۱) یوه رسوبي ډبره ده؛ ۲) د باندې کلک پوښ؛ ۳) ګوجی؛ ٤) ګولی.

شېلاوه (šelāwá) ښځ. م. یو ډول خړوبونه ده چې په توله څمکه باندې یو شان اوبه ودرېږي.

شېله (šelá) ښځ. م. ۱) خوړ، لګړ؛ ۲) دسترګو په کونجو کې کتنه.

شیله پینګ (šilapíng) ص. نر.م. ج. ګوښی، ګوښه، له خلکو جلا، څنډې ته.

شېلی (šeláy) نر.م. له سپین و تور رنګ څخه یو مرکب رنګ دی.

شیمي (šimí) ښځ. م. و ګ. کیمیا.

شین (šin) ص. نر.م. (ج. شنه) ۱) یو رنګ دی؛ ۲) و ګ. زغون ۲)؛ ٤) راټوکېدلی، زرغون شوی، راشین شوی.

شین امي (šinamí) ص. نر.م. ناڵوستی، بېسواده، بالکل امي.

شین پاڼی (šinpā́ṇay) نر.م. نیلوفر، د نیلوفر ګل، یو ډول بوټی دی چې غټ ګل کوي.

شین پوزی (šinpózay) نر.م. ګلبتی توپک.

شین تتی (šintatáy) نر.م. و ګ. شمشتی.

شین تړی (šintaṛay) نر.م. یو ډول بلبل دی.

شین توپکه (šintopáka) ښځ. م. و ګ. شدوپی.

شین توپی (šintopáy) ښځ. م. و ګ. شدوپی.

شین تاغ (šintāğ) نر.م. شین تغی، شین تغ، شین تاغی، یو مرغه دی.

شینجاوی (šingjāwáy) نر.م. شین وزمه، مړاوې ونه، مړاوی بوټی، جینګ بوټی، شیته بوټی.

شینجکی (šinjakáy) ښځ. م. و ګ. دمل.

شین چغزی (šinčağzáy) ښځ. م. پسته، غرنی مېوه ده.

شین چمبی (šinčambáy) نر.م. چړوی، رنګرېز، ننګرېز (و ګ. رنګرېز).

شین خوټی (šinxóṭay) نر.م. شین تغ، یو مرغه دی چې په درې یې نیله زاغ بولي.

شین خورکه (šinxwaráka) ښځ. و ګ. شرمنبکی

شیند (šind) نر.م. و ګ. شند.

شیندکه (šindáka) ښځ. م. ګاټې، واړه واړه کاڼي چې هلکان پرې لوبې کوي.

شیندل (šindál) نر.ج. ۱) دڅارویو تر پښو لاندې لامده خوشایي؛ ۲) مج. بولې، متیازې، ادرار؛ ۳) مصدر مت. نوستل، ښندل، خپرول.

شیندونی (šindū́nay) نر.م. ۱) د شیندلو آله؛ ۲) ص. نر.م. بدخرڅه، مسرف.

شینده (šindá) نر.ج. نوسته، شننه، ښنده.

شیندی (šindáy) نر.م. ۱) یو ډول غرنی وابنه دی ۲) د حبوباتو دانې؛ ۳) و ګ. رېدی.

شین ډولی (šinḍáwlay) نر.م. مړاوی فصل، جینګ او شیته فصل.

شینډی (šinḍáy) ښځ. م. کړاو، رېړ، کړاک.

شین زمری (šinzmaráy) ص. نــر.م. زړور، دلاور، تکړه او چمتو.

شین ږیری (šinzíray) ص. نر.م. گــړوینبتی، چې ږیره یې سپین او تور وینبتان ولري.

شین سترگی (šinstárgay) ص. نر.م. شــینی، شینو، د شنو سترگو خاوند.

شین سری (šinsaráy) ص. نــر.م. مې وریجې وینبتان لرونکی.

شین سرې (šinsáre) ښځ. م. ۱) یو ډول شنه ټوپی ده؛ ۲) سونه، یو ډول هیلۍ ده؛ ۳) ص. ښځ. م. د شین سری مؤنث.

شین سورخی (šinsurxáy) نــر. م. ۱) شــین بخن رنگ، شین ویره؛ ۲) یو ډول آس دی.

شینشوبی (šinšóbay) نــر .م. ســارایي ویلنی، وحشي پودینه.

شین غاړی (šinğā́ṛay) نر.م. رناگی، یوه خــړه مرغۍ ده چې نسبتاً غټه او شنه غاړه لري.

شین غټ (šinğáṭ) نــر.م. نیمه پخــه غــله، کچــه غله.

شین غټه (šinğáṭa) ښځ. م. پلوه گــوته، بــونده، لاکولکړه، چوخلی، د شهادت گوته.

شین غزی (šinğázay) نر.م. د غز یو ډول ونه ده چې پاڼې نه غورځوي.

شین غوده (šinğódá) ښځ. م. ټیټاري، یــوډول مرغۍ ده.

شین غولانځی (šinğolānǰay) نــر.م. دوزو، مېږو یو ډول ناروغي ده.

شین کڅ (šinkác) نــر.م. یو ډول رگ لــرونکې تیږه ده. له دې تیږې نه مردکي هم جوړوي.

شینکلی (šinkaláy) ښځ. م. شتکه، شیشکه، شنه لښته.

شین کوړم (šinkwṛám) نر.م. شین ډنډ، د اوبو ځلیر، تالاو، د اوبو ډنډ.

شین کوژی (šinkóžay) نر.م. د یوې مــرغۍ نوم دی.

شین کوسی (šinkosay) نر.م. ۱) ترکوترې غټې یو ډول مرغه دی؛ ۲) یو ډول شنه مرۍ ده.

شین کومکه (šinkūmáka) ښځ. م. شین کـومه، سارانۍ کوتره، شنه کوتره، ولغه.

شینکی (šinkáy) نر.م. ۱) خــام ختهکی؛ ۲) شنه وابنه؛ ۳) رنگه خاورې.

شینکۍ (šinkáy) ښځ.م. خاوری، کنډول، خاورینه کاسه.

شینکی ماهی (šinkaymāháy) نر.م. یو ډول شین ښکلی کب دی.

شینگټۍ (šingaṭáy) ښځ. م. شینغټۍ، شــنه ـ ختیل، اومه مېوه.

شینگړۍ (šingṛáy) ښځ.م. برج، اټاری، اتارس، ټاری، گړی، بورجل، مربع شکله برج.

شینگړو پینگړو (šingrópingró) ص. نــب. شړانگې وړانگې، شاړې واړې، شړم ړم.

شینگړه (šingaŕa) ص. ښځ. م. شیـگړه، شنگړه، شــینگړی، متیـزه؛ ۱) هغـه مېـږوښــه چې لــه مېـږه ځـخـه وتـښـتي؛ ۲) هغــه نجلۍ چې تر واده د مخـه پــه خپـل مېـړه یـا بـل چـا پســې وتښتي.

شینگړی (šingaṛáy) ص.ښځ.م. و گ. شینگړه.

شینگلی (šingwálay) نر.م. ۱) شین گل، یو ډول مضر بوټی دی؛ ۲) داوښ غولانځه، یو ډول خوږ بوټی دی چې شین گل لري.

شینگی (šingáy) نر.م. یابو، ټټو یا هغه اس چې د سپرلۍ نه وي او بارونه پرې وړل کېږي.

شینلی (šinaláy) نر.م. شنیلی، تازگی، شنه او تازه واښه یا گیاه.

شین منځی (šinmanǰay) ص. نر.م. شین مغزی، یو ډول ختکی دی چې منځ یې شین وي.

شینو (šinó) ص. نر.م. شین سترگی.

شینوالی (šinwā́lay) نر.م. شین رنگ لرنه، کبود؛ د بدن پوستکی چې ضربه وويني.

شین وبره (šinwábra) ص.نر.م.ج. شین بخن، شین وشمه، شین ورگی، شین رنگه.

شینوبی (šinóbay) نر. ښځ. م. شناوي، نری شلومبې.

شین ورگی (šinwárgay) ص.نر.م. ۱) وگ. شین وبره؛ ۲) هغه حیوان چې شین پوستکی ولري.

شینولی (šinwálay) نر.م. نیله، یو ډول چنار دی.

شینی (šínay) نر.م. ۱) شونی، یوه خزنده ده چې د پسونو او چرگانو په پوستکي کې پیدا کېږي؛ ۲) وچن، خسمار؛ ۳) شینو، شین سترگی.

شینېدل (šinedál) مص. ل. شین کېدل، تهوکېدل، زرغونېدل.

شېوا (šewá) ص. نب. روان، فصیح، بلیغ، بې تعقیده، رسا.

شېوه (šewá) ښځ. م. ۱) لاره، طریقه، روش؛ ۲) ناز، مکېز، کرشمه؛ ۳) ص. نب. کښته، ځوړ، مایل؛ ٤) وگ. ښیوه ۲).

شېوه کېدل (šewakedál) مص. مت. وگ. شوه کېدل.

شیین (šayín) نر.م. وگ. شند.

ښ

ښ (ṣin,ṣe) نر.م .ښځ. م.د پښتو الفبې څلېرويشتم توری دی . په پېښور ، ننګرهار او پکتيا کې په «خ» او پـه کندهار کې په يوه ځانګړي ږغ او مخرج سره چې د «ش» لـه مخرجه پرته او تر هغه پورته ادا کېږي.

ښاپېرک (ṣāperák) نر.م. و ګ. شوپرک.

ښاپېرۍ (ṣāperáy) نر.م(ج. ښاپېري) ۱) شاپېرۍ ۲) ص. نر.م. (مج.) ښکلی، ښايسته.

ښاپېرۍ (ṣāperáy) ښـځ. م. شاپېرۍ؛ د ښاپېرۍ مؤنث شکل، يوافسانوي خيالي موجود دی.

ښاځه (ṣāǯá) ښځ. م. و ګ. شاځه.

ښاڅ (ṣāc) نر.م. غـرور ، لويي ، کبر.

ښاڅل (ṣācál) نر.م. وياړل ،نازېدل، فخر کول.

ښاڅمن (ṣācmán) نر.م. وياړن ، پيسمن ، مغرور.

ښاڅېدل (ṣācedál) مص. ل. نازېدل ، لـويي کـول؛ په خپلو شتو نازېدل او مغرورېدل.

ښاخ (ṣāx) نر.م. (ج. ښاخونه) ۱) ښېلې ، ښـونګ ، خونګ؛ ۲) د نسب سلسله.

ښاخدار (ṣāxdār) ص.نر.م ۱) ښاخ لرونکی ، ښاخور ځانګور؛ ۲) ښکرور؛ ۳) مج.غټ ، لوی ، قوي.

ښاخک (ṣāxák) نـر.م. ښکـر ، شاخک ، د کورني طبي علاج يوه وسيله.

ښاخلن (ṣāxlán) نر.م. ج. و ګ. ښاخدار .

ښاخله (ṣāxlá) ښځ. م(ج. ښاخلې) ترکې ، مچرکی ، ځبلانګه؛ وړوکې ځانګه.

ښاخور (ṣāxawár) نر.م. ج. و ګ. ښاخدار .

ښاخه (ṣāxa) ښـځ. م. روګی ، څـڼه لاره ، څڼه واټ ، کوڅې ، بادلی ، نرۍ لاره ،د پلو لاره.

ښاخۍ (ṣāxáy) ښځ. م. شاخۍ ، سکو ، د درمند او بوسو بادولو يوه آله ده.

ښاد (ṣād) ص.نر.م.ج. ۱) خوښ ،خوشحال ،خوشاله؛ ۲) بريالی ، موفق.

ښادمن (ṣādmán) ص. نر.م. ج. ۱) ښاد شوی، خوشال، خوښ؛ ۲) بریالی، موفق.

ښادنامه (ṣādnāmá) ښځ. م. د خوښۍ ښکاره کولو یا د یوه چا د هرکلي له امله د توپک ډزې کول.

ښادول (ṣādawə́l) مص. مت ۱) خوښول، خوشالول، خوشحالول؛ ۲) خیر رسول.

ښادي (ṣādí) ښځ. م. خوښي، خوشالي؛ ښادیانه، د خوښیو مراسم.

ښادیانه (ṣadyāná) ښځ. م. خوښي، ښادي، خوشالي ښادنامه.

ښادېدل (ṣādedə́l) مص. ل. ۱) خوشاله کېدل، خوښېدل؛ ۲) خیر وګټه رسېدل.

ښادېدنګ (ṣādedáng) نر.م. وګ. ښادېدنه.

ښار (ṣār) نر.م. (ج. ښارونه) شهر؛ د انساني ټولنو داوسېدو ځای چې آبادي، کورنه، سرایونه، پوهنتون تیاترونه او داسې نور ولري.

ښارک (ṣārák) نر.م. ۱) د لرګي یو ووړه ټوټه ده چې د مېچنې تیرک پکې ګرځي؛ ۲) ښارګوټی.

ښارکوټ (ṣārkóṭ) نر.م. د ښار جنګي کلا، بالاحصار.

ښارګ (ṣārág) نر.م. ښه رګی، ښارګی، شارګ، شهرګ، ورید، د مرۍ غټ رګ.

ښارګوټی (ṣārgóṭay) نر.م. ووړوکی ښار، کوچنی ښار، ورکوټی ښار، ښارک، ښارګی.

ښارګي (ṣāragí) ص.نب. وارخطا، تلولی، پرېشانه، له وېرې بېهوښه کېدل.

ښارګی (ṣār gáy) نر.م. وګ. ښارګوټی.

ښارمېشتی (ṣārméštay) ښاري، د ښار اوسېدونکی.

ښارمېشتي (ṣārmeští) ښاریتوب، ښاري استوګنه، ښاري ژوند.

ښارو (ṣāró) ښځ. م. (ج. ښاروګانې) شارو، مینا، مینکه، یو تور مرغه دی چې وینا هم کوي.

ښاروال (ṣārwā́l) ص.نر.م. ۱) د ښاروالۍ یا بلدیې رئیس، د ښاري چارو د سمبالولو موظف مشر؛ ۲) ص.نر.م.ج. ښاري، د ښار، په ښار اړوند.

ښاروالي (ṣārwālí) ښځ. م. بلدیه، د ښاري چارو د تنظیم او د ښاریانو د هوساینې د وسایلو د برابرولو یوه موسسه ده.

ښاروګی (ṣārogáy) ښځ. م. د ښارو مصغره بڼه.

ښاره (ṣārá) ښځ. م. ۱) ښار غوندې لوی کلی؛ ۲) اشاره، زونګه، رمز.

ښاري (ṣārí) ص. نب. ۱) د ښار، په ښار اړوند؛ ۲) د ښار اوسېدونکی؛ ۳) متمدن، مهذب.

ښاغېپ (ṣāǧə́p) ص. نر.م. سرابښ، الوی، سولن، وږ سترګی، اروا وږی.

ښاغل (ṣāǧə́l) مص. مت. ۱) ښایسته کول، ښکلی کول؛ ۲) ښه ګڼل؛ ۳) چڼول، غوره کول.

ښاغلتوب (ṣāğaltób) نر.م. ۱) ښاغلتیا، محترموالی؛ ۲) ښایست، ښکلا.

ښاغلی (ṣāǧə́lay) ص.نر.م ۱) ښه مېړه، پتیالی، محترم، عزتمند؛ ۲) ستایل شوی؛ ۳) ښکلی، ښایسته.

ښالمه (ṣā́lma) ښځ. م. غاز، پای، خالمه، شیمه، د اوړو سرېښ.

ښالنګ (salang) ص.نر.م ۱) کجل، کجی، کچل؛ ۲) بوخت، لګیا، اخته.

ښالیز (ṣáliz) ص.نر.م. ښالېز، ښېرازه، سمسور.

ښالیزي (salizi) ښځ. م ۱) ښېرازي، سمسورتیا؛ ۲) اوبلن، اوبلنتیا.

ښامار (ṣāmar) نر.م. (ج. ښاماران) لوی مار، ستر منګور.

ښانده (ṣāndá) ښځ. م. ۱) پېژندنه، پېژندګلوي، بلدتیا، معرفت؛ ۲) اړه، تړاو؛ ۳) نر. ج. ښنل، ښنده، شنده، نوسته، شننه.

ښانک (ṣānák) نر. م. ښنک، خانک، ښانکی، یو ډول لرګین پلن و اوار لوی لوښی.

ښانکی (ṣānakáy) نر. م ۱) ښنکی، ووړکی ښانک ۲) هغه ډوډۍ چې دواده په سبا د نجلۍ د تولي پلرګنۍ له خوا د هلک کورته ورلیږل کېږي.

ښانګر (ṣāngár) نر. م. څانګه، اښنګر، ښنګر، ښانګړ؛ د پنبې د تلې خاربنتېدل.

ښانګور (ṣāngawár) ص. نر. م. ج. ښانګه ور، هغه انسان یاحشره چې اوږدې پنبې لري.

ښانګورمېږی (ṣāngawarmeẓáy) نر. م. ښانګه ورمېږی، یو ډول اوږد پښیزی مېږی دی.

ښانګه (ṣánga) ښځ. م. ۱) د پنبې له ښنګري څخه تر کوناتو پورې برخه؛ ۲) د ژي پښانګه.

ښانګی (ṣāngáy) ښځ. م. ښاخی، سکو، شانګی.

ښاوات (ṣāwát) نر. م. یوه کولبه څمکه، یوه اندازه څمکه، یوه قلبه څمکه.

ښاول (ṣāwál) نر. م. شاول.

ښاوندی (ṣāwandáy) نر. م. سرورخ، وتی، د اوبو سربند.

ښایست (ṣāyást) نر. م. ښکلا، حسن، ډول، ښائیست توب، ښایسته والی.

ښایستوکی (ṣāyastúkay) ص. نر. م. ۱) ډېر ښکلی، ګلالی؛ ۲) د ښایسته مصغر.

ښایسته (ṣāyastá) ص. نب. نر. ښځ. م. ښکلی، اغلې، ډولي، حسین (تع.) و ګ. ښکلی.

ښایه (ṣā́ya) ف. ۱) ښیه، ښوده، وایه، ورښوده، ورزده کاوه؛ ۲) ورښیه، ورزده کوه.

ښایي (ṣāyí) ق. ۱) په کار ده، مناسبه ده، لازمه ده ۲) شاید، احتمالاً، ممکنه ده؛ ۳) ف. ورښیي، ښیي، ورزده کوي، د مفرد غایب صیغه ده.

ښایېدل (ṣāyedál) مص. ل. لازمېدل، مناسبېدل، موزونېدل.

ښپ (ṣap) ص. نر. م. کنداس، کړشوپ، غابښ وتلی، کنډول.

ښپېته (ṣpéta) ښځ. م. پانه کونده، کاړه، خسپنی، پلیګده، پانه کونده، یو ډول جزا ده.

ښپېتول (ṣpetawál) مص. مت. پانه کول، شپېته کول، فانه کول، په پاڼې سره جزلېور کول.

ښتره (satrá) ښځ. م. (ج. ښترې) د واورو او نورو شیانو پاکولو آله.

ښتری (ṣatráy) ص. نر. م. سوداګر هندو.

ښتګری (ṣatgáray) نر. م. (ج. ښتګري) ښنګری، ګیتی، خنګری.

ښځکی (saǰakáy) ښځ. م. د ښځې مصغر.

ښځلی (saǰálay) نر. م. سورغوړی، ښورکی، تروکی.

ښځمني (saǰmaní) ښځ. م. ښځوالی، ښځتوب، ښځې والی، د ښځې صفات و خواص لرنه.

ښځمنې (saǰmané) ښځ. ج. ښځې، زنانه.

ښځمینه (saǰmína) ص. نب. ښځینه، د ښځې.

ښځنوکی (saǰanúkay) نر. م. ښځونکه، ښځونکی ښځولی؛ ۱) هغه نر چې خصوصیات یې د ښځو په څېر وي؛ ۲) مج. بې غیرته.

ښځنی (saǰanáy) ص. نر. م. ۱) د ښځو، ښځینه ښځینی؛ ۲) ښځنوکی.

ښځه (sáǰa) ښځ. م (ج. ښځې) د نر مقابل؛ ماینه، مېرمن، ماندینه، عورت.

ښځی (sáǰay) نر. م. د ښځې تناسلي آله.

ښځې توب (ṣaǰetób) نـر.م. ۱) ښـځـه تـوب، ښځوالی؛ ۲) د ښځې غوره صفتونه درلودل.

ښځرلی (ṣacárlay) نر.م. سکنه، څوولی، څولی؛ د ترکاڼي یوه آله ده.

ښځیاکه (ṣacyā́ka) ښځ. م. ښځویځکه، توتکی، غچی، توتکرکې، کوچۍ.

ښخ (ṣax) ص. نـر.م. ج. ۱) خښ، دفن، مدفون؛ ۲) ننوتی، منډل شوی؛ ۳) اېښودلی، لګولی.

ښخند (ṣaxánd) نر.م. ښښته، ښښتنه، لن غېشکی، پلندی، یزه، ښخندی، د سرښښو ډنډ، هغه ځای یامعامله چې سړی ترې ځان نه شي خلاصولای.

ښخنډۍ (ṣaxandə́y) ښځ. م. د کـوچنیانو د یوې لوبې نوم دی.

ښخوالی (ṣaxwā́lay) نـر.م. ۱) خښـوالی، دفن والی؛ ۲) کلکوالی؛ ۳) لګوالی.

ښخول (ṣaxawə́l) مص. مت. ۱) خښول، دفن کول؛ ۲) ښغول، لګول؛ ۳) منډل.

ښخوونی (ṣaxawū́nay) نر. م. د ښخولو آله.

ښخېدل (ṣaxedə́l) مص.ل. ۱) خښېدل، دفن کېدل؛ ۲) ښغېدل؛ ۳) منډل کېدل؛ ٤) کلکېدل.

ښرا (ṣarā́) ښځ. م. (ج. ښراوې) و ګ. ښېرا.

ښرغلی (ṣarğálay) نـر.م. مېږتون؛ د مېږیانو کور، د مېږیانو او نورو حشرو کور.

ښرکنی (ṣarkanáy) ښځ. م. خرکنی، کنډواله، خرابه، ویرانه.

ښرن (ṣarán) ص.نر.م. ښورنده، ښوره ماغه، ښزینه، ښوره زار، ښوره لرونکی.

ښرونکی (ṣarū́nkay) نر.م. یو ډول بوټی دی چې پاڼې یې نرۍ او سور ډنهر لري.

ښروه (ṣárwa) ښځ.م. خروه، ښېروه؛ یو ډول غرنی ونه ده.

ښره (ṣará) ښځ. م. ښوره، شوره، شناګه، شنګل.

ښره مغزه (ṣaramáğza) ص. نب. ښوره ناکه، ښوره زاره، ښوره لرونکې، ښرن.

ښکار (ṣkār) نـر.م. ون، ونا؛ دسپورټ یا غذا مـوندلو لپاره د وحشي حیـواناتو یا مرغانو ویشتل او نیول.

ښکارځای (ṣkārǰáy) نر.م. ښکارځی، ښکارغلی، د ښکارځای.

ښکارځن (ṣkārǰán) ص. نـر.م. ج. ښکاري، ونی، ښکارزن.

ښکارغالی (ṣkārğā́lay) ښکارغلی، ښکارځای.

ښکارل (ṣkārə́l) مص. مت. ۱) شکارل، توش کول، د تکارل، سپي چاته یا ښکار ته پارول؛ ۲) مج. لمسول، کشکارل.

ښکارند (ṣkāránd) ص.نر.م. و ګ. ښکارندوی.

ښکارندوی (ṣkārandóy) نـر.م. ۱) ښکاره، څرګند، ښکارنده؛ ۲) اوځار، مشهور.

ښکارندویي (ṣkārandoyí) څـرګـندویي، استازګرنه، نمایندګي.

ښکارنده (ṣkāránda) ص. نب۱) و ګ. ښکارند؛ ۲) ښکارندونی، سله، مرکچي، نماینده.

ښکاروز (ṣkārwáz) نر.م. ښکوروز، بزګر، کریګ، کرګر، دهقان.

ښکاروزتوب (ṣkārwaztób) ښکاروزي، بزګري، دهقاني، زمینداره، د کرکیلې کسب.

ښکارول (ṣkārawə́l) مص. مت. ۱) ښکاره کول، څرګندول؛ ۲) ښکار کول، ونا کول؛ ۳) پـه ښنبه کول؛ ٤) ښوول، ښودل، لوځول.

ښکاره (ṣkārá) ص. نب. ۱) جوت، څرګند، ښېور؛ ۲) نـر.م. د سپینتو یو ډول لوبه ده؛ ۲) یو ډول سپین ډوله بوټی دی.

ښکاري (ṣkārí) ص. نب. ونې، ښکارځن؛ هغه څوک یا حیوان یا مرغه چې ښکار کوي.

ښکارېدل (ṣkāredə́l) مص.ل. ۱) ښکارکېدل، د ښکار چاره ترسره کېدل؛ ۲) ښرګندېدل.

ښکالو (ṣkāló) ښځ. م. ۱) ځپهار، د پښو اواز؛ ۲) نښه، علامه؛ ۳) پس پسی، غوږی.

ښکالوه (ṣkālawá) ص. نب. ۱) ګران، سخت؛ ۲) ښځ. م. قرتې، کړکړ، زیاتې خبرې کول.

ښکانځه (ṣkánǰa) ښځ. م. ښکنځا، زیاړه.

ښکتنی (ṣkatanáy) ص. نر.م. لاندېنی، کوزنی، لرنی، کښتنی.

ښکته (ṣkáta) ق. کښته، کوز، لاندې، لر.

ښکته والی (ṣkatawā́lay) نر.م ۱) ځوړوالی، ځوړه مخ کښته، کوزوالی؛ ۲) تهنه، کښتی.

ښکر (ṣkár) نر.م. (ج. ښکرونه) ښاخ، ۱) د وزې، غوا، هوسۍ... په سرکې دوه د هډوکو راوتلي شیان؛ ۲) د ژرندې توتکه.

ښکرور (ṣkarawár) نر.م.ج. ۱) ښکری، ښکر لرونکی؛ ۲) مج. زورور، د زور خاوند.

ښکروره (ṣkarawára) ښځ. م. ۱) پشپېړی، یو ډول مرغۍ ده؛ ۲) ص. ښځ. م. د ښکرور مؤنث.

ښکری (ṣkaráy) نر.م. ۱) کرېس، کروستی، د حبوباتو پلی؛ ۲) ص. نب. ښکرور، ښکروره.

ښکرۍ (ṣkaráy) ښځ. م. شکرۍ، له مزري څخه جوړه شوې توکرۍ.

ښکل[1] (ṣkál) مص. مت. ۱) باسل، کاږل، ایستل، ویستل؛ ۲) لیرې کول؛ ۳) لیکل، کښل.

ښکل[2] (ṣkwál) نر.م. وچپه، خولګۍ، مچو، مچوکه.

ښکلا (ṣkulā́) ښځ. م. (ج. ښکلاوې) ښایست، حسن، ډول، جمال.

ښکلا پېژندنه (ṣkulāpežandána) ښځ. م. ښایست پوهنه، ښایست پېژندنه، د هنر فلسفه.

ښکلل (ṣkwalə́l) مص. مت. ښکلی کول، ښایسته کول، ډولي کول، تزیینول.

ښکلنه (ṣkulána) ښځ. م. سینګارونه، پسولل، پسولنه، تزیین.

ښکلونکی (ṣkulalúnkay) نر.م. سینګارونکی، پسولونکی، متزین.

ښکلول (ṣkwalawə́l) مص. مت. و ګ. ښکولول.

ښکلی[1] (ṣkwálay) ص. نر.م. ښایسته، ډولي، حسین.

ښکلی[2] (ṣkə́lay) مف. نر.م. ۱) باسلی، ایستلی، وېستلی؛ ۲) کښلی، لیکلی.

ښکنځا (ṣkanǰā́) ښځ.م. ۱) ښکنځل، ښکنځله، کنځا، زیاړه؛ ۲) سپکتیا، اهانت.

ښکنځل (ṣkanǰə́l) مص. مت. نر. ښکنځا کول، کنځل، زیاړې کول، چاته بد و رد ویل.

ښکنل (ṣkanə́l) مص. مت. ترټل، سخت ویل.

ښکنه (ṣkə́na) ښځ. م. کښنه، ویستنه، باسنه.

ښکولول (ṣkwalawə́l) مص. مت. ښکلول، مچې کول، مچول، مچو اخیستل.

ښکوم (ṣkū́m) نر.م. ورم، پند، نصیحت، نغوته.

ښکومی (ṣkū́may) ص. نر.م. خواخوږی، خیرخواه، خیرغوښتونکی.

ښکوی (ṣkuy) نر.م. لیکنه، کښنه.

ښکې (ṣke) ق. ۱) کښته، ښکته، کوز، لر، لاندې؛ ۲) پیل، شروع.

ښکېل (ṣkel) ق. نښتی، ګېر، تړلی، بند.

ښکېلاک (ṣkelā́k) نر.م. استعمار.

ښکېلاکګر (ṣkelākgə́r) فا. نر.م. استعمارچي، استعمارګر.

ښکېلول (ṣkelawā́l) مص. مت. ۱) بندول، تړل، نښلول، راګیرول؛ ۲) دځاروی تړل.

ښکېلېدل (ṣkeledā́l) مص. ل. ۱) تړل کېدل، نښلېدل، راګیرېدل؛ ۲) پر غرک کېدل.

ښکېنی (ṣkenáy) ص. نر.م. ښکینی، لږنی، ښکتنی، کوزنی، لاندېنی.

ښکېنی وژی (ṣkenaywáẑay) نر.م. لوی وژی، د باسلیق رګ، دانسان په لاس کې یو رګ دی.

ښکیه (ṣkıyá́) ق. له لاندې خوا، دکښتې خوا.

ښګلونی (ṣaglū́nay) نر. م. یو ډول تیږه ده چې د لوبو ډبرینې مردکې پرې سولول کېږي.

ښل (ṣal) نر.م. ښیل، اړکینه لاره، د لرګي زینه، اندرپایه، د لرګي ګرځنده زینه.

ښلونه (ṣlóna) ښځ. م. ګرمکه، ګرمکې، وړې وړې دانې دي چې د ګرمۍ له امله پر بدن راخېژي.

ښمڅ (ṣmáć) ښځ. م. سمڅه، سمڅ، ښمڅه، ګاره، غار، سپونغاړې.

ښمر (ṣamár) نر.م. ګټه، نفع، خیر، فایده.

ښنځری (ṣanǰáray) نر.م. سنځری، تنځری، تمځری، یو ډول مرغۍ ده.

ښنځه (ṣánǰa) ښځ. م. (ج. ښنځې) دمبله، شلنه، ښنجکې، سینجکی، لونه، دانه.

ښند (ṣand) نر.م. افراط، زیاتی، له حده تېری.

ښند پال (ṣandpā́l) افراطي، تېری کوونکی.

ښندل (ṣandā́l) مص. مت. ۱) پاشل، شیندل؛ ۲) جارول، ځارول، قربانول، بخښل.

ښندواله (ṣandwā́la) ښځ.م. ښندپالنه، افراط پالنه.

ښنده (ṣandá́) نر.ج. ۱) شینده، نوسته؛ ۲) قربانوه، ځاروه، بخښه؛ ۳) زیاتی.

ښنډۍ (ṣanḍáy) ښځ. م. وګ. شنډۍ ۲).

ښنغلی (saṅg̈ā́lay) نر.م. مغانده، سرینښنه، غبنده، ښنګسری، ښنګښر، مغانه، غبندی.

ښنک (ṣanák) نر.م. ۱) وګ. ښانک؛ ۲) ښنګ؛ کلکه شوې وینه؛ ۳) کنګل شوې ځمکه.

ښنکی (ṣanakáy) نر.م. وګ. ښانکی.

ښنګ (ṣáng) نر.م. ۱) شنګ، ښنوش، یو ډول بوټی دی چې خړې پاڼې لري؛ ۲) وګ. ښانک.

ښنګر (ṣangár) نر.م. وګ. ښانګر.

ښنګروښ (ṣangarwáṣ) نر.م. ښنګراوښی، واښی، د څپلۍ غوټه.

ښنګری (ṣangáray) نر.م. ۱) ښنګر، ښنګروانښی، یو راز بوټی دی؛ ۲) دجولاد تانستې یوه آله ده

ښنګسری (ṣangsáray) نر.م. وګ. ښنغلی.

ښنګل (ṣangál) نر.م. ښنګله، شناګه، ښنوړه، شنګل، شینګل، شوره.

ښنګلن (ṣanglán) نر.م. ښوره چن، تریو، ښوړن.

ښنګلۍ (ṣangaláy) ښځ. م. منګ ځمکه، کنه متهه؛ هغه کلکه او سخته ځمکه چې اوبه نه جذبوي.

ښنګلي مالګه (ṣangalimā́lga) ښځ. م. له ښنګل ځخه جوړه شوې مالګه.

ښنګورۍ (ṣangoráy) ښځ.م.ج. متیزه، شنګړه، ډنه، شیګړه (وګ. شینګړه).

ښنګۍ (ṣangáy) ښځ. م. وندر، ښنګۍ، غړوندی، هغه پړی چې د ځاروي په غاړه کې اچول کېږي.

ښنه (sna) ښځ.م. (ج. ښنې) ۱) ښانګه، ښنه، دورانه ذښنی خوا؛ ۲) اندام، توته، بند بند.

ښنه (ṣna) ښځ. م. ۱) ښنه؛ ۲) بند بند؛ ۳) د ورانه کونډی، د کوناتې هډوکی.

ښو (ṣū) نر.م. خو، د دوو ګوتو په اندازه توکردی چې د ښنګري د بوټي په اوبو یې مینځي او بیا یې سره رانغاړي چې دې ته ښو وایي.

ښوانه (ṣwāna) نر.م. خانلي، ښونه، زيتون، ښوون.
ښوبه (ṣóba) ښځ. م. ښوخه، ښوخکه، توتي، شيردهن.
ښوبی (ṣwabáy) ص. نر.م. بې وسلې، تش لاسی، غير مسلح.
ښوپه (ṣopá) ص. نر.م. ج. شوپا، شوپه، شوپر، ښتنه.
ښوڅل (ṣūcál) مص. مت. تيڅل، سوری کول، سوری ايستل، برمه کول.
ښوڅنی (ṣūcənáy) ښځ. م. تيڅی، برمه.
ښوڅه[1] (ṣūcá) ښځ. م. سوری، سوره، غار.
ښوڅه[2] (ṣocá) ښځ. م. ۱) د ښلونه، گرمکه؛ ۲) ص. نب. مج. بې صبره، بې حوصلې.
ښودل (ṣodál) مص. مت. ۱) ښوول؛ ۲) لارښودنه کول، رهنمايي کول؛ ۳) ورزده کول.
ښودونکی (ṣodū́nkay) فا. نر.م. ۱) ښوونکی، استاذ، معلم؛ ۲) لارښود.
ښور[1] (ṣor) نر.م ۱) ښورېدنه، خوځېدنه، حرکت؛ ۲) ښار؛ ۳) د مېږيانو او مچيو کور.
ښور[2] (ṣūr) نر.م. منداوو، راکول، غاښور.
ښوربښ (ṣoraṣ́) نر.م. ښوربښت؛ ۱) حرکت، تلاطم؛ ۲) بلوا، اړودوړ، انارشي؛ ۳) هيجان.
ښورکی (ṣorakáy) نر.م. ښوری، ترزوکی، تريوکی، سورغوږی.
ښورماښور (ṣormāṣór) نر.م. ۱) شور و غوغا؛ ۲) دچينجيانو او نورو حشرو ډېروالی.
ښورماغه (ṣormā́ğa) ص. نب. ښورن، ښوره ناکه، ښورنه، ښوره لرونکې ،شوره زاره.
ښورن (ṣorán) ص. نر.م. ښوره ناکه، ښوره زار.
ښورند (ṣorand) ص. نر.م. ۱) ښورېدونکی، خوځېدونکی؛ ۲) لړزېدونکی، رچېدونکی.

ښوروا (ṣorwā́) جن. ښځ. م (ج. ښورواوې) شوروا، زيمنه، زومنه، کټو، ښروا، شوربا، سوپ.
ښورواگی (ṣorwāgáy) جن. ۱) لږه ښوروا، کمه ښوروا؛ ۲) بې غوړه ښوروا؛ ۳) وگ. شکنه.
ښورول (ṣorawál) مص. مت. ۱) خوځول، حرکت ورکول؛ ۲) منجول، لړزول؛ ۳) مج. تکان ورکول، راپارول.
ښوره (ṣorá) جن. ۱) شوره، شناگه، ښنگل، ښنگله؛ ۲) پارو؛ ۳) يو ډول بوټی دی.
ښوری (ṣóray) نر.م. ۱) وگ. ښورکی؛ ۲) يو ډول ناروغي ده چې د څارويو په سترگو کې پيدا کېږي.
ښورېدل (ṣoredál) مص. ل. ۱) خوځېدل، حرکت کول؛ ۲) منجېدل، رچېدل؛ ۳) پارېدل.
ښولنی (ṣolanáy) نر.م. ۱) يو ډول بوټی دی؛ ۲) کوچنی ښوون، د ښونه د وني مصغر.
ښومک (ṣomák) نر.م. يو ډول ناروغي ده چې خره وژني.
ښون (ṣowán) نر.م. وگ. ښوانه.
ښونگ (ṣūng) نر.م. ۱) غاو، قوتی، هغه سوری چې (د مردکو په لوبه کې) مرد کي وراچوي؛ ۲) ښونگی، لړڅه (اوبه)؛ ۳) د يوه شي څنډه.
ښونگری (ṣūngaráy) نر.م. ښنگری، شونگری؛ ۱) د پښې بجلکه؛ ۲) دغواوو، غبلو او هوسيو گوتونه، د آسو، خرو او غاترو سوې. کړاوې.
ښونگړ (ṣungár) نر.م. پښه بېدېدل، پښه ويده کېده.
ښونگه (ṣónga) ښځ. م. څنډه، گوټ، ژی.
ښونگی (ṣū́ngay) نر.م. ۱) گوډ، نگوښی، گوډی؛ ۲) ښونگ، لړڅه (اوبه).

ښونلی (ṣonaláy) نر.م. ۱) غوړګی، د ښونه کوچنۍ ونه؛ ۲) د ښونه د ونې میوه او دانې.

ښونه (ṣoná) نر.م. ښون، ښوون، د زیتون ونه.

ښوول (ṣowál) مص. مت. ۱) ښودل؛ ۲) ورزده کول. تعلیم ورکول؛ ۳) ورښکاره کول.

ښوولی (ṣowálay) نر.م. مدلول، دلالت کړی شوی، مانا.

ښوونپښویه (ṣowanpṣóya) ګر. ښوونځیواله پښویه، تعلیمي پښویه، د ښوونځي ګرامر.

ښوونځی (ṣowanǰáy) نر.م (ج. ښوونځي) مکتب؛ د زده کړې او ښوونې ځای، د لیک لوستزده کړې او د علومو د تدریس ځای.

ښوونډ (ṣowánd) نر.م. دال، دلالت کوونکی، لفظ.

ښوونکی (ṣowúnkay) نر.م. ۱) معلم، استاذ، استاد، لارښود؛ ۲) ښودونکی؛ ۲) ورښکاره کوونکی.

ښوونه (ṣowána) ښځ. م. ۱) ښودنه، ورزده کونه، تعلیم ورکول؛ ۲) درس ورکول، تدریس کول.

ښوونه او روزنه (ṣowána aw rozána) ښځ. م. د ښوونکي دنده او مسؤلیت، مېتود، ښوونه، تعلیم و تربیه.

ښوونیز (ṣowaníz) نر.م. په ښوونې اړوند، تعلیمي، تدریسي.

ښوهول (ṣwahawál) مص. مت. ښویول، غولول، دروهل.

ښوهېدل (ṣwahedál) مص.ل. ښوېدل، غولېدل، دروهېدل.

ښوی (ṣway) ص. نر.م. ج. ۱) ښویه، اوار، د ځیږ مقابل؛ ۲) مج. غولوونکی؛ ۳) نر.م. و ګ. ږدګی؛ ۲) راشبیل، راشپیل.

ښوی سړی (ṣwaysaráy) نر.م. دوه مخی سړی، منافق، په ژبه پوست و پاته وروست.

ښوی ښالاک (ṣwayṣālák) ق. ۱) و ګ. ښوی ښهاک؛ ۲) د کلا او دېوال یو صفت دی چې دېوالونه یې ښوی، مستحکم وي؛ ۳) ترېدلی، ترهېدلی؛ ٤) تش تور، تش لاس.

ښوی ښهاک (ṣwayṣahák) ق. ښوی ښالاک، ناڅاپه (ورکېدنه)، ښوی ښاک ورکېدنه، نابېره ورکېدنه.

ښویکی (ṣwayakáy) ښځ. م. د یوې مرغۍ نوم دی.

ښویکی (ṣwayakáy) ص. نر.م. و ګ. ښوی سړی.

ښوین (ṣawín) نر.م. د ښه نظر څښتن، د ښه نظر خاوند.

ښویند (ṣwayánd) ص. نر.م. ښوینده، ښوی شی، لشم (ځیز).

ښویندوکی (ṣwayandúkay) نر.م. ۱) هغه څوک چې ښویږي؛ ۲) غولېدونکی، دروهېدونکی، غلطېدونکی؛ ۳) هغه ځای چې خلک ځانونه باندې ښویوي.

ښویندی (ṣwayánday) ص. نر.م ۱) ښوی، ښویه، صاف؛ ۲) ښوېندیز (یخمالک).

ښویوالی (ṣwaywálay) نر.م. ۱) ښویتوب، لشمتوب؛ ۲) مج. چالاکي.

ښویول (ṣwayawál) مص. مت. ۱) په کنګل یا بل ښوي شي ښهول یا غورځول؛ ۲) دروهل، خطا ایستل؛ ۳) اوارول، هوارول.

ښویه (ṣwáya) ص. نب. و ګ. ښوی۱).

ښویېدل (ṣwayedál) مص.ل. ۱) سلیپ کول، په کنګل یا بل ښوي شي غورځېدل؛ ۲) غولېدل ۳) بې لارې کېدل.

ښه(۱) (ṣa) ص. نـر.م.ج. ۱) د صفت په توګه او د رضایت، تایید، ستاینې، خوښۍ ځرګندولو لپاره یوه کلیمه د: ۲) رغېده، روغتیا موندنه، رغېدنه.

ښه(۲) (ṣa) ص. نر.م. نېکي، مرسته، لاسنیوی.

ښها (ṣahā́) ښځ.م. ۱) نعمت؛ ۲) بخښښ، ورکړه، پښا، بخښنه.

ښهاک (ṣahā́k) ص. نر.م.ج. ښوی ۱).

ښهانه (ṣahā́na) ښځ.م ۱) ښېګڼه، ښهانه، نېکي، ښه ښېګړه؛ ۲) فایده، ګټه.

ښه او بد (ṣaawbád) نر.ج. ․بد․) که یو شاعر په خپل شعر کې ځینې داسې کلیمې راوړي چې اول بد او وروسته مدحه ځنې جوړه شي.

ښه ترا (ṣatará) ق. په ښه ډول، په ښه توګه.

ښه ترښه (ṣatarṣá) ص.نر.م.ج. ق. لا ښه، ښه تره، بهترین، تر هغه لا ښه.

ښه توب (ṣatób) نر.م. ښه والی.

ښه چاری (ṣačā́ray) ص. نر.م. ښه کړونی، نېک، نېک عمله.

ښه چارې! (ṣačā́re) ند. د سلام او خیرخواهۍ ځرګندونه ده.

ښه راغلې (ṣarā́ğle) ند. هرکله راشې! ستړې مه شې! په خیر راغلې، ښه راغلاست.

ښه کلو (ṣakaló) ښځ. م. ښه ورځ، رفاه، نېکمرغي.

ښه کول (ṣakawál) مص. مت. ۱) جوړول، رغول (له ناروغۍ)؛ ۲) نېکي کول، مرسته کول.

ښه کېدل (ṣakedál) مص. ل. ۱) روغېدل، له ناروغۍ جوړېدل؛ ۲) پخلا کېدل.

ښهل (ṣahál) مص.مت. ۱) بې برخې کول، محرومه کول، شړل؛ ۲) عاق کول، عاقول.

ښه لوهی (ṣa lóhay) د ښې اشتها درلودونکی.

ښه مرغ (ṣamárğ) نر.م. ښه بخت، ښـه طالع، ښه نصیب، نېک پال، ښه ستوری.

ښه مرغی (ṣamárğay) ص.نر.م. بختور، نېکمرغه نېکبخت، نېکبخته.

ښی (ṣay) ص. نر.م. راسته، راست، د کیڼ مقابل.

ښې (ṣe) ښځ. م. ښین، د «ښ» اواز و تلفظ.

ښیالمې (syā́lme) ښځ. م. چومی، وښ، ناړې، لانې، لیاړې؛ د خولې لاړې.

ښیځ (ṣij̃) نر.م. غونډک، غونډل، کوکې، (و ګ. غونډل).

ښېځه (ṣéǰa) ښځ. م. شړي، خړښښځې، ژرغوټ، د ګندنې په څېر یو ډول غرنی سابه دي.

ښېرا (ṣerā́) ښځ. م. (ج. ښېراوې) ښېراه، ښـرا؛ د دعا ضد.

ښېراز (ṣerā́z) ص. نـر.م. ۱) تازه، سمسور؛ ۲) آباد؛ ۳) مج. ښاد، ځوښ، خوشاله.

ښېرازتوب (ṣerāztób) نر.م. ښېرازتیا، ښېرازي؛ ۱) سمسورتیا؛ ۲) آبادي؛ ۳) خوښي.

ښېرازول (ṣerāzawál) مص.مت ۱) سمسورول؛ ۲) آبادول؛ ۳) خوښول، خوشالول.

ښېرازېدل (ṣerāzedál) مص. ل. ۱) تازه کېدل، سمسورېدل؛ ۲) ودانېدل؛ ۳) خوښېدل.

ښېرون (ṣerū́n) نر.م. د ښونه دونې په څېر یو ډول غرنۍ ونه ده.

ښېروانه (ṣerwā́na) ښځ.م. تیتاقه، ووړی، اوګی، دشنو یا شنۍ (ونه)، د خنجک ونه.

ښېروه (ṣerā́wa) ښځ.م. ښروه، شـېروه، یو ډول غرنۍ ونه ده چې کلکې لښتې لري.

ښېره (ṣerá) ښځ. م. و ګ. ښېرا.

ښیښه (ṣiṣá) ښځ.م ۱) شیشه، هغه رڼه تخته چې په کړکیو کې اچول کېږي؛ ۲) هینداره، آیینه.

ښی گرځ! (saygár) امر. ند. د عسکري یوه قوماندہ ده.

ښېګړه (segára) ښځ. م. و گ. ښېګڼه.

ښېګڼه (segána) ښځ. م. (ج. ښېګڼې) ۱) ښه، ښېګړه، نېکي، مرسته؛ ۲) ښه والی، فایده من. گټورتوب.

ښیېل (sayál) مص. مت. و گ. ښودل او ښهل.

ښېلی (sélay) نر.م. ۱) و گ. سیلۍ؛ ۲) شدوېی.

ښینه (sína) ښځ. م. خوبښینه، خوښینه، د ماینې خور، د ښځې خور.

ښیونی (sayúnay) فا. نر.م. ښودونکی، ښوونکی، لارښود.

ښېوه (sewá) ښځ. م. ۱) ډول، سینګار، آرایش؛ ۲) ناز، کرشمه.

ښېوه گر (sewagár) ص. نر.م. ډولي، سینګاري.

ښېیل (seyál) مص. مت. و گ. ښوول.

ص

ص(۱) (swắt) نر.م. د پښتو الفبې پنځه ویشتم توری چې ابجدي ارزښت يې ۹۰ دی.

(ص)(۲) (swắt) نر.م. د صلی الله علیه وسلم لنډون.

صابر (sābir) ص. نر.م.ج. (ج. صابران) ۱) صبر کوونکی، پېځیالی؛ ۲) قانع؛ ٤) حوصله ناکی

صابون (sābū́n) نر.م. یوه ماده ده چې د مایع، پوډر، چکی... په شکل وي، له مېنځلو سره ځګ کوي او خلک يې د ځان و کالیو پرېولو لپاره کاروي.

صابي (sābí) ص. نر.م. صائبین، صائبه، مشرک، د بت یا ستورو عبادت کوونکی.

صاحب (sāhíb) نر.م. ۱) خاوند، څښتن، مالک؛ ۲) یار، مل، ملګری، اشنا.

صاحبزاده (sāhibzādá) ښځ.م. د روحاني شخص اولاده.

صاحب منصب (sāhíbmansáb) نر.م. عسکري منصبدار، په اردو کې د لوړې رتبې لرونکی.

صاحبي (sāhibí) نر.م.ج. ۱) وګ. سابي؛ ۲) یو ډول وربښمین ټوکر دی.

صادر (sādír) ص. نر.م.ج. ۱) بهر ته تلونکی، لېږل کېدونکی؛ ۲) بهر ته راګرځېدنه؛ ۳) مج. څرګندېدونکی، پېښېدونکی.

صادرات (sādirā́t) نر.ج. صادرېدونکي شیان، تر ملک د باندې استول کېدونکي شیان.

صادرول (sārdirawál) مص.مت. لېږل، استول، بهر ته استول.

صادره (sādirá) ص. نب. د لېږلو، د استولو، په صادر پورې تړلی، د وارده ضد.

صادرېدل (sādiredál) مص.ل. لېږل کېدل، استول کېدل، خارج ته تلل.

صادق (sādíq) ص. نر.م. رینښتونی، سم، صاف.

صاعد (sāsíd) ص. نر.م.ج. ختونکی، پورته تلونکی، لوړېدونکی.

صاعقه (sāsıqá) ښځ. م. ۱) تندر، تکه؛ (وګ. رعد۲)؛ ۲) آفت، بلا.

صاف (sāf) ص.نر.م. ج. ۱) روڼ، سپين، روښانه؛ ۲)نېره، پاک؛ ۳)صادق.

صافول (sāfawə́l) مص. مت. ۱) پاکول، روڼول؛ ۲)سپينول؛ ۳)چونل، چڼول.

صافي (sāfí) ښځ.م۱)صافه، پاکوونی؛ ۲)چڼوونی ۳) د وريجو صافولو سوری سوری فلزي آله؛ ٤) ص. نب. نېره، خالص، سوچه.

صافېدل (sāfedə́l) مص. ل. ۱) پاکېدل، رڼېدل، روڼېدل؛ ۲) نېره کېدل، سوچه کېدل.

صالح (sālíh) ص. نر.م. (ج.صالحان) ۱) د فاسد ضد؛ نېک عمله، د ښه عمل خاوند؛ ۲)ور.

صالحه (sālıhá) ص. نب. د صالح مؤنث.

صالون (sālū́n) نر.م. وګ. سالون.

صامت (sāmít) ص. نر.م. ج. غلی، خاموش، بې غږه و زوغه، آرام، پټ خولی.

صانع (sāníʔ) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱)پنځوونی، خلقوونکی؛ ۲)جوړوونکی؛ ۳)چاری،صنعتګر.

صايت (sāyít) ص. نر.م. ج. ږغ کوونکی، فرياد کوونکی، اواز توليدونکی.

صبا (sabā́) [illegible] و گ. سبا.

صباحت (sabāhát) نر.م. ښکلا، ښايست، جمال.

صباوت (sabāwát) نر.م. هلک توب، وړکتوب، وړکوالی، کوچني والی.

صبر (sabar) نر.م. ۱) زغم، حوصله، تحمل، پښخي، سکته؛ ۲) وګ. سبر.

صبرناک (sabarnā́k) نر.م ج. ۱)صبرناکه، پښخيالی، د زغم و حوصلې خاوند؛ ۲) قانع.

صبرول (sabrawə́l) مص. مت. ۱)زغم کول حوصله کول؛ ۲)قناعت کول.

صبرېدل (sabredə́l) مص. ل. ځنې ګرځېدل، مخ ګرځېدل، منصرفه کېدل، قانع کېدل.

صبغه (sıbğá) ښځ. م. ۱)رنګ؛ ۲)بڼه، څېره، شکل؛ ۳)نوع؛ ٤)دين،ملت.

صبور (sabū́r) ص.نر.م. صبرناک،صابر، پښخيالی.

صبي (sabí) نر.م. (ج. صبيان) هلک، کوچنی.

صبيان (subyā́n) نر.م. ۱) د کوچنيانو يوه عصبی ناروغی ده؛ ۲) د صبي جمع.

صبيه (sabıyá) ښځ. م. لور، ښځينه اولاد.

صحابه (sahābá) نر.ج. د صحابي جمع؛ ۱)ياران، ملګري؛ ۲)دحضرت محمد(ص) ياران.

صحابي (sahābí) ص. نر.م. هغه چا چې د اسلام له پيغمبر حضرت محمد(ص) سره ليدلي وي.

صحاف (sahā́f) نر م.ص. ۱)دوتينار ،هغه څوک چې د جلد ورقې سره يو ځای کوي او ښېرازه کوي يې؛ ۲) لره پښتونخوا کې يې زورناليسټ تهوايي.

صحافت (sahāfát) نر.م. د کتاب د توک ورقو يو ځای کولو، ښېرازه ور کولو فن.

صحبت (suhbát) نر.م. (ج. صحبتونه) مجلس، مرکه، خبرې اترې؛ ۲) جماع، کورواله.

صحبتي (suhbatí) ص. نب. نر. ښځ. م. مجلسي، مرکچي، ښه او خوږ مجلس کوونکی.

صحت (sıhát) نر.م ۱) وګ. روغتيا؛ ۲)سموالی، کره والی، کره توب.

صحرا (sahrā́) ښځ. م. وګ. سارا.

صحن (sáhən) نر.م. ۱) انګړ، غولی، ميدان؛ ۲)سان، يو ډول نخي توکر دی؛ ۳) ښانک.

صحنه (sahná) ښځ. م. ۱)وګ. تياتر؛ ۲)هغه ځای چې بازاري هنرمندان نڅېږي او ياکومه ننداره ښيي؛ ۳) سيل، تماشه؛ ٤) پرده، ستېج.

صحي (sıhí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. روغتيايي، د صحت، په صحت اړوند.

صحيح (sahíh) ص. نر. م. ج. ص. نب. سهي؛ ۱) سم، روغ، جوړ؛ ۲) له ارزښت، قانون و عدل سره سم.

صحيفه (sahifá) ښځ. م. ۱) ليک؛ ۲) رساله، کتاب، مصحف، په تېره بيا هغه کتاب چي د پاک خدای له خوا نازل شوی وي.

صحيه (sahıyá) ص. نب. روغتيايي، صحي د صحت، په صحت اړوند.

صخره (saxrá) ښځ. م. غټه او کلکه ډبره.

صدارت (sadārát) نر. م. ۱) صدراعظمي، د صدراعظم منصب؛ ۲) د صدراعظم يا لومړي وزير دفتر؛ ۲) مخکښ والی، مخکښتوب؛ ٤) لوړه کېناستنه.

صداقت (sadāqát) نر. م. ۱) رښتيا، رښتينولي، اخلاص؛ ۲) د رښتيا او د زړه دوستي.

صدر (sádar) نر. م. ۱) د کوم څه ابتدا؛ لوړ، جگ برخای؛ ۲) مشر، رئيس؛ ۳) سينه، تټر.

صدراعظم (sadraʕzám) ص نر. م. لوی واکوال، لومړی وزير، د وزيرانو مشر، د کابينې مشر.

صدري (sadrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په صدر اړوند؛ ۲) د تټر، په سينه اړوند، لکه صدري ناروغي.

صدف (sadáf) نر. م. (ج. صدفونه) سېپی، يو بحري ژوی دی چي په يوه پوښ کي (چي صدف نومېږي) اوسي.

صدق (sıdq) نر. م. رشتيا، رښتيا والی، سموالی د کذب ضد.

صدقه (sadaqá) ښځ. م. (ج. صدقې) خير، خيرات، سرجاري، واري، قرباني. (و گ. زکات).

صدمه (sadamá) ښځ. م ۱) وهنه، ټکونه؛ ۲) زيان ضرر؛ ۳) مصيبت.

صديق[1] (sadiq) نر. م. ملگری، يار، انډيوال، مهربانه او زړه ته تېر ملگری.

صديق[2] (sıdíq) ص. نر. م. ج. ۱) رښتين، صادق، سپين؛ ۲) د حضرت ابوبکر (رض) لقب.

صراحت (sarāhát) نر. م ۱) څرگندتيا، څرگندتوب، اوڅارتيا؛ ۲) سوچه والی.

صراحي (surāhí) ښځ. م. (ج. صراحيانې) ګندی، تم، تومې، يو لوښی دی چي تنگه اوږده غاړه لري.

صراف (saráf) نر. م. (ج. صرافان) ۱) د روپو بدلوونکی ۲) زر پېژندونکی.

صرع (sarʕ) ښځ. م. مبرگي، پېري نيول، حمله.

صرف[1] (sarf) نر. م. ۱) مورفولوجي، گرېوهه، د يوې ژبې د کليمو د جوړښت طريقو او د کليمو د ډولونو او حالاتو د څېړني علم؛ ۲) د صرف علم؛ ۳) مصرف، لگونه، خرڅ؛ ۲) گټه، فايده.

صرف[2] (sırf) ق. ۱) خالص، نره؛ ۲) يوازي، تنها؛ ۳) فقط.

صرف نظر (sarfınazár) نر. م. تېرېدنه، پرېښوونه، پرېښودنه، له نظره اچونه.

صرفه (sarfá) ښځ. م ۱) سپما؛ ۲) درېغونه؛ ۳) گټه ٤) دروغنه، حيله؛ ٥) ډېروالی.

صرفي (sarfí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) صرف، په صرف اړونده؛ ۲) د صرف د علم عالم

صريح (saríh) ص. نر. م. ج. ۱) اوڅار، جوت؛ ۲) په زغرده، په رده؛ ۳) خالص، پاکيزه.

صعب (sáʕb) ص. نر. م. گران، سخت، ښکالوه، مشکل.

صعود (suʕúd) نر. م. پورته تگ.

صغارت (sağārát) نر.م. ۱) کوچنیوالی، وړوکوالی، نابالغتوب؛ ۲) خوارېدنه.

صغرا (suğrá) ص. ښځ. م. ج. صغری؛ ۱) وړه، وړکې، کوچنۍ؛ ۲) وړه ښځه.

صغير (sağír) ص. نر.م (ج. صغيران) ۱) کوچنی، وړوکی، نابالغه؛ ۲) دشعر د یوه بحر نوم چې د مستفعلن فاعلات مستفعلن پر وزن دی.

صف (saf) نر.م. (ج. صفونه) ۱) کتار، قطار، ځیره، لیکه؛ ۲) ډله.

صفا (safá) ص. ب. صفاء ۱) پاکیزه، سپېځلی؛ ۲) روڼ؛ ۳) ستره؛ ٤) په سعودي عربستان کې یو ځای دی چې د مسجد الحرام خواته پروت دی.

صفار (safár) ص. نر.م. ټټار، مسگر، رویگر.

صفاوالی (safáwálay) نر.م. ۱) پاکوالی، سپېځلتیا؛ ۲) رونوالی؛ ۳) نېره والی.

صفايي (safāyí) ښځ. م. ۱) پاکي، پاکیزه گي؛ ۲) رونوالی؛ ۳) ستره گي؛ ٤) خوښي.

صف بندي (safbandí) ښځ. م. گروپ بندي، صف جوړونه، صف تړنه.

صفت (sıfát) نر.م (ج. صفتونه، صفات) ۱) ستاینه مدح؛ ۲) دحال بیان، حالت؛ ۳) گر. ستاینوم، د کلام یو توکی دی چې دیوه نوم حال وځرنگوالی بیانوي لکه: ښایسته (گل).

صف ترنه (saftaṛána) ښځ. م. و گ. صف بندي.

صفتي (sıfatí) ص: نب. نر. ښځ. م. ۱) دصفت، په صفت اړوند؛ ۲) دستاینې ړ، دمدحې ړ.

صفحه (safhá) ښځ. م. (ج. صفحې) ۱) مخ، سطح؛ ۲) د پاڼې یوه خوا.

صفحه بندي (safhábandí) ښځ. م ۱) صفحې تړنه، مخونه برابرونه؛ ۲) صفحې شمېرنه.

صفر[1] (sífər) نر.م. (ج. صفرونه) ۱) ټکی، نقطه؛ ۲) (ری.) د «۰» یا «0» سمبول.

صفر[2] (safár) نر.م. ۱) و گ. صفره؛ ۲) دیرقان ناروغي؛ ۳) لوړه؛ ٤) نفس ٥) عقل.

صفرا (safrá) جن. ۱) ژړ، ژېړ، د انسان په نس کې ژړه مایع ده چې ینه یې افرازوي خوند یې ترېخ او معدني مالگې لري؛ ۲) زېړی، یرقان.

صفرايي (safrāyí) ص. نب. نر. ښځ. م. صفراوي؛ ۱) د صفرا، صفرا ته منسوب؛ ۲) زېړاوی، د چا چې پر مزاج صفرا غالبه وي.

صفه (sufá) ښځ. م. (ج. صفې) ډبه، چوتره، وستل.

صکوک (sūkúk) نر. ج. ۱) لیکنې؛ ۲) قباله؛ ۳) چکونه؛ ٤) کیندنه؛ ٥) تکونه.

صلاح (saláh) ښځ. م. ۱) ښه کېدنه، نېک عمله کېدنه؛ ۲) خیر و نېکي؛ د «ص» په زېر د پخلا کېدو او جوړجاړي مانا لري.

صلاح کار (salāhkár) ص. نر. م. سلاکار، مشاور مصلحتي.

صلاحيت (salahyát) نر.م. (ج. صلاحیتونه) ۱) واک، اختیار؛ ۲) وړتیا، لیاقت، وړوالی.

صلب (salb) نر.م ۱) په سولي کول، په دار وهل، په دار ځړونه؛ ۲) اخیستل، لاندې کول، غصبول.

صلبيه (salbıyá) ښځ. م. په سترگه کې سپینه او مکدره پرده ده او شاته یې یو سوری دی.

صلح (sulhá) ښځ. م. و گ. سوله[1].

صلح نامه (sulhnāmá) ښځ. م. سوله نامه، د سولې موافقت لیک، روغه لیک.

صله (sılá) ښځ. م. (ج. صلې، صلات) ۱) ورکړه، بخشش؛ ۲) خپلوي، دوستي؛ ۳) جایزه.

صليب (salíb) نر.م. ۱) چلیپا (×)؛ ۲) د عیسوي دین سمبول؛ ۳) د مسیحي عقیدې سره سم هغه

دار چې عیسی (ع) پرې وځړول شو.

صماخ (sımā́x) نر.م. د غوږ شپېلۍ، د غوږ نل، د غوږ سوړه.

صمد (samád) ص. نر.م ۱) د لوی خدای یو صفت دی؛ ۲) مشر، سردار؛ ۳) بې نیازه.

صمصام (samsā́m) نر.م. تېره توره، هغه توره چې په ښي لاس سره چلېږي.

صمغ (samǧ) جن. کنډ، زرکنډ، کنډوری.

صمیمانه (samimā́na) ق. په صمیمیت سره، له خلوصه، له زړه.

صمیمي (samimí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) مینه ناک؛ ۲) د زړه له کومي ملگرتیا.

صمیمیت (samimyát) نر.م. اخلاص، مینه، گرانښت، علاقه، د زړه مینه.

صناعت (sanā̄sát) نر.م (ج. صنایع) ۱) فن، هنر؛ ۲) کسب، صنعت، حرفه، پېشه.

صناعتي (sanā̄satí) نر. ښځ. م. ج. ص. نب. د صناعت، په صناعت اړوند، صنعتي.

صنج (sanj) نر.م. ۱) د چنگ معرف؛ ۲) و گ. سمبل.

صندل (sandál) نر.م. و گ. سندل.

صندلي (sandalí) ښځ.م. و گ. سندلی.

صندوف (sundúf) نر.م. یو ډول روسی توکر دی.

صندوق (sandúq) نر.م. سوندخ، سندوخ؛ یوه لرگینه یا فلزي محفظه ده.

صندوقچه (sandūqčá) ښځ. م. صندقچه، هړپی، سندوخچه، وړوکی صندوق.

صنع (sā́nsa) ښځ.م. پیداکونه، جوړونه، هست کول

صنعت (sansát) نر.م. (ج. صنعتونه) ۱) کار، چاره ۲) کسب، پېشه؛ ۳) هنر؛ ٤) په ماشینو سره د اجناسو، میخانیکي آلاتو او ... جوړول.

صنعت کار (sansatkā́r) نر.م. ۱) کاریگر، کارگر؛ ۲) صنعتگر، چاری؛ ۳) هنرمند؛ ٤) فن کار.

صنعتي (sansatí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. صناعتي، د صنعت، په صنعت مربوط.

صنف (sınf) نر.م (ج. صنفونه) ۱) ټولگی، د درس ویلو کوټه؛ ۲) ډله، ډلگی؛ ۳) ډول، نوع.

صنفي (sınfí) ص. نب. ښځ. نر.م. ج. ۱) د صنف؛ ۲) د ډلې؛ ۳) د یوه واحد کار، کسب او... په اجرا کوونکو مربوط.

صنم (sanám) نر.م ۱) بت، خت؛ ۲) مج. معشوقه.

صنوبر (sanobár) نر.م. ج. جنغوزي، غړنځې، غونځی؛ یو ډول لوړه او غټه ونه ده.

صواب (sawā́b) نر.م. ج. (ج. صوابونه) د خطا مقابل، ۱) سم، رښتیا؛ ۲) وړ، لایق.

صوبه (sūbá) ښځ. م. (ج. صوبې) ایالت، ولایت، ډگره، ولکه، لته، پراونس.

صوبه دار (sūbadā́r) ص. نر.م. صوبېدار؛ له بلوک مشرنه دجگې رتبې لرونکی؛ ۲) د صوبې حاکم.

صوت (sáwt) نر.م. (ج. صوتونه) ږغ، غږ، اواز؛ و گ. ږغ.

صوتي (sawtí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د صوت، په صوت اړوند، په ږغ مربوط، ږغ کوونکی؛
صوتي ابدال؛ صوتي اوښتنه؛
صوتي واحد (ژ.ب): صوتي عنصر، فونیم.

صور (sūr) نر.م. ۱) بغی، ښکر، شپېلۍ، هغه آله چې په پوکولو سره اواز کوي؛ ۲) د اسرافیل صور.

صورت (sūrát) نر.م. (ج. صورتونه) ۱) څېره، قواره؛ ۲) بدن؛ ۳) اننگي، رخسار؛ ٤) توگه.

صوري (sūrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ظاهري، سطحي.

صوف (sūf) نر.م.ج. ۱) د پسه وړی؛ ۲) یو ډول وړین توکر.

صوفي (sofí) ص.نر.م. (ج.صوفیان) ۱) د تصوف د طریقت پیرو؛ ۲) دوړینو جامو اغوستونکی.

صوفیانه (sofyānā́) ص.نب. نـر. ښځ.م.ج. د صوفي، په صوفي اړوند.

صوفي توب (sofitób) نـر.م. تصوف، د تصوف پر لاري تګ، د تصوف د طریقې پیروي.

صوفیه (sofyā́) نر.ج. صوفیان، دصوفیانو فرقه.

صومعه (sawmaā́) ښځ.م. ۱) د غره پر سر او یا په کوم جګ ځای کې د راهب عبادتځی؛ ۲) دیره، خانقاه.

صهباء (sahbā́) جن. ۱) می، شراب؛ ۲) ص.نب. سور او سپین.

صهیون (sihyū́n) نـر.م. ۱) یهود؛ ۲) هسک، اسمان؛ ۳) جنت؛ ٤) بیت المقدس؛ ٥) دخدای جل جلاله تیوکراسي.

صیاد (sayā́d) ص.نر.م. ښکلري، ښکارغن، ښکارزن، ونی.

صیانت (siyānát) نر.م. ساتنه، حفاظت، خوندي کونګ.

صیب (sayb) نـر.م. د صاحب منحرف یا اوښتی شکل.

صید (sayd) نر.م ۱) وڼ، وڼا، د ښکار کولو عمل؛ ۲) ښکار: هغه څه چې ښکار کېږي.

صیغه (sīğā́) ښځ.م. ۱) ډول، قسم، څېر؛ ۲) بڼه، شکل؛ ۳) هرڅه چې په قالب کې اچول شوي وي؛ ٤) جهت، د فعل د حدوث څرنګوالی؛ ٥) متعه.

صیقل (sayqál) نر.م. رونې: ۱) هغه څه چې فلزاتو نه زنګ او داغ لېري کوي؛ ۲) ځلا، صفایي، رونوالی.

صیقل کول (sayqálkawál) مص.مت. صیقلول، پاکول، رونول، ځلاورکول.

ض

ض (dwāt, zād) نـر. م. د پښتـو الفبې شپږ وښتم توری. ابجدي ارزښت يې ۸۰۰ دی.

ضابط (zābít) ص. نر. م. (ضابطان) ۱) ساتندوی، زمیـری؛ ۲) پیـاوړی؛ ۳) حـاکم، ٤) قـائد؛ ٥) نر. م. منصبدار، نظامي صاحب منصب.

ضابطه (zābitá) ښځ. م. کړنلاره، قاعده، دستور، مقرره.

ضاد (dwād, zād) نر. م. د «ض» د توري تلفظ.

ضامن (zāmín) نر. م. (ج. ضامنان) ۱) ذمه وار، ضمانت کوونکی، کفیل؛ ۲) غرامت.

ضامنګړی (zāmíngaṛay) ص. نر. م. (پ. ک.) هغه کـورنۍ چې د نښتې د تیـرې تر ایـښودلو وروسته د دوو دښـمنو خـواوو تـر منځ د هغـوی ضمانت کوي

ضامنول (zāmınawál) مص. مت. ذمه وار کول، ملتزم کول.

ضامني (zāmıní) ښځ. م. ذمه واري، ضمانت، ضمانت کونګ، ذمه وهنه، سینه تپونه.

ضامنېدل (zāmınedál) مص. ل. ضامن کېدل، ضمانت کول، ذمه وار کېدل.

ضایع (zāyí) ص. نب. نـر. ښځ. م. ج. ۱) تباه، تلف، زیان شوی؛ ۲) بې ښې، بې ګټې، مهمل.

ضایعه (zāyısá) ښـځ. م. ۱) ضایع، تبـاه یا تلف شوی؛ ۲) زیان، تاوان، نقصان.

ضبط (zabt) نر. م. ۱) خوندي، حفظ؛ ۲) انضباط، ډسپلین؛ ۳) قبضـه، تصرف، ٤) زده کـونګ؛ ٥) ثبت، د اواز ثبتونه؛ ٦) تېنګونه.

ضبطول (zabtawál) مص. مـت. ضبط کـول؛ ۱) سـاتل، حفظول؛ ۲) تر لاسه کول، تصرفول؛ ۳) زده کول؛ ٤) اواز ثبتول؛ ٦) تېنګول.

ضبطي (zabtí) ص. نب. نـر. ښځ. م. ج. د ضبط، په ضبط اړوند، ضبط ته منسوب.

ضبطېدل (zabtedál) مص. ل. ۱) ضبط کېدل؛ ۱) حفظېدل؛ ۲) قبضه کېدل، تصرف کېدل؛ ۳) زده کېدل؛ ٤) ثبتېدل؛ ٥) ټينګېدل.

ضخامت (zaxāmát) نر.م. ۱) پنډوالی، پلنوالی، غټوالی؛ ۲) چاغښت.

ضخيم (zaxím) ص. نر.م. ج. پنډ، غټ، چاغ.

ضد (zad) ص. نر.م.ج. ۱) مخالف؛ ۲) دښمن؛ ۳) خنډ، مخه نيوونکی؛ ٤) نر.م. اړی، جبل، ځېل، سرټمبګي، هټ، هوډه.

ضدي (zadí) ص. نب. نر. ښځ. ج. ضد کوونکی، سرټمبه، سرتمبه، ځېلناکه، هوډي.

ضديت (zadyát) نر.م. ۱) ضدوالی، هوډه، هټه؛ ۲) مخالفت.

ضدين (zadáyn) نر.ج. دوه ضده، د يو بل مخالف.

ضرابخانه (zarābxāná) ښځ.م. د سکو جوړولو ځای، د سکې د ضرب ځای، مضرب.

ضرب (zárb) نر.م. ۱) وهل، ډبول؛ ۲) د حساب يوه عمليه ده چې نخښه يې :× يا (.) ده.

ضرب المثل (zarbulmasál) نر.م. (ج. ضرب المثلونه) ۱) مثل وهنه، متل راوړنه؛ ۲) متل.

ضربان (zarbā́n) نر.م. ۱) وهنه؛ ۲) د زړه رپا، د زړه ټوپ.

ضربول (zarbawə́l) مص. مت. په حساب کې د ضرب د عمليې اجرا کول.

ضربه (zarbá) ښځ.م. ضربت؛ ۱) يو ځل وهنه؛ ۲) ماته، شکست؛ ۳) زيان، ضرر، نقصان؛ ٤) ټکان.

ضربي (zarbí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. دوهلو، د ټکولو، دزبولو.

ضرر (zarár) نر.م. (ج. ضررونه) زيان، تاوان، نقصان.

ضرري (zararí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ضررناک، مضر، زيان رسوونکی.

ضرور (zarū́r) ق. ۱) خامخا، ارو مرو؛ ۲) لازم، واجب؛ ۳) اړه، احتياج؛ ٤) مجبوريت.

ضرورت (zarūrát) نر.م. اړتيا، اړه درلودنه، احتياج

ضرورتاً (zarū́ratán) ق. د ضرورت له مخې، د احتياج له مخې، د اړتيا له مخې.

ضروري (zarūrí) ص. نب. نر. ښځ. م. د ضرورت، په ضرورت مربوط، ضرورت پورې تړلی.

ضروريات (zarūryā́t) نر.م.ج. اړتياوې، ضرورتونه، د ضرورت جمع.

ضعف[1] (zōsf) نر.م. ۱) کمزوري، سستي؛ ۲) بې سدي، بې هوښي.

ضعف[2] (zisf) ص. نر.م. ج. دوه برابره، دوه چنده.

ضعيف (zasíf) ص. نر.م. ج. کمزوری، ناتوانه، بې سيکه، بې کفايته.

ضلال (zalā́l) نر.م. ۱) لاره ورک کول؛ ۲) دلارې ورک کول.

ضلالت (zalālát) نر.م. بې لارې، لاروركي، بې لارتوب.

ضلع (zíl؏) ښځ. م. ضلعه؛ ۱) د څنګ هډوکی، پوښتی؛ ۲) ډډه، څنګ؛ ۳) علاقه، سيمه.

ضم (zam) ص. نر.م.ج ۱) مل، ملګری؛ ۲) ضميمه؛ ۳) ورپورې، ورسره؛ ٤) نر.م. ضمه، پېښ.

ضمانت (zamānát) نر.م. ۱) ذمه واري، کفالت، التزام؛ ۲) په دايمي ناروغۍ اخته کېدنه.

ضمن (zíman) ق. ترڅ؛ منځ، د يو شي دننه، داخل.

ضمناً (zímnán) ق. په ترڅ کې، په منځ کې، په څنګ کې، ورسره.

ضمني (zimní) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) په ضمن پورې اړوند؛ ۲) په څنګ کې؛ ۳) فرعي.

ضمه (zamá) ښځ. م. پېښ، د کليمې له حرکاتو او اعراضو څخه دی.

ضمير (zamír) نر. م (ج. ضميرونه، ضماير) ۱) گر. نومځری pronoun ؛ يوه کليمه ده چې د تکرار د مخنيوي او د کلام د لنډولو لپاره د نوم پرځای راځي؛ ۲) وجدان، اخلاقي شعور؛ ۳) پټ راز، اند؛ ٤) د انسان باطن.

ضميمه (zamimá) ص. نب. ښځ. م. ۱) و گ. ضم؛ ۲) گر. تاړی، Affix، (وند) ؛ هغو مقيدو کليمو ته وايي چې د نورو کليمو په سر، پای او منځ کې نښلي او په ترتيب سره د مختاړي وروستاړي او منځتاړي په نومونو يادېږي- پښتو مختاړي او وروستاړي لري، خو منځتاړي نه لري.

ضياء (zıyā́) نر. ښځ. م. رڼا، روښنايي، نور.

ضيايي (zıyā̄yí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د روښنايي، په رڼا اړوند.

ضيق النفس (zàyqū́náfs) نر. م. و گ. سابندي.

ط

ط (twe, twā) ښځ. م. د پښتو الفبې اووه ویشتم توری دی. ابجدي ارزښت يې (۹) دی.

طاس (tās) نر. م. تاس؛ ۱) جام، مسي کاسه؛ ۲) لوی تشت؛ ٤) د هډوکو يوه مکعبه مهره ده چې پر شپږو خواو يې ۱-٦ ټکي دي.

طاسبرګ (tasbárg) نر. م. ګلبرګ، د ګل يوه برخه ده.

طاعت (tāʕát) نر. م. ۱) غاړه ايښودنه، قبلونه، فرمان وړنه؛ ۲) عبادت کونه، عبادت.

طاعون (tāʕún) نر. م. تاوون، مرګو، وبا، يوه خطرناکه ساري ناروغي ده.

طاغوت (tağút) نر. م. ۱) سرکښ، ۲) ظلم، ستم، تجاوز؛ ۳) بت، له لوی خدای پرته بل هر معبود.

طاق (tāq) ص. نر. م. ۱) د جفت مقابل؛ ۲) وتلی، نامتو بې جوړې؛ ۳) نر. م. کوښيغ، قوسي ډوله چت؛ ٤) تاخ، تاخچه.

طاقت (tāqát) نر. م. زور، توان، سيک.

طاقچه (tāqčá) ښځ. م. (ج. طاقچې) تاخچه، شيلګی، غراسپی، تاقچه.

طالب (tālíb) ص. نر. م. ج. (ج. طالبان) ۱) طلب کوونکی، غوښتونکی؛ ۲) زده کوونکی، شاګرد ۳) د ديني علومو زده کوونکی.

طالبي (tālıbí) ښځ. م. ۱) غوښتنه، لټونه، طلبونه؛ ۲) د ديني علومو د زده کوونکي مسلک.

طالع (tālíʕ) ښځ. م. ۱) بخت، قسمت، نصيب؛ ۲) راختونی، راختونکی.

طالعمن (tālısmán) ص. نر. م. بختور، سخور.

طامع (tāmıʕ) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) سولن، هيلند وکی، تمه کوونکی؛ ۲) امېدوار.

طاوس (tāwás) نر. م. و ګ. تاووس.

طاهر (tāhír) ص. نر. م. ج. ۱) پاک، سپېڅلی، پېجاو، پاکيزه؛ ۲) د الله تعالی يو نوم.

طایفه (tāyfá) ښځ. م. ۱) توکم، ټبر؛ ۲) ډله، یوه ډله خلک.

طب (tıb) نر. م ۱) طبابت، ډاکټري؛ هغه پوهنه او فن چې هدف یې د ناروغی پېژندنه او درملنه وي؛ ۲) علاج.

طباعت (tabāṣát) نر. م. چاپ، طبع کونګ، د مطبعې چاره.

طباعتي (tabāṣatí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د طباعت، د چاپ، په طبع اړوند.

طباق (tıbā́q) نر. م. ۱) برابرونه، سمونه، تطابق؛ ۲) (بد.) متضاد، مطابقت، تقابل، تضایف.

طبع (táb̦ʂ) ښځ. م ۱) طبیعت، مزاج، خوی، عادت؛ ۲) چاپ، چاپونه؛ ۲) نقش.

طبعاً (tábṣán) ق. ۱) طبیعتاً، په طبیعي توګه؛ ۲) عادتاً؛ د عادت له مخې.

طبع کول (tabṣákawál) مص مت. ټاپول، چاپول، چاپ کول.

طبع کېدل (tabṣakedál) مص. ل. چاپېدل، چاپ کېدل، ټاپېدل.

طبق[1] (tabáq) نر. م. ۱) تبک، تبخ، دغوا او غویي یو ډول ناروغي ده؛ ۲) د لوښي سرپوښ؛ ۳) ښانک؛ ٤) د سرو زرو پاڼه؛ ٥) ببخ؛ ٦) ډله.

طبق[2] (tıbq) اد. (اض.) مطابق، ... سره سم.

طبقات الارضي (tabaqātularzí) ص. نب. د جیالوجیکي سروې، پرځمکه پېژندنه اړوند.

طبقاتي (tabaqātí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د طبقې، په طبقې اړوند.

طبقه (tabaqá) ښځ. م. (ج. طبقې) ۱) پوړ، منزل؛ ۲) د خلکو ستړې ډلې؟

طبل (tábal) نر. م. (ج. طبلونه) ډول، نغاره، ډانګه.

طبله (tablá) ښځ. م. ۱) وګ. دوکړه ۱)؛ تبله.

طبلیي (tablayí) ص. نب. نر. ښځ. م. دوکړه مار، ډوبری، مار، طبله چي، تبله چي.

طبیب (tabíb) نر. م. (ج. طبیبان) ۱) حکیم، ۲) وګ. ډاکټر ۱).

طبیعت (tabiṣát) نر. م. ۱) پنځون، خوروزون، اصل، خټه، ذات؛ ۲) دیوه جنس جوهر؛ ۳) د یوه سړي خلق، خوی، خصلت.

طبیعتاً (tabíṣatán) ق. د طبیعت له مخې، ذاتاً.

طبیعي (tabiṣí) ص. نب. ۱) د طبیعت، په طبیعت اړوند؛ ۲) نر. ښځ. م. ج. اصلي، ذاتي، له ختې؛ ۳) ساینسي، سیانسي.

طبیعیون (tabiṣıyū́n) نر. ج. ۱) فزیوکراټان؛ ۲) هغه کسان چې طبیعت مطالعه کوي.

طبیله (tabelá) ښځ. م. (ج. طبیلې) طویله، تبیله، تویله، د آسونو او خرو د ساتنې کوټه.

طحال (tıhā́l) نر. م. وګ. توری ۲).

طراز (tırā́z) نر. م ۱) د جامې نخش و نګار (کشیده) ۲) لاره، طریقه، چلند؛ ۳) کتار، صف.

طراوت (tarāwát) نر. م. ښېرازي، تازه ګي، ښېرازتوب، اسپویلتوب.

طرب (taráb) نرم. ښادي، خوښي، خوشالي.

طرح (tárhá) ښځ. م. طرحه؛ ۱) نقشه، پروګرام، د کار لاربنود ۲) اساس؛ ۳) وړاندیز؛ ٤) اطراح، غورځونه؛ ٥) خاکه، مقدماتي چاره.

طرد (tard) ص. نر. م. ج. ۱) لېرې کړی، شړلی، رټلی، ګوښه شوی؛ ۲) تبعید.

طرز (tarz) نر. م. (ج. طرزونه) ۱) طریقه، لاره، روش؛ ۲) څېره، شکل، صورت.

طرف (taráf) نر. م. ۱) خوا، لوری، پلو؛ ۲) د یوه شي څنډه او پای.

طرفدار (tarafdár) ص. نر.م. سیلگر، پرخوا، سپلندوی، پلوي، په خوا.

طرفداري (tarafdārí) ښځ. م. سپله، پلوي، پرخوا کېدنه، ننگه کول، ننگه.

طرفین (tarafáyn) نر.ج. ۱) دوه طرفه، دوې خواوې، دواړه لوري؛ ۲) فق. مدعي او مدعي علیه.

طرم (tr(á,ú)m) نر.م. و گ. ترم.

طره (turá) ښځ. م. ۱) شمله، جوغه؛ ۲) د آس د ټندي وېښتان.

طریق (taríq) نر.م. ۱) لاره، لیاره؛ ۲) اصول، مقررات؛ ۳) تکنیک.

طریقت (tariqát) نر.م ۱) لاره، لیاره؛ ۲) چلند؛ ۳) تص. د سلوک دویم مزل دی.

طریقه (tariqá) ښځ. م. (ج. طریقې) ۱) طریقت؛ ۲) لار، لاره، لیاره؛ ۳) دود، دستور.

طشت (tašt) نر.م. (ج. طشتونه) ۱) و گ. تشت؛ ۲) د موسیقۍ یو ډول آله ده.

طعام (taʕām) نر.م. (ج. طعامونه) اتام (خواړه)؛ د خوراک شیان.

طعم (táʕam) نر.م. خوند، مزه، ذایقه.

طعمه (tuʕmá) ښځ. م. ۱) تومه، خوراک، روزي؛ ۲) مج. هغه غوښه چې باز ته یې ورکوي.

طعن (táʕan) نر.م. ۱) څانگ وهل، نیزه وهنه؛ ۲) نېښ وهنه؛ ۳) طعنه، پېغور.

طعنه (taʕná) ښځ. م. انک، تانه، پېغور.

طغرا (tuğrá) نر.م. طغراء، طغری: ۱) هغه لقبونه چې د شاهي فرمانو په سر کې لیکل کېدل؛ ۲) یو ډول منحني او سره پېچلې لیک دی.

طغیان (tuğyán) نر.م. ۱) د سیند یا بحر له غاړو نه د اوبو اوچتېدل؛ ۲) سرغړونه، راپارېدنه؛ ۳) له خپله حده تېرېدنه.

طفل (tífal) نر.م. (ج. اطفال) ماشوم، کوچنی.

طفلي (tiflí) ښځ. م. د کوچنیتابه، د ماشومتابه.

طفیلي (tufaylí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) کسبه، پاڅکی، نابللی؛ ۲) مفتخور، د بل په اوږو بار.

طلا (tilá) ښځ. م. و گ. سره زر.

طلاب (tulấb) نر.ج. ۱) طالبان، د طالب جمع؛ ۲) زده کوونکي، شاگردان.

طلاق (talấq) نر.م. د مېړه او ماندینې سره بېلېدنه، ښځه پرېښودنه، د نکاح له قیده خلاصون.

طلاقول (talāqawál) مص. مت. طلاق ورکول، ښځه یا مېړه پرېښوول، نکاح فسخ کول.

طلاقي (talāqí) ص. نر.م. ص. نب. مطلقه، چې ښځه یې طلاقه کړې وي، طلاق شوی.

طلاقې (talāqáy) ښځ. م. ج. مُطلقه؛ طلاقه شوې ښځه، پرېښې.

طلاکاري (tlākārí) ښځ. م. هغه څه چې طلا په کې لگول شوي وي؛ د طلاکارولو عمل.

طلایي (tılāyí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په طلا اړوند؛ ۲) نر.م. یو ډول ځلېدونکی ژېړ رنگ.

طلب (taláb) نر.م. ۱) غوښتنه، رابلنه؛ ۲) پوز.

طلسم (tlísam) نر.م. ۱) د کاغذ یا فلز یوه ټوټه چې جادوگران پر هغه کرښې یا جدولونه کاږي؛ ۲) مج. دروهنه؛ ۳) د امېل د منځ غټه دانه.

طلسمي (tılısmí) ص. نب. ۱) د طلسم، په طلسم اړوند؛ ۲) طلسم کوونکی؛ ۳) چمباز.

طلوع (tulū́ʕ) ښځ. م. ۱) راختنه، څرک وهنه، لمر څرک؛ ۲) ظهور، څرگندېدنه.

طلوع افغان (tulūʕıfğān) نر.م. ۱) یوه جریده وه چې په ۱۲۰۰ ش. کال په کندهار کې خپره شوه.

طماع (tamā́ʕ) ص. نب. ډېر تمه کوونکی، زیات طمعه کوونکی، سولنده، حریص، اروا وړی.

طماغه (tomāγá) ښځ. م. تماغه؛ د باز یا باښې خولې چې خولکی هم ورته وایي.

طمطراق (tumturáq) نر. م. ۱) پرتم، شان و شوکت ۲) ظاهري خبرې؛ ۳) د باب، لاپې، باتې.

طمَع (tám؏) ښځ. م. طمعه، تمه، هیله، امید.

طناب (tanáb) نر. م. ۱) تناو، پړی، رسۍ، مزی؛ ۲) هغه ځمکه چې په کال کې یو ځل حاصل کوي.

طنز (tanz) نر. م. (ج. طنزونه) ۱) کنایه، رمز، ۲) پېښاره، ریشخند، تمسخر؛ ۳) رټنه.

طنین (tanín) نر. م. ۱) زانگه، انگې؛ ۲) د زنگ اواز؛ ۳) بونگهار، بنهار (د مچ و غوماشي)؛ ٤) (فز.) د صوت فرعي نوسانونه.

طواف (tawáf) نر. م. (ج. طوافونه) ۱) له یوه شي چاپېره گرځېدنه؛ ۲) د حج په مراسمو کې له کعبې شریفې څخه چاپېره گرځېدنه؛ ۳) فا. نر. م. تاوېدونکی.

طوایف (tawāyíf) نر. ج. ۱) د طایفه جمع؛ ۲) نر. م. په لره پښتونخواکې په دغو ماناگانو کارېږي: ۱ - سندرغاړې؛ ۲ - رقاصه؛ ۳ - بدکاره ښځه.

طور (táw(a)r) نر. م. ۱) ډول، راز؛ ۲) طرز، چلند، طریقه؛ ۳) تولگی، نوع؛ ٤) حد، اندازه.

طوطي (totí) نر. م. (ج. طوطیان) توتي، طوطا، د کوترې په اندازه یو ډول شین مرغه دی.

طوفان (tofán) نر. م. (ج. طوفانونه) توپان؛ ۱) سخت سېلاو چې نابېره د برې ځمکې و نیسي ۲) مج. دسترې چارې ترسره کوونکی.

طوفاني (t(u,o)fāní) ص. نب. ۱) د طوفان، په توپان اړوند؛ ۲) ص. نر. ښځ. م. مج. د سترې یا خارق العاده چارې ترسره کوونکی.

طوق (tawq) نر. م. (ج. طوقونه) ۱) غاړه کی، غاړه گی؛ د غاړې امېل یا هار؛ ۲) حلقه.

طول (tūl) نر. م. (ج. طولونه) ۱) اوږدوالی، اوږدوالی، د عرض مقابل؛ ۲) یو ډول نخې توکر دی.

طومار (tūmár) نر. م. (ج. طومارونه) تومار؛ ۱) اوږد لیک؛ ۲) نیچه شوی لیکلی کاغذ؛ ۳) تعریذ؛ ٤) طومار لیک، له شپېړ و لیکونو څخه هر هغه لیک چې ښه جلي لیکل شوی وي.

طوی (twé) ښځ. م. د (ط) د توري تلفظ و اواز.

طویل (tawíl) ص. نر. م. ۱) اوږد؛ ۲) لوړ، جگ.

طویله (tawelá) ښځ. م (ج. طویلې) و گ. طبېله.

طهارت (tahārát) نر. م. ۱) پاکېدنه، پاکتیا، پاکي؛ ۲) له حیض څخه د ښځې پاکوالی؛ ۳) اودس، غسل، تیمم.

طی (tay) نر. م. ۱) لاره وهنه، مزل کول؛ ۲) نغښتنه، راتاوېدنه.

طیاره (tayārá) ښځ. م (ج. طیارې) الوتکه، هوایي جهاز.

طیب[1] (tib) نر. م. ج. ۱) ښه بوی اووږم؛ ۲) حلال، روا؛ ۳) علاقه، میل، د طبعي خوښې.

طیب[2] (tayíb) ص. نر. م. ج. ۱) پاک، پاکیزه؛ ۲) روا، حلال؛ ۳) ښه، د خبیث ضد.

طیف (tayf) نر. م. ۱) خیال و هل؛ ۲) پر یوه شي شا و خوا راگرځېدل؛ ۳) خنبم؛ ٤) الهوالتیا؛ ۵) چورت؛ ٦) (فز.) د اوو رنگو جونگ.

طینت (tinát) نر. م. ۱) خوی، عادت، خصلت، کړه وړه؛ ۲) اصل، خلقت، ختنه، خورزون.

طیلسان (taylasán) نر. م. ج. یو ډول چپنه ده چې خطیب یې د نورو کالیو له پاسه په اوږه اچوي.

ظ

ظ (zw(e,ā), zā) ښځ.م. د پښتو الفبې اته ویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې (۹۰۰) دی.

ظالم (zālím) ص. نر.م. (ج. ظالمان) ظلم کوونکی، ستم کوونکی، بېرحمه.

ظالمانه (zālımāná) ق. ۱) په ظلم سره، د بېرحمۍ له مخې؛ ۲) ص. نر.م. ج. د ظلم، د ستم، په ظلم اړوند، د حق تلفۍ.

ظاهر (zahír) ص.نر.م.ج. اوڅار، ښکاره، څرګند، د باطن ضد.

ظاهراً (zāhíran) ق. په ظاهره، په ډاګه، په څرګنده.

ظاهربین (zāhırbín) ص.نر.م.ج. ۱) څوک چې د یوه شي څرګندې خوا ته پام کوي نه باطن ته؛ ۲) د چاکره وړه چې مخامخ ښه او پسې شا مطلوب نه وي.

ظاهرداري (zāhırdārí) ښځ.م. د ظاهربین انسان عمل، د خولې ملګرتیا، تظاهر.

ظاهروالی (zāhırwā́lay) نر.م. اوڅارتیا، ښکاره والی، جوت والی.

ظاهرول (zāhırawál) مص. مت. ښکاره کول، جوتول، څرګندول.

ظاهره (zāhıra) ق. ۱) په ښکاره، ظاهراً، په څرګنده؛ ۲) وګ. ظاهر.

ظاهري (zāhırí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) په ظاهر اړوند؛ ۲) ق. ظاهراً.

ظاهرېدل (zāhıredál) مص. ل. څرګندېدل، جوتېدل، ښکاره کېدل، معلومېدل.

ظرافت (zarāfát) نر.م. ۱) ښکلا، ظریف والی، ښایست؛ ۲) خیرکتیا، خیرکي؛ ۳) ښه طبعه لرنه، خوش طبعي؛ ٤) مهارت.

ظرف (zarf) نر.م (ج. ظرفونه) ۱) لوښی؛ ۲) هغه څه چې په هغه کې یوه شي ته ځای ورکړی شي.

ظرفي (zarfí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د ظرف، په ظرف اړوند.

ظرفيت (zarfíyát) نر.م. ۱) ځايېدنه، ځای کېدنه، گنجايش؛ ۲) اهليت، وړتيا، استعداد.

ظريف (zarif) ص. نـر.م. ج. ۱) د ښې طبعې څښتن، غوريالی؛ ۲) ځيرک؛ ۳) ښايسته.

ظريفه (zarifá) ص. نب. ۱) وگ. ظريف؛ ۲) ښځ. م. توکه.

ظفر (zafár) نر.م. سوبه، بری، فتح، برياليتوب.

ظل (zıl) نر.م. ۱) سيوری، سوری؛ ۲) د شپې تياره؛ ۳) پناه؛ ٤) نعمت؛ ٥) هوساينه.

ظلم (zūlam) نر.م (ج. ظلمونه) شپيانه، تېری، ستم، زورزياتی.

ظلماً (zūlmán) ق. په ظلم سره، په زورزياتي، جبراً، قهراً.

ظلمات (zulumất) نـر. ج. ۱) د ظلمت جمع؛ ۲) وگ. ظلمت.

ظلماني (zulmāní) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. تياره، تاريکه، د تېې تيارې، د تورتم.

ظلمت (zulmát) نر.م. تياره، تاريکه، تپه تياره، تورتم، توره تاريکه.

ظن (zan) نـر.م. (ج. ظنونه) ۱) گومان، گمان، شک، شبهه؛ ۲) تورن کول.

ظني (zaní) ص. نب. ۱) گماني، گوماني، شکي؛ ۲) د ظن.

ظنين (zanín) ص. نر.م. ج. تورن، تومتي، متهم، تر تور لاندې.

ظوې (swé) ښځ.م. ظوا، ظا، د (ظ) د توري تلفظ يا اواز.

ظهر[1] (zūhər) نر.م. د لمر د زوال وخت، د ورځې نيمايي، غرمه.

ظهر[2] (záhar) نر.م. شا، څټ، د مخ ضد، د بطن ضد.

ظهور (zuhū́r) نر.م. ظاهرېدنه، جوتېدنه، ښکاره کېدنه.

ع

ع[1] (ʕayn) نر.م. د پښتو الفبې نهه ویشتم توری دی. ابجدي ارزښت یې ۷۰ دی.

ع[2] (ʕayn) نر.م. د عېسوي (سنې) مخفف.

عابد (ʕābíd) ص. نر.م. ج. (عابدان) عبادت کونکی، رب پالی، پارسا.

عابر (ʕābír) نر.م. (ج. عابران، عابرین) لاروي، تېرېدونکی، تلونکی.

عاج (ʕāj) نر.م. پیلغاښ، په خاص ډول د نر پیل د نېښ د دوو غاښونو هډوکي او په عام ډول د پیل هر غاښ ته وایي.

عاجز (ʕājíz) ص. نر.م ۱) خوارکی، بېوزلی؛ ۲) بې وسه، ناتوانه؛ ۳) بې غرضه.

عاجزانه (ʕājızāná) ق. ۱) په عجز سره، په بېوزلی؛ ۲) غریبانه.

عاجزه (ʕājızá) ص. نب. ۱) و گ. عاجز؛ ۲) ص. ښځ. م. د عاجز مؤنث؛ ۳) مج. ښځه، آجیزه.

عاجزي (ʕājızí) ښځ. م. ۱) خواري، غریبي؛ ۲) کم نوسي؛ ۳) بې غرضي.

عاجل (ʕājíl) ص. نر.م. ج. ۱) بېړه کوونکی، هڅه کوونکی؛ ۲) ضروري، فوري؛

عادت (ʕādát) نر.م. (ج. عادتونه) ۱) خوی، رږد، خصلت؛ ۲) رږدېدنه، روږدي.

عادتاً (ʕādatán) ق. ۱) د عادت له مخې، د خصلت له مخې؛ ۲) معمولاً.

عادتي (ʕādatí) ص. نب. نر. ښځ. م. روږدی، عادت شوی، عملي، اموخته.

عادل (ʕādíl) ص. نر.م. ج (عادلان) عدل کوونکی، انصافدار، انصافي.

عادلانه (ʕādılāná) ق. د عدل له مخې، منصفانه، په عدل سره.

عادي (ʕādí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) روږدی، اموخته، عادت کړی؛ ۲) ساده، معمولي.

عار (ʕār) نر.م. ۱) شرم؛ ۲) پېغور؛ ۳) عيب.

عارض (ʕāríz) ص. نر.م.ج. ۱) عرض کوونکی؛ ۲) عرضه کوونکی؛ ۳) پېښېدونکی؛ ٤) پيدا کېدونکی؛ ٥) پر بل شي قايم؛ ٦) نر.م. اننگی، بارخو، غومبوری.

عارضه (ʕārizá) ښځ.م. ۱) د عارض مؤنث، عرض کوونکی؛ ۲) پېښه، حادثه؛ ۳) آفت؛ ٤) ناروغي؛ ٥) اړتيا.

عارضي (ʕārizí) ص.نب.نر.ښځ.م. ۱) سرسري؛ ۲) موقتي؛ ۳) ناڅاپي، تصادفي؛ ٤) د عارض عمل وشغل؛ ٥) فرعي، نا اصلي.

عارف (ʕāríf) ص.نر.م (ج. عارفان) ۱) پېژندونکی ۲) پوه، هوښيار؛ ۳) خدای پېژندونکی.

عارفانه (ʕārifāná) ق. ۱) د عارف غوندې؛ ۲) ص. په عرف يا عادت اړوند، د عارف.

عاري (ʕārí) ص. نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) لوڅ، لغړ، بربنډ؛ ۲) پرته، ماسېوا؛ ۳) ليرې، بې اړيکې.

عاريت (ʕāriyát) نر.م. عاريه؛ پور، امانت.

عاريتاً (ʕāriyátán) ق. په عاريت سره، د عاريت په توگه.

عاريتي (ʕāriyatí) ص.نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) د پور، د امانت؛ ۲) د موقتي استفادې شی.

عازم (ʕāzím) فا.نر.م.ج. ۱) عزم کوونکی، قصد کوونکی، د ارادې خاوند؛ ۲) تلونکی.

عاشق (ʕāšúq) ص. نر.م. (ج. عاشقان) مين؛ زړه بايلونکی، په عشق اخته.

عاشقانه (ʕāšuqāná) ق. ۱) د عشق په ډول؛ ۲) ص. د عشق، په مينې اړوند، عشقي.

عاشقي (ʕāšuqí) ښځ.م. مينه، عشق، مين توب.

عاشورا (ʕāšorā́) ښځ.م. عاشوري؛ لسمه، د محرم الحرام د مياشتې لسمه.

عاصي (ʕāsí) ص. نب. نر. ښځ.م. ۱) گنهکار، گناه کوونکی؛ ۲) سرکښه، نافرمانه.

عاطف (ʕātíf) ص. نر.م.ج. ۱) مهربانه، مهرباني کوونکی؛ ۲) مايل، مشتاق؛ ۳) اړوونکی.

عاطفه (ʕātifá) ښځ.م. (ج. عاطفې) ۱) د عاطف مؤنث؛ ۲) مهرباني، زړه سوی؛ ۳) د خپلوۍ او قرابت مهر.

عاطل (ʕātíl) ص. نر.م.ج. ۱) بېکاره، ناڅيز؛ ۲) لټ، تنبل؛ ۲) بې مانا، مهمل، باطل.

عافيت (ʕafiyát) نر.م (ج. عافيتونه) ۱) روغتيا، روغوالی، صحت؛ ۲) کراري، کراره کراري.

عاق (ʕāq) ص.نر.م. ښهلی؛ مور و پلار ازاروونکی؛ (فق) په لغت کې د غوڅولو مانا لري.

عاقبت (ʕāqibát) نر.م. پای، آخر، د يوه کار پای، د کار آخر، د هر شي پای.

عاقل (ʕaqíl) ص. نر.م. (ج. عاقلان) هوښيار، پوه، دانا، عقلمند.

عاقلانه (ʕāqilāná) ق ۱) دعقل له مخې، عقلمندانه ۲) ص. په عقل يا عاقل اړوند، سم، مناسب.

عاقي (ʕāqí) ص. نب. نر. ښځ.م.ج. عاق شوی، د عاق اطلاق باندې شوی.

عالم[1] (ʕālám) نر.م (ج. عالمونه) ۱) نړۍ، دنيا؛ ۲) خلک؛ ۳) زمانه، روزگار؛ ٤) کاينات.

عالم[2] (ʕālím) ص. نر.م. (ج. عالمان، علماء). پوه، پوهاند، د علم او پوهې څښتن.

عالمگير (ʕālamgír) ص. نر.م.ج. ۱) نړۍوال، جهاني؛ ۲) هغه څوک چې دنيا فتح کړي.

عالي (ʕālí) ص.نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) لوړ، جگ؛ ۲) شريف، محترم؛ ۳) د لوی خدای يو نوم.

عام (ʕām) ص. نر.م.ج. ۱) د ټولو، دگردو؛ ۲) عوام، خلک، د خاص ضد.

عام المنفعه (ʕāmulmunlaʕá) ص. نب. په عامې گټې رسوونې اړوند، د خلکو په گټه.

عام فهم (ʕāmfáham) ص. نر.م.ج. عام فهمه، ساده، آسان.

عامل (ʕāmíl) ص. نر.م. ج. ۱) عمل کوونکی؛ ۲) نر.م. سبب، علت؛ ۳) کارگر؛ ٤) حاکم.

عاموالی (ʕāmwā́lay) نر.م. عمومیت، عموموالی، عامېدنه.

عامول (ʕāmawə́l) مص. مت. ۱) عمومي کول، عام کول؛ ۲) رواجول، رایجول.

عامه (ʕāmá) ص. نب. ۱) عام. د ټولو، عمومي، د عام مونث؛ ۲) عوام، خلک.

عامي (ʕāmi) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) نالوستی، بې سواده، اُمي؛ ۲) مج. جاهل.

عاميانه (ʕāmyāná) ق. ۱) د عوامو په څېر؛ ۲) ص. نب. ولسي، د خلکو، د عامو خلکو.

عامېدل (ʕāmedə́l) مص. ل. ۱) عمومي کېدل؛ ۲) رواجېدل، مروجه کېدل.

عايد (ʕāyíd) نر.م (ج. عايدات) عائد ۱) راستنېدنه راگرځېدنه؛ ۲) واقع، پېښ؛ ۳) گټه، دخل.

عايداتي (ʕāyıdātí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) د عايد، په عايد اړوند؛ ۲) د گټې، د دخل.

عايق (ʕāyíq) ص. نر.م. ج. ۱) ستنوونی، خنډ، مخه نیوونکی، مانع؛ ۲) (فز.) هغه جسم چې برېښنا او تودوخه نه تېروي.

عايله (ʕāyılá) ښځ. م. ربغړ، واړه زاړه، کورنی، فامیل، عیال، عائله.

عبادت (ʕıbādát) نر.م (عبادتونه) ۱) رب پالي، بندگي؛ ۲) لمانځنه؛ ۳) د خدای اطاعت.

عبادتځای (ʕıbādatʒā́y) نر.م. د عبادت ځای، عبادت خونه.

عبادتي (ʕıbādatí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) د عبادت، د لمانځنې؛ ۲) عابد، عبادت کوونکی.

عبارت (ʕıbārát) نر.م (ج. عبارتونه) ۱) بیانونه، شرح کونګ؛ ۲) د الفاظو ترکیب؛ ٤) و گ. پراگراف؛ ٥) انشاء.

عباسي (ʕabāsí) نر. م. عباسي گل، یو ډول گل دی چې رنگ یې سور یا ژېړ وي.

عباسی (ʕabāsáy) ښځ. م. ج. عباسي؛ ۱) نیمه پېړۍ پخوا یوه سکه وه چې ۱۲ ایکۍ یا ۱۲ پیسې کېده؛ ۳) تنگه، تنگه.

عبث (ʕabás) ص. نب. ۱) بابیزه، بې گټې، چټي، ببهوده؛ ۲) پرځای نه مصرفونه، سم نه لگونه.

عبثول (ʕabasawə́l) مص. مت. ۱) بابیزه کول، بې گټې کول؛ ۲) پرځای نه مصرفول.

عبثېدل (ʕabasedə́l) مص. ل. ۱) بابیزه کېدل، ببهوده کېدل؛ ۲) سم نه لگېدل.

عبد (ʕabd) نر.م. (ج. عباد) ۱) بنده، د خدای جل جلاله بنده؛ ۲) مریی، غلام.

عبراني (ʕıbrānı́) ص. نب. یهودي، عبري، کلیمي، جهودي؛ ۱) ښځ. م. د یهودو لرغونې ژبه چې تورات په دغه ژبه نازل شوی دی؛ ۲) نر.م. ج. یهود، جهودان، عبراني؛ ۳) یو ډول لیک دی.

عبرت (ʕıbrát) نر.م ۱) پانیات، پند؛ ۲) سنجونه.

عبرتناک (ʕıbratnā́k) ص. نر.م. ج. د پند، د پانیات، د عبرت وړ، د پند وړ.

عبقريت (ʕabqaryát) نر.م. نبوغ.

عبور (ʕubū́r) نر. م. تېرېدنه، پورېوتنه، جاروتنه؛ عبورو مرور، تگ و راتگ، تېرېده راتېرېده.

عبهر (ʕabhár) نر.م. نرگس، د نرگس گل.

عبير (ʕabír) جن. یوه ماده ده چې ښه بوی لري او له مشکو، گلاب او زعفرانو څخه مرکبه ده.

عتاب (ʕitā́b) نر.م. ۱) خوشکه، قهر، غضب؛ ۲) ملامتونه، رټنه؛ ۳) ناز.

عتیق (ʕatī́q) نر.م.ج. ۱) زوړ، پخواني، لرغونی، عتیقه، انتیک؛ ۲) آزاد شوی مریی.

عتیقه (ʕatiqā́) ص. نب. نسر. ښځ. م.ج. زوړ، انتیک، پخواني، لرغونی، ځنډن.

عجالتاً (ʕijālatán) ق. ۱) د بیړې له مخې، د تلوار له مخې؛ ۲) سمدلاسه، ژر.

عجایبگر (ʕajāyibgár) نر.م. موزیم.

عجب[1] (ʕajáb) ص. نر.ج. ۱) عجبه، عجیب، تعجب پاروونکی، د حیرانتیا؛ ۲) تعجب.

عجب[2] (ʕujb) نسر.م. ۱) په ځان نازېدنه، ځان خوښونه؛ ۲) لويي، غرور، کبر، مرغوړنه.

عجز (ʕijz) نر.م. ناتواني، بې وسه کېدنه، ناتوانه کېدنه، بې وسي، انه، اجسکي.

عجله (ʕajalá) ښځ.م. بیړه، تلوار، شتاب.

عجم (ʕajám) ص. نر.م.ج. نا عرب؛ څوک چې عرب نه وي: ۱) ګونګی؛ ۲) پرحرف ټکی اېښودل؛ ۳) امتحانول.

عجیب (ʕajī́b) ص. نر.م.ج. و ګ. عجب[1].

عدالت (ʕadālát) نر.م. ۱) نیاوګلوي، انصاف؛ ۲) برابري، مساوات.

عداوت (ʕadāwā́t) نر.م. (ج. عداوتونه) دښمني، میرڅي، بدي، کینه.

عدت (ʕiddát) نر.م. (ج. عدتونه) عده؛ ۱) شمېر، شمار؛ ۲) د حیض ورځې.

عدد (ʕadád) نسر.م. (ج. عددونه، اعداد) شمېر، شمار، ۱) هغه کلیمه چې شمېر بیانوي؛ یا: د شیانو یوې یا څو مجموعو ته عدد وايي.

عددي (ʕadadí) ص. نب. نر. ښځ. م.ج. د عدد، په عدد اړوند، په عدد پورې تړلی.

عدس (ʕadás) نسر.م.ج. نسک، نسکان، د باقلي د کورنۍ یو نبات دی.

عدسیه (ʕadasyá) ښځ.م. (ج. عدسیې) هغه ښیښه یا شفاف محیط چې د دوو کروي سطحو یا یوې کروي سطحې او یوې مستوي په وسیله محاط شوی وي.

عدل (ʕádal) نسر.م. ۱) نیاو، انصاف، تیکنه؛ ۲) ساری، مثل؛ ۳) څوک چې شهادت یې د قبلېدو وړ وي.

عدلیه (ʕadlyá) ص. نب ۱) د عدل، په عدل اړوند؛ ۲) ښځ.م. د انصاف یا نیاو ځای؛ ۳) د عدلیې وزارت.

عدم (ʕadám) نسر.م. نشتوالی، نابودي، نشت، د نه موجودیت حالت.

عدو (ʕadū́) نر.م. دښمن، میرڅی، دښن، غلیم.

عدول (ʕadū́l) مص. ل ۱) بېرته ګرځېدنه، له لارې ګرځېدنه؛ ۲) د قافیې د برابرۍ لپاره تصرف کول عدول بلل کېږي

عده (ʕidá) ښځ. م ۱) و ګ. عدت؛ ۲) شمېر، تعداد.

عدیل (ʕadī́l) ص.نر.م.ج ۱) برابر، سیال، ورته؛ ۲) نر.م.ج. د کجاوې د یوې خوا سپرلی.

عذاب (ʕazā́b) نر.م. (ج. عذابونه) تکلیف، ځور، شکنجه، ربړ، زحمت.

عذابول (ʕazābawā́l) مص. مت. ځورول، ربړول، تکلیفول.

عذابېدل (ʕazābedál) مص.ل. ځورېدل، ربړېدل، په کړاو اخته کېدل.

عذر (ʕuzár) نسر.م. (ج. عذرونه) ۱) بانه، بهانه؛ ۲) زارۍ، ننواتې، معذرت؛ ۳) پرده، چاره؛ ٤) پالنه؛ ٥) حیض لرنه.

عذرمن (ʕuzarmán) نر.م.ج. معذور، عذرجن.

عرابه (ʕarābá) ښځ. م. (ج. عرابې) ارابه، پهل، ورګړ؛ د موټر او ګاډي ارابه.

عراده (ʕarādá) ښځ. م. ۱) وګ. عرابه؛ ۲) منجنيق ته ورته يوه جګړه ييزه آله وه؛ ۳) عدد، دانه.

عرش (ʕarš) نر. م ۱) پلاز، د پاچا تخت؛ ۲) کرسي؛ ۳) د خدای (ج) پرتم او کبريايي تصوير؛ ٤) خيمه ۵) چتر، سايوان؛ ٦) چت، پشتول.

عرصات (ʕarasāt) نر. م. له قيامت، لويې ورځې، د قيامت له ورځې او د محشر له سارا څخه کنايه.

عرصه (ʕarsá) ښځ. م. (ج. عرصې، عرصات) د کور غولی (انګړ، انګڼ)، ډاګ، ميدان.

عرض(۱) (ʕarz) نر. م. (ج. عرضونه) پسور، بر، سور، د طول خلاف؛

عرض(۲) (ʕaráz) نر. م. ۱) هغه څه چې قايم بالغير وي، نابنستيزه کيفيت؛ ۲) عارضه، ناجوړي؛ ۳) پېښېدونکی؛ ٤) بې دوامه شی ۵) سردار، د لښکر مشر؛ ٦) متاع، د خرڅلاو شی.

عرضاً (ʕárzán) ق. په عرض سره، د سور له مخې.

عرض بېګي (ʕarzbegí) ص. نر. م. عريضه اخيستونکی، عرض اخيستونکی.

عرض والا (ʕarzwālā́) ص. نب. عرض کوونکی، چا چې عرض کړی وي.

عرضه (ʕarzá) ښځ. م. ۱) څرګندونه، ښکاره کونه ۲) اق. د تقاضا ضد، د خرڅلاو لپاره د يوه شي وړاندې کول.

عرضي (ʕarzí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) عارض، عرض کوونکی؛ ۲) په عرض يا سور اړوند.

عرعر (ʕarʕár) نر. م. ۱) غرنۍ سرو؛ ۲) هرهر؛ يو ډول چنار دی.

عرف (ʕurf) نر. م. ۱) شناخته؛ ۲) دود، دستور، رواج؛ ۳) ښه والي، ښېګڼه؛ ٤) خوی، عادت.

عرفان (ʕırfā́n) نر. م. ۱) پېژندنه؛ ۲) د حق معرفت، د حق تعالی پېژندنه؛ ۳) پوهونه او روزنه.

عرق(۱) (ʕaráq) جن، خوله؛ ۱) څوړ، هره هغه مايع چې په ايشولو سره د تقطير په ډول لاس ته راشي؛ ۲) شراب؛ ۳) وګ. خوله(۲) ۱).

عرق(۲) (ʕırq) نر. م. (ج. عروق) ۱) رګ؛ ۲) اصل؛ ۳) نژاد؛ ٤) ريښه، جرړه.

عرق النسا (ʕırqunasá) ښځ. م. سياتيک.

عروج (ʕurū́j) نر. م ۱) پورته خواته تلنه؛ ۲) لوړتيا، لوړوالی، پورته والی، ترقي.

عروض (ʕorū́z) نر. م. ۱) د شعر ميزان؛ ۲) د بيت د لومړۍ مسرۍ وروستی رکن؛ ۳) د کلام مضمون؛ ٤) د غره لاره؛ ۵) عرضه کول.

عروضي (ʕarūzí) مص. نر. ښځ. م. د عروض په عروض اړوند.

عريض (ʕaríz) ص. نر. م. ج. ۱) پلن، سورور، پسورلرونکی؛ ۲) د شعر يو بحر دی.

عريضه (ʕarizá) ښځ. م. (ج. عريضې) ۱) عرض پاڼه، د عرض پاڼه.

عريضه چي (ʕarizačí) ص. نر. م. ج. عارض، د عريضې خاوند، عرض کوونکی.

عزت (ʕızát) نر. م. درناوی، احترام، ګرانښت.

عزت النفس (ʕızatunáfs) نر. م. خپل ځان (آب و حيثيت) ته په درنښت کتنه.

عزتمن (ʕızatmán) ص. نر. م. ج. پتمن، عزتناک، عزتي، قدرمن.

عزل (ʕázal) نر. م. معزوله، بېکاره کونګ، له کاره ايستنه، ګوښه کول، شړنه.

عزلت (ʕuzlát) نر. م. له خلکو ليرې ګرځېدنه، ګوښه ګيري.

عزم (ʕázam) نر. م. اراده، قصد، انګېزه.

عزیز (ʕazíz) ص. نر.م. ۱) د یوه قوم خاوند؛ ۲) گران، محبوب؛ ۳) محترم؛ ٤) برلاسی، زورور؛ ٥) دالله یو نوم دی؛ ٦) خپل، خپلوان.

عزیزتوب (ʕaziztób) نر.م. عزیزگلوي، عزیزوالی، عزیزداري، عزیزي، عزیزولي.

عزیمت (ʕazimát) نر.م. ۱) هوډ، انگشه، نیت، اراده، قصد؛ ۲) افسون، دم، پاړو.

عسرت (ʕusrát) نر.م. تنگسه، ښکالوه، سختي.

عسکر (ʕaskár) نر.م. ج ۱) ژوبلور، سرتېر، سرباز ۲) پوځ، فوځ؛ ۳) مج. تکړه او امر منونکی.

عسکرکوټ (ʕaskárkōṭ) نر.م. چونۍ، چاونۍ، قشله، کمپ، لښکرگاه.

عسکري (ʕaskari) نب. نر. ښځ. م. ۱) د عسکر، په عسکر اړوند؛ ۲) په اردو اړوند؛ ۳) ښځ. م. نظامي چوپړ، د سرتېرۍ خدمت؛ ٤) نر.م. یو ډول خوندور کندهاري انگور دي.

عسکریت (ʕaskaryát) نر.م. ۱) عسکرتوب؛ ۲) د وطن د ساتنې لپاره د جگړې د فن د زده کړې مکلفیت او په دې اړوند د دندو ترسره کول.

عسل (ʕasál) جن. و.گ. گبین.

عشاء (ʕišā́) نر.م. ښځ. م. ماخوستن، ماسخوتن.

عشاء رباني (ʕašāirabāní) ښځ. م. عشای رباني، حلولیت، حلولیه، د عیسویانو له نظره مسیح ته د خدای مېلمستیا ده.

عشاري (ʕašārí) ص. نب. نر. ښځ. م. عشاریې پورې اړوند، اعشاري کسر.

عشاریه (ʕašāriyā́) ښځ. م. خال، اعشاریه؛ ۱) په لسو یا عشر اړوند؛ ۲) عشاریه کسر: هغه کسر چې د واحد له یوه یاځو برخو څخه جوړ وي؛ عشاري عدد: هغه عدد چې له صحیح عدد او عشاري ... څخه جوړ وي

عشر (ʕušár) نر.م. ۱/۱۰، لسمه، لسمه برخه، له لسو څخه یوه.

عشرت (ʕišrát) نر.م. (ج. عشرتونه) ۱) عیش، چرچې، ښه ژوند؛ ۲) دوستي؛ ۳) صحبت.

عشق (ʕišq) نر.م. ۱) مینه، دوستي، گرانښت؛ ٤) جنسي جذبه یا ددې اقناع؛ ٥) چاته چې یو شی یا څوک ډېره په زړه پورې وي.

عشوه (ʕišwa) ښځ. م. ۱) نخره، ناز، مکیز، قنج، کرشمه؛ ۲) ناخرگنده چاره، پټ چار.

عشیره (ʕašíra) ښځ. م. د اتنیک جوړښت یو واحد دی، چې په پښتو «خېل» ورته وایي، د څو عشیرو مجموعې ته طایفه وایي.

عصا (ʕasā́) ښځ. م. ۱) امسا، لکړه، د لاس لرگی؛ ۲) د پاچهۍ نخښه، شاهي علامه.

عصاره (ʕusārá) جن. ۱) شیره، څوښه؛ ۲) د مېوې او به چې په فشار سره رااېستل شوې وي.

عصب (ʕasáb) نر.م (ج. عصبونه، اعصاب) لوېه یا وړه رشته ده چې په بدن کې له عصبي سیستم سره ارتباط لري.

عصباني (ʕasabāní) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. خوشکتی، ترله وتلی، عصبي، قهرجن.

عصب پوهنه (ʕasábpōhána) ښځ. م. نیورولوژي په طب کې د اناتومۍ هغه څانگه چې د عصبي سیستم او د هغه له ناروغیو سره سروکار لري.

عصبي (ʕasabí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) خوشکتي عصباني، قهرجن؛ ۲) متعصب؛ ۳) د عصب، په عصب اړوند، په عصبي سیستم اړوند.

عصر (ʕásər) نر.م. ۱) مازدیگر، مازیگر، لرمل؛ ۲) پېړۍ؛ ۳) دهر، روزگار؛ ٦) کنبیکنبل.

عصري (ʕasrí) ص. نب. نربښځ. م. ج. ۱) د وخت و عصر، په عصر اړوند؛ ۲) له وخت و زمان سره

برابر؛ ۳) مج. نوی، موډرن، لوکس.

عصریت (ʕasrıyā́t) نر.م. عصري توب، تجدد، عصري والی، له عصر سره سم حرکت.

عصمت (ʕısmát) نر.م. ۱) سپین لمني، عفت، سپېڅلتوب؛ ۲) له ګناه څخه د نفس ساتنه.

عصیان (ʕısyā́n) نر.م. ۱) طاعت ترک کول؛ ۲) نافرماني، سرغړونه.

عضلوي (ʕazlawī́) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د عضلې، په عضله اړوند، د غړي.

عضله (ʕazalá) ښځ. م. (ج. عضلات، عضلې) غړی، د بدن غړی، مورک، ماهیچه، مړه.

عضو (ʕūzwá) ښځ. م. عضوه، غړی؛ ۱) اندام، د بدن یوه برخه؛ ۲) د یوې ټولنې یا ادارې غړی.

عضوي (ʕuzwī́) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) د عضو، په عضو اړوند؛ ۲) د کېمیا په هغې څانګې اړوند چې د کاربون له ترکیبو سره سر و کار لري، له ژوندی اورګانیزم څخه مشتق شوی وي.

عضویت (ʕuzwıyā́t) نر.م. ۱) د عضو توب صفت لرنه؛ ۲) غړیتوب؛ ۳) د غړیتوب پیسې.

عطا (ʕatā́) ښځ.م. عطاء، بخښښ، بخښنه، ورکړه، بخشش.

عطار (ʕatā́r) نر.م. ۱) عطاري، عطر پلورونکی؛ ۲) پساري.

عطالت (ʕatālát) نر.م. ۱) وزګارتیا، لټي؛ ۲) فز. اینرشه، د جبر قوت یا خاصیت، د قوې په مقابل کې د جسم مقاومت.

عطر (ʕā́tar) جن. (جن. عطرونه) ۱) یوه ماده ده چې ښه بوی لري؛ ۲) ښه وږم، خوشبویي.

عطف (ʕatf) نر.م. ۱) راګرځېدنه؛ ۲) کوم څه ته مایل کېدنه؛ ۳) ربط، د عطف د حرف په وسیله یوې کلیمې ته له مخکښې کلیمې سره ربط ورکول.

عطوفت (ʕutūfát) نر.م. مینه، محبت، دوستي مهرباني، شفقت.

عطیه (ʕatıyá) ښځ. م. (ج. عطیې) بخشش.

عظمت (ʕazamát) نر.م. ۱) لویي، ستروالی، لویوالی؛ ۲) پرتم، اکوب، شان و شوکت.

عظمی (ʕuzmā́) ص. ښځ. م. ج. اعظمه، ستره، عظیمه، تر ټولو لویه.

عظیم (ʕazím) ص. نر.م. ج. ستر، غټ، لوی.

عظیم الجثه (ʕazímuljusá) ص. نب. تنه‌ور، د غټې تنې یا ستر بدن خاوند.

عفت (ʕıfā́t) نر.م. ۱) پاکي، پاک لمني، عصمت؛ ۲) پرهېزګاري؛ ۳) شهوت ترک کول.

عفو (ʕā́fwa) ښځ. م. (ج. عفوې) عفوه، بخښنه، د چا له ګناه څخه تېرېدنه.

عفونت (ʕufunát) نر.م. ۱) فاسدېدنه، خوسا کېدنه؛ ۲) نر.م. بدبويي.

عفوني (ʕafūní) ص. نب. ښځ. م. ۱) فاسدېدنه؛ ۲) بدبويي؛ ۳) خوند او بوی بدلېدنه.

عفیف (ʕafī́f) ص. نر.م. ج. ۱) پارسا، ستانه، دینداره؛ ۲) سپین لمنی، پاک لمنی.

عقاب[1] (ʕuqā́b) نر.م. ګربت، ګوربت، یو پیاوړی، غټ و چټک الوتونکی ښکاري مرغه دی.

عقاب[2] (ʕıqā́b) نر.م. عذاب، څور، شکنجه.

عقاید (ʕaqāíd) نر. ج. ۱) د عقیده جمع؛ ۲) هغه علم چې اسلامي حقه عقاید څېړي.

عقب (ʕaqíb) ق. و ګ. شا ۱).

عقبی (ʕuqbā́) ښځ. م. ۱) آخرت، بله دنیا، ابدي دنیا؛ ۲) جزا، د عمل سزا؛ ۳) قیامت.

عقد (ʕaqd) نر.م. ۱) تړنه؛ ۲) غوټه ورکول؛ ۳) عهد و پیمان تینګول.

عقده (suqdá؟) ښځ. م. ۱) غوټه، گره؛ ۲) په زړه کې قهر، درد و محرومیت پیدا کېدنه؛ ۳) ضمیري تکرونه؛ ٤) وسواس، کرکه.

عقربک (aqrabák؟) نر. م. د گړۍ ستن، د ساعت ښوونکې ستنه، وړه ستنه.

عقل (áqəl؟) نر. م. (ج. عقلونه) ۱) سد، هوښ، د ښو او بدو د تمیز و بېلولو قوه؛ ۲) د سم قضاوت وړتیا؛ ۳) هوښیاري، فهم.

عقلمن (aqalmə́n؟) ص. نر. م. ج. هوښیار، پوه، عقلمند، عاقل، د عقل څښتن.

عقلمند (aqalmənd؟) ص. نر. م. و گ. عقلمن.

عقلي (aqlí؟) ص. نب. نر. ښځ. م. په عقل اړوند، له عقلي اصولو سره سم، دسد، د هوښ.

عقليه (aqlıyá؟) ص. نب. و گ. عقلي.

عقيدت (aqidat؟) نر. م. ۱) عقیده لرنه، ارادت لرنه، یقین لرنه؛ ۲) ایمان، دین.

عقيدتمن (aqidatmán؟) ص. نر. م. ج. عقیدتمند ارادتمند، د عقیدې او احترام لرونکی.

عقيده (aqidá؟) ښځ. م. (ج. عقیدې، عقاید) ۱) گروهه؛ ۲) باور، ایمان؛ ۳) مج. رأی، رایه؛ ٤) هغه څه چې انسان پرې اعتقاد لري.

عقيده من (aqidamán؟) ص. نر. م. ج. عقیده لرونکی، معتقد.

عقيق (aqíq؟) نر. م. ج. یو ډول سور قیمتي غمی یا کانی دی.

عقيقه (aqiqá؟) ښځ. م. (ج. عقیقې) ۱) د نوي زېږېدلي انسان یا ژوي د نس وېښتان؛ ۲) هغه پسه چې د کوچني د زېږېدو پر اوومه ورځ د هغه د سرخریلو په مناسبت قرباني کېږي.

عقيم (aqím؟) ص. نر. م. ج. ۱) شنډ، شنډه؛ ۲) بې حاصله، بې ثمره.

عقيمول (aqimawə́l؟) مص. مت. ۱) شنډول، سړی یا ښځه له اولاده اچول؛ ۲) بې ثمره کول.

عكاس (akā́s؟) ص. نر. م. (ج. عکاسان) عکس اخیستونکی، فوټوگرافر، څېره اخیستونکی.

عكاسي (akāsí؟) ښځ. م. ۱) عکس اخیستنه، د عکاس دنده، فوټوگرافي؛ ۲) نر. م. یوه اغزي لرونکې ونه ده چې سپین یا ژېړ گلان کوي.

عكس (ákas؟) نر. م. ۱) اړول، په بل مخ اړول؛ ۲) څېره، انځور، تصویر، فوټو، فوټوگراف.

عكس العمل (aksulsamál؟) نر. م. غبرگون، رد عمل، د عمل ځواب، متقابل عمل، ورگرځونه.

عكس و تبديل (ākasutabdíl؟) نر. م. (بد.) په یوه بیت کې د لومړۍ فقرې کلمې په دویمه فقره کې که داسې واړول شي چې د لومړۍ فقرې متضاده مانا افاده کړي عکس و تبدیل ورته وایي.

عكس و طرد (áksutárd؟) نر. م. د بیت لومړی نیم بیتی پر دوو مساوي برخو ووېشل شي او وړاندېنۍ برخه یې په دویمه نیم بیتي کې وروستنه او دویمه برخه یې په دویم نیم بیتي کې وړاندې راشي.

عكه (áka؟) ښځ. م. کشکره، گیرکه، عککه، یوه مرغۍ ده چې تورې او سپینې بڼکې لري.

علاج (ılā́j؟) نر. م. (ج. علاجونه) ۱) درمل کول، درملنه؛ ۲) معالجه؛ ۳) سرشته، چاره کونگ.

علاف (alā́f؟) نر. م. واښه خرڅوونکی؛ څوک چې غله یا اوړه رانیسي او خرڅوي یې.

علاقه (alāqá؟) ښځ. م. (ج. علاقې) ۱) هغه څه چې انسان زړه پر تړلی وي؛ ۲) مج. مینه، محبت ۳) اړیکې، تړاو، پیوند؛ ٤) سیمه، ولکه.

علاقه دار (ʕalāqadấr) ص. نر. م. د يوې سيمې اداره کوونکی چې رتبه يې له ولسواله راکښته وي.

علاقه داري (ʕalāqadārí) ښځ. م. له ولسوالۍ راکښته يو اداري تشکيل دی.

علاقه مند (ʕalāqamánd) ص. نر. م. ج. علاقمند، لېوال، مينه وال، علاقه لرونکی، شوقمن.

علامت (ʕalāmát) نر. م (ج. علامتونه، علامات) نښه، نښان، نخښه، نښکه، علامه، سمبول.

علامه (ʕalāmá) ص. نب. سترپوه، غټ عالم، بې ساري عالم.

علاوه (ʕalāwá) ص. نب. سربېره، زيات، اضافه.

علت (ʕılát) نر. م. (ج. علتونه) ۱) سبب، عامل، موجبه، جهت، وجه، دليل؛ ۲) عيب؛ ۳) بهانه، عذر؛ ٤) ناروغي؛ ٥) اپت، آفت.

علتي (ʕılatí) ص. نب. ۱) سببي، دعلت، د عامل، د موجبې؛ ۲) نر. ښځ. م. ج. د يوه جرم يا خطا يا نقص يا نقيصې لرونکی.

علم(۱) (ʕalám) نر. م. (ج. علمونه) ۱) علم شريف، جنډه، يو بيرغ دی چې په عسکري کې يو غونډ ته ورکول کېږي او د اردو شرف تمثيلوي؛ ۲) ص. نر. هغه نوم چې يو څوک پرې مشهور وي.

علم(۲) (ʕílm) نر. م. پوهنه، پوهه، معرفت، بصيرت، حکمت، معلومات، يقين.

علماء (ʕulamā́) ص. نر. م. ۱) پوهان، پوهاندان، عالمان؛ ۲) ملايان، مذهب پوهان.

علم الجمال (ʕıluljamā́l) نر. م. و گ. ښکلاپېژندنه.

علم الحيات (ʕılmulhayā́t) نر. م. و گ. بيولوجي.

علم اليقين (ʕılmulyaqín) نر. م. هغه يقين چې په دليل يا متواتر روايت حاصلېږي.

علمبردار (ʕalambardā́r) ص. نر. م. ج. مشر، مخکښ، د سر سړی، د يوه کار سرکرده.

علم و خبر (ʕılmuxabár) نر. م. ۱) کلمه چې يو مامور بلې موسسې ته تبديلېږي، نو هغه ته د مسوولیت نه لرلو يا لرلو په نامه يوه پاڼه ورکوي چې علم وخبر ورته وايي؛ ۲) يو اطلاعاتي لنډيز.

علمي (ʕılmí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. علميه، د علم، د پوهې، په علم و پوهې اړوند، ساينسي، د معرفت، د حکمت.

علميت (ʕılmıyát) نر. م. پوهه، لياقت، پوهنه، استعداد، علم و معرفت لرنه.

علناً (ʕalanán) ق. په ښکاره، په څرګنده، په ډاګه.

علني (ʕalaní) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ښکاره، څرګند، جوت.

علنيت (ʕalanyát) نر. م. څرګندتيا، ښکاره توب، جوت تيا.

علوم (ʕulū́m) نر. ج. ۱) دعلم جمع، علمونه، پوهنې؛ ۲) ساينس، کېميا، بيولوجي، فزيکس.

علوي(۱) (ʕulawí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د سفلی ضد، لوړ، برنی.

علوي(۲) (ʕalawí) ص. نب. نر. ښځ. م. (ج. علويان) حضرت علي (رض) ته منسوب يا له نسله.

على الخصوص (ʕálalxusū́s) ق. په ځانګړې توګه، په تېره، مخصوصاً، په تېره بيا.

على المطلوبه مصادره (ʕalalmatlūbamusādará) ښځ. م. (من.) د مغالطې يو شکل دی چې په بالواسطه تعليلاتو کې منځ ته راځي.

عليت (ʕılıyát) نر. م. هغه اړيکې چې د دوو شيانو ترمنځ موجود دي.

عليحده (ʕalāhıdá) ص. نب ۱) بېل، جلا، ګوښی؛ ۲) ق. ځانله، ځانګړی؛ ۳) اضافه، اضافي.

عليل (ʔalíl) ص. نر.م.ج. ۱) ناروغ، ناجوړه؛ ۲) ناروغي کمزوري کړی.

عليم (ʔalím) ص. نر.م.ج. (ج. علماء) عالم، پوه، د علم څښتن.

عليه (ʔlâyhí) ۱) پر هغه، پرې، په هغه باندې؛ ۲) پرضد، پرخلاف، مخالف.

عمارت (ʔımārát) نر.م (ج. عمارتونه) ۱) ودانۍ، ابادي، کور؛ ۲) ابادونه، جوړول.

عمده (ʔumdá) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ۱) مهم؛ ۲) غټ، کلي ۳) د باور شي؛ ٤) د پرچون ضد.

عمر (ʔúmar) نر.م. (ج. عمرونه) ۱) منګ، وګ. سن؛ ۲) ژوند، حيات.

عمران (ʔımrân) نر.م. وداني، آبادي.

عمره (ʔumrá) ښځ. م. وړوکی حج. حج صغير.

عمري (ʔumrí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. د عمر، د تل لپاره، د ټول عمر لپاره.

عمق (ʔumq) نر.م. ۱) ژورتيا، ژوروالی؛ ۲) د ښت لېږي ساحه چې نه ښکاري.

عمل (ʔamál) نر.م. (ج. عملونه، اعمال) ۱) چار، کار، کړنه؛ ۲) کړه وړه، خوی، اخلاق، عادت.

عملاً (ʔámálán) ق. د عمل له مخې، په عملي توګه په عملي ډول.

عملنامه (ʔamalnāmá) ښځ. م (ج. عمل نامې) ۱) د عمل و سلوک نتيجه؛ ۲) د عمل و اخلاقو پاڼه؛ ۳) د اسلامي عقيدې په اساس هغه پاڼه ده چې د بنده عملونه په کې ليکل شوي دي.

عمله (ʔamalá) ښځ.م. د عامل جمع، کارګران، کار کوونکي، عمله و فعله.

عملي (ʔamalí) ص.نب.نر.ښځ.م.ج. ۱) پلی، د پلي کېدو، تطبيقي، د اجرا، د عمل، په عمل اړوند.

عمليات (ʔamalyắt) نر.ج. ۱) عملونه، کړنې، تطبيقات؛ ۲) آپرېشن، د جراحي عمل سرته رسونه؛ ۳) حربي او نظامي چارې، جنګ جګړه.

عملي کېدل (ʔamalikedə́l) مص.ل. ۱) پلي کېدل، اجرا کېدل، تطبيقېدل؛ ۲) معتادېدل، روږدېدل.

عمليه (ʔamalyá) ښځ. م. عمل، چاره، جريان.

عمود (ʔumū́d) نر.م. ص. ۱) پايه، متېه، ستنه؛ ۲) د قوم مشر؛ ۳) هـ. عموده کرښه، هغه طول چې د شاقول د تار په امتداد وي.

عمودي (ʔumūdí) ص.نب.نر.ښځ.م. سم، سيخ، نېغ، د عمود، په عمود اړوند، عمود غوندې.

عموم (ʔumū́m) نر.م.ج ۱) ټول، عام، واړه، ګرده؛ ۲) هغه څه چې په ډېرو شيانو کې ليدل کېږي.

عموماً (ʔumū́mán) ق. بالعموم، په عمومي توګه، زياتره، په عام ډول.

عمومي (ʔumūmí) ص. نب.نر. ښځ. م. د عموم، د عام، د زياترو، ټول، ګرده؛ عموم ته منسوب.

عموميت (ʔumūmyát) نر.م. ۱) عاموالی، کلي توب؛ ۲) رواج، تعميم.

عمه (ʔamắ) ښځ. م. ترور، د پلار خور

عميق (ʔamíq) ص. نر.م. ج. ژور، عمق لرونکی.

عناب (ʔunā́b) نر.م. مرخنۍ، د ببرې غوندې يوه ونه ده چې سنځلې په څېر مېوه کوي.

عناد (ʔınā́d) نر.م. ۱) ينګ، هوډ، آغور؛ ۲) ضد، غچ؛ ۳) دښمني؛ ٤) سرغړونه.

عنايت (ʔınāyát) نر.م ۱) احسان، انعام؛ ۲) ساتنه، حفاظت؛ ۳) نيت، قصد؛ ٤) توجه؛ ٥) اهتمام.

عنبر (ʔanbár) جن. ابهر، يوه غوړه خړه ماده ده چې ښه بوی لري او د عنبر نومې کب له کولمو يا ګېډې څخه رااېستله کېږي.

عنبري (ʕanbarí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) دعنبر، په عنبر اړوند؛ ۲) ښه بوی لرونکی، عنبرین.

عندليب (ʕandalíb) نر. م. چونی، بلبل، بلبله.

عنصر (ʕunsúr) نر. م ۱) اصل، آر؛ ۲) ماده، بسيط جسم؛ ۳) عناصر اربعه: باد، خاوره، اوبه او اور؛ ٤) ک. هغه جسم چې تول لـه هغـو اتمـو څخه جـوړ شوی وي چې يو اتومي عدد لري.

عنعنه (ʕanʕaná) ښځ. م. (ج. عنعنې) ۱) روايت، نقل؛ ۲) دود، رسم، رواج، دستور، عرف، لاره، تره.

عنقا (ʕunqā́) نر. م. ورک مرغه، «سيمرغ»؛ يو افسانوي ستر مرغه دی.

عنقريب (ʕanqaríb) ق. ژر، ژر به... نـېږدې، ژر تر ژره به...

عنکبوت (ʕánkabut) نر. م. و گ. غنې.

عنوان (ʕ(u,ı)nwā́n) نر. م. ۱) سرليک، سرنامه؛ ۲) سريزه، مقدمه؛ ۳) نښه، نښاني، پته.

عواطف (ʕawātíf) ښځ. م. ۱) د عـاطـفه جـمـع؛ ۲) انفعال (خوښي او وير) چې ډېر لږ په مجرده او بسيطه توگه پاته کېږي.

عوام (ʕawā́m) نر. ج. د (عامه) جمع، وگړي، خلک؛ د يوې تولنې يا هېواد اکثريت.

عوام فريب (ʕawā́mfaríb) ص. نر. م. ج. عوام غولوونکی، دخلکو تېرايستونکی، ديماگوگ.

عوامل (ʕawāmíl) نر. م. دعامل جمع ۱) کاريگران؛ ۲) دکار غوايان؛ ۳) فاکتورون.

عوامي (ʕawāmí) ص. نب. نر. ښځ. م. ج. ولسي وگړنيز، د خلکو، د وگړو، د عوامو.

عود (ʕud) نر. م. ۱) لـرگی؛ ۲) لـه ونې څخـه پرې شوی ښاخ؛ ۳) دهند و هندوچين د سيمو يو ډول ونه ده چې له لرگي څخه يې د سوځېدلو په وخت ښه وږم ولاړېږي؛ ٤) د موسيقي يوه تاريزه او ليندۍ والا آله ده.

عورت (ʕawrát) نـر. م. ۱) پټ ځـای، شرم ځای؛ ۲) تناسلي آله؛ ۳) ښځه.

عورته (ʕawráta) ښځ. م. و گ. اورته.

عوض (ʕıwáz) نـر. م. ۱) بدل، الش، يو شی د بل شي په بدل کې ورکول؛ ۲) بدل، موخې.

عوضي (ʕıwazí) ص. نب. نر. ښځ. م. ۱) ځـای ناسـتی، جانشيـن؛ ۲) مـوخې؛ ۳) په عـوض اړوند.

عهد (ʕáhd) نر. م. ۱) ژمنه، قول، وعده؛ ۲) تړون، بندن؛ ۳) زمان، روزگار؛ ٤) وفا؛ ٥) قسم.

عهدنامه (ʕáhdnāmá) ښځ. م. تړون ليک، بندن ليک، د قرارداد پاڼه، لوزنامه.

عهده (ʕuhdā́) ښځ. م. ۱) ذمه، غاړه؛ ۲) کفالت؛ ۳) مسووليت؛ ٤) تړون، پيمان؛ ٥) مج. وظيفه.

عيادت (ʕıyādát) نـر. م. د ناروغ ليدو تـه تگ و د ناروغ پوښتنه کول.

عيار[1] (ʕıyā́r) نـر. م. ۱) امتحـان، ازمېښت؛ ۲) دسرو يا سپينو زرو د اندازې سنجولو مقياس.

عيار[2] (ʕayā́r) ص. نر. ج. ۱) څوک چې ډېـر تگ وراتگ کـوي؛ ۲) چمباز، تگ؛ ٤) په منځنيـو پېړيو کې زموږ دهېواد يوه ډله چې کاريې ځواني کول، له ځانه تېرېدنه او کله د مذهب د اصـولو يا فروعو سره لېوالتيا نه درلودل.

عياش (ʕayā́š) ص. نـر. م. ج. عيـشي، ميله باز، ميله يي، چرچه يي.

عياشي (ʕayaší) ښځ. م. ۱) چرچي، ميلې، عيش کول؛ ۲) وزگارتيا، لوچکي.

عيال (ʕayā́l) نر. م. (ج. عيالونه) ۱) ربغړ، بال بچ، ښځه او اولاد؛ ۲) ښځه، ماندينه، کده.

عيان (ʕ(a,ı)yā́n) ص. نر.م. ج. ۱) اوڅار، جوت، څرګند؛ ۲) په لېدلو باندي يقين؛ ٤) معاينه.

عيب (ʕayb) نر.م. (ج. عيبونه) ۱) نقص، نقصان، بدي، نيمګړتيا؛ ۲) بدنامي؛ ۳) ګناه.

عيبجن (ʕaybján) ص. نر.م. ج. ۱) عيبناكه، عيبي، نقصاني؛ ۲) مضر، ضررناكه.

عيد (ʕid) نر.م. ۱) اختر؛ ۲) جشن، د جشن ورځ.

عيدګاه (ʕidgā́h) ښځ. م. اخترځی، هغه ځای چې په هغه کې د اخترونو لمونځونه کېږي.

عيسويت (ʕisawyát) نر.م. مسيحيت، عيسايت، د کريشتانيانو دين، نصرانيت، د حضرت عيسی (ع) دين، عيسوي دين.

عيش (ʕayš̌) نر.م. ۱) مزې، عشرت، چړچې؛ ۲) ژوند، ژوندون.

عين (ʕayn) نر.م. ۱) سترګه؛ ۲) د «ع» د توري اواز؛ ۳) ذات، نفس؛ ٤) خالص، واضح؛ ٤) چمتو؛ ۵) ص. نب. عيناً، عيني، کټ مټ، بشپړ، ورته، يو، يوشان؛ ٦) چينه.

عين اليقين (ʕaynulyaqín) نر.م. ۱) په سترګو د يوه شي ليدنه او د دې شي ماهيت په يقين سره درک کول؛ ۲) تص. د لوی ښتن تعالی د ځينو صفتو د تجلياتو شهود.

عينکې (ʕaynáke) ښځ. م. ج. سترګې، عينک، چشمې، چشمکې.

عيني (ʕayní) ص. نب. نر.م. ج ۱) په عين اړوند؛ ۲) سکه، سکنی؛ ۳) فل. مادي، په سترګو د ليدو وړ، آبجکتيف، آبژکتيف، آفاقي، د ذهني ضد.

عينيت (ʕaynyát) نر.م. ۱) په سترګو د ليدني حالت، آفاقيت، د ماديت وصف؛ ۲) کټ مټ والی، يورازتوب؛ ۳) من. د عينيت او ذاتيت مبدا، د تفکر يو پرنسيپ دی.